BRINKMAN PROD. NR. B
95 03 406

2 092 090
BEST. NR. 10498

Multatuli

VOLLEDIG WERK

25

VAN
OORSCHOT

G. A. VAN OORSCHOT AMSTERDAM

Multatuli

MULTATULI VOLLEDIGE WERKEN

MULTATULI

VOLLEDIGE WERKEN

XXV

DEPOT v.
NED. PUBL.
K.B.

1995
G. A. VAN OORSCHOT AMSTERDAM

DEPOT v.
NED. PUBL.
K.B.

© COPYRIGHT 1995 BY G. A. VAN OORSCHOT, AMSTERDAM

XXV

NAGEKOMEN BRIEVEN EN DOKUMENTEN
UIT DE JAREN
1871–1886

en

REGISTERS

DEPOT V.
NED. PUBL.
K.B.

VOORWOORD

Dit laatste deel van de *Volledige werken*, het vijfentwintigste, bestaat uit twee komponenten: de Nagekomen Brieven en Dokumenten over de periode 1871 t/m 1886 en de Registers op namen en titels die de bruikbaarheid van de reeks als naslagwerk en als bron voor nader onderzoek sterk ten goede zullen komen.
Er was de uitgever alles aan gelegen de beide laatste delen gelijktijdig te laten verschijnen, rond de 175ste verjaardag van Eduard Douwes Dekker en vijftig jaar na de oprichting van de uitgeverij door Geert van Oorschot, die het verzorgen van de «komplete Multatuli» in een monumentale dundrukeditie van meet af aan in zijn vaandel had geschreven.

Het registerdeel zelf bestaat ook uit twee delen: *a* een alfabetische lijst van alle personen en instellingen die met of over Multatuli hebben gekorrespondeerd, met de vindplaatsen van hun brieven (het korrespondentie-register) en *b* een gekombineerd naam- en titelregister dat verwijzingen bevat naar alle plaatsen waar deze namen en titels, expliciet of impliciet, voorkomen. Deze herkulische taak, met name hectisch omdat ook de tekstdelen van XXIV en XXV in het register moest worden verwerkt, is verricht door W. L. van Duijn, voor wie wij hier graag onze bewondering en erkentelijkheid uitspreken.
Een ander desideratum, een volledig zakenregister, kon binnen de bestaande beperkingen van tijd en ruimte niet geraliseerd worden. Gelukkig zal *Ter Laans Multatuli Encyclopedie*, die tevens dit jaar verschijnt en bij ieder lemma naar het *Volledig Werk* verwijst, in deze leemte tot op zekere hoogte voorzien. Ons rest nog onze dankbaarheid te uiten jegens Alma van Donk, dit keer geholpen door Cobi Wiersinga, die samen de oeverloze stroom kopij met inzicht en toewijding op diskette hebben gezet, en jegens al degenen die ons met hun specialistische kennis op de meest uiteenlo-

pende gebieden al deze jaren terzijde hebben gestaan. Hun namen worden nog eenmaal met ere in het colofon vermeld.

Amsterdam,
februari 1995

Hans van den Bergh
Dik van der Meulen

VERANTWOORDING

Bij verwijzing naar de uitgaven waaraan enig gegeven werd ontleend is gebruik gemaakt van de volgende aanduidingen:

Brieven (met vermelding van het deelnummer): Brieven van Multatuli. Bydragen tot de kennis van zyn leven. Gerangschikt en toegelicht door Mevr. Douwes Dekker, Geb. Hamminck Schepel. Amsterdam: Versluys, 1891–1896. 10 dln.

Brieven WB (met vermelding van het deelnummer): Multatuli Brieven. Bydragen tot de kennis van zyn leven. Gerangschikt en toegelicht door M. Douwes Dekker-Hamminck Schepel. Tweede, herziene Uitgaaf. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1912.

Pée 1937: Julius Pée, Multatuli en de zijnen. Naar onuitgegeven brieven. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1937.

Pée 1941: Multatuli, Reisbrieven aan Mimi en andere bescheiden. Met aanteekeningen in het licht gegeven door Julius Pée. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1941.

Pée 1942: Brieven van Multatuli aan Mr. Carel Vosmaer, R. J. A. Kallenberg van den Bosch en Dr. Vitus Bruinsma. Naar het oorspronkelijke uitgegeven door Julius Pée. Brussel/Rotterdam: Manteau-Nijgh en van Ditmar, 1942.

Pée 1944: Keur uit de brieven van Multatuli. Naar tijdsorde gerangschikt en van aanteekeningen voorzien door Julius Pée. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1944.

RvE: Briefwisseling tusschen Multatuli en S. E. W. Roorda van Eysinga. Uitgegeven door M. Douwes Dekker, geb. Hamminck Schepel. Amsterdam: Versluys, 1907.

In alle gevallen waarin geen vergelijking met de autografen mogelijk was, is de datering voorzien van een asterisk.

De volgende afgekorte aanduidingen worden gebruikt:

Dagboek: voor de beschrijving hiervan zie V.W. XV, blz. 15.

Edu: Multatuli's zoon, geboren 1854.

Memoriaal: voor de beschrijving hiervan zie V.W. XIV, blz. 15.
Mimi: Maria Frederika Cornelia Hamminck Schepel, jarenlang de intieme vriendin van Eduard Douwes Dekker, sedert 1 april 1875 zijn echtgenote.
Multatuli: Eduard Douwes Dekker.
Nonni: Multatuli's dochter, geboren 1857.
Tine: Everdina Huberta Douwes Dekker-van Wijnbergen, de eerste echtgenote van Eduard Douwes Dekker, overleden 13 september 1874.
Wou(ter): de aangenomen zoon van Multatuli en Mimi (eigenlijk: Eduard Bernhold), geboren 25 januari 1876.
A.M.V.C.: Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, Antwerpen.
A.R.A.: Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage.
G.A.: Gemeente-archief; met vermelding van de plaats.
I.I.S.G.: Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.
K.B.: Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage.
M.M.: Multatuli-Museum, Korsjespoortsteeg 20, Amsterdam.
N.L.M.D: Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, 's-Gravenhage.
U.B.: Universiteitsbibliotheek; met vermelding van de plaats.
V.W.: Volledige Werken van Multatuli (Amsterdam 1950 etc.); met vermelding van het deel in romeinse cijfers.

Typografie: uiteraard sluit de vorm van dit deel zo nauw mogelijk aan bij die van de overige delen. Dus ook in deel XXV is niet getracht het origineel met typografische middelen na te bootsen. De tekst is diplomatisch afgedrukt, met dien verstande dat bij puntjes iedere reeks is weergegeven door een drietal. Daar, waar tekst is ingekort of wegens verminking van brieven ontbreekt, is dit aangegeven door een viertal puntjes (....).
Indien een punt aan het einde van een zin, dus bijv. voor een nieuwe hoofdletter, ontbreekt, is deze stilzwijgend toegevoegd.
In Multatuli's brieven wordt steeds y gedrukt, ofschoon er in de door anderen gedrukte teksten dikwijls ij staat. Wanneer er gebruik is gemaakt van een authentieke tekst, wordt geen eerdere publikatie vermeld.
Ondanks deze kontinuïteit van principes voeren de huidige edi-

teuren op een aantal punten konsekwent de volgende werkwijze door: in de brieven *van* Multatuli worden ook de doorgestreepte passages verantwoord in de aantekeningen die aan de brieftekst voorafgaan. Omdat vooral in lange brieven – mede hierdoor – het aantal annotaties soms groot is, zijn de toe te lichten passages voorzien van een nummer dat korrespondeert met de betreffende verklaring boven de brieftekst.

De als k uitgesproken c wordt nu in de door ons toegevoegde tekst overal als k geschreven waar de *Woordenlijst van de Nederlandse taal* (1954) dat toestaat, behalve in geval van cc en in leenwoorden (accent en clown).

Tevens wordt in dit en het volgende deel een diplomatisch onderscheid gemaakt tussen ´ en ` . De dikke horizontale strepen tegen de linkermarge waarmee Multatuli veelal alinea's onderscheidt, worden weergegeven als «–» achter het laatste woord van de vorige alinea. Een onderstreping in het handschrift leidt tot kursief; (drie)dubbele onderstreping wordt met kleinkapitaal weergegeven.

Bij het overnemen van gedrukte stukken (uit kranten, tijdschriften en boeken) zijn evidente drukfouten gekorrigeerd. De mate waarin de bladzijden postpapier zijn volgeschreven, wordt aangegeven met 1/6, 1/4, 1/3, 1/2, 2/3, 3/4 of 5/6.

Woorden of woordgroepen in vreemde talen worden alle in de aantekeningen vertaald, met uitzondering van al te duidelijke gevallen («das Haus», «pardon»). Staan Duitse woorden in handschriften in zg. Duitse schrijfletters («gotisch schrift»), dan wordt dat in de annotaties vermeld.

Persoonsnamen in brieven en dokumenten worden zoveel mogelijk in de aanhef geannoteerd, behalve als het gaat om namen die in gemakkelijk toegankelijke handboeken zijn te vinden. In het algemeen wordt alleen toegelicht wat tot het onmiddellijk begrip van de kontekst bijdraagt. Er wordt naar gestreefd per deel de noodzakelijke toelichting te geven, en een bepaalde naam wordt in de regel slechts één keer, bij de eerste vermelding, geannoteerd.

De Biografische Aantekeningen na het dokumenten-deel betreffen alleen de korrespondenten van Multatuli.

NAGEKOMEN BRIEVEN EN DOKUMENTEN

1871–1886

NAGEKOMEN BRIEVEN
EN DOCUMENTEN
1801–1888

Begin januari 1871
Brief van Multatuli aan de redaktie van Onze Eeuw, geschreven op de laatste pagina van een afschrift door Mimi van het eerste hoofdstuk der «Specialiteiten», opgezonden als bijdrage aan het periodiek. (M.M.)

1. schrappen: *de laatste regel der kopij luidde:* «Maar... in een volgend hoofdstuk».

Waarde redactie.–
Morgen 't vervolg. Indien 't geheel misschien in ééne afl. plaats vindt, dan verzoek ik den laatsten regel te schrappen[1]
Na groete DD
Ik kan waarachtig ditmaal niet frankeren. Daarom zoo'n haast.

Voorjaar 1871
Aantekeningen van Multatuli voor «Specialiteiten». Een strook papier van 63 x 10 cm, aan elkaar geplakt en geheel beschreven, gedeeltelijk in potlood. (M.M.). Deze aantekeningen zijn deels al gepubliceerd in V.W. V, blz. 677.

1. *Hier is een aantekening onleesbaar gemaakt.*
2. Brata Yoeda: *doorgestreept.*
3. de par le roi: *op gezag van de koning (fr.)*
4. Hellwald: *Ferdinand H. von Hellwald (1843-1884), Oostenrijks kenner van Nederlandse letterkunde, ontdekker van de tweede helft van Maerlants «Spieghel Historiael».*

Parlementsleden zoeken geen waarheid, bestuurders geen volksheil–Knoeiery regeering 17e & 18e eeuw–2eKamer niet geacht. –weinig personen uit de oude «Staten» bekend.–Schumer–(....)[1]–Integriteit–(....)[1]–Idee 850. «Geen zotterny is zóó zot dat ze niet &c.» Ministers en slotemakers even onbekwaam. In de Kamer «reklamatie» en «Munt» ingewikkelde kwestie.–

Benoeming Lansberg
Noot Havelaar 118, 123, 165 } in verband met blz 13. Special.
Noot op Idee 850.–
geen behandeling in Tydschriften–Luit[t] in de Kamer, oordeelt over 'n generaal daarbuiten. Sypestein was Referendaris.–Noot 13 (?) blz 26 (?) Vgl. Ideen n. nummering 788 vlgg. ??? Noot 33 (?) Vgl. Idee 164 «in zekeren zin» ????–gemachtigden te velde : géén milit. J. de Wit kommandeert de vloot in 1665. Karel XII, op z'n 18 jaar. Stadhouder jong kapit. generaal Geen speci. in algemeene kennis in vad. liefde, eerlykheid, genie–afschaffing Rottingstraf Noot Hav. 105 en ook op blz 278–Examens onderwyzers.–D[r] Jong Leipzig, Nieuws 14 Sept[r].–Not. weerh. factie Menado–Ternate Exped[e] Atjin verkeerde moeite–Noot Havelaar 175 beroep op Special. Nu geen lid v.d. Kamer meer!–Brata Yoeda[2] –Menschen die in den Oost geweest zyn. Schaarhohn van Lambol. Juffr. v. Droogstoppel Jonker Frits. Kondeh. Melatti Edinburg. V.D.H. («20 jaar in Rusland.») Fr. v.d. Putte. Veth. Noot op 850 (?) Wallace. Brata Yoeda–gifmengery princes Limburg–Special. in Roomsigheid–pylbundel.–Staat *ten-onzent* the right man on the right place? weerslag op blz 8–Is D.v.Tw. specialiteit? noot 29–de Specialiteit voor Indie wou geen last hebben in debat met fr. v.d. Putte; eens niet geheel onvruchtbaar–Kunstjes om op 't Kussen te blyven. Verdeelen van Kiesdistricten Brata Yoeda–Engelsche of vreemde deunen 't aanhalen van Hellwald[4] in de Kamer–over 't eerbiedigen van Specialiteiten de par le roi[3]–Keulsche klok Duitsch & Holl. munt–Specialiteiten in heerenhemden–Nickel en zilver–Feringa over Amerikanen–brand, reeder, schipper, assurantie–Kiestabel Nieuws–Noot 62 (?) oude druk blz 117. alinea: wat Molière, &c–by: gemakkelyk voorkwam (62?)–(Vond-i misschien dat die heeren gewoon zyn, den satirikus 't gras voor de voeten wegtemaaien door zichzelf te belasten met het leveren van de *charge* die hen ten-toon stelt wat de spreek- en pleitspecialiteit aangaat waarmee we reeds in 000 kennis maakten, is deze gissing zoo heel ongegrond niet. Maar laat ons hier even wyzen op 'n ander onderdeel van dat gebied, op de specialiteit die daaruit voortkomt, op de *juristery*.–Benedette

–D[r] te Rott. werk nadelig vrouw.–St. Doctor in de letteren–Kapit. Min. van Oorlog–Onderwys in de Kamer–Bilderdyk als taalgeleerde–Beets prof in K*geschiedenis*–Pahud minister–

Een eerdere versie van gedeeltelijk dezelfde aantekeningen voor Specialiteiten in potlood onder een brief van Waltman aan Multatuli:

Parlementsleden zoeken geen waarheid, Bestuurders geen volksheil. Knoeiery met de Regeering in 17[e] en 18[e] eeuw–2[e] Kamer niet geacht–weinig personen uit de *Staten* bekend–Schumer–Kapellen Wallace Idee 850 Fransen v.d. Putte op de reede Heemskerk munt Lansbergen geld van de dochters van Thorbecke geen behandeling in tydschrift Holl. in Frankrijk–noot 13 blz 26. vgl Ideen, no 553 nieuwe nummering 788 vlgg.–Luitenant in de Kamer oordeelt over 'n generaal daarbuiten. Van Sypestein was referendaris–Noot 33. Vgl. Idee 167. «*In zekeren zin*».–Gemagtigden te velde geen militairen–Karel XII 18 jaar–Stadhouders jong Kapit.-Generaal–

november 1871
Aanbiedingsbrief van Millioenenstudiën door J. Waltman (M.M.)

Mijnheer!
Bij mij is ter perse een nieuw werk van MULTATULI, getiteld:
Millioenen Studiën.
Het eerste stuk van dit werk verzend ik dezer dagen. Dit zal groot zijn ongeveer 8 vel gr. 8°. en *f* 1.25 tot *f* 1.50 kosten. Met een 2de Stuk (waarvoor de koopers van het 1ste Stuk zich verbinden) zal dit werk compleet zijn. Tot aanbeveling hiervan behoef ik niets te zeggen. De naam des schrijvers is genoeg, terwijl het plaatsen van een paar hoofdstukken als feuilleton in *Het Noorden*, reeds eene zeer gunstige bekendheid aan het boek gegeven heeft.
Ik bied dit werk tot den dag der verzending aan met 5% extra rabat en de premien 5/4½, 9/8, 14/12, 30/25.
Door eene grootere oplage dan van zijne vorige werken, kan ik nu ook Ex. in commissie geven, maar alleen aan hen die voor rekening bestellen, daar mij dit een waarborg is, dat de Ex. niet stil blijven liggen. Ik kan hetzelfde getal in comm. geven dat men voor rekening bestelt.

Over het bij aanbieding geleverde wordt 1 Maart 1872 beschikt.

DELFT,
December 1871.

Hoogachtend,
UEd. Dw. Dienaar,
J. Waltman Jr.

6 december 1871
Brief van Multatuli aan de firma Enschedé te Haarlem. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 en 2 (1/3) beschreven. (Museum Enschedé, Haarlem; fotokopie M.M.)
1. blad: *hierachter kennelijk vergeten* te.

WelEdelen Heeren
Joh. Enschedé en Zonen
te Haarlem

WelEdele Heeren!
Bezig zynde met de correctie van de nieuwe uitgaaf myner Ideën, wenschte ik den Vlaamschen lezer iets medetedeelen over Uw zeer geacht blad. Ik begon myn nootje met de opmerking dat de Haarlemsche Courant één der oudste–ja ik meen het oudste der bladen van Europa is, en dus van de wereld. «Men voelt iets als eerbied by de gedachte dat onze Voorouders uit die Courant de overwinningen van de Ruyter vernamen.» Dit *is* zoo!
Maar zie, nu wenschte ik gaarne de dagteekening der Oprichting van Uw blad[1] noemen, en die weet ik niet.
Is het niet te veel gevergd van Uwe my meermalen gebleken welwillendheid, my die optegeven?
Na zeer beleefde groete heb ik de eer met de meeste hoogachting te zyn

UWEDDienstwillige
Dienaar
DouwesDekker

16 december 1871
Brief van Multatuli aan de firma Enschedé te Haarlem. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1 beschreven. (Museum Enschedé, Haarlem; fotokopie M.M.)

1. werkje: *J. Hoola van Nooten* De Haarlemsche courant. Eene humoristische voorlezing. *Edam 1868. Multatuli kreeg het toegezonden omdat hierin niet alleen de gevraagde oprichtingsdatum, maar ook de hele geschiedenis van de krant te vinden zou zijn. (vgl. V.W. XIV, blz. 644.)*

Wiesbaden 16 December 1871

WelEdelen Heeren
Johs Enschedé en Zonen
Haarlem

WelEdele Heeren!
Ik had heden ochtend het byzonder groot genoegen het onder kruisband aan my geadresseerd werkje van den Heer Hoola van Nooten[1] te ontvangen, als Uw minzaam en geacht schryven van voorgister, voor welke beide stukken ik UWED mynen welgemeenden dank betuig.
Ik ben voor deze my alweder betoonde welwillendheid gevoeliger, dan misschien door UWED zelf kon worden voorzien. Het treft my namelyk, dat ik–dissident op politiek, zedelyk, sociaal en litterarisch gebied–zoo vaak iets liefelyks ondervind, juist van personen die volgens oppervlakkig oordeel, zouden geacht worden in vele dier opzichten lynrecht tegen my over te staan.
Gebruik makende van Uwe vergunning om het boekje van den heer H.v.N. te behouden, neem ik dat geschenk met dankbaarheid aan, en heb ik de eer na beleefde groete, met de meeste hoogachting te zyn

UWWelEDDienstvaardige
Dienaar
DouwesDekker

Omstreeks 1872
Kladhandschrift van Multatuli met een passage voor Millioenenstudiën die daar uiteindelijk niet in is opgenomen. Strook papier van 275 x 103 mm, waarvan alleen de voorzijde beschreven. (M.M.) Deze strook is vastgeplakt aan een kranteknipsel, een bericht in een onbekende Duitse krant over een verblijf van «Frau Rattazzi in Trouville». Multatuli heeft gegevens over haar garderobe uit dit artikel gebruikt voor een beschrijving in Millioenenstudiën. (vgl. V.W. V, blz. 276 e.v.).

1. écarts: *afwijkingen (fr.)*
2. intermittence: *tijdelijk uitblijven (fr.)*
3. som, product: *oorspr. stond er* van som of product.
4. overwicht: *oorspr. voorafgegaan door* gelykheid.
5. Zyn: *oorspr. voorafgegaan door* oneindige.
6. hoofdeigenschap: *oorspr. stond er* voorwaarde.

Wat ik evenwel voor niet onzeker houd, is de stelling: dat elke zet evenzeer bepaald wordt *door de eischen der symmetrie*, als door z'n logische afhankelykheid van *al de feiten* die hem voortbrachten. We dwaalden vruchteloos rond, by 't zoeken naar dien olifant in den bosschen van Afrika, maar de *gevolgen* van de byzondere hoedanigheid zyner slagtanden—of van wat dan ook!—worden ons duidelyk voorgetekend op de speelkaartjes. Wel weigert de jaloersche Natuur, ons toetelaten in het binnenste van haar werkplaats, wel trekt ze zich verder terug, naarmate wy vorschend doordringen, wel plaagt ze ons met nieuwe verborgenheden, telkens als wy meenden een stap nader te zyn aan 't àllergeheimste... maar met hare voortbrengselen is ze gul. Die werpt ze ons lachend toe. En we mogen ons oefenen in de ontleding. Dit is ons leven!

De verwondering over «vreemde» zamenstelling, is geen eigenaardigheid van den speler alleen. We vinden die bekrompen opvatting overal.

Op zóóveel zetten, zóóveel tweeslagen...

Zeker! Maar ook: op zooveel individuen, zóóveel krankzinnigheid, zóóveel *écarts*[1] van hart en hoofd, zóóveel overhellen naar zwarten of rooden kant, zóóveel seriën van voor- en tegenspoed, zóóveel *intermittences*[2] van zoet en zuur, van goed en kwaad, zóóveel afwyking van de rede! Overal vinden we 'tzelfde onbewuste streven naar algemeene symmetrie: som, product[3] of verrekening van partiële onevenredigheid! Overal en eindeloos, pogen, beweging, wryving en stryd! Overal op- en nedergaan, oscillatie, trilling, voorby-elkaar schuiven, streven naar overwicht[4], veronzydigd door tegenzin in minder-zyn! Overal wegdringen van «dat

andere», de onmisbare bestaans-voorwaarde van 't byzondere ééne! Overal oorlog tusschen afbreken of voortgaan, tusschen groei en vernietiging, overal oscillatie trilling... alles wegens onze gebrekkige theorie uitloopend in eene resultante van stilstaande gelykheid doch in werkelykheid de onmisbare hoofdeigenschap[6] misschien de enige eigenschap van 't Zyn.[5]

30 december 1872
Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart. Twee dubbele velletjes postpapier, waarvan blz. 1-7 beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. brief: *zie V.W. XV, blz. 540 e.v.*
2. man: *Jan ten Brink, zie V.W. VI, blz. 131 e.v. en XVI, blz. 529.*
3. krygt: *zie V.W. VI, blz. 356-358.*
4. leiddraad: *waarschijnlijk een verschrijving.*
5. uitgaaf: *zie V.W. II, blz. 695-698.*
6. Busken Huet: *In* Nederland *1867, I, blz. 321 schreef B.H. naar aanleiding van* Pruisen en Nederland *«dat de schrijver (....) te weinig onderstelt».*
7. studenten: *zie V.W. XV, blz. 541; de redaktie van* Vox Studiosorum *had Post afgeraden zijn medewerking te geven aan een debat met Multatuli, want dat zou maar tot «schelden» leiden.*
8. kleinzoontje: *oorspr. stond er* kleinzoon.
9. o.a.: *oorspr. gevolgd door* Een speler heeft *f* 100 in z'n zak, en verliest *f* 33. Hoeveel houdt-i over? 't Kind.
10. lendemain: *de volgende dag (fr.)*
11. papa: *Abraham B. Cohen Stuart (1825-1876), was Indisch ambtenaar en kenner van Javaanse talen, waarin hij Nederlandse wetboeken vertaald heeft.*

Wiesbaden 30 Decr 1872
Waarde Heer Cohen Stuart! Reeds eenige dagen ligt uw hartelyke brief[1] op m'n tafel, in gezelschap van vele anderen die ik niet kon beantwoorden omdat ik geperst werd door m'n uitgever. Hy wilde namelyk gaarne vóór Ulto dec 'n bundel Ideën in de wereld zenden. Zulke oorzaken hebben een onaangenamen invloed op m'n werk. Maar 't moet nu eenmaal. Ik heb de laatste vellen slechts haastig kunnen corrigeeren, en 't allerlaatste in 't geheel niet.

Toch zou ik U terstond geantwoord hebben, indien Uw brief my minder aangenaam geweest ware. Dan had ik U met 'n enkel woordjen «afgescheept.» Neem dus S.V.P. m'n talmen op als 'n vriendelykheid.
Uw lieve toenadering heeft aanspraak op 'n allerwelwillendst antwoord, en toch zit ik er meê in den brand. Hoe zal ik U dit uitleggen? Ik *voel* als gy, en *denk* als 'n oudere heer. Hoe dit nu hier te-pas komt, moet ge maar opmaken uit het vervolg.
Na den Havelaar waren myne ontmoetingen met...Publiek, van zeer verschillenden aard. Zeer dikwyls liepen ze voor my in een déceptie uit, en het berouwde me *byna* altyd, dat ik te studenticoos had toegegeven in m'n eersten indruk. De man[2] dien ik uitkleed op blz 147 van den laatsten bundel Ideën, had zich allerfideelst by my ingesmokkeld! Eens te Utrecht (ik meen, na 't spelen van «de Bruid»)–
Ik weet niet zeker of 't wel by die gelegenheid was, soit!
Ik was dan in een kring van Studenten zeer vriendelyk ontvangen. By toeval kwam me naderhand 'n Jaarboekje of Tydschrift in-handen, waarin een Student insinueerde dat ik de opbrengst van «Wys me de plaats» voor myzelf gehouden had. De schryver daarvan was een dergenen geweest, die by 't fêteeren, zoo niet op den voorgrond dan toch niet geheel-en-al op de achtergrond gestaan had!–
Kortom, Ge kunt u geen begrip maken van de eigenaardige moeielykheid die 't gevolg is van 'n evident standpunt. In m'n III[e] bundel heb ik daarover een-en-ander gezegd. Hierin ligt dan ook een der redenen waarom 't verblyf in Holland me onaangenaam is. Voor lieden die zich omgorden met gekunstelde deftigheid, is dit alles makkelyker.
In oogenblikken van wrevel, betrapte ik me dikwyls op 't voornemen geene relatie hoegenaamd met Hollanders aantehouden. Tot nog toe ben ik, op zeer weinig uitzondering na, daarby altyd te-kort geschoten. Maar, ik erken dat ik dan ook de zeer beminnelyke uitingen missen zou, als die Gy lucht geeft in Uwen brief. En dat zou jammer zyn!
Maar er is nog iets. M'n oogen zyn zwak, en ik kan geen bril verdragen, omdat zo'n ding zoo warm is. (Dat steekt me!) M'n geschryf en vooral 't corrigeeren absorbeeren byna al wat ik nog

aan zienskracht bezit. En ook dit zou me alzoo nopen tot voorzichtigheid. Dit is dan ook de reden, dat ik U niet terstond antwoordde. Ik heb gister en eergister niets uitgevoerd, en ben dus weer wat op-streek. Hierop wachtte ik, om U meer te geven dan een al te kort woordje. Het zou me zoo smarten Uwe hartelykheid aftestooten.–
Hoofdzaak is, dat Ge inlichtingen te vragen hebt. Dit is me zeer aangenaam, en het is 'n zedelyke plicht U die te geven. Maar hoe zullen wy 't aanleggen om dit eenigzins ... *methodisch* te doen? Met: «ten hooi en te-gras» komen we niet verder.
Ik gis dat ge op die vraag naar «methode» niet verdacht waart, maar ik zal 't u uitleggen. *Goed vragen* is niet altyd zoo gemakkelyk. (Zie 't «bloempotje» in de Aflv. Ideën, die ge eerstdaags inhanden krygt.)[3]
Sedert jaren ontving ik brieven met vragen die wel geschikt waren om me ... optehouden, te irriteeren zelfs ...
(«m'nheer, wat noem je 'n tafel?» etc)
maar die niet leidden tot opheldering van de behandelde zaak, en evenmin tot leiddraad[4] voor myzelf. Goede vragen namelyk doen *my* zien waar ik òf onduidelyk òf incorrect ben geweest, en daarvan leer *ik* minstens zoo veel als 'n ander. (Zie, als voorbeeld, de noot op Idee 268 in de laatste uitgaaf.)[5]
Juist! Goede vragen konden my geven wat me onthouden wordt door de pers. Ik klaag dan ook aanhoudend over dat gebrek aan weerklank, waardoor m'n arbeid dikwyls moeielyk gemaakt wordt. Het is zeer wel mogelyk, dat ik in de korte Ideën te brusque ben, en in de meer uitvoerige stukken «te weinig in den lezer veronderstel» gelyk Busken Huet zeide[6].
Uw voorstel om my inlichtingen te vragen, wordt alzoo in dank aangenomen. Doe gy me nu 't genoegen, en zoek een ... vorm, eene manier. Maak er eene studie van, een *arbeid*. Ik kan u aanraden, onder 't lezen, noten te houden, en me dan–niet te spoedig!–het lystjen uwer bedenkingen te zenden. Myne bedoeling is dat ge uwe desiderata (*aan*- of opmerkingen, om 't even!) niet te veel verbrokkelt tot indrukken van 't oogenblik, maar slechts dezulke aanhoudt, die u, óók na vergelyking met andere plaatsen, voorkomen eene conscientieuze behandeling te verdienen. En stoor u volstrekt niet aan *anders meenen* dan ik! Waarheid en oprechtheid boven al. Ik geef niets om gelyk hebben.

Waar ik 't woord: «vorm» gebruikte, bedoelde ik dit niet in gewonen zin; o neen! Ontsla u dáárvan. De meening was, dat ge een vorm gaaft aan Uwen wensch om alles te begrypen, nog eens: iets *methodisch*.
Daar komt me onder 't schryven in den zin, hoe ik m'n meening 't best uitdruk. Ziehier: zeg me, *waar ge gaarne een opheldérende noot zaagt*, by herdruk, met korte aanwyzing van de oorzaak. Zóó zal 't goed gaan. En dan doet ge my een dienst. Misschien kunt ge dan ook anderen oproepen, om U te helpen aan Uw lystje.–
Het doet my innig genoegen, dat ge met achting over den Heer Post schryft. Ik begryp dat hy niet tevreden wezen zal met m'n antwoord, vooral wat de «modernen» betreft. Welnu ... ik ook niet! De oorzaken daarvan zyn velerlei. De laatste vellen van bundel IV zyn onder den druk van eenige servituten geschreven, die ik, ook om den wille van de braven *Post*, zeer betreur. Er was iets zeer moeielyks in, hèm de eer te geven die hem als oprecht mensch toekomt, en te-gelykertyd de thesis voltehouden, dat geen eerlyk man «modern» wezen kan. Zooals ik dit daar nu zeg, vernietigen die twee stellingen elkander. Welnu, om die ongerymdheid te vermyden zou ik tyd en *loisir* noodig hebben, en dat had ik de laatste 14 dagen *niet!* Ik zag in, dat ik de zaak niet behoorlyk *uit* maakte, en daarom dring ik aan op 't voortzetten. Wees zoo goed den Heer P. te zeggen dat ik niet beweer z'n hoofdgrief te hebben afgedaan, maar altyd bereid ben van hem te hooren: welke aanmerkingen er te maken zyn op myne grieven tegen 't «modernisme».–
Hoe drommel kon men meenen dat ik naar aanleiding van P's stuk zou «schelden» op Vox, Academie en studenten?[7] Dat doet me waarlyk verdriet. Toch is 't *begrypelyk*, dat velen my aanzien voor iemand die genoegen schept in barheid. Dit is echter niet waar. Oorspronkelyk ben ik zeer zacht en inschikkelyk. M'n moeder zei altyd: «Eduard had 'n meisje moeten zyn.» Het is juist een myner grieven, dat men my heeft *gedwongen* tot bitterheid. Dit is, ook uit 'n letterkundig oogpunt, jammer. Als ik zonder liegen mocht toegeven in m'n *smaak*, zou er zelden of nooit 'n scherpte uit m'n pen komen. Maar ... gevoelighedens verkoopen als ik ànders voel, kan ik niet. Als men myne moeder voorspeld had dat ik zekeren opgang maken zou als satiricus, of in 't sarkasti-

sche, zou ze zeker gezegd hebben: «dan heeft men hem vreeselyk moeten traîteren!» En dit is dan ook geschied!–
Wilt ge U vooral toeleggen op *werkzaamheid*? Geloof me, men leert op later jaren zoo goed niet. Er komt 'n tyd ... etc. Maak de hier niet volgende vervelende preek maar zelf. Toch heb ik een kleine opmerking die voor uw standpunt–jong student, of jonge student toch!–misschien past. Vergeef m'n pruikerigheid:
«*Wapen u tegen* genoegens die u langer ongeschikt maken voor studie, dan ze duren!»
«*Zoek genoegens* die u tot studie geschikt maken.»–
Ik heb deze wyzigheid gedeeltelyk uit 'n oud tooneelstuk. Een grootvader die door 't wangedrag van z'n zoon ongelukkig is, praat met z'n kleinzoontje, en doet hem wat schoolvragen, o.a.
Een speler had f 100 in z'n zak en komt met f 63 thuis, hoeveel heeft-i verloren?
't Kind antwoordt: f 37.
Is dat âlles wat hy verloor? vraagt de grootvader.
Het kind kan geen ander antwoord geven. Maar de oude heer bepeinst hoeveel méér er verloren ging aan etc. etc.–
Zie, zoo iets bedoel ik. Pret, pleizier, jong zyn; alles heeft z'n eischen, en in zekeren zin hoe meer hoe liever! De grens zit 'm in den *lendemain*[10] *die óók z'n eischen heeft*! We houden te veel schoenmakers *maan*dagen. Dáárin zit de fout. Niet in 't pierewaaien op zondag! Wat al flinke dingen zyn er achtergebleven, omdat we verleden week ons lieten inpakken door een verkeerde stemming! Gy die gevoelig zyt, vatbaar voor indrukken–dit zie ik uit uwen brief – moet zeer omzichtig zyn in 't keuren van uw recruten. Wees in shemelsnaam niet liberaal met uw *gemoed*. Leg u op gierigheid van aandoening toe. De wereld is 'n spons die alles tracht intezuigen. Maak uzelf tot spons. Dat is 'n edel egoïsme!
Tòch wyzighedens! En ik heb er zoo'n hekel aan! Nu vergeef ze my, en geloof dat de oorsprong eene hartelyke erkentelykheid is voor Uwen lieven brief.–
Op Java geboren? Zeker op Solo? Uw papa is, denk ik, de orientalist[11]?–
Ik wilde gaarne eens in Holland komen, niet voor goed, maar 'n dag of wat. Eigenlyk wou ik Vorstenschool zien spelen, maar ik verneem er niets van. Ja toch, te Deventer speelt men de II acte.

Zeker omdat daarin geen vrouwerollen zyn. Het is voor 'n dramasmid in Holland zoo moeielyk, dat hy niet in-overleg kan treden met *artisten*. Hy kan niet, als byv. in Frankryk, *zien* wat goed is en wat *niet*. Een Hollander moet alles uit z'n duim zuigen. Vandaar dan ook etc.
Nu beste jongen, wees heel vriendelyk van me gegroet, en geloof my

t.a.v.
Douwes Dekker

12 maart 1873
Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. *zoodra ik: oorspr. gevolgd door* my.
2. Cura ut valeas: *neem U in acht opdat het U goed ga (lat.)*

Wiesbaden 12 Maart 1873
Beste kerel, schryf m'n zwygen alleen toe aan drukte. Ik moet in weinig weken bundel V Ideën afmaken (ik ben maar zoowat op de helft) en Millioenen-Studiën, (daaraan mankeert nog twee vel). Bovendien corrigeer ik den herdruk van (eerste stuk over) Vry-arbeid. Ik heb dus geen snippertje tyd te missen. Zoodra ik[1] door die bereddering heen ben, zal ik u schryven. Maak dat ge uw propaedeutisch flink aflegt. Gewen u vooral aan veel te werken, maar ... niet juist uitsluitend aan uw schryftafel. Tracht alles te begrypen wat ge waarneemt. Hierin ligt onze roeping. Al de rest volgt vanzelf.
Hartelyk gegroet. Ook by gelegenheid de heer Post, dien ik ook niet schryf uit tydgebrek. Eigenlyk moest ik nooit brieven schryven. Maar dat is me toch te heremietachtig! Enfin! Cura ut valeas![2]

t.a.v.
Douwes Dekker

maart 1873
Aanbiedingsformulier van Millioenenstudiën 4e afl. door J. Waltman. (M.M.)

Delft, Maart 1873.

M.

Dezer dagen verzend ik de 4e en laatste aflevering van:

Multatuli. Millioenen-Studiën.

Om aan veler verlangen te voldoen geef ik nog eenmaal extra rabat aan hen die Ex. op risico willen nemen. De prijs van het complete werk is nu Ingen. *f* 4,- en Geb. *f* 4,80. De Ex. nog vóór de verzending der 4e afl. voor rekening besteld lever ik af met 10% extra rabat en de premien 5/4½, 9/8 en 14/12. In commissie verzend ik niet dan op aanvrage. Voor hen die nog eens bizonder willen werken stel ik voor korten tijd een fiksch getal disponibel, terwijl ik door veel adverteeren het debiet zal helpen bevorderen.

Hoogachtend,
UEd. Dw. Dienaar,
J. Waltman Jr.

De ondergeteekende verlangt te ontvangen van J. Waltman Jr., te Delft, voor rekening volgens aanbod:

MULTATULI. MILLIOENEN-STUDIEN. Ingen.
" " " Geb.
In comm.: " " " "
" " " Ingen.

25 juni 1873

Brief van Multatuli aan A.B. Cohen Stuart, onvolledig bewaard gebleven. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. et pour cause: *en maar al te begrijpelijk (fr.)*
2. entstellen: *vervalsen, mismaken (du.)*
3. acte van diligentie: *bewijsgeving van zorgvuldigheid.*
4. je ne sortais pas de là: *daar was ik niet vanaf te brengen (fr.)*
5. non plus ultra: *de hoogste vorm (lat.)*
6. Want: *gevolgd door een brede interlinie waarop een regel druks geplakt is geweest, waarvan nu alleen nog «n omg» te lezen is.*
7. après coup: *naderhand (fr.)*

Wiesbaden 25 Juni 1873

Weldedelgestrengen Heer
A.J. (?) Cohen Stuart
te Leiden

Weledelgestrenge Heer!
Eerst heden ochtend gewerden my Uwe letteren van den 21. Toch is 't postmerk: Leiden 24 /6. Er is iets sprekends in de drie dagen die er liggen tusschen die beide datums. Ik begryp dat het U eenige moeite kostte, Uwen brief op de post te doen. Dit zou 't geval niet geweest zyn, als Ge my gekend hadt! Men heeft in Nederland goedgevonden–et pour cause![1]–myne figuur zoo te *entstellen*[2], dat ikzelf soms moeite heb me niet te verwarren met de kwaadaardige karikaturen die er van my in omloop zyn, en ik zie niet in waarom Gy daaromtrent beter zoudt ingelicht zyn dan anderen.
Dat ik me haast met antwoorden, is omdat het me drukken zou, U een oogenblik langer dan hoognoodig in de meening te laten dat ik *niet* antwoorden zou. In 't slot van Uwen brief duidt Gy op de mogelykheid daarvan. Ook hieraan alweder zoudt Ge niet gedacht hebben als Ge my gekend hadt.
Ik ben niet geheel zeker of Ge niet beter hadt gedaan, Uw zoon kennis te geven van den door U genomen maatregel,–dat kan ik niet beoordeelen, neem 't dus niet op als 'n terechtwyzing–maar deze onzekerheid ter-zyde stellende, boezemt my Uw brief hoogachting in, en 't smart me, dat Ge meenen kondet dat ik Uwen te-mynen opzichte zoo loyalen stap beantwoorden zou –reciproceeren dan–met 'n lomp zwygen.
Toch is m'n antwoord van heden slechts 'n acte nemen van diligentie[3]. Ik moet over Uwen brief nadenken.
Doch, als hoofdzaak, voorloopig dit. Ik ontving meermalen brieven van nagenoeg gelyke strekking. Dikwyls betrof het dochters. Geheel naar waarheid kon ik antwoorden, wat ik ook nu voorloopig aan U verzeker, dat ik voor jonge lieden–meisje of jongeling dan–altyd slechts één woord had en heb: *werk! Je ne sortais pas de là!*[4] De schynbare dorheid van dien wenk kwam me by de minder goeden te staan op 't verlies van allen invloed. (Ze vonden me vervelend met m'n: *«werk!»*) De weinige beteren oefenden

zich by wat hun hand vond om te doen. Nooit nam ik quasi-verheven praatjes aan, over «miskende roeping». PUBLIEK zou vreemd opzien als 't getuige was geweest van menig tooneel waarby ik gebruik maakte van myn invloed om jongeluî die hooger of verder reiken wilden dan hun paste, aan den arbeid te zetten.

Ik schreef Uwen zoon–dien ik voor 'n lieven jongen houd–ook juist om die reden weinig. Hij moet niet–neen láát hem dweepen ('t houdt af van *gemeene* vermaken) maar: «werk!» Jongeluî krygen niets van my dan dàt. Op blz 317 van m'n laatsten bundel laat ik–vry onverwacht zeker, maar *ik* voel zoo–'t zelfde woord door 'n meisje uitspreken. Ik geef 't daar als 'n non plus ultra[5] van liefelyken indruk. En *ik* heb niets te geven dan dat. Zagen, timmeren, breien, koken, om 't even, maar: *werken!* En natuurlyk, ieder in z'n door de omstandigheden aangewezen kring. Want:[6]

(....)

Ik knip deze regel uit 'n sedert lang gedrukt, maar nog niet verschenen vel van de laatste Ideën. Ik wil niet dat ge 't houden zoudt voor geschreven après coup[7]. Vergelyk overigens, als 't U de moeite waard is, de voorreden van de laatsten druk: Bruid daarboven ('n prul.) En let eens op, of ik niet overal aandring op *dienstdoen*? Reclamanten zyn slechte soldaten.

«Ieder in z'n kring» Uw zoon hoeft niet te zagen of te timmeren –schoon ook dàt niet kwaad is. (Ik doe 't!) Om m'n eentoonig: «werk!» ten-zynen behoeve eenigszins nader te bepalen, verzocht ik hem uitdrukkelyk:

«tracht alles te begrypen wat ge waarneemt.»

Dit namelyk kwam me voor het «werk» te zyn, dat 'n jongeling van zyn aanleg en positie past. Ik voorzie dat-i

(....)

1 juli 1873

Brief van Multatuli aan A.B. Cohen Stuart. Dubbel velletje postpapier waarvan blz. 1 en 3 (2/3) beschreven. (Partikulier archief Doetinchem; fotokopie M.M.). Deze brief is naar Mimi's afschrift al afgedrukt in V.W. XVI, blz. 55-56.

1. insidieus: *verraderlijk (fr.)*
2. loyauteit: *vader Cohen Stuart had Multatuli laten weten dat hij zijn zoon voorlopig onkundig wilde laten van zijn eigen schrijven aan Multatuli.*
3. onder anderen!: *later ingevoegd.*
4. tweeden brief: *vgl. V.W. XVI, blz. 53; Cohen Stuart sr. had «hoogachtend» weggelaten.*

Wiesbaden 1 Juli 1873

Weledelgestrengen Heer
A.B. Cohen Stuart
te Leiden.

Weledelgestrengen Heer!
Het doet me waarlyk leed dat ik my na de ontvangst van Uwen eersten brief, in weerwil van den zonderlingen toon dien ge U daarin veroorloofd hebt, vervoeren liet tot 'n gemoedelyk antwoord.
De insidieuse[1] poging om, na eerst 'n welgelukt beroep te hebben gedaan op m'n loyauteit[2]–'t gevaar dat ge daarby liept, was niet groot!–me nu in Uwen brief van 27 Juni, te komen lastig vallen met even gevaarlooze insolentien, komt me ... onedel voor.
Uw brief is 'n kostbare bydrage tot de oorzaken myner verachting voor «Publiek». Getroost u de zelfverloochening, dat stuk in 't licht te geven, dan zal ik deze meening door ontleding tot helderheid brengen.
Maar ik waag me niet aan verdere *particuliere* aanraking met iemand die me zulke doorslaande blyken gaf van gebrek aan eerlykheid.
Dááraan dan ook is–onder anderen![3]–de tegenspraak te wyten tusschen 't slot van Uwen tweeden brief[4], en den inhoud van den eersten.
Wat my betreft, ik zal me aan den vorm houden, en teeken hoogachtend

Uwweledelgestrenge Dienstwillige Dienaar
Douwes Dekker

Mocht het besef my gefopt te hebben, u streelen, bedenk dan dat

dit–vooral door 't misbruik maken van m'n zucht om goed te zyn–geen kunst is. Dìt kan 'n kind doen. Kunstig zou 't wezen de foppery *voorttezetten*. Daar behoort méér toe!

1 juli 1873
Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1, 2 en 3 (½) beschreven. (Partikulier archief Doetinchem; fotokopie M.M.). Deze brief is al naar Mimi's afschrift afgedrukt in V.W. XVI, blz. 56-57.

1. nopen: *oorspr. stond er* noodzaken.
2. habent sua fata: *(ook brieven) hebben nu eenmaal zo hun loop (lat.)*
3. over: *oorspr. stond er* jegens.
4. Soit: *het zij zo (fr.)*
5. [ ]: *de handtekening is weggeknipt!*

Wiesbaden 1 Juli 1873

Waarde Stuart!
Ik verzoek U ernstig den inhoud van dezen brief niet in verband te brengen met myn zwygen op Uwen laatsten. Dat zwygen had oorzaken van geheel andere soort en van vroeger dagteekening, dan de redenen die my nopen[1] U heden te schryven.
Wel eenigszins jammer, maken die redenen *alle* beantwoording overtollig. Habent sua fata![2]-
Ik beweer redenen te hebben, verstoord op Uwen Vader te zyn. Deze stemming zou invloed hebben op myne relatie met U. Het voegt *U* niet, daarmee genoegen te nemen, en *my* niet U te induceeren in dingen die U niet voegen. Ergo–*tot m'n groot verdriet*, want ik hield veel van U, en nu vooral niet minder dan na Uwen eersten brief – laat ons de betrekking afbreken.
Wat ge ook doen wilt, leg 'n stevigen grondslag. Dat is: werk! Gesteld dat Uwe levensplannen blyken onuitvoerbaar te zyn–*wat de vraag is!*–ook dan nog zal 't U later nooit berouwen, die te hebben aangevangen met iets dat vrucht draagt by *elke* levensrichting. Behandel al wat ge doet vóór Uw dertigste jaar, als ... *propaedeutisch*, als *algemeene* voorbereiding tot ... *alles*.
Wanneer iemand tot me kwam met 'n levensplan dat ik goedkeurde, zou ik hem vóór alles 't werken aanraden als middel om dat plan te doen gelukken. En in 'n tegenovergesteld geval–d.i. als ik z'n plan zot vond–gaf ik hem geen anderen raad.

Illusiën op zichzelf hebben geen waarde, en we weten zelden vooruit wàt illusie is, en wàt blyken zal bereikbaar te wezen. Wanneer we nu beginnen met onze plannen–illusie of niet–te gebruiken als aansporing tot iets *positief-goeds*, zóó dat we winst doen, ook na 't opgeven van die plannen, dan hebben we huishoudelyk omgegaan met de kansen op geluk. En ik neem hier dit laatste woord zoowel in lagen, als in zeer hoogen zin = deugd.

Adieu m'n beste kerel! Ik groet u zeer hartelyk.

[Douwes Dekker][5]

Ik betwyfel of ge de oorzaken van myn ontevredenheid over[3] Uw Vader, billykt. Soit![4]

4 juli 1873

Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief Doetinchem; fotokopie M.M.). De brief is eerder naar het afschrift van Mimi afgedrukt in V.W. XVI, blz. 65 e.v.

1. nam. om de *etc: dit gedeelte later boven de brief toegevoegd.*
2. capt. benevol.: *captatio benevolentiae (lat.); poging om de welwillendheid van het publiek in te roepen.*
3. courtois: *hoofs (fr.)*
4. Die eerste keer: *de laatste negen woorden later toegevoegd.*
5. weet zeker: *oorspr. stond er* geloof zelfs.
6. en zònder uitlegging: *de laatste tien woorden naderhand toegevoegd.*

Wbaden 4 Juli 1873

Waarde Stuart, ik acht U wèl! En 't zou me, vooral na Uwen brief nam. om de daaruit blykende *impulsie*, die hen in de pen gaf! Niet om de redeneringen. Die raken kant noch wal[1], zeer spyten als ge 't my niet deedt. Wat ik goeds van U te zeggen heb, houd ik voor me, om den schyn te myden van capt. benevol.[2] in den stryd tegen Uw vader. Als ge nu in godsnaam maar niet *deze* betuiging–en den ontkenning zelf!–als zoo'n captatio opvat. Geloof me, met het oog hierop, zei ik liever: loop naar de maan!
Uw uitdaging bevalt me–ik verscheurde al 'n brief die begon met: «goed, ik neem ze aan!» En ook nu zeg ik 't tegendeel niet!

Maar er ligt een-en-ander in 't perk, dat eerst behoorde te worden weggeruimd.
Ge wilt *waarheid*? Ik ook!
Gy beweert dat ik ongelyk heb, me vergis, verkeerd opvatte, of... of... wàt is de fout hier, van de party die blyken zal ongelyk te hebben? Mis-verstaan?
Zoo ja, dan zou 't gebruik van courtoise[3] wapenen voldoende zyn. En daarmee ben *ik* begonnen, schoon Uw vader me aanleiding gaf het niet te doen. Ik schreef dit aan 'n vergissing toe, wat ik *na m'n eersten brief* niet meer doen kàn.
Men spreekt me ... onbeleefd aan. Ik antwoord *om-den-wille der behandelde zaak*, vriendelyk en welmeenend. En *daarna weer* 'n aanval? Wat moest ik hiervan denken? De vraag is of Uw vader zich rechtvaardigen kan over den toon en de inkleeding van z'n *eersten* brief. Maar dat de wyze waarop hy me toespreekt in z'n *tweeden*, niet kan gejustificeerd worden, houd ik voor zeker!–
Hoe dit zy, 't gebruik van den toon die noodig is om tot waarheid te komen, is hierdoor moeielyk gemaakt, en misschien afgesneden. Beleedigen laat ik me niet. Of liever: maar eenmaal. Die eerste keer kan misverstand zyn. De 2e niet![4]
Weet gy 'n middel om, *wat deze bedenking aangaat*, de zaak te brengen op zuiver terrein? Zoo ja, zeg het my! Ik zoek er vergeefs naar. Myn brief van 1 Juli is bar, ruw, beleedigend. Ik heb dus te bewyzen, dat ik *reden* had om zoo te schryven. Dit bewys kan niet gevoerd worden, zonder die redenen te noemen, 't geen op nieuw beleedigend is, nam. niet *courtois*. En zonder courtoisie, komen we er niet. Dit is één der belemmeringen waarvan het terrein behoort te worden gezuiverd. Ziet ge daar kans toe? Ik niet.
En dit was tevens de *nog bestaande* aanleiding tot m'n wensch om de relatie met U aftebreken. De taak om aan 'n zoon te demonstreeren dat z'n vader ongelyk heeft, is niet aangenaam. Bedenk dit!–
Toen ik zoo-even sprak van «één der belemmeringen» meende ik dat er 'n andere was, die *ik* kon opheffen. Doch nadenkende, komt me ook die hoop maar gedeeltelyk gegrond voor. Ik begreep dat er misschien iets pynlyks lag in de delicate natuur der zaak waarover Uw Vader my had aangesproken, en wilde afstand doen van alle zinspeling daarop. Ik wou den brief terugzenden –en dit wil ik nog– daarop noteeren dat ik er geen afschrift van had– ook dit wil ik nog–

Ajakkes, kerel, wat 'n ellendige beschouwingen! 't Is misselyk. Geef me 'n middel aan de hand, om tot waarheid te komen. Dan ben ik tot je dienst.
Als ik je vader miskend heb, dan zal ik 't zeggen. Maar zéker is 't dat *hy my* miskent. Ik groet u hartelyk.

Douwes Dekker

Deze brief behandelt *de kwestie* niet! Ik spreek slechts over de *mogelykheid òm de kwestie te behandelen op 'n wys die tot 'n resultaat leiden kan.*
Ik *wensch* niets liever dan Uw uitdaging aantenemen. Vindt ge middel om 't bezwaar dat ik aanstipte, uit den weg te ruimen, gaarne!
O ja, dìt kan ik nog doen, schoon 't weinig is: waar ik sprak van «standpunt» «niets gepresteerd» (naar aanleiding van uw voorlaatsten) meen ik gelyk te hebben gehad, en ik weet zeker[5] dat ik u daarvan zou overtuigd hebben. Dit was m'n plan. Ik wou 't uitvoerig doen, en dit was de reden dat ik u niet terstond antwoordde. Ik had het te druk voor 'n grondige behandeling, en zònder uitlegging[6] zoudt ge my hebben aangezien voor kleingeestig.
Maar, nu ge van–vriend? volgeling? discipel? aanhanger?–*uitdager* zyt geworden, komt er geen standpunt of presteerigheid tepas. 't Is nu 'n logisch duel, 'n schaakparty. 't Zou bespottelyk zyn, als ge, om welke consideratien dan ook, me myn koningin houden liet, als ge kans zaagt die–behoudens de regels van eerlyk spel!–aftenemen! Tusschen partners bestaat geen verschil van standpunt. Ik wou dat het andere bezwaar zoo makkelyk was opteheffen als dit!

8 juli 1873
Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 en 2 (1/5) beschreven. (Partikulier archief Doetinchem; fotokopie M.M.). Deze brief is naar het afschrift van Mimi al eerder gepubliceerd in V.W. XVI, blz. 79 e.v.

1. by voortduring: *later ingevoegd.*
2. Vorstenschool: *de beoogde passage luidt: «Ik eisch (....) bewijzen dat men recht tot spreken heeft, en dat men niet in smalen, 't arbeidschuw pretext zoekt voor dagdievery.»*

Wiesbaden 8 Juli 1873

Waarde Stuart, ik geloof dat alles wat er in uw brief van den 5n staat, inderdaad *gemeend* is. Maar juist daarom geef ik het op, U te overtuigen van de gegrondheid myner verontwaardiging.
Wie dan eenmaal niet op de hoogte is, om te weten wat me toekomt, zoeke z'n gezelschap elders. Ik vorder niet alleen achting, maar *eerbied*. *Tant pis* voor wie 't niet vatten kan!–
Houd my ten goede, dat ik by voortduring[1] geen lust heb *U* 't ongelyk *Uws Vaders* aantetoonen. En dit zou ik toch moeten doen, indien ik U opmerkzaam maakte op al de onjuistheden in uwen brief. Verbeeld u maar, dat ik hiertoe niet in staat zou zyn.
Ik blyf er by, dat ik gaarne de «grieven» van Uw vader, in druk zag, mits *behoorlyk* geformuleerd, en liefst met in-achtneming van Louise's woorden op blz 70 van Vorstenschool[2].
Ik *verzeker* U, dat de geheele zaak my *zeer* leed doet. Maar ik mag niet anders handelen. Vogelvry ben ik nog altyd niet.

Adieu!
t.a.v.
Douwes Dekker

11 september 1873

Eerste koncept van Multatuli's hand voor een ingezonden brief in het Algemeen Handelsblad. De tekst werd in een bijgestelde versie afgedrukt in V.W. XVI, blz. 173/4. (M.M.) Om de polemische verve te doen uitkomen drukken we hier het eerste koncept en de latere versie naast elkaar af.

Aan de Redactie van het Algemeen Handelsblad.

Op de U van «men» geworden mededeeling dat myn denkbeeld omtrent het dienstbaar maken van transportbilletten aan de pers «lang niet nieuw» is, heb ik de eer te antwoorden.:

Aan de Redactie van het Algemeen Handelsblad.

Op de U van «men» geworden mededeeling dat myn denkbeeld omtrent het dienstbaar maken van de Pers *in meest uitgestrekten zin* «lang niet nieuw» is, heb ik de eer te antwoorden.:

1. Dat Uw berichtgever myn

1. Dat het my geenszins verwondert onder myn dierbare landgenooten een «men» aantetreffen die zich haast reeds nu een voorwendsel aan de hand te doen ter eventueele rechtsweigering. In Nederland verwachtte ik niet anders.
2. Dat er wel eens hier-of-daar een ei op den gekneusden punt zal hebben gestaan, vóór *Columbus* daarmeê de laaghartige verkleining van *zyn* voorstellen brandmerkte.
3. Dat Uw berichtgever myn voorstel niet zeer nauwkeurig schynt gelezen te hebben.
4. Dat zyne meening over de antieke hoedanigheid daarvan («lang niet nieuw») niet wordt gedeeld noch door UED die het in Uw nummer van den 8n dezer hebt behandeld als iets nieuws, noch door aandeelhouders in Hollandsche transport-inrichtingen die tot heden-toe geen penning te zien kregen van de door my voorgestelde verbetering, noch eindelyk door den Engelschen Minister van Binnenlandsche Zaken die my in een schryven van Whitehall 2 Septr ll een zeer heuschen wenk geeft omtrent den weg dien ik behoor inteslaan

voorstel niet zeer aandachtig schynt gelezen te hebben, en gewis de strekking daarvan niet overwogen heeft.
2. Dat het my geenszins verwondert, onder myn dierbare Landgenooten een «men» aantetreffen, die zich haast een voorwendsel aan de hand te doen tot eventueele rechtsweigering. Deze methode is in Nederland «lang niet nieuw.»
3. Dat er wel eens hier-of-daar een ei op den gekneusden punt zal gezet zyn, vóór *Columbus* daarmeê de kleingeestige dépréciatie van *zyn* voorstellen brandmerkte.
4. Dat de meening van Uw berichtgever niet wordt gedeeld, noch door UED, die myn denkbeeld in Uw nummer van de 8n geenszins hebt behandeld als iets ouds, noch door de *Aandeelhouders in Hollandsche Transport-etablissementen*, die tot-heden toe geen penning te zien kregen van de door my voorgestelde verbetering, noch eindelyk door den Britschen Minister van Binnenl. Zaken, die in zyn schryven van *Whitehall 2 Septr* ll. een heuschen wenk geeft omtrent den weg dien ik behoor inteslaan

trent den weg dien ik behoor inteslaan om gevolg te doen geven aan myn voorstel, als die daarby—als om acte te geven van prioriteit dat voorstel noemt: the plan You have invented for utilisation of Railway tickets.
Dat ook die Minister slechts van spoorbriefjes spreekt, doet hier niet ter zake.

De waarheid is dat er alle jaren een schat aan ongebruikte waarde te-loor gaat, en dat ik heb voorgesteld aan die onhuishoudelyke verwaarloozing een eind te maken. Indien «men» de hiertoe leidende middelen zoo goed kende, waarom heeft «men» zelf dan niet... het ei op z'n kop gezet?

om myn doel te bereiken, en die daarby—als om acte te verleenen van de prioriteit, hetgeen o.a. uit den spoed van het antwoord kan worden opgemaakt—myn voorstel noemt: *the plan You invented for utilisation of Railway-tickets.*

Het doet er nu weinig toe, of deze officiële kwalificatie van myn denkbeeld niet naar den smaak is van den «men» die zich zoo haastte het Publiek te waarschuwen tegen iets goeds. Hy moge dit uitmaken met Lord *Lowe*.
De waarheid is, dat er alle jaren een schat van ongebruikte waarde teloor gaat, en dat ik het middel heb aangewezen om aan deze onhuishoudelyke verwaarloozing een eind te maken. Indien «men» die middelen kende ware het zyn plicht en z'n belang geweest... het ei op z'n kop te zetten. Zoo als nu de zaken staan, heb *ik* 't gedaan, en dit blyft zoo, al tracht «men» er aan te knabbelen... wat ook alweer «lang niet nieuw» is.

E. Douwes Dekker

14 september 1873
Lijst, door Mimi opgesteld, van regeringen en kranten aan wie Multatuli's circulaire over de reklame op spoorwegbiljetten van 1 september 1873 is toegezonden. (vgl. V.W. XVI, blz. 150 e.v. en tevens bij Najaar 1886 in dit deel). Drie lange stroken papier, aan elkaar geplakt en aan de voorzijde beschreven. (M.M.) De meeste namen zijn na verzending doorgestreept.

Verzonden 31 Aug. aangeteekend.

geschreven exx.	Paris
	Bruxelles
	Washington
	Rome
	's Hage (hollandsch)
	Berlin
	Londres
	Vienne
gedrukte	3 Sept.
kruisband	Copenhague
	Rome
	Bruxelles
	St Petersbourg
	Constantinople
	Alexandrie
	Lisbonne
	Paris
	Madrid
	La Haye
	Londres
	Washington
	Athènes
	Stockholm
	Empire d'Allemagne Berlin
	Prusse Berlin
	Perth
	Vienne

Berne
Munich
Stutgart
Carlsruh
Darmstadt

gedrukt 5 Sept.
met byschrift redactie Times
" Daily News
" (Contemporary review)
20 exx.
" perseveranza Milaan
" augsburger
" kreuzzeitung
" die presse Wenen
" berliner börsencourier
" berliner börsenzeitung
" alg. Zeit. Leipzig
" Nord d. alg. Z. Berlyn
" Hamburgische börsenhalle
" Pesthi Naplo Perth
" Hamburger Nachrichten
" Vossische Z.
" Köln. Z.
" Wiener Z.
" Echo du Parlement
" Independance
" La finance
" Le temps
" figaro
" Liberté
" Swiss times genève
" Pall Mall
" Globe
" New York Weekly Times
" New York Herald
" Haarlemmer
" Dagblad 's Hage

		” Handelsblad
		” Sneeker
		” Schook 10 exx.
	9 Sept.	
		” Epoca Madrid
		” Dagbladet Copenhague
		” Constitutionnel
		” l'ordre
		” Siècle
		” l'Union
		” Débats
		” Presse
		” Neue Presse Vienne
Kruisband	Brunswyk	
	Lippe Ditmold	
	Saxe Altenburg	
	Saxe Coburg	
	Saxe Weimar Eisenach	
	Saxe Meiningen	
	Saxe (Dresd)	
	Venezuela	
	Mecklenburg Strelitz	
	” Schwerin	
	Buenos Ayres	
	Rio de Janeiro	
	Liechtenstein	
	Anhalt	
	Schw. Rudolstadt	
	Schwarz. Sondershausen	
	Waldeck	
	Reuss	
	Oldenbourg	
	Schaumburg Lippe	
	Romanie Bukarest	
	Chili (Santiago)	
	Costa rica (San José)	
	Paraquay (Asuncion	
	Honduras (Comayagua	

San Salvador
Guatemala
Nicaraqua (Leon
Nouvelle Grenade Bogota
Ecuador (Quito
Uruquay (Montevideo
Pérou (Lima
Bolivia Sucre
Met brief Hamburg
Lubeck } Senaat
Bremen
14 Sept.
Met brief Der Bund Bern
G. de Lausanne
Journal de Genève
Basler Nachrichten
G. di Torino
G. d'Italia florence
Il Diritte Rome
kruisband
Eduard 10
Roorda 6
Met brief Petersb. Zeitung
" " Journal de S[t] Petersburg

10 Sept. nog niet verzonden
Chine
Zoll Bundesrath
San Domingo
Haïti
Japan
Peru
Wintgens
Eduard
Roorda

6/7 november 1873
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. De rest van de brief is niet bewaard gebleven. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.)

1. *Deze zin is ook te vinden in een koncept, naderhand door Multatuli gebruikt voor een brief aan Funke, V.W. XVI, blz. 306.*
2. Heeren XVII: *het uit 17 leden bestaande bestuur van de Verenigde Oostindische Compagnie.*
3. Banda: *een der eilanden van de Molukken-groep.*
4. *Foelie is het omhulsel van de nootmuskaatnoot.*
5. Let wel: *oorspr. voorafgegaan door* Sedert eenigen.
6. van Heeckeren t. Walien: *Johan C.W. baron van Heeckeren tot Waliën (1819-1868), echtgenoot van Tines zuster Henriëtte.*
7. Daarvan: *oorspr. stond er* Toen.
8. Tantes: *Tantes van Tine, nl. Everdine van Wijnbergen (1803-1889), en Wilhelmina C. van Wijnbergen (1806-1883). Multatuli gaf hun in de jaren 1851-1853 minstens f1000,- (V.W. IX, blz. 234) en leende in de verlofjaren van hen ongeveer f3000,- (V.W. X, blz. 156).*
9. voorgedragen voor resident: *zie V.W. IX, blz. 228-230. Dekkers chef Reinier Scherius was Dekker in deze zeer goed gezind (1851).*
10. hevige scène: *vgl. V.W. VI, blz. 377/378. Een en ander vond wsch. plaats op 25 november 1859.*
11. Van der Hucht: *Guillaume L.J. van der Hucht (1812-1874), een familielid van Tine.*
12. matière: *stof (fr.)*
13. adelijke: *wsch. een verschrijving.*

(....)
vraag stelde: wie de opengelaten ruimte honoreeren zou als ik zoo'n afwyking had weggelaten[1]. En daarom deel ik *U* deze opmerkingen mee. De eisch van sommige beoordeelaars dat ik dàt dàt en dàt schryven zou, en niet wat anders, staat gelyk met de anecdotische domheid van Heeren XVII[2], die naar Banda[3] schreven om wat meer foelie en wat minder noten, (of omgekeerd.) Ze zagen niet in, dat de hoeveelheden van die twee producten van elkaar afhingen[4].
Ik heb maar één litter. orgaan: m'n Ideën. Gesteld nu dat ik met 'n onderwerp niet gereed ben, haper, geen stemming heb, wat moet ik dan? Wachten is terstond *gebrek*, hier en in Italie. Welnu, toch deed ik dit vroeger. t Gevolg was dat ik (en de mynen) aan 't

zwerven raakten. Let wel[5], dat men dàn zei: dat is 'n gemeene kerel, hy werkt niet voor vrouw en kinderen! Sedert eenigen tyd arbeid ik dóór, *met verkrachting van m'n kunstgevoel*, en nu zou men aanmerking maken op t heterogeene van m'n werk.
Vroeger zweeg ik soms jaren achter-een! En ik zocht naar middelen om tot geregeld werken in-staat te worden gesteld. Voor financiers zou t een goede speculatie geweest zyn. Tallooze keeren werd my hulp toegezegd (let wel: hulp *om te Kunnen Arbeiden*! Ik zocht nooit naar iets anders) maar altyd brak men z'n woord. En t ziekte verloop was eentoonig van gelykheid. Men wond my op met hoop, ik wachtte met geduld, en heel ten-laatste vernam ik «dat men gehoord had dat ik zoo'n slecht mensch was». De eerste uitvinder van dit sprookje was *van Twist*, en eenige leden van m'n vrouws adelyke[13] familie. Ze waren bevreesd voor de verwantschap met iemand die zoo alleen stond. Hierby evenwel is méér opte merken. Ik was vroeger zeer gezien by die familie en stond hooger aangeschreeven dan sommigen (m'n zwager van Heeckeren t. Walien[6] byv.) lief was. Ik ben zeker dat gy gehoord hebt van «oude tantes» die ik zou bestolen hebben. Welnu, *ik* had die oude Tantes[8] onderhouden. Eer V.H. (die haar even na stond) ze zeer spaarzaam nu en dan 'n zeer burgerlyke aalmoes zond! Ze ontvingen van my (ik weet niet hoeveel, maar t was ruim) een vast inkomen, waarvan zy zelfs nog *overlegden*. (Daarvan[7] heb ik de bewyzen. In haar brieven noemen ze my 'n engel &c) Toen ik met verlof was, gaf ik meer uit dan goed was (Zie Havelaar) en vroeg van die Tantes 'n som om my op dat oogenblik te helpen. (Let wel dat ik 'n zeer goede carrière voor my had, want reeds jaren te voren was ik voorgedragen voor resident[9]. Bovendien was er spraak van 'n erfenis–zie Havelaar–die verdonkeremaand is geworden.) Die tantes gaven met vreugd. Ze meenden niet beter te kunnen beleggen dan by my die zoo «royaal» was.
(Ik moet veel overslaan, vooral omdat de historie met die erfenis hier in de zaak grypt. 't Is me nu te omslachtig. Vraag er naar als ik u *spreek*.)
Nu, dáárop is *Lebak* gevolgd, en ik stond arm op straat. Myn zwager van Heeckeren was zeer bevriend met van Twist en nog vóór t verschynen van den Havelaar werd my geboodschapt dat men my zou uitmaken voor 'n dief als ik dat boek uitgaf. Dit

geschiedde in de schryfkamer van *van Lennep*. Deze is dood. Doch hy *moet* het aan z'n gezin verhaald hebben, want er was 'n hevige scène[10]. Ik vloog op en joeg *van der Hucht*[11] (*neef*, en in zydelings verband staande met die erfenis zaak) woedend de deur uit. De familie van v. Lennep moet dit weten. Of ze 't getuigen zouden? *Zy*?–

7 Novr

Kerel, ik had u zooveel te zeggen. En juist daarom verveelt my 't schryven zoo. Het letterszetten maakt me zenuwachtig. Ik heb geen lust in juridieke stiptheid (dan immers kon ik even goed voor de pers werken. myn schryven aan u moet geen inspanning vorderen) en zònder die stiptheid loop ik gevaar misverstaan te worden. Die zaak met die tantes ('n byzaakje toch maar in m'n leven!) zou wèl beschreven 'n bundel vullen. Daar is matière[12] in voor 'n lyvigen roman.

Toch byzaak maar! M'n leven is zeer vol. Dit was het reeds vóór Lebak. Eigenlyk spyt het my dat ik van die tantes geschiedenis begonnen ben. Gy zult nu denken dat dit 'n *hoofdzaak* is. Brieven worden altyd verkeerd begrepen, ook al schryft men correct, wat ik niet doe. Ik ben moe.

Nog eens: sedert dagen kan ik niet werken.

(....)

24 november 1873

Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Een dubbel en een enkel velletje postpapier, geheel beschreven. Het laatste vel is incompleet. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.)

1. Vosmaeriana: *geschriften van of over Vosmaer (naar het lat.)*
2. stuk van Huet: *Kritiek op* Vogels van diverse pluimage, *gereproduceerd in* Litterarische fantasieën en kritieken *deel XVI, blz. 29-34.*
3. stuk van Alb. Thym: *Thym had een lovende kritiek over de «Vogels» van Vosmaer gepubliceerd in* De Tolk *van 1 oktober 1872; Vosmaer moet het artikel aan Multatuli hebben opgestuurd.*
4. vogels: Vogels van diverse pluimage *(1), een eerste bundeling van Vosmaers proza-stukken uit 1872.*
5. leveren: *oorspr. stond er* maken.
6. *De laatste zeven woorden naderhand ingevoegd.*
7. Theokritos: *Grieks dichter, omstreeks 300 v. Chr. te Syracuse op Sicilië geboren, schreef landelijke idyllen in beurtzangen waarvan Vosmaer er één vertaald had.*

8. Frans de Cort: *pseudoniem van Ludwig F. Brandts Buys (1847-1917), schrijver van liederen en komponist.*
9. noot: *aantekening bij Idee 398, V.W. II, blz. 719/720.*
10. beoordeeld: *later ingevoegd.*
11. toelichting: *oorspr. stond er* opheldering.
12. Rossel: *Louis-Nathaniel Rossel (1844-1871), Frans kolonel, in de opstand der Commune tegenstander van de Franse regering in Versailles, die hem liet exekuteren, ondanks zijn grote militaire verdiensten voor het vaderland.*
13. saltimbanque: *kermisakrobaat (fr.)*
14. De officier van de uitvoerders: *de kommandant van het exekutie-peloton.*
15. drie fransche faiseurs: *(faiseur-praatjesmaker (fr.)). In Huets stuk wordt Vosmaer op onduidelijke gronden verweten zich te willen meten met Rossel (zie noot 12), de schilder Courbet en graaf Henri de Rochefort.*
16. métier: *vak (fr.)*
17. très étonnés *enz: zeer verbaasd zich daar te bevinden (fr.)*
18. Blondin: *Charles Blondin, beroemd Frans koorddanser die tussen 1855 en 1885 herhaaldelijk over een touw de Niagara-waterval overstak.*
19. slappe: *hierna ontbreekt één regel, mogelijk luidende* koord?–wie had gedacht dat.
20. nog: *naderhand ingevoegd.*
21. δόξά: *(bedoeld:) wijsheid, kennis (gr.)*
22. H's brief: *mogelijk Holda's brief. Holda was het pseudoniem van mevr. J. Clant van der Myll-Piepers, vriendin van Vosmaer.*
23. geschryf: *ook hierachter ontbreekt de slotregel; wellicht: «te reageren» + groet en ondertekening.*

Wiesbaden 24 Nov 73

Beste Vosmaer! Schrik niet van alweer 'n brief. Mimi S. (die ge zult leeren kennen) zat gister avend te *studeeren* in Vosmaeriana[1]. Van-tyt tot-tyd zei ze een woordje, maar ik wilde my aan m'n werk houden. eindelyk riep ze myn attentie in op 't stuk van Huet![2] Eigenlyk had ik *ter stond* willen schryven. Hoor eens, dat is wat erg! Ik zoek naar woorden om het te karakteriseeren. Hy heeft u 'n dienst gedaan, want de kwaadaardigheid strydt om den voorrang met de zotterny. Daar hy niet «dom» is, moet het opzet zyn. Ja, toch *dom*, want hy had kunnen weten, hoe ieder–me dunkt: *ieder*!–zóó'n zot geschryf moet opvatten. 't Is curieus van dwaasheid. Ik wensch u toe, altyd zóó te worden aangevallen!– Daarop las zy my 't stuk van Alb. Thym[3] voor. Dat is katholiek-schoon! By herdruk van Uw «vogels»[4] wou ik dat er wel by hebben.–

Ik heb lust een studie van Uw werk te leveren[5], maar dan moet ik inderdaad *studeeren*. Er zyn 1000 dingen die ik eerst leeren moet. Zelfs het stuk van Alb. Thym begryp ik niet geheel. Daarom zeg ik *katholiek*-schoon. M.S. las het me voor, en redelyk goed. Ze leest anders niet naar m'n zin.[6] Toen? Uw «beeldje» van Theokritos[7]. Ja heerlyk! (ook uw overzetting!) En, ik had U (ook naar aanleiding van Frans de Cort's[8] 's opmerkingen) wel 6 vel over prosodie te schryven. Uit zekere noot[9] in myn herdruk Ideën zult ge zien dat dit (of iets dergelyks) by my 'n oude kwestie is. Ik *gis* 'n andere opinie te hebben èn dan gy èn dan de Cort.
Ik heb geen tyd, en betreur het!–
Daarna is M.S. aan 't studeerend lezen van Uw Faust-stuk begonnen. Ze heeft Göthe er naast liggen en ik zag dat zy zich inspande. Ik kàn nog niet.–
Dit is zeker, dat Gy heel hoog staat, en 'n verschyning zyt op 't Gebied van letterkunde en poëzie. Van Uw Kunst-philologie kan ik (nog) niets beoordeelen. Ik moet veel leeren.–
Oppervlakkig beoordeeld[10], doe ik niet mee in uwe vereering van't hellenisme. Let wel, niet omdat ik de Grieken laagstel, maar om't *vereeren zelf*.–
Juist kryg ik daar 'n schoon vel, dat my veroorlooft 'n legger van den proef wegtedoen. Als 't u niet stuit, iets zoo huisbakkens te lezen, zoek dan in 't blauw aangestreepte in bygaand vel, een der oorzaken onzer divergentie. Ik betoog daar niets, en geef 't u maar als toelichting[11] van myn opvatting. Ook *beweer* ik niets. Ik zal *zoeken* naar de waarheid. *Nu* pas?–
Die Huët! Dit had je niet gedacht, man, dat Nathaniël Rossel[12] (of hoe heet de vent?) te-pas kwam by uw vogels! en je zult in «stervensmoed» je niet meten met dien saltimbanque[13] (Herinnert ge u z'n komedie-praatjes by z'n dood? De officier van de uitvoerders[14], moest hem «gratie vragen» ten-behoeve van de anderen die op *zyn* executie wachtten en wier doodsstryd hy door z'n frasen verlengde!–
Toch zie ik kans, den oorsprong opteduiken van die drie fransche faiseurs in Huëts stuk[15]. Dat is m'n métier[16]. Ik wou wel eens weten of gy dit ook kunt? Hm, hm, 'n uitdaging! Gek, dwaas, kwaadaardig, al wat ge wilt, maar *waarom* die *franschen* er by gehaald, très étonnés de se trouver là![17] Zie, dit meen ik te vatten. Knap hè?–

Stervensmoed? Ziehier één der vele antwoorden:
«Hoe, m'nheer Huët, ge ontzegt aan C.V. alle aanspraak op dichterschap? Maar, man, gy zult u toch niet meten met Mr Blondin[19] op de slappe[18] (....) Huët zich zoo stupide zou blootgeven. 't Is al te gek.–
't Stuk van Alb. Thym is eigenaardig schoon. Maar dit zeg ik nog[20] maar op den klank af. Ik *lees* moeielyk, o zoo ingespannen! Ik heb veel δόξἀ[21] in te halen en ben al 54, of byna.
En attendant moet ik vellen leveren. Jammer!
Ik heb u als mensch en als dichter zeer lief. Als gy geen dichter zyt, wie is 't dan? Gut, ik wou dien «Raadsheer» eens zien die (volgens H's[22] brief) u zei: «Wat heb je daar voor 'n mal boek geschreven?» Zeg me eens wat gy geantwoord hebt? 't Was niet gemakkelyk! Ge kondt hèm toch niet gaan betoogen dat uw boek *niet* mal was?–
Acht u volstrekt niet verplicht op al myn geschryf[23] (....)

januari 1874
Brief van Mimi aan C. Vosmaer, waarvan twee bladzijden bewaard zijn, waarschijnlijk de helft van een dubbel vel postpapier, waarvan blz. 2 en 4 geheel beschreven. (A.R.A., Den Haag, Vosmaer-archief; fotokopie M.M.)

1. Muller: *Friedrich Max Müller (1823-1900), Duits oriëntalist; vooral Sanskrit-kenner.*
2. Cohen Stuart: *zie V.W. XVI, blz. 347 e.v.*
3. Mina K.'s roman: *Mina Krüseman* Een huwelijk in Indië *(1873).*
4. Samson: *gedicht van Vosmaer, zie V.W. XVI, blz. 358.*
5. Adam en Eva: *in het nummer van 6 december 1873 van* De Nederlandsche Spektator *stond een tekening van Vosmaer voorstellende een paradijsscène, gericht tegen het kamerlid Van Nispen die zich tegen «Godsdienstloze burgerscholen» had uitgesproken.*

(....)
He, iets aardigs vind ik. D. heeft zooals ge zult opgemerkt hebben, onlangs Max Muller[1] een filoloog, beschuldigd van hofmakery. Die aanklacht was *alleen* gegrond op zekere opmerking omtrent eenen stelling op het gebied van taal. Weinigen zouden daaruit besloten hebben tot 'n karakter-schildering. (Van Max M's karakter had hy dan ook nooit iets gehoord.) en zie, onlangs op reis zynde, vernam hy van 'n duitsch geleerde dat Max M. zoo

byzonder hofmakerig en in den gunst van gekroonde hoofden is. Was 't niet aardig dit te hebben opgemaakt uit 'n stelling die alleen over *taal* scheen te handelen? Dit is de toepassing van zyn «alles in alles.»–
Leest u de Vrye Gedachte van feringa? Daarin heeft Cohen Stuart een «grief» tegen dek geuit[2]. En wel *de* grief dat D. het sociale vraagstuk nog niet heeft opgelost! De ellendeling–*hy draait*–was over iets betreffende zyn zoon, met D. in correspondentie. De heele corr. steunde op het vertrouwen dat hy stelde in D's loyauteit, maar hy teekende zeer geprononceerd-onbeschoft, met opzettelyke achterhou (....)

dat ook ik niet met veel belangstelling al die hellen en vagevuren beschouwde.–
Mina K.'s roman[3] beviel u, my ook. Ik heb er een kort stukje over geschreven en doe dat hierby. Dek drukt my zoo op 't gemoed dat ik u niet lastig mag vallen–Nu, werkelyk, dat zou ik niet graag! Als myn stukje u beviel en ge kondt het gebruiken dan zou het my genoegen doen, maar zoo het u niet bevalt, of zoo ge het om de een of andere reden liever niet gebruikt, zal ik het zeer goed vinden. Vóór alles wensch ik u niet onaangenaam te zyn! Dek heeft M. K's boek nog niet gelezen, hy kan dus niet zeggen of myn oordeel juist is. De inrichting van myn stukje bevalt hem.
Hartelyk dank voor de Spectators. D. vindt uw Samson[4] flink. En er zyn er al weer die ook dàt niet begrypen? Het is om moedeloos te worden. En onder die niet-begrypers zyn er die boos worden als men beweert niet te kunnen wys worden uit Daniels droomgezichten of de Openb. van Johannes. Dàt begrypen zy wel! Die plaat van Adam en Eva[5] is zeer expressief.
(....)

Wellicht 19 januari 1874
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Een dubbel velletje en twee enkele velletjes postpapier, waarvan blz. 1-2 geheel, blz. 3 (½), blz. 4-5, en 6-7 geheel beschreven. Deze fragmenten vormen geen geheel en zijn door Stuiveling goeddeels al afgedrukt in V.W. XVI, blz. 330 e.v., naar Brieven WB IX, blz. 198-203. Naar het handschrift drukken wij de beschikbare passages hier opnieuw af, ook waar het gaat om ontcijferin-

gen van door Vormaer en/of Mimi doorgestreepte zinnen. Onderaan blz. 7-8 van het manuskript is echter een hoek met de helft van 2½ regel weggeknipt. Het geheel heeft waarschijnlijk geen deel uitgemaakt van één briefzending; vgl. de beide ondertekeningen. (M.M.)

1. pretense: *voorgewende (naar 't fr.)*
2. gehörig: *behoorlijk (du.); in Duitse schrijfletters.*
3. à la merci: *overgeleverd aan (de genade van) (fr.)*
4. just passi(e)ret *enz: het overkomt / hart gebroken / wat mensen verlangen / te gronde gericht. (du.); in Duitse schrijfletters. De eerste twee citaten komen voor in* «Ein Jüngling liebt ein Mädchen» *waarvan het laatste couplet luidt:*

   Es ist eine alte Geschichte
   doch bleibt sie immer neu
   und wem sie just passieret
   dem bricht das Herz entzwei.

   Het gedicht in kwestie is no. 11 in de Schumann-cyclus Dichterliebe.
5. *In Mimi's brievenuitgave is dit veranderd in: «Gut, ik ben U een komieke confidentie schuldig.» Holda was Vosmaers vriendin en dat hield Mimi konsekwent uit de openbaarheid.*
6. la critique est aisée: *Kritiek is makkelijk (fr.) vgl. V.W. XXII, blz. 593.*
7. *Deze hele zin doorgestreept.*
8. begeistert: *bezield, enthousiast (du.)*
9. époque maken: *opgang maken (fr.)*
10. 't moîré: *«de fijne glans»; eigenschap van bepaalde geweven stoffen en metalen.*
11. taal-idiotisme: *(hier) taaleigenaardigheden.*
12. tegen uw: *oorspr. stond er* voor uw.

Hiertoe behoort abnegatie. Zeker! En:—Hoe kan *jy* zoo'n objectiviteit bepreeken jy die zoo vervelend persoonlyk bent?
Wel, ik ben slechts by ongeluk artist! Ik geef er me niet voor uit, en zelfs wil ik 't niet zyn. *Ik* subjectief? Zeker! Even *subjectief* even *persoonlyk* als 'n kruienier die z'n rekening presenteert. Dat ik door 'n zonderlingen samenloop van omstandigheden genoodzaakt ben m'n «Kost te verdienen» door 't leveren van dingen die aan Kunst toucheeren, is me onaangenaam genoeg. *Ik* zaagde liever hout, en zou dit doen als niet het houtzagen nog slechter betaald werd dan 't schryven. Ik zend geen vel de wereld in zonder vloek.
Ik Kunstenaar? Wel ik heb er den tyd niet toe. Tien jaren peinzen

en voelen, en dàn 'n paar vel druks. Dàt zou me lyken! En dan zou ik misschien wat goeds leveren, maar nu?
Ik Kunstenaar? Ik heb wel wat ànders te doen! Ik moet schryvery leveren voor de kost.
Ik Kunstenaar? Daartoe is... liefde noodig, liefde voor z'n auditorium! In plaats daarvan bezielt me de bitterheid die m'n arbeid bederft.
«Kunstenaar-zyn» beteekent in den mond van Publiek: iemand dien men ongestraft miskennen en mishandelen mag. Ik maak niet de minste aanspraak op 'n (pretense!)[1] hoogte die voorgeeft dit aantenemen als behoorlyk. Waar *ik* verhinderd werd dezen en genen te geven wat hem toekwam ben ik gehörig[2] geplaagd, vervolgd, uitgescholden. Ik blyf by den eisch dat men ook my geve wat me toekomt. *Ik* begryp niet dat *men* dit niet begrypt. Moet dan iemand die zich op publiek terrein beweegt per se 'n uil zyn, à la merci[3] van den eersten den besten?
Verbeeld u dat Uw schoenmaker, vernomen hebbende dat gy dichter zyt, u 'n rekening voorlei: 6 + 10 = 30 of 50. Is 't u dan op straffe van verkettering niet geoorloofd te zeggen: mannetje, dichter of niet, ik kan even goed rekenen als jy?
En dan in oogenblikken van geestdrift te worden nuchter geschud door de bedenking dat ge tegen zulke schoenlappers 't woord voert. Dat stremt! Neen, 'n Kunstenaar ben ik niet. En geen dichter. En geen genie. Ik ben 'n eenvoudig mensch die recht zoekt.
Gunst ik ben Holda 'n[5] komieke confidentie schuldig.[5] Haar namelyk, omdat zy onlangs iets over vloeken schreef. Ik vloek zelden, geloof ik. Misschien nooit, of't moest binnens'monds zyn. Eenige maanden geleden nu, op 'n wandeling en geheel alleen, voelde ik my beheerscht door indrukken... hm! Hoe ze te beschryven? Ja, zóo: ik betrapte my op een gemompelden uitroep: ik ben, geloof ik, sentimenteel, g.v.d! En daarop berstte ik in lachen uit, en nam me voor het U te schryven omdat ik de (geheel ongezochte) koppeling zoo komiek vond.

(Tusschenzin: zou men niet het Heinesche genre kunnen omschryven als *gezochte* koppeling van die soort? Zoo ja, dan is de waarde gering. Ziehier:
just passiret

Herz entzwei etc.
was Menschen Begehr
zu Grunden gerichtet[4] etc.

Is deze humorjacht indengrond iets anders dan 't ouwe stuk dat met donder en weerlicht begint, en eindigt:

ik vraag
Of 't dan de tyd wel is om biefstuk te gaan eten?–

O, maar toen ik sprak van Holda en haar verzen, doelde ik niet op zóó iets. Volstrekt niet. Zelfs meende ik niet Heine in't byzonder. Ik dacht aan verzemakery *in 't algemeen*.–
Wat Heine zelf aangaat, ik houd niet meer van hem. Z'n hart breekt me te dikwyls. Wat valt er te breken aan poeier of pap? *Fransche* erotiek zou me ten-slotte aangenamer zyn. Let wel bovendien, dat elke klacht over hartbrekery 'n uitnoodiging is tot reparatie. Och, die arme meisjes! En... als *zy* eens versjes maakten?–
Haastig gesloten. Mimi gaat uit en zal deze aantekenen.
Hartelyk gegroet van ons beiden.

Uw vriend
DD

Meen vooral niet dat ik geld noodig heb. 't Zou zoo kunnen schynen uit m'n geseur. Neen, maar ik ben kwaad op de épiciers die alleen rekenen kunnen in *hun* belang.

(....) van Boileau heeft er geen goed aan gedaan. «La critique» die zoo «aisée»[6] is, zal beduid hebben 't sprokkelen van foutjes. Die opvatting van 't woord ging over in t spraakgebruik. «Deze maatregel werd zeer gekritiseerd» beteekent niet meer: «men onderwierp haar aan nauwgezet onderzoek» maar: ze waren er niet mee tevreden. Wat zou daarvan deze of gene oude philoloog gezegd hebben die 'n classischen schryver uitgaf met «*Kritische*» noten?

Kerel, als je eens op 'n stalletje een oud grieksch Lexicon ontmoet[7] Neen, ik zal 't Funke vragen. Vindje't niet gek dat ze hier geen boekestalletjes hebben, en zelfs niet in Mainz? Dat is 'n onbekende industrie.–

Nog iets over Kritiek. Ik meen dat er zekere graad van ?????? moet zyn tusschen de Kritiek en 't behandeld werk. Denk eens over 't invullen van 't woord of de woorden die ik op't oogenblik niet

vinden kan. Wie Sophocles behandelt moet o.a. graecus èn iets als treurspeldichter zyn, of althans naast 'n treurspeldichter gewoond hebben.–
Dat: o.a. is wat breed. Ja, er is veel noodig om 'n Kritikus te zyn!–
Kan de Spectator zich niet wat uitbreiden? Ik begryp 't program niet, maar zeker is de ruimte wat eng, vooral daar hy ook Kunst... aanroert. *Ik* vind in den Spectator altyd te veel of te weinig. De bedoeling kan niet zyn een kompleeten Litterarischen en artistischen Rundschau te geven. Goed, maar wat dan? Misschien stuit de uitbreiding op geldelyke bezwaren, want Holland wil z'n litteratuur niet betalen. *Ik* moet soms halt maken met m'n Ideën omdat het budget myner lezers (volgens Funke) áán is. Dit is op 't oogenblik het geval. Funke weigert niet kopie te ontvangen, maar... hy is genoodzaakt ze te laten liggen, of de afgedrukte vellen te laten wachten op 't tydstip dat «men» weer wat in z'n beurs heeft. Ik vind dit 'n misselyke verhouding.
Geldelyk nadeel heb ik hiervan nog niet ondervonden, maar als ik steeds dóórwerkte (gelyk ik voor m'n behoeften zou *moeten* doen) stuit ik dáárop. Nu, 't is niet zoo ver, want sedert... lang, werk ik ellendig, of in 't geheel niet.
«Zoo seur je al sedert lang» en: «wat voerde je dan uit?» zeg en vraag je. *Ik ben onwel.* Ook physiek mankeert me tegenwoordig dan 't een dan 't ander. Telkens hoest ik, en byzonder 's nachts. Die slapeloosheid moet verdreven worden met 'n ander kwaad: morphine. (Op t oogenblik ben ik er weer af.)
Die en dergelyke ongesteldheden zouden in zekeren zin voldoende zyn om m'n werkeloosheid te verontschuldigen. Maar er is meer. Ook moreel ben ik *moê*.
«Ook dàt zei je al sedert lang!» hoor ik je zeggen. Ja. En had ik *gerust* gedurende al den tyd dien ik niet werkte, dan ware ik misschien hersteld. Maar in plaats van rusten, deed ik al dien tyd niets dan worstelen met m'n onmacht, en dit is zwaarder arbeid dan werken. Je weet hoe miskramen meer verzwakken dan gezonde verlossingen.
By dat alles komt m'n *tegenzin* in schryven. *Als* ik aan den gang ben, lukt het me *soms* me zoo te identificeren met m'n onderwerp, dat ik meer let op m'n werk dan op m'n auditorium. Maar om, *niet begeistert*[8], aan den gang te komen! De heele Woutergeschie-

denis die ik eenmaal zoo goed in 't hoofd had, lost zich tegenwoordig op in één droomerigen indruk: «hoe was't ook weer?» In één woord, ik ben van de rails af.

21 Januari

Van de rails! En dan 't verdriet dat ik zoo dikwyls nog verder afdwaal van m'n weg juist door de middelen die ik aan wend om er òp te komen! Zóó'n misrekening is me onlangs overvallen. Welke? Hm! Ik heb geen lust ze aanteroeren, nog-eens! Want eergister schreef ik er over aan Mina Kruseman, de flinke loyale hartelyke Mina Kruseman. Het slot (....)
lyk werk doodzwygt. En nu spreek ik niet van *recensies* alleen. Zie eens de kranten met hun hoofd-artikels over indische zaken. Is 't niet of ik er nooit geweest ben? Ze halen allerlei autoriteiten aan, *my* niet! Ik meen toch dat—enz.
Is dit *billyk?*—
Welnu, ik begryp de oorzaak. Die is duidelyk. Maar wat me verdrietig maakt is dat «men» zoo algemeen daarmeê genoegen neemt. Dat Fransen v.d. Putte en v Twist my niet gaarne op den voorgrond zien, is niet te verwonderen. Maar dat zoo'n toeleg zoo *gelukt*, begryp ik niet. Om 'ns één ding te noemen, toen ik den oorlog met Atjin voorspelde, wist men in Holland ter-nauwernood waar dat land leî. Is 't waar, of niet? Is er al dan niet gebleken, dat ik de waarheid zei, zoo-al niet omtrent het *gehalte* (wat ik volhoud!) dan toch omtrent het *feit* der oorlogsverklaring. Zou niet in elk ander land myn waarschuwing, al ware 't dan maar nadat de gegrondheid daarvan gebleken was, althans *genoemd* geworden zyn? Die brief van my aan den Koning zou overal elders époque[9] hebben gemaakt. Ook is 't my gebleken dat velen er over *spreken:* «hy heeft het dan toch geweten, naar er blykt!» Dit *moet* wel. Waarom dan in publieke stukken my altyd geignoreerd? Waarom daarmeê genoegen genomen?—
O lieve god, nu gaat het den schyn krygen of ik U wil aanzetten iets te doen in myn belang! Ik werd bitter. Doch meen niet, dat ik u «gebruiken» wil. Roorda, die zeer hartelyk en trouw voor my is, laat dikwyls na my te noemen op myn eigen verzoek. Cameraderie is my 'n gruwel. Vat m'n klacht dus niet verkeerd op. Och, ik maak m'n brief vol met brommen en seuren. En dit alles om m'n ware grief niet te noemen, iets dat me martelt.—

Ik ontsla u genereuzelyk van alle beantwoording dezer rhapsodie. rh, hr, rhapsoden, Homerus o Graecus die je bent! Pas op voor (....)
kende weinig grieks (....)
7/8 vergeten. Toch geloof ik niet dat de «geest» my ontgaan is. Uw *Londinias* klonk me zeer... bekend niet ('t zou zyn alsof ik U plagiaat verweet) maar toch als 'n weerklank op iets bekends + 't moîré.[10]
Goed, ik weet weinig meer van *het* grieksch. *Het*, d.i. van de *taal*. Welnu, ik zou instaat zyn, intehalen wat my in dat opzicht ontbreekt, om m'n yveren tegen[12] uw (voor mogelyk gehouden) hellenistische eenzydigheid te vrywaren tegen de verdenking dat het (m'n yveren) voortkwam uit school-nyd. My is *het* grieksch 'n moderne zaak. Dat taaltje... och! Ik liet er reeds iets van zeggen door oom Sybrand. Ge zult inzien wat ik meen met «modern» als ge let op 't *begin* der Woutergeschiedenis. Dit is *ùr*. Elke taal met declinaties en conjugaties is *modern*. Niet historisch gesproken, maar—en dit doe ik nu—naar geologische maat. Dàn is Homerus van gister. Er zal 'n tyd komen, dat schooljongens de Herakliden verwarren met de Bourbons, en dat zoo'n fout den schoolmeester die de opstellen naziet, ontglipt.
«Goed, zegt ge, wy leven *nu* niet in dien tyd!» Zeker. En ik ontken den invloed niet die de homerische beschavingsabschnitt en later byv. tot Perikles op de onze heeft, o neen! Maar ik stel *hooger* eischen aan de studie der oudheid, dan wat taal-idiotisme.[11] Gy ook. Gy zoekt er den geest in. Ook goed! Maar 'n *kosmisch* overzicht geeft meer! Slotsom, ik stel *als gy*, de Grieken zeer hoog, doch noem hun periode, *onderdeel*, en wil die niet aannemen als hoofd-moment. Dit laatste vooral ook *in taal* niet, volstrekt niet! 't Grieksch was *aanvankelyk verbasterd* Keltisch. Och, moest ik tyd hebben dit aantetoonen! Om zoo-iets alleen, had ik altyd gehoopt dat men my steunen zou! Daar ligt 'n schat die ik nu niet aanwyzen kan! Funke kan my niet voor één vel druks, de studie van jaren betalen! Ik kan er dus niet van leven.
Wees zeer hartelyk gegroet
van uw vriend

DD.

24 februari 1874
Brief van Multatuli aan A.B. Cohen Stuart. Enkel half velletje postpapier, waarvan blz. 1 beschreven. (Partikulier archief Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. Voorgevallen: *vgl. het andere slot van deze brief dat Multatuli aankondigt in zijn brief aan R.v.E., V.W. XVI, blz. 434.*

Wiesbaden 24 februari 1874

Den Heer A.B. Cohen Stuart
Leiden

Mijnheer
Om te voorkomen dat mijn vriend Roorda van Eysinga die fatsoenlijk man is, zich op nieuw met U zou inlaten, heb ik hem meegedeeld wat er tusschen mij en U is voorgevallen[1].

Douwes Dekker

28 februari 1874
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Half enkel velletje postpapier, geheel beschreven (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.). Slot ontbreekt.

1. Samson: *een 10-regelig gedichtje van Vosmaer, dat inderdaad als noot bij Idee 748 werd opgenomen (zie V.W. IV, blz. 695).*
2. Vosmaersboom: *het doel van een wandeling met Vosmaer; zie V.W. XVI, blz. 330.*
3. Restauration: *eetgelegenheid (du.)*

Wb. 28 febr. 1874

Waarde Vosmaer, Onlangs in 'n herdruk der Ideen bundel III laschte ik Uw aardig stukje: «de Zongod Samson[1], &c in, met plan U vóór de korrektie verlof te vragen. Daar kryg ik nu de proef, en 't verlof vragen heb ik vergeten. *Ik* stel er groot belang in die regels die zoo veel karakteriseeren te bewaren en te verspreiden. Ze teekenen de positie zoo! Maar... 't mag immers? Ik zal m'n proef (of althans later de revisie) laten liggen tot ik Uw antwoord heb.
Mimi zegt me vernomen te hebben dat men op, in, by de Vosmaersboom[2] eine restauratioooon[3] gaat oprichten. Precies dus

wat noodig is om de plek te bederven. Daar was niets *moois*, o neen, Maar juist dit bewerkte dat het er eenzaam bleef. Zoodra men er bier krygen kan, is de zaak mis. En dan verdoop ik den boom. Wáár is 't dat daar iets was dat me altyd aan U deed denken.
Heel hartelyk gegroet Uw vriend
DD
Roorda vroeg me onlangs: is Vosmaer boos op me? Ik weet (....)

1 mei 1874
Brief van Mimi aan C. Vosmaer en vriendin. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-3 beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief; fotokopie M.M.)

1. dit: *hierachter zijn twee regels zorgvuldig onleesbaar gemaakt, wsch. beginnend met «aan U beiden».*
2. niet: *gevolgd door een onleesbaar woord.*
3. dagen: *hierna drie regels onleesbaar gemaakt.*

Vrydag middag half twee.
Waarde vriendjes. Hoe schoon is uw stuk in 't Vad.! Over de Minnebr. Ik heb er lust in u spoedig te zeggen hoe ingenomen D. er meê was. «Nog nooit heb ik zooveel voldoening gehad van myn schryven!» zeide hy en de tranen kwamen hem in de oogen. Ik ben u zóó zóó dankbaar voor de schoone liefelyke indrukken die ge hem geeft! Ik schryf dit[1] (....)
Als ge wist hoe gevoelig hy is voor welwillendheid–nu ja *gy* weet dit wel, dit toont ge. maar «men» wist het niet[2] (....) dit komt van al de bitterheid die men hem te verwerken geeft.–Doch daarover nu geen woord. wat hy van u krygt is alles schoonheid–vorm en inhoud–
O, hy zal 't met *u* eens zyn op dat punt. ik meen van kunst. dat moet. ik ben er zeker van. Hoe heerlyk u weldra te zien! Er gaat een sneltrein 's morgens circa negen uur uit den Haag, rynspoor, en is 's avonds zeven uur hier. dit is een nieuwe route en doet Keulen *niet* aan. De weg gaat over Troisdorf, het is de kortste en snelste. Maar misschien is u die zit te lang en doet ge 't liever in twee dagen[3] (....) ik verheug er my zoo op! ook voor my, maar vooral voor dek.

Verbeeld u 't is erg Maar*tsch* weer harde regenvlagen en dan weer zonneschyn. Maar. d. heeft een vlieger gemaakt–*quasi* voor 'n kleine jongen ('t kind van Marie Anderson)–en telkens als de zon doorkomt doet hy alles om ons over te halen de vlieger te gaan oplaten. We zullen er dus aan moeten gelooven.–De staart is met veel arbeid gemaakt van z'n Ideen en Marie trekt voortdurend met veel succes parallellen tusschen 't riekje–haar zoontje–en den Dek. Zy schelen net 'n ½ eeuw.–
Ik had wel meer te schryven, maar nu gaan we uit en–dit was ook 't voornaamste u te zeggen hoe uw stuk Multje goed doet! Hartelyk dank!

Mimi HS.

9 mei 1874
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.)

1. Kunstbode: *de* Nederlandse Kunstbode tot opwekking, aankweking, en vereedeling van den Nederlandschen Kunstsmaak en Schoonheidszin. *In de aflevering van 20 april 1874 (jrg. 1, no. 5) staat een niet ondertekend stuk getiteld «Eenige harde, maar ware woorden over Mina Krüseman en haar roman»: een samenvatting van een beoordeling door Busken Huet in zijn* Algemeen Dagblad, *die mogelijk overeenkomt met het artikel dat is opgenomen in* Litterarische Fantasien en Kritieken *deel XVI, blz. 57 t/m 62.*
2. mee te brengen: *oorspr. stond er* mee te nemen.
3. dienstman: *kruier.*
4. droschke: *huurrijtuig (du.)*
5. de Keizer: *Friedrich Wilhelm Ludwig von Hohenzollern (1797-1888) werd door toedoen van Bismarck op 18 januari 1871 als Wilhelm I keizer van het tweede Duitse Keizerrijk.*
6. on ne peut plus: *in de hoogste mate (fr.)*

Wbaden 9 Mei 74
beste Vosmaer, toen ik uit het Nieuws vdDag vernam dat N°5 van den Kunstbode[1] een aanval tegen Mina Kruseman bevatte, bestelde ik terstond dat nummer by Funke. Hy zelf was en is op reis. En zie, eerst heden ontvang ik van z'n bediende bericht dat van dien Kunstbode geen afzonderlyke nummers te krygen zyn. Liever nu dan 'n heelen jaargang te nemen, ben ik zoo vry U te

verzoeken dat fameuze N°5 meetebrengen[2]. Zeker zult ge 't ergens voor 'n paar dagen wel terleen kunnen krygen. Mimi of ik zullen 't noodige dan snel afschryven.–
Zeg, by uwe aankomst zal ik aan de Station zyn (natuurlyk.) Loop of ryd dus niet weg voor ge my hebt. 't Is er soms vol, en er zyn twee of meer uitgangen.
Heel hartelyk gegroet

Uw vriend
DD

Als 't weer niet byzonder slecht is vind ik (ook voor u) prettiger naar huis te loopen dan te ryden. Ge kunt Uw bagagebillet aan 'n dienstman[3] geven. Na lang gespoord te hebben is zoo'n droschke[4] 'n herhaling van beroerdheid, en men heeft behoefte 'n oogenblik te loopen. Daarby is de weg naar ons verblyfje heel makkelyk (asfalt) op't laatste stukje na, dat wat stygt. Heden kwam de Keizer[5]. Hy ziet er slecht uit, en 't Volk was on ne peut plus... *bedaard*[6]. Ternauwernood 'n galmpjen!–
Als ge m'n gezicht zoekt aan de Station, reken er dan op dat ik er ellendig uitzie. En, mocht ge twyfelen, ik zal 'n *roodachtige* parapluie in de hand hebben.–
Mimi blyft thuis om je luie stoel klaar te zetten, want je zult moe zyn.

27 mei 1874
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel gevouwen velletje postpapier, waarvan blz. 1, 2 en 3 (1/3) beschreven. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.)

1. M.K.: *Mina Krüseman.*
2. nachtlooper: *fuifnummer, losbol.*
3. bedoel: *oorspr. stond er* meen.
4. liante: *toeschietelijk, zich gemakkelijk gevend (fr.)*
5. frazeeren: *goedlopende zinnen maken.*

Woensdag avend *laat*
Waarde Vosmaer/ By elven kwamen we thuis van *Bonn* tot waar we de beste goede M.K.[1] hadden begeleid. En uw briefje van Maandag was door den besteller onder de keukendeur geschoven.

Na te hebben thee gedronken (m'n soulaas na sporen!) schryf ik u nog dit woordjen, en breng 't naar de bus als 'n ware nachtlooper[2]. Zie, ge mocht denken dat uw komst op Saterdag ons niet schikte! Dàt zou wat àl te erg zyn. Ik agiteer me nu al dat ge niet *met omgaande* antwoord kreegt. Alzoo: Saterdag avend, graag! Ik zal er wezen met m'n roode parapluie, regen of niet. Verlaat de station niet voor ge my hebt.
Hartelyk gegroet, en prepareer u op studenticoze maar zeer hartelyke ontvangst. Ik heb er recht schik in u hier te hebben.
Ook groete van Mimi die zeer naar u verlangt (wat haar gewoonte niet is.)*.

Uw vriend D.D.

*. Ik bedoel[3] dat ze anders niet zeer liante[4] is. Ik kan niet frazeeren[5] na 5 uur spoor, dat zie je wel.

Eind juni 1874
Brieffragment van Multatuli aan C. Vosmaer, met bovenschrift van Mimi. Half enkel velletje postpapier, aan weerszijden beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. Plump: *branie-student uit* Millioenenstudiën; *vgl. V.W. V, blz. 21.*
2. à l'instar de: *net zoals (fr.)*
3. A.v.H.: *Alexander W.M.C. Verhuell (1822-1897), een der vaste illustratoren van* De Nederlandsche Spektator.
4. Staccata: *dienstertje bij de Sonnenberger toren* (Millioenenstudiën); *vgl. V.W. V, blz. 24 e.v.*
5. Lord Ci Devant: *eveneens een (spelers-)figuur uit de* Millioenenstudiën.
6. Steuerampt: *(bedoeld Steueramt) belastingkantoor.*
7. gnoompjes: *dwergjes uit* Millioenenstudiën.
8. is: *oorspr. voorafgegaan door* Ik.
9. Th: *Thorbecke.*
10. Laps de temps: *tijdsverloop (fr.)*
11. Onze woning: *Multatuli en Mimi waren kort tevoren verhuisd naar de Schwalbacherstrasse in Wiesbaden.*

dank, beste Vos.

Mimi HS.

Ja, die illustratie is... levendmakend. M'n vrind Friedrich Plump[1] heeft vleesch en been gekregen. Sakkerloot, ik wou dat je middel

vondt zulke zaken te publiceeren! Is dat financieel *lohnend*? Zoo ja, waarom geef je geen geteekende Ideën uit? Ik bedoel–nu niet juist geheel-en-al à l'instar[2] van A v H.[3] (of-i 'n goed *teekenaar* is, kan ik niet beoordeelen, maar wel zeg ik dat-i onzuiver denkt.) Zoodra ik 'n paar gulden missen kan wil ik eens probeeren uw Staccata[4] en Lord Ci Devant[5] in photographie te laten brengen. De meid die 't pakje van 't Steuerampt[6] heeft gehaald, waar 't geopend worden moest, zei dat die kerels zoo gelachen hadden, dit zal om Herr Friedr. Plump's schreeuwende mond geweest zyn. Of ze die Laube herkend hebben? Ze is allerliefst! Maar zeker hebben ze de gnoompjes[7] niet gezien, die zich zoo aardig (....)

opinie moet handhaven, is om dat het 'n beetje schaduw geeft aan uw aanpryzing van m'n schryvery. 't Spreekt vanzelf dat ik er niet tegen op kom. Maar, onder ons: is[8] niet de tegenwoordige belabberde toestand 'n uitvloeisel van de regeling die aan Th.[9] wordt aangerekend als verdienste? Uw voorstel om hem de sedert 48 verloopen 26 jaar ten goede te rekenen, en hem te beoordeelen naar *zyn* tydvak, gaat meen ik, niet op. Juist die 25 jaren leveren 'n geschikt laps de temps[10] om te beoordeelen of 't in 48 verrichtte, steekhoudend was. Wie vruchten gewacht had, den dag na de invoering der nieuwe orde van zaken, had zeker ten-antwoord gekregen.–Uw eisch is onbillyk! Staatk. veranderingen werken niet zóó snel. Wacht eens 'n kwart eeuw, en zie dàn wat er verbeterd zal zyn!
Doch geen gepolitiseer tusschen ons. Ik geloof dat we 'r te goed toe zyn! Ja, dit nog. Die Fr. v.d. Putte komt makkelyk van z'n zotte Atjinsche oorlog af! Wie moet nu den last dragen? Wat beteekent: ministerieele verantwoordelykheid?
Dag beste kerels, allebei hartelyk gegroet.
Onze woning is kostelyk![11]

3 juli 1874
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.). Slot ontbreekt.

1. Kraton: *in zijn «Vlugmare» van 24 juni 1874 schrijft Vosmaer spottend over de veroveringen in Atjeh; in kranteberichten was een totaal verlaten fort de «Kraton» genoemd, ook al is dit Javaanse woord voor «paleizenkomplex» op Sumatra onbekend.*
2. im Kasten zu werfen: *in de brievenbus te gooien (du.)*
3. 7 v^{t}: *ongeveer 2.10 meter.*
4. kleinere: *naderhand ingevoegd.*
5. probatum: *uitstekend bevonden (lat.)*
6. HEd: *Hare edele.*

Wiesbaden, 3 Juli 74
Savends laat

Beste beste kerel, Voor 'n paar uurtjes bracht het meisje den brief over «Kraton»[1] en uw vlugmaarproef in de bus, en nu, rustig zittende onder genot van wat koelte lees ik uw E.e.a. Myn hart springt op om je te bedanken voor ik slapen ga. Straks zal ik den nachtwacht praaien om dezen im Kasten zu werfen[2]. Och, wat doe je my 'n goed, en—ik geloof dat je *goed* doet!

Ik had den heelen dag komiek gesjouwd. Niet onpleizierig, dit moet ik zeggen, maar heel onlitterarisch. Ik heb getimmerd en gezaagd, en gevyld, en spykers geslagen en boeken gerangschikt. (Marie Anderson heeft 'n overvolle kast met dat tuig by ons gedeponeerd, en voor 'n paar dagen lag alles of byna alles op den grond, want voor *myn* boeken &c was geen plaats.)

Na 't verhuizen, of daarvóór al, had Mimi 'n rek besteld, 7 v^{t} hoog[3], 5 v^{t} breed, 1 v^{t} diep. Dat ding was gearriveerd. Ik kocht zwarte verf, en schilderde het. Maar we kwamen ruimte te kort. Dus den timmerman dien wy betaalden met de door U gezonden *f* 10, twee nieuwe kleinere[4] rekken besteld, die precies passen zouden tusschen de vensters. Die kwamen gister en heden. Terstond geverfd. (De verf is in een kwartier droog. Ze is niet met olie maar met terpentyn: *probatum!*[5] Ik heb er nu meer pleizier in, dan wanneer ze van 't mooiste hout waren. t Is komiek hoe goedkoop men zich in zyn meubels kan steken, en netjes, dat zul je zien!)

Nu staan die drie kasten zóó:

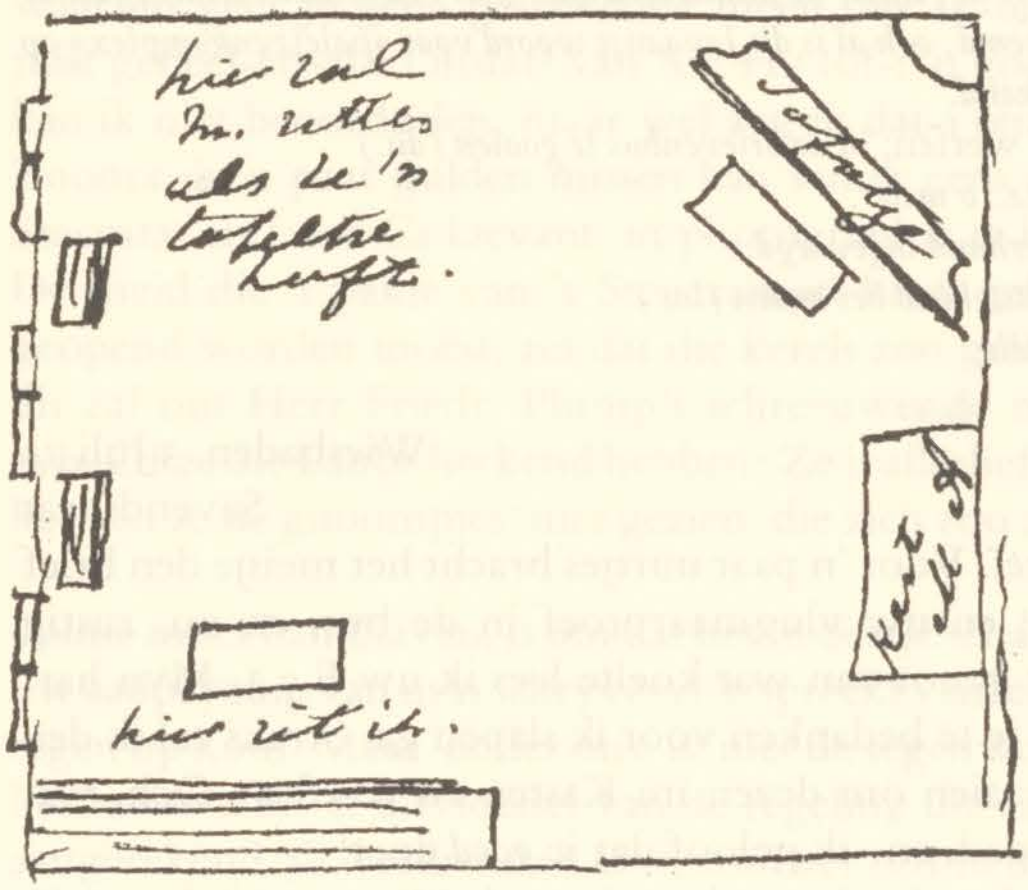

(Ik zal er de rest ook maar byteekenen)

bijschriften van Multatuli:
hier zal M. zitten als ze 'n tafeltje heeft.
sofatje
hier zit ik
kast M.A.

Welnu, thans reeds heb ik, voor er nog gordynen zyn, wat ongezellig staat, prettiger schryfhoekje dan ik sedert Lebak gehad heb. En de heele woning is zoo aardig, en vry. Dat doorloopje is van ons, en als 't vóór te heet is gaan we daar zitten. Wat het aankoopen van eenige noodzakelyke dingen aangaat die nog mankeeren, hoop ik weldra geholpen te zyn, en dan denk ik goed te werken, zooals ik je reeds vanavend schreef.–
Met kleine beredderingetjes van allerlei aard had ik m'n dag doorgebracht, en 't was zoo warm telkens dat ik me verbeeldde in Indie te zyn. We hebben eerst de reflectie der zon van die witte kaserne, en daarna HEd[6] zelf, tgeen in den winter goed tepas komen zal, maar vandaag afmattend (....)

13 juli 1874
Notitie en brief van Mimi en Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.)

1. Ergens: *Tot en met de aanhaling uit de Ideeën is deze notitie van de hand van Mimi. Zie V.W. IV, blz. 718 e.v., alwaar de noot van 1874 begint met «Behalve Dr. Feringa in z'n tydschrift Vrye Gedachte, en Mejuffrouw Mina Kruseman in haar kurieus go-ahead-bundeltje: «De moderne Judith» heeft voornamelijk de heer Mr. C. Vosmaer» enz.*
2. *Deze regel in Multatuli's handschrift, geschreven met blauw potlood.*
3. *De tekst wordt verder door Multatuli in inkt voortgezet, waarschijnlijk als slot van een op 14 en 15 juli begonnen brief aan Vosmaer (zie V.W. XVI, blz. 611-615).*
4. Kanonnier: *een van Vosmaers zonen volgde een militaire opleiding.*
5. kruitkeeren: *het bederven van kruit, onder inwerking van vocht.*
6. Steuerempfänger: *belastingontvanger (du.); zie voor het begin van deze kwestie V.W. XVI, blz. 611.*
7. Vorstand: *bestuur (du.)*

13 Juli

Ergens[1] in den derden bundel waar D. zoo klaagt over doodzwygen voegt hy van daag deze noot in:
(Noot van 1874) De heer Mr. C. *Vosmaer* heeft onlangs den moed gehad dit onwaardig stilzwygen te breken. Een reeks keurige artikelen van zyne hand verschenen dezer dagen in het «*Vaderland*». Ik heb ze gelezen met innige dankbaarheid, doch vooral met eerbied voor z'n karakter. Mochten velen–als ikzelf – den my toegebrachten lof overdreven vinden–minder overdreven toch, naar ik hoop, dan de my sedert zooveel jaren aangedane smaad!–toch zullen de goeden onder ons aangenaam getroffen zyn door de edelmoedige mannelykheid, waarmee die schryver de handschoen voor myn streven en werken durft opvatten. Men zou byna wenschen langen tyd miskend te zyn geweest, om zoo gewroken te worden door den dichter van «*Londinias*» en der «*Vogels van diverse pluimage*».

Dit notaatje lag op Mimi's schryftafel[2]

By 't sluiten schreef ik op 't boven begin hoekje[3]: «schryf niet als u

geen lust hebt, en verdenk ook my niet van lauwheid als ik me traag toon.» Ja, dit is *gemeend*. Ik merkte vaak op hoe men zich 't leven lastig maken kon door aandringen op brieven. Dit hebt gy nooit gedaan, maar ik ondervind het van anderen en 't maakt my verdrietig. Lieve god, men heeft soms geen adem! En er is iets wantrouwends in. 't Heeft er iets van of betuigingen van genegenheid zoo telkens moeten gerenoveerd worden, om niet als buskruit dat te lang stil ligt te bederven (vraag je kanonnier[4] die al lang ondervinding hebben zal van «kruitkeeren»[5].)
Maar *als* jelui lust hebt in schryven zal je brief heel belangstellend ontv. worden.–
De Steuerempfänger[6] (hy is NB van 't *Ryk*, en schynt de gehoorzamen dienaar van de Kerk te wezen!) heeft my beleefd geschreven dat-i er niets aan doen kon. En hy verwees me naar den Vorstand[7] der Evang. Gemeinde.
Aan dien vorstand schreef ik:

1. Ik behoor niet tot uwe noch tot eenige andere gemeente.
2. Bestaat er 'n *wet* die my dwingt 'n keus te doen?
3. Zoo neen, dan kies ik niet. Zoo ja, dan verklaar ik my, *onder protest*, R.C. omdat dit geloof goedkooper is, naar ik hoor.

Ik ben benieuwd naar 't antwoord.

23 juli 1874
Opdracht van Multatuli in Millioenen-Studiën. (coll. prof. dr. A.L. Sötemann.)
1. *J.A. Bientjes.*

Den heer J.A. B.[1] schryver van
het stuk: «Een afgebroken stilzwygen
van de Nederlandsche pers.»
met de vriendelyke groeten
van
den Auteur der
Mill. Studiën
Wiesbaden
23 Juli 74

23 juli 1874
Opdracht van Multatuli in Millioenen-Studiën. (M.M.)

Den Heere H. Switzar
van zyn schaakvriend
den *Schryver.*

Wiesbaden 23 Juli '74

29 september 1874
Brief van Mimi aan C. Vosmaer. Twee dubbele velletjes postpapier, waarvan blz. 1-7 beschreven. (Vosmaer-archief, A.R.A., Den Haag; fotokopie M.M.). Sommige gedeelten zijn weggeknipt.

1. immédiatement: *onmiddellijk (fr.)*
2. des angoisses terribles: *hevige verontrusting (fr.)*
3. vind: *kennelijke verschrijving.*
4. 24 uur: *In* Nederland *(II, 1874) was van Mimi's hand een «schets» verschenen, «Vier en twintig uren op reis» geheten.*
5. twee vrouwen: *de laatste zes woorden naderhand toegevoegd. Wellicht was Mimi's belangstelling extra groot in verband met haar eigen drama-proeve, zie noot 6.*
6. soi-disant: *zogenaamd (fr.); ook deze «proeve van een tooneelspel in vijf bedrijven», getiteld «Twee vrouwen», is in* Nederland *gepubliceerd.*
7. accessoire: *bijkomstig (fr.)*

Maandag 29 Sept.

Beste Vos. Verbeeldje, daar krygt Dek van morgen een brief van Stéfanie (de paduasche vriendin) van den 26sten. Zy wist toen niet waar de kinderen waren. Zy schryft dat ze met haar man op reis was in Tyrol en den 26 sten eerst voor drie dagen tine's overlyden vernomen had. De kinderen waren «immédiatement»[1] na haar toe gekomen, en hadden, niemand te huis vindende, gezegd dat ze over 10 dagen terug zouden komen en nu naar Milaan gingen. maar ze hadden geen adres achter gelaten schryft Stefanie.
In haar echt franschen brief schryft ze dat ze in «des angoisses terribles»[2] is en naar Milaan zal telegrafeeren – wat ze intusschen al drie dagen vroeger had kunnen doen. De kinderen hebben in Milaan geen andere relaties dan door haar, haar familie en vrien-

den.–Goddank dat D. nu dien telegram van Edu had. in wat 'n angst waren we anders (....)

van Edu. Hy zal (veronderstel ik) dinsdag, na de begrafenis 10 dagen verlof hebben gevraagd en toen met Non naar Padua gegaan. Daar niemand vindende en er tegen opziende naar Venetie terug te keeren in dat leege huis–uit behoefte aan een afleiding zal-i naar Milaan zyn gegaan waar i kennissen en vrienden heeft. Arme kinderen daar nu in Padua aanteschellen aan een toe huis! Dit komt uit, den 26 was hy in Venetie terug. En in al dien tyd heeft hy aan niemand geschreven. noch aan dek, noch aan Stefanie, noch aan zyn patroon! Zoo ondoordacht! maar dat kan ik me van hem voorstellen.
Dek is nu in zooverre bly dat Stefanie geen rol by 't sterfbed gespeeld heeft, en haar geen belofte zyn gedaan omtrent Non.–Wel schryft ze dat ze Non gaarne by zich zou hebben–nu dat geloof ik wel. Ze is ryk en heeft geen kinderen maar zoo zal dek geen afstand van de Nons doen!
(....)

ons. Zou men niet zeggen dat we jaren lang vrienden waren?–

van de portretten. Zie hierby twee. Deze of althans het groote heeft Funke afgekeurd. Van 't andere 't eerste, dat je by ons zag heb ik geen afdruk. De fotograaf zal er mij een maken–maar hy is zoo langzaam ik heb dus aan funke verzocht u het portret te zenden dat hy heeft. En dat is ook al. andere cliche's heeft de photograaf niet. 't Is lief Vos je je daar moeite voor wilt geven –hoe je doen zult begryp ik niet. Ik weet niet of funke wel te vreden is met lichtdruk, ik geloof haast niet.–Dek zal natuurlyk goed vinden alles wat je doet–want daar funke ook een stem heeft wordt het anders zoo omslachtig.–In 64 is er een portret van Dek gemaakt. phot.
Zou dat misschien gebruikt kunnen worden nam. door copieeren? Dat is mooi, en groot. 't Is waar dat D. daar 10 jaar jonger op is maar voor later is dat 't zelfde, en staat nader aan den Havelaar. Wy hebben geen van die portretten. Maar als je 't de moeite waard vind[3] zal ik aan de Hotzen verzoeken ze je te zenden. want diè hebben ze.

Vos, je zoudt ons een feuilleton van je gezonden hebben, waarby je gedacht had aan myn 24 uur?[4] waar blyft dat? En toen je nog hier waart heb je beloofd iets te zenden dat je uit 't Grieks vertaald had. Herinner je je dat? Na de manier waarop je er over sprak moet het iets natuurlyks en bevalligs zyn. Meer weet ik er niet van te zeggen. Kun je 't thuis brengen? Iets van vrouwen, van twee vrouwen.[5]
Je «een zaaier» is heerlyk! Dank je Vos! De dek is er zoo bly mee. Myn dek knapt weer wat op. O die nare onzekerheid over de kinderen!
Vos ik wil je myn soi-disant[6] drama zenden. Het is niet goed. maar ik *kan* 't niet goed maken. Als de hond van Cervantes: als je 'm aan de eene kant opblaast gaat het er aan de andere kant weer uit.» Toch heb ik geen lust het in de snippermand te gooien: toe, lees 't eens voor me! Je opmerking schilderen=roman=drama =beeldhouwen is zoo goed! ik zal daar dikwyls aan denken.–
Je opmerking dat ik niet moet streven naar diepte, heb ik in mn oor geknoopt. ik voel dat-i juist is, dat dat 'n struikelblok kon worden. Ofschoon ik 't niet begryp doet 't me toch genoegen dat gy en sommige anderen in myn 24 uur wat goeds vinden. Pas gister heb ik aan funke gevraagd of hy my niet een Nederl. zou kunnen bezorgen, want ik zou gaarne eens zien hoe het er uitziet. Ik heb verzuimd by tyds om afdrukjes te vragen.–
Als ik dacht dat myn drama drukbaar was zou ik 't netjes overschryven met komma's etc etc. maar nu–dat naschryven is zoo vervelend en daar 't leesbaar is–zend ik 't je maar zoo. De hoofdfout er van ligt in myn weifeling. Myn eerste idee was alleen Anna te teekenen en haar offer, haar dood om Gustaaf gelukkig te maken. Laura was slechts accessoire.[7] Maar onder 't schryven sleepte Laura my mee. ik had toen lust gehad haar liefde te doen zegevieren. Maar zie dan had zy Anna's offer moeten aannemen, dat zou haar vernederd hebben. dat kon ik niet dulden. Ik slingerde. Anna te laten sterven en dan de anderen vereenigen–daar was iets zoo ordinairs in. Ook waarschuwde dek me zoo tegen 'n sterfscène als leelyk.–'t Eind is dat ik geen raad wist. dat dit slot onbevredigend is, niet deugt–toch zyn er passages die my te veel aan 't hart liggen dan dat ik 't geheel zou kunnen wegooien.–
O ja, nu nog over 't register van deks werken. Beste Vos wat we *hebben* is alleen geschikt voor dek zelf. 't Slaat op *woorden*, niet op

zaken. 't is een klapper, geen register. Ik zou er wel graag een maken die geschikt was om uittegeven, maar ik zal dek niet kunnen voldoen. En was ik nu met myzelve nog goed eens hoe 't zou moeten zyn, maar 't is heel moeilyk. Dat *goed* te maken zou een waar kunststukje zyn. Alles is in alles by hem. en dat te ontrafelen en in vakjes te deelen -en *zeker* te zyn dat Dek nooit tevreden zou kunnen wezen. Ik denk er wel over, maar ik gis dat ik evenmin zal durven als kunnen.
Ik groet je zeer Vosje. en zoo doet de dek, en de Max niet te vergeten!
Morgen of overmorgen verwachten wy nu een brief van de kinderen. van Edu! O, wat verlang ik er naar! Was de Non maar eens hier. dag BESTE Vos. Mimi

18 oktober 1874
Passage uit een brief van C. Vosmaer aan J. Versluys (J. Versluys Een en ander over Multatuli, Amsterdam 1889, blz. 55).

(....)
Ik ken hem van nabij, ben zeer met hem bevriend en heb pas een 14 dagen bij hem gelogeerd–ik ben dus op de hoogte en meen meer en beter te weten dan de zaaiers van gemeene anecdoten over hem. Hij is schandelijk belasterd; hij is in sommige dingen een vreemd man, heeft zijn eigenaardigheden, is gevoelig, ridderlijk tot donquijoterie toe–maar edel, braaf, trouw, goed, hartelijk, liefhebbend, naief goed.
(....)

oktober 1874
Brieffragment van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. décousu: *onsamenhangend (fr.)*
2. Rochussen: *Jan J. Rochussen (1797-1871), Nederlands staatsman, gouverneur-generaal van Ned.-Indië (1845-1851), en conservatief minister van Koloniën (1858-1860); daarna weer lid der Tweede Kamer.*
3. *f*200: *oorspr. voorafgegaan door* met.
4. postbeambten: *vanaf dit woord vertikaal in de kantlijn geschreven.*
5. a costi: *te uwent (it.)*

(....)
Ik zou me de haren uit het hoofd trekken als gy door 'n brief van my werd benadeeld. *Ik* durf geen brief onaangeteekend verzenden, tenzy heel omzichtig geschreven, en in dat geval werd myn décousu[1] geschryf nòg minder waard! Dat er een aan my gerichte brief van ± 14 dagen geleden niet te recht kwam, is 'n *feit*.
Doch gy vergist u als ge meent dat iets politisch daarby te-pas komt. Zoo hoog vliegt men in Holland nièt! Zoek de aanleidingen lager.
In den nu verloren brief (ik verneem: van 6 blaadjes) had de schryfster ingesloten 'n prentje, voorstellende 'n ry- of pleizierparty, en daaronder stond, (iets als:)

het ryden (?) is een goede zaak
En geeft $\frac{\text{het menschdom}}{\text{de menschen}}$ veel vermaak.

Ze zond het my «voor aardigheid» om den weerslag op de versjes van Pennewip's leerlingen.
Welnu, ik gis dat dit prentje voor geld is gehouden.
De twee brieven die my ontstolen werden in 69(?) hielden *geld in*.
Men had ze niet *kunnen* aanteekenen, wyl er reden was om de relatie met my niet te doen bekend zyn. Neen, de ééne slechts. Dat was 'n brief van Rochussen[2]–
Kyk, *dit* is 't nu, wat ik tegen *schryven* heb! Zou je nu, zonder explicatie niet gaan denken dat ik, geld ontvangende van *R*. verkocht ben of was aan't behoud?

(even als de dief schynt gedacht te hebben, zie zeker stuk in 't Bataviaansch H.bl. En zekere zinsnede in dien brief luidende (by gissing, want *R*. herinnerde zich den tekst niet juist)
«Kom nu spoedig *hier*»
of: «by ons» of zoo-iets.
is gelezen als 'n invitatie *om by hem te komen logeeren*)
Dàt stond in de Bat. Courant!)–

Dus nu zou ik u moeten *uitleggen*, waarom *R* aan *my* geld zond? En die uitlegging is me te lang, te inspannend, 'n *werk*! Neen, ik verkocht my niet aan 't *Behoud*! R. riep *myn* hulp in, (*hy die geen behouder was*, 't lykt er niets naar!) om 'n radicale verbetering tot stand te brengen en wel in liberalen zin! Toen hy me riep, *moest* ik antw. «ik wil wel, maar heb geen reisgeld!» (Ge hebt geen begrip

van m'n toenmaligen armoed! Daarop zond hy *f*200[3]. Ge begrypt dat hy z'n naam niet wou opgeven aan de post! De toen *juist* 8 dagen daarna gestolen brief was van Huët. 25 gl. voor «Berichtjes v.d. Ryn in de Haarl. Courant!» Dit was m'n eenig maandelyksch inkomen! Zoek de oorzaken van diefstal zoo hoog niet. Of *geld*, òf (in uw geval) opwek (....)

postbeambten[4] a costi[5] burgers eener Kleinstadt zyn! Ik schrik als ik er aan denk. Gy voelt nu te hoog om daarop verdacht te zyn! Reken in Holland op 't gemeene!

oktober 1874
Brieffragment van Mimi aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven, maar verknipt. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)
1. leggen: *kennelijke verschrijving.*

Beste Vriend, Wat was ik van morgen verheugd toen we een brief van u by 't ontbyt vonden leggen[1]. En hoe lief was ons de inhoud. Ik ben bly ge zoo hartelyk aan den dek en my denkt. En wy dan aan u?... nu dit weet ge! Ik vind prettig ge het zoo goed weet. Ik hield van u voor ik u zag, ik (....)
het is er by ingeschoten. 'n volgende keer dus.
Dominé Lodeizen is gister met Dek meegekomen en bleef dien avond. Nu is hy weer afgereisd. 't Is 'n goed mensch zegt D. Uit nood is hy weer dominé geworden maar 't was aardig zooals D. hem vry sprak: «Wel, (....)

beware ons

29 oktober 1874
Toneelkritiek «Uit 't parterre» door A.J. Servaas van Rooijen in Rederijkers Weekblad. Orgaan van het Nederlandsch-Rederijkers Verbond. (fotokopie M.M.) Fragment.

(....)
De heer Vosmaer heeft een dankbare taak volbracht door in zijne grondige studiën over *Multatuli's* werken nog eens op diens «Vorstenschool» te wijzen. Waarom wordt dit stuk niet opgevoerd,

zoo vragen we met hem. Ja waarom? En als we't dan, even als die scherpzinnige criticus bij die vraag laten, komt ons toch nog de verzuchting van de lippen, wat heeft in Nederland toch alles een langen tijd noodig, eer 't van den nieuwen zuurdeesem doortrokken is! (....)

9 november 1874
Brief van Mimi aan C. Vosmaer. Dubbel velletje postpapier, verknipt, geheel beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. v.d.L.: *Anthonie van der Linde; zie voorts V.W. XVI, blz. 798. Schrijver van het door Vosmaer gezonden boek.*
2. Keerom: *pseudoniem van dr. W. Doorenbos.*
3. Syracusische vrouwtjes: *wsch. had Vosmaer het handschrift opgestuurd van zijn zo geheten bewerking van de 15e Idylle van Theokritos, later uitgegeven in zijn* Vogels van diverse pluimage.
4. andere stukken: *tussen 19 september en 25 november 1874 publiceerde Vosmaer onder de titel «Een en Ander» een verslag van zijn reis naar Brunswijk in vervolgafleveringen in* Het Vaderland. *Daarin kwam een uitgebreide beschouwing voor over Lessing en een biografische notitie over Bilderdijk in zijn Brunswijker tijd. Deze reeks is later onder de titel* Geëtste bladen *verschenen in de* Vogels.
5. Nierstras: *wsch. had Vosmaer een citaat van Johannes L. Nierstrasz (1796-1828) als motto gebruikt.*
6. satire: *Mina Krüsemans theatrale lezing «Kritiek en Kunst» was in 1874 gepubliceerd als* Meesterkritiek. Geen roman of novelle, maar een satire.

9 November.
Beste Vos. gister heeft D. 'n paar woordjes geschreven om te zeggen dat al je brieven terecht zyn. Hy had niet meer tyd. en ik heb ook nog al veel te doen gehad dezen laatsten tyd. 't Spyt me ik u en haar ongerust heb doen of laten worden.–D. had namelyk een Shakespear almanak gezien en hy kwam daardoor op 't idee van 'n Multatuli-Almanak. Ik heb nu de 365 spreuken of ideen of hoe je 't noemen wilt by elkaar gezocht (dat heeft me erg opgehouden) Van middag hebben we ze verzonden en zullen nu eens zien wat Funke er van zegt.
Intusschen hebben wy uw pak ontvangen, met het kostelyk schaakboek–dat is zoo wat voor dek! Hy schaakt altyd nog tus-

schen alles in, en door alles heen o onvermoeid. Wat die v.d. L.[1] 'n wroeter is!–En dan uwe syracusische vrouwtjes[3]. beeldig, beeldig! Dat vond dek ook. Waar is dat verschenen vos? dat leeft, het is gracieus, snoepig! Ook je andere stukken vond ik zoo goed[4]. Over Lessing, kostelyk! en dan Bilderdyk en Brunswyk.–maar alles wat niet van u is vond ik naar. Wie is Keerom[2]? O, verbeeld je nu Vos, dat dat 'n andere naam van jezelf was! ... Maar neen, dat kan niet! het is ínvervelend dat geseur van Keerom over dien duitscher. (O god, dek zegt me daar dat-i al meer naar K. gevraagd heeft, en je hadt geantwoord dat 't dr. D. was, 'n vriend van je! O–O!)
nu 't kan me niet schelen.
En heb je verdriet gehad van myn begrippen over deugd? Arme vos! Ik heb me daar onjuist uitgedrukt. myn bedoeling was nogal onschuldig namelyk: dat *ondeugd* maar zeer zelden aan satyn en paarlen helpt; dat ondeugd en misère geen tegenstellingen zyn, juist andersom. de meeste ondeugd is byna even afzichtelyk van armoe, als de «deugd» in dat zelfde geval zyn zou. (ik lees dit dek voor en hy zegt: jammer dat je 't niet zoo in je stukje heb gezet.) (*Weer* dek: wat drommel, waarom heeft Vos «Nierstras»[5] onder den titel gezet. Ze zullen je beschuldigen dat je dien man z'n woorden verdraaid hebt.)
(....)
haar opgang hebt. Je kent de omstandigheden zooveel beter dan wy. Ze hadt ons beloofd dat we haar lezing zouden hebben terwyl ze hem voordroeg. ik verlang er nr. D. zegt: «hoe brutaal van 'r het te noemen *een satire*![6]» Zy heeft een karaktertje om *altyd* haar schepen te verbranden. telkens en telkens weer. dat moet eens tegenslaan. Ze schryft ons dat ze voor 't spelen zoo stoot op (....)
lykheid onbegrip etc

Omstreeks november 1874
Brief van Mimi (gedeeltelijk gedikteerd door Multatuli) aan C. Vosmaer. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. De brief is onvolledig bewaard gebleven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. met een jaar gedaan: *betreft de plannen voor een Multatuli-almanak, met een citaat bij iedere datum.*
2. Keerom: *Zie blz. 75, noot 2.*
3. Hroswitha: *pseudoniem van Elise A. Haighton.*
4. Rössing: *J.H. Rössing had een positief artikel over* Vorstenschool *in* Het Vaderland *geschreven, dat inderdaad als advertentie was opgenomen in* Het Nieuws van den Dag.
5. Schenk: *P.A. Schenk, advokaat te Amsterdam.*
6. A la bonne heure: *«mij goed» (fr.)*
7. het spelen wel gaan zal: *Mimi overwoog een rol (wellicht Hanna) te gaan spelen in* Vorstenschool *om geld te verdienen.*
8. nijdig: *(hier) jaloers.*
9. v. V.: *van Vloten.*
10. Inde ira: *vandaar zijn woede (lat.)*

(....)
er juist 'n almanak van te maken, dat is met een jaar gedaan[1].» En hy schreef aan Funke «denk daareens over na, we zouden er dan 'n 500 kunnen verzamelen.»
Funke schreef terug ja, welbeschouwd vind ik dat ook beter. Dan hoefden ze ook niet juist van één of twee maar konden ook van vier tot zes regels zyn.» En dek schryft: zend ze maar terug. En nu zyn we bezig er wat by te werken en hier en daar wat aan te vullen daar we niet meer aan *kortheid* gebonden zyn... en 't is heel wat anders geworden dan 't primitieve idee.
Ik zal rechtsomkeermaken en mooi vinden alles van Keerom[2] als-i nu maar voor den dag kwam met z'n Mill. Studien. Och neen... hy houdt lezingen voor dames! dat is 'n antipathie van me. Maar Hroswitha[3] heeft wat vóór Mina K. gezegd, daarom zal ik K. loven in m'n gedachten. Wàt zy gezegd heeft weet ik niet. 't Stuk van Rössing[4] hebben we gelezen, als advertentie in 't Nieuws. 'n *heele* kolom! maar in de Utrechtsche. Ja bitte zend ons dat. Die redacteur Boscher (ik weet de naam niet) en z'n vrouw zyn bevriend met haar.
Neen, dan houd ik meer van Schenk[5] dan van dameslezingen. Hy haalt in zyn blad aan dat de wet zegt «alle onderdanen moeten hun land helpen verdedigen.» (met wat andere woorden) en dus de vrouwen ook. zegt-i. A la bonne heure![6] dien mag ik: 'n vrouw is 'n mensch. Anders ben ik byna kwaad op hem geweest dezen zomer... nu, dat tot daaraan toe.

Philippine W. is gespeeld als drama in Amst. en 't handelsbl. keurde het stuk af! ik heb 't gelezen. ik troost me nu met de gedachte dat het slecht vertaald was. Ze zyn in Holland nog moeilyker dan hier, ofschoon 't publiek hier 't best opkomt by 't ordinairste stuk, dat is waar. O neen, overylen zal ik me niet met dat plan. Je hebt gelyk Vos, ik zou wel wat heel laat beginnen. Maar weet je dat dek dit heele jaar niets geschreven heeft? De afl. ideen die je nu ontvangen hebt heeft hy verleden jaar om dezen tyd geschreven. alleen de laatste 2 vellen dit jaar. Hy heeft veel gecorrigeerd en noten by geschreven, maar *niets nieuws*. Mina denkt dat het spelen wel gaan zal[7] met de noodige hulp van Van Zuylen etc. Ik wil nu van haar eerst eens hooren over geldzaken. beneden 2000 g. byv. zou ik 't niet doen, dat zou my de moeite niet waard zyn, noch de agitatie. als dus de beste actrice dat inkomen niet heeft geef ik 't op. Als ik er toe overga om het te probeeren, zou ik eerst mezelf op t antwerpsche tooneel eens kunnen beproeven, enfin dat zullen we zien. Je bent heel lief Vos dat je me helpen wilt aan schryvery werk, maar je zult wel begrypen dat dat ons niets helpen kan als dek by voortduring niets voortbrengen kan. De voorschotten van Funke zyn reeds zeer drukkend. Uw voorstel om nu die novelle te vertalen neem ik zeer gaarne aan. ik zal myn best doen het goed te maken.
Dek zegt «Misschien wil de gids 't stuk van d[r] D. niet aannemen. Dit zou me niets verwonderen. De gids heeft me altijd systematisch geignoreerd.»
We zullen u het schoolblad waarin v. V.[9] dek vertoonziek noemt zenden. Dek brengt dien aanval in verband met het overslaan in de Bloemlezing ook van *u*. v. Vl. is een nydig[8] mensch. Na «Vrye studie» kon hy me niet uitstaan (Dek dikteert) en zocht *ruzie* als 'n jongen. Tot nog toe zweeg ik om byredenen. Dat hy ook u oversloeg in zyn Bl. zal om uw «Zaaier» zyn. Dat werk hadt ge volgens Zhg geleerde (in de theologie) niet mogen schryven. Inde ira[10]! Toch doet het (....)

3 december 1874
Recensie van de 7de bundel Ideën, 2de aflevering in De Telegraaf. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

EEN NIEUWE PAREL AAN Multatuli's kroon.

Dezer dagen is het 2de stuk van den VIIden bundel van Multatuli's *Ideën* in het licht verschenen. Veel uitweidingen op politiek gebied komen daarin niet voor; in zooverre zal dit gedeelte dus minder de aandacht trekken der verschillende beoordeelaars van den grooten man, dan anders wel het geval is.

Doch al is er dan weinig in deze nommers, dat uitlokt tot oogenblikkelijke, heftige bestrijding aan den eenen, of tot onmiddellijke hartelijke instemming aan den anderen kant; al is er dan weinig in de voor ons liggende bladzijden, dat handelt over de gebeurtenissen *van den dag*, toch meenen wij, dat we in die regelen weer hebben te erkennen een dier juweeltjes vol waarheid en poëzie, zooals er o.a. een in «de Vorstenschool» wordt aangeboden, een dier indirecte, maar niettemin krachtige protesten tegen de inrichting der tegenwoordige maatschappij:—een treffende beschrijving, kortom, van den strijd tusschen een gevoelvol hart en de koude buitenwereld.

In 't bedoelde stuk bevindt zich de voortzetting der geschiedenis van Wouter, welke ongetwijfeld, voor zoover ze reeds verschenen is, aan de meesten onzer lezers niet onbekend zal zijn.

Meesterlijk wordt hier de ontwikkeling van den knaap beschreven: Wouter met zijn idealen, met zijn onbegrensde phantasie, maakt op 't kantoor der firma Kopperlith kennis met bekrompen, onbeduidende wezens, die zich de moeite niet geven, deze liefelijke jongens-natuur te begrijpen en er trouwens ook niet toe in staat zouden zijn. Wouter wordt hier voor allerlei vernederende, geestdoodende diensten gebruikt. In den beginne laat hij zich dit welgevallen, meenende dat zulks met zijn plicht overeenkomt, doch langzamerhand begint in hem het bewustzijn te ontwaken, dat die menschen, aan wie hij voor het oogenblik onderworpen is, die hem gebieden, hem krenken dikwerf, veel lager staan dan hij zelf; dat hun grootheid, hun «voornaamheid», wel beschouwd, niets dan schijnvertoon is.

Juist deze beschrijving kenschetst weer den talentvollen auteur. Dat zich zelfbewust worden van een jeugdige ziel, dat meer en meer ontwakende gevoel van eigenwaarde, de wijze waarop

Wouter hiertoe wordt gebracht–leest, o leest het, gij allen, die prijst stelt op iets waarlijk schoons, iets waars, iets verhevens, gij, die belang stelt in letterkunde en in het toekomende geslacht, gij, die het met ons eens zijt, dat de Nederlandsche taal is een schoone taal, welke niet onder behoeft te doen voor anderen, een taal, voor hem, die er van gebruik weet te maken, vol zachtheid en poëzie.

Wij zijn niet in staat onder woorden te brengen welk een gevoel van geestdrift ons bezielde voor den man, die zoo weet te schilderen; die zoo met enkele trekken den kanker der maatschappij weet aan te toonen. Daarom roepen wij u nogmaals toe: «Neemt zelf het boek in handen en geniet bij 't aanschouwen!»

Of is ze niet meesterlijk beschreven, die eerste ontmoeting van Wouter met een troepje liederlijke jongens; die onschuld, die niets van die *would-be* aardigheden begrijpt; dat honend gelach, waarmee hij werd ontvangen?

Zijn ze niet juist en der lezing overwaard de beschouwingen, welke aan dit feit zijn verbonden? Het zij ons vergund, hiervan een enkele aan te halen:

«Men zou zich vergissen, indien men den nadeeligen invloed, dien 't gezelschap van onrijpe deugnietjes op Wouter uitoefende, vereenzelvigde met het zoogenaamd wijsmaken. Dit op zichzelf houd ik niet alleen voor onschadelijk, maar zelfs voor gewenscht. Juist in Wouter's bespottelijke onwijsheid had de grond gelegen zijner voorbeschiktheid tot prettigvinden van liederlijke handlichting. Ware hij opgevoed geweest door ontwikkelde ouders, die hem met wetenschappelijken ernst hadden meegedeeld wat er ten-dezen-opzichte mee te deelen valt, waarlijk hij zou geen smaak hebben gevonden in de geestigheden van allerlaagste orde, waarmede men nu z'n zucht tot weten had geprikkeld en bedrogen. Niet *kennis* maakt onrein, maar 't aanhooren van vuile praat over kennis. Schande over ouders en opvoeders, die hun jongeren overlaten aan 't gevaar, de liefelijkste geschenken der natuur te ontvangen op 'n wijs, die ze tot 'n pest maakt!»

Wat dunkt u, lezers, is hier niet juist de vinger op de wond gelegd? Weerhield ons niet de vrees, dat we beticht zouden worden van te groote citeer-zucht, we zouden die geheele passage willen afschrijven, waar Wouter, verontwaardigd, het juk der Kopper-

lith's afschudt. We zouden nog tal van andere schoone plaatsen u onder de oogen kunnen brengen, doch we leggen ons zelven het stilzwijgen op.
Een wensch nog: laat deze parel aan de kroon van Multatuli's werken niet onopgemerkt blijven! Laat ons zijn waarschuwende stem niet in den wind slaan en er naar streven de kwalen weg te nemen, die hij ons aanwijst met onmiskenbare juistheid.

MAX.

14 december 1874
Artikel in De Telegraaf, voorpagina. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.) Fragment.

Aan wien het recht?

Sinds eenigen tijd wordt, gelijk wij in een vorig nr. opmerkten, tusschen paedagogen en taalgeleerden getwist over eene *«nieuwe»* of eigenlijk *«vereenvoudigde»* spelling. Zonder nu in deze partij te kiezen–de strijd wordt in *het Schoolblad* gevoerd, en de belangstellende kan dien daar volgen–wijzen we op de onderstaande opmerkelijke gedachtenwisseling, aan een art, in 't jongste nr. van 't *Schoolblad* ontleend.

Dr. J. van Vloten is aan 't woord: (....)

Zie voor het vervolg V.W. XVII, blz. 196 e.v.

omstreeks december 1874
Fragmenten van een brief van C. Vosmaer aan Multatuli. Een enkel vel postpapier, aan weerszijden beschreven en geïllustreerd met twee pentekeningen. (M.M.)

Pourra–daar ben ik van overtuigd; dank, en vertrouwen.
14. Daar komt, in je brief, een stomme schaakzet! Brr!
Ge hebt misschien gekeken naar *mijn* bord met 12 x 12 ruiten; o die schande kan ik nauwelyks overleven.
Wanneer krygen we je portretten?

Weet je noch die gekke «zoete» Max, die zoo bang was voor de pruisische barrière?
Nu, beste vrienden, hartelyk gegroet van

C.

Verbeterde editie

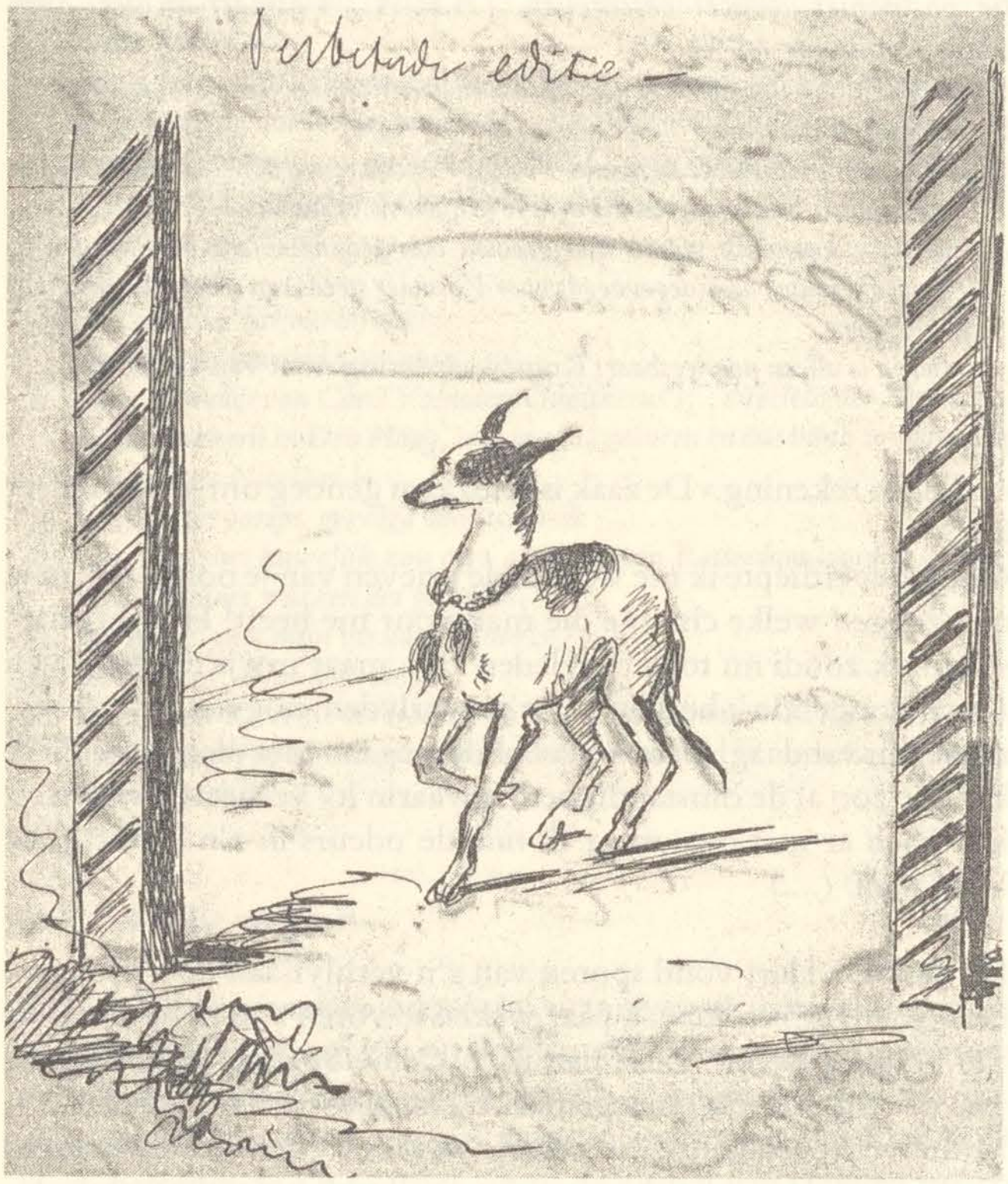

januari 1875

Brieffragmenten van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel verminkt velletje postpapier, geheel beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. oom: *zie de volgende brief van Multatuli aan Vosmaer (blz. 85), noot 1.*
2. Strecke: *traject (du.)*
3. Italië: *op 13 september 1874 was Tine in Venetië overleden; sedertdien trachtte Multatuli zijn kinderen bij zich te krijgen in Wiesbaden.*
4. harte....: *kennelijk waren hier groeten aan Jeanne Clant van der Myll-Piepers (Holda) aan toegevoegd; voor Vosmaer steeds een reden passages weg te knippen.*
5. *Hierna is alleen nog leesbaar:* Kunstwaardering *en* nt van aanraking.

(....)

«valide in rekening.» De zaak is zeldzaam genoeg om je meetedeelen.–

Onlangs verdiepte ik me weer in de brieven van je oom[1]. Ik kan je niet zeggen welke charme die man voor me heeft! Hoogstwaarschynlyk zoudi nu toch overleden zyn, maar my is die brief van *Denys* houdende 't bericht van z'n overlyden, nog net als 'n treurmaar van vandaag! Daar is veel ondergegaan met dien man! En ik kan me zoo al de omstandigheden waarin hy verkeerde voorstellen! Lach er niet om, maar ik *ruik* de odeurs in z'n kajuit! (Die lucht nam[5] (....)

De Koll De Hart vond sporen van z'n verblyf aan de Vosmaersbaai (roerend!) en juist 'n paar weken te voren was ik by De Hart aan boord geweest. Zelfs had ik 'n kleine *Strecke*[2] op de Bromo (die de Argo sleepte) meegemaakt! Dat alles treft me zeer!–

Mimi werkt den ganschen dag. Ze blyft er by dat 'n meid lastig is, en ik moet dan ook erkennen dat ons huishoudentje weinig te-doen geeft. Ze is zeer wel, opgeruimd en allerliefst.–

Over Italie nu geen woord[3], omdat die zaak me zeer bedroeft. Ik weet niet wat te doen! Kon ik er heen gaan om te zien wat zachtheid uitwerkt–maar dit kan ik niet!–

Dag beste Vo
heel veel harte[4]
van Uw vriend
Slordig, hè?

februari 1875

Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel en half velletje postpapier, verknipt, geheel beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. oom: *Jacques N. Vosmaer (1803-1836), Nederlands zeeofficier en ontdekkingsreiziger, adelborst sinds 1823, doorkruiste na 1826 de wateren om Celebes (Sulawesi) en ontdekte op de Z.O. kust een mooie baai, de Kendari-baai, sindsdien genoemd de Vosmaersbaai.*
2. langs: *oorspr. stond er* op.
3. t.z.: *ter zee.*
4. S.b. nachts: *Schout bij nachts.*
5. iets: *oorspr. gevolgd door* pers.
6. papa: *de vader van Carel Vosmaer, Gualtherus V., directeur der Algemeene Landsdrukkerij in Den Haag, was in 1784 geboren en dus bijna 20 jaar ouder dan Jacques Nicolaas V.*
7. Verbeelje: *oorspr. gevolgd door* toen-ik
8. trouwen: *het huwelijk zou op 1 april 1875 in Rotterdam worden voltrokken; Vosmaer was een der getuigen.*
9. me passe: *gaat mijn verstand te boven (fr.)*
10. unbedingt: *definitief (du.)*
11. Kritiek & K: *een voordracht van Mina Kruseman, «Kritiek en Kunst» werd uitgegeven als* Meesterkritiek. Geen roman of novelle, maar een satire. *(1874).*

(....)
in 'n brief die weg is?)–

Je oom? Je *beminnelyke* oom?[1] En wanneer, of door *wie* die aandoenlyke vestiges van z'n verblyf aan de Vosmaersbaai gevonden zyn? Laat U in de bibliotheek (of by 't ministerie van marine) geven het (door Anemaet geschreven) werk van den Koll V.D. Hart, betreffende z'n tournee langs[2] de kusten van Celebes in–ah, ziehier den juisten titel:

> «Reize rondom het eiland Celebes en naar eenige der Moluksche eilanden, gedaan in den jare 1850», en (volgens C. d. Gr.) in '53 uitgegeven door het Koninklyk instituut voor de Taal- Land- & Volkskunde van Ned. Indie.–

Die expeditie bestond uit de Korvet Argo en 't Stoomschip Bromo. Die heeren toefden eenige dagen te Menado, waar ik toen was en m'n beste Tine! Zelfs bracht ik 'n paar dagen op de

Bromo door, en wel tot Amoerang. Aan boord van dat schoon stoomschip werd ik allerliefst behandeld, en ik heb steeds 'n prettige herinnering aan dat reisje. Informeer eens of de toenmalige luitenants t/z[3] De Haas en Van der (de?) Velde Erdbrink (nu zyn ze al lang kolonels, misschien S. b. nachts)[4] of die wel eens in den Haag komen. Zoo ja, zoek ze op en doe hen m'n groet! Zy zullen U misschien nog wat kunnen zeggen over de Vosmaersbaai, en *zeker* over Menado. 't Waren beste kerels. Het doet me leed en 't verwondert my dat ik in m'n decadentie (naar den mensche gesproken) nooit iets van hen hoorde. Zeker hadden ze vernomen dat ik zoo'n byzonder gemeene kerel was geworden, 't geen hun toch had moeten bevreemden, als *allen* die my in Indie gekend hebben. ('t Is me 'n raadsel hoe dàt praatje ingang vinden kon. Brest van Kempen (Slymering) zei 't *niet*!)–

De carrière van je oom treft me als iets[5] dat my *persoonlyk* aangaat. Je kistje met die brieven en de Japansche kopjes had ik (bezig met verhuizen) van 't *Zollamt* direct in de toen nieuwe en leege woning laten brengen, en ik heb daar, voor er meubels waren, *uren* op den grond gezeten die brieven te lezen. Maar onlangs las ik ze allen weer, en telkens had ik 'n gevoel alsof-i... over *my* spreken zou, als z'n *vriend*. (Nota, ik was nog geen 4 jaar oud toen-i al verliefd was te Valparaiso en Lima!) Nu dan, 't was of ik er by hoorde. Jammer, jammer dat je papa[6] zooveel ouder, byna z'n vader, en waarschynlyk te *deftig* was om depositaire te zyn van intiemer vertrouwelykheidjes! Ik wou dat er kans was de brieven te krygen die je oom aan de Staringhs schreef, en aan anderen. (Verbeelje[7] ik en m'n broers mochten aan m'n vader niet anders schryven dan met: UE. Hy vond het zeer ongepast dat m'n broer die al in god studeerde, hem eens «gy» genoemd had! Nu, je papa wàs iets als 'n vader voor je oom.)–

(....)

werken blyven altyd de voegen zichtbaar.–

Van Mina Kruseman in eenige weken al, geen brief. Ik zal haar weer schryven. Als ze maar niet boos is omdat ik haar «Kritiek & K[11] niet mooi vind! Ook heb ik haar geplaagd met 'r *16* tafreelen. Wat trekt ze hartelyk party voor me! Maar dat het praatje over 'n huwelyk met my, oorzaak zou kunnen zyn van 't niet-spelen van Vorstenschool, of dat die opvoering zou wachten op m'n trou-

wen[8] met Mimi, me passe![9] Gut, we hebben zoo'n hekel aan dat trouwen! 't Is unbedingt[10] vastgesteld, maar... we zien er tegen op. Als we geld hadden, deden we't *niet*.

18 februari 1875
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 3-4 gehalveerd door afscheuren. De rest geheel beschreven. (M.M.)

1. Reïteretur?: *of het herhaald moge worden? (lat.)*
2. Kunstkroniek: *Vosmaer wilde een tekstgedeelte uit een brief van Multatuli daar op laten nemen. (vgl. V.W. XVII, blz. 363).*
3. de prime abord: *in eerste instantie (fr.)*
4. korrekt: *oorspr. stond er* juist.
5. M.K.: *Mina Krüseman.*

Rott. Donderdag
Avend

Best! Kyk, 't wondert me dat ik niet op dat Idee ben gekomen! Juist, rustig samen theedrinken, geen bereddering, geen pleizier*en* (term van Nonni) dit maal... godbewaarme dat ik kwaad van pleizier spreken zou! Wat zou ons maandagje wel denken? Reïteretur?[1] Ja, heel graag!
Zoo ge hebt dus m'n brief? Daar vroeg ik naar in den gene van vandaag. (Te laat bezorgd is-i toch wel) Och, denk eens al die intimiteitjes, gelezen door 'n vreemde, door 'n dief? 't Is om te rillen, niet waar.–
Kunstkroniek? Ga je gang. 't Is grappig[2].
Je «onthouding» zie ik niet voor iets verkeerds aan, o neen! 't Is geloof ik, je gentleman's plicht. Als je meê gevloekt had, zou ik misschien de prime abord[3] niet hebben ingezien dat het 'n fout was geweest, maar nu keur ik het volkomen *korrekt*[4]. nam: dat je 't *niet* deedt. 't Is al erg genoeg als men plichtshalve ruw en bar wezen moet. Wie 't *ongenoodzaakt* was, zou blyk geven van gebrek aan takt, smaak & karakter. Als je oordeel gevraagd of in functie gevorderd wordt is 't tyds genoeg, en dan kun je je termen fyntjes mesureeren, wat *ik* nu *niet* gedaan heb. Hierin echter had *ik* gelyk. M.K.[5] heeft me willen foppen, blinddoeken beduvelen. *Ik* had het *recht*, me beleedigd te toonen.

Nu, daarover morgen avend meer!-
(....) beste kerel ik haal (....)
Ja zéker heb ik de stoof ontvangen! En niet eens bedankt! Nu, wèl heb ik aan de koopster gedacht!–
(....)

20 februari 1875
Prent over Vorstenschool in Uilenspiegel, Humoristisch-satyriek Weekblad, blz. 20. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

EEN NIEUWE PROEFNEMING.

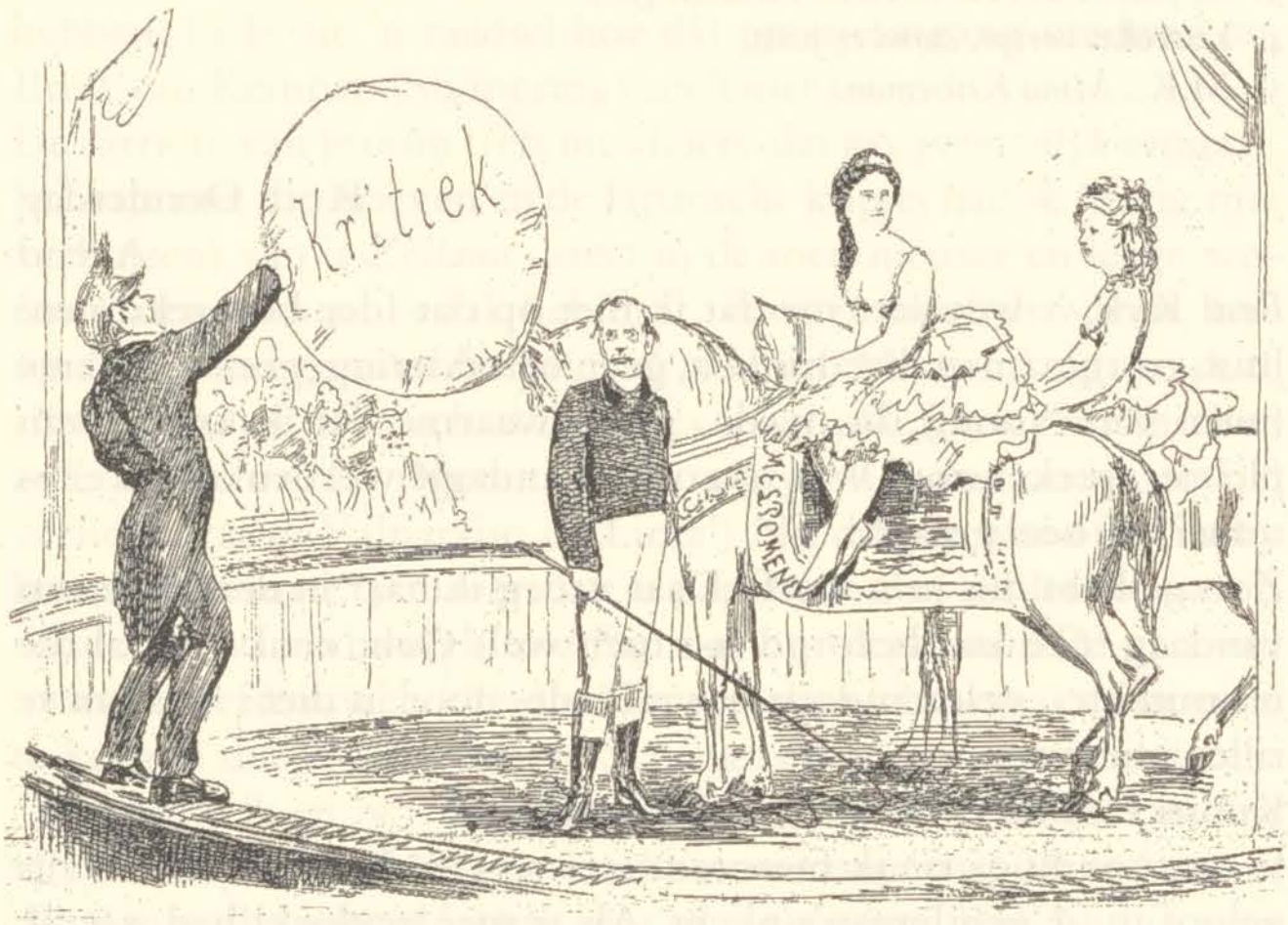

Cirque *LE GRAS, VAN ZUYLEN & HASPELS.*

Evolutiën in de hoogere–Vorsten*school,* uitgevoerd door de dames Krüseman en Baart.

1 maart 1875
Afrekeningsstaat betreffende de eerste voorstelling van Vorstenschool. Voorgedrukt biljet waarvan het ingevulde deel hier kursief wordt weergegeven. (M.M.)

1. 1 Maart 1875: *het Multatuli Museum beschikt naast deze staat nog over 53 soortgelijke, betreffende de voorstellingen t/m 23 mei 1879. De inkomsten vertonen een dalende tendens tot f*42,66. (vgl. Geschriften van het Multatuli-Genootschap *IX/X (1967), blz. 22 e.v.)*

NIEUWE ROTTERDAMSCHE SCHOUWBURG.
Tooneelbestuurders: LE GRAS, VAN ZUYLEN & HASPELS.

VOORSTELLING te *Utrecht Maand.* den *1 Maart 1875*[1]
STUKKEN: *«Vorstenschool.»*

ONTVANG:			UITGAAF:		
100 boven Loge	*f*	*300.–*	Lokaal	*f*	*150.–*
halve			Verlichting	,,	*12.–*
88 beneden	,,	*220.–*	Verwarming		
halve			Orkest		
76 parket	,,	*152.–*	Patent	,,	*15.075*
halve			Armengeld		
50 1e Amph.	,,	*75.*	Drukken	,,	*14.70*
1 halve			Annonces	,,	*1.–*
168 Parterre	,,	*210.–*	Gasfitters		
halve			Machinisten	,,	*7.–*
80 2e Amph.	,,	*60.–*	Suppoosten		
150 Galerij	,,	*60.–*	*Bureau etc*	,,	*17.50*
13 Studenten Loge	,,	*32.50*	*Requisiteur*	,,	11.69
5 Parket	,,	*7.50*	Rondbrengen van		
Loge			affiches	,,	*1.–*
90 Parterre	,,	*90.–*	Figuranten		
Besproken plaatsen	,,	*21.30*	*aanplakker*	,,	*1.–*
Supplement	,,	*17.14*	*piano*	,,	*5.–*
	f	1245.44	*reis-verblyfk.*		
			vervoer bagage etc	,,	*141.575*
Totaal	*f*	*1245.44*			
Uitgaaf	*f*	*377.54*			
Saldo	*f*	*867.90*	Totaal	*f*	*377.54*

2 maart 1875
Aantekening van Multatuli op visitekaartje van mevr. J. van Wotki. Klein formaat kaartje, aan de voorzijde bedrukt met Joh[a] van Wotki. (M.M.)

ter herinnering aan 2 maart 75
Douwes Dekker
Multatuli

4 maart 1875
Bericht in De Telegraaf. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

Kunst- en Tooneelnieuws.
De Vorstenschool.

Men schrijft uit Utrecht:
«De eerste opvoering van Multatuli's Vorstenschool is goed geslaagd, al is ook het spel van mejuffr. Kruseman tegengevallen. Aan Multatuli is in den schouwburg een ovatie gebracht, maar hij scheen op die eer niet bijzonder gesteld. Na afloop der voorstelling hebben de acteurs met eenige voorstanders van het tooneel zich ter ontspanning na de moeielijke taak aan een souper vereenigd. Te twaalf uur hieven alle aanwezigen het glas omhoog: Multatuli was 55 jaar. Multatuli heeft toen uit de volte van zijn hart gedronken op de leden van het Rotterd. tooneelgezelschap; er bestaat tusschen hen een innige band.»

Van den auteur der «*Vorstenschool*» is waarschijnlijk binnenkort een blijspel te verwachten; hij heeft stof en wordt van verschillende zijden aangespoord om ze uit te werken.
Den 12n dezer zal het gezelschap van «Le Gras, Haspels en Van Zuijlen» te Amsterdam in het locaal der Vereeniging in de Warmoesstraat voor de leden van het Tooneelverbond optreden en alsdan *Speculeeren* opvoeren. *Vorstenschool* zal te Amsterdam ook opgevoerd worden, als het niet anders kan in Frascati in de Nes.

5 maart 1875
Brief van V. Bruinsma aan Multatuli. Een dubbel vel kwartoformaat postpapier, waarvan blz. 1-3 beschreven. (M.M.) Fragmenten.

1. 16 Feb j.l.: *vgl. V.W. XVII, blz. 365.*
2. Bogowonto: *rivier bij Poerworedjo op Java. De inlandse verzetsheld Dipo Negoro is deze rivier nooit overgestoken, omdat hij daar door een familie-eed van afgehouden werd.*
3. 29 Nov j.l.: *vgl. V.W. XVII, blz. 149.*
4. 260: *Idee 260 (V.W. II, blz. 462) waarschuwt voor de fout iemand die zich opwindt over iets kleins daarom voor zwak te houden in grote kwesties.*
5. niets: *aanhaling uit de brief van Multatuli van 16 februari 1875, vgl. V.W. XVII, blz. 367.*
6. Papin: *Denis Papin (1647-1714), Frans natuurkundige, uitvinder van een voorloper van de stoommachine (1681).*
7. Newcomen: *Thomas Newcomen (1663-1729), Brits uitvinder die in 1705 al een door stoom aangedreven waterpomp ontwierp.*
8. Watt: *James Watt (1736-1819), de beroemde Britse uitvinder van de verbeterde stoommachine (1769).*
9. carboleum: *bederfwerende vloeistof om met name hout tegen rotting te beschermen.*
10. pag. 379: *V.W. VI, blz. 713.*
11. Haeckel: *Ernst Haeckel (1834-1919), Duits filosoof en dierkundige, Darwinist, uitwerker van Darwins leer, maar ook vóór Darwin al aanhanger van de menselijke evolutie.*

Leeuwarden, 5 Maart 75.–

Waarde M.

Alweer ben ik in Woutertje's stemming, toen hy hoorde, dat «die Byron» hem vóór geweest was, en–'t doet me pleizier. Met innig genot vernemen we hier allen de hulde, die u van verschillende zyden na Vorstenschool's opvoering gebracht werd; zoo ooit hulde verdiend is, is 't deze; jammer dat ze zich, voor zoover we er *hier* van vernemen, *slechts* door haar meerder recht van bestaan van andere onderscheidt en dat ze iets betreft, wat ge zelf zegt, dat, «gegeven wordt by gebrek aan beter». (Noot op 957.) Ik vrees, dat er hierdoor onder de «huldebrengers» wel eens «mooivinders» kunnen schuilen. Liever zag ik... maar neen laat ik nu niet denken over 't geen *niet* is; *iets* is er, en daarover verheug ik my oprecht; en als ik 't niet minder overbodig oordeelde, had ik u reeds vroeger verzekerd, dat de waardeering, die er door Rotterdam en Utrecht *getoond* wordt, moeilyk meer waarde kan bezitten, dan die, welke u hierby ten deel valt en reeds geluk-ge-

wenscht, toen de opvoering van uw kunstwerk nog maar aanstaande was. 't Besef, dat ge van my toch niet anders zoudt verwachten, dan dat ik hartelyk deel nam in al wat u wedervoer, vooral wanneer ge eenig resultaat van uw streven ondervondt en dus van 't doellooze van m'n schryven, deed me steeds de reeds opgevatte pen weer neerleggen. Maar nu heb ik een doel; ik moet uw brief van 16 Febr. j.l.[1] beantwoorden. Ik behoef nauwelyks te zeggen, dat de vreugde, toen ik aan 't adres uw hand erkende, geheel verdween, ja *onder* nul daalde, toen ik nog maar weinige regels gelezen had. Ik kreeg spoedig bericht van v. Asperen ook, uitvoerig en klaar, zonder eenige bemanteling schreef hy my z'n wedervaren by u. Ik kan niet volstaan met de verklaring, dat het gebeurde me innig spyt, en dat ik, ware 't in myn macht geweest, veel zou hebben willen doen, om u zoo'n onaangenaame ontmoeting te besparen. Ik moet er u meer van zeggen, omdat gy in myn oog—ja ik kan die Bogowonto[2] niet onovergestoken laten—omdat gy in myn oog de zaak.... verkeerd beoordeelt. Daar, het is eruit; ik had niet gedacht, dat er zóó spoedig—*te* spoedig—iets zou komen, waarby ik u aan uw woorden in uw brief van 29 Nov. j.l.[3] zou kunnen herinneren: «men behoeft maar eens te zyn in één zaak: gemoedelyk streven naar waarheid, of de resultaten gelyk zyn, doet er niet toe.» Maar nu er zoo iets is, mag ik 't niet negeeren of – erger—uit instemming met het grootste deel uwer handelingen en denkbeelden my ook hier instemmend voordoen. Ik begin te zeggen: *dat ik geheel anders zou gehandeld hebben, dan van A. gedaan heeft.* Neen, neen, dit is *niet*: v. A heeft slecht gehandeld. «Ik weet niet altijd, wat goed is». Als ik kans had, u te bezoeken, u te *zien*, te *spreken*, zou ik... ja 't is nog niet eens zeker of ik van de kans zou profiteeren, zou 'k er zeer tegen «opzien» en honderd maal me zelf afvragen of ik 't wel zou doen, niettegenstaande 'k zou weten, dat het een ontzaglyk genot voor me zou zyn; maar gesteld—en dit is zeer waarschynlyk, dat ik die... schroom overwon, dan weet ik zeker, dat de schelknop, misschien niet aangevat, dan nadat ik er reeds een paar keer voorby was geloopen, in myn hand zou trillen, dat uw stem me zou doen ontstellen, dat ik in uw kamer komende van alles, wat ik me voorgenomen had te zeggen me byna niets meer zou herinneren en dat ik eerst na eenige oogenblikken, aan de groote zaak gewend zou zyn en

kalm en bedaard met u kunnen spreken. Kinderachtig? zeker, maar... Daarby zou ik, schoon ik anders aan die dingen niet hecht, wat ge weet, als ge myn artikel in de Sneeker «fatsoen & stand» gelezen hebt—stok en cigaar thuis laten, handschoenen aantrekken, en vooral met u spreken, als, als... nu ja, als een kind tot zyn onderwyzer, enz. enz. Ik zou zoo handelen, zonder te weten «wat goed was», bij intuitie, ja zelfs zou ik later erkenen, dingen gedaan te hebben die ik wist, dat *niet* goed waren. Ik zou op mezelf brommen, dat ik dit of dat gedaan had, wat ik, kalm denkend... kleingeestig zou hebben gevonden (b.v. als ik na eerst gewandeld te hebben, zonder behoefte aan handschoenen te voelen, die voor uw deur nog had aangetrokken.) Nu heeft v. A. anders gehandeld. 't Spyt me, had hy by intuitie, dus zonder verdienste, als ik gedaan, gy hadt me waarschynlyk zoo'n brief niet behoeven te schryven. Maar nu 't anders is, is nu uw oordeel niet te hard? Zeker, ik begryp moeilyk, hoe iemand—een geestverwant—*zoo'n* toon tegen u kan aanslaan. Maar nu, al of niet begrepen, 't feit bestaat, is 't nu niet te hard van u te zeggen: «ik verkies niet aan andersdenkenden 't voorwendsel te leveren tot de beschuldiging, dat vryzinnigheid den mensch tot een vlegel maakt.»? Zou iemand enigen grond hebben tot zoo'n voorwendsel? Zou één dwaas genoeg kunnen zyn, v. A's manieren op rekening van z'n vryzinnigheid te stellen? Komt het verschil tusschen hem en anderen wel op iets anders neer, dan op keuze van *woorden* en wyze van zich bewegen, en raken ze den *mensch* zelf? Hy sprak u niet toe als een kind zyn moeder, maar uit zyn stukken,—die ge hem zelf schreef met zooveel genoegen te hebben gelezen—en uit 't geen ik u van hem schreef, kunt ge weten, dat hy zich als uw leerling beschouwde, uw leerling *was* en dit *erkende*; is dat niet meer waard dan zyn «vreemd» gedrag? Want nog eens, dat gedrag betreft *uiterlijk*heden. Beter, dat die met het *innerlyke* in overeenstemming zyn, maar men heeft de eersten niet zoo goed in z'n macht, als 't laatste; men kan van een «goed geloovige» door onderzoek, werken, denken een verstandig mensch worden en toch de van jongs af aan gevolgde wyze van spreken, bezoeken afleggen, enz. behouden. Zeker, als men inziet, dat die wyze verkeerd is, moet men ook die zien af te leggen maar... in vergelyking van 't vele, dat er te doen is, is dan 't sop de kool wel waard? en mag iemand

die «ongewone» handelwys als iets wezenlyk verkeerds beschouwen, wat *den mensch zelf* lager stelt? De wyze, waarop gy over van A. oordeelt—ge merkt, dat ik moed heb de Bogowonto geheel over te steken—maakt het me waarschynlyk, dat hy u, wanneer hy zich gebukt had onder een vormenjuk, (voor *hem* zou het een juk geweest zyn) beter zou bevallen zyn en vooral dat andere bezoekers kans hebben een betere ontvangst te vinden, ook al is 't bukken onder dat juk d'eenige moeite, die zy zich ooit ter wille van uwe denkbeelden hebben getroost. Ik verval niet in de «groote fout» van 260[4], maar zou toch op 't eind van dat idee willen lezen: Dan (nl. als *juist* die overgevoeligheid voor 't kleine een *bewijs* van kracht is tot het groote) zal echter meestal blyken, dat dat kleine niet *klein* is en slechts «ons klein toeschynt». *Hier* meen ik een overgevoeligheid te bespeuren, voor iets, wat naar iedere eenigszins gangbare maatstaf, *werkelijk klein* is.—Ik zal ophouden—'t bevalt me niet aan die overzy—want ik wil niet m'n heele brief, met die ongelukkige v. A's-zaak vullen. Ik meende u er iets van te moeten zeggen, om U 't zeker nooit door my voorziene feit verklaarbaar te maken, dat gy door *myn* bemiddeling tot uw «groot verdriet» met iemand in aanraking kunt komen en... omdat gy my «(desverkiezende) tot *naricht*» van de ontmoeting hebt kennis gegeven.—Nog dit: hoe wanneer u iemand bezocht had, die nog veel minder dan van A. «opvoeding» genoten had, een werkman bv. die uw werken had gelezen en in z'n omgeving zooveel hy kon ervoor gedaan? Er zouden kunnen zyn, die gy u niet behoefde te schamen uw hand te geven, zoudt ge ze terughouden, omdat de zyne ongewassen was? En ja, nog iets, dat ermee in verband staat. Gij schrijft—en behalve wat den vorm betreft, deed me dit groot genoegen—dat gy de *eer* zult hebben, Juffr. Schaepm. *vergunning* te vragen, haar uwe *opwachting* te maken. Tot zoo'n uitdrukking had ik *u* niet in staat geacht, *dat* is een vormelykheid, die op onwaarheid uitloopt. Gy kunt weten, dat gy haar ontzaglyk groot genoegen zult doen door een bezoek (om iemand, dat te doen heeft men geen vergunning noodig), dat als er van eer sprake is, die aan hare zyde is, en... *opwachting* maken doet me daarom denken aan een keurig ingerichte anti-chambre... die ze niet heeft en niet mist ook goddank. Ik geloof, dat het waarlyk wel tot vryzinnigheid behoort,

met al 't andere deze talryke *onware* vormen, die vele menschen tot voortdurende komediespelers maken te bestryden.–Maar nu weg daarmee en wat anders. (....)
En nu uw vraag over de zaak, die misschien na jaren een geheele ommekeer in onze vervoersmiddelen zal brengen. Na jaren... ja en eerst lang nadat uw voorstel tot bedrukken der spoorkaartjes algemeene toepassing heeft gevonden. Daaraan is niet eens geld te verliezen, aan de luchtballon-zaak wel. «Uitzetting immers *op zich zelf* baat niets[5]»! Zeker, helpt die, mits ze maar goed aangewend wordt. Condensatie had men alleen noodig by de eerste toestel van Papin[6] en de machine van Newcomen[7]. Ook Watt[8] liet nog eerst, terwyl hy den zuiger optrok door tegenwichten, de stoom eronder komen en de *kracht* van 't werktuig zat 'm slechts in de daaropvolgende afkoeling en condensatie van dien stoom, waardoor een luchtledige, aan druk geen weerstandbiedende ruimte ontstond, zoodat de altyd bereide dampkring den zuiger erin naar beneden kon drukken. Maar spoedig bemerkte hy, dat de stoom zelf ook door zyn uitzetting kracht kon uitoefenen, dat-i geen ruimte voor den stoom behoefde te maken, door den zuiger op te tillen als-i binnenkwam, maar dat hy, mits heet genoeg, zelfs naar alle zyden een sterken druk uitoefende en dus ook dien zuiger wel kon wegduwen. Hy behield nog de condensatie aan de andere zy erby–die altyd voordeelig is–maar nà hem heeft men machines gemaakt zonder eenige condensatie, die overal gebruikt worden, waar ruimte of gewicht *te* beperkt zyn, om een condensator, (dus bak met veel koud water en pompen, die dit voortdurend versch aanvoeren) te plaatsen. Zoo wordt by iedere locomotief de stoom afwisselend vóór en achter den zuiger in den cilinder toegelaten, terwijl de andere zy dan met de buitenlucht in gemeenschap staat. De stoomschuif verricht die in–gemeenschapstelling en stelt in zyn éénen stand 't voorste gedeelte van den cilinder met den ketel, 't achterste deel met de buitenlucht in verbinding en doet in zyn andere 't omgekeerde. Had men by die eerste machines, die slechts door condensatie konden werken, moeten blyven, dan had men (onder meer) 't nadeel gehad de doorsnee van zuiger en cilinder te moeten vergrooten in verhouding van de kracht, die men wou uitoefenen, want de dampkringsdruk zou de eigenlyke arbeid verrichten, de stoom was

door z'n condensatie slechts het middel om aan de tegengestelde zyde van den zuiger den tegendruk weg te nemen; en die damp-*kring* drukt altijd slechts met een (aan zeer kleine afwisseling onderhevige) bepaalde kracht op ieder oppervlak. *Nu* kan men op ieder zuigeroppervlak een kracht uitoefenen, zoo groot men wil; de stoom krygt daarby door hoogere temperatuur hoe langer hoe hoogere spanning, drukt met hoe langer, hoe meer kracht; en dus heeft men die door stoken geheel in z'n macht. Ge begrypt nu, dat ik by myn carboleum[9]machine voor luchtscheepvaart niet over condensatie behoefde te spreken. Was die daar noodig, 't heele ding zou niet kunnen bestaan, want kon men om gasvormig water (stoom) te condenseeren nog met koud water volstaan, om het gasvormige koolzuur dit te doen, heeft men de sterkst afkoelende koudmakende mengsels noodig en 't gebruik daarvan zou alle voordeel benemen.—Ge zult nu ook inzien, met welk een... verwondering ik en de natuurkundigen onder m'n vrienden uw noot 5[e] bundel pag. 379[10] hebben gelezen, die—'t zy nu maar zonder schroom gezegd en sinds ik over stoom begon heb ik de rol van leermeester in physica op me genomen, dit is m'n «vak» —die... kant noch wal raakt. «Druk van de atmospheer» is niet slechts een nieuwe benaming voor de oude zaak, 't is de uitdrukking, die 't onderzoek als meer naby de waarheid heeft bevonden, een uitdrukking, die de, natuurlyk even als ieder andere altyd slechts gedeeltelyke en onvolkomene, verklaring van 't verschynsel aangeeft. 't Woord «zuigen» is ook niet vervallen in de «moderne physica», men mag 't gebruiken, mits men weet, wat het beteekent, men weet dat de drukking der lucht de werking uitoefent en men door zuigen haar daartoe slechts de gelegenheid geeft. Door zuigen kan men hoogstens een luchtledig veroorzaken; men kan (dus) een waterkolom van ± 76 AM. op«zuigen», ga nu voort met «zuigen» met alle macht, met mond of machines, en water noch kwik zult ge een millimetertje hooger krygen. Me dunkt dat het zoo duidelyk is, dat «zuiging» op zich zelf niets verklaart. Zet ten overvloede een kind aan de borst zyner moeder in een luchtledige ruimte—als gy met uw karper op 't droge, vraag ik maar niet, hoe dat lieve groepje 't met dat luchtlooze zal redden—en alle wangspiertjes van de kleine zullen niets vermogen. Neen, neen, neen, die frazenmanie «onzer natuurkundigen» loopt de spuigaten

niet uit en jammer vind ik dat zy–als wy–zeer veel van u moeten hebben gelezen, om zoo'n noot niet als maatstaf van 't andere te laten gelden.–Dat «verbranden *van* de zuurstof» is ook niet juist. De zuurstof verbrandt niet, iets verbrandt door verbinding *met* zuurstof, dus *door* de zuurstof. En hoe wilt ge een verklaring van ademhaling niet alleen, maar van 't geheele dierlyk en plantaardig leven geven, zonder van verbranding (dan in zeer ruime beteekenis als verbinding met zuurstof, ook al is ze zoo langzaam, dat we ons daarby niet «branden» kunnen) te spreken? Neen, neen, neen er zyn aanmerkingen ook op de natuurkundigen te maken, maar daartoe is voorafgaande grondige studie van ('t vele of weinige dan) wat wy weten een eerste vereischte. Een van de meest gewone fouten by 't onderwys o.a. is dat ze te veel feiten met theoriën, ja met hypothesen zelfs verwarren en den jongens dingen vertellen, als onomstootelyk vast, die later... omgestooten worden. Zoo o.a. dat gloeiend vloeibare van 't binnenste onzer aarde, waarover Vogt onlangs de brochure uitgaf, die ik voor Isis bewerkte en u toezond.–Maar ik ga eindigen. Ik hoop later uw nooten en ideen, waarin ge u op (beperkt) natuurkundig gebied beweegt, ook eens te behandelen. Zoo b.v. al wat ge hier en daar verspreid, over Darwinisme zegt, wat ik... *treffend* vind en U volmondig toegeef, zoolang ik daarby aan de ontwikkeling in 't eerste werk van Darwin denk; *zoo'n* Darwinismus *is* half; maar later heeft de naamgever zelf de gebreken ingezien en is de ontwikkelingsleer ook door anderen, 'k noem slechts Haeckel[11], vry *heel* geworden. –Maar genoeg voor heden, nog eens van harte geluk gewenscht met de eindelyk, eindelyk eens aan u te beurt gevallen erkenning; moge zy 't begin van een nieuw tydperk voor ons landje en de vreugd daarover in eenige verhouding komen met alles, wat ge er voor geleden hebt. Geloof me hoogachtend

Uw vriend
Vitus Bruinsma

8 maart 1875
Brief van Multatuli aan K. (Kornelis) Douwes Dekker. Dubbel velletje briefpapier, waarvan blz. 1 en 2 ²/₃ beschreven. (M.M.)

1. Neef: *Kornelis Douwes Dekker (1843-1923), was de tweede zoon van Multatuli's oudste broer Pieter en in 1875 apotheker te Bodegraven.*

2. Moeder: *Pieter was in 1841 gehuwd met Maria Abrahamsz («Mietje») (geboren 1809), een zuster van Cornelis Abrahamsz die met Multatuli's zuster Catharina was getrouwd. Zij was enkele jaren tevoren in Zwammerdam, dicht bij Bodegraven, overleden (1871).*
3. drama: *Vorstenschool.*

Rotterdam 8 Maart 75

Waarde Neef[1]! Hartelyk dank voor Uw letteren! Ja, wees zoo goed my uitvoerig te schryven. 't Adres was volkomen voldoende. «Of ik U nog ken?» Nu, deze vraag is grappig. Steeds heb ik zoo'n aangename herinnering aan Uw achtenswaardige Moeder[2]. Wat my betreft, ik verga van drukte. Het succes van dat drama[3] is me... wel aangenaam, o ja, maar 't leidt me af van belangryker werk, en ik verlang terug naar m'n kluizenaarsleven te Wiesbaden. Hoe het zy, ik *hoop* U voor m'n vertrek uit Holland te komen opzoeken. Doch laat U dit niet weerhouden my veel over Uwe omstandigheden te schryven. Ik zal me dan beter *thuis* voelen wanneer ik U kom opzoeken, hetgeen myn hartelyke wensch is. Wat de mededeeling *myner* lotgevallen aangaat... beste Neef, ze zouden boekdeelen vullen! Myn leven is zeer *vol*, en ik erken dan ook dat ik vermoeid ben.
In afwachting van 'n dikken brief, noem ik my na vriendelyke groete

Uw liefhebbende Neef
Eduard DD.

13 maart 1875
Brief van Mina Krüseman aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, waarvan beide zijden overdwars geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.) Eerder gepubliceerd, naar een afschrift van Mina Krüseman, in V.W. XVII, blz. 527-528.

Rotterdam 13 Maart 75

Geachte Heer Stuart!
Dank voor uwe aanmoedigende letteren! Ik zou u nu even als de vorige keer wel weer willen toeroepen «Strijd niet voor mij, de toekomst zal op alles antwoord geven.»—De *Vorstenschool* heeft

jaren lang geslapen, en noch Mevr. Kleine, noch Mevr. de Vries, noch wie ook heeft zich om de rol van Louise bekreund, die schoolvosachtig, zwaar, vermoeiend en ondankbaar is, hoog en edel maar *niet* geschikt voor het tooneel. Ik heb die rol verlangd te spelen om verschillende redenen. Eerstens en bovenal omdat ik *Multatuli* de *martelaarskroon* ontnemen wilde welke hij zoo innig liefheeft, om er mee te koketteeren tegenover 't Publiek, dat hij «*met diepe innigheid veracht.*» Ten tweede omdat ik het répertoire van ons tooneel zóó *fameus* slecht vind, dat schier alle verandering verbetering is, ten derde omdat ik begreep dat mijn eerlijke *vriend* Publiek, eenmaal gewend aan mijn *lezingen*, *mij* de lange betoogen vergeven zou ter wille van een litterarisch meesterstuk zoo als wij er geen tweede hebben. En ten vierde, omdat mijn persoonlijkheid in harmonie met de waardige groote figuur der Koningin, veel in de rol van Louise *redden* kon dat alles behalve vorstelijk is. Pedant hè? maar waar!

Wat «*de geruchten*» betreft waarover gij spreekt, ik weet niet welke geruchten gij bedoelt, maar als 't die zijn welke ook mij ter oore kwamen, dan weet ik van waar ze komen en waarom ze verzonnen zijn.—Gij herinnert u misschien dat gij mij eens geschreven hebt over 't «*De mannen zijn ellendelingen*» sprekende, «*Multatuli is* geen *ellendeling.*»—Welnu, ik kan nu bewijzen dat *gij* gelijk hadt, toen gij partij trokt voor een boekennaam, maar dat *ik* gelijk heb, wanneer ik (Multatuli zeer hoog stellende) Douwes Dekker een *Ellendeling* noem. Dat lage schepsel weet van boosaardigheid geen raad en intrigeert op de gemeenste manieren om mij te gronde te richten. Nooit kan Douwes Dekker mij vergeven dat ik Multatuli *alleen* bewonder, en den *man* veracht wiens *werk* ik zóó hoog stel. Nooit, dat ik zijn *mooiste werken* STUDIE noem, omdat ik hem verwijt dat zijn geheel bestaan één leugen is, *een leugen van een leven lang*—nooit vooral dat *ik* hem zijn martelaarskroon ontnomen heb, en hem de eereplaats heb aangewezen, welke de *hollandsche Natie* hem *volgaarne gunt*!—Arme Douwes Dekker! moest Mina Kr. zoo veel doen voor Multatuli, en voor U «geen hart, geen ziel, geen greintje liefde!»—'t Mannetje is razend op me, en gaat eerdaags trouwen uit dépit. Mooi zoo, nu heb ik hem toch eindelijk gekregen waar ik hem hebben wilde, het mankeerde er nog maar aan, dat hij de vrouw verstooten zou, die hem twaalf

jaar lang getrouw gebleven is in al zijn strijd en ellende, en die zich aan hem opgeofferd heeft met al de liefde en al de wanhoop van iemand die de toekomst wegschenkt.
En nu de vrouwenkwestie. Gij meent toch zeker niet dat ik de vrouwenkwestie (sociale kw.) een oogenblik uit 't oog verloren heb in 't kroonen van een *genie* en in 't produceeren van een leerling als Elize Baart? Mij dunkt ik heb juist in den *laatsten* tijd getoond wat een vrouw kàn, als zij weet wat ze wil en als zij wil wat recht is. Later hoop ik in Indië te vervolgen wat ik hier begonnen ben, en in ruimer kring nuttig werkzaam te zijn voor anderen.
Met de meeste hoogachting, Mina Krüseman

19 maart 1875
Herinnering van R.A. van Sandick aan een voordracht van Multatuli. (R.A. van Sandick «Leed en Lief uit Bantam» Zutphen 1892, blz. 180-181.)

Het genot, dat Multatuli smaakte bij de opvoeringen van *Vorstenschool*, was niet onvermengd. Voor eene natuur zóó fijngevoelig als de zijne, was er altijd aanleiding om zich gekrenkt te gevoelen. Zoo ontving hij in die dagen eene uitnoodiging van het Leidsche studentengezelschap «Doctrina» om eene lezing in hun midden te houden. Hij weigerde dadelijk, doch hield onmiddellijk daarna eene lezing te Leiden voor het publiek, tegen betaling van entree toegankelijk. Welke reden van verbolgenheid had hij tegen de Leidsche studenten? Den 8sten Februari 1875 had de hoogeschool te Leiden haar derde eeuwfeest gevierd. Bij die gelegenheid werd aan verschillende verdienstelijke Nederlanders de doctorsgraad *honoris causa* aangeboden. En hij werd voorbijgegaan, terwijl hij er vast op gerekend had doctor in de faculteit der letteren te worden. Dat nu de Leidsche studenten hem durfden uitnoodigen eene voordracht te houden, terwijl niet uit hun boezem een krachtig protest in de wereld was geslingerd tegen het vergeten van Multatuli, dat stemde hem bitter, dat kon hij hun niet vergeven.
Kort daarna ontving hij eene uitnoodiging van het Delftsche studentengezelschap «Vrije Studie», die hij aannam. Na afloop der lezing werd het samenzijn tot laat in den nacht verlengd. Stroo-

men van geestigheid kwamen over zijne lippen. Zijn talent als causeur was onovertreffelijk. Van den hak op den tak, dikwijls paradoxaal evenals in zijne *Ideen*, maar altijd geestig en onderhoudend. Nauwelijks werd een onderwerp aangeroerd, of Multatuli wist u er een kijkje op te geven, dat nieuw en origineel was. Hij was dien avond bijzonder opgewekt. Omringd door jonge menschen, die hem oprecht bewonderden met al den gloed hunner jeugd, waarvan velen hem vereerden als een messias, die hem ademloos aanhoorden, alsof zij zijne woorden wilden opdrinken, werd de stroom zijner welsprekendheid door geene onaangename gedachten, door geene wanklanken gestuit. «Och jongens, weest toch waar, ik smeek jelui, weest toch altijd waar!» Welk een indruk maakte dat niet op die jonge harten, die hem als een boetprediker huldigden!
En terwijl hij den eenen trekpot met koude thee na den anderen ledigde (hij dronk nooit spiritualia), grauwde de morgen, voor wij scheidden.

19 maart 1875
Brief van Mina Krüseman aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.) Eerder gepubliceerd naar een afschrift van Mina Krüseman, in V.W. XVII, blz. 531.

1. pluie de perles: *paarlenregen (fr.)*
2. blijk en schijn: *Van Huisde, hoveling in* Vorstenschool, *houdt in het derde bedrijf een betoog waarin hij de juridische mogelijkheden schetst om vaststaande feiten te ontkrachten.*

Geachte Heer Stuart!

Uw wantrouwen bevalt me! Van Huisde zou een pluie de perles[1] van *blijk* en *schijn*[2] over uw schrijven uitgestort hebben om tot de conclusie te komen dat het een *bewijs* is van soliditeit. – Als gij tijd hebt kom dan morgen of a.s. Zondag bij mij koffij drinken en ik zal u laten lezen al wat noodig is om u te overtuigen dat *ik* waarheid sprak.
Met de meeste achting Mina Krüseman

Haarlem, vrijdag avond

maart 1875
Gedicht door M. Coens (pseudoniem van W.L. Penning); eerste publikatie in Landjuweel (1878), een bloemlezing door A.J. Berman.

Aan den dichter Multatuli

Geen dichtergeest wordt doodgezwegen,
Geen heldenhart vergeefs beproefd:
Waar' 't wreed miskend, waar' 't diep bedroefd,
–Zijn taak erkennende als een zegen
Gaat immer jong de dichter op;
Elke' andren boei dan 't *lot* ontstegen,
Beproeft hij *eigen* steile wegen
Naar 't licht dat afstraalt van den top.

Een damp verberge soms die stralen,
En 't storme vaak,–hem geurt een hof
Omhoog: daarheen! met wat hem trof
In 't vriendlijk veld, in woel'ge dalen,
In 't eenzaam woud bij starrenpracht,
Wat donkre waatren hem verhalen,
Wat heldre hemelen herhalen
Van schoonheid, liefde, moed, en kracht.

En almeer ligt hem 't schouwspel open
Der wereld–bovenal van 't hart;
Al wat er arbeidt, wat er wart:
Haar juichen, schreien, en weer hopen,
Scherp onderscheidend van omhoog–
Hoe ook door meegevoel beslopen–
Weet hij zijn geest tot rust te nopen,
Bezingt hij wat hem diep bewoog;

In zangen strooit hij allerwegen
Zooveel hij vruchten zaamlen mag,
En kweekt wat onrijp nederlag,
En zaait met lust op hoop van zegen;
In zangen streelt hij, schokt en boeit,

Totdat zijn volk komt nagestegen...
Of, luistrend nog terneergelegen,
Voor eigen zielsbehoefte ontgloeit.

Die jubel zal veel leeds vergoeden
En binden wat gescheiden ging,
U, koninklijke zwerveling,
Wel vaak gefolterd tot den bloede,
Aan 't volk dat opzag langs uw baan:
«Verhoog, verheug ons! Wát er woede,
Geef harpzang na den striem der roede...»
–Dank! die veel droeg, heeft veel gedaan.

Maar nog zooveel blijft uitterichten
Voor uwe ons toegestoken hand;
Zij, die weer hartlijk volk en land
Tot meedoen weer den Mensch verplichtte.
Zij leven–werken–u vergund:
Al zaagt ge ook stoute droomen zwichten,
Uw geest zal door veel eeuwen lichten
Wanneer gij doet zoo schoon ge kunt!

21 maart 1875
Afkondiging van het huwelijk van Multatuli en Mimi. Afgedrukt in Het Vaderland. (fotokopie M.M.). Fragment.
1. z.n.: *zich noemende.*

Huwelijken, Geboorten en Sterfgevallen.
BURGERLIJKE STAND VAN 'S GRAVENHAGE.
Eerste Huwelijksafkondiging op Zondag 21 Maart 1875.
(....)
–E. Dekker, z.n.[1] en schrijvende E.D. Dekker, wedr van E.H. van Wijnbergen, en M.F.C. Hamminck Schepel.–
(....)

**24 maart 1875*
Brief van Multatuli aan mevr. N. Sandrock-ten Hagen. (uit: F. Smit Kleine «Schrijvers en schrifturen» 1891, blz. 22-24.)

1. rol van Louise: *op 20 mei 1875 zou Nans Sandrock-ten Hagen in Groningen debuteren als koningin Louise bij de 31e opvoering van* Vorstenschool.

Rotterdam, 24 Maart 1875.

Zeer geachte Mevrouw!

Ik verga van drukte, zóó dat ik alle moeite heb, om niet den schyn van onbeleefdheid op my te laden. Ik verzoek U vriendelyk my dit, voor zooveel UwEd. aangaat, ten goede te houden. Myn hoofd loopt me om.

Wat nu de repetitiën of 't instudeeren van Vorstenschool aangaat, daarover heerscht een verschil van inzicht, dat ik wel genoodzaakt ben ronduit te noemen. De KUNST is moeilyk en vereischt *arbeid*. Wat *my* betreft, ik zou minstens drie maanden studie noodig hebben, om in staat te zyn met eenig succès te kunnen optreden als raadgever in 't voordragen der rol van Louise[1].

Het verbaasde my dan ook, zeer geachte Mevrouw, dat UwEd. my eergister vragen liet: wanneer ik eens «*een halfuurtje*» tyd hebben zou? Waarlyk, Mevrouw, voor *my* is zoo'n taak geen bezigheid van «halve uren.» Ik weet, ken en kan *te* weinig, ik heb *te* veel te leeren, om zóó snel gereed te zyn tot het leiden uwer studiën. Toen ik hier aankwam, had ik gehoopt wat kennis van voordracht, actie, etc. op te doen, en deze hoop is dan ook niet *geheel* verydeld. Alleen wat de rol van Louise betreft, bleef ik door de onovertrefbare botheid van Juffr. Kruseman even wys (of liever even onkundig) als te voren. Ik leerde van HEd. alleen, hoe die rol *niet* behoort te worden... opgezegd.

Van daar dan ook myn voorstel aan UwEd. om eenige der heeren artisten aan onze oefeningen te associeeren. Mocht UwEd. meenen dat dit voor *U* geen behoefte is, voor *my* is het dit wel!

Ik begryp evenwel dat die heeren geen tyd hebben, maar, geachte Mevrouw, ook *ik* heb geen tyd! Wanneer de zaak in 'n paar uurtjes te schikken ware, zou ik me gaarne tot alle hulp bereid verklaren, maar dit is 't geval *niet*! Er zyn in de rol van Louise passages welker voordracht stof leveren kan tot lange discussiën en veel twyfel.

Wat Uzelf betreft, Mevrouw, als eerlyk man ben ik verplicht U aan te raden:
1. *Soberheid.*
2. *Doordacht bestudeerde gesticulaties, mimiek* en *stembuiging.*
Ik zeg «doordacht», want het loslaten op goed geluk af, van oogenblikkelyke opwellingen, is geen *kunst*, maar wildzang. In alles moet *berekende methode* zyn. Dit eischt *arbeid*!
Na zeer beleefde groeten, heb ik de eer met de meeste hoogachting te zijn,

UwEd. Dw. Dienaar
Douwes Dekker.

Ik weet niet wie uw leermeesters waren, maar 't komt me voor alsof men u heeft diets gemaakt dat de zaken van zelf marcheeren. Dit is, goddank, zoo niet! «Goddank»! want waar bleef de *verdienste*, als kennis en bekwaamheid ons aanwaaiden? Dan immers zou ieder die maar brutaal genoeg was om zich voor iets uittegeven, wat goeds kunnen leveren! Zóó makkelyk is de zaak *niet*! Er moet gewerkt zyn!–

Voorjaar 1875
Voorwoord bij de eerste zelfstandige uitgave van Vorstenschool. (Vorstenschool, drama door Multatuli. Amsterdam (Funke) 1875.)

VOORBERICHT BY DEZE UITGAAF

Om redenen die voor den lezer van geen belang zyn, wordt deze uitgaaf van *Vorstenschool*, hoewel reeds sedert ruim twee jaren gedrukt, eerst nu in den handel gebracht. Sedert dien tijd is de herdruk van den IVden bundel myner *IDEEN*, waarin dat stuk aanvankelyk was opgenomen, noodzakelyk geworden. Om alsnu den koopers van deze uitgaaf het hunne te geven, voel ik my in overleg met den heer FUNKE genoopt hier te doen volgen:
1°. Het voorbericht waarmee die bundel *IDEEN* geopend werd, en dat hoofdzakelyk op dit drama betrekking heeft.
2°. Eenige noten en opmerkingen die dezer dagen aan den tweeden druk werden toegevoegd.
3°. De voornaamste varianten.

WIESBADEN, Voorjaar '75. MULTATULI.

Na de vermelding van de varianten voegt Multatuli nog de volgende opmerking in:

Tot dusver de varianten.

Ik heb overigens in den herdruk hier-en-daar gesukkeld met de poging om me te ontdoen van ons leelyk: *gy*. De lezer zal op sommige plaatsen *je* vinden, soms ook *jy*, en zelfs: *jou*... maar ik erken dat ik geen raad weet met onze tweede persoon. Ieder gelieve die by voorkomende gelegenheid te veranderen naar z'n smaak, gehoor, traditie en fatsoenelykheid... want dat ding–Minerva pruilt!–mengt zich ook in de zaak. Ik verklaar me inkompetent.

11 april 1875

Brief van C. Vosmaer aan J.W.T. Cohen Stuart. Een dubbel en een enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1-5 en 6 (1/5) beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.) De brief is onvolledig bewaard.

1. De Banier: *J.W.T. Cohen Stuart «Multatuli-vergoding» in* De Banier, Tijdschrift van «het jonge Holland» *1875 I, blz. 307-323; overdruk als brochure verschenen onder dezelfde titel.*
2. bout: *kennelijke verschrijving.*

11 April
Den Haag

Weledele Heer,

Ik ontvang daar van uw hand een overdruk van uw artikel uit de Banier[1], waarin ik het reeds las. Ik waardeer ten volle de gevoelens die u geprikkeld hebben tegen Multatuli. Ik schrijf u geenszins om mij te verdedigen, of te repliceeren: hoofdzakelijk om u dank te zeggen voor de toezending van uw stuk, en vervolgens om dan tevens die gelegenheid te baat te nemen voor een paar opmerkingen.–

Er zullen zoo wat 20 jaren liggen tusschen uw schrijven en den tijd waarin ik dat begon. Daaruit volgt dat ik wat geleerd en ondervonden heb in die tijd, en daartoe behoort dit: dat, hoe ouder men wordt, en hoe meer men leert, hoe bezadigder men oordeelt. Want men leerde dan, dat de zaken veel dieper zijn en veel meer zijden hebben, dan men in jeugdigen overmoed meende. Gij, die

mij persoonlijk niet kent, die ook van mijn werk zeker niet veel kent–althans te oordeelen naar uwe zinsnede: «dat ik steeds geposeerd heb als bijzonder ervaren in de Nederl. letterk.»!–gij, zonder de vele en zeer gecompliceerde draden te kennen van veler menschen leven en handelingen–oordeelt zóo stout!
Op elke bladzijde toont gij uwe te snelle voortvarendheid;–telkens zet gij in een noot dat gij bij nader inzien dit of dat verneemt of bedenkt. Dit,–nìet uw aanval, is het dat mij leed deed. Ook de daaruit ontstane miskenning; voorts zulke uitdrukkingen als «ootmoedige leerling», «bespottelijk» enz.–wezenlijk–*ik* zal mij nooit op meerder leeftijd of op het gepraesteerde beroepen om iemand den mond te snoeren–maar waarlijk moogt gij, op uw leeftijd, met de betrekkelijk zoo geringe ondervinding van iemand die het leven noch door moet maken–(om dit germanisme nu maar even te gebruiken) moogt gij zóo spreken?–
Gij spreek zoo bout[2] van uwe «beginselen»–goed, best dat gij ze hebt–maar, mijn hemel, hoeveel tien of twintig tallen jaren hebben die beginselen wel in de hardsten strijd geleefd en zich ontwikkeld en zich overeind gehouden?
Maar laat mij liever eindigen–er ligt iets genereus in uw schrijven, maar daarom juist heb ik het land, dat gij zoo schandelijk oppervlakkig en vermetel over Mult. en over mij oordeelt. Daarover toch nog dit enkele woord
(....)
ontvangen. Nu komt weder deels de reactie, deels de bende van napleiters, en zij die niet kunnen velen dat er iets met geestdrift behandeld en geeerd wordt.
Dit slaat niet op u, uw drijfveren waren anders en beter. Ik heb u alleen willen meedeelen waarom ik toen zóo heb geschreven, en zóo moest schrijven. Doch ik zou thans *niet* anders schrijven; want ik ben en word meer en meer overtuigd van de onwaarde der kleinigheidskritiek en van de noodzakelijkheid eener hooge, breede, idealistische opvatting, die boven de kleine vitterijen zweeft, welke iedere zetter kan verbeteren.
En nu voorgoed, een einde.
Ontvang mijn beleefde groet

Uw dw
C. Vosmaer

13 april 1875
Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, waarvan beide zijden overdwars geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. boekje: *J.W.T. Cohen Stuart* Bestrijding van Multatuli. De Tolk van den vooruitgang. *Rotterdam (1876; in brochurevorm al in 1875).*

Den heere J.W.T. Cohen Stuart

Wiesbaden, 13 April '75

Dank voor uw boekje[1].–Zonder pretensie kan ik zeggen, er is niemand die Multatuli beter kent dan ik. Niemand die hem zoo lang, zoo van nabij, onbevooroordeeld heeft gadegeslagen.–Ken ik hem dan? Neen, zoo min als hij zichzelf geheel kent. Multatuli heeft *in dien zin* weinig geweten, dat hij niet het verkeerde in zich kan opmerken. Zijn verkeerdheden zijn, *in dien zin* alweêr, naïef genoeg.
Nu, in den persoonlijken omgang ontzie ik Multatuli zeer, omdat hij een nerveus man is; maar als 't er op aan komt, sta ik voor eigen overtuiging pal. Ik weet, dat het niet deugt, goden te hebben op aarde.
Omtrent de quaestie met uw vader heeft hij mij nooit regt ingelicht. Hij kan zijne *opvatting* ter goeder trouw hebben. Dit geloof ik. Voor zijne *woorden* sta ik niet.
Hoogachtend,

Marie Anderson

Vosmaer hebt gij goed beoordeeld. De goede man is ter goeder trouw, en wil, geloof ik, gaarne te vriend houden wat hij kan.–Dat Mej. Krüseman geen «verblind aanbidster» van M. is, beduidt weinig; want zij is het misschien niet omdat hij haar gegriefd heeft.–*Gegriefd* heeft Multatuli mij niet, en onverzoenlijk is hij niet. Hoe men hem keere of wende, Multatuli is een naïef man, naïef in alle zaken, 'tzij ze goed zijn, hetzij niet.
Neem mijn openhartige getuigenis aan.
Deze brief is uitsluitend voor U bestemd; ik heb geen reden Mult. onnoodig te grieven. Niet uit vrees, maar ik houd niet van onaangenaamheden, en hij is mij lief. Ik hoop uwe meening omtrent hem *getemperd* te hebben, maar meêdoen aan vergoding wil ik zeer zeker niet.–Intusschen heb ik geen reden tot brouilleeren.–Ik stel mijne vriendschap tot hem alzoo in uwe hand. *Hij heeft veel goeds*, bedenk dat.

15 april 1875
Brief van G.L. Funke aan Multatuli. Dubbel velletje postpapier, met gedrukt briefhoofd G.L. Funke Heerengracht bij de Hartenstraat 212 Amsterdam, waarvan blz. 1-2 en 3 (½) beschreven. (M.M.)

1. M.K.: *Mina Krüseman.*
2. naroepers: *fans, aanhangers.*

Amsterdam, 15 April 1875

Waarde Dekker! Te vergeefsch hebben wij U tot heden terug verwacht, en nu LeGras ziek geworden is (een lelijke catastrophe voor het driemanschap!) vrees ik dat er nog wel eenigen tijd verloopen zal eer we U terug zien. Van daar dat ik U vragen wou of Ge toch maar Uw aanvankelijk plan wilt volgen om mij in den vorm eener brief of in welken vorm Gij wilt, te kennen te geven dat Ge ingenomen zijt met de wijze waarop men hier begreep U een huldeblijk te mogen aanbieden. Zoo'n document zwart op wit heeft voor sommige luî meer waarde dan mijn mondelinge verzekering; geef U daarom die moeite svpl.
Zal ik, nu LG ziek is (toch niet erg, hoop ik?) de leiding Uwer lezingen van hem overnemen? Antwoord ook daarop en zoo ja dan svpl het reeds gemaakte program.
Als 't even doenlijk is, laat dan toch Havelaar van stapel loopen. Ik ben zeker dat Ge er met één dag arbeid totaal meê afgerekend hebt. Immers, wàt is er meer aan te doen dan die weinige proeven te lezen en de noten te herzien! Och doe me nu toch dat plezier! Gij weet niet hoe ik sedert maanden naar dat slot verlang!
Naar ik hoor is 't bezoek bij de volgende voorstellingen in Frascati niet extra geweest. Volgens deze en gene die ik sprak, zat 'm dat voor 7/8 in de antipathie die M.K.[1] hier van vroeger had opgewekt. Haar grootste naroepers[2], hebben na «Kunst en Kritiek» genoten te hebben, een walg van haar gekregen en dàt moet voornamelyk ongunstig gewerkt hebben op 't bezoek. Voor de zaak die V.S. predikt en voor Le Gras cs. spijt het me danig. Ik vreesde er al voor vóór ze hier kwam.
Hartelyk met Mimi van ons beiden gegroet

tt
GLF

24 april 1875
Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, alleen aan de voorzijde overdwars beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

Wiesbaden, 24 april '75

Geachte Heer,
Zeg gerust wat gij omtrent Mult. gehoord hebt, laster of niet, dan zal ik u zeggen of het waar is. *Daar* waar geen eer is, heb *ik* geen «eer» *optehouden*. Wat laster is, kunt gij dan, bij voorkomende gelegenheden, weêrspreken.–Ik ken hem van mijn 19de jaar af, & nu ben ik 32; ik weet alles vrij wel omtrent hem. Ik geloof niet dat er iets is, van *eenige* beteekenis, dat ik niet weet. Bovendien, ik ken niet alleen zijne *daden*, maar zijne *opvattingen*, waarvan de daden toch afhangen. Hij kan dingen niet slecht vinden die een ander *wel* slecht vindt, en omgekeerd. Buitendien kan iemand *op sommige punten* bedeeld zijn met stompheid van geweten, zoowel als van intellect. En bij hem is alles meer zaak van humeur & eens opgevatte meening, dan eenig boosaardig opzet. *Luimig* is hij, geheel & al, in alle beteekenissen.

T.t.
Marie Anderson.

27 april 1875
Telegram van Multatuli aan P. van de Velde, aangenomen te Amsterdam 10.47 uur, ontvangen te Maarssen 11.11 uur.
1. instituteur: *onderwijzer (fr.)*

Van de Velde
Instituteur[1]

Maarssen

Wij komen eerst met den trein 5.6 indien belet is niets verloren
Douwes Dekker

28 april 1875
Aantekeningen van Multatuli gebruikt bij zijn voordracht over «Wat is goed?» te Rotterdam. Drie stroken papier van 341 × 107, 281 × 107 en 347 × 107 mm. Alleen aan de voorzijde beschreven. Het kursief gedrukte betreft toevoegingen in potlood. Zie ook het verslag van 30 april 1875 (V.W. XVII, blz. 685-688). (Map voordrachten nr. 95, 96 en 97, M.M.)

1. *Doorgehaald.*
2. prix Monthyon: *prijs voor deugdbevorderende werken, toegekend door de Académie Française en ingesteld door de Franse filantroop Jean Baptiste de Monthyon (1733-1820).*
3. roos van de paus: *prijs voor de R.K. deugdzaamheid.*
4. i.e.w.: *in één woord.*

Wat is goed? *komiek–*
Punt van uitgang zedelyk-
heid is m.i. Kennis der na-
tuur, *geen godsdienst–*

Primitieve toestand der Menscheid
Streven naar welstand, bien être
genot, was eerste indruk.–
gouden eeuw–

Tegenzin in al wat dit streven
in den weg stond. Al spoedig
begreep men dat men ieder
't zyne moest laten & waarborgen.–
in onze verfynde maatschappy &c–
Bezitting en leven hoofdzaak
dus: poging om moord
en diefstal tekeer te gaan.–
Dus: wetten met bedrei-
ging van straf.
Belooning werd eerst
later bedacht. *muur*
lauwer-
burger- en

andere kronen.
Medailles
prix Monthyon[2]
roos v.d. paus[3]–
als deurwaarders
behoefte aan dwangmid-
delen: goden & duivels[1]
alle profeten. Mozes
Numa Pomp.
alfoeren
N.D. de Lourdes
Bezweringen: by
Jup. by Herk.
Zoo waarlyk. &c
God in dienst der
Justitie.
Duivels. gebed aan logika
Vreemd uitgangspunt
voor redelykheid–
Alles baatte niet
Zie Geschiedenis
Staatkunde
Maatschappy en
dagelyks leven–
theologie overal, zedelykheid, het goede
nergens.
Dit punt van uitgang moet
in ons zelf gezocht worden.
Wyzelf ons gemoed moeten de god zyn
wiens afkeuring we vreezen–
koe gras
Hoe dit te bereiken? Door
alles wat ons omringt te
leeren kennen, door studie
van de natuur.
Geen groene (valsche poezie)
" geleerde (valsche weten-
schappelykheid)–

Alle zedeloosheid is verstoring
van harmonie, van orde, van
't schoone en goede.
Als kinderen willen wy
ruineeren, stuk maken. Zien
hoe 't gemaakt is.–
Kinderen die geleerd heb-
ben iets te maken, ruineeren
niet.–
Dus: toeleggen op
kennis, ieder in z'n kring,
ons vatbaar maken om 't
schoone en regelmatige opte-
merken. Altyd het «waarom» vragen.
afwennen van niet begrypen
Veredeling van 't schoonheids-
gevoel.
Bloemen, boomen
Lynen & getallen
evenredigheden.
wyze waarop onder-
scheiden stoffen op
elkander inwerken
kristal harmonie der kleuren
modder Kennis van mensch
en maatschappy
Alles te zamen leidt tot vrede-
lievendheid
eerlykheid
goede trouw *moed*
waarheidsliefde
matigheid
i.e.w.[4] rechtvaardigheid
waarheid is: iedere zaak 't zyne te geven
rechtvaardigheid. Ieder
atoom doet z'n functie. ieder
stofje, elke zon. De minste
afwyking van plicht zou

de vernietiging van alle
orde ten gev. hebben. Alles
komt neer op feitelyke waarheid.–
Dáárvan moeten wy
leeren.–
Indien ik heden avend[1]
niet n.m.b.w. gesproken[1]
had zou ik 'n fout begaan[1]
hebben–[1]
Dankbetuiging. Rotterdam–[1]
Cato. Carthago.[1]-
De natuur laat zich niet
straffeloos verkrachten. Ver-
storing van Harmonie–
Ook de Javaan. Cato,
Carthago–
Waakt!–
met Louise
Het eerste wat me ontbreekt,
is kennis, kunde, en daarom
zoek ik n.d. waarheid–
't vele goede dat ik
hier genoten heb.
Hartelyk vaarwel aan
Rotterdam

april 1875

Artikel van Elise van Calcar over «Vorstenschool», aanvankelijk in afleveringen gepubliceerd. (naar Elise van Calcar «Uit het leven voor het leven» Haarlem 1875; 2 dln. Dl. 1, blz. 193-237). Fragmenten.

1. petroleuse: *revolutionaire brandstichtster (fr.)*

VORSTENSCHOOL EN VOLKSOPVOEDING.

Toen voor ongeveer vijftien jaren de «Max Havelaar» verscheen, stond ik vooraan in de reien der warmste bewonderaars van deze frissche en edele schepping, die als een sierlijke palmboom de fiere kruin zoo hoog boven het alledaagsche struikgewas ophief, dat hij ons voor de toekomst een lieflijke oase scheen te beloven in de

dorre velden van onze matte en magere volksliteratuur. Er was een ziel in zijn ruischen; er fluisterden geestenstemmen langs de wuivende bladen, die van een grootmoedig enthousiasme voor waarheid en recht getuigden. Er woei een opwekkende levensgeur ons te gemoet, die ons deed vragen naar meer... veel meer...
(....)
Telkens, als er een gerucht liep dat er weêr een werk van Multatuli verschenen was, stak ik werktuigelijk de hand er naar uit, begeerig om de nieuwe vrucht te proeven, maar de alsem maakte het mij ongenietbaar, de alsem van den wreedsten spot, die ooit het ideaal in 's menschen ziel trachtte te vermoorden, en smartelijk teleurgesteld moest ik zeggen: «het is waar, ook Max Havelaar bestaat niet meer; wie is toch die pseudo Multatuli, die ons op zijn naam al dat onrijpe ooft opdischt, ontijdig geoogst door den stormwind? Die vruchten zijn wormstekig! Bijt niet zoo zorgeloos toe, o onnoozele! Ziet gij die oorwormen der verbittering, die wriemelende duizendbeenen van mokkenden wrevel daar niet van alle zijden uitkruipen?»
(....)
(....)
Ik schreef aan een vriendin, die hemelhoog met zijn schriften liep: «Zend mij al wat gij van Multatuli hebt. Ik ga een bedevaart doen naar het graf van Max Havelaar. Ik wil dien geest oproepen en hem bezweren mij te zeggen wat er van hem geworden is, want hij kan toch dezelfde niet zijn gebleven. Hoe zit het er mee? (....) Zend mij vooral *«Vorstenschool»* en *«Woutertje»*; daar moet, zoo verzekert men mij, een paedagogisch element in schuilen.»...
(....)
«Vorstenschool» herhaalde ik ook vragend, toen ik het boek in handen nam. Wat wil dat zeggen? Die titel *school* is niet nieuw voor tooneelstukken. La Chaussée bediende zich in de vorige eeuw reeds van dien prozaïschen titel en gaf zijn *«école des amis»*, *«école des mères»*, enz.
(....)
Zooveel is zeker, dat de schrijver *boven alles* door staatkundige ideeën is beheerscht geworden, en dat het hem veelmeer te doen is geweest om zijne politieke leerstellingen in een smakelijken vorm onder het volk te brengen, dan een meesterstuk van dramatische kunst te leveren. En er was wel geen beter middel uit te denken

om zijne overigens vrij oude radicale geloofsbelijdenis in een nieuw en poëtisch licht te stellen, dan door die te leggen op de lippen *eener dwepende jonge vrouw*, die ons het zonderling tegenstrijdig beeld vertoont van eene revolutionaire koningin.
Het theater aan politieke richtingen dienstbaar te maken moge gunstig zijn voor de oogmerken van volksleiders, maar 't is altijd slecht voor de kunst geweest, om te zwijgen van de moraal. De auteur verdrong steeds zijn eigen personages, de philosoof overschaduwde altijd de acteurs, en de gevoelens des dichters wekten de geestdrift des volks veel meer dan de dramatische positie der figuren; want de poëet bedierf zijn eigen kunstwerk door te willen philosopheeren. 't Zou dwaas zijn te beweren dat de «Barbier» of de «Figaro» Louis XVI en Maria Antoinette op het schavot hebben gebracht, maar 't is onloochenbaar dat de tooneelstukken van de Beaumarchais de revolutie sterk in de hand werkten, en dat, al spelende bij zang en scherts, de zaden zijn gestrooid van dien bloedigen oogst, die dood en verderf hebben ingezameld.
Doch hoe men ook over de tendenz en het doel van «Vorstenschool» moge denken, de schrijver heeft ons hierin zijn groot talent op nieuw geopenbaard. Het is te weinig om te zeggen dat het hoog uitsteekt boven de gewone tooneelstukken op onze theaters voorgedragen; neen, «Vorstenschool» kan wedijveren met de beroemdste producten op dit gebied. Desniettemin heeft het eene in het oogvallende, zwakke zijde, die wij ter wille van den goeden smaak en het recht der kunst niet verbloemen mogen.
In het eerste bedrijf leeren wij al dadelijk de hoofdfiguur kennen –Louise, eene koningin, die blijkbaar met alle etiquette gebroken heeft. Zij spreekt hare dienstdoende hofdame kort en goed bij haar familienaam aan, zooals de schoolmeisjes dat gewoon zijn; immers onder de schooljeugd is het niet Anna of Lotje, maar Smits, Meijer, enz.
«De Walbourg,» zegt de koningin, «zyn er meer nog in de voorzaal?» Even vreemd is de kleinigheid, dat de koningin in het 3de bedrijf de stof van de banken afneemt, als ze heel populair een bordje room in het priëeltje van een boerin gaat eten met mama. Ik betwijfel of het aan het allerkleinste hofje van Europa zoo burgerlijk toegaat, als ons hier wordt gemaald. 't Lijkt te veel op dat hofscènetje, dat Busken Huet eens maalde, waar de eeredames

met de soezenmand rondgingen... Daar men in het drama zooveel mogelijk naar zinnelijke illusie moet streven, dient men de bestaande gebruiken niet te veronachtzamen; vooral niet als men overigens, ter wille van het natuurlijke zelfs, *ruwe* uitdrukkingen opneemt; want enkele malen zijn woorden gebezigd, die een kiesch oor kwetsen, of die in den mond dezer ideale vorstin onbehaaglijk klinken. Ook had de auteur zich niet moeten verwaardigen om een overoude aardigheid op te rapen, die reeds voor een twintig jaren van den wagen van een almanak voor blijgeestigen viel en sedert op straat gezworven heeft, die flauwe van den werkman «Syrene» tot de koningin te laten zeggen.–Doch laat ons Louise gadeslaan. De koningin houdt zich bezig met een onderzoek naar de toestanden der volksklasse, en ondervraagt een letterzetter naar zijn omstandigheden. De wijze waarop zij het aanlegt, zou aan alle philanthropische dames kunnen leeren hoe zij het niet moeten doen, als ze niet bedrogen willen worden. Wij krijgen bij den eersten blik op haar streven meer verwachting van haar goeden wil en onbekookten ijver, dan van haar levenswijsheid.

(....)

Maar nu begint de vrouw en tegelijk de humanistische dweepster voor den dag te komen; zij draaft schrikkelijk door en raakt, ondanks haar vurigen wensch om *waar* te zijn *boven alles*, ieder oogenblik in het *onware*. Hoor hoe zij den volkstoestand schetst als in een tijd van algemeenen hongersnood bijv. in Perzië:

Het Volk
Is laag gezonken, moeder! Ziel en hart
Gaan onder, by aanhoudend stoflyk lyden.
De gloed van hooger geestdrift wordt gedoofd,
Als 't leven slechts één kamp is met het lage,
Als niet te sterven 's levens eenig doel is,
En uitgesteld bezwyken hoogste prys!
Wat is den arme 't schoon der lente? Niets!
Een sterrenhemel? Niets! Wat is hem kunst?
Wat is hem poëzie? Wat, liefde? Niets!
Dit alles màg hem niets zyn. Alle vlucht
Is hem verboden door de werklykheid,

Die met 'n yzren vuist hem perst in 't slyk,
En elke poging tot verzet, bestraft
Met honger...

Zou men niet moeten denken dat de oogst verwoest was en dat hier van een algemeene volksramp werd gesproken? Met welke bedoeling worden zulke overdreven tafereelen opgevoerd? Indien het waar is, dat ons volk in den laatsen tijd lager is gedaald en inwendig verzwakt, dan is het door zondelust en godsdienstige verwaarloozing.

De vragen van Louise omtrent de standen zijn uiterst oppervlakkig en eenzijdig.

Ik vraag: of één stand honger voorschryft, moeder?
Of één stand kan gedoemd zyn tot gebrek?
Tot slaaf zyn onder de eischen van de maag?

Deze overdrijving wordt nog verhoogd door de toevoeging:

Ik vraag, of een dier standen lager staat
Dan 't schaap of rund dat onbekommerd graast,
En dat gewis den mensch verachten zou,
Als 't weten kon hoe slecht die mensch zich voedt?

En geheel ziekelijk sentimenteel wordt het:

Is 't kind van de arme minder dan 'n kalf?
De moeder minder dan 'n koe? Myn God,
Is dàt haar stand? Eischt dàt uw maatschappy?
O, dan is alles leugen, wat men preekt
Van zielenadel en beschaving!

(....)

Ik vraag of dit volksonderwijs geen bedenkelijk karakter aanneemt, vooral door Louise's dwaze toelichting:

Een deel, een nietig deel der maatschappy
Heerscht, regelt, kuipt, maakt wetten, en verwyst
Het ovrig deel—en 't grootste—tot ellende!

Dat «verwijst tot ellende» is toch stellig de moedwilligste verwringing, de lasterlijkste voorstelling van onze toestanden, die maar kan gegeven worden, en waarvan de schrijver de onberekenbare verantwoordelijkheid niet schijnt te gevoelen of te vreezen. Standen en toestanden worden niet door menschelijke willekeur in het leven geroepen: zij zijn geworden uit den samenloop van duizen-

de van den mensch voor een groot deel onafhankelijke oorzaken, en kunnen ook niet door een gril van demagogen opgeheven worden.
Wilt gij het tooneel maken tot een volksschool, wilt gij het drama maken tot een middel ter volksopvoeding en veredeling, breek dan eerst met alle ziekelijke, waterachtige sentimentaliteit. Geen Rousseausgekwezel op het tooneel, en geen leugenachtige overdrijving, als er iets gezonds uit worden zal. Zedeloosheid en godvergetenheid is de bron der volksellende; de godlasterende en alles wat hoog en heilig is ontwijdende beschimping, de zucht naar weelde en de vijfendertig millioenen guldens door de werkende standen aan den drank gewijd—dat is de bron van het zedelijk verval.
Onderwijs is levensbrood en éénig geneesmiddel. Maar welk onderwijs? Hier helpt geen gewone schoolmeesterij van letters en cijfers. O 't geeft zoo weinig. Maar leeren leven en werken, *leeren mensch te worden door verlossing van al wat den mensch onteert.* Dat praktisch onderwijs, dat van vader op kind moest overgaan, dat onderwijs in goeddoen en rechtvaardig, eerlijk, eerbaar, werkzaam zijn, dat men den kinderen leert in den schoot van het ordelijk huisgezin, zooals het oude, eerwaardige, zoo wreed mishandelde bijbelboek zegt: «Gij zult het uwe kinderen leeren, als gij met hen nederzit, als gij met hen over den weg gaat», onder het werken, bij het rusten, en door het voorbeeld 't meest.
(....)
Veel, zeer veel zou het tooneel kunnen doen tot veredeling en verheffing van het gemoed, maar dan geen luiheid kweeken door op de zorgelooze koeien en schapen te wijzen; dan geen wangunst, nijd en tweedracht zaaien, geen wrevel wekken in het ongevormd verstand, geen haat tegen wie meer heeft dan wij, geen bespotting en minachting van de overheid, maar liefde onderwijzen, liefde, die vereering en ontzag in het ruwe hart stort voor wat hoog en verheven is, en het daardoor vormt, verteedert en veredelt.
(....)
Neen, het doorhalen van een minister omdat hij geen genie is, of de opsomming van Vorstenplichten, kan geen actrice de ware bezieling geven. Hoogst onbillijk is het daarom, nu bij de opvoe-

ring de zwakke zijde van het stuk in het oog springt, die onvolkomenheden hoofdzakelijk aan de voordracht van Mejufvrouw Kruseman te wijten, terwijl hier bepaald de onbedrevenheid van den auteur zich openbaart, om zijne ideeën voor het tooneel te bewerken, een taak die een geheel eigenaardige studie vereischt.
Het tweede bedrijf is de sterkst mogelijke tegenstelling van het eerste; hier is wel alles leven en beweging, maar het is een actie, die te veel op zich zelf staat, en de draadjes, die de verschillende bedrijven samenbinden, zijn moeielijk te volgen, omdat ze, niet natuurlijk uit eene hoofd-idee ontsponnen, geen nerf of hartader van het innerlijk leven der heldin zijn. Groote verdienste moet ongetwijfeld aan dit bedrijf worden toegekend, als wij het op zich zelf als satire beschouwen. Spiridio is geestig geteekend en toch... en toch... Wien 't Neerlandsch bloed in de aderen vloeit, voelt een onbehaaglijke trilling, een opwelling van verontwaardiging, en kan de vraag moeielijk terugdringen: waartoe deze gepremediteerde bespotting van het koningschap?
Moet Vorstenschool aldus tot vorstenonderwijs of tot volksopvoeding gebruikt worden? Is het bestemd om alle prestige van de koninklijke majesteit in het hart des volks uit te roeien? Het standpunt van de hedendaagsche vorsten is voorwaar niet benijdenswaardig; het is integendeel hoogst moeielijk en gevaarlijk; in elk geval niet van dien aard, dat het tot het mikpunt van zoo lafhartige en lichtvaardige verguizing verdient gekozen te worden. Wist de schrijver dan in de gansche wereld geene andere figuren te vinden om het volk te vermaken, dan juist aan eens konings hof? –Bovendien, op honderd andere wijzen was een vorst te schetsen geweest, wiens beginselen indruisten tegen het streven van Louise, waardoor een kamp of lijden kon ontstaan, waarin de dramatische heldin hare krachten had kunnen ontwikkelen. De voorzichtigheid der slangen is echter niet geheel vergeten, en terwijl Multatuli met de eene hand de steenen der bespotting werpt, wijst hij met de andere op de «verzachtende omstandigheid»–de edele menschlievende zijde van 's vorsten karakter. Neen, steenen werpt hij niet eens; dat zou nog te flink, te roijaal zijn. Hij neemt een brief *spelden*... och, hij meent het zoo kwaad niet! ... 't zijn immers maar speldenprikjes...?–En de behendige acteur redt meesterlijk de fatale rol... Neemt dat het euvel weg? Geenszins.

Wie de «Ideeën» begrepen heeft, ziet door het masker heen, dat heel onschuldig lacht en zoo onnoozel wil schijnen als de auteur in zijn voorbericht en bij zijne latere verontschuldigingen. Is het toeval, of is het toeleg, om op het eind van het eerste bedrijf het ideaal van het *openbaar* leven en optreden van een vorst zoo hoog mogelijk op te schroeven en daarop onmiddellijk een moment uit het intieme leven van een koning te malen, dat hem zoo armzalig en onbeduidend mogelijk doet schijnen? maar dat echter den schrijver, zijns ondanks logenstraft, door het bewijs te leveren, dat *excentriciteit* toch zoo veel niet beteekent—want een koning, die bij nacht een kleermaker ontbiedt om over het nieuwe model der schouderweren te onderhandelen, schijnt waarlijk wel met Multatuli's kwaal te sukkelen: de *«ongewoonheid»*.—Waarom niet een van de schoone en groote momenten gekozen, die zulk een edelmoedig karakter noodzakelijk hebben moet? Dit zou iemand gedaan hebben, die wenschte vorst en volk nauwer te verbinden; maar hier is 't om heel iets anders te doen—iets... *dat elk verstandig burger zal blijven «verachten met groote innigheid»*.

(....)

Daar ik dit onderwerp bepaald voor mijne vrouwelijke landgenooten behandel, wil ik ten behoeve van sommigen, die minder met de eischen van de kunst bekend zijn, de gronden bloot leggen waarop ik mijn oordeel vestig.

Het drama moet als de bloem van den poëtischen kunstvorm beschouwd worden, waarin de dichtkunst al haar kracht en schoonheid samendringt, zooals de plant de uitnemendheid harer sappen openbaart en samenvat in haar bloesem.

Het drama heeft echter een stelligen en onafwijsbaren eisch, en die is volgens den naam zelven *de handeling*, eene zedelijke handeling, die noodwendig en eigenaardig voortvloeit *uit het karakter en de positie* der hoofdfiguren, en die niet door beschrijving of redeneering, hoe schoon ook, kan vervangen worden.

Louise, de heldin uit de «Vorstenschool», voelt zich als koningin onvoldaan. Als kind van haar tijd, heeft ze, hoe dan ook, de ideeën van den vooruitgang ingedronken, die haar gemoed heftig bewegen. Zij wil aan het werk gaan. Zij wil hare roeping leeren kennen en vervullen, bravo! dat is een schoone impulsie.

Doch nu komt de vraag: wat zal zij er meê doen?...

Wij hadden recht, nadat zij zooveel goede voornemens getoond heeft, de vruchten van hare schoone denkbeelden te zien in het leven treden. Wat doet ze nu inderdaad? Als men haar hoort redeneeren, zou men denken: zij is in staat om dit in haar oog zoo armzalige gouvernement omver te werpen, ten einde dat vertrapte volk te redden en een nieuw stel excentrieke en geniale ministers te creëeren, die klinken als een klok, en die alle arbeiders vleesch en jenever verzekeren, zonder dat ze als slaven van de maag behoeven te arbeiden. Wat aanschouwt het publiek van hare daden? Multatuli zegt nu op zijne beurt tot het publiek: *«Wacht op hare daden.»*

Brengt Louise ook maar iets tot stand? Red ze een enkel huisgezin of levende ziel? Al wat ze doet is bijna te onbeduidend om op te noemen, en kon ze ook zonder al die radicale en hoogdravende begrippen gedaan hebben. 't Is van dat *«gewone»* dat ze zoo verfoeit, en het ergste is, dat het in geen verband staat met al haar redeneeren. Zulke ontboezemingen zouden in een drama alleen dan geoorloofd zijn, wanneer ze ons de motieven van de handelingen openbaarden. Nu zijn ze er in misplaatst.

De dramatische heldin moet geheel haar zedelijk zijn en denken van den aanvang af op haar doel richten, en wel zoo sterk, dat zij daardoor strijd uitlokt. Het zijn de kansen van die worsteling, die ons de hoogste belangstelling inboezemen; het is het lijden of de inspanning van de heldin, die ons moeten boeien, niet de schoone phrasen over onderwerpen, die zoover buiten haar ziel liggen als de politiek en philosophie buiten vrouwenharten. De koningin voert een heftige taal tegen ministers, de liberalen, de conservatieven, tegen iedereen die *niet op het tooneel* verschijnt; zij wordt gelijk aan een predikant, die altijd raast op menschen die nooit in de kerk komen. Louise vindt nergens tegenstand, niet bij de koningin-moeder, niet bij den koning; 't publiek of de opinie hindert haar niet; zij heeft geld, zij heeft macht. Zij kan doen wat zij wil. Het is een loopbaan zonder hindernissen, en ze doet niets dan declameeren. De strijd, waarin wij haar ook maar een heel enkel oogenblik zien, en die toch ook, als alles, met een sisser afloopt, hangt niet met haar ontboezemingen, met haar zieleleven samen en kan onder andere vormen precies zoo voorkomen; hij is niet organisch verbonden aan hare zoo overvloedig uitgesproken begrip-

pen en theoriën; niet eigendommelijk en noodwendig voor deze figuur. Want immers zoo goed een naaister als een koningin kan belasterd worden—of ze conservatief of radikaal van natuur zijn. De hoofdfout van «Vorstenschool» is gemis aan eenheid van handeling, omdat de *hoofdgedachte*, die alles beheerscht, de *politieke inzichten des auteurs* zijn geweest, die hier toch eigenlijk *niet in het leven treden*, maar toevallig met al die voorvalletjes samentreffen. Want als George niet bij toeval het gerucht van het feest bij den jongen prins had gehoord, hij zou niet naar van Weert gevraagd hebben, en dan had Hesselfeld ook nooit een glimp van verkeerden schijn op van Weert en de koningin kunnen werpen. Louise had met hare ideeën in botsing met een andere macht moeten komen, en hare gezindheden niet zoozeer in woorden als in handelingen moeten kenbaar maken. Wij hadden Louise willen zien strijden en lijden voor hare ideeën, en... overwinnen of ondergaan. Zij had haar gemaal moeten meevoeren en opheffen, of hij had haar beletselen in den weg moeten leggen. De *schijn* en de beuzelende *kwaadsprekendheid* neemt hier al de ruimte in, die aan kloeke daden toekwam. Had men die tot hoofdzaak willen maken, dan komt de titel «Vorstenschool» geheel niet in aanmerking—men heeft babbelaars in het kleinste gehucht; daar behoeft men geen hof voor uit te knippen. Maar ook zelfs die kwade schijn, die laster, werkt niet als een krachtig element—dat is ook alweer zoo'n loos zevenklappertje, en niet flink doorgevoerd. Niemand kan er goed uit wijs worden; het warrelt en schemert alles zoozeer, dat de schrijver ditmaal zeer veel van de schranderheid van zijn publiek schijnt te wachten, dat hij anders waarlijk niet te hoog taxeeert.

(....)

Was mijn oordeel te gestreng? Eisch ik te veel? Zoo het voor iemand gelden moet, dan in de eerste plaats voor den begaafden schrijver:

Ja, in den vreemden tyd dien wy beleven,
Is, op uw standpunt, 't ordinaire: misdaad.
U voegt de middelmaat zoo min als 't lage,
Voor u is alles wat niet hoog is allerlaagst;
Ik stel aan allen niet denzelfden eisch,
Maar doe een hoogen eisch aan Multatuli.

Over de strekking van het stuk wil ik alleen dit nog zeggen. Daar zijn onkruiden, die een zeer fraaie bloem dragen en een zoete geur verspreiden, maar als de bloem na korten bloeitijd verwelkt is, opent zich de zaadbol, en op donsen pluimpjes zwerven duizend zaadjes heinde en ver, en verdringen, waar zij vallen, het goede zaad. Ik houd «Vorstenschool» voor zulk een gewas, in den Hollandschen tuin gezaaid door den zaaier die *bij nacht werkte, terwijl de menschen sliepen.*—In mijne verbeelding zie ik achter deze schoone Louise de petroleuze[1] loerend rondsluipen.
Tot staving van dit gevoelen schrijf ik slechts een enkele bladzij af uit de Ideeën, die op «Vorstenschool» volgen (Ideeën, 4de deel, blz. 260). Die ooren heeft om te hooren, die hoore.
«Nederland zal ondergaan aan bovenmatig gebruik van *gewoonheid*. By de eerste kommotie in Europa worden wy ingelyfd! Is er nog redding mogelyk? Dat weet ik niet! Maar dit weet ik, dat alle redding onmogelyk is, zoolang wy geregeerd worden door 'n volksvertegenwoordiging als waarmee die beginselen ons arm landje hebben opgescheept.»—Multatuli beroemt zich «geen beginselen» te hebben. Weg met de Kamers! Ziedaar het redmiddel dat hij reeds *jaren lang* vergeefs heeft aangeprezen. Maar het volk vraagt natuurlijk: wat dan? De staatkundige auteur is reeds een weinig gepikeerd over zooveel vermetelheid, en antwoordt: «Gesteld dat ik niet weet te antwoorden op deze vraag—*erger dan thans kan 't nooit worden*—ook dan nog: weg met de Kamers!—En dan?—Gy, hy, zy aan 't voorloopig bewind, en wie of wat ge wilt, *maar weg met de Kamers*. En dan? Ik ben gereed tot antwoord op die vraag—of, sedert jaren reeds!—*doch de natie is niet gereed mijn antwoord nuttig te gebruiken*. Voor heden dit alleen: *Weg met de Kamers*.» (Is 't niet of de Paus zijne geloovigen toespreekt: Volgt mij blindelings en wacht op mijne ophelderingen? En die man, die alle soorten van gezag met voeten treedt, wil alleen op zijn gezag gevolgd worden!)—«Havelaar is niet geschreven om mooi gevonden te worden. Het was een protest, eene oproeping om my in myne pogingen te steunen; die mooivindery was 'n helsche valschheid van 't christelyk publiek.»—Welnu, «Vorstenschool» is ook niet geschreven om mooivinderij, maar om begrepen te worden; en als de schrijver zegt: «ik laat het aan den lezer over om verband te zoeken tusschen «Vorstenschool» en de Ideeën die op

het stuk volgen», dan geloof ik te kunnen zeggen, dat ik dat verband gevonden heb op de aangehaalde bladzijden 260-261. En dat lezende denken wij onwillekeurig aan het oordeel van Louise over de liberalen:

Wat geven ze aan het volk dat hen gelooft?
Een onbesuisd verlangen naar iets beters,
Maar 't middel niet, dat tot dat beter leidt.

(....)

3 mei 1875

Brief van D. Post aan J.W.T. Cohen Stuart. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.) Enkele beschadigingen.

1. Hamming Schepel: *Sic.*
2. Feringa: *dr. Frederik Feringa (1840-1905), redakteur van* De Vrije Gedachte.

Oudeschild, 3 Mei '75

Amice

Ik haast me aan je verzoek te voldoen, omdat ik gevoel hoe in uwe stelling talmen onprettig zijn moet. Evenwel twijfel ik er aan je geheel te zullen voldoen.

Mejuffrouw Mimi Hamming Schepel[1] (uit den Haag) nu Mevrouw Douwes Dekker heeft langen tijd lief en leed met Multatuli gedeeld zonder zijne vrouw te zijn. Van Marie Anderson weet ik niets omtrent zulk een verbintenis van meer intimen aard.

HEd. heeft indertijd connectie aangeknoopt met zekeren Jhr. Hartsen (P?). Het gevolg daarvan was dat na verloop van tijd de volgende advertentie in de Haarlemmer Courant werd geplaatst:

«Ondergeteekende erkent het kind dat Marie Anderson ter wereld heeft gebracht als het zijne.»
(was get) (P.) Hartsen.

Meer is mij omtrent Mej. Anderson niet bekend. Zij is als Mina Kruseman excentriek; daarom niet onbillijk, maar sterk gekleurd in vormen, gewoonten, expressies, handelingen, enz.

Alleen de bezadigdheid van meerderen leeftijd, zou hare irritabiliteit kunnen temperen,—en ontbreekt het haar niet aan Geest, 't is niet altijd de Geest der heiligheid die in haar getuigt.

Identificeer haar dus vooral niet met de bekende jeugdige dame, nu met Multatuli gehuwd, maar neem toch eenige égards in acht omtrent intime verhoudingen.
Mijn werkkring voldoet mij evenzeer als ik mij had voorgesteld. Zoo als ik indertijd schreef hinderen mij enkele vormen, terwijl ik andere weer gaarne wil behouden, doch dit ontneemt niets aan de deugdelijkheid en hooge waarde die mijn ambt in mijne oogen heeft. Ik weet reeds wel gedaan te hebben, en nuttig geweest te zijn. Dat was minder het gevolg eener waarheidsliefde, die meer alledaagsch en meer algemeen is dan Multatuli en Gij met vele anderen denken, dan wel van mijne kalme ernst. Heusch geen grootspraak.
Eén mijner kennissen toen nog student (nu niet meer) wenschte in Debating-Society stellingen te verdedigen over het pauperisme. De eerste luidde: «het pauperisme heeft geen recht van bestaan.» Die stelling is alleen mogelijk in den mond van iemand die de armoede niet kent of miskent. Maar heb ik niet eenig recht *U* evenals Multatuli, Mina Kruseman, van Vloten, Marie Anderson, Jhr Hartsen, Feringa[2] enz. enz. te verdenken dat gij allen de stelling vooropplaatst: «het kwaad (onrecht, onwaarheid, onkunde ...) heeft geen recht van bestaan.»–Hoe waar wellicht, de stelling is misplaatst in het Concept-reglement waarin wij onszelven onze levenstaak voorschrijven.–Het kwaad bestaat en wij moeten het bestrijden; met welke wapenen moet ieder voor zich weten. De een hanteert den bijl gemakkelijker dan een ander de vijl. Maar zou de wereld u nog te werken geven als recht, recht was en heerschappij voerde. U meen ik niet. Mij wel! Den slechten predik ik deugd, den braven hooger leven en heiliger stemming dan den zeldzamen maar toch louter menschelijken moed van wáárzijn. Het positivisme is meer passief dunkt mij dan actief al klopt het den mantel der onwaarheid soms duchtig uit.–Multatuli's strijd tegen de modernen mist mijne instemming, omdat [hij i]n het onze louter feilen ziet, en zijn eigen modernismen niet meerekent als factor in het onze.–Waarom verzwijgt hij eigen gebreken en misslagen; dit alleen getuigt [dat] hij niet koud is (als Hartsen) voor het fijne kiesche gevoel dat als zedelijk ideaal niet [i]llusoir is maar werkelijkheid bezit, en gezien wordt door ieder die niet geestelijk blind is.

Maar nu basta! Ik moet heen naar een kransje. Vergeef mijn haast.
Vele groeten

t.t.
D. Post

8 mei 1875
Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart. Twee dubbele velletjes postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. slimst: *ergst.*
2. wie U dat schreef: *nl. Mina Krüseman.*

Wiesbaden, 8 Mei '75

Geachte Heer,
Dat Multatuli weleens groote en kleine geldsommen tot zeepbellen reduceerde–hoe zal ik zeggen?–wijt het zijn naïveteit, zijn onpraktischheid in zekere zaken, zijne illusies, zijne zenuwachtige opgewondenheid, zijn trots, zijn hooggestemde verwachting, zijn hoop & idee op succès, triomf; en–het hooge woord moet er uit–stel die Indische «millioenen», en wat er nog bij behoort, op rekening van *zékere krankzinnigheid*, zooals meer.–Twintig millioen is wat overdreven, maar dat «millioen» in 't spel is, is zoo, als zijn mond tenminste hier niet liegt. Die gelden *drukken* hem weleens, volgens hem.
Hij drinkt geen wijn, bier of sterken drank, gaat zich alleen te buiten aan thee. Drinkt hij welstaanshalve een enkele maal een enkel glas wijn meê, dan gevoelt hij zich onpleizierig & onwel. Verre van «dronken» te zijn, drinkt hij in 't geheel niet alzoo.
Dat hij er zich soms geen scrupules over gemaakt heeft, intiem met «meisjes» te zijn, is zoo, al weet *men* dat niet zoo precies. Schrijfster dezes heeft *niet* in zulk eene intieme verhouding tot hem gestaan, op 't kantje af. De eenige verontschuldigingen die ik hier wil bijbrengen, zijn, dat hij, zooals men wel zegt, «bemind vleesch» was, & dus evenzeer verleid werd als verleidde; en dat hij *steeds* verklaarde (ook in geschrift wel) geen zonde er in te zien, en 't als een *lieve*, *natuurlijke* zaak aanmerkte. Dat hij echter, zoo doende, de eene door de andere kwelde, & noodwendig valschheden beging, zich in valsche posities stellend, laten we voor *zijn*

pleizier & zijne rekening! Op dit stuk is hij eigenlijk niet slechter, o neen! dan zoo velen geweest, & zéer bont maakte hij 't niet. Dit dus voorbijgegaan.
Op die geldzaken terugkomend, van de verhalen daaromtrent kunt gij gerust de helft of meer afdoen. Een *niet* excentriek publiek kan o zoo excentriek opdisschen! Dat D. weleens wát vreemd of héél vreemd met geld heeft omgesprongen, is nog geen bewijs dat dit zoo *vaak* en in die mate het geval is geweest. *Lust* in *oneerlijkheid* heeft hij zeker nooit gehad; zijn eenige fout bestond in het geld niet te tellen. Letterlijk. *En* in vertrouwen in zichzelf, ja! Hij dacht gewis alles goed te kunnen maken.
Dat hij zich door roekeloosheid, humeur en luim vele vijanden gemaakt heeft, spreekt vanzelf. Iemand houdt hem moeielijk te vriend, en ik ben wel eene uitzondering op den regel, & dan nog wel eene uitzondering met uitzonderingen, een paar tijdelijke brouilleries. Mijne «zachtheid» heeft hij steeds geprezen; ik liet het ònwijze dan ook meest maar aanpraten, in godsnaam! & wist toch wel dat er iets beminnenswaards overbleef.
Een onuitwischbare vlek is, dat hij zoo met liefde voor Tine & kinderen gepraald, en toch eigenlijk zoo weinig om hen gegeven heeft. Tine had hem geen kwaad gedaan! Dat hij zich weleens met een ander afgaf, was een fout en meer; dat hij een ander—hier namelijk jufvr. H.S.—op *hare* beurt *niet* verliet, is m.i. *geen* fout. Ook *verstootte* hij Tine wel niet precies; hij *sloeg* haar *niet* (of 't moest eens in ongelukkige drift zijn geweest, maar in elk geval onbeduidend: zoo kreeg juffrouw H.S. ook weleens een tik: 't slimst[1] was D. zelf er dan aan toe!), hij *mishandelde* haar *niet*. En *wat* zij te lijden *heeft* gehad door hem, heeft hij zeker niet minder te lijden gehad door zichzelf. Een bagatel kan hem nerveus, ongelukkig, wantrouwend, boos, onregtvaardig, hard maken; een bagatel kan hem opbeuren en week maken. Hier is geen peil op te trekken. Hij is de slaaf van zijne indrukken.
Dat Tine in Italië leefde, & hij met eene andere, is zoo. Intusschen beproefde hij in den Haag met die twee één huis te bewonen. Dit ging, en ging toch niet. Tine vertrok onverhoeds weêr naar Italië. Dit heeft hij zich toch wel aangetrokken, schijnt. Al had ze uit geldelijk en ander oogpunt regt & gelijk, dit, heet het, «kon hij haar nooit vergeven.»—Bij 't vernemen van haar dood, heeft hij

gezegd: Arme tobster!–en terstond daarop, na een jaar werkeloosheid ongeveer, aan de Wouter-*Geschichte* geschreven.–Zijn wij dit alles eens, en gij maakt van uw hoofd een muizennest. Maar hoe *on*gerijmder, des te minder *ver*oordeelen maar! Wat niet klaar *is*, kan niet klaar blijken: er mankeert iets aan. De patient zelf kan dat niet verhelpen.
Tine, gesteund door eene vriendin, heeft de opvoeding der kinderen zoo goed mogelijk op zich genomen. Deze hingen aan hunne moeder.–D. kon, in zijn geagiteerden toestand, weinig voor hen, & Tine-zelf verkoos met hen alleen te zijn, in rust, dat spreekt. Liever tobde zij zonder dan met hem. Hij is niet de man om op den duur met kinderen te kunnen omgaan. Naief genoeg alweêr, klaagt hij over zijne kinderen, dat hij niets aan hen heeft.
Zijn zoon èn zijne dochter zijn in Italië geplaatst. De laatste heeft geen lust, na haars moeders dood, tot haar vader te komen, wat ik begrijp! Zijn humeur-alleen is niet alles! & dan wat gepasseerd is. Tine was eene tamelijk goede, sullige, maar ook tamelijk onverstandige vrouw. Niet berekend voor hem, en hem in alles ter wille. Zij was wat opgevijzeld, maakte zich voor D. illusies, of gaf voor die te maken, & zeide altijd tot vrienden dat D. zoo edel was. Ook haar ken ik slechts in zoo ver zij te kennen *is*.

Het is grootspraak en louter leugens, dat Mult., voor hij hertrouwde, aanzoek gedaan heeft om de hand eener andere. Ik kan nagaan wie u dat schreef[2]. Dezelfde die vóór korten tijd nog aan D. schreef: «Trouw nu toch spoedig met Mimi; want men zegt dat ge met *mij* wilt trouwen.»–«Dat vertelt zijzelf dan de lui», zeide D., «om van zich te doen spreken, de levenmaakster!» En daarin had hij dus wel regt.–Neen, neen, duizendmaal en *ten zekerste* NEEN! Hij heeft er in de verste verte niet aan gedacht een ander te trouwen dan haar die twaalf jaar met hem had doorgebragt. En 't is wèl *klein*, dat zij die ik meen, haar slecht spel meent goed te kunnen maken met een leugen, die D. in zúlk een daglicht plaatst.–Dat D. overigens haar «slecht spel» te kras beoordeeld heeft, doet niet ter zake. Dit is anders niet mooi van hem: haar wil was goed, en zonder haar *voorgaan* was 't stuk toch niet eenmaal opgevoerd. Men had er de moed niet toe, of wat er aan haperde. Of dat ter elfder ure trouwen, in verband met het een en ander,

flink & goed is te noemen, is een zaak op zich zelf. Men moet de moed zijner overtuiging hebben: hij liet zich tegen het huwelijk uit enz. enz. Nu hij gerezen is in 't oog van dezen en genen *épicier*, is hij onvermijdelijk gedaald in dat van enkele anderen.
Ik herhaal, dat mijne brieven uitsluitend voor U zijn bestemd. Bij het tegenspreken van geruchten, kunt ge uw eigen autoriteit & stellige verzekering geven. Gij kunt zeggen dat gij 't weet van iemand die beter D.'s schaduwzijden kent dan gij—o ja!—en hem toch nog te vriend wenscht te houden, omdat hij zooveel heeft wat andere menschen missen.
Achtend, Marie Anderson.

10 mei 1875
Brief van J.P. Revers aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. Vrije gedachte: *Revers vergist zich. Het gaat hier om het artikel van de vader: A.B. Cohen Stuart «Waarheidszin?» in* De Vrije Gedachte *IV, 1873, blz. 132-144.*
2. Moderne Judith: *Mina Krüseman* De moderne Judith, allerhande bundeltje *Dordrecht 1873.*

Dordrecht, 10 Mei 1875

WeledelGebHeer!
Dat binnen weinige dagen een interessante bespreking van Multatuli's Werken en Leven, door D[r] van Vloten zal verschijnen is U vermoedelijk niet onbekend en dàt is jammer voor de exploitatie van Uwe Kritiek. Toch, wat ik van U over M. in Vrije gedachte[1] las is genoeg aansporing voor mij om Uw voorstel niet dadelijk aftewijzen maar er over natedenken en enkele vragen aan U te richten
bijv:
Welken omvang denkt Ge het werk te doen krijgen.
Wanneer denkt Ge met de kopij gereed te zijn.
Zal den omvang zóó zijn dat Uw werk kan opgenomen worden in het eigenaardig formaat als «Moderne Judith[2]» enz. die bij mij 't licht zagen.
Een spoedige uitgave zal in ieder opzicht wenschelijk zijn.

«Conditien». Wat zijn ze? Van mijne zijde kunnen die nog moeielijk komen als totaal onbekend met omvang enz.
Inmiddels Hoogachtend

Uw dienstvaardigen
J.P. Revers

18 mei 1875
Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. staat je vrij: *vgl. de brief van Multatuli aan Vosmaer van 3 juli 1874; zie hierboven.*

Wiesbaden, 18 Mei '75

Geachte Heer,
Het doet u zeker half-en-half genoegen te vernemen dat ik, natuurlijk om reden buiten onze correspondentie, sedert gisteren waarschijnlijk voorgoed met D.D. gebrouilleerd ben.
Des te meer moet ik er op aandringen mijne brieven als uitsluitend voor U geschreven te blijven beschouwen: de waarheid uit mijn mond heeft nu een schijn van onedelheid. Maar ik schreef u die waarheid vóór de vijandschap, dat weet *gij*.–Omtrent de questie-zelf kan ik u, zonder te uitvoerig te zijn, moeielijk inlichten. Zij bestaat uit nietigheden en *gezochtheden*; verwijten waarvoor ik Multatuli toch nog altoos te groot dacht! *Dus hoe* klein en–gemeen! Ja, laag *is* het.–Ik schreef gisteren tot afscheid:
o«Mimi, en D., Als je wat tegen me gezocht had, mogt je blij zijn het te hebben gevonden. Omtrent de boeken staat je vrij[1].
«Vaartwel, *oude lieve* vrienden!»
(Dit laatste spottend.)–Genoeg, mijn bloed heeft gekookt, en dat gebeurt mij niet ligt.
Ik blijf, hoogachtend,

Uw. dw.
Marie Anderson

28 mei 1875
Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart. Dubbel klein velletje postpapier, geheel beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

Wbd., 28 Mei '75

Neen, ik neem het U niet «al te kwalijk», dat gij ten opzigte van uw vader een uitzondering hebt gemaakt; en hoewel ik niet de eer heb mijnheer uw vader te kennen, vertrouw ik mèt u, dat hij van mijne mededeeling geen misbruik maken zal.

«*Illusie*» heb ik nu juist niet verloren: *die* was verloren vóór twaalf jaar. Ik heb slechts de persoonlijken omgang er bij verloren. Zeker hield ik nog altijd van Dekker, om 't beminnelijke dat hij als *mensch* toch wel degelijk nu-en-dan bezit, en «geen opregt mensch» is hij nu ook weêr niet te noemen. Definities zijn ten zijnen opzigte al zeer, zeer moeielijk, geloof mij. Men kan *zijne* ziel niet scheeren over één kam. Gij zoudt hem zoo lang als ik moeten kennen, om dat zoo te kunnen gevoelen als ik. Ook geloof ik niet dat *D.D.* zooveel van «Multatuli» afwijkt, och neen, dat is tamelijk één. Eenmaal *D.D.* kennende, vindt men hem gemakkelijk in Multatuli weêr. De stijl is hier wel degelijk de mensch; alleen, we proeven beter de stijl *in* den mensch. Het opgewondene, het drukke, het bittere, het omslagtige soms, 't gerekte, 't spitsvondige, het uitpluizende, of 't naieve, grappige, verhevene, eenvoudige, of 't theatrale, enz. enz. enz., dat alles is D. D. èn Mult. De zucht om waar te zijn nemen wij waar, en ook misleiding, van zichzelf of van anderen. Het is zeer gecompliceerd alles, en treurig is het beeld dat men zich vormt van zulk een mensch. Men bejammert het verzeilen van zooveel goeds; en toch, na zooveel onkruid te hebben waargenomen, zal men van den stervenden D. D. kunnen zeggen wat men zei van den stervenden Hamlet: «Hier breekt een edel hart!»—Want *zwart* is hij *niet*.—

Na vriendelijke groet blijf ik uw dw. Marie Anderson

1875

Annotatie door Multatuli bij de «Brief aan den Koning over de openingsrede» van september 1872. (V.W. V, blz. 682 e.v.)

1. *Een kortere versie van deze noot is afgedrukt in V.W. VI, blz. 380-381.*
2. On l'aura voulu: *men zal het gewild hebben (fr.) naar het bekende citaat uit Molière's* George Dandin.

(*Noot van* 1875[1].) Toen deze brief gepubliceerd werd, waren er maar zeer weinig Nederlanders die ooit van dat Ryk op Suma-

tra's Noordhoek gehoord hadden. Dat myn waarschuwing in den wind werd geslagen, spreekt vanzelf, en ik zou onrecht hebben me daarover te verwonderen, te meer daar ik nu eenmaal weet hoe slecht de *Havelaar* gelezen is. Eenigszins méér bevreemdde het my, dat het alweer aan belanghebbenden gelukt is, dezen brief doodtezwygen, of nagenoeg, toen er *bleek* dat ik de waarheid gezegd had omtrent het misdadig zwygen der ministers in de troonrede. Flaganter konden ze niet betrapt worden, en toch... de Natie neemt genoegen met zulk geknoei.
Wat overigens zoowel van Regeeringszyde als in de Kamers over de Atjineesche zaken verhandeld werd—om nu niet te spreken van de zonderlinge overwinnings-bulletins!—is even *intègre* als die Openingsrede. Ook de kranten—nu op-eens *au fait* van de zaken! —haspelen dapper mee om 't Volk te bedriegen. Maar... dat Volk *wil* bedrogen zyn!
Van Atjin begint de nederlaag. Ik weet er iets meer van dan m'nheer VAN DE PUTTE en z'n opvolgers. *On l'aura voulu*[2]!

9 juni 1875
Brief van mevr. A.J.F. Clant van der Myll-Piepers («Holda») aan J.W.T. Cohen Stuart. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 en 2 (2/3) beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. Littimer: *In Dickens'* David Copperfield *(1849) komt de bediende Littimer voor die de titelheld telkens te kennen geeft dat hij te jong is om te kunnen oordelen.*

Heidelberg, 9 Juni 1875

WelEdelgeboren Heer,
Sedert geruimen tijd reeds ben ik buitenslands en dien ten gevolge gewerd mij eerst onlangs uwe brochure «Multatuli-vergoding» die gij de goedheid hadt mij te doen toekomen. Ik heb er niet veel op te antwoorden. Alleen geef ik u in bedenking den zeer goeden, belangeloozen raad, dien de heer Douwes Dekker zelf U indertijd gegeven heeft, noch eens in uw geheugen terug te roepen; en verder drukken de woorden van Dickens' onsterfelijken Littimer[1], alles uit wat ik aan of over U te zeggen heb, namelijk deze: «Gij zijt zéer jong, mijnheer!»
Hoogachtend

Uwe Dw.
Holda

5 augustus 1875
Brief van Multatuli aan P. van de Velde en echtgenote. Een dubbel en een enkel vel postpapier, waarvan blz. 1-5 en 6 2/3 beschreven. (M.M.) De brief is op 6 augustus voltooid.

1. lauwerkransen: *Multatuli aangeboden t.g.v. het succes van* Vorstenschool, *en hem door V. Zuylen gebracht op 20 juni 1875 (vgl. V.W. XVII, blz. 743).*
2. que je ne connais *enz: die ik in het geheel niet ken (fr.)*
3. of 't spel spreekt: *of de duvel ermee speelt.*
4. Mitkiwicz: *César L.N. Mitkiewicz (geb. 1836), fotograaf te Brussel, maakte een befaamd portret van Multatuli in december 1864.*
5. blyspel: *op 3 januari 1875 heeft Multatuli Funke al een flink stuk van de tekst gestuurd en daarbij vermeld: «Zeker heb ik al genoeg gemaakt om, de fragmenten samenvoegende, 3 of 4 blyspelen te vormen (....)».*
6. klaagde: *zie Paulus' brief aan de Romeinen 7:19.*

Wiesbaden 5 Aug 75

Waarde Neef & Nicht!
Dat is zeer bitter! Wie had kunnen denken dat dat lieve bloeiende kind U en my zou voorgaan! Voor mezelf denk ik kalm en byna verlangend aan den dood, maar 't eensklaps verdorren van zoo'n jong plantje is treurig! Voor ik de namen en ouderdom Uwer kinderen in m'n boekje had nagezien, dacht ik aan de tweede Uwer dochters, en bracht dit sterfgeval in verband met haar hoofdpyn. Maar er bleek dat ik me vergiste. Wy begrypen volkomen hoe U den slag treffen moet. Ja, zeker herinneren we ons haar lief wezen! 't Hoorde geheel by den ganschen kring, die ons eerbied en liefde inboezemde. Meen niet dat m'n zwygen onverschilligheid beteekende. Ik zou u het tegendeel kunnen bewyzen door de mededeeling van 'n klein historietje—neen, 't wàs geen gebeurtenis, 't was maar 'n plan dat evenwel weer verydeld is, als zooveel plannen! Myn (ons, *het*) leven is 'n aaneenschakeling van willen en niet kunnen, van willen en niet doen liever, waarover ook Paulus al klaagde[6].

(6 Aug.)
Ik werd gister gestoord. Heel veel bezoeken uit Holland rooven me dikwyls m'n loisir. Over 't geheel moet ik maatregelen beramen om wat afgezonderd te leven. Het valt zeer moeielyk, iemand wiens bezoek overigens aangenaam wezen zou, de deur te wyzen.

En 't zou me niet baten ook! Want dan verlies ik even veel aan stemming als anders aan tyd. Sedert zeer lang reeds, ben ik achterstallig met m'n werk, en 't is of 't spel spreekt[3], telkens ontmoet ik nieuwe beletselen, uit- en inwendig. «Un rien» kan me hinderen, niet in humeur of gezondheid, o neen, maar in voortbrengingsvermogen. En dat is erg voor iemand die van z'n «pen» leven moet.

't Plannetje waarvan ik gister sprak, was 'n paar zilveren lauwerkransen[1] by U te brengen om ze met Uw beider verlof optehangen op die beide steendrukken. Kyk, *ik* geef niet om die dingen, en op die afbeeldingen der schepen die m'n vader gevoerd heeft, zouden ze een aardig effect maken. Ze konden dan in Uw familie bewaard blyven. Maar... er is iets tussengekomen. Vraag me by gelegenheid, als ik U weer zie, maar eens wàt? Ach, waartoe mysterie? Nu dan, ik merkte dat m'n vrouw 't hard vond van die vodden te scheiden, en toen had ik geen lust dat zaakje dóórtezetten. Ik zeg dat ik 't «merkte» want *gezegd* is 't niet. Ik vond de aandoening *menschelijk*, en daarom berustte ik er in.

En dat ik nu dat mislukt, maar nog niet opgegeven plannetje aanroer, is om U te overtuigen dat ik Ulieden niet vergeten had. Weinig had ik gedacht dat de eerste tyding die ik van U ontvangen zou, 'n treurmaar zou wezen!

Portret? *Ik bezit er geen*, en wil er geen hebben van de onlangs door Funke *gedeeltelyk tegen m'n zin* in den handel gebrachte. Ze deugen niet. Ik mag Funke, die zeer goed voor my is en nu eenmaal aan die dingen veel geld heeft ten-koste gelegd, niet tegenwerken, maar anders zou ik die uitgaaf openlyk desavoueren. Als ik U alles vertellen zou wat er al over portretten van my te doen is geweest, kwam er geen einde aan. Dit kan ik U verzekeren, *dat ik er geen bezit.* Een *goed* portret was, 10, 12 jaar geleden, zekere fotografie van Mitkiwicz[4] te Brussel, maar dat is niet meer te krygen... Daarvan bestaan lithografien, die—meen ik—*op dit ogenblik* niet in de handel zyn. O, o, dat's zoo'n lange en vervelende historie! Zeker zou ik *U* 'n portret zenden, als ik er een had, neen, ik zàl 't U zenden zoodra er een dragelyk stuk in de wereld is, maar *over 't geheel* begrypt U dat ik geen portretten geven kan. Als publiek persoon had ik er duizenden noodig. Maar, geloof me, dit is de reden niet, jegens *U*, dit begrypt ge.

M'n tafel ligt vol onafgedane stukken, die me verwytend aankyken. De herdruk van «Havelaar» ligt sedert maanden op z'n noten te wachten. Ook maant Waltman te Delft om correctie (c.q. uitbreiding) van de «Specialiteiten». En dan brieven zonder tal, waarvan ik velen nog niet eens gelezen heb! De publiekerigheid is 'n lastig servituut. Ieder die wat weten wil over God, onsterfelykheid, Oostenryksche finantien, belastingstelsels, Kieswetten, prostitutie, moraal—och, zonder eind!—ieder meent het recht te hebben my aantespreken, en me voor lomp te houden als ik niet antwoord. En toch ben ik altyd zoo bang de goede aftestooten! Dit verleidde me vaak heel vrindelyk en al te uitvoerig te antwoorden aan onbekende wezens die later bleken geen antwoord waard te zyn geweest. Enfin!

Zeg, is Uw tweede dochter tegenwoordig wèl? Ze leed aan hoofdpyn. Ik gis dat ze *zeer veel* beweging nemen moet. Deel me S.V.P. iets mede over Anna's ziekte. Ik stel daarin hoog belang. Kunt ge ook uit de vermoedelyke oorzaken der ongesteldheid, en den loop daarvan iets opmaken dat nu dienen kan tot bepaling van 't régime dat uw tweede dochter noodig heeft? (Noemt ge haar *Helena*? of hoe?)

Ik lees daar in 'n brief van iemand que je ne connais ni d'Adam ni d'Eve[2], dat ik: «tegen den winter in Holland komen zal, om m'n nieuw Blyspel te doen opvoeren.» De man is vlug. *Ik* weet van dat Blyspel nog 't eerste woord niet![5] Maar hoe dit zy, ik moet aan 't werk, en daarom breek ik af. Wees met Uwe vrouw heel hartelyk van ons gegroet, en geloof my

Uw liefh. Neef en vriend
Eduard.

Gister was 't plan dat m'n vrouw hier 'n woordje zou byschryven. Maar zy is om my vryheid te bezorgen by de familie uit Holland die ons kwam bezoeken, of liever by de *dame*. 't Is 'n weduwe die onlangs haar man verloor, en nu hier komt om zich wat te verzetten. 't Zal noodig zyn dat ik verder van Holland ga wonen. Met al hun hartelykheid begrypen zulke menschen niet dat ik m'n tyd noodig heb.

14 september 1875
Brief van C. Vosmaer aan J.W.T. Cohen Stuart. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-3 en 4 (1/2) beschreven. (Partikulier archief, Doetinchem; fotokopie M.M.)

1. De geschiedenis is lang: *wsch. vreesde Vosmaer in deze periode dat zijn verhouding met Holda in de openbaarheid zou komen.*
2. Brata Yoeda: *pseudoniem van A.M. Courier dit Dubekart (1839-1885) wiens* Feiten van Brata-Yoeda of Nederlands-Indische toestanden, *een bundeling van kritische kranteartikelen, Multatuli zeer welkom was.*
3. Roorda: *S.F.W. Roorda van Eysinga (1827-1897), hervormd predikant en van 1871 tot 1880 leider van de spiritistische kring in Den Haag.*
4. un coeur d'or: *een bovenstebeste kerel (fr.)*
5. Versluys: *Willem Versluys (1851-1937), was van 1875 tot 1882 uitgever te Groningen; vervolgens in Amsterdam.*

den Haag–14 Sept 75

Zeer geachte heer,
Uw schrijven is mij een blijk van uw genereus mannelijk hart–dank voor uw gevoelens! O, neen, geenerlei rancune is er bij mij–Maar ik achtte verder debat onvruchtbaar–vooral op papier–van aangezicht tot aangezicht zouden wij elkander niet misverstaan, dat weet ik zeker. Gij vereert mij ten hoogste door uw oproeping tot deze zaak–maar ... Daargelaten dat ik te vreemd ben in *feiten* betreffende Indie,–daargelaten of ik ageeren kan, (schrijven en dichten is mijn taak)–er is eene absolute reden waarom ik onmogelijk iets kan doen. Ik sta op het punt het land te verlaten. De geschiedenis is lang[1], wellicht komt ze u ter ooren eenmaal, met al de onzuivere kleuren die de wereld er aan toevoegt, de wereld die niet aan zeer hoog gestemde idealen gelooft.
Zoowel dit als mijn vertrek maken het volstrekt onmogelijk dat ik–althans nu–iets doe. Ik ga ook een tijd naar Wiesbaden, en zal van Multatuli wel wat van Brata Yoeda[2] hooren; misschien heeft hij het boek en ik zal het dan lezen–en dan–misschien schrijf ik er wel eens over.
Hartelijk juich ik uw streven toe. Eerst het boek propageeren–als menschen die misschien kunnen helpen noem ik u, Roorda[3] (te 's Hage, spiritist–maar een coeur d'or[4]).
Als uitgever voor Br. Yoeda beveel ik u zeer aan den heer Versluys[5] te Groningen. Eerlijk, geeft zooveel hij kan, is een man van

de nieuwe denkbeelden; ook zijn broeder J. Versluys aldaar. Deze is een groote vriend van D. Dekker.
Ik krijg voortdurend brieven van adhesie voor mijne Zaaier–en verklaringen van afkeer van V. Vloten's schotschrift. Ik verbeeld mij, dat dezulken ook wel voor Brata Yoeda zouden zijn.
Ik ben te beschrijven bij Multatuli, te Wiesbaden.
Vergeef mij dus dat ik u aldus antwoord–maar 't *kan* niet anders.
Uw brief deed mij bijzonder aangenaam aan; ik beveel mij aan in uw welwillendheid en blijf met oprechte achting

Uw dw.
C. Vosmaer

begin november 1875
Briefje van Mimi aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 (3/4) beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. Gelyk hebben: *vgl. V.W. XVIII, blz. 94.*

Beste Vosje Hierby met 'n hartelyken groet wat geschryf. 't slot volgt. Ik had het eerst *Lina* genoemd, maar dat is zoo fade. daarom heb ik er den titel afgeknipt. ik denk nu *Gelyk hebben*[1]. maar weet nog niet zeker. dus voorloopig een nameloos kind.
Vos.. als–
ik meen als 't niet goed is maar dat spreekt.
met 'n handdruk

M. en D.

hoe vind je dat?

november 1875
Opdracht van Multatuli in Max Havelaar (1875). (M.M.)

Den Heer D. Haspels
van
den Schryver.

Wiesbaden,
November 1875.

** 21 maart 1876*
Advertentietekst door Multatuli aangeboden aan de Rheinische Courier. (uit: Wilhelm Spohr «Multatuli, Auswahl aus seinen Werken» München 1899, blz. 121-122).

1. Unglaublich: *voor de vertaling en achtergrond van dit bericht zie V.W. XVIII, blz. 311.*

Unglaublich![1]

Von huper-sanguinisch-optimistischer Seite wird kühn behauptet das zur solemnellen Feier des morgigen Kaisertages, die Kaserne-Uhr grad zur Mittagstunde, während eines minimen Bruchtheils einer Sekunde, die ganz richtige Zeit anzugeben sich bemühen wird.

Ein Schwalbachersträssler.

1876
Brief van Multatuli aan C. Vosmaer. Fragment. Enkel velletje postpapier, geheel beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. trainbuben: *wanordelijke legertros (du.) Term uit* Millioenenstudiën.
2. hier: *dit woord stond oorspr. achter* m'n.
3. Geschichte enz: *Geschiedenis van Rabbi Jezus, de zoon van Jozef de timmerman (du.)*
4. pour prendre date: *om de datum vast te leggen (fr.)*
5. persifflage: *kennelijke verschrijving.*
6. Mona: *novelle van Vosmaers hand, gebundeld in* Vogels van diverse pluimage II *(1879).*
7. Jozef Davids: De ware geschiedenis van Jozua Davids *(Leiden, 1873); geschreven door Elisa Lyn Linton (1822-1898).*

(....)

zooveel te stellen met m'n ellendige «trainbuben.»[1] Sedert 30 jaar worstel ik tegen haast, wildheid, slordigheid. Vandaar m'n *pedanterie*. Dat is 'n teugel dien ik my aanleg. Als ik pedant ben, vertoon ik my op z'n mooist, De beschonkene die styf loopt, om z'n waggelen te verbergen.–

'n 2e staaltje van die vervloekte ondoordachtheid was dezer dagen, zie:

Ik lees in de Courant de annonce Uwer vertaling van Jozef Da-

vids[7]. Voor 'n week of wat komt er in m'n nog altyd hier[2] liggende kopie van bundel VII, 'n zinspeling op: Geschichte des Rabbi *Jeshoeah ben Joszef Hanootzri*[3].
Dàt moest nu 't door U vertaalde boekje zyn! En als die kopie uitkomt, *zoudt* ge meenen dat myn afkeuring van *nieuwe legenden* in-plaats van oude sprookjes *uwe* vertaling gold! Ik schreef dit reeds aan Funke, pour prendre date[4] (namelyk dat die kopie reeds weken oud was)
En zie, nu bemerk ik dat Uw boek *niets*, *niets* met dien Hanootzri (timmerman) te maken heeft! Als ik niet langzamer word, ben ik tot niets nut.–
Ik weet dat gy goed en zacht zyt. Anders zou ik in uw «Kryptpolitisch» 'n (niet onaardige) persifflage[5] zien. 't Woord is stiptjuist, en treft dus! Daar zit 'n heele verhandeling in. Verantwoord U niet. Dit zal *ik* wel doen.–
Ja, 't is *onrecht*, het weinige proza dat ik van U las, tot maatstaf te nemen, al *ware* het dan dat ik dit weinige juist beoordeelde. Ik blyf er by, dat Mona[6] my niet bevalt, maar ik heb Uw Faust nog niet gelezen, en vooral Uw Vogels II niet. Vergeef my. Om my nu niet erger te veroordeelen dan ik verdien, één staaltje van m'n opmerkingen, hoe kleiner hoe liever. Breid zelf maar uit.
De als ondichterlyk voorgestelde m'nheer Buideldier, doet zich *niet* ondichterlyk voor. Men kan blyk geven van dichterlyke opvatting, ook in 't *af*keuren van dichterlykheid. Dat te-pas brengen van Afrodite by de badende vrouw, *is* dichterlyk samengrypen.
(....)

16 maart 1876
Telegram van Multatuli aan A. van der Linde. Telegramformulier van de Nederlandse Rijkstelegraaf, kantoor Arnhem. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)
1. Brief: *zie V.W. XVIII, blz. 310.*

Telegram N° 279
Aangenomen te Wiesbaden, den 16/3 1876 ten 11.u.56m. des v. middags. Ontvangen te Arnhem, den 16/3 1876, ten 7u.8m. des n. middags. (De tijdsopgaven zijn gerekend naar den middelbaren tijd van het hoofdkantoor in elken Staat.)

Dr A vanderlinde
Utrechtsche weg Arnheim

Danke für schoenen Brief[1] antwort folgt sehr herzlich gegrueszt.
Decker

Vertaling:
Dank voor mooie brief. Antwoord volgt. Zeer hartelijk gegroet. Dekker

november 1876
Opdracht van Multatuli. (kollectie Antiquariaat Schuhmacher, Amsterdam)
1. Cura ut valeas: *neem U in acht opdat het U goed gaat (lat.)*

Den Heer C.H. Eshuys
met vriendelijke groeten
van
den Schrijver

W.baden
Nber 1876

«Cura ut valeas»[1]
(Cicero en... ik, op blz. 16.)

23 november 1876
Opdracht van Multatuli in Bloemlezing (1876). (M.M.)

Den Heer J.N. van Hall
uit vriendschappelijke hoogachting
van den Schryver

W.b. 23/11/76.

** 29 november 1876*
Brief van Multatuli aan A.J. Le Gras. (uit: F. Smit Kleine «Schrijvers en Schriften», 1891, blz. 24.) Fragment.

(....)
Ik zit onder allerlei verplichtingen (ook aan u) en wil me daaruit wurmen... Ik wil niet in Holland komen zonder Blyspel, of – zoo dat niet gelukt – iets van anderen aard dat gy gebruiken kunt–(....)

* *2 maart 1877*
Brief van Multatuli aan A.J. Le Gras en J.M. Haspels. (uit: F. Smit Kleine «Schrijvers en Schriften», 1891, blz. 25-26.) Fragmenten.

1. telegram: *gelukwenstelegram van de Rotterdamse toneelspelers aan Multatuli t.g.v. diens 57ste verjaardag.*
2. 1sten en 2den Maart: *op deze data vonden in 1875 de eerste opvoeringen van* Vorstenschool *plaats.*

Wiesbaden, 2 Maart '77.
Waarde Vrienden, hartelyk dank voor uw telegram[1] dat vry vlug hier was. Uw vriendschap doet me goed en ook ik denk altyd met innig genoegen terug aan dien 1sten en 2den Maart[2], of liever aan de geheele relatie die tot de aangenaamste van mijn leven zal blijven behooren. Maar ook schaam ik me als ik bedenk hoe ik u in den steek heb gelaten met m'n blijspel! Toch is 't m'n schuld niet. De geest blaast waar hy wil, en soms blaast-i in 't geheel niet.
Wanneer dit al waar is, in t algemeen, hoeveel te meer by my die 7/8 van m'n indrukken zie verloren gaan aan ergernis en bitterheid. Honderdmaal heb ik 't in myn werken gezegd, dat ik geen schryf-specialiteit ben, en slechts optrad als publicist, omdat 'n mensch nu eenmaal *iets* doen moet om in 't leven te blyven. Men is over 't algemeen te zeer aan leugens gewoon om waarheid te begrypen. De (zeer betrekkelyke) opgang, die me ten deel valt, is grootendeels een gevolg van den onwil om recht te doen. Het roepen over mooischryvery leidt de aandacht van den *inhoud* af, om ze by uitsluiting te vestigen op den vorm. Wat heeft dit met het Blyspel te maken, vraagt ge? Och, ik weet niet hoe 't wezen moet! Na alles wat ik zoo nu en dan uit couranten en tydschriften verneem, loopt myn smaak zoover uiteen met dien van 't publiek, dat ik waarlyk in den war raak.
(....)
Ja, ik ben beschaamd dat ge nog geen blyspel van me hebt! Maar

ik troost me met de gedachte: beter géén, dan 'n échec! De Hollanders, die alles uit het buitenland slikken zyn zeer lastig voor oorspronkelyke stukken. Honderdmaal verbeeldde ik my 'n oogenblik lang, den toon gevat te hebben (niet die bevallen zou, maar die me goed voorkwam) en telkens brak m'n stemming af. Doe me toch 't pleizier en lees eens Alberdingk Thym's beoordeeling in de Dietsche Warande, en leg U de vraag voor of men niet moedeloos moet worden? Neen, dit is onjuist gezegd. Moedeloos mag men zich niet laten maken en dit is ook by my 't geval niet, maar dat zulke stukken de inspiratie verstikken, is waar en natuurlyk!
(....)
De dagelyksche ergernis over miskenning door zwygen, waar men my had moeten noemen, ontstemt me veel meer. Overal schynt het wachtwoord gegeven, my dood te zwygen. Dit lukt wel niet, maar 't streven zelf is me pynlyk, omdat het besef daarvan my den zachten liefelyken indruk bederft, die eigenlyk de hoofdbron van talent is.
Boosheid, afkeer, ergernis vernietigen alle vlucht.
(....)

Omstreeks 1877
Aantekeningen van Multatuli. Los velletje papier van 20 × 16 cm, aan voorzijde met potlood beschreven. Hier en daar moeilijk leesbaar. (M.M.)

1. De minimis non curat Praetor: *de praetor (een hoge Romeinse magistraat) houdt zich niet met kleinigheden bezig (lat.) Naar deze Latijse spreuk verwijst Multatuli in* Specialiteiten *(V.W. V, blz. 629). Alleen deze aantekening is in inkt.*
2. agis comme tu penses: *handel zoals je denkt (fr.)*

praetor de minimis (Specialiteiten)[1]

Laatste 10, 12 pag. aanvullingen

agis comme tu penses![2]

De natuur gaat niet mee met den stroom,
de feiten zijn *nu* als *voor eeuwen*.

Jagen vissen, plezier maken!

dronkenschap ook in 't fatsoenlyke.

eens hulp maar eindigen [?]

geen onderzoek meer! Een gewoon verschijnsel

Vrouw (niet geleidend) verkiezing

alleen eigen gemoed is regter

nog eens: lafhartigheid

13 februari 1878
Eerste koncept voor een Ingezonden Brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel folio-vel, waarvan blz. 1-3 en 4 (1/2) beschreven. (M.M.) Het kursief gedrukte is doorgestreept; enkele onderstreepte woorden zijn in kapitaal weergegeven.
1. 13 febr: *bedoeld: 11 februari.*

Eenige opmerkingen *aanleiding*
Indruk van de lezing van E. Douwes *Dekker* Multatuli gehouden in de zaal van 't Nut op den avond van 13[1] febr. jl.
Onderwerp «Een cause célèbre
Zooals het met ieder ander belangrijk bericht gaat, niet voor allen toch kan eene zelfde zaak van evenveel beteekenis zyn, werd ook slechts door een zeker gedeelte van het publiek met *belangstelling* de tijding vernomen, dat Multatuli komen zou om ook in onze stad eenige voordrachten te houden.–Zij die Multatuli door zyn werken van naby kennen, *waren* zyn alléen bevoegd een juist oordeel te vellen over het gewicht dat in *die* zoo'n aankondiging *lag* licht opgesloten. *Zy die van zyn Max Havelaar af de geheele reeks zyner verschillende werken hebben gelezen en begrepen, Zij allen vernamen met belangstelling en ingenomenheid de tijding van zyn verschynen en optreden in ons midden.*
Hoe kon dit anders? ... Wat Worden er onder de vereerders van Multatuli in het algemeen, nog velen gevonden die op zekere

punten met hem in opvatting en gevolgtrekking blijven verschillen, *Dek* unaniem is de roep *niet alleen* over zijn geniaal en ongeevenaard schrijverstalent, *waarmede hij tallooze bewijzen heeft geleverd van buiten gewone zaak- en menschenkennis, die hy altyd en overal op onovertrefbare wyze door hem weet te gebruiken en in toepassing gebracht.*
Multatuli's naam is als zoodanig onbetwistbaar *door zyn vereerders b*gevestigd.
Dat zy die hem door zyn werken kennen ook geen kleine verwachting koesteren omtrent zyn voordrachten, althans wat inhoud en strekking aangaat, spreekt als van zelf. Groot was dan ook zyn auditorium op den avond van den 13^{den} dezer; gespannen de verwachting naar gelang elk individu dáár neêrgezeten meer of minder vervuld was met den geest door Multatuli zelf *onder* bij hen in 't leven geroepen.
En toch stelde hij door zyn voordracht en zeker ondanks zich zelf, menig belangstellend toehoorder te leur.–Niet dat de «cause célèbre», die hy *met het hem eigen talent voordroeg,* onbelangryk was, niet dat de zaak de algemeene *aanda* of zelfs de byzondere aandacht niet verdiende. niet dat de van geest en humor tintelende op en aanmerking op Multatuli's manier tusschen het verhaal ingelast beneden de waarde werden geschat, geheel andere reden was aanleiding
neen, *ondanks* niettegenstaande dat de buitengewone verdiensten die zyn voordracht in vele opzigten kenmerkten, *liet* ze evenwel menig toehoorder onbevredigd en *in meerdere of mindere mate* eenigzins teleurgesteld huiswaarts liet keeren.
De rede daarvan ligt voor de hand.
Als Multatuli optreedt, moet het onderwerp van zyn voordracht als ik het zoo zeggen mag Multatuliachtig zyn. Daarvan althans hangt in meerdere of mindere mate de*n graad van* byval af, die zyn vereerders hem zoo gaarne onverdeeld *en in de r toewenschen* toebrengen. Zyn pen, zyn woorden hebben om indruk te maken, ja om te bezielen *of* en te veroveren, waarlyk geen behoefte aan het schetsen van piquante gebeurtenissen of wat daarmede ook in verband *mocht* mag staan.
Zou de ryk begaafde, die ons op het punt van smaak zelf zulke afdoende en onwaardeerbare lessen heeft gegeven, hij zal het ons

niet ten kwade duiden als we *verwachten* verlangen dat, zoo dikwyls hij ons te gast noodigd, hy ons iets geven zal. Wat ons door anderen niet KAN worden aangeboden, een spijze ons door HEMZELF bereid.
Een eenvoudig, alledaagsch onderwerp, door Multatuli *zelf* bedacht en door hem bekeken *was* op *die* de talentvolle eigenaardige wijze waarmede hy de zaken zoo meesterlyk weet te schouwen en te ontleden, zou de meesten oneindig meer hebben voldaan, dan het product van den veel omvattenden arbeid dat hy ons in *zyn het* de bewuste «cause célèbre» ten beste gaf.
Ieder ander spreker behalve Multatuli, zou met *dat verhaal het* het verhaal van die ontzettend *verhaal van die* gebeurtenis het publiek uitermate hebben voldaan—Zelfs zonder de piquante tusschenzinnen waarin toch niemand hem kan navolgen.
instaat is
Van Multatuli Men wil men iets *meer* anders, iets waaruit zyn genie spreekt, iets
van hem is men niet te vreden, met een verhaal hoe interessant ook, men wil
Men bedenke
Dat Genie, hetwelk hem *by uitnemendheid karakteriseerd*,
en verkiest iets
kan evenwel onmogelyk voordurend *en* op commando groote vruchten afwerpen. Ieder verstandig mensch *die* weet en gevoelt dit en toch maakt men tegenover Multatuli geen behoorlyk consequent gebruik van het gevolg dezer noodzakelykheid; met andere woorden, zyn we tegenover Multatuli onbillyk en in ons eischen inconsequent.
Het bewustzyn *echter* dat de reden die aanleiding gaf tot mindere tevredenheid by zyn auditorium, rechtstreeks voortspruit uit de eminente hoogte waarop zyne vereerders den genialen man plaatsen, moge als excuus *strek* dienen voor het ondankbare wat er gelegen schynt te zyn in de minder volkomene appreciatie van zyn laatste alhier gehouden voordracht.
Multatuli vergeve ons de oprechte uiting onzer gevoelens en merke die alleén aan als de vrucht*en* van het zaad, dat hy met kunstige hand door zyn werken in onzen geest heeft uitgestrooid.
Het schoons dat hy ons daarin heeft geschonken het genot dat wy

hem daardoor te danken hebben zyn zoovele als zeldzame en kostbare bloemen die hij *by onze geest* in ons verstand en ons hart heeft *aan*gekweekt. en die *die wij, op onze beurt tot een krans gevlochten* tot vruchten gerijpt gaarne voor ons willen hechten aan de kroon zyner genialiteit
bloesem in onzen geest tot vruchten gerypt.

M. de Red.
Mag ik met bescheidenheid de verslaggever van M. voordracht in overweging geven òf hy wel zeker is de rede goed te hebben begrepen waarom M. zekere personen heeft moeten schetsen *en daarby niet achterwege kon laten* zooals zij hebben bestaan?
Als ik my niet vergis dan wilde M. door de *nette* omschryving die hy van den aard der uitspanningen gaf, en die de verslaggever zoo onnodig en zedekwetsend voor zyn gekomen zyn hoorders doen deelen in zyn meening dat wellicht op die plaats en by die zekere personen de oorzaak te zoeken was van de moord in questie.
De meest preutsche zedigheid, mits *ontdaan* vry van vooroordeel en-parti pris *zal* heeft zich daarby echter door de woorden *door* van M. *gebezigd* niet kunnen ergeren zoodat *we*
gekwetst
ik ter wille der rechtvaardigheid en billykheid my gedwongen gevoel in dit opzicht tegen de zeer ongegronde aanmerking van den verslaggever op te komen, door *hem gisteren*
gebezigd in zyn verslag over M. voordracht. Y.

13 februari 1878
Tweede koncept voor een Ingezonden Brief door mevr. G.C. de Haas-Hanau. Achterzijde van een kwartovel postpapier met een brief van het echtpaar Coen-Liebregs aan de heer en mevr. De Haas. (M.M.)

De meest preutsche zedigheid mits vry van vooroordeel en partipris, zou zich door de woorden van M gisteren in zyn voordracht gebezigd niet gekwetst hebben *kunnen* gevoelen zoodat ik ter wille van billykheid en rechtvaardigheid tegen de ongegronde aanmerking van den verslaggever hieromtrent moet opkomen.

Gosewina.

De omschrijving van zekere personen en zaken was voor zoover M. ze heeft gegeven, strikt noodzakelyk om den zamenhang met en de beteekenis van een en ander duidelyk te maken.
Dat niet iedereen dit heeft begrepen, bleek my niet onduidelyk uit het verslag in de N.R.C. van gisteren

Omstreeks 15 februari 1878
Brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Multatuli. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 geheel beschreven. (M.M.)

WelEdele Heer,
Tot aanst. Woensdag ochtend te Amsterdam vertoevende, wensch ik van die gelegenheid gebruik te maken om U persoonlijk een oogenblik te spreken.
De eenige vrije tijd die ik echter daarvoor beschikbaar kan stellen is aanst. Dingsdag of Woensdag ochtend tusschen 10 en 11 uur.
Mag ik U dus beleefd verzoeken mij te willen melden of het U gelegen komt mij op een bepaalden tijd dier dagen te ontvangen?
Met de meeste hoogachting noem ik my, WelEdHeer,

Uw dienaresse
G.C. de Haas

adres
Huibers
Stadhouderskade 48.

** 28 februari 1878*
Brief van Multatuli aan [?] Onderwater. Afschrift door Mevr. Lotsy-Onderwater. (M.M.)
1. overgegaan: *vgl. V.W. XIX, blz. 209.*

Geachte Heer Onderwater.
Ik ben in 't hotel de Vries overgegaan[1]. De geschiedenis van die uittocht krygt ge van avend mondeling. Intusschen heel vriendelyk gegroet.

DD.

4 maart 1878
Opdracht van Multatuli in Max Havelaar (1875). (M.M.)

Aan Mevrouw
C. Mulock Houwer
geb. Hoogenboom
als 'n klein aandenken aan de
beminnelyke ten haren huize genoten
gastvryheid
De Schryver

Zierikzee
4 Maart 78

17 maart 1878
Recensie van Vorstenschool in het Rotterdamsch Nieuwsblad. (fotokopie M.M.)

Kunstnieuws.

Wanneer als een variant van 't spreekwoord: *aan de vruchten kent men den boom*, gelden mag: *aan de keuze der stukken kent men den tooneelkunstenaar*, dan verdient de heer A.J. Le Gras, wiens benefice-voorstelling we gisteren bijwoonden, onze geheele sympathie. Want hoe men *Vorstenschool* als drama ook beoordeelen moge en hoevele gebreken dat stuk – de beide acten in de kamer van Hanna niet mede gerekend – als tooneelwerk ook mogen aankleven, als dramatisch *gedicht* bekleedt het o.i. onder de schoonste werken onzer literatuur eene eerste plaats en schijnt 't gevormd om, naast en met zijn Max Havelaar, den naam van den auteur te vereeuwigen. Danken we, volgens haar openlijke verklaring, aan mej. Mina Kruseman de eerste opvoeringen van dit kunstwerk en heeft zij daarmede *alléén* zich voor Nederland verdienstelijk gemaakt, zeker heeft ze niet kunnen droomen, dat, toen zij de kroon neerlei, die ze zich eigenmachtig op de slapen had gedrukt, eene àndere koningin zou opstaan, die àl hare voorgangsters in de schaduw zou stellen, om het ideaal van Multatuli te verwezenlijken; eene Koningin der Koninginnen, die we in mej. Beersmans, bij herhaling hebben ontmoet.
Bij *herhaling* schreven we, want het is *ons* niet ontgaan, dat mej. Beersmans, ofschoon nog aan het Vlaamsche tooneel verbonden, als gast in den Nieuwen Schouwburg is opgetreden, om door

haar tegenwoordigheid eene benefice-voorstelling van den heer D. Haspels op te luisteren en door haar spel de opvoering van *Vorstenschool* ten onzent te volmaken.

Niemand beschuldige ons toch van overdrijving, wanneer wij beweren, en, na het aantal voorstellingen, dat we bijwoonden, blijven beweren, dat de opvoering van *Vorstenschool* ten onzent aan het volmaakte grenst. En hoe kan het ook anders. De geniale auteur telt onder de leden van ons gezelschap niet alleen tal van vereerders, maar zelfs blinde aanbidders. Enkelen van wie men beweert, dat zij alles verloochenen behalve dàt wat Multatuli schreef, en waar dan zùlk een meester optreedt, als Mentor voor zulke discipelen; waar het genie van den dichter de harten beroert en de muskelen spant; waar hij zijn invloedrijken geest doet lichten op de hoofden van die allen, dan moet hij eindelijk zelf spreken uit zoovelen; daar weerklinkt uit allen de stem van den meester.

Zoo was het in Vorstenschool ten onzent altijd; zoo was het ook nu weder.

Een Louise, schooner dan die ons door mej. Beersmans is voorgesteld, kunnen we ons moeielijk denken. Zij is zich zóó volkoeene zoo alle moeilijkheden overwinnende liefde; zij spreekt, acteert, ageert, zóó waardig, zóó koninklijk en met zooveel als aangeboren majesteit, dat ze een paar malen het publiek werkelijk in verrukking bracht. Het eerste bedrijf en de scène in de kamer van Hanna waren voorbeeldig schoon en bezorgde haar tot driemalen toe de eer der terugroeping, terwijl zij na het laatste bedrijf nog tweemalen moest verschijnen. Wie zóó het werk des dichters opvat; wie zoo leerde woekeren met eene natuurgave, verdient méér dan onze bewondering; zij verdient onze hoogachting, onze genegenheid.

Naast zulk eene koningin, een koning als de heer D. Haspels, die voor de opvatting zijner hoogst moeielijke rol onze hulde niet behoeft, daar Multatuli hem in een der laatste uitgaven van zijn drama (?) met onderscheiding noemt, en het succes der hoofdtooneelen is aan geen enkele redelijke bedenking meer onderhevig. Of behoeft het nog vermelding, dat de heer W. Van Zuylen zich als prins Spiridio en Herman beide, hier geestig, los, gemakkelijk, daar ruw maar goedhartig, doch steeds met talent van zijn taak

kwijt; dat de beneficiant een von Schuckenscheuer is bij uitnemendheid, *bepaald, auf Ehre;* dat de heer J. Haspels als van Huisde zijn ouden roem handhaaft; dat mevr. Eugener-Van Dam eene zeer verdienstelijke Hanna is, die uitmuntend kan worden, wanneer ze van: *Mijn eer woont hier, en niet in het paleis eens Konings*, aan haar voordracht wat meer bezieling kon bijzetten, en dat Puf is een der beste rollen van den heer Van Nieuwland, die we niet te realistisch mogen noemen, daar de auteur 't schijnbaar zoo gewild heeft; waarom we hem de verklaring van zeer verdienstelijk niet mogen onthouden.

Aan mevr. Valois-Sablairolles was de niet zeer aangename taak opgedragen, de Koningin-moeder voor te stellen. 't Is een rol waarin niet of bijna niet wordt gesproken, dan een enkel woord of een halve zin, waarbij niet 't minst te acteeren valt, een soort van ledepop, waartegen steeds gesproken wordt, zonder op antwoord of wederlegging te wachten; en toch stelt de auteur aan die figuur hooge eischen. Wij gelooven, dat de actrice nog geboren moet worden die er iets van maken zal, maar nu mevr. Valois zich toch de moeite geeft er voor te poseeren, zouden we een volgenden keer gaarne zien, dat zij er uitzag als de *moeder* der koningin en niet als haar zuster.

De boerenvrouw mocht wel wat meer in het karakter, dat haar is aangewezen, gekleed zijn en dan wat frisscher.

De overige personen hebben geen gelegenheid in iets uit te munten, 't is dus reeds prijzenswaardig, dat zij meewerkten tot een goed geheel, tot een schoon geheel zouden we schrijven, indien 't niet door een paar plaatsen werd ontsierd. Iedereen begrijpt wat we bedoelen, want bijna iedereen trekt den neus op en iedereen *walgt* bij de woede van Herman als hij uitvalt: *Beleefd? wie durft hier* etc., want het wekt verbazing en ergernis tevens, dat een kunstenaar als Multatuli blind schijnt te zijn voor zoo'n paar moddervlekken op zijn eigen meesterstuk. Of heeft hij er op gerekend, dat de acteur, die Herman zou vertolken, beschaafd genoeg *moest* zijn om te weten, dat al wat gedrukt staat en gelezen kan worden, daarom nog niet in het openbaar kan worden uitgesproken, dan hebben wij er vrede mee en wenschen aan de verdere opvoeringen van *Vorstenschool* een even druk bezoek en even groot succes als daaraan gisteren te beurt viel.

8 november 1878
Aantekeningen in potlood van Mimi in de Atlas Universel Géographique (Parijs 1822) bij Plaat 25 «Asie». (M.M.)

1. Bushires: *mogelijk «Baskirs, Bachkirs» of «Basjkieren», een Mongools volk in Europees Rusland. In 1876 had de tsaar een Basjkierenregiment opgericht dat in 1878 deelnam aan de Russisch-Turkse oorlog (1877-1878).*

Konstantinopel
Angora
Aleppo
Bagdad
8 Nov 78 Bushires?[1]

1 februari 1879
Brief van Multatuli aan J.M. Haspels. Twee dubbele velletjes postpapier, waarvan blz. 1-7 beschreven. (M.M.)

1. B: *Hendrik J.J. Bos, penningmeester van het Rotterdams toneelgezelschap.*
2. krediteur te Brussel: *de slager Laporte; zie verderop in de brief.*
3. pretentie: *vordering*
4. Z: *Zuur, eigenaar-beheerder van hotel De Toelast in Den Haag.*
5. beseitigen: *oplossen (du.)*
6. masse: *kapitaal (fr.)*

Wiesbaden 1 febr. 1879

beste Haspels! Wanneer moet ik komen? Of wacht ge met arrangementen tot ik in Holland ben? Of zou er 'n brief weg zyn? Voordrachten houden *moet* ik. Daar is geen lieve moeder voor. Ik zou anders ook geen kans zien U en B.[1] die *f* 1000. terug te geven. Alzoo: dóórzetten alsjeblieft!

Maar 't is niet om die *f* 1000.- alleen. Ik schreef U reeds dat m'n heele zomer 'n aaneenschakeling van verdrietelykheden geweest is, schoon niet juist door dingen van financieelen aard. Er kwamen allerlei dingen als spoken by. 't Eene was pas voorby als 't andere zich voordeed. Ik ben dan ook door dat alles zoo zenuwachtig geworden dat–nu, seuren geeft niets! Ik had zoo gehoopt, dezen zomer door wat inwendige rust wat opteknappen, en 't is juist andersom geweest.

Behalve m'n vraag: «wanneer ik komen moet?» heb ik U nu 'n ander verzoek te doen, aan U of onzen Bos, dat is hetzelfde.
Telkens word ik lastig gevallen door een oude krediteur te Brussel[2]. Het is voor 'n schuld van m'n arme vrouw en kinderen uit het jaar ??–ik weet niet hoe oud de pretentie[3] is. Rechtens verjaard zal ze wel wezen, maar ge begrijpt dat ik me dáárop niet beroepen wil *om niet te betalen*, wel *om den man te beletten mij onaangenaamheden aantedoen*.
Hoeveel de schuld precies bedraagt, weet ik op 't oogenblik ook niet. Doch ter zake–Wilt gy of Bos hem mits tegen volledige kwitantie 300 gl. zenden? (of beloven, wanneer 't U niet terstond schikt.) Die 300 gl. kunnen dan even als de *f* 1000 verrekend worden met de recette der voordrachten.

Gy of Bos kunt schrijven dat ge U omdat ik onwel ben, met die zaak belast hebt. Maar dring SVP. op volledige kwitantie aan. Als *ikzelf* hem schrijf, gebruikt hy myn brief als punt van uitgang om de zaak als gerenoveerd voortestellen. Ik weet dat het hem by z'n herhaald aandringen dáárom te doen is.
Juist in verband met m'n aanstaande komst in Holland is me die zaak zoo hinderlyk.
Het denkbeeld stuit me tegen de borst dat hy (als die Z[4]) my zou komen bestoken by 'n lezing. Ik heb nòg 'n spook van dien aard in 't zicht, maar dat hoop ik later te beseitigen[5].

De pretentie van dezen man is (meen ik) ± 1300 francs. Maar ik herinner me dat hy in vorige brieven aandrong op *rente*. (*Ik* wil hem die gaarne geven, zoodra ik *kan*. Maar als ik hem dat schryf, maakt hy van dien brief 'n *obligatie* 'n punt van aanklacht etc)
In *Uwe* handen (of in die van Bos) als derde persoon kunt ge hem onder 't oog brengen dat hy *rechtens* niets te vorderen heeft, daar ik sedert zeer lang, helaas, in kennelyken staat van onvermogen ben–

(gelukkig 'n koopman! Eenmaal failliet, staat hy onder bescherming van de wet! *My* vervolgt men zonder ophouden sedert ik Lebak verliet, dat is nu sedert 23 jaar!)

Och ik zal er maar niet meer byschryven. Verzoek Bos die zaak

voor my te beredderen, en vergeef me dat ik zoo over U beschik. Wanneer moet ik komen?

Hartelyk gegroet
Dek

Ik sluit den brief van den man maar hier in. Ik denk dat ge wel in 't holl. aan hem kunt schryven. Zeg vooral dat hy, uw (eventueel) voorstel niet aannemende, niets ontvangt.
Dit *meen* ik niet. In allen geval wil ik hem betalen. Het is maar om hem den lust te benemen my zoo lastig te vallen. De Kerel heeft me wel voor 13000 fr aan *stemming* bedorven. Maar dàt wordt niet gerekend!

Ik bedenk daar iets. Als hy ziet dat iemand zich met de behandeling van myn «zaken» belast, zal hy daaruit opmaken dat er wat *is*, 'n «boedel» of 'n «masse»[6] of zoo-iets. Schryf dus dat ge het doet als vriend, en om my plezier te doen, daar het me hindert dat de man zoo om z'n geld verlegen is, doch volstrekt niet omdat ik betalen *moet* of betalen *kan*. Gy (of Bos) schiet my uit vriendschap dat geld voor, doch wilt dit slechts doen op voorwaarde dat ik dan ook van hem àf ben.

Het nummer van 's mans adres is niet duidelyk maar

Mr Laporte
boucher,
Rue Josaphat
Schaerbeek
(Bruxelles)

Zal wel voldoende zyn.

4 maart 1879
Opdracht van Multatuli in Bloemlezing van Heloïze (1879). (M.M.)

Den Heere A.S. Kok
Uit hoogachting,
van
den Schr.
Deventer, 4 Maart 79

11 maart 1879
Opdracht van Multatuli. (kollektie Antiquariaat Schuhmacher, Amsterdam)

Den Heere H.L.F. Pisuisse
den fynen opmerker,
uit hoogachting
van
den Schr.
Middelburg
11-3-79

16 maart 1879
Opdracht van Multatuli. (kollektie Antiquariaat Schuhmacher, Amsterdam)

Den Heere H. de Raaf
uit hoogachting van
den Schr.
Breda, 16 Maart 79

22 maart 1879
Briefkaart van Multatuli aan J.M. Haspels, met poststempels Amsterdam 22 mrt 79 en Rotterdam *22 mrt 79; geadresseerd aan WEDHeer J. Haspels toneeldirekteur Westersingel Rotterdam*[1]*. (M.M.)*

1. Rotterdam: *oorspr. stond er* Amsterdam, *doorgehaald.*
2. R. & V.Z.: *Roelands en Van Zuylen, twee organisatoren/reisbegeleiders; de laatste was een broer van de toneelspeler.*
3. schoonzuster uit Hoorn: *Chris Merens-Hamminck Schepel.*
4. q.N.: *quaere Nomen, je weet wel wie (lat.)*

Dat ge nog geen antwoord hebt op uw brieven van – (die 1 & 2, welke ik in één couvert ontving) heeft volstrekt geen onaangename of verontrustende reden 't is waar dat ik van drukte (en zwakte!) duizelig ben, en soms niet weet waar het hoofd staat. Den reisonkosten van R. & V.Z.[2] zyn onbehoorlijk *laag*. Over 't àndere later. Doch verwacht in geen geval iets onaangenaams, beste kerel!

Geheel buiten u om, heb ik me voor Maandagavond verbonden voor Veendam. Ik kan dan dinsdag (25) bezwaarlyk te Groningen present zyn. Ik ga liever reeds morgen op reis naar Veendam dan dat ik langer in Amsterdam blyf.
Hier te Amsterdam had ik vrouw, schoonzuster uit Hoorn[3] & etc. Vandaar dat m'n zoogenaamde vrye dagen juist drukker waren dan de ònvrije. Weldra meer, zoodra ik 'n paar uur rust heb. Ik ben moe. Zeer hartelyk gegroet van *q.N.* Amsterdam, Saterdag.

31 maart 1879
Opdracht van Multatuli in Millioenen-Studiën (1878). (kollektie Antiquariaat Schuhmacher, Amsterdam)

Aan H. Hollidee
den fynen opmerker, den keurigen schryver
van
den auteur

Hoorn, 31 Maart 1879

Voorjaar 1879
Reaktie van G. Kuyper Hz. op een gedicht van W.L. Penning. Zie bij maart 1875. Fragmenten.

(....) niet zoozeer om den even verwarden als duisteren en opgeschroefden gedachtengang, als om het onpassende eener openbare hulde aan den persoon, die zich achter den gevierden pseudonym Multatuli verbergt (....)
Zulk een individu in 't openbaar te vieren, anders dan als een zielskrank genie, is meer dan een onbezonnenheid, meer dan een gemis aan fijngevoeligheid; het is, ook met het oog op de onwraakbare rechten eener welgeordende maatschappij, eene afkeurenswaardige handeling. Het genie te bewonderen, den man om zijn zelfverkankering te beklagen: dit is de eenig waardige rol van een onafhankelijke, naar veredeling van allen in alles strevende drukpers. (....)

** 13 april 1879*
Advertentie in De Zaanstreek. Afschrift van de hand van W. van der Horst. (M.M.)

Bovenzaal «Café Suisse»
Zaandam.
Voordracht van Multatuli
Dinsdag 15 april e.k.
des avonds te 8 uur
Kaarten te bekomen bij den Boekhandelaar P.N. Sombeek, alsook in «Café Suisse» à *f* 0,99.
Op den avond van de Voordracht aan «Café Suisse» *f* 1,49

Felger

22 april 1879
Opdracht van Multatuli in Over Specialiteiten. (kollektie Antiquariaat Schuhmacher, Amsterdam)

Den Heer F.H.M. Rant
met de vriendelijke groeten
van den Schr.
Rotterdam, 22 April '79

2 mei 1879
Brief van Multatuli aan J.M. Haspels. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (M.M.)

1. deed dit: *oorspr. stond er* doe 't.
2. praatjes: *oorspr. stond er* klets-.
3. dit hoeft niet: *de voorafgaande alinea is doorgehaald; oorspr. stond er*: Och, zend dezen brief aan m'n vrouw (adres den hr Braunius Oeberius, driehovenstraat Arnhem) Ik heb geen lust het tweemaal te schryven.

Vrydag Amsterd, 2 Mei 79
beste Haspels! Toen ik Donderdagmorgen uit den Briel thuiskwam, vond ik Uw brief. Hartelyk dank!

Eergister, 30 April, 's morgens vóór m'n vertrek naar den Briel zond ik Eduard 60 gl. om in den Haag te kunnen afrekenen (z'n

kamerhuur expireerde dien avond) en hier te komen. Ik schreef hem dat hy by U mocht gaan, en gelastte voorts, voor 't geval dat het te laat mocht zyn, in myn hôtel, dat men hem dien nacht myn kamer geven kon. Natuurlyk wachtte ik hem dus by m'n terugkomst aan de boot, of in m'n hôtel. Hy is niet gekomen!

(Ziedaar nu eens weer 'n staaltje van z'n vreemd wezen. Ik zeide U dat het niet te beschryven is. Zóó heeft-i my altyd teleurgesteld en geagiteerd. Toen ik hem na den dood zyner moeder bericht vroeg van haar laatste dagen en uren, liet-i me *drie weken* op 'n brief wachten, en daarin stond nog niet eens wat ik hem gevraagd had! Eerst *maanden* daarna mocht ik vaguement en als by toeval daarvan iets vernemen.)

Hy zou nu, oppervlakkig beschouwd verdienen dat ik eenvoudig wegging en hem in den steek liet. Maar daartoe had ik reeds dikwyls aanleiding en *recht* gehad. Ik deed het *niét*, omdat-i dan tot *myn* schande en nadeel rondloopt. Dit is ronduit gezegd, de hoofdoorzaak dat ik niet reeds lang dien zwaren last van den hals wierp.
Maar de eenige oorzaak is 't niet! Want hoe ellendig hy zich ook telkens gedraagt, ik *moet* wel aannemen dat er iets *in* hem hapert. Deze keer stel ik me de zaak zóó voor. Toen ik hem voor 'n dag of zes (met het oog op die afrekening in den Haag) vroeg wat-i daar had aftedoen, noemde hy 'n paar niet hooge postjes op misschien tesamen 40 gl. of zoo-iets. De gezonden 60 gl moesten dus voldoende zyn. Nu zie ik dat-i by die opgave uit «bescheidenheid» of *vrees* weer gelogen heeft en dat-i *meer* schuldig was waarmee hy niet voor den dag durfde komen. Het zou wel weer heel beroerd zyn (vooral daar-i na 't vroeger gegeven geld niet wéér schuldig wezen *mocht*!) maar 't verklaart iets. En toch is die verklaring niet helder. Want al hàd hy nu achterstand, meer dan-i durfde bekennen, dan had hy toch eergist'ravond of gister morgen zich hier kunnen bevinden. 't Is me weer 'n raadsel en zeer agitant. Vanmiddag liet ik by uw vrouw vragen of-i daar was. Antwoord: *neen*! en dat-i gister getelegrafeerd had, «gist'ravond niet te kunnen komen.» Maar hy had er niet by gezegd: wanneer dan?
Ge begrypt dat ik telkens op 't punt stond hem per teleg. te vragen waarom ik niets van hem hoorde? Maar ik deed dit[1] tot nog toe niet, hèm willende laten uitkomen. Ik zal nogeens den dag van morgen (misschien tot den avond toe) afwachten. Hy heeft me als

aan 'n angel vast, omdat zyn rondloopen *myn* schande is. M'n vyanden maken er gebruik van. Dan ben ik 'n «slechte vader», en hy schaamt zich niet dit te laten denken, al zal-i 't dan niet ronduit zeggen. Z'n brieven aan my vloeien altyd over van dankbare hartelykheid, en in den omgang is z'n toon altyd zacht en onderdanig tot het kruipende toe! Is 't niet misselyk?

½ 11. savonds

daar komt-i aanzetten! Ik heb me woedend gemaakt. De reden van z'n uitblijven was 't wachten op waschgoed (alsof-i dat niét van hiér uít, had kunnen halen) en dergelyke praatjes[2]. Hy kon geen bestellers krygen om 'n paar geleende meubelstukken terug te laten brengen! Dáárom liet-i my zitten wachten als 'n gek! En ook Uw vrouw die ook niet geweten heeft wat ze 'r van denken moest!

dit hoeft niet.[3] hartelyk gegroet
tt Dek

11 mei 1879
Ingezonden brief van R. Pieper in De Zaanstreek. (fotokopie M.M.)

Mijnheer de Redacteur!

Na *drie weken lang* op mijn Ingezonden Stuk naar aanleiding zijner beoordeeling van mijn Verslag over Multatuli's voordracht te Krommenie het stilzwijgen bewaard te hebben, komt nu de Heer B. van Assendelft in Uw jongste nummer met een antwoord daarop voor den dag.

Ik mag mij over dat antwoord voldaan gevoelen; en wanneer de Heer B. van meening is, dat de lange tusschenpoozing dezen of genen heeft doen vergeten, waarover de kwestie tusschen hem en mij eigenlijk liep, dan mag hij zich vleien met de hoop, misschien daardoor eenigszins zijn terugtocht te dekken,—maar dan ook alleen daardoor.

Dat ik mij voldaan mag rekenen, grondt zich al dadelijk hierop, dat de heer B. erkent met zijn benaming «den diepsten Denker» *al te stellig* geweest te zijn.

Hij had ook kunnen zeggen *al te verwaand* en *te ondoordacht*.

Voorts vraagt hij: sedert wanneer geldt het voor Geleerdheiduitkramerij als men vertelt wat anderen ons geleerd hebben?

Ik antwoord, dat het altijd Geleerdheiduitkramerij is en zijn zal, op hoogen toon te spreken over dingen waarover men blijkbaar nooit ernstig gedacht of gelezen heeft;—wanneer men schermt met een hier of daar opgevangen woord of klank en tevens blijkbaar niet op de hoogte is van 't behandeld onderwerp.
De mededeeling van den Heer B., dat hij nogal opgeruimd van aard is, doet me om hem pleizier; maar die opgeruimdheid moet hem niet tot luchthartigheid verleiden in 't beoordeelen, het prijzen of laken van personen of leeringen, die hij blijkbaar niet beoordeelen of vatten kan.
En dat hij dit deed, is mijn Hoofdgrief tegen zijn geschrijf, zooals ik in mijn vorig Ingezonden Stuk uiteengezet heb.
Het gold hier niet zoozeer de vraag of B. met mij in meening verschilde; maar 't gold hier het *beginsel*, dat ik aan iemand als B. het Recht ontzeg, te meenen dat *hij*, door zich een Discipel van Multatuli te noemen en te wanen, vrijheid had op andersdenkenden te smalen.
Er is een tijd geweest, dat geen leek,—dus noch B. noch ik—het gewaagd zou hebben eenig oordeel over dezen of genen spreker of schrijver te uiten. Dat is thans anders, en mijns inziens is dit gelukkig. Alleenlijk vrees ik, dat velen nu licht in een ander uiterste zouden vallen.
Tegenwoordig hoort men menigeen op hoogen toon oordeelen over allerlei leering en meening,—op zóó hoogen toon dat men zich vaak ergeren moet, als men nagaat wie die meeningen uit, en uit welke oorzaak hij die uit.
Dat was het dan ook, wat mij in B.'s eerste stuk ergerde.
Hij voelt nu blijkbaar wel, dat hij zich toen *vergaloppeerd* heeft, en moest dit nu liever, door zwijgen, of ronduit, erkend hebben, dan zich nu door gauwigheden of quasi-geestigheden te willen dekken.
Ik heb hem toen reeds ronduit mijne ergernis over zijn wijze van doen te kennen gegeven; en hem op duidelijke wijze zijn gebrek aan ernst verweten, en als mijne vaste meening te kennen gegeven dat Multatuli (of wie dan ook) van zulk slag vereerders weinig gediend moet zijn. Uit B's eerste stuk bleek trouwens dan ook duidelijk genoeg, dat het hem niet te doen was, om over meeningen te twisten of te redeneeren,—maar om den schrijver van 't verslag eens te pakken te nemen.

Volkomen juist acht ik de opmerking van den Heer H. de Lang (Zaanstreek van 4 Mei,) dat B's brief aan een verkeerd adres terecht kwam. Blijkbaar toch was B. aanvankelijk van meening, dat de schrijver een «Dominé,» liefst een «modern Dominé» was, en *daarom* heeft hij, *hij*, «dat heer eens op zijn nummer willen zetten.»
En dat is een heel verkeerd principe.
Ik bedoel namelijk de handelwijs van zoovelen tegenwoordig, die een of andere leering of meening vinnig aanvallen of wel uitbundig verheffen, alleen *omdat* ze van een Orthodox, van een Modern, van een Naturalist of van wien dan ook uitging. Verder betoog acht men dan overbodig. Alzóó de Heer B.: hij *verbeeldt zich*, een Multatuliïst te zijn. *Dus* is elk die niet met «den diepsten Denker» alles ééns is een Domkop, den naam van Mensch onwaardig, enzoovoort.
Het afkeurenswaardige en onwaardige van zulk een wijze van doen in 't licht te stellen, een wijze van doen die uit oppervlakkigheid en verwaandheid voortvloeit—van welke zijde ze dan ook kome,—was doel van mijn vorig, is doel ook van dit schrijven.
Gold het hier niet een zoo gewichtig beginsel, ik zou mij wel onthouden, zooveel woorden te spillen aan iemand die over mijn verslag geschreven heeft en nu daarna zegt: «Ik heb zijn verslag maar vluchtig gelezen en mij daardoor soms vergist.» (Ja, *die* is fraai! *Nu* had B. *stelliger* kunnen spreken, en zeggen: ik heb 't verslag juist niet gelezen of willen lezen; dat maakt ook minder uit; maar ik moest eens wat schermen met groote woorden en—wat steken aan de Steker geven!)
Wat de vreemde woorden aangaat, door B. nauwgezet uit mijn antwoord verzameld, moet ik hem herinneren, dat uit het verband, waarin mijne opmerking daarover voorkwam, alleen blijkt *niet* dat ik het gebruik van vreemde woorden in een Hollandsch opstel als zoodanig afkeur, want ze zijn zelfs niet altijd te mijden, *maar* dat ik het minst genomen belachelijk vind, ze te bezigen wanneer men zelf de beteekenis of kracht daarvan niet vat, zooals B. bij zijn woord *genre* zoo armzalig toonde.
«Toon iets beters als ge afkeurt!»—daarvan lees ik den *zin* en de *bedoeling*, in 't 3e Bedrijf van Multatuli's Vorstenschool.

«Ik eisch
Een blijk... neen, blijken,... neen, bewijzen, dat
Men recht tot spreken heeft, en dat men niet
In smalen, 't arbeidschuw pretext zoekt voor
Dagdieverij.»

En verder:

«Wie afkeurt, toone dat z'n oordeel rijp is,
Dat hij gewerkt heeft, en uit traagheid niet
Zich wijdde aan 't hedendaagsche modevak
Aan 't *pis-aller* der luiaards: oppositie!»

Bij het overdenken dezer woorden, wordt het, dunkt mij *al* te lastig om te blijven geloven, dat Multatuli grifweg afkeuren of afbreken wil, ook daar waar hij niet iets terug kan geven, wat, naar zijne meening althans, beter is. De dagdieven en luiaards —voor wie zulk afbreken quand-même heel vermakelijk moet zijn—krijgen in die regels hartig hun bekomst.

Eindelijk, er ligt geen verdienste in het zeggen: ik behoor tot deze richting of tot gene, of wel ik ben een aanhanger van dezen of van dien.

Maar het is alleén *iets*, het is zelfs *veel*, te kunnen zeggen: zóó is mijne meening zóó mijn geloof, *omdat* ik *zelf* heb leeren inzien, door ernstig en grondig hooren, spreken, lezen, nadenken enz. dat die meening, dat geloof op gronden steunen.

En dan zal men ook inzien, dat Bescheidenheid een Deugd is niet-alleen, maar een Plicht en een Eisch.

Hiermede verklaar ik van verder geschrijf met den Heer B. af te zien.

R. PIEPER.

6 Mei '79.

P.S. Te dezer plaatse tevens mijn dank aan den mij onbekenden Schrijver van het artikel «Multatuli-dienst» in «de Vrijheid» van 26 april j.l. voor de mij betoonde sympathie, en aan hem die mij dat stukje onder de oogen bracht.

R.P.

12 mei 1879
Briefkaart van Multatuli aan Edu, met poststempels Wiesbaden 13-5-79 en Rotterdam 13 mei 79; geadresseerd aan E. Douwes Dekker junior hugo de grootstraat, 50 Rotterdam. (M.M.)

Brief van den 8e (en 'n vorige te Arnhem) behoorlyk ontvangen. Alles zeer goed, doch ik wacht nader schryven. Zyn de kleeren goed? En bevalt den kamer! Schryf me alles uitvoerig, ook de kleinigheden. Binnen een paar dagen zal ik je boeken expedieeren. Gegroet. *D.*
Wb. 12/5/79.

Omstreeks mei 1879
Parodistisch verslag in dialoogvorm over een benefiet- voorstelling van Vorstenschool in het Humoristisch Album, blz. 258 e.v. Eerste pagina.
1. *Zie voor vervolg* Over Multatuli, *27, blz. 259 e.v.*

«Wat gefe se van afet, juffrouw?»
«Ik hoor
«FOSTESCHOOL,»
'n stuk van 'n Italiaander, Malletuli heet ie geloof ik. 't Mot 'n mooi stuk zijn, soo voornaam, 't speult onder de rijkdom, weet uwe. Se froege me buite wie of de konegin speult. «Gut mens, dat mot uwes *mijn* niet frage,» seij ik, ik weet niet eens datter 'n konegin vertoond wordt,—maar siet uwe, juffrouw, 't is maar om uwe sooveel te segge, asdat we wat moois te sien krijge.»
«Stil mens, 't scherm gaat op.»
.....
«'n Mooie kamer, juffrouw—fijn hoor!»
.....
«Wat 'n dronke lap, je sou segge hoe late se 'm in.....
«Merkt uwe wel, dat ie mot opbiegte?»
«Hij het 'n flink soppie op, juffrouw.»
.....
«En sefe kindere; ongelukkig hé?—
Daar heb je nou vrouw Hobbel, me naaste buur, die is nou alweer bijna ses maande heen en erg ongemakkelijk, en 'r jongste is pas acht maande; 't mens het wat te stelle met 'r sooitje en dan 'n man,

'n zware groote kerel. Ja juffrouw, d'er valt soowat voor met» «Juffrouw, da'tik uwe in de rede val, nou het ie weer geseid dat ie acht kindere het; maar 't was 'n drukfout...

„Wat gefe se van afet, juffrouw?"
„Ik hoor

„FOSTESCHOOL,"

'n stuk van 'n Italiaander, Malietuli heet ie geloof ik. 't Mot 'n mooi stuk sijn, soo voornaam, 't speult onder de rijkdom, weet uwe. Se froege me buite wie of de konegin speult. „Gut mens, dat mot uwes *mijn* niet frage," seij ik, ik weet niet eens datter 'n konegin vertoond wordt, — maar siet uwe, juffrouw, 't is maar om uwe sooveel te segge, *nadat* we wat moois te sien krijge."
„Stil mens, 't scherm gaat op."

„'n Mooie kamer, juffrouw — fijn hoor!"

„Wat 'n dronke lap, je sou segge hoe late se 'm in."

„Merkt uwe wel, dat ie mot opbiegte?"
„Hij het 'n flink soppie op, juffrouw."

„En sefe kindere; ongelukkig hè? — Daar heb je non vrouw Hobbel, me naaste buur, die is nou alweer bijna ses maande heen en erg ongemakkelijk, en 'r jongste is pas acht maande; 't mens het wat te stelle met 'r sooitje en dan 'n man, 'n zware groote kerel. Ja juffrouw, d'er valt soowat voor met"

„Juffrouw, da'tik uwe in de rede val, nou het ie weer geseid dat ie acht kindere het; maar 't was 'n

„In 't boekie. Ja dat komt in krante ook wel voor."

„S'en kindere loope op de trap en op straat. Siet uwe, dat komt bij mij niet voor, maar grutte dat is 'n kost die ete we ook driemaal per week."

„Hoort uwes dat, juffrouw? Hij seid konegin, is dat dan de konegin?"

„Welneo mens, se het immers geen kroon op 'r hoofd en geen herremelijn an."
„Ja maar juffrouw, hij seid 't toch, en nou mot uwe wete, ik heb 'n neef en die is timmerman aan de komedie en die seid dat se in de laaste tijd erg suinig binne geworde, se beknibbele alles en nou sal 't seker sijn, dat 'r geen nieuw konstuum het kunne overschiete, en dat se 't non maar met 'r eige jurk mot doen."
„Jawel juffrouw, uwe het wel gelijk, tegenwoordig komt overal de klad in . . . . en ik die nog soo gehoopt had 'n konegin te sien. — Heb je gemerkt dat se de arreme drommel maar twee guldes gegefe het?"

„Juffrouw, dat's de moeder, se seid mama; hoe hiet se ook weer: weet uwe 't niet?
„De moeder van de koning meent uwe — jawel, wacht is, ik heb 'r is van digtebij gesien bij 't passere van de Beulingstuis, 'n knap stuk vrouw, hoorje."

„Goeije god, juffrouw, wat praat dat mens! wat 'n redenaas! wat 'n redenaas! Wat se seid is mooi, vind uwe niet? Over senie en 'n kersboom en vuije siekte, hè! die ze gelukkig niet noemt. Jawel, d'er valt zoowat voor op de wereld."

„Graaf Otto? heb ik daar niet meer van gehoord?"
„Ik ken wel eene Otte, juffrouw, maar die was geen graaf; hij was froeger kruijenier op 't eind van de Egelantiersgracht bij de Baangracht, weet uwe, 'n klein win-

«In 't boekie. Ja dat komt in krante ook wel voor.»

.....

«S'en kindere loope op de trap en op straat. Siet uwe, dat komt bij

mij niet voor; maar grutte dat is 'n kost die ete we ook driemaal per week.»

.....

«Hoort uwes dat, juffrouw? Hij seid konegin, is dat dan de konegin?»

.....

«Welnee mens, se het immers geen kroon op 'r hoofd en geen herremelijn an.»

«Ja maar juffrouw, hij seid 't toch, en nou mot uwe wete, ik heb 'n neef en die is timmerman aan de kemedie en die seid dat se in de laatste tijd erg suinig binne geworde, se beknibbele alles en nou sal 't seker zijn, dat 'r geen nieuw kostuum het kunne overschiete, en dat se 't nou maar met 'r eige jurk mot doen.»

«Jawel juffrouw, uwe het wel gelijk, tegenwoordig komt overal de klad in.... en ik die nog soo gehoopt had 'n konegin te sien.– Heb je gemerkt dat se de arreme drommel maar twee guldes gegefe het?»

.....

«Juffrouw, dat's de moeder, se seid mama; hoe hiet se ook weêr: weet uwe 't niet?

«De moeder van de koning meent uwe–jawel, wacht is, ik heb 'r van digtebij gesien bij 't passere van de Beulingsluis, 'n knap stuk vrouw, hoorje.»

«Goeije god, juffrouw, wat praat dat mens! wat 'n redenans! wat 'n redenans! Wat se seid is mooi, vind uwe niet? Over senie en 'n kersboom en vuile siekte hè! die ze gelukkig niet noemt. Jawel, d'er valt zoowat voor op de wereld.»

.....

«Graaf Otto? heb ik daar niet meer van gehoord?»

«Ik ken wel eene Otte, juffrouw, maar die was geen graaf; hij was froeger kruijenier op 't eind van de Egelantiersgracht bij de Raamgracht, weet uwe, 'n klein winkeltje, hij had goeije kemijnekaas ook. Waar de man nou is, weet ik niet.»[1]

(....)

1 augustus 1879

Brief van Multatuli aan Edu. Enkel gevouwen velletje postpapier, geheel beschreven. (M.M.)

1. embarcadère: *aanlegsteiger (fr.)*

Wb. 1 Aug 1879

Waarde Edu, groot nieuws, we gaan verhuizen naar:

Geisenheim

Het ligt even boven Rüdesheim aan den Ryn. We gaan aanst. dinsdag-avond van hier. 't Is maar een uur sporens van Wiesbaden. Ons goedje gaat met 'n kar of z.g.n. meubelwagen.
Daar er in Duitschland meer Geisenheimen zyn, zal 't nuttig wezen op 't adres te zetten *Geisenheim a/R.*–
Ik verzocht heden den heer Funke je je 60 gl. te zenden over Augustus. Hy zal 't zeker terstond doen. Ik kan 't van hier niet doen daar ik vry schraal zit, en moeite hebben zal met de kosten van de verhuizing &c.
Maar nu iets anders. We hebben 10 pond kapok noodig. Wilt ge die kopen en ons zenden. Me dunkt het best is per boot. Met de spoor blyft het soms zeer lang onder weg, en er is haast by. Maar er is verschil van *soort*. Je moet koopen van de *beste*, *die goed gezuiverd is*, of althans de best gezuiverde die er te krijgen is. En maak er wat spoed mee. Laat my dan tydig weten met welke boot het verzonden is, dan zal ik ze by de embarcadère[1] te Geisenheim waarschuwen. Informeer je ook of de boot die je kiest, wel te Geisenheim aanlegt. Sommigen doen 't wèl, anderen niet.
Een brief die maandag-middag van Rotterd gaat, zullen we zeker nog hier krygen. Wat ge nà maandagmiddag verzendt, moet je naar Geisenheim a/R adresseeren.–
Doe myn hartelyke groeten aan den heer Van der Hoeven, en deel hem myn nieuw adres mee.–
Adieu, houd je goed! Dek.

De kleine jongen is allerliefst. Men kan zich geen beminnelyker kind voorstellen.–
10 *pond* kapok, geen tien kilo. Maak er spoed mee. Er is gebrek aan kussens.

15 oktober 1879
Brief van D.R. Mansholt aan F. Domela Nieuwenhuis. Twee dubbele velletjes postpapier, geheel beschreven. (I.I.S.G.) Fragment.

(....)
Ook Multatuli is levenszat en doodmoede. Hij kan niets meer. «Ik peins en mijmer doelloos,» schreef hij mij voor eenigen tijd en kan mijn gedachten niet op een punt bepalen. De kwaal schijnt in mijn hoofd te zitten. Ik ben moe...»
Och, och wat is het treurig dat zulke menschen tegronde gaan in den strijd tegen onze verziekte maatschappij.
Wel heb ik medelijden met dien man, den vurigen menschenvriend, dien grooten dichter, dien held!
(....)

5 november 1879
Brief van Multatuli aan J.M. Haspels. Twee dubbele velletjes postpapier geheel beschreven. (M.M.)

1. schryven: *oorspr. stond er* zeggen.
2. M. Kr.: *Mina Krüseman; in 1877 was haar driedelige autobiografie* Mijn leven *verschenen vol citaten uit Multatuli's brieven.*
3. gemeenzame: *vertrouwelijke.*

Geisenheim a/R
5 Nov[r] 1879
beste Haspels! Vreemd moet het je klinken maar 't is de waarheid: eerst heden las ik Uw brief van 4 Juni! (De oorzaak sla ik nu over, dat is te lankdradig. Als ik U spreek, zal ik er op terugkomen.)
Die brief bevat een oordeel over m'n zoon. Ik houd het voor volkomen juist!
«Haspels moet nu wel denken dat je 't kwalyk genomen hebt» zei m'n vrouw «omdat je niet geantwoord hebt.» *Zy*, nl. had me van ochtend, voor ik op was, den brief opgezocht. Ik wist dat er een brief van U was dien ik niet gelezen had, en daarover had ik gistravond met haar gesproken.

(Zoo heb ik nog meer brieven, ze liggen in 'n hoop schryvery. Ik ril als ik 't aanzie. De beste Funke weet ook niet wat-i aan me heeft.)

Gister had ik daarover getobt. Toen is zy aan 't zoeken gegaan, en zooals ik zei, van ochtend vond ik hem op m'n tafel.
Natuurlyk herinnert ge U niet letterlyk wat er instaat, maar de hoofdinhoud is Uw oordeel over Eduard. Al was ik 't *niet* met U

eens, dan nog komt kwalyk-nemen niet te pas by zoo'n ruiterlyke oprechtheid. Ik zou dan 'n gek moeten zyn. Maar, helaas, ik ben 't wèl met U eens. Ge hebt volkomen juist geoordeeld, en sedert lang wist ik dat er van hem niets te wachten was dan kwaads. Ja, hy is innig slecht! *Hy* is de hoofdoorzaak van m'n tobben. Door hèm is de band die my aan m'n overleden vrouw hechtte, verbroken. De uitlegging van al 't kwaad dat-i my berokkend heeft zou me nu te ver leiden, en meen niet dat ik hem uit zwakte nog altyd voortdurend gesteund heb! Neen. Ik verzeker U dat ik sedert lang, indien ik daartoe de macht gehad had, hem behandeld had als Czar Peter z'n zoon Alexis. Maar ik wist niet dat-i—o god dat alles is zoo pynlyk. Nogeens, *hy* is de hoofdoorzaak dat er zooveel van wat ik wilde mislukt is. Hy kompromitteerde m'n intérieur en verschafte daardoor wapens aan m'n vyanden. Basta voor heden. Ik schryf U eigenlyk alleen om U te zeggen dat ik alles met U eens ben.

Maar, kerel, waarom schreeft *gy* niet? Dit is waarachtig geen verwyt (m'n zwygen gaf er U 't recht toe, als ge 't zoo wilt uitrekenen, maar dit hebt ge nooit gedaan) neen, verwyt komt niet te-pas. 't Is niets dan 'n *vraag*.

De oorzaken van *myn* zwygen liggen in m'n hamlet's stemming (geheel juist is dit niet, maar ik gebruik die uitvlucht om kort te zyn) ik peins en mymer, en verteer in woede en stel alles wat maar eenigzins kan (en wat *niet* kan) wachten, tot later uit. De berg papieren die me aangrynst, maakt me schuw.

Op m'n vraag waarom schreeft *gy* niet, hebt ge een zeer gepast antwoord. «Wat baat het schryven aan iemand die 'n brief vyf maanden ongelezen liggen laat?» Nu ja, maar 'n volgende brief van U had me vroeger den vorigen doen opzoeken en wel vóór dat àl te lang uitstel me den moed benam in dien berg te gaan rommelen.

Want dàt is de oorzaak van dat uitstellen. Ik durf zoo'n hoop indrukken niet aan! Byna elke letter schrift die ik ontvang, wekt pynlyke gewaarwording in my op, niet zoozeer door 't *lezen*, als door de inspanning die my 't *antwoorden* kost, vooral daar ik toch in brieven me niet geheel en al uiten kan en dat narekenen van wat ik schryven[1] kan of niet, belemmert me. Niet geheel maar toch eenigszins, is dat gemeene dier M. Kr.[2] er de oorzaak van. Het

verdriet, gemeenzame brieven later aan publiek overgeleverd te zien (liefst met perfide uitlatingen!) werkt zeer storend op latere korrespondentie. Moet ik nu hier by zeggen dat dit niet beteekent dat *gy* m'n vodden zoudt laten drukken. Neen, 't is 'n *algemeene* indruk by elken brief dien ik schryf, en me dunkt ook anderen moeten last hebben van 't besef der mogelykheid dat hun geschryf ergens terecht komt waar 't niet wezen moet.
Doch *hoofd*oorzaak van m'n zwygen is dit niet! De ware reden zit in verterende woede over onmacht. Ik verzeker U dat ik niet zwygen zou als ik 'n stuk of vier schepen en 2000 man tot m'n beschikking had! Daartoe is geld noodig, en ik kan 't niet verder brengen dan *in leven blyven*. O, wat dàt aangaat voel ik me millionair by vroeger vergeleken! Sedert 'n jaar 3, 4 ontbrak me nooit het burgerlyk-noodige, juist wat me 't minst schelen kan. Recht graag wil ik van brood en water leven als ik maar kans zag dat andere te bereiken!
En de ergernis over al de beroerdheid die ik gebeuren zie. Ik lees geen krant zonder verdriet. Hoe men nog altyd lust hebben kan daartegen te schryven, te redeneeren, te betoogen, te waarschuwen begryp ik niet. Mijn indruk is alleen 'n *vloek*, en de wensch macht te hebben om te redeneeren met 'n *stok*. Dàt zou begrepen worden! De «macht». En juist díe ontbreekt me!
Nu ik eenmaal, aan u schryvende, de pen in de hand nam, ga ik ook probeeren andere dingen aftedoen. Daarom sluit ik schoon ik U veel te vragen had, dit o.a. hebt ge voordrachten voor my aangenomen? Zoo ja, wanneer moet ik komen? Mijn adres is: Geisenheim a/R.
HARTELIJK gegroet *Dek*

17 februari 1880
Bericht in het Rotterdamsch Nieuwsblad. (fotokopie M.M.)

Multatuli is geen man om «lezingen» te houden; daartoe is hij te veel zich zelf; hij heeft niet geleerd zich te richten naar anderen en velen van dezen begrijpen hem niet. Het gebeurde te Veendam bewijst het weder.
Zooals op vele kleine plaatsen bestaat ook te Veendam de gewoonte, dat gedurende de pauze de kennissen elkander aanspre-

ken en aan hunne verschillende tafeltjes bezoeken. Daarbij steken de heeren een sigaar op, de dames gebruiken iets en er ontstaat eenige verwarring, die echter spoedig hersteld wordt indien de spreker weder optreedt.
Multatuli kwam na de pauze binnen, en zei terstond:
«Ik spreek niet weer dezen avond, de entrée kan bij de deur teruggevraagd worden, 't schijnt hier wel een café-chantant, een kroeg te zijn, enz.»
Natuurlijk was het publiek in hooge mate verbaasd en gegriefd. Een goed vriend haalde Multatuli over voort te gaan, en deze vervolgde zijne voordracht aldus:
«Meen niet, dat iemand, die kogels heeft getrotseerd, last zou hebben van rook, bij eene vroegere gelegenheid heb ik immers verzocht dat de heeren zelfs gedurende mijn spreken rookten, indien de dames er niet tegen waren; neen ook dat gejoel, die drukte prikkelden mij niet zozeer, maar ik beschouw een en ander als minachting tegenover mij, als te weinig waardeering; ik ben geen zanger of acrobaat, ik, die met de heiligste en innigste overtuiging spreek over» enz.
De goede stemming keerde echter niet terug en verscheidene dames en heeren verlieten geërgerd de zaal.
Bij al zijne verachting voor het publiek, kent Multatuli het toch niet, en hij is op weg de sympathie van velen, die zijne talenten hoogschatten, te verliezen door overschatting van zich zelven.

23 februari 1880
Herinneringen van de onderwijzer Gerard aan een lezing van Multatuli. Zestien pagina's in een schoolschrift, geheel beschreven. Waarschijnlijk haalt de opsteller twee bijgewoonde lezingen door elkaar. (M.M.)

1. Harmonie: *op 24 februari sprak Multatuli inderdaad in de Harmonie te Groningen, maar zijn onderwerp was daar «Realisme en Idealisme». Op 23 februari in Assen was blijkens het verslag van 26 februari (V.W. XX, blz. 390-391) het onderwerp vrijwel als hier beschreven, maar daar werd gesproken in de zaal van De Bie en Schuurman.*
2. Impressario: *kennelijke verschrijving.*
3. Chresos: toespeling op het tweede *sprookje uit* Minnebrieven *(V.W. II, blz. 104 e.v.). Beotiërs golden al in de oudheid als dom en bekrompen.*
4. Emerson: *Ralph W. Emerson (1803-1882), Amerikaans denker en schrijver.*
5. naar Corinthe varen: *met eigen ogen gaan zien.*

II Over Eene Lezing van Multatuli

Multatuli was op zijn tournée door de Noordelijke provinciën van ons land en het verraste mij niet weinig, dat mijn patroon, de Directeur van den Cursus, waaraan wij, jonge onderwijzers, deelnamen om ons te bekwamen voor de Hoofdacte, vóór schooltijd even bij mij in mijn klasse-lokaal kwam en zei: «Meester Gerard, ik wil trachten Multatuli hier te krijgen voor 'n lezing: Wil je met mij en nog 'n paar heeren die ik vragen zal, 'n commissie vormen, die trachten moet 'n flink aantal entreekaarten te plaatsen, opdat wij den grooten man 'n behoorlijk aanbod kunnen doen voor zijn moeite en inspanning? Ik behoef je niet te zeggen dat ons 'n avond van buitengewoon letterkundig genot te wachten zou staan.»
Ik wist, dat mijn patroon dweepte met Multatuli en dat hij 'n weigering van mijn kant kwalijk zou hebben opgenomen; daarom nam ik, hoewel aarzelend, de opdracht aan.
Maar alles ging goed. De kaarten werden grif genomen; de groote zaal der «Harmonie[1]» werd afgehuurd en Willem van Zuylen, Multatuli's Impressario[2] kwam over, om nog een en ander voor de lezing te regelen.
Laat ik maar eerlijk bekennen, dat ik den grooten dag in onrust doorbracht; ik was bang voor den man, die sprak als een machthebbende; den man, die gezegd had, dat hij gelezen *wilde* worden; dat hij gehoord *wilde* worden.
Evenwel: ik was volkomen bedaard, toen ik 's avonds mee aan de afzonderlijke tafel ging zitten, ja, ik gevoelde mij zelfs prettig gestemd bij de gedachte, dat het toch in zekeren zin eervol was te behooren bij de voorname heeren, die onze Commissie vormden.
Opeens zag ik den Heer Van Zuylen, die bij den ingang de entreekaarten in ontvangst nam, naar onze tafel komen en onzen Directeur iets meedeelen. Deze sprong verschrikt op en zei tot ons: «Heeren, dat is 'n malle boel. De Heer V.Zuylen vraagt mij, of wij er wel aan gedacht hadden Multatuli te gaan afhalen. Natuurlijk hebben wij dat niet; want we mochten aannemen, dat V.Z. daar wel voor zou zorgen.»
Ik bood aan om den Heer V.Zuylen bij de deur te vervangen, dan kon hij-zelf, die Multatuli het best kende, hem zelf afhalen, maar de Heer V.Zuylen zei dat hij 's middags slecht op den weg had gelet en daarom vreesde te verdwalen.

Daar was Leiden in last. Geen der Heeren had er lust in en omdat er haast bij was zei onze Directeur eindelijk: «Nu, mijnheer Gerard, doe ons het plezier even naar het station te loopen en den Heer Dekker hier te brengen.»
Het was of mij 'n kom met koud water over het hoofd werd leeggegoten, maar de Heer V.Zuylen zei: «Kom, wacht dan ook maar niet langer, want de trein moet haast aankomen. Je kunt den Heer Dekker gemakkelijk herkennen: hij is rank, wat schutterig in zijn bewegingen en hij zal bij 't uitstappen wel op zijn horloge kijken om te zien of de trein behoorlijk op tijd is aangekomen.»
Met die vage aanduiding ging ik op weg, minder bang echter, dat ik den spreker van den avond niet zou uitvinden—er kwamen 's avonds nooit veel vreemde reizigers in onze stad—dan wel: dat ik den gevreesden man zou moeten aanspreken. Maar—behoefde ik eigenlijk wel tegen de ontmoeting op te zien? De Heer Dekker had immers niet de minste reden om onvriendelijk te moeten zijn. Ik dacht er dan ook maar niet verder over welke mooie woorden ik zou kunnen gebruiken, wel wetende dat men op het kritieke oogenblik toch altijd heel anders handelt, dan men zich vooraf heeft voorgenomen.
Ja, ik was nog vroeg genoeg. De trein moest kwart vóór 8 aankomen, maar gewoonlijk werd het wel wat later, omdat onze plaats een eindstation is en bovendien in L. nog wachten moet op de aankomst van den Hollandschen trein.
Daar hoorde ik den trein; mijn hart ging sneller kloppen: daar rolde de locomotief naar binnen. Nu zou het wezen.
De reizigers stapten uit... Dat moet hij zijn. Juist. Hij haalt zijn horloge uit.
«Tien minuten te laat!» hoorde ik hem zeggen.
«Mynheer Dekker?»—«Dat ben ik.»—
«Mijn naam is Gerard, mag ik het genoegen hebben...»—Best, kerel, heb het genoegen Chresos[3] naar—. «Niet naar Beotie, mijnheer Dekker.»
Hij was blijven staan, alsof hij verrast was over mijn repliek; maar ik liep eenige stappen door. «Zeg eens, wat moet dat!» hoorde ik hem roepen. «Nu, ik heb nooit gehoord, mijnheer Dekker, dat het een eerenaam is voor Beotiër te worden gehouden.»
—«Kerel, wat 'n geëxalteerd hoofd heb jij.»

«Een garnaal heeft ook een hoofd, mijnheer Dekker.»
«Zeker, maar hoor eens, je wilt mijn stemming toch niet bederven. Als ik niet in een goede stemming ben, kan ik slecht spreken.»
Dat begreep ik niet; maar hij raadde, wat ik zeggen wou, want hij vervolgde: «Ik ben geen Nuts-lezer.»
«Neen, maar U heeft toch uwe lezing gememoriseerd?»–«Stellig niet. Ik weet op dit oogenblik nog niet eens heel zeker: waarover ik spreken wil. Zeg jij maar eens woorden waarmee ik beginnen moet; als je gelukkig bent, raak ik misschien aanstonds en veine.»
«Meent u het?–«Wis en waarachtig! Noem maar wat.»–
«Dat wil ik wel. Als U dan eens begon met de woorden, die ik het eerst van U hoorde:
Tien minuten te laat!»
«Mooi,» zei hij, «en zeg nu eens is het aardig vol?»–«Ja, mynheer Dekker, dat zal U meevallen»–«Best. Is het nog ver?»–«Binnen 5 minuten zijn we aan de ‹Harmonie› mijnheer Dekker»–«Goed, laat ik probeeren of ik in dien tijd mijn gedachten kan verzamelen.»
Spoedig waren we nu ook bij het mooie gebouw en ik zat nog nauwelijks of de heer Dekker, die even bij den Heer Van Zuylen had staan praten en hoed, sjaal en overjas aan hem had overgegeven, de Heer Dekker schreed zonder links of rechts te zien door de zaal, ging vlug de 5 treden naar het podium op, trok zijn handschoenen uit, keek op zijn horloge en begon:
«Tien minuten te laat–
maar ik ben er niet zeker van, dat gij daarvoor mijn excuus verwacht. Ik heb veel moeten reizen in verschillende deelen van de wereld. In Engeland heb ik 'n reiziger, die te laat aankwam den stationschef 'n geweldig standje daarover zien maken; dat was quite English: Time is money. In Frankrijk hoorde ik iemand den conducteur 'n aardigheid er over zeggen, omdat hij zoo bijzonder op zijn gezelschap gesteld was, dat hij langer dan eigenlijk mocht van zijn gezelschap wou profiteren. Dat was typisch Fransch: cela va sans dire. In Duitschland heb ik passagiers brommend zien uitstappen en met haastigen tred wegloopen, om den verloren tijd in te halen; dat is specifiek Duitsch: het Geschäft voor alles. Maar mijn reisgezelschap vertoonde niets van dien aard; ik was wel de eenige, die zijn ongeduld zat te verbijten en ik maakte er uit op,

dat het hier gewoonte is te laat aan te komen. Maar hoe dan ook, ik wil zeggen dat het de schuld is van den trein en mijn schuld is het niet; ik houd van stiptheid, ik haat slordigheid...»
Natuurlijk geef ik alleen de bedoeling van den spreker weer. Het zou mij niet mogelijk zijn woordelijk weer te geven wat de Heer Dekker gesproken heeft. Nu hij eenmaal zijn onderwerp gevonden had, behoefde hij maar met volle handen uit zijn veelbewogen leven en zijn talrijke werken te grijpen, om op zijn geheel éénige manier dingen te zeggen, die van 'n anderen spreker heel gewoon, ja banaal zouden zijn. Het was 'n schitterend vuurwerk van geest en vernuft: puntige aforismen en onbetaalbare anecdoten, vlijmende sarcasmen, afgewisseld met humoristische schetsjes. Ja, wel was dat de man, naar wien men wel moest luisteren, die het publiek opvoerde naar de hoogte vanwaar het geheele gebied als 'n panorama kon worden overzien.
Dat M. 'n stevig gevestigde haat koesterde tegen slordigheid – natuurlijk bedoelde hij de slordigheid in waarnemen, denken, hooren, spreken en schrijven, dat kwam al dadelijk uit toen hij aantoonde dat veel misverstand er het gevolg van wezen kon. «Slordig spreken is natuurlijk 't gevolg van onjuist denken en niet slechts de onbeholpen uitdrukking van nauwkeurig denken.»
«Onjuistheid nu van uitdrukking leidt tot strijd.»
Waar de een onder «zalig» verstaat de bedwelmende roes na 'n hartigen vaderlandsche dronk echte Schiedammer en een ander de hemelsche eeuwige belooning van maar heel kortstondige aardsche bravigheid daar kan natuurlijk groot verschil van meening ontstaan of het streven naar zaligheid 'n deugd of 'n ondeugd moet genoemd worden.
Of ook wanneer iemand onder «Engel» verstaat een hemelsch wezen met serafsvleugels en verdere bovenaardsche attributen en zijn tegenpartij met «Engel» bedoeld een lieftallig meisje van zijne kennis met armpjes, om er in te vliegen enz. daar kan de strijd niet uitblijven waar het de vraag geldt, of het huwelijk met 'n engel 'n begeerenswaardige zaak is.
Op gezag van slordig omschreven begrippen heeft men elkaar verketterd, vervolgd, verbrand: zitten wijsgeerige scholen elkander in het haar; strijden partijen met leuzen op staatkundig, maatschappelijk, kerkelijk gebied. Spr. herinnerde aan een onlangs

gevoerd proces wegens laster, waarbij iemand op grond van een slecht omschreven woord in ons strafwetboek tot 'n zware geldboete werd veroordeeld.
Had de rechter mijn definitie van scheldwoord gekend: Scheldwoorden zijn zoodanige als tusschenwerpsel gebruikte woorden, die alleen ten doel schijnen te hebben, den daarmee begiftigde op onaangename wijze te kennen te geven, dat men hem niet genegen is, en tevens het gemoed des sprekers te ontlasten van wrevel, zonder—en hier komt het vooral op aan—zonder dat er in de keuze der gebezigde benamingen wordt acht geslagen op overeenstemming daarvan, noch met de eigenschappen van den toegesproken persoon, noch met de oorzaken, die den wrevel des sprekers hebben opgewekt.
Had de rechter zijn uitspraak daarop kunnen gronden, de patient ware met 'n zachte berisping voor het lichtzinnig gebruik van zijne uitdrukkingen vrij gekomen.
Ik zeg niet, dat het geven van juiste definities gemakkelijk is, maar wij hebben toch zeker er recht op, dat de wetstermen duidelijk zijn en de heeren wettenmakers worden toch goed betaald voor den te leveren arbeid. Plato wist het al: Wil men met vrucht redeneeren over de Natuur, de Staat, de Poëzie, de Rechtvaardigheid, de Liefde, de Ziel of wat ook, dan moet men beginnen met nauwkeurig te omschrijven, op Socratische manier en begon men in de Kamer in de Vergaderingen, in de Debatteercolleges met zorgvuldig gekozene definities, dan zou dit den doodsteek geven aan meer dan de helft der gevoerde discussies.
Gemakkelijker zou 't ons zeker vallen, als we in onze jeugd beter hadden geleerd om juist waar te nemen en ons hadden toegelegd op het juist weergeven van het waargenomene.
Ik acht het 'n groote fout in de opvoeding, dat de kinderen niet reeds vroeg leeren zelf te zien en niet door de bril van ouders, onderwijzers, predikanten en schrijvers van boekjes.
Nu leeren ze vaak *na*denken, wat anderen hun hebben vóorgedacht.
De Amerikaan Emerson[4] heeft het gezegd: Men moet zich een eigen meening veroveren, een eigen godsdienst uitvinden. Dat hebben Luther, Mohammed, Jezus, Boeddha, Confucius en Zoroaster ook gedaan. Spreekt de Natuur bij dag en nacht, in het

bosch en aan de zee, op de bergen en in de dalen, in zomer en winter niet met machtige stemmen voor wie ooren heeft om te verstaan. Ligt de geschiedenis van de aarde en de lotgevallen der menschen ook niet voor ons open met wijze lessen op elke bladzijde? En spreken verstand en geweten in ons niet met alles overtreffende duidelijkheid van wat goed en kwaad, rechtvaardig of onrechtvaardig is. Verkondigen hemel en aarde niet de heerlijkheid der schepping zoo goed voor ons, als ze voor hen deden, voor die groote geesten die de menschheid verlichten en verrijken met de kostbare waarheden, die nu het gemeengoed der beschaafde volken zijn?

Maar dit is het: Wij denken niet na en wij zijn ook te lafhartig om door te durven denken. We zouden ook al te onaangenaam in botsing komen met de overgeleverde vooroordeelen: met ingekankerde denkbeelden, met bespottelijke gewoonten en ellendige alledaagsche sleur. Dat weet de spreker; dat wordt hem wel voelbaar gemaakt aan den lijve.

Voor wie onafhankelijk denken durft, berust de geheele maatschappij, de school, de kerk, de staat op leugens en bedrog en nog oneindig moeilijker dan de waarheid te vinden, is het nog die waarheid ingang te doen vinden.

O, daar behoort moed toe! Probeert het maar eens: de prachtigste beweringen, de overtuigendste vertoogen ze stuiten af op den beslisten onwil om oude geliefde voorstellingen prijs te geven.

Het spreekt van zelf, dat mijn aansporing tot zelf denken niet onvoorwaardelijk van toepassing is op iedereen. Jongelieden, die nog weinig weten moeten lezen om 'n fonds van kennis op te doen. Al dadelijk weer moet ik aandringen op goed lezen en het gelezene te verwerken tot het onvervreemdbaar geestelijk eigendom is geworden. Daar zijn boeken, die men met meer recht dan menig koning de Groote mag noemen, dat zijn de standaardwerken op verschillend gebied. Een beschaafd mensch behoort die te kennen; ze bevatten wat in vroeger en later tijd in oude en nieuwe wereld gevonden is over de groote vragen van natuur en leven.

Het lezen van zulke boeken (een 40- of 50tal slechts) moet een aanhoudend redeneeren met den schrijver zijn en wie zulk 'n school heeft doorloopen voor hem ligt in het woord Kracht een geheele natuurkunde opgesloten, in het woord Natuur een geheele Wijsbegeerte.

Iemand die aan Newton vroeg hoe hij het toch had aangelegd, om zulke groote ontdekkingen te doen, kreeg tot antwoord: Door er altijd over na te denken en in dien zin is het dan ook volkomen waar, dat er tusschen een groot man en een gewoon mensch slechts 'n afstand is van eenige jaren studie en nadenken. Gedachten heeft ieder, maar bij hoevelen worden het denkbeelden? Wie zal, ik zeg niet, geheel nauwkeurig, maar bij benadering omschrijven, wat men bedoeld met: Natuur Stof, Kracht, Ziel en Geest, Deugd en Zonde, Leven en Dood?
Ik noem deze woorden omdat ik ten slotte wijzen moet op de beperktheid van ons menschelijk verstand. Daar zijn dingen die wij nooit zullen kunnen bevatten. Al ons weten is stukwerk en onze kennis beperkt; onze wetenschap is een kleene cirkel, die aan alle punten van den omtrek raakt aan het onbekende en hoe grooter onze cirkel van bekende en gevonden kennis wordt, hoe meer punten van aanraking met het onbekende zich opdoen; hoe meer wij weten, hoe meer er te vragen overblijft.
Maar zoover behoeven we niet te gaan. In de jeugd meent men, dat alles in de boeken staat; als men ouder wordt en veel heeft nagedacht, weet men wel beter en er komt een tijd, dat de nadenkende mensch de handen in de broekzakken steekt en zich afwendt van de hooge problemen der Natuur. De grootste philosofen zijn zij, die opgelost hebben, dat vele dingen onoplosbaar zijn, ook niet voor den mensch met veel grooter verstand, al had hij ook tien menschenlevens voor zich.

Hier rustte de spreker een oogenblik.

Nog eens moet ik het zeggen: ik kan niet anders dan paraphraseren, wat Multatuli in zijn eigenaardig beeldrijke taal vertelde. Maar zoo als hij daar stond: rustig, kalm even leunende tegen een tafeltje, dat terzijde op het tooneel stond, de eene hand voor de borst onder den jas gestoken, de andere neerhangende en slechts nu en dan een enkele geste makende, zoo betooverde hij het aandachtig luisterend publiek, niet door zijn gezicht, maar door zijn stijl, die het kan niet beter gezegd worden, schitterde als een splinternieuwe dolk van blauw staal.
Nog zie ik hem zoo staan: die ranke gestalte met de bijna fletse, bleeke oogen, met die diepe gelaatsgroeven en het dunne sluike haar.

Dat was wel de man, die veel gedragen had, omdat hij veel en ingespannen had nagedacht en den moed had bezeten om onverschrokken, wie het ook ware, onverbloemd, die waarheid in het aangezicht te zeggen.
En ieder voelde de waarheid van de woorden waarmee hij zijn merkwaardige rede besloot.
«Maar al is dan ook Wijsbegeerte eene roeping van allen, in de praktijk van het leven kan men met minder volstaan. In 't dagelijksch leven is 't vaak nuttig de gevonden waarheid niet uit te spreken; want er is een spreekwoord, dat luidt: ‹Gekken zeggen de waarheid› en vaak wordt het omgekeerd en bedoelt men: ‹Wie de waarheid zegt, is gek›.»
Daarom: Niet ieder kan naar Corinthe varen.[5] Ik mag dat niet eischen; maar wel wil ik eischen dat ieder, wien het verschijnsel treurig voorkomt, dat er in elken kring, in iedere betrekking dwalingen en misverstanden zijn te bestrijden, dat ieder zich behoort toe te leggen op juist waarnemen en juist denken opdat hij als 'n ridder mee kan strijden in den grooten kruistocht tegen het monster: slordigheid in spreken en schrijven, in woord en daad.
De plechtig opgeheven hand van den spreker viel neer, hij nam de handschoenen op en schreed even vlug als hij gekomen was de zaal door.
Toen hij langs onze tafel kwam keek hij mij even aan, hij glimlachte en haalde zijn horloge uit waarop hij zei: Tien minuten over 11.
Weg was hij. De Heer V.Zuylen kwam onzen Directeur zeggen dat de Heer D. zich liet verontschuldigen, omdat hij den volgenden morgen vroeg op moest, om te F. te spreken. Ik heb den Heer D. niet weer gezien, of liever: Ik zie hem altijd voor mij.

Omstreeks 1880
Briefje van Multatuli wsch. bedoeld voor Mimi, op een strookje papier van 9 × 10,4 cm, aangetroffen in deel 15 van Fr. Chr. Schlosser's Weltgeschichte für das deutsche Volk. Oberhausen und Leipzig 1876. (M.M.)

1. 4 Aug 1789: *op blz. 22 van dit deel beschrijft Schlosser de nachtelijke vergadering van de Assemblée Nationale waarin de adel, door revolutionair enthousiasme aangegrepen, voorstelt alle bijzondere privileges af te schaffen. Vgl. V.W. XIX, blz. 657.*

Geef my even van Schlosser het deel waarin te lezen staat over den nacht van 4 Aug. 1789[1] (fransche revolutie).

21 juni 1880
Briefkaart van Mimi (namens Multatuli) aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 21-6-80, Veendam 21 JUN 80 en Meeden en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt, wohlgeb[oren] Meeden Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

1. Van der Linde: *Anthonie van der Linde (1833-1897), Nederlands linguïst, beroemd schaker en sinds 1876 bibliothecaris in Wiesbaden; opstandig Multatuliaan. (vgl V.W. XV, blz. 797/8)*
2. S: *Springer, paard (du)*

Geisenh[eim] 21 Juni
Erhalten 3) Dd7 (muss sein d8)–h4!
Antw[ort] 4) Ke1–f1
Erh[alten] 4) b7–b5
Antw[ort] 5) Lc4–b5:
Erh[alten] 5) Lc8–b7
Ant[wort] 6) S[2]b1–c3
Bald wird ein Schachturnier in Wiesbaden sein. V[an] d[er] L[inde][1] wird die Zeitungsberichte für die «Rheinische Kurier» schreiben. Das kann interessant werden!
D[ek] ist wohl und grusst Ihnen herzlich wie ich.

MDD

Vertaling:
Er is binnenkort een schaaktoernooi in Wiesbaden. V.d. L. zal de kranteberichten voor de Rh. K. schrijven. Dat kan interessant worden!
Dek maakt het goed en groet U hartelijk evenals ik.

MDD

26 juni 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met (onleesbare) poststempels Geisenheim, Veendam en MEEDEN en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt wohlgeb. Meeden Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

Erhalten 6) Lf8–b4
Antwort 7) d2 -d3
wenn Lb4–c3:
folgt 8) b2–c3:
Herzliche Grüsse! Was vom Schachturnier publicirt wird, werden wir schicken. Bis jetzt hat Rh[einische] Kur[ier] nichts davon.
Adio DD
Gei[senheim] 26-6-80

Vertaling:
Hartelijke groeten! Wat er over het toernooi gepubliceerd wordt zullen we opsturen. Tot nu toe heeft de R.K. er niets over. Adio. D.D.

1880

Aforismen van Edu. In: Vruchten der Philosofie. Verhandeling over de Bevolkings-kwestie en de sexueele moraal door Charles Knowlton, M.D. (Rotterdam, J.H.H. Rothmeijer, 1880, blz. 59-62.)

1. Experientia docet: *ervaring leert [ons] (lat.)*
2. Cythere: *Kythera, het eiland van Venus (Aphrodite).*
3. No 100: *w.c.*

APHORISMEN.

Het doel van al ons streven is: *genieten.*

De kortste weg om tot dit doel te geraken is: *beminnen.*

Zes eeuwen lang heeft Europa gesluimerd onder 't eentonig geneurie van: «Broeders, gedenkt te sterven!»–Dit was eene valsche speculatie om hiernamaals genot te verkrijgen. Met forsche stem moeten wij uitroepen: «Broeder, gedenk te leven!»

Genot is de uiting eener gewaarwording.

Genot is de poolster van het menschdom.

De wilde die een dier heeft gevangen en het heeft opgegeten, legt zich neder in de schaduw van een boom....

De schilder, de beeldhouwer blijven verrukt staan voor hun kunstwerk en verschaffen aan duizenden en duizenden aangename intellectueele gewaarwordingen....
In beide gevallen is er genot.

Beschaving is dus de resultante van twee krachten: 't voldoen aan natuurlijke behoeften en genot.

Genot moet bestaan bij alle levende voorwerpen. Bij dieren is 't bekend: bij planten.... Zou de zomerbloem, (*Cistus helianthemum*) niets gevoelen bij het opnemen van licht en warmte? Zou de Loasa niet genieten wanneer de mannelijke vezeltjes oprijzen en zich vastklampen aan 't vrouwelijke orgaan?

Het doel, het hoofddoel van 't leven is: voortplanting van 't geslacht.

Liefde is de machtigste factor van ontwikkeling.

Het *non plus ultra* van geluk in liefde is voor den man: een jong meisje te beminnen en bemind te worden door eene vrouw op jaren.

Experientia docet[1]. Zoo is het in liefde ook, en wie van eerste liefde spreekt als ware zij de beste, heeft nooit ten sterkste bemind.

Wie een meisje bemint moet in zijn hart schatten bezitten. Maar ook vice versa.

De hoofdregel die men meestal volgt met de moreele opvoeding van meisjes, bestaat, vóór 't huwelijk, in 't bewaken van de maagdelijke deugd en daarna in 't gadeslaan harer trouw.

Publieke vrouwen zijn nuttig in de maatschappij en moeten beschouwd worden als geavanceerde versterkingswerken die de deugd beschermen van de meeste zoogenaamd fatsoenlijke meisjes.

Voor jongelui, voor mannen, gehuwd of niet, moet eene publieke vrouw niets meer maar ook niets minder zijn dan een No. 100[3] der liefde.

Wie van zoo'n No. 100 zijn huis en slaapkamer maakt, is moreel ziek en staat gewoonlijk zeer laag op intellectueel gebied.

Prostitutie is de veiligheidsklep voor de lichamelijke en intellectueele gezondheid der mannen.

Wie te dikwijls zoo'n veiligheidsklep opent, verliest zijne lichamelijke kracht, de helderheid van zijn verstand, wordt ziekelijk, zwak.
Wie haar dichtschroeft, verliest niet minder en bederft nog bovendien zijn karakter.

Beminnen en voorttelen zijn twee zeer aaneensluitende geboden der natuur.

Voor degenen die gezond en maatschappelijk in staat zijn *goed* voor hun kroost te kunnen zorgen, moet beminnen en voorttelen de inleiding en het slotwoord des levens zijn.

Laat de andere stervelingen die gezond doch geene inschrijving in 't grootboek der staatsschuld hebben, tusschen beminnen en geslachtsgenot... 't voorbehoedmiddel plaatsen.

Wie teringachtig is, zwak van gestel, of epileptisch, syphylitisch of rachitisch, enz.: dat hij zich tevreden stelle met.... platonische liefde; dat hij zich van tijd tot tijd naar Cythere[2] begeve om een offer aan Venus te brengen, maar.... dat hij nooit trouwe.

Want de wetenschap heeft 't verkondigd, de ervaring 't bevestigd, niets staat vaster dan de wet van het atavisme, de overerving van gezonde en ziekte-kiemen.

Niemand heeft 't recht levende wezens ter wereld te brengen wanneer 't gezond verstand, de wetenschap in verband met den

maatschappelijken toestand der ouders met zekerheid kunnen voorspellen dat het nieuw geboren kind een armzalig, ziekelijk, ongelukkig leven zal lijden.
Wie zoo iets doet, is een ellendeling, een misdadiger!

Ziehier tien epicuristische geboden om.... gelukkig te zijn:

1. Altijd werken.
2. Altijd beminnen.
3. Meer de vrouw liefhebben dan zich zelve.
4. Nooit de dankbaarheid van anderen in de Credit-kolom van 't grootboek des levens plaatsen.
5. Altijd zorg dragen dat de geestvermogens grooter zijn dan 't ambt dan men bekleeden wil.
6. Zich nooit nederbukken dan om gevallenen te helpen.
7. Niet haten, maar vergeven; niet met minachting iets of iemand aanzien, maar glimlachen.
8. Uit den brandnetel een draad halen om te weven; uit de dollekervel een geneesmiddel.
9. Elken avond zich afvragen: wat heb ik heden voor goeds gedaan.
10. In zijne boekenkast altijd een nieuw boek hebben; in zijn kelder een flesch wijn; in zijn tuin een ongeschonden bloem.

EDUARD DOUWES-DEKKER Jr.

2 juli 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Veendam 3 JUL 80 en MEEDEN. In zwart potlood Geisenheim 2-7., en geadresseerd aan D.R. Mansholt Esq Meeden Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

1. 3-7-80: *Multatuli postdateerde kennelijk, rekening houdende met de aankomst in Nederland.*

Erhalten 7) Sg8–f6
Antw[ort] 8) Sg1–f3
Noch nichts vom Schachturnier. Herzlich gegrüsst.
Geis[enheim] 3-7-80[1] Dek

Vertaling:
Nog niets over het toernooi. Hartelijk gegroet.

Dek

14 juli 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt met poststempels Geisenheim 14-7-80, Veendam 15 JUL 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan D.R. Mansholt Esq Meeden prov Groningen, Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

1. Zuckertorte: *bedoeld Johannes H. Zukertort, een Duits schaakfenomeen. (vgl. V.W. XX, blz. 470).*

L[ieber] M[ansholt]. Dank für Brief. Werden nächstens antworten.
Erh[alten] 10) S.f6–d5
Antw[ort] 11) Lc1–d2
Herzliche Grüsse an Allen.

Dek

Geis[enheim] a[m] R[hein]
15-7-80

Zuckertorte[1] had die 12 (!) blindlings gespielte Partien theilweise gewonnen, theilweis Remis gemacht. Keins verloren!!! Die bez[üglichen] Publicationen sind bestellt.

Vertaling:
Beste Mansholt. Dank voor brief. We zullen eerstdaags antwoorden. Hartelijke groeten aan allen. Dek.
Zukertort heeft de twaalf (!) blind gespeelde partijen deels gewonnen, deels remise gemaakt. Geen één verloren. De betreffende berichten zijn besteld.

24 juli 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt met poststempels Geisenheim 24-7-80, Veendam 25 JUL 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan Weled Heer D.R. Mansholt Wohlgeb. in Meeden, Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

1. drei Herren aus Breda: *Kallenberg van den Bosch en twee vrienden (vgl. V.W. XX, blz. 479).*

2. Valette: *Gerardus J.P. de la Valette (1853-1922), Indisch ambtenaar, vriend en aanhanger van Multatuli. Zijn vrouw, Gertrude J. Couperus («Trudy») had op 13 juli 1879 genoemde scheepsramp overleefd. Hierover is een verslag te vinden in F.L. Bastet* Radiolaria. Columns en Lezingen *Utrecht 1990, blz. 183-187.*

L[ieber] M[ansholt]! Erh[alten] 11) Sb8–c6
Ant[wort] 12) Dd1–e2
Daß ich Ihr herzliches Schreiben vom 10[en] noch nicht gehörig beantwortete, ist Folge der (theilweis komische) Preoccupation worin wir seit einigen Wochen verkehren. Wir haben an der überseite des Rheins (Ingelheim) ein Häuschen mit (Boden für) Garten gekauft, und dabei sind «Haken en oogen,» worüber später. Dabei Besuch. Gestern drei Herren aus Breda[1]. Morgen kommt H[er]r Valette[2], dessen Frau die Heldin war bei dem Schiffbruch der Overyssel an der Afrikanischen Küste. Erinnern Sie sich? Ich habe grossen Lust und Bedürfnis Ihnen einen ausführlichen Brief zu schreiben. Auch der jungen Dame gegenüber will ich das versäumte gut machen. Seid allen herzlich gegrüsst. Dek.

Vertaling:
Beste Mansholt,
Dat ik Uw hartelijke brief van de tiende nog niet behoorlijk heb beantwoord is het gevolg van de (deels komische) rompslomp waarin we sinds een paar weken terecht zijn gekomen. We hebben aan de overkant van de Rijn (Ingelheim) een huisje met (grond voor) een tuin gekocht, en daar zitten «haken en ogen» aan, waarover later. Bovendien bezoek. Gisteren drie heren uit Breda. Morgen komt de heer Valette, wiens vrouw de heldin was bij de schipbreuk van de Overijssel op de Afrikaanse kust. Herinner je je dat? Ik heb grote zin en behoefte U een uitvoerige brief te schrijven. Ook tegenover de jongedame moet ik mijn verzuim goed maken. Weest allen hartelijk gegroet. Dek.

1 augustus 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt met poststempels Geisenheim 2-8-80, Veendam 3 AUG *80 en* MEEDEN*, en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt wohlgeb. in Meeden Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.*

1. *Tot zover doorgehaald.*

Geisenheim 1 Aug[ust] 1880
Erhalten 12) rockirt nach B8 (muss-sein G8)
Antwort 13)[1]
Sie haben unseren Zug 12 falsch notirt. Es war nicht: De1–d2 sondern: Dd1–e2. auch *Ihr* Zug 12 («rockirt nach b8») ist anders gemeint als Sie sich ausdrücken. Also:
Weiß 12) Dd1–e2
Schwarz 12) O–O (Rockade König auf G8. Sie können nicht meinen: O–O–O, d.h. König auf b8.)
Antw[ort] 13) De2–e4.
Das neue Haus können wir vielerlei Umstände zu Folge noch nicht beziehen. Viel «Haken en oogen.» Herzlich gegrüsst

Dek.

Vertaling:
Ontvangen 12) rokeert naar B8 (moet zijn G8)
Antwoord 13)
U hebt onze zet 12 verkeerd genoteerd. Het was niet De1–d2 maar Dd1–e2. Ook Uw zet 12 («rokeert naar b8») is anders bedoeld dan u zich uitdrukt. Dus:
Wit 12) Dd1–e2
Zwart 12) O–O (Rokade Koning naar G8. U kunt niet bedoelen: O–O–O, dwz Koning naar B8.)
Het nieuwe huis kunnen wij door tal van omstandigheden nog niet betrekken. Veel «haken en ogen». Hartelijk gegroet

Dek

7 augustus 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 7-8-80, Veendam 8 AUG 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt Wohlgeb. Meeden prov. Groningen, Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

Erhalt[en] 13) Sd5–e3+
14) Ld2–e3:
Wenn Schwarz 14) f4–e3: } bitte um gef[ällige] wiederholung bez[iehungs]w[eise] Protest
folgt 15) De4–e3: }
Ihren 13[n] Zug hatte ich mir anders vorgestellt, norm[alerweise] Sc6–a5 oder d8. Damit hätten Sie mich mehr geärgert und das ist

doch (komisch genug!) der Zweck des Vergnügens! Raps? Dreschen? Ich fürchte dass der Regen Sie mehr als die Hitze belästigen wird. Mit dem Häuschen in Ingelheim hat es seine liebe Noth. Obschon gekauft und teilweise bezahlt ist es noch fraglich ob wir dahin ziehen. Darüber später wenn der Knoten gelöst ist. Herzliche Grüsse an Allen.

Ihr Freund DD

Vertaling:

Ontvangen	*13) Sd5–e3+*		
	14) Ld2–e3:		
Als zwart	*14) f4–e3:*	}	*graag herhaling dan wel*
volgt	*15) De4–e3:*	}	*protest*

Uw dertiende zet had ik me anders voorgesteld, normaal gesproken. Paard c6–a5 of d8. Daar had u mij meer mee gehinderd en dat is toch (grappig genoeg) het doel van dit vermaak. Koolzaad? Dorsen? Ik vrees dat de regen u meer last bezorgt dan de hitte. Het huisje in Ingelheim geeft ons heel wat prettige zorg. Ofschoon gekocht en gedeeltelijk betaald is het nog de vraag of we er in trekken. Daarover later als de knoop is doorgehakt. Hartelijke groeten aan allen. Uw vriend DD.

13 augustus 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 14-8-80, Veendam 15 AUG 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan herrn D.R. Mansholt Wohlgeb. Meeden prov. Groningen Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

Erh[alten]	15) Th[urm]	a8–e8	
Antw[ort]	16)	d3–d4	

l[ieber] F[reund]. Bis jetzt war die parthie nicht interessant. Wir beide haben, meine ich, Fehler begangen. (Meinerseits war Zug 9 sehr schlecht, weil er Ihrem Läufer auf b7 den Zutrit nach meinem R[echten] Flügel öffnete.) Was Ihr Zug 14 betrifft, wenn Sie den Springer c6 nach a5 gezogen hätten, würde mir der fatale Zug Springer auf e3+ gedroht haben und den Gefahr war nur zu beschwören durch den Verlust meines Läufers auf b5, den Sie gleich mit meiner Dame (Springer c3) würden angefallen haben. Um das vorzukommen, hätte ich mein Springer f3 Ihrem bösen Läufer b7 opfern müssen und Ihre Dame wäre gewaltsam auf

meinem Gebiete gerückt. Haben Sie Lust und Gelegenheit mit Ihre liebe Frau und ein Paar Kinderchen uns zu besuchen.

Herzl[iche] gr[üsse] DD
in Eile

Vertaling:
Beste vriend. Tot dusver was de partij niet interessant. We hebben alletwee volgens mij fouten begaan. (Van mijn kant was zet 9 zeer slecht, omdat die uw loper op b7 toegang gaf tot mijn rechtervleugel.) Wat uw zet 14 betreft, als U het paard van c6 naar a5 had teruggetrokken, zou mij de dodelijke zet paard naar e3 met schaak bedreigd hebben en het gevaar was slechts te bezweren door het verlies van mijn loper op b5, die U tegelijk met mijn Dame (paard c3) aangevallen zou hebben. Om dat te voorkomen, zou ik mijn paard f3 aan uw slechte loper b7 hebben moeten offeren en uw Dame zou met geweld in mijn gebied zijn doorgedrongen.
Voelt U er iets voor en ziet U een mogelijkheid om ons met Uw lieve vrouw en een paar kinderen te bezoeken. Hartelijke groeten DD
in haast

19 augustus 1880
Briefkaart van Mimi namens Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 20-8-80, Veendam 21 AUG 80 en MEEDEN en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt wohlgeb. in Meeden Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

1. verrenkt: *dit is de eerste vermelding van deze blessure, die voorts o.m. nog ter sprake komt op 4 sept. 1880 (V.W. XX, blz. 502).*

Geisenheim 19 Aug[ust] 80

Erhalten 16) f7–f6
Antwort 17) Lb5–c4+
? 17) Kg8–h8 (Bitte um gef[ällige] Wiederholung
Antwort 18) e5–e6
L[ieber] Herr M[ansholt]. D[ekker] hat seinen Arm verrenkt[1]. Ich schreibe. D[ekker] sagt, die Parthie wird nun erst recht lebhaft werden. Herzliche Grüsse MDD

Vertaling:
Beste Heer Mansholt. D. heeft zijn arm verrekt. Ik schrijf. D. zegt dat de partij nu pas echt levendig wordt. Hartelijke groeten MDD.

25 augustus 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 26-8-80, Onderdendam 26 AUG 80, Winschoten 27 AUG 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt Wgb. Meeden prov. Groningen Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

Erh[alten] 18) D[ame] h5–f5
Antw[ort] 19) Th[urm] a1–b1

l[ieber] M[ansholt] Mein Arm ist noch immer steif und schmerzlich. Es war schon seit ± 2 Monate so. Erst vor 10 Tage rief ich den Arzt herbei. Bis jetzt ohne viel Besserung. Er ist schon am dritten Behandlungsweise. Nach Umschläge darauf stark reiben mit Salmiak (massieren?) und nun Chloroform mit Bilsenkrautöl. Ich glaube dass ein Muskel verletzt ist. An und für sich ist vielleicht die Sache unbedeutend, doch am Ende wird man müde und nervös. Haben sie nach der Ernte Zeit und Lust einen Ausflug zu machen, herzlichst willkommen! Wir haben Raum für *drei*, ein Zimmer mit 2 Bettstellen, u[nd] ein mit *ein* Bett. Sie würden *sehr* willk[ommen] sein. Allen gegrüsst!

Dek.

Vertaling:
Beste Mansholt. Mijn arm is nog steeds stijf en pijnlijk. Zo is het al ongeveer twee maanden. Pas tien dagen geleden riep ik er een dokter bij. Tot nog toe zonder veel verbetering. We zijn al bij de derde behandelingsmethode. Na kompressen sterk wrijven met salmiak (masseren?) en nu chloroform met olie van bilzenkruid. Ik geloof dat een spier geblesseerd is. Op zichzelf is het misschien een onbeduidende kwestie, maar tenslotte word je er toch moe en nerveus van. Hebt U na de oogst tijd en zin een uitstapje te maken, dan allerhartelijkst welkom! We hebben plaats voor drie, een kamer met twee bedden, en een met één bed. U zoudt zeer welkom zijn. Allen gegroet!

Dek

1 september 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 3-9-80, Veendam 3 SEP 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt wohlgeb. Meeden prov. Groningen, Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

Erh[alten] 19) Spring[er] c6–a5
Antw[ort] 20) e6–e7
L[ieber] M[ansholt]. Die Parthie ist nun wirklich interessant, und es kommt mir vor dass nun bald das Gleichgewicht verbrochen sein wird. Mein Arm ist schmerzlich und lahm. Leider der Rechte! Herzlich gegrüsst Ihr

Dek

Geis[enheim] a[m] R[hein] 1 Sept[ember] 80

Vertaling:
Beste Mansholt. De partij is nu echt interessant en het lijkt me dat het evenwicht nu gauw verstoord gaat worden. Mijn arm is pijnlijk en zwak. Helaas de rechter. Hartelijk gegroet Uw Dek.

7 september 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 8-9-80, Veendam 9 SEP 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt Wgb. Meeden prov. Groningen. Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.
1. Figur: *oorspr. stond er* Stein.

Erh[alten] 20) Spr[inger] a5 x c4
Antw[ort] 21) e7 x f8!
Erh[alten] 21) Th[urm] e8 x f8
Antw[ort] 22) D[ame] e3–e7

Ja, lieber Freund, meine Dame steht da nun sehr drohend. Sie sind gezwungen den Thurm zu retten oder Schach zu bieten. In Ihrem Falle hätte ich lieber Zug 20 gespielt mit: Th[urm] f8–g8. Dan[n] wäre Ihr Thurm und der weisse Bauer e7 auf ihren resp[ektiven] Plätzen geblieben und meine Dame hätte keine offene Linie bekommen. Auch ich glaube nun dass Sie einen Figur[1] einbüssen. Mein Arm ist immer lahm und schmerzlich. Herzliche Grüsse von uns beiden.

Ihr Freund
DD

7 Sept[ember] 80

Vertaling:
Ja, beste vriend, mijn Dame staat daar nu zeer dreigend. U bent gedwongen de toren te redden of schaak te geven. In Uw geval had ik met zet 20 liever toren f8-g8 gespeeld. Dan waren uw toren en de witte pion e7 op hun respektieve plaatsen gebleven en mijn Dame had geen open lijn gekregen. Ook ik geloof nu dat U een officier zult kwijtraken. Mijn arm is nog steeds onbewegelijk en pijnlijk. Hartelijke groeten van ons tweeën.

Uw vriend
DD

14 september 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 14-9-80, Veendam 15 SEP 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan WED Heer D.R. Mansholt Meeden. prov Groningen, Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

Erh[alten] 22 Spr[inger] c4–e3!
Antw[ort] 23 K[önig] f1–f2

L[ieber] F[reund] Mein Schachpflicht ist Ihnen soviel möglich Verdruss zu machen! Ich berechne dass sie nun höchstens dreimal Schach bieten können: zweimal mit der Dame, einmal mit dem Bauer (g7–g5) und dann nicht mehr. Darauf müssen Läufer und Thurm geholfen werden und das hat seine Schwierigkeit. Ein sonderbares Vergnügen seinen Freunden Leid zu thun! Doch hat der Kampf seinen eigenthümlichen Reiz. Sie haben Recht das unser Zug mit dem frechen Bauer auf linie c gut war. Herzliche Grüsse

tt
Dek

Vertaling:
Beste Vriend. Mijn schaakplicht is het U zo veel mogelijk ellende te bezorgen! Naar mijn berekening kunt U nu hoogstens driemaal schaak geven: twee keer met Uw Dame, eenmaal met de pion (g7–g5) en dan niet meer. Daarna moeten loper en toren geholpen worden en dat geeft problemen. Een wonderlijk genoegen zijn vrienden leed te berokkenen. Toch heeft de strijd zijn eigenaardige bekoring. U hebt gelijk dat onze zet met die brutale pion op de c-lijn goed was. Hartelijke groeten

tt
Dek

20 september 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 21-9-80, Veendam 22 SEP 80 en MEEDEN, en geadresseerd aan WED Heer D.R. Mansholt Meeden prov. Groningen, Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters.

1. auf Reisen gehe: *Multatuli vertrok naar Den Haag in verband met de moordzaak-Bogaardt.*
2. französischen Marschall: *toespeling op de Franse maarschalk François-Achille Bazaine (1811-1888), die als bevelhebber van Metz tijdens de Frans-Duitse oorlog zonder slag of stoot kapituleerde.*

Erhalt[en] 23) Spr[inger] e3–g4!
Antw[ort] 24) K[önig] f2–g3

L[ieber] F[reund]. Ich antworte in Eile da ich für zwei Tage auf Reisen gehe[1]. Doch hatte ich Ihren Zug (vielleicht etwas besser als D[ame] f5 x c2) erwartet und war mit dem Gegenzuge fertig.
Herzlich gegrüsst Ihr
Dek
Obschon Ihre Parthie nicht gut steht, rathe ich Sie doch Standhaftigkeit an. Sei kein französischer Marschall[2].

Vertaling:
Beste vriend. Ik antwoord in haast omdat ik voor twee dagen op reis ga. Toch had ik Uw zet (misschien iets beter dan Dame f5 slaat op c2) verwacht en was klaar met de tegenzet.
Hartelijk gegroet *Uw*
Dek
Hoewel Uw partij niet goed staat, raad ik U toch standvastigheid aan. Weest U maar geen Franse maarschalk.

27 september 1880
Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt, met poststempels Geisenheim 28-9-80, Veendam 29 SEP 80 en MEEDEN en geadresseerd aan Herrn D.R. Mansholt, wohlgeb. Meeden prov. Groningen. Holland. (M.M.) In Duitse schrijfletters. De eerste acht regels van de tekst zijn onleesbaar gemaakt.

1. folgen: *op 8 oktober 1880 schreef Multatuli een uitvoerige brief aan Mansholt over zijn verdenking van Edu in de zaak-Bogaardt; in dezelfde brief gaf hij overigens deze schaakpartij gewonnen. (vgl. V.W. XX, blz. 510 e.v.)*

Erh[alten] 24) Th[urm] f8–g8 } bin neugierig nach
antw[ort] 25) Th[urm] b1–b7:} Ihrem Plane

L[ieber] F[reund]. Ich war auf Reise. Entschuldigen Sie dass ich habe warten lassen. Was ich oben geschrieben habe (und strich!) eignet sich besser für einen Brief. Der wird den[n] auch bald folgen[1].
Herzliche Grüsse Ihr
Dek

Vertaling:
Ik ben nieuwsgierig naar Uw plan!
Beste vriend. Ik ben op reis geweest. Neemt U mij niet kwalijk dat ik heb laten wachten. Wat ik hierboven geschreven heb en doorstreepte is meer geschikt voor een brief. Die zal U dan ook spoedig bereiken[1].
Hartelijke groeten *Uw*
Dek

27 februari 1881
Brief van Mimi aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1 beschreven. (M.M.)

den Haag Zondag morgen.
Lieve mevrouw
Dank voor uw brief. Is het dan goed als ik met Woutje morgen kom met den trein om 3.55 holl. spoor? Als ik niets meer hoor zullen wy hem maar nemen.–Veel groeten aan mynheer en de kindertjes ook van Woutje, die stellig beweert dat hy hen nog heel goed kent, wat ik toch wel een beetje betwyfel.–Ik verheug my er zeer op lieve Mevrouw U en de uwen nu wat nader te leeren kennen. *Dek maakt het niet goed, hy dacht er zelfs over de lezingen te staken.*
Nu, over dat alles morgen.
Met 'n hartelyke handdruk
Mimi DD.

** 20 april 1881*
Vertaling van een verklaring van de burgemeester van Padua inzake Edu (N.L.M.D., Den Haag) in afschrift van S. Tromp Meesters.

De burgemeester van Padua
Bevestigt
dat de heer Douwes Dekker, Pieter, Jan, Constant, Eduard, zoon van Eduard, die ongeveer een jaar in deze stad woont, een uitstekenden naam heeft, zoowel wat betreft zyn gedrag als zyn karakter.
Ik laat hem dit bewys, dat voor hem van waarde is, om toegelaten te worden tot het afleggen van examens voor leeraar in vreemde talen.
20 april 1881 w.g. De Burgemeester van de stad Padua

Omstreeks juni 1881
Brief van Multatuli aan G.L. Funke. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 (3/4) beschreven. (Gemeentearchief Amsterdam; fotokopie M.M.)
1. stukje: *niet achterhaald.*

Och beste Funke, wilt ge zoo goed zyn byg. stukje[1] in uw Nieuws te plaatsen en in 't Handelsblad?
Ge kunt begrypen hoeveel bitterheid ik smoor by 't ondergaan van zùlke aanvallen!
Graag schreef ik u veel maar dan wyd ik ver uit, en dit malle ding moet me eerst van 't hart.
Dag, beste Funke. Vind het maar goed dat ik zoo over je blad en je beurs beschik!
hartelyk gegroet DD

januari 1882
Brief van Wouter, Mimi en Multatuli aan E. Douwes Dekker en echtgenote. Dubbel en enkel velletje postpapier, geheel beschreven. De eerste 2 1/2 blz. zijn van Mimi's hand. Zij tekende ook Wouters brief op, op 1 blz. van het enkele vel. Multatuli's brief vult de tweede helft van blz. 4 en 2/3 van het enkele vel, onder Wouters tekst. (M.M.). Op blz. 1 bovenaan tekende Engel aan «B[antwoord] 29.2.82».

1. *boven de regel toegevoegd.*
2. tu l'as voulu, George Dandin: *je hebt het (zelf) gewild, G.D.; befaamd citaat uit de komedie van Molière* George Dandin.
3. Albert: *Mimi's broer.*

Zondag avond
Je hebt my toch geschreven een brief? Nu moet ik je toch zeggen wat ik het mooiste vind, dat zal ik nu ook doen. Lieve m'nheer, lieve mevrouw, hoeveel kinderen heeft u wel? Dan moet u wel veel boeken hebben en wel veel geld betalen. Het eekhorentje en de geschiedenis van de poes en de aap Mats en Haantje en Hennetje vind ik allemaal 't mooist. Er is nog iets dat ik heel mooi vind, weetje wat dat is? Het jonge muisje!
Wy hadden toch een klein hondje? En dat rook wel eens leelyk, en toen had Mama het de kamer uitgezet en 's avonds toen waren er mannen die op een vos jaagden en die hebben onzen armen kleinen Joli doodgeschoten. Papa was er heel boos over. Heb jelui ook zoo'n aardig klein hondje als waarvan ik je nu vertel? Het zou heel aardig zyn. Vandaag hebben we ons Jolitje naar Ober ingelheim gebracht, dat is weer een andere stad, en van zyn velletje kryg ik een hoesje voor myn bed.
Mynheer, ik dank u wel voor het mooie boekje! Pietje moet er my uit voorlezen gaan, daarvoor heeft ze ook een kindje. Dat is mama, (pietje)

Van Wouter

Waarde neef Engel! Hiernevens een brief van onzen zoon zooals die hem uit den mond is gevloeid. Maar je hadt de verrukking moeten zien die over zyn gezichtje vloog toen op zekeren avond by den thee uw pakje aankwam: «voor wouter!» Dat was zeker de schoonste belooning geweest voor uw vriendelykheid. Hoe lief aan hem te denken! En wat *is* het een beeldig boekje, met zoo keurige plaatjes en zooveel over beesten, en alleen by uitzondering een woordje over «god» dat dan altyd zoo lastig is om wegtemoffelen.
Hoe speet het ons te hooren dat gy beiden over uwe gezondhedens te klagen hebt. Dat is wel treurig. En het is toch ook niet aantenemen dat een strenge winter nu juist zoo gunstig zou zyn! Maar misschien verlangt ge naar sneeuw en ys uit oude herinneringen. Jammer dat ge de twee voorgaande winters niet hier waart. Beide keeren is de ryn wekenlang dicht geweest, wat daarvóór in geen 15 jaar geschied was. *Wy* zyn heel bly met den matigen kou daar ons kachelsysteem hier in dit huis nog niet in

orde is. Dek's kamer is gelukkig heel goed te verwarmen, en gewoonlyk laat hy de deuren nr myn kamer open, en 's avonds na 8 als Wou te bed is, blyven we boven zitten, wat ik dan veel gezelliger vind dan de groote benedenkamer. Het thermometertje op myn schryftafel wyst nu 15 gr Réaum dat is dus 66 fahrenheit, wat ik heel goed vind. Dek heeft het in zyn kamer soms 18, 19 R!–Wy zyn gezond. De kleine man zoo bloeiend en levenslustig mogelyk, dek in den laatsten tyd erg zenuwachtig ook veroorzaakt door den dwang nu copy te leveren, want dat heeft hy op zich genomen, dat *moet*, en–enfin ge zult wel iets van de moeilykheden en nooden begrypen daar ge zyn ideen gelezen hebt.–Het is pynlyk om aan te zien.

O neen, ge moet ons niet beklagen dat we hier zoo eenzaam wonen. Nu is ook Marie niet meer by ons maar de dagen vliegen om, en zyn altyd te kort voor wat ik my had voorgenomen te doen. Ook Wou kent geen verveling. Van avond had hy visite van kinderen uit 't dorp. We hebben de tooverlantaarn vertoond en daarna gedanst, maar dat is natuurlyk een uitzondering, gewoonlyk is hy alleen met ons. We hebben dan de beesten te verzorgen en hy hakt hout met philip, en we hebben ons leesuurtje en vertellingen en boekjes en de meid zingt hem voor, maar helaas ik kan niet zingen, en by de thee speelt hy dan met papa–en ook de dagen vliegen om en in een oogwenk is 't weer zomer en ook de winters zyn hier heel goed.

Hartelyk dank dat ge Albert[3] zoo hartelyk ontvangen hebt als hy ons schreef. Hy is zoo'n beste jongen! Jammer dat i zoo'n beetje zwaartillend is en dat z'n gezondheid te wenschen overlaat!

En nu wil ik vragen of Dek hier wat by te voegen heeft. Lieve Doortje, ik denk nog met genoegen aan de daagjes van onze kennismaking. Wat was het die dagen koud de heele winter is nog niet zoo guur geweest als die herfstdagen, en thuis blyven was de boodschap. Als je weerkomt hoop ik we 't beter zullen treffen wat het weer aangaat en dat ge beiden u dan gezond en sterk zult voelen. Want o wat is het tegendeel verdrietig! Ik zie altyd zoo hoog op tegen wie by onwelzyn de moed niet verliest, en alle kleine plichten getrouw blyft vervullen!

En nu wees beiden heel hartelyk gegroet.

Van Uw liefh. Mimi DD

maandagavond

dinsdag middag

beste Engel & Doortje, ja kinderen Wou was heel bly met z'n boekje. Zoo-even «by de koffi» plaagde hy Mimi weer om er hem uit voortelezen, en ook gistravend werd het voor den dag gehaald toen hy kindervisite had. Maar... kinderen zyn kleine menschen en dus 'n zonderling goedje. Ik beweer dat zoo'n geschenk hoofdzakelyk waarde heeft als pretext om 'n «groot mensch» aan't lyntje te krygen. Zeker zyn niet alle kinderen gelyk, maar de zucht om gezag en invloed uittebreiden speelt de hoofdrol. Hy noemt U beiden trouw: Mnheer en Mevr DouwesDekker. Met veel genoegen zou ik u 'n langen brief schryven. Stof ontbreekt nooit in de ryke natuur. Maar ik moet me inhouden omdat ik verbonden ben voor de pers. Niet voor m'n pleizier. Want alle publiekerigheid is my stuitend.

Hebt ge in 't Handelsblad van 25 Dec[r] 't stuk van den heer Perelaer opgemerkt? (Wacht, ik zal U 'n Sneeker Cour[t] zenden, die 't overgenomen heeft.) Ik vind dat het eindelyk tyd wordt de Havelaarszaak *aftedoen*. De toestand in Indie is *treurig*. Hiermede bedoel ik nu niet alleen de armoed etc. Dat zyn *verschynselen* die van voorbygaanden aard *konden* wezen, wanneer er niet *organieke* fouten bestonden die *op den duur* dergelyke verschynselen in 't leven zullen roepen. Het gezag is ondermynd. De oorzaak ligt in wanbestuur. Hiermee bedoel ik volstrekt niet: verkeerde daden van dezen of genen G.G. of minister. Dááraan ontbreekt het niet, maar ook fouten van die soort zyn slechts *uitvloeisels* van den bedorven staatk. toestand. Al stuurde ons L.H. een van z'n engelen naar Buitenzorg, al gaf-i de portef[e] v. Kolonien aan Gabriel of Michael of Azael of wien ook van de hemelsche Bismarcken, met onze grondwet van 48, met de daarby in 't leven geroepen allemans's bemoeiers (verbrokkeld, nogal!)[1] is 'n behoorlyk bestuur van Insulinde 'n *onmogelykheid*! De boel gaat naar de maan en de geschiedschryver zal Nederland hebben toeteroepen: tu l'as voulu, George Dandin![2] Dag beste menschen, hartelyk gegroet van

Dek

ik reken er vast op dat jelui dezen zomer hier den boel komen opschrikken. Hoe drukker en roeriger hoe liever. Hooren en zien moet me vergaan. Dat's gezond voor me.

2 februari 1882
Brief van Mimi aan E. Douwes Dekker. Dubbel en enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1-4 en 5 (½) beschreven. (M.M.)

1. Pour se disputer il faut être d'accord: *Om te twisten moet men het eens zijn (fr.)*

N. Ingelheim 2 febr. 1882.
Waarde Engel, Wát waren wy verwonderd over uw brief! Ja zeker ben ik atheist zoo goed als dek, en ik hield er u ook voor, ziedaar! Hoe toevallig dat terwyl ge hier waart, daar nooit sprake over geweest is. Wy gaan uit den aard der zaak gewoonlyk om met menschen die op dat punt denken als wy en... zonder grond alzoo, hadden wy dit ook van U vermoed.
«Er is geen god of hy moet goed zyn» Wat ge van dek aanhaalt, komt juist voor in zyn «Gebed van den Onwetende»–Hebt ge 't Gebed enz met de noot die D er in 75 by schreef? wacht alzoo. «Het gebed enz» is van 61. In 75 schreef hy er by:
Men zoeke vooral in dit stukje geen *dogmatiek*, geen openbaring van *meeningen*. Het is 'n schets van de aandoeningen die den oprechten waarheidzoeker heen en weer slingeren en martelen gedurende den stryd dien hy te voeren heeft met de wereld en... zichzelf. Ik kan de ware strekking van dit *Gebed eens onwetenden* niet beter omschryven dan met de woorden van den heer Mr. *C. Vosmaer*, die daarvan op blz 19 van z'n «Zaaier zegt:
«Dit is een afscheidskreet van het geloof, waarin de smart nog niet heeft plaats gemaakt voor nieuwen vrede uit hoogere waarheid. En voor ieder die ernstig de waarheid wil, en de werkelykheid in 't aangezicht durft zien, komt die vrede.»
Juist! Het *durven* aanzien van werkelykheid, de moed om waarheid te erkennen, zal ons verlossen van de spokery des *Geloofs*, en inderdaad *vry* maken. Wie denkt, overwint.–

(In den bundel *verspreide stukken*)
Zeker is dek een atheist een god-ontkenner in den volsten zin van 't woord. Dit staat ook duidelyk overal in zyn werken. En ik ben als hy ik voel me verlost van de spokery des geloofs en wil de verbeelding van ons kind bewaren voor alle dergelyke hersenschimmen, tot dat hy wat sterker zyn zal, en in staat ze te beoordeelen.

Gy zegt «God is buiten de grens van ons begrip.» nu ja daarom begryp en ken ik hem dan ook niet! dat is dunkt me logisch. maar gy laat er op volgen «maar ik geloof dat we *moeten* aannemen dat hy *bestaat*. Velen zyn er die 't *gevoelen*.» enz. Beste neef, ja ook by my had de opvoeding en voorbeeld vroeger zulk een gevoel opgewekt. Maar waar ons voelen en denken tot verschillende slotsommen komen is een van beiden op een dwaalspoor. En al was de schok en overgang misschien pynlyk dat ligt lang achter my, en waarlyk ik voel my ryker dan ik was in den tyd toen ik nog geloofde aan een persoonlyk god.

Ik was voornemens U uitvoerig te schryven, maar ik weet niet waar te beginnen. U heeft toch D's Ideen gelezen en de Mill. Studien? En hoe kunt ge dan denken dat ik zoo geheel van dek zou verschillen waar hy, naar onze meeningen bewezen heeft, niet eens maar herhaaldelyk dat het bestaan van een god onmogelyk is, dat hy indien hy bestond geheel overbodig zou zyn, dat het geloof aan een god onzedelyk is zelfs.–Waar hy zyn god de rede, de logos of hoe ge 't noemen wil bezingt byna met oud testamentische woorden. «De rede. Hy is wys, goed, eeuwig, almachtig trouw. Zyn bestaan berust op de waarheid der feiten. Hyzelf *is* die waarheid.» Ja een *god* als ge 't zoo noemen wilt, maar zonder macht of wil om integrypen, en dus ook weer geen god.–

Och uw «geloof des harten!–Neen neen. dat bekoort my niet. –En dat *driest* verstand.–Och 't myne is niet driest. Met verdriet en smart vindt het geen antwoord op vele en vele vragen–maar is dit een reden om een god aantenemen die zich nergens vertoont, alleen omdat we soms in onze kortzichtige menschelykheid wel haast zouden wenschen dat er een was? daarin gelykende op kinderen die 't betreuren dat er geen toovergodin bestaat om op tegennatuurlyke wyze hun soms onzinnige wenschen te vervullen?

Mocht ge misschien meenen dat dek in 't bovenst. antwoord betrokken is, dan vergist ge U. Hy scheen, na uw brief gelezen te hebben van meening dat ik er niet of niet veel op antwoorden zou. Wel waarom niet? vroeg ik. Hy antwoordde: Pour se disputer il faut être d'accord[1], d.i. men moet eenigermate op 't zelfde standpunt staan, en 't aanhalen van dat «vers» (ge weet hoe dek over verzen denkt) bevalt me niet.

Het treft toevallig dat dek in zyn Mill. Studien juist 'n episode uit zyn jeugd aanroert die op den auteur van dat gedicht betrekking heeft.–
Ik las dek m'n brief voor. Hy scheen niet tevreden over de uitdrukking: «Myn verstand is niet driest.» Dat klinkt, zei hy, als 'n nederigheid en misschien heb je 't zoo bedoeld, maar de koppeling der twee woorden *driest* en *verstand* is onzuiver. Verstand is de concrete samenvatting van 't begrip: verstaan. Men verstaat iets of men verstaat niet, m.a.w. men oordeelt juist of onjuist. voor driestheid is hier zoo min plaats als voor blauw vierkant of... geloovig. Hy zegt voorts dat het heele vers blyken draagt van de ziekelykheid die by velen doorgaat voor iets verhevens, maar de toets van analyse niet kan doorstaan.–
En nu eindig ik. Doortje zal myn brief wel heel erg vinden, en misschien toch niet erger dan gy–die *de vrouw* in my bekeeren woudt. Nu hoe dit alles zy uw beiden heel hartelyk van ons gegroet.

Mimi DD

Dek roept me toe: schryf er nog onder dat ik zoo *verbaasd* ben geweest over E's brief.

februari 1882

Briefje van Multatuli aan J.B.H. Bremer en C. Bremer-Snelleman. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 geheel beschreven in zwart potlood. (M.M.)

1. superchéries littéraires dévoilées: *opgeloste gevallen van litterair bedrog (fr.) vgl. V.W. XXI, blz. 730.*
2. lompe: *naderhand ingevoegd.*
3. Quérard: *Joseph-Marie Quérard (1797-1865), Frans bibliograaf.*

«quérard[3]
superchéries littéraires dévoilées»[1] voor eenige jaren uitgekomen by

«Daffis

Paris» –

Lieve menschen! Over 'n paar dagen zal ik u een behoorlyker briefje schryven dan dit lompe[2] vodje. Ik *meen t niet lomp*, weetge!

We moeten straks naar Mainz omdat we onzen kleinen man beloofd hebben hem wat van 't carnaval te laten zien.
In haast hartelyk gegroet van

Dek

* *Begin april 1882*
Telegram namens Multatuli verzonden aan Edu door J. Versluys. (J. Versluys, Een en ander over Multatuli, blz. 113.)

1. Van Twist: *Duymaer van Twist had doen weten dat «Eduard Douwes Dekker» hem om geld gevraagd had. Het gerucht deed Multatuli's naam veel kwaad.*
2. R.P.: *réponse payée, antwoord betaald (fr.)*

R. P.[2]

DEKKER

Via pozzo dipinto 3832
Padoue

As-tu jamais demandé ou reçu argent Van Twist?[1] Envoies réponse cathégorique à Versluys, Vossiusstraat Amsterdam.

DOUWES DEKKER

Vertaling:
Antwoord betaald
Heb jij ooit geld gevraagd of gekregen van Van Twist? Stuur een afdoend antwoord aan Versluys, Vossiusstraat Amsterdam.

juli 1882
Brief van S.E.W. Roorda van Eysinga aan Multatuli; het begin ontbreekt. Enkel velletje postpapier, aan weerszijden beschreven (M.M.) Twee zinnen hieruit zijn door Mimi toegevoegd aan de brief van 5 mei 1881 (V.W. XXI, blz. 287).

1. Keesje, het diakoniemannetje: *uit Beets'* Camera Obscura.
2. «mottige» en «rooje»: *Arnold Werumeus Buning, Nederlands letterkundige (1846-1933), schreef «Marine-schetsen» in* Eigen Haard, *met populaire volksfiguren als Jozef Janus Rechtom, alias de Mottige, en het ideaaltype van de Hollandsche marinematroos, Willem van Hallum, bijgenaamd de Rooje.*

3. Holsma: *vrijzinnig, ethisch hoogstaand arts, voornaam personage uit* Woutertje Pieterse, *evenals Femke, Vrouw Stein en Kopperlith.*
4. Sedan: *stad aan de Maas, in de Franse Ardennen, waar Napoléon III kapituleerde in de Frans-Duitse oorlog (1870).*
5. v.d. Tuuk: *Hermanus Neubronner van der Tuuk (1824-1894), Nederlands taalgeleerde, gaf diverse woordenboeken en grammatika's uit van talen uit de Indische archipel.*
6. moi haïssable: *het verfoeilijk (te mijden) ik; standpunt van Blaise Pascal,* Pensées *(Section VII, 434).*
7. Lindor: *zoon van RvE, geb. 1875.*
8. angine couenneuse: *difteritische keelaandoening (fr.)*
9. J.: *Jenny Duvoisin, Roorda's derde echtgenote.*
10. Ne m'as-tu pas entendu crier? *enz: Heb je me niet horen schreeuwen? Ja, we hebben het gehoord, maar ik zei tegen G. dat je lachte, om haar niet aan het huilen te maken.*
11. Metternich: *Klemens Lothar W. von Metternich (1773-1859), Oostenrijks staatsman, voorzitter van het congres van Wenen, waar het na-Napoleontisch Europa onder zijn leiding werd ingedeeld; zijn Mémoires verschenen, geredigeerd door zijn zoon, in 1879-1880.*

(....)

tracht te gelooven, dat onze niet-kiezers een betere staatkunde zouden toepassen. Zie de edele karakters in de werken der verbeelding van onze schryvers, allen uit de onaanzienlyke standen: Woutertje, Femke, Vrouw Stein, Keesje, het diakoniemannetje,[1] Buning's «mottige» en «rooje».[2] Daartegenover: Droogstoppel, Slymering, Wawelaar, Nurks, Kopperlith, enz. Holsma[3] is een uitzondering, maar de uitzonderingen bevestigen den regel. Ik dobber. Ik heb Indië te lief om 't Engelsch of Duitsch te willen zien. De kiezers verdienen een Sedan.[4] Uw denkbeeld van een staatsgreep is onberispelyk.

Gisteren schreef ik reeds per briefkaart, waarom Aug door my verkozen wordt voor de reis naar Holl. Ik dank U zeer voor Uw lief aanbod Marietje te doen geleiden, maar zy heeft dit jaar, volgens Mama, by zekere gelegenheid «zelfverlooch[g].» getoond, en toen heb ik haar beloofd Parys aan te doen.

Lydt Ge niet meer aan «zedelyke verstopping»? Toen ik U de laatste maal verliet, nam ik my heusch voor nimmer meer by U te komen en gaf dit ook te kennen in een brief aan Versluys. Maar ik voelde my later weer tot U aangetrokken. En ik ben geen karakter van ijzer.

Ik begin meer en meer v.d. Tuuk's[5] karakter te wantrouwen. Hy schryft my brieven over Indische zaken en verlangt, dat ik ze, onder myn schild, plaatse in 't... Padangsch Handelsblad!
Coan becyferde, dat Nederl. betrekk. 2½ maal zoo ryk is als Engeland en ruim 3 maal zoo ryk als Frankr. Ik schreef 't gisteren in De Amsterdammer. Zal De Veer 't overnemen? Bismarck zal Coan's art. wel in zyn oor knoopen.
Myn brief herlezende, hindert my het *moi haïssable*.[6] Nu, hy zou misschien onnatuurlyk worden, als hy verbeterd werd.
Lindor[7] weer aan den dood ontsnapt. Hy had een angine couenneuse.[8] Toen J[9] in Febr. geopereerd werd aan de borst, moesten de kinderen in een naburige kamer blyven. Zy vroeg deze week aan L.:
–Ne m'as-tu pas entendu crier?
–Oui, nous l'avons entendu, mais j'ai dit à Gertrude que tu riais, pour qu'elle ne pleurât pas.[10]
Myn gemanqueerde huisbaas Mercier kende te Lausanne Mej. Knappert, vroeger gouvern[e]. by v.d. Parra Breton Vincent. Zy keerde naar Indie terug, om zich aan 't onderwijs te wijden, zeggende: «De Regeering sticht er zooveel kwaad, dat de particulieren er wel wat goeds moeten doen.» Hy bevestigde ook, dat ik aan nepotisme het verlies van myn betrekking in Waadt had te wyten. Zekere Ruchonnet moest geholpen worden. Zyn familie was daar alvermogend. Het volk heeft nu zyn macht getoond door den machtigsten Ruch. te dwingen zyn voordeelige advoc.-praktyk op te geven en te Bern lid van den Bondsraad te worden. «Ik was hun hoofd, dus moest ik hen wel volgen.» De toenmalige direct[r]. Openb. Werken heeft reeds berouw van zyn voorkomemdheid jegens dien «radicaal.» Hy zou nu het «radicalisme» willen dooden. Altyd de geschiedenis van den toovenaars-leerling.
Wat zyn die Gedenkschr. van Metternich[11] onbeduidend. Boekverkoopers-speculatie. En zulk een man bestuurde Europa 33 jaren! Zyt met Mimi en Wouter hartlyk van ons de hand gedrukt.

Uw vriend
RvE

Ga niet te zeer gebukt onder 't incorrecte van myn brief, al is hij ook oneindig incorrecter dan de Uwe.

Al de Indische kranten exploiteerden en bedrogen my beurtelings.

Begin oktober 1882
Visitekaartje van Multatuli, achtergelaten voor F. Domela Nieuwenhuis. Op de voorzijde staat gedrukt E. Douwes Dekker Multatuli. De achterzijde is in potlood beschreven. (I.I.S.G., Amsterdam; fotokopie M.M.)

1. in Holland zynde: *van 23 september tot 9 oktober is Multatuli in Nederland om organisatorisch in te grijpen in de gang van zaken rond het Huldeblijk.*

Zeer geachte heer N! Voor npaar dagen in Holland zynde[1], kwam ik U even de hand drukken!
Wat Uw en myn streven aangaat, och, wat 'n getob! Moedeloos ben ik niet, maar krachtig opgewekt kan ik me na jarenlange mislukking ook niet noemen. Ik ben suf van drukte, en had toch maar kort kunnen blyven. Geheel en al sta ik niet op Uw standpunt. Ja toch wel in *oprechtheid*. Dat is hoofdzaak. Hartelyk gegroet!

oktober 1882
Een herinnering van F. Domela Nieuwenhuis aan een tweetal kontakten met Multatuli. Twee pagina's notitiepapier, geheel beschreven. (I.I.S.G., Amsterdam; fotokopie M.M.)

Het was in het jaar 1877 dat ik als predikant van de Luthersche gemeente te 's Gravenhage een preek hield: Nog godsdienst? Reeds godsdienst? Van allerlei kanten drong men eropaan dat ik deze zou uitgeven, ik liet my verleiden, ofschoon ik niet hield van het uitgeven van preeken en zoo verscheen deze in het begin van 1878.
Eens by den uitgever komende vertelde deze my dat hy plotseling zooveel bestellingen kreeg uit Amsterdam en of ik ook wist hoe dat kwam. Ik antwoordde dit niet te weten of te kunnen verklaren, daar ik geen reden kon vinden voor dit verschynsel. Kort daarna kwam de verklaring.
Multatuli hield in den winter van dat jaar voordrachten in verschillende steden des lands. Voor zekeren boekwinkel zag hy die

preek liggen en hy ging binnen om een exemplaar te koopen. En wat gebeurde toen? Zeker een heel zeldzaam ding. In een dier voordrachten vertelde hy het koopen van die preek, die hem zoodanig aantrok wegens den frisschen geest en de groote waarheid dat hy eindigde met een warme aanbeveling. Multatuli een preek aanbevelende, is dat niet een herinnering, die de moeite is voort te leven?
Nu verklaarde zich de plotselinge toevloed van koopers. Een paar jaar daarna, toen ik ongelukkigerwyze niet aanwezig was, vervoegde zich aan de drukkery van Liebers, waar sinds 1880 myn blad Recht voor Allen verscheen, een heer die naar my vroeg en toen hy vernam dat ik er niet was, schreef hy op een visite kaartje het volgende, met verzoek my dat te overhandigen:
Zeer geachte Heer N.
Voor 'n paar dagen in Holland zynde kwam ik u even de hand drukken! Wat uw en myn streven aangaat, och, wat 'n getob! Moedeloos ben ik niet, maar krachtig opgewekt kan ik me na jarenlange mislukking ook niet noemen. Ik ben suf van drukte en had toch maar kort kunnen blyven. Geheel en al sta ik niet op uw standpunt. Ja toch wel in *oprechtheid*. Dat is hoofdzaak.
Hartelyk gegroet!
Dit was een kaartje van Eduard Douwes Dekker, dat ik om der kuriositeitswille steeds heb bewaard.

* *27 november 1882*
Brief van Multatuli aan C.J.H. van den Broek. (uit: J. Pée «Reisbrieven», Amsterdam 1941, blz. 32-33). Onvolledig overgeleverd.

1. Piuspenninger: *de drager van een Pauselijk ordeteken, ingesteld door Pius IX in 1847.*
2. à tour de rôle: *om de beurt (fr.)*

(....)
Het houden van voordrachten is me ook afgesneden. Hoe zwaar en schraal beloond die taak ook was, met vreeselijke inspanning kòn ik 't doen, al viel ik dan ook na afloop uitgeput neer. En 't was altijd 'n ressource, hoe hollandsch ellendig dan ook.
Dickens, de vertellinkjesmaker, ontving voor 't *voorlezen* van 'n paar hoofdstukken uit 'n lang gedrukten roman 80 à 100 maal

meer dan ik voor m'n improvisatien! Ik had m'n aamborstigheid te overwinnen, reisde in storm, sneeuwjacht en kou, heb menigmaal drie uren staan spreken met natte voeten, hoestte alle nachten, had soms moeite mij overeind te houden. Welnu, op zeer veel plaatsen kreeg ik ternauwernood de reiskosten vergoed. Om 't finantieel uit de houden moest ik zoo dikwijls mogelijk optreden in den kortsten tijd. Eens elf maal in dertien dagen! En die logementen op sommige plaatsen. En al die natte lakens die ik met m'n poover en schraal lichaam heb moeten drogen! En wat kreeg ik voor dat alles? De toejuiching die mij ten deel viel, is nu gebleken ijdel geweest te zijn, maar de scheldwoorden, die me naar 't hoofd werden geworpen, waren wèl gemeend.

Hoe dit zij, rijk of schraal beloond, ik ben voortaan verstoken van dat hulpmiddel. Meer dan ooit ben ik nu op m'n bijna 63 jaar genoodzaakt sprookjes te vertellen, die «mooi» moeten gevonden worden. Sedert maanden strijd ik ook in dat opzicht tegen m'n onmacht! Al m'n indrukken losten zich op in één vloek! Dáárvoor kan 'n uitgever geen honorarium betalen! M'n vergeefsche pogingen om wat voort te brengen martelen mij vreeselijk. En 't *moet!* Maar wat zal nu 't gevolg zijn? Dat ik, mij vermannende om tòch te leveren – 'n ware schandelijke onanie van 't gemoed! – zéér spoedig niet meer zal voldoen aan de eischen van mooijigheidjes, en dat ik ook alzoo op dàt gebied geen geldswaardige koopmanschap zal kunnen voortbrengen.

De eenige voldoening die mij dat «Huldeblijk» geleverd heeft, werd mij verschaft door geloovers. In eenige goddienende kranten of tijdschriften werd ik vereerd met de verzekering, dat ik God onttroond en de jeugd bedorven had. (Als Socrates alzoo!) Nu die eer was te groot. Ik mag 't kompliment niet aannemen. Maar tegenover de lauwheid mijner «vrienden» doet me die erkentenis van tegenstanders nogal pleizier. We weten nu meteen wat mijn partijgenooten voor hun ongeloof over hebben. Leve de orthodoxen, de Jezuïten, de piuspenningers[1], de 3 à 400 industrieelen die onder zich den buit verdeelen, die ze à tour de rôle[2] uit het volk weten te halen! 't Klinkt haast al te paradox, maar 't schijnt toch waar, dat goede trouw en toewijding aan begrippen slechts te vinden is bij schelmen en idioten. 't Is om jaloers op dat volkje te worden! (....)

15 april 1883
Brief van Mimi en Multatuli aan C. Vosmaer. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 geheel beschreven. (A.R.A., Vosmaer-archief, Den Haag; fotokopie M.M.)

1. bezoeken: *Vosmaer logeerde met vrouw en dochter in Nieder-Ingelheim op 22 en 23 april 1883.*
2. Dus: *deze alinea is van Mimi.*

Beste Vos! Wat ben ik bly met je brief en dat je met vrouw en dochter ons komt bezoeken[1], al is het dan maar voor heel kort! ik vind het heerlyk! Neen, wat moois om in 't logement te gaan, dat mag volstrekt niet! ik ben veel te bly dat wy je zien zullen en ruimte hebben we genoeg–je zult eens zien wat 'n aardige kluizenarij.
Dus[2] je komt hier, ik vind het heerlyk! Zeg dat svpl ook met veel groeten aan Mevrouw en je lieve dochter! En dan op reis nr Milaan! Hoe mooi!–
Terwyl ik even was opgestaan heeft mies deze regels geschreven. Ik vind ze op m'n tafel. Je ziet dat ook zy zoo bly met je brief is. Op al 't andere antwoord ik nu maar niet. 't Is genoeg dat je komt! Dag beste kerel, myn beleefde en vriendelyke groeten aan Uwe vrouw en dochter

Uw vriend Dek

Omstreeks 1 augustus 1883
Brief van Mimi aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Half (afgescheurd) enkel velletje postpapier, waarvan de voorzijde (3/4) beschreven. (M.M.)

Lieve Lien de mama. Ik wou je nog een woordje schryven maar het is al te laat, dek komt al theedrinken! Er is ook overigens niets nieuws by ons. alles het oude!–Dek is vry wel maar komt maar niet tot zyn groote plannen. Dag dag!

Vermoedelijk 1883
Aantekening betreffende een recept voor astma in het Memoriaal, blz. 23. (M.M.)

asthma–
Aqua destill. 200 gr
Ammonia benzoica 10 gr
tinct. Lobelia inflata 15 gr
alle 2 uur een eetlepel

december 1883
Koncept voor een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Mimi. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-3 en 4 (1/3) beschreven; het laatste gedeelte in potlood. (M.M.) Fragment.

1. 2 Nov.: *Haspels trad op 1 november 1858 voor het eerst in Den Haag als beroepsspeler op.*
2. *Vanaf hier in potlood.*
3. *Niet teruggevonden.*

(....)
Weet ge dat J.M. Haspels in dezen maand 25 jarig jubilé als Kunstenaar op 't tooneel zal gevierd worden? Wij hadden gehoord dat de eigenlijken dag *2* Nov.[1] is geweest, of dat waar was weet ik niet maar we namen 't onzekere daaromtrent maar voor 't zekere en hebben hem op dien dag een klein blijk van waardeering gezonden.
Om[2] zoo goed mogelijk te voldoen aan Uw verzoek tot het opzenden van een taalboekje geschikt voor Wou, heb ik gisteren een briefje geschreven aan den hoofdonderwijzer van Karel's school en hem daarin gezegd dat ik gaarne opgave kreeg van de titels en de schrijvers van de eerste taalboekjes en dat ik dit verzoek tot hem richtte ten gerieve eener dame die in 't buitenland wonend, haar zoontje een hollandsche opvoeding wenscht te geven. Daarop kreeg ik heden het inliggend antwoord[3], dat ik U opzend met verzoek mij per briefkaart slechts te melden welke dier boekjes ik zal sturen. òf dat Ge ze soms alle vier wilt hebben. Zoodra ik dat weet zal ik ze bestellen en U opzenden.

juli 1884
Gedicht, mogelijk van Fré Hamminck Schepel, Mimi's jongste zuster, en haar man, Frederik Pool. Dubbel velletje papier, waarvan blz. 1 en 3 beschreven. (M.M.)

1. rid: *rit; kennelijke verschrijving.*
2. *Multatuli zette begin juli 1884 het echtpaar Bremer zijn huis uit (vgl. V.W. XXIII, blz. 184 e.v.); het echtpaar Pool was hiervan getuige.*

Een kreupeldicht, aan alle vroegere,
tegenwoordige en toekomstige logé's van D.D.

By Douwes Dekker
Logeert men lekker,
Maar na acht daag,
Dan wordt het gekker!–
Gesteld men komt in Juli,
Ik meen by Multatuli:
't Is lief en mooi en innig,
Hij 's nog volstrekt niet vinnig;
Maar hartelijk en aanminnig,
't Is alles o zoo lief!
Hy is innemend, *vif*,
Maakt plannen, toeren, tochten,
En slingert zich in bochten
Om recht uw hart te stelen.
Met *dien* man te krakeelen–
Wat heeft men u verteld!
Mooi weer! en boter boven,
En warm als in een oven.
Gy moet hem roemen, loven,
't Is alles zoo besteld.–
Maar na acht daag,
Dàt is de vraag!–
Geen feest, geen pret, geen rid[1]!
Hy loopt niet meer, maar zit
Alleenig als een klit.
Hy vleit niet meer, maar vit.
Spreekt gij hem aan, dan snauwt hy,
En als gij zwijgt, dan mauwt *hij*.
Met 't mooie weer is het gedaan, o wonder!
Gij merkt wel, er komt hagel, kou en donder.
't Is uit met alle grappen,

En voordat gy het weet,
Werpt hy u van de trappen.[2]

P.S.

Opdat ik 't niet vergeet,
En gy het weet:
Hy woont in Rheingau,
Met «Wou»,
Een kind,
Aangenomen na den dood van zijn hazewind
Dat naar «Wouter Pieterse» heet.

11 november 1884
Brief van mevr. Y. Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1 en 3 (1/3) beschreven. (M.M.)

11 Nov

Accoord lieve Mevrouw: wie respectievelijk t' eerst in Utrecht of Rotterdam komt belt aan, en wordt hartelijk welkom geheeten. Zoo u die lust, met ons Dekkianen kennis te maken, een weinig vroeger naar ons dreef, dan oorspronkelijk in uw plan lag zou ons dit zeer aangenaam zijn. We zijn bijna altijd thuis–Wat heb ik dikwijls gezegd «ik wou die Hr en Mevr de Haas zoo graag eens spreken» en nu zal t' er toe komen! We brachten een paar heerlijke ongestoorde dagen met Dek door–hij was zoo goed gestemd –jammer dat dat beroerde asthma, de feestlykheid van t thuiskomen zoo bedief.
Een hartlyken groet, ook van OB, zendt u

Ym Meijer

Kerstmis 1884
Notitie in handschrift van Mimi betreffende Wouters «babbele praatjes». Langwerpig stuk papier in briefkaart-formaat, aan weerszijden in potlood beschreven. (M.M.)

1. voor mama: *bovenschrift in grote kinder-letters.*

voor mama[1]
Wouter heeft het gekocht met papa voor mama voor de kers-

boom, en mama kon het byna niet raden. Woutertje zei telkens het begin maar ze kon het toch niet raden. Dat is net als met de beker—de—o neen—het regent dat mag ik niet zeggen... neen. Wouter heeft het aan papa gezegd dat Papa voor mama iets mee uit Wiesbaden bracht, en Papa heeft z'n woord gehouden, en dat vindt Woutertje heel lief. Woutertje houdt veel van zyn mamaatje en van zyn lieve Papaatje. Hy zegt altyd booze babbele praatjes tegen papa want hy wil papa in de gevangenis zetten, en Woutertje is een heele lieve jongen en hy krygt ook een mooien kersboom, want Papa en mama houdt zoo veel van Wouter en er hangen wel duizend dingen aan, dat Woutertje kan het byna niet eens tellen. En hy wou telkens de deur inloopen van de eetkamer, maar de kersboom was nog niet klaar en hy mocht niet binnen komen. En Therese sluitte telkens de deur dicht, en toen vond hy zoo gek dat we boven aten in papa's kamer. Dag, zoete mamaatje. Wouter verlangt zoo dat het avend wordt.

juni 1885
Koncept voor een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Mimi. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. De brief is niet volledig bewaard. (M.M.)

L.M.
Reeds meermalen nam ik mij voor U weêr eens iets van ons te doen hooren, maar telkens werd ik verhinderd aan dit verlangen te voldoen. Had ik het in de laatste twee maanden minder druk gehad dan zou ik U zeker reeds eerder geschreven hebben. Eindelijk zal ik dan toch aan dit verlangen kunnen voldoen.–
Uw vriendelijk en belangstellend schrijven deed mij dubbel genoegen omdat er mij uit bleek dat Gij het allen goed maakt en dat Dek bijzonder wel is. Ge vraagt me naar den toestand van Hendrik? Och, die ligt nog altijd op zijn rustbed en wordt nog steeds op en neêr gedragen. Wèl is hij in 't algemeen veel opgeknapt en in liggende houding niet pijnlijk, maar zitten staan of loopen kan hij volstrekt niet, zonder bijna terstond weêr hinder te voelen. Zoolang hij die gewaarwording heeft, moet hij nog blijven liggen en hoe lang dit nog duren zal valt, hoop ik, niet te berekenen. Zijn stemming is tamelijk wel en zijn humeur is naar omstandig-

heden vrij goed. Soms verveelt hij zich deerlijk en dat zult Ge U best kunnen voorstellen als Ge bedenkt dat hij nu reeds 5 ½ maand gelegen heeft. Alle bronnen van kunstmatige afleiding raken uitgeput en dit is waarlijk geen klein bezwaar.
De gansche winter droeg ik zelf hem van de slaapkamer naar het kleine eetkamertje en s'avonds weêr van daar naar zijn bed, maar sedert Mei wonen we in de tuinkamer en kan ik hem wèl die drie verdiepingen afdragen, maar zie ik geen kans hem s'avonds zoo hoog naar boven te brengen. Onze meiden zijn daarvoor ook niet geschikt, dus moet Papa er voor te huis komen òf moet met naar bed gaan wachten tot deze voor goed zijn visites achter dan rug heeft. Och, Mies, 't is zoo'n ellende! Soms kruipt hij uit de kamer in den gang en ligt dan op den grond op 'n mat met Karel en Riek te knikkeren. Dan weêr snijdt hij op 'n tafel poppetjes uit voor een chineesche schim. Ook leest hij veel en 'n paar uur in de week krijgt hij les om niet geheel ten achter te geraken. Maar 't program is zoo eentonig! En wij beiden hebben zoo weinig tijd ons rustig met hem bezig te houden! Dat gaat goed voor 'n paar dagen, maar 5 ½ maand lang kan men niet alles blijven verzuimen en laten loopen. Ook heb ik in den laatsten tijd erg gesukkeld met *zeer* slechte dienstboden. De laatste van de 6 die ik sedert nov. in huis had, was o.a. een groote dievegge, met nº 7 meende ik het waarlijk goed getroffen te hebben, maar zie, dat exemplaartje moet bevallen! Och, 't spijt me zoo, voor haar en mezelf! Ik zal haar tot Aug. houden, maar langer zal 't niet gaan, verbeeld je dat dat grapje in ons huis gebeurde, dan zou 'k nog voor baker moeten spelen. Dat zou er waarlijk nog aan ontbreken! Och 't is zoo'n lief meisje! Ik heb haar dan ook beloofd haar te helpen zooveel ik kan. Ja, 'k heb een vreeselijk afmattenden winter gehad, vermoeiend, verdrietig en hoogst vervelend. En wat zal de zomer opleveren. Misschien niet veel beters. Enfin, geen moed verloren. In al mijn verdrukking ben ik gelukkig nog niet zóó saai geworden om niet reikhalzend naar 'n verpoozing of (....)

Juni 1885
Koncept voor een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Multatuli. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-3 en 4 (⅔) beschreven. (M.M.)

1. B.D.: *Beste Dek.*
2. Il y a de quoi: *daar is wel reden voor (fr.)*

B.D.[1]
Ingesloten ontvangt Ge 't bewuste briefje terug dat ik een enkelen dag lang hield. Daar Haas persoonlyk U een en ander omtrent Hendrik's ziekte wilde schryven, ontvangt ge eerst heden het briefje van E. terug. Ja, de toon is lief weemoedig en eenigzins teêr. Ik kan me best begrijpen welken indruk die op U maakte ook dat hij U noopte hem vriendelijk te antwoorden. Uw vermoeden omtrent E's bedoeling en handeling is bitter pijnlijk. Ja De uiting er van klinkt *bar.* maar wordt ongetwijfeld gerechtvaardigd door uw ondervinding van zijn vroeger gedrag. Ook vergist Ge U in dit geval, dan is twijfel aan E's goede eerlijke handelwyze volkomen te begrypen en te plaatsen. Met *zekerheid* kan niemand, dunkt me uit de gegevens een juist oordeel vellen. 't *Kan* zijn zooals 't U mogelijk en zelfs waarschynlyk voorkomt, dat E. om bekende redenen de lichte ongesteldheid heeft opgekleurd maar 't kan ook héél goed zyn dat hij zijn toestand werkelijk te zwaar inzag. Dat Nonnie hem met Uw telegram bekendmaakte bewijst dat ze begreep dat hem dit genoegen zou doen. Als ze overtuigd was geweest dat dit hem niet onverschillig zou laten of onaangenaam zou aandoen, dat had ze dit zeker nagelaten. Ze las 't hem dus voor en dat hy in weerwil van wat vooraf ging verrast door uw oogenblikkelyke belangstelling een hartelyk by *bedaarde beschouwing* en voor uw beider verhouding zeker véél te sentimenteel antwoord dicteerde, vind *ik heel, heel* natuurlijk. Waarom zou ook by *hem* het goede niet een *enkel oogenblik* kunnen zegevieren? Zou hy zóó koud en verstokt zijn? Zou hy met al zijn grove fouten en laag karakter ja lage fouten, toch niet enkele vonken kunnen behouden hebben, eenige ontvankelykheid voor die edele gevoelens die hem als *uw* zoon en ondanks hemzelf ('t is geen vleitaal Dek) in meerdere of mindere mate moeten aangeboren zyn? Bedenk ook dat hy niet veel tyd had tot overleg. Dat Ge een telegram zoudt zenden, wist hy niet vooruit, dus onder eersten indruk van dit bewijs uwer belangstelling antw. hij *terstond* dus en naar myn inzien kàn dien toon op dat oogenblik juist zóó gemeend zyn geweest als die in zyn antw geuit is. Waarom *niet*?

Dat Ge schrikt aanleiding te geven tot een toenadering, is heel natuurlijk.
Il y a de quoi![2]
Uw positie in dit geval is hoogst moeielijk en bitter pijnlijk.
Voor *Uw* rust zal 't zeker oneindig beter zijn dat de verhouding blijft zooals ze was vóór E's ziekte. Ik hoop dus voor *U* dat er geen verandering in komt. En daarvoor is me dunkt ook geen reden.

Zomer 1885
Brief van mevr. Y. Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (M.M.) Fragmenten.

1. andere dingen: *een verhoopte, maar dit keer nog afgebroken zwangerschap. Het volgend jaar was briefschrijfster opnieuw in verwachting, wat leidde tot haar huwelijk met N. Braunius Oeberius.*
2. hooren: *kennelijke verschrijving.*

Maandagmorgen!
Lieve Line!
Neen lieve we stelden onze komst niet om het weer maar om geheel andere dingen uit waarvan ik je spoedig op de hoogte hoop te brengen[1], die je dan tevens mijn schijnbare lauwheid zullen verklaren.–
Nu ik niets hooren[2] over een mogelyke komst op morgen van Dr de Haas vreezen we dat er niet van komt. (....)
Van Mies kwam er eergister een langen brief waarin ik tusschen de regels las dat de stemming van den armen Dek nog steeds te wenschen overlaat. Wou's schoolgaan of liever de wijze waarop het onderwijs daar gegeven wordt schijnt een bron van eeuwigdurende ergernis–wat te verwachten was. Zijne gezondheid is echter uitstekend en altijd, byna altyd houdt hij zich in den Laubgang op. Mies animeert zeer tot komen–maar 't zal niet gaan vrees ik. Ik spreek wel eenigzins in hieroglypen maar ik prefereer dit voor een praten over dingen die nog niet zeker zijn, ik houd niets van zouen en alsen evenmin van reisplannen die telkens uitgesteld worden. Spreek maar niet meer over mijn komen lieve Line voor ik zelf er over begin. 't Wordt zoo vervelend voor je.
Ik wil de dageraad wel graag even hebben. De uitgever beloofde me een exemplaar maar uitgevers beloften zijn over 't algemeen

nog een weinig minder te vertrouwen dan die van gewone stervelingen. Met Gorter's knie gaat het nog steeds niet vooruit. Ze houden zich echter bewonderenswaardig goed. Ze groeten met mijn OB recht recht hartlyk. Dag lieve, een kus van Ym.

oktober 1885
Brief van Multatuli aan M.F. Snelleman. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-2 en 3 (½) beschreven. (M.M.)

1. vaste: *oorspr. stond er* vasten.
2. Bremers: *hoogstwaarschijnlijk een toespeling op de ruzie van 10 juli 1884, waarin Snelleman kennelijk voor zijn zuster en zwager wil bemiddelen.*
3. Zoo'n: *oorspr. begon de zin met* Spreek.

Waarde Snelleman
Gut, Uw briefje is my 'n prettige verrassing. Ik wist heusch niet dat ik aanleiding had gegeven tot iets als dank. Nu, ik noem 't: vriendelyken indruk» en dàt doet me *groot* genoegen.
Heel graag wil ik U nogeens spreken. Aan tyd ontbreekt het me niet, maar wel aan de mogelykheid om 'n vaste[1] afspraak te maken daar ik 3, 4 bezoeken wacht die me elk oogenblik kunnen overvallen. Maar daar ik denk dat dit ochtend- (of na-koffi-) visites zullen zyn, wil ik U verzoeken, als U dat schikt, 'n avend by my te komen. *My* is 't uitgaan 'n ware corveé met dat malle asthma.
Straks komt Henriette. Dan hoor ik wanneer haar Papa me kan inschikken voor de bakteriologische les die ik zoo hoognoodig heb. Ook dàt is 'n avendzaak, en daarnà zal ik dan *U* 'n avend voorstellen.
Met veel genoegen wil ik met U spreken over de drie door U genoemde onderwerpen al weet ik nu niet eens welke geschied[s] v. Gezag door U bedoeld wordt. Maar wel ben ik gereed om te spreken over de *zeer goede achtenswaardige* Bremers[2], en... over de zielehuishouding van «de» vrouw. O gaarne.
en, beste kerel, schryf me asjebl. niet zoo beleefd in't vervolg. Nu ja, in Uw geval zou ik 't *dezen* keer ook gedaan hebben, maar als ge my weer schryft, noem me «Dek» en «je». Zoo'n[3] gemeenzaamheid stelt me schadeloos voor de soms stuitende declassificatie die m'n deel is in de Maatschappy.–

21 november 1885
Bericht in de Middelburgsche Courant onder gemengde berichten. (fotokopie M.M.) Fragmenten.

De heer Busken Huët wijdt in het *Algemeen Dagblad van Nederlandsch Indië* een artikel aan *Multatuli*.
Hij vertelt hoe *Multatuli* in 1857, kort voordat hij (Huet) naar Java ging, te Bloemendaal bij hem logeerde, en schrijft: (....)

Het vervolg is een samenvatting van de biografische schets van 12 oktober 1885; zie V.W. XXIII, blz. 447 e.v.

Omstreeks 1885
Lijst met stilistische en andere bezwaren van Multatuli tegen een onbekende Duitse roman. Vier in de lengte dubbelgevouwen vellen papier van 21 × 16,5 cm, met inkt en potlood beschreven. (M.M.)
1. scies: *stoplappen (fr.)*

Bombast & beschryverigheid
hand op zwarte haren
sneeuwwitte arm, gezicht, hals vingers.–
onmogelyke blik blz 105–
es sauste u s m 108–
augen glänzen feucht 127
augen leuchten 133–
malle praatjes 133–
Diese slechte Worte &c 145–
sonnte 148–
verkleiden 149–
stieg zu thale 155–
rother Vorhang vor ihren Augen 159–
Wit v. d. oogen 159–
junge schöne Frau 184–
pasgeborene 197
klangvolle Stimme 208–
redenaartalent 209–
blätter 211–
weisse Zähne 213–

roode vlek 216–
einfaches Male 221–
zartes Netz 225–
weiche form 226–
fadenscheinigen Band 254–
schruck zusammen } 255–
aufgeschrieben }
Steenen 344–
nickte bejahend–
schlagenden Gründe 272–
antwoordde hy *snel*–

Valsche lokaalkleur–
Jethro, Mores,
blonde Sirona–
Mirjan, 99. keurigheid–
sandaalriemen van palmbast–
buigzaam als n jonge palm 108–
in de sneeuw 170–
wroeging Phöbicus 170,1–
vensters, voorryhuis–
Paulus erröthend 184–
Verscher 197–
zielverlossing Glycera 200–
höhle die lehr stand 200 219
diorietblok, 210–
fadenscheiniges Röcke–
arm in arm 220–
zu hause 272–
liebe (Liebe 279–
christelykheid Sirona 280–
Kikvorsch aan Jezus verteld 281–
kein grieches Sirona 282
Jede Seite 291–
dinars
valsche anachoreten (185–
lekkerbekkery van Paulus–
welke taal?

goed 195–
goed 252–

valsche romantiek–
weervinden van Glycera's ring. (Glycera Phöbicus)–
naderhand Onyx 296–
wonderlyke medicynen–
in 's Freie omdat-i zich sterker voelde–
ruf ihn mit seinen lohnen halfe &c 117–
Sirona & Hermus 144–
schaapsvel geruild 154–
Phöbicus 163–
Karakter Ym 167–
Sirona's Karakter volgens Phöbicus 174–
hoornen 185–
geesseling 190–
't geloof aan Paulus schuld 197–
verwirtes haar 207–
afgrond 208–
onmacht 211–
eenige drachmen } 274
en heel ryk) } 289–
Paulus in den regen 293–
Kein Mörder 306–
Olie en wyn in den (kleinen) Keller 309–

valsche dialoog
126,7–
Thalussius 129–
valsche monoloog 167–
verstehen 227–
Polycarpus { 229
230
de wortkarge Petrus (240) 242–
garten 254–
263,4
Kröte 269–
288 (grappigheid)–

brief rekomm 345–
sandalen 366–
ganz verlassen 267–
band verbinden 366–

Scies[1]
aufschaudern, auflachen aufschreien, schrecken, seufzen, leuchten, tief aufathmen, aufbellen hoch aufathmen 137–
frisch water–
gab er zuruck,
lachte er
unterbrach ihm–
den berg hinanrasenden hirten 144–
fröstlen–
flammenden Augen–
schmerzlich *auf*stöhnen–
laut aufbrüllend–
fahle Frühlicht
im frühroth glühend } 304
aufhorchend 346
lang aufweinend

valsche beelden–
kustelooze zee 90–
fieberkranke 112–
leuchtkraft heben 119–
brombeere 156–
Senze 255–
eichensten 269
liebe Ozean 282–
stromaufwärts fliessende Bäche 306–
trauer harfe 364–

2 januari 1886
Bespreking door C. Vosmaer van Huets proeve van een levensbeschrijving, in De Nederlandsche Spektator. Fragment. (Fotokopie M.M.)

1. Courier: *Paul-Louis Courier de Méré (1772-1825), erudiet pamflettist en naar de geest de Franse tegenhanger van Multatuli.*

–«*Onze hedendaagsche letterkundigen*» door prof. dr. J. ten Brink (uitgave van Tj. van Holkema) gaat wakker voort. Na de biografie van Vosmaer, ontvingen wij spoedig die van Hofdijk. (.....) Na deze ontvingen wij noch eene beschouwing over Multatuli, door C. Busken Huet. Deze schrijver heeft, zooals hij het elders aanbeval, een zoogenaamd Rembrandtiesch stuk geleverd. Hier en daar een effekt en de rest in donker. Er zijn enkele fraai gepenseelde partijen in, maar geen geheel. Van Multatuli krijgt men eene slechts zeer onvolledige voorstelling, en zeker geen portret. Trouwens aan eene volledige biografie viel niet te denken; maar wel hadden wij verwacht en mogen verwachten, dat de letterkundige en wijsgeerige arbeid van dien merkwaardigen geest volledigere ware weergegeven. Alleen van Max Havelaar en eenige partijen uit de Ideeën is sprake. En dan is het, als onze verwachting gespannen is, op eens uit. Van een hoog poëtisch werk als de Minnebrieven (een pamflet in Courier's[1] beteekenis) als de studie over Bosscha, een geest- en gedachtenrijk werk als de Millioenenstudiën, een meesterlijk dramatiesch gedicht als Vorstenschool, hooren wij zelfs de namen niet genoemd. Hoogst pikant en belangrijk zijn de stukken uit een dagboek van den heer D. Dekker, vóor den Max Havelaar opgeteekend, en waarin de schrijver van dit boek en van de Ideeën reeds in al den gloed van zijn denken en fantasie schittert.
Wat de parallel van Multatuli en van der Hoeven, door den heer Huet gegeven, aangaat, wij meenen met grond, dat de eerste daaraan zijn zegen niet zal hechten.

Begin maart 1886
Brief van Y. Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (M.M.)
1. zwager: *A. Gorter.*

Lieve Line! Je laatst briefje vond me ziek in bed. t' eerste wat ik doe nu de lust weerkeert is je te danken voor je beide–Och t speet me zoo om t' meisje waarover ge schreeft, maar een weinig

blij dat ge verhindert waart hier te komen was ik toch, wijl ik je geen warme kamer tot slaapvertrek kon aanbieden. Ik had vergeten dit vroeger te zeggen en t zou me zoo gespeten hebben als zoo 'n lam iets oorzaak had moeten zijn van 'n nietkomen–Steeds wachtende op zachter weer dat zich wachten liet, om myne uitnoodiging dringender nog te herhalen, en door tal van andere omstandigheden waarvan je wel eens iets zult hooren als ge komt, stelde ik steeds myn schryven uit, tot je laatst briefje op 2 Mrt me een hoogen blos op de kaken joeg–

Onbegrijpelyk misschien zal t' je voorkomen als ik zeg dat jou briefje ons eerst 2 Mrt in gedachten riep–In de laatste jaren waren juist Feb. en Maart voor ons maanden waarin we geheel door ziekte verdriet en ellende aan niets dachten dan «hoe er door te komen», en dit is zeker een der oorzaken, waarom we van Dek's verjaardag nooit byzonder notitie hebben genomen. Alleen toen we in t buitenland waren en Mies er toevallig vooruit over schreef stuurden we een doos vol riekende viooltjes. Ik vertel dit omdat ik meen dat gy er toen juist waart en je allicht iets tegenstrydigs zoudt zien tusschen myne bovenstaande bewering en het zenden van die geurige lente boodjes–

Dek *heeft de biographie nog niet gelezen*–ten minste zoo schreef hij een veertien dagen geleden–maar ik heb er genoeg van «gehoord om met Ym's oordeel intestemmen; t is een *sluip* moord.»

Misschien is deze omstandigheid oorzaak dat ook Mies het zwijgen bewaart–wij kregen dikwijls bericht wijl Dek met myn zwager[1] en ik met Mies een correspondentie party schaak speelde–nu is evenwel myn zwager naar Weenen, en ons spel is uit zoodat ik vrees dat er nu wel eens een poosje kan verloopen zonder dat er bericht komt.–

Aan t werken komt Dek niet, dat is dunkt me zeker. In den laatsten tyd (in t laatst van Jan en Feb) heeft hij erg erg veel last van asthma en hoesten gehad, wat evenwel na aanhoudend gebruik van morphine, s'avonds bij t slapen gaan, veel beter is geworden. Hè t' schijnt nu toch dat de winter ons verlaten zal en dan kom je eens gauw niet waar? Ik heb alle hoop dat myne ongesteldheid die me eenige dagen in bed hield, nu spoedig geweken zal zijn ...k begin al mooi weer op te knappen–Bah wat ziek zijn een misselyk ding is.

Houd er je maar buiten met je familie en geloof dat hartelijk naar je komst uitzien

Ym en Ob

Wat 'n meide papier niet waar? maar k' had hier geen ander boven.–
dag dag.

Eind maart 1886
Brief van Y. Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, geheel beschreven. (M.M.) Fragmenten.

1. Sehnsucht: *hevig verlangen (du.)*
2. houden: *(bedoeld) houden we.*
3. bij 't streekje langs moeten: *voorzichtig aan doen.*
4. verduwen: *verteren.*

Lieve Line!
Tot deze zomer uitstellen–dàt hoop ik niet, en toch durf ik je nog het komen niet aanraden. Ik ben nog steeds heel heel lam en beroerd en zie met Sehnsucht[1] naar mooi weer uit. Zoodra ik maar elken dag buitenlucht kan happen zullen de kwaaltjes wel voorbijgaan, en zoodra deze voorbijgegaan zijn hoop ik je direkt te schrijven. Gij zult alweer zooveel interessante pratensstof hebben opgegaard! Uw leven is zoo ongelijk aan onze; wij leiden geen oesterleven Goddank, maar toch een leven zonder bijna eenige afwisseling van buiten. Van voordrachten, tooneel etc. etc. houden[2] o dol dol maar–voorzichtigheid gebiedt me volle zalen te mijden en opwinding ook. Bah t'is zoo lam als men weet bij 't streekje langs te moeten[3] zou t dom en misdadig zijn (een pleonasme volgens dek) om t niet te doen. (....)
En nu nog iets van de Dekjes. In de laatste acht dagen hoorde ik niets van Mies. Door mijn zwager Gorter die in Weenen is hoorde ik evenwel dat Dek tegenwoordig zeer wel is. Verbeeld je Dek en Gorter spelen samen 3 partijen schaak–en nu voor eenige dagen kwam Dek met het voorstel er nog drie bijtenemen–Ook spreekt Dek op zijn kaarten nog bijna altijd over de aardbeving die in Wiesbaden plaats vond maar die ze ook in Ingelheim flink gevoelden. Dek's verjaring is zonder eenige feestelijkheid voorbij-

gegaan. «ik had nog zoo gehoopt,» schreef Mies dat Mevrouw de Haas ons door haar komst zou verrassen, maar niets niets. In de paasch vacantie komt Zurcher er weer. Dat vinden én Dek en Mimi heerlijk. De kleine Wou zal met 1 Mei naar school en moet dan ook 4 uur in de week «religions Unterricht» genieten. Nu ik geloof dat het kind het zonder schade zal verduwen[4].–
Hoe gelukkig dat je gedienstige weer beter is–en meer vooral voor t kind zelve: zulke wezentjes hebben gewoonlijk nog zoo'n echt genot in t leven. Spoedig hoop ik weer te schrijven. Intusschen blijft elk levensteeken van je hartlijk welkom aan

Uwe Ym.

OB groet hartlijk!

Voorjaar 1886
Gedicht van H.C. Muller, afgedrukt in zijn bundel Wachter, wat is er van den nacht? Zangen des tijds (1886).

Aan Multatuli

Gij hebt eenmaal moed getoond,
hoe men ook uw naam verachtte,
gij, een koning der gedachte,
in wiens hart geen onrecht woont!

Toen gij optradt, Havelaar,
tegen Insulinde's schande,
voer een rilling door den lande,
beefde menig woekeraar.

Als een zaaier gingt gij voort
uw Ideën te verspreiden,
al wat laag is te bestrijden
met den adel van uw woord.

Geldzucht en gelooverij,
leugens en bekrompenheden,
heel den vloek hebt gij bestreden
der verrotte maatschappij.

Voor een oogwenk ging de zon
van de waarheid op, vol luister,
maar de leugen loerde in 't duister,
of zij soms u treffen kon.

En met gift en met venijn
werd uw schoone naam gelasterd,
werd uw schoonste woord verbasterd,
maakte men uw grootheid klein.

Al wie woekert, al wie steelt,
al wie Java uit durft zuigen,
al wie voor den geldzak buigen
staarden siddrend op uw beeld.

En het vo!k? Getrapt, versmaad,
dat niets leerde dan ellende,
dat geen Multatuli kende,
bleef berusten in zijn staat.

Gij streedt verder, streedt altoos,
vaandeldrager, denker, dichter,
leugenvijand, waarheidstichter–
Werdt gij nimmer moedeloos?

Grijze zanger, zie dan rond,
want het volk begint t'ontwaken,
't volk begint zijn boei te slaken
op uws levens avondstond.

't Volk, dat thans uw naam vermeldt,
zal bij 't strijden voor zijn rechten
in de toekomst kransen vlechten
voor den mart'laar en den held.

juli 1886
Brief van Y. Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-3 beschreven. (M.M.)

1. schoonzuster: *N. Braunius Oeberius was eerder gehuwd geweest met de overleden zuster van de briefschrijfster: Ytje Meijer.*

Lieve Line. De warmte maakt me bijna incapable tot schrijven maar toch wil ik je nu even een hartelyk groetje zenden. Verleden week werd ik daartoe verhinderd door 'n logée. Misschien ware zelfs die groet nog in de pen gebleven indien ik je geen schijnbare inconsequentie van ons te biechten had.
Ja 't is waar lieve Line we gaan ons toch nog aan zoo'n malle trouwerij op het stadhuis onderwerpen. OB is toch bang dat ik later als hij mij eens mocht ontvallen te veel zal te verduren hebben van onze zedelyke maatschappij die zooveel speldeprikken in petto heeft voor zoo'n onzedelyke moeder als ik. Was die laffe comedie maar achter den rug. Als 't gebeurd is hoort ge 't wel eens. Zoo heel vlug marcheert het niet want OB en ik mogen niet trouwen zonder dispensatie van den Koning. 'n Huwelijk tusschen een zwager en schoonzuster[1] is bij de wet verboden.
Nog steeds leef ik een beetje in de hoop dat Mies zal komen. Dadelijk nà mijn schrijven waarin ik haar mijn a.s. bevalling meldde, kreeg ik 'n opgewonden brief – Ze moest en zou komen, maar later doemden er natuurlyk tal van bezwaren. Eergister kwamen er opgewekte brieven van Dek en Mies beiden. De fam. de Wolf is er nu zeker. Door haar hoort ge dan meer van alles. Of Wou nog mee zal komen? Dag lieve Line hartelyk gegroet van Ym en OB.

augustus 1886
Twee bewaard gebleven fragmenten van een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Mimi. Knipsel van 15 × 8 cm, aan weerszijden beschreven. (M.M.)

1. *Dit gedeelte was kennelijk aan dochter Lien gericht.*

Lieve Mies,
Uit Dek's brief blijkt dat hij aan 't werk gaat. Rust en stilte in huis is dus noodzakelijk. Ik ben bang dat Lien (al is ze nòg zoo geschikt) aanleiding geeft tot te veel leven en onrust, vooral daar de kinderen door 't slechte weêr zoo in huis moeten zijn. Mag ik U *allerdringendst* verzoeken zoo Ge daarvan iets bespeurt, ons dit

terstond, onbewimpeld te schrijven? Als Haas dan soms niet *kan*, dan kom ik haar halen, wanneer Gyl. *wilt* en 't *noodig* oordeelt. Och! geneer je niet as je blieft en laat ze Dek toch niet hinderlyk zijn! Och toe! as je blieft!
Zoo lang ik niets van je hoor, zal ik maar denken dat ze onschadelijk is.
Ik durf niet veel schrijven. Groet Dek en Wou. Duizendmaal dank voor al uw zorg en hartelijkheid. (....)

hoor Lien.[1] Ik heb reden U dit bijzonder op 't gemoed te drukken.

augustus 1886
Brief van mevr. Y. Braunius-Oeberius-Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, geheel (wijd) beschreven. (M.M.)

1. Gratulez nous: *feliciteer ons (naar het Engels: congratulate).*
2. Leuker: *nonchalanter.*

Lieve Line!
Gratulez nous[1]! Gister morgen hebben OB en ik een rytuig genomen en allerlei boodschappen gedaan. Onder anderen waren we ook 10 minuten op het stadshuis en «zwoeren elkander eeuwige trouw». Bah bah Goddank dat alles achter den rug is. Leuker[2] trouwparty dan de onze is er zeker nooit geschied. De beambten wisten klaarblykelyk niet wat ze van zoo'n paar vreemde snoeshanen moesten maken die daar zoo, geheel alleen, in hun daagsche pakje kwamen aanpantelen. Nu we zyn hartelyk blij dat die comedie afgespeeld is. blyer nog haast dat die tropische hitte plaats heeft gemaakt voor frisscher weer. 't Was voor sommigen byna niet meer uittehouden. O, lieve Line ik bedank je nog eens recht hartlyk voor al je bemoeiingen en het bezorgen der zeep. Myn pakje is er mooi door opgefrischt al liet het er ook eenige tintjes bij. Uit Ingelheim steeds goede berichten. Of 't nu toch nog lukken zal? Ik bedoel of Dek toch nog aan 't werk zal *komen*? Myn hoop er op is grooter dan ze in jaren was, maar maar. De bezoeken schijnen daar nu afgeloopen. Mies geeft nog haar hoop op n' retour hier te komen niet geheel op, maar als 't met Dek's plannen lukt, zal haar plan zeker *mis*lukken. Nu de teleurstelling had ik er graag voor over.

Een hartlyken groet van OB, die ik nu voortaan natuurlyk altijd «mijn man» ga noemen.
Dag lieve Line uwe u liefh. Ym

Najaar 1886
Kommentaar van Multatuli op de verzending in 1873 van zijn gedrukte circulaire over het gebruik van spoorwegbiljetten voor betalende reklame. Drie folio-vellen eenzijdig beschreven. (M.M.) De antwoordbrieven zijn al eerder gepuliceerd (vgl. V.W. XVI, blz. 150 e.v.) maar zij worden hier gereproduceerd naar Multatuli's afschrift, terwille van zijn tussengevoegde opmerkingen «(sic)».

1. Carsruhe: *verschrijving.*
2. Zahradbahn: *kennelijke verschrijving.*

Van de hieraan gehechte circulaire verzond ik een Exemplaar aan de Regeeringen van 59 Landen, en tevens aan ± 50 Dagbladen ter kennisneming en des verkiezende publicatie of bespreking.
Op–of naar aanleiding van–de aan Landsregeeringen gezonden Exemplaren, zyn hoogstwaarschynlyk vele antwoorden gegeven, waarvan my evenwel–misschien ten-gevolge der toenmalige onzekerheid van myn verblyf – slechts *zes* in handen kwamen, namelyk:

a) van *Engeland.*
26410 Whitehall, 2 September 1873.
Sir,
I am directed by Mr Secretary Lowe to acknowledge the receipt of Your letter of the 1st Instant, submitting for consideration a plan which You have invented for the utilisation of Railway-tickets:–and I am to inform You that the Secretary of State never interferes in the matter of inventions. They must depend upon their own merits for introduction to, and adoption by the Public.
I am,
Sir,
Your obedient Servant,
(w.g.) N.J.O. Liddell.

Mr Edward D. Dekker
Wiesbaden.

b) van *Saksen-Weimar.*
(volgens zegel op het adres van het «Staatsministerium des Inneren.»)

Weimar, 12 September 1873.

Monsieur,
En Vous accusant reception de Votre lettre en date du 1r cour. concernant l'utilisation des billets de transport pour voyageurs et bagages par la presse, je m'empresse de Vous avertir que l'Etat que j'ai l'honneur de représenter ne possède pas de chemins de fer et que par conséquence (sic) je me trouve hors d'état d'introduire Votre invention dans l'administration des chemins de fer du Grand-Duché; quant aux compagnies particulières qui sur le territoire Grand-ducal exploitent le transport de voyageurs et de bagages je l'(sic)ignore si elles sont disposées de (sic) profiter de Votre invention.
Agreez, monsieur, l'assurance de ma haute considération.

(w.g.) v. Gross.

Monsieur E. Douwes Dekker
dit Multatuli,
Amsterdam

c) van *Baden.*
General-Direction der
gr. herzoglich-Badischen
Staatseisenbahnen.
N 45683 B.

Carsruhe1, 20 Septr 1873

Auf die unter dem 1n l.M. an das Gr. Handelsministerium gerichtete und von diesem zur Erledigung anhergegebene Eingabe, benachrichten wir Sie dass die diesseitige Verwaltung nicht in der Lage ist von der vorgeschlagenen Einrichtung Gebrauch machen zu können.

(handteekening onleesbaar)

An Herrn Eduard Douwes Dekker
genannt Multatuli,
in Amsterdam.

d) van *Oostenrijk*.
Société autrichienne
I.R.P.
des chemins de fer de l'Etat.
direction
de l'Exploitation.
N° 88555.

Vienne, le 17 Octobre 1873

Monsieur,

Le Ministre du Commerce autrichien nous a communiqué la lettre que vous lui avez écrite au sujet de l'utilisation, pour des réclames, des billets de voyageurs et des bulletins de bagages, délivrés sur les chemins de fer, en nous invitant à examiner votre proposition, d'accord avec les autres administrations de chemins de fer autrichiens.

Nous avons l'honneur de vous informer que dans la conférence directoriale tenue le 9 de ce mois, les représentants des administrations de chemins de fer autrichiens ont décidé d'un commun accord qu'en raison des circonstances actuelles, il ne semblait pas possible d'entrer dans les idées contenues dans votre lettre precitée.

Veuillez recevoir, Monsieur, l'expression de notre parfaite consideration.

Le Directeur de l'Exploitation
(handteekening onleesbaar)

Mr E. Douwes Dekker
Amsterdam.

e) van *Belgie*.
Ministère des Travaux publics.
Administration
des
Chems. de fer, postes et Telegr.
4e Direction
no 8/18 T4
13482a

Bruxelles, le 24 Décembre 1873

Monsieur,

Le système que vous exposez dans votre lettre du 1r Septembre courant, pour la fabrication des billets de voyageurs et l'impression des feuilles et bulletins de bagages, ne saurait trouver son application dans le service des chemins de fer de l'Etat Belge. Je vous prie néanmoins d'accepter mes remerciements pour votre intéressante communication.

Au nom du Ministre,
pour le Directeur Général,
L'Inspecteur Général.
(handteekening onleesbaar)

A
Monsieur E. DouwesDekker
Amsterdam.

f) van de Vereenigde Staten
van *Noord-Amerika.*
Department of the Interior
(Lands and Land Grant Railroads)

Washington DC. 16th Septr 1873.

Sir,

I have received Your letter of the 1st instant suggesting that railroad tickets might be made a source of revenue by letting the printing of them to the highest bidder, who would thus acquire the right to dispose of the reverse of the tickets for advertising purposes.

In reply I have to state that the General Government of the United States has no such connection with or control over railroads as to justify its interference in a matter of this kind. With thanks therefore for your suggestion I must decline taking any action thereon.

Very respectfully
Your obedt Servant
(handteekening onleesbaar)
acting Secretary.

Edouard Douwes Dekker Esq
Amsterdam.

De inhoud van de hier medegedeelde antwoorden was my in zoover onverschillig, als m'n hoofddoel–*acte te poseeren* van 't gedaan voorstel–door de ontvangst van die brieven volkomen bereikt werd. Ook hield ik my overtuigd dat het *afwyzen* van m'n plan slechts tydverlies zou ten-gevolge hebben daar toch, iets vroeger of later de praktische uitvoerbaarheid van den voorgestelden maatregel, beter dan door alle betoog, zou bewezen worden door de *feitelyke invoering*. Dit is dan ook geschied. Ik heb op de rugzyde der billetten van de Kleine Niederwaldsche Zahradbahn[2] annonces van hotelhouders gelezen, en hoogstwaarschynlyk is door meer Spoorwegdirectien m'n plan ten uitvoer gelegd, zonder dat evenwel het bericht daarvan tot my gekomen is.

Van 'n vriendelyke hand echter ontving ik dezer dagen de mededeeling dat in de *Zeitung des Vereins Deutscher Eisenbahnverwaltungen*, 1886, n° 19, Seite 234 het volgende voorkomt: (....)

vervolg ontbreekt

11 november 1886

Brief van Mimi aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Dubbel velletje postpapier, waarvan blz. 1-2 en 3 (2/3) beschreven. (M.M.)

1. Witrok: *de toenmalige hond des huizes (vgl. V.W. XXIII, blz. 111.)*

N. Ing. donderdag.

Lieve beste Lien! Gisteravond behoorlyk thuis gekomen. We vonden de reis lang en vervelend maar dek was zelf aan de spoor om ons aftehalen. Als ik dat maar voor 1/100 gedacht had, zou ik hem getelegrafeerd hebben toch thuis te blyven. dat kun je denken. Hy was heel vriendelyk en goed–en is nu heel bly we thuis zyn. Gister avond was dek erg benaauwd, maar vandaag veel beter! je begrypt wat er te praten en te vertellen is. Wou is van middag uitgegaan naar zyn Lehrer en Heinrich en vrienden. je begrypt of hy praats heeft. Van morgen by het opstaan zei hy toch ik ben bedroefd ma dat Karel niet by me is en Henk. maar Witrok[1] troost hem zoo goed hy kan. Lina de meid had erg haar best gedaan het ons prettig te maken er waren viooltjes en een bloemenmandje! welte verstaan grootendeels asters, maar toch ook

nog drie rozen. en een paar struiken in den tuin krygen op nieuw knoppen van al dat zomer weer.–
En hoe gaat het met Haas, en met jezelf de hoest enz enz? Och Lien, wat zyn jelui toch erg goed voor ons geweest ik kan 't niet genoeg zeggen aan dek. gelukkig dat hy er alles van weet! Ik ben je zoo dankbaar voor al je hartelykheid, en Haas ook, en zou wel wenschen eens in de gelegenheid te zyn het je te bewyzen.–Toe, schryf nu eens spoedig hoe 't hem gaat of de ziekte het verloop heeft zooals hy dacht–enz. een 14 daag is nog te overkomen al is het lastig en verdrietig. Verbeelje dek had gister al die 4 weken niet uithuis zynde geweest, overal te vergeefs nr zyn hoed gezocht. en toen maar een oud hoofddeksel van my opgezet. Myn eerste gedachte was: waar ter wereld heeft dek dien bonten muts vandaan! het stond hem heel goed. we hebben er zoo om gelachen. Lina ontving ons met een gebraden gans en kastanjes de stakkert! we hadden niets geen honger. Zy zelf was glimmend van vroolykheid en volheid, ofschoon dek haar kort te voren een preek had gehouden over «onttroonde» vorsten, omdat ik nu weer de teugels zelf zou willen nemen. kluchtig!
Dag beste Lien. dek is heel goed. een hartelyke zoen voor jou en voor de kinderen van ons alle drie en de beste wenschen voor je man. Dag! spoedig meer.

je liefh. Mimi

12 november 1886
Bericht in De Werkmansvriend. (K.B., Den Haag; foto M.M.) Fragment.

De Zondag in het *Volkspark* gehouden vergadering van de socialisten werd «opgeluisterd» door de tegenwoordigheid van mevrouw Douwes Dekker (Multatuli), die half tusschen de schermen van het tooneel verborgen zat en door den president Penning het aanwezige volk werd voorgesteld. Zij was als logé van burger Domela Nieuwenhuis medegekomen om diens voordracht over de «onbekwaamheid onzer regeerders» te hooren. Op voorstel van burger Penning werd haar opgedragen de complimenten van «het volk» aan haar gemaal over te brengen! (....)

17 november 1886
Bericht in de Middelburgsche Courant. (fotokopie M.M.)

In den Nederlandschen Spectator wordt het volgende gevraagd door een groot vriend en warm vereerder van Multatuli: «Onze sociaal-demokraten beweren altijd, dat niemand iets voor het volk kan doen, of hij moet sociaal-demokraat zijn.
Nu brachten zij onlangs hulde aan 't geen Multatuli volgens hen voor het volk deed.
«Beleefde vraag: Houden zij M. voor een sociaal-demokraat?
«De heer Domela Nieuwenhuis zal hen dan wel beter kunnen inlichten; die weet er alles van.»
Doch Domela Nieuwenhuis lichtte de volgelingen niet in. Integendeel, op de vergadering in het Volkspark, verleden week gehouden, liet hij een ovatie brengen aan mevr. Douwes Dekker, die de vergadering bijwoonde: «Leve Multatuli!» riepen de volgelingen, die daarop, denkende een geestgenoot te eeren, het vrijheidslied aanhieven.
Nu Domela Nieuwenhuis zelf zijn volgelingen niet beter inlicht, maar goochelt met een grooten naam, heeft Multatuli zelf het woord opgevat. Hij maakt het volgende bekend:
«Om misverstand uit den weg te ruimen, verklaar ik dat de meeningen der sociaal-demokraten over de middelen ter verbetering van den treurigen toestand, waarin 'n zeer groot gedeelte der bevolking van Europa verkeert, my voorkomen in hoofdzaak onjuist te zyn.

MULTATULI»

Nieder-Ingelheim (Rynhessen),
12 November 1886.

December 1886
Brief van mevr. Y. Braunius Oeberius-Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau. Enkel velletje postpapier, waarvan blz. 1 en 2 (½) beschreven. (M.M.)

1. terugvallen: *betreft de ziekte van dr. J.H. de Haas.*
2. Z.: *J. Zürcher was sedert 21 december in Nieder-Ingelheim.*
3. teleurstelling: *wsch. opnieuw een miskraam*

Lieve Liene, Hartelijk dank voor je schrijven. Hoe jammer dat telkens terugvallen[1], niet om uit te staan indien er werkelijk gevaar mee verbonden was. Nu komt het evenwel–'t klinkt vreemd maar waar is het–nog meer op 't geduld aan. Wat zou Gorter graag in de schoenen staan van je echtgenoot en toch wij *hopen* en tegenwoordig meer dan ooit. Sedert ze thuis zijn is hij veel beter geworden–dat veel altijd in betrekkelijken zin. Hij *kan* nu een *paar* stappen loopen zonder stok of kruk. Den derden Januarie gaan ze op reis. Och och als dat eens helpen mocht hoe geheel anders zou dan hun leven zijn dan we 't ons nu hadden voorgesteld. En ge wilt graag iets van me zelve weten? Och lieve Line ik ben gezond en doe mijn best heel dapper te zijn wat me dan meestal ook gelukt, gesteund door mijn beste OB; maar ik kàn je niet zeggen hoe wreed ik de teleurstelling vind[3].–
Dat zoontje van je is zeker Karel van wie Wou zooveel houdt. Nu ik hoop dat Dek niet al te down is, maar dat zal wel gaan als Z.[2] er is. Die wekt D. meestal op. Nu de Gorters weggaan en waarschijnlijk hier nooit terugkomen gaan ook wij Utrecht verlaten. Zoodra 't weer zachter wordt gaan we zoeken naar een mooi dorp waar men goedkoop kan leven. Misschien komen we dan ook wel in de nabijheid van Rotterdam kijken. Als bv–
Ik werd er afgeroepen en weet me niet te herinneren wat ik wilde zeggen. Hoe gaat het nu toch met de praktijk? heeft de H. iemand in zijne plaats aangesteld?
He, wij hopen zoo dat er spoedig constante beterschap mag intreden. Hartlijk beiden van ons gegroet. Zijn er nog liefde zusters of wordt er niet meer gewaakt. O lieve ik weet er zoo alles van, van ziekten en oppassen en daaraan gepaard gaande drukten. Houd je maar goed! Dag!

BIOGRAFISCHE AANTEKENINGEN

Broek, Chris J.H. van den, zee-officier te Middelharnis, ondertekenaar van de Huldeblijk-circulaire.

Bruinsma, Vitus Jacobus (Leeuwarden 10 november 1850-Rotterdam 28 augustus 1916), leraar wis- en natuurkunde. Redacteur van *Het Schoolblad*; oprichter van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij.

Cohen Stuart, Abraham Benjamin (Den Haag 17 maart 1825-Batavia 6 februari 1876), Indisch ambtenaar, deskundige op het gebied van de Indonesische talen en kultuurgeschiedenis, waarover hij herhaaldelijk publiceerde.

Cohen Stuart, James William Theodoor (Soerakarta 1854-Den Haag 4 mei 1908), zoon van A.B. Cohen Stuart, in 1872 student in de rechten, later werkzaam als jurist in Nederlands-Indië.

Douwes Dekker, Kornelis (Beemster 22 november 1842-10 januari 1919), tweede zoon van Multatuli's broer Pieter; apotheker te Bodegraven.

Douwes Dekker, Engel (Beemster 5 mei 1842-'s-Gravenhage 23 januari 1906), oudste zoon van Pieter DD, aanvankelijk Indisch ambtenaar, later, te Batavia, direkteur der Nederlandsch-Indische Levensverzekerings- en Lijfrentemaatschappij. Gehuwd met Theodora Christina Heijning (Den Helder 14 december 1842-Den Haag 17 juli 1929).

Domela Nieuwenhuis, Ferdinand (Amsterdam 31 december 1846-Hilversum 18 november 1919). Socialistisch voorman, later anarchist; redakteur van *Recht voor allen*.

Funke, George Lodewijk (Amsterdam 19 november 1836-Hilversum 18 oktober 1885), tot 1880 boekhandelaar en uitgever te Amsterdam. Directeur van *Het Nieuws van den Dag*. Gaf een groot aantal boeken van Multatuli uit en bleef hem financieel steunen, ook na de verkoop van zijn uitgeverij.

Haas-Hanau, Gosewina Carolina de (Utrecht 17 juli 1937-Rotterdam 18 maart 1905), vrouw van de Rotterdamse oogarts J.H. de Haas, bewonderaarster van Multatuli en intieme vriendin van Mimi.

Haspels, Jacob Marinus (Nijmegen 19 september 1929-Rotterdam 23 april 1897), aanvankelijk boekhandelaar. Nam deel aan diverse toneelgezelschappen, waaronder het Rotterdamsch Tooneelgezelschap, dat in 1875 *Vorstenschool* opvoerde.

Le Gras, Antoine Jean (Utrecht 12 oktober 1838-Rotterdam 29 maart 1899), toneelspeler en -regisseur; maakte met de gebroeders Haspels en Willem van Zuylen deel uit van het Rotterdamsch Tooneelgezelschap, dat in 1875 *Vorstenschool* opvoerde.

Linde, A. van der (Haarlem 14 november 1833-Wiesbaden 13 augustus 1897), filosoof, taalgeleerde en schaker; tenslotte bibliothecaris te Wiesbaden. Publiceerde een standaardwerk over schaken. Vriend van Multatuli, met wie hij korrespondentieschaak speelde.

Mansholt, Derk Roelfs (Ditzumer Hamrich (Dtsl.) 29 maart 1842-Groningen 1 augustus 1921), landbouwer te Meeden, later te Ulrum. Vriend van Multatuli; sympathisant van Domela Nieuwenhuis en vanaf 1886 medewerker aan het radikale *Groninger Weekblad.*

Roorda van Eysinga, Sicco Ernst Willem (Batavia 8 augustus 1825-Clarens (Zwtsrl.) 23 oktober 1887), aanvankelijk officier, later tabaksondernemer op Java, waar hij met Douwes Dekker kennis maakte. Journalist en publicist, schrijver van de «Vloekzang», die Multatuli overnam in een noot bij *Max Havelaar.*

Sandrock-ten Hagen, Nans, toneelspeelster, volgde Mina Krüseman op in de rol van koningin Louise in *Vorstenschool.*

Snelleman, Johannes François (Rotterdam 26 december 1852-'s-Gravenhage 18 mei 1938), lid van de Sumatra-expeditie (1877-1879) o.l.v. D. Veth. Publiceerde o.a. in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* en *De Indische Gids.*

Velde, Pieter van de (geb. Zaandam 11 november 1825), neef van Multatuli (zoon mevr. A. van de Velde-Douwes Dekker, zie V.W. XXIV), onderwijzer, aanvankelijk te Woerden, later Maarssen (1875). Gehuwd met Jacomina Hillegonda Christophora Holzapffel (geb. Brielle 8 juli 1831).

Vosmaer, Carel (Den Haag 26 maart 1826-Montreux 12 juni 1888), befaamd prozaïst, dichter, kritikus en tekenaar-schilder; redacteur van *De Nederlandsche Spectator.* Intieme vriend van Multatuli en Mimi, die hij diverse malen in Duitsland bezocht en portretteerde; was getuige bij hun huwelijk (1875).

REGISTERS

VERANTWOORDING

Register A – het korrespondentie-register – vermeldt in alfabetische volgorde de namen van personen en instellingen van wie (c.q. waarvan) in de delen VIII t/m XXV brieven zijn opgenomen. De verwijzingen naar de vindplaatsen van deze brieven (met deel- en bladzijnummer) zijn ingedeeld naar «afzender» en «ontvanger».
Kursieve bladzijnummers duiden in het korrespondentieregister op brieven van en aan Multatuli (c.q. Eduard Douwes Dekker). Multatuli zelf is niet als lemma opgenomen. Wanneer een bladzijde in de V.W. meer dan één brief van of aan dezelfde korrespondent bevat, dan wordt dit met «2 ×», c.q. «3 ×» aangegeven. Is Multatuli in zo'n geval een van de korrespondenten, dan wordt het bladzijnummer meer dan één keer opgenomen, in romein en kursief. Voor onbekende korrespondenten is een lemma «onbekenden» opgenomen.

Register B – het gekombineerde naam- en titelregister – bestrijkt de delen I t/m XXV en vermeldt de namen van alle werkelijk bestaande personen, van enkele instellingen en de titels van boeken onder hun auteursnaam; alles uiteraard in alfabetische volgorde en verwijzend naar alle vindplaatsen.
Niet opgenomen zijn bijbelse en/of mythologische en metaforisch gebruikte persoonsnamen, fiktieve personages en evenmin de namen Tine, Mimi, Edu, Nonni en Multatuli (c.q. Eduard Douwes Dekker); onder hun naam verschenen titels zijn uiteraard wel onder deze auteursnaam opgenomen.
Pseudoniemen zijn niet opgelost; zij hebben een eigen lemma. De vindplaatsen van de naam Hagiosimandre zijn bv. niet onder Broens te vinden; wel wordt waar mogelijk onder het pseudoniem naar de echte naam verwezen en vice versa.
Initialen als ondertekening van artikelen zijn doorgaans niet opgenomen.

Impliciete verwijzingen naar personen of titels, waarbij de naam dus niet genoemd wordt (bv. «m'n tante» of «uw jongste boek», zijn wel opgenomen, indien de identiteit van persoon of werk ondubbelzinnig is.
De alfabetisering geschiedt in eerste instantie op grond van de (eerste) achternaam en daarbinnen op voornamen of initialen; alleen algemeen bekende dynastieke staatshoofden zijn onder hun voornaam opgenomen. De ij wordt als y opgevat en numerieke volgorde prevaleert boven de alfabetische («Derde congres» volgt dus op «Eerste congres»). In deel VIII t/m XXV wijzen kursieve bladzijnummers erop dat het betreffende lemma voorkomt in een tekst van Multatuli (c.q. EDD).
Titels en namen zijn zo veel mogelijk genormaliseerd volgens de in nationale bio- en bibliografieën gangbare spelling.

In register-B worden de volgende suffixen gebruikt achter het bladzijnummer:
– n; duidt op een redaktionele vermelding in een voorwoord of annotatie;
– +n; duidt op een vindplaats in een brief of dokument waarbij een redaktionele annotatie behoort;
– a; bij een periodiek of auteur duidt erop dat uit dit dag-, week- of maandblad, of van deze auteur een artikel is opgenomen in de V.W.;
– b; duidt erop dat aan de genoemde persoon een biografische aantekening is gewijd achterin een der delen van de V.W.

In register-B zijn de volgende verzamellemma's opgenomen:
– congressen;
– hotels, restaurants, logementen;
– scheepsnamen.
Voorts staan in een chronologische lijst de gouverneurs-generaal vermeld die in de V.W. voorkomen.

Zonder hulp van een aantal personen en instellingen had samensteller Willem L. van Duijn deze registers nooit in het vereiste tempo en met de nu bereikte accuratesse kunnen bewerken. Hij stelt er hoge prijs op met name hierbij dank te zeggen:

J. Jalvingh, voor het beschikbaar stellen van zijn eigen register-aantekeningen, vele afdelingen van de UB, Amsterdam, en het Multatuli Museum, die met raad en daad bij zijn naspeuringen voor de registers behulpzaam zijn geweest.

HvdB

KORRESPONDENTIEREGISTER

ABELL, P.F.
Afzender: XXI: 711, 752; XXII: 201, 322

ABLAING VAN GIESSENBURG, RUDOLF C. D'
Afzender: X: *346*, 357, 513, *518*, *529*, *530*, *532*, *545*, *602*, 608, 617, 623, 627, 651, *673*, *681*, *682*, *683*, *685*, *694*, *695*, 699, *700*, 700, *701*, *709*, *710*, 712, 715, *716*; XI: *25*, *27*, *28*, 29, *30*, *32*, *34*, 42, 49, 53, 54, 56 (2×), *57*, 60 (2×), 61 (2×), 63, 67, 68, 69 (2×), 79, 85, 90, *91*, 91, *92*, *95*, 95, 97, *130*, 132, 140, 143, *157* (2×), *166*, *187*, *196*, 207, *208*, *225*, 255 (2×), *255*, *287*, 294, *300* (2×), 300, 303, 316, *316*, 345, 356, 358, 372, 374, 376, 385, *394*, 396, 400, *403*, *405*, *409*, 410 (2×), *411*, 414, 415, 416, 422, 424 (3×), 425, 428 (2×), 432, 435, 437, 439, 443, 446, 451, 461, 483, 500, 502, 503, 519, *556*, *566*, 568, *569*, *574*, 592, 593, 600, 604, 610, 614, 617, 619, 630, 640, 664 (2×), 686, 696, 707, 711, 736, 750, 755, 776, 780; XII: *35*, 36, *41*, 74, 78, 131, 291 (2×), 311, 420, 476, 628, 645; XIII: 32; XVII: 711
Ontvanger: X: 500, *515*, 515, *516*, *529*, *531*, *543*, *544*, *546*, *548*, *549*, *550*, *551*, *553*, *554*, *555*, *557*, *558*, 560, *577*, *581*, *586*, *589*, *590*, *592* (2×), *593* (2×), *596*, *597* (2×), *598*, *599* (2×), *602*, *603* (3×), *605*, *608*, *613*, *614*, *615* (2×), *616*, *620*, *622* (2×), *629* (2×), *667*, *673*, *676* (3×), *679*, *682*, *685*, *695*, *697*, 698, 702 (2×), *709*, 710, *715*; XI: *25*, *26*, *33* (2×), *35* (2×), *36*, *37* (2×), *39* (3×), *40* (3×), *41* (3×), *42*, *43* (2×), *45* (2×), *46* (2×), *47* (2×), *48* (2×), *49*, *50* (4×), *51* (2×), *52* (2×), *53* (2×), *54* (2×), *55*, *56*, *58* (3×), *59* (2×), *60* (2×), *63*, *64* (2×), *65* (3×), *66*, *67*, *69*, *70* (2×), *71*, *81*, *82* (2×), 83, *84*, *87*, 90, *90*, 97, 140, *157*, *165*, *166*, *226* (2×), *227*, *239*, 292, 301, 303, *305*, *313*, *315*, *317*, *318*, 339, 344, 348, *348*, *350*, 375, 384, *393*, *396*, *397* (2×), 398, 399 (2×), *400*, *405*, 407 (2×), 408, 409, 412, 413, 422, *433*, 434, 442, 453, 486, 492, 497 (2×), 503, *508*, 555, *557* (2×), 567, *569*, 587, 693, 725; XII: 620, 643, 645, 721, 780; XIII: 254; XIV: 399; XXIV: *592*, *593*, *603*, *606*, *630*

ABRAHAMSZ, ANNA
Ontvanger: X: *309*, *310*

ABRAHAMSZ, JR. C.
Afzender: XXIV: 574

ABRAHAMSZ, SIETSKE
Afzender: X: 500; XI: 407 (2×),

619; XIII: 254; XXIV: 487
Ontvanger: XXIV: 475

ABRAHAMSZ, THEODORUS (SWART)
Afzender: XXIV: 602

ABRAHAMSZ-DOUWES DEKKER, CATHARINA
Ontvanger: XXIV: 505

ADMIRAAL, AART
Afzender: XIX: 47, 85, 315, 579

ADMIRAAL-DUPAIN, MARIA M.
Ontvanger: XIX: 603

AKKERINGA, A. (BOEKHANDEL TE LEEUWARDEN)
Ontvanger: XI: 707

ALGEMEEN HANDELSBLAD (PERIODIEK)
Ontvanger: X: *350*

ALGEMEEN SECRETARIS
Ontvanger: VIII: 441

ALGEMENE REKENKAMER VAN NEDERLANDSCH-INDIË
Afzender: VIII: 75, 77, 418, 440; X: 533
Ontvanger: X: 528

ALTMANN EN ROOSENBURG (BOEKHANDEL TE ROTTERDAM)
Ontvanger: XI: 97

AMERSFOORT, J.P.
Afzender: XXII: 170
Ontvanger: XXII: 167

AMOERANG, GEZAGHEBBER TE
Ontvanger: IX: 113

AMORIE VAN DER HOEVEN, A. DES
Afzender: XXI: 717
Ontvanger: XXI: 708

AMORIE VAN DER HOEVEN JR., ABRAHAM (BRAM) DES
Afzender: IX: *20*

AMORIE VAN DER HOEVEN, HERMAN A. DES
Afzender: XI: *411*, 486; XIV: *175*, *177*, *182*, *184*, *196* (2×), *200*, *210*, *212*
Ontvanger: XIV: 178, 192, 199, 210

AMSTELBODE, DE (PERIODIEK)
Ontvanger: XVIII: *254*, *341*

AMSTERDAM, HOOFDCOMMISSARIS VAN POLITIE TE
Ontvanger: XI: *380*

AMSTERDAMMER, DE (PERIODIEK)
Ontvanger: XXI: 673

AMSTERDAMSCHE COURANT (PERIODIEK)
Ontvanger: X: *159*

AMSTERDAMSCHE STADSSCHOUWBURG; DIRECTIE VAN
Ontvanger: XI: 413

ANDERSON, ANNA M. (MARIE)
Afzender: XVII: *429*; XXV: 108, 110, 127, 131 (2×)

Ontvanger: XX: 254, 447, 477, 491, 500, 568; XXII: 317; XXIII: *656*, 751; XXIV: 37, 75

ANSCHÜTZ, J.H.
Afzender: XXI: 705; XXII: 357, 52

ARNOULD, A.
Afzender: XXII: 530

ARNHEMSCHE COURANT (PERIODIEK)
Ontvanger: X: 337, *342*

ASPEREN, POP VAN
Afzender: XVII: *216*, 369
Ontvanger: XVII: *170*

ASSER, LODEWIJK E.
Ontvanger: XIII: *161*, *216*, *379*

AULNIS, JUDITH G. D'
Afzender: IX: 326

AIJER BANGIES, AMBTENAAR VAN DE BURGERLIJKE STAND IN DE RESIDENTIE
Ontvanger: VIII: *252*

AIJER BANGIES, GEËMPLOYEERDE VAN DE FACTORIJ DER N.H.M TE
Ontvanger: VIII: 107

AIJER BANGIES, PAKHUISMEESTER TE
Ontvanger: VIII: *114*

AIJER BANGIES, SECRETARIS EN ALGEMEEN ONTVANGER TE
Ontvanger: VIII: *205*

B., MW. (ZIE OOK: BOSCH, MW.)
Ontvanger: XVII: 318, 334, 349, 351, 369, 393, 416

BAALEN, A.C. VAN
Afzender: XXI: 681

BAARSLAG, JAN B.
Afzender: XXIII: *627*

BAARSLAG-ZÜRCHER, N.
Afzender: XXIV: 71

BAART, MARIA E. (ELIZE)
Afzender: XVII: *96*, 647 (2×), 649, 682
Ontvanger: XVI: 570, 679; XVII: 112, 560, 572; XVIII: 404, 470

BAIS, PIETER
Ontvanger: XIX: *517*; XX: *69*

BAROS, CONTROLEUR TE
Ontvanger: VIII: *201*

BATAVIAASCH HANDELSBLAD (PERIODIEK)
Ontvanger: X: 351

BEER, TACO H. DE
Afzender: XXI: *294*, *311* (2×), *322*, *357*, 359, *363*, *372*, *382*; XXII: *616*; XXIII: *107*
Ontvanger: XXI: *316*, *329*, *331*, *359*, *367*, *371*, *373*, *377*, *378*, *395*, *413*; XXII: *593*, *628*; XXIII: *560*

BEKKING, V.A.L.P. (ASS. RES. VAN LEBAK)
Afzender: IX: 414

Ontvanger: IX: 416, 425, 426, 435

BELINFANTE, GEBR. (UITGEVERIJ TE DEN HAAG)
Ontvanger: XI: 132

BERDENIS VAN BERLEKOM, J.J.
Ontvanger: XXIV: 89

BERDENIS VAN BERLEKOM, MARIE
Ontvanger: XXIII: *424*, *443*, 506, 572, *573*, *592*, *621*, *638*, *700*, *703*, *719*, *747*, *751*; XXIV: 130, 400, 453

BEREND, MICHEL
Ontvanger: XI: 396

BERG, VAN DEN
Afzender: XXI: 690

BERG, NORBERTUS P. VAN DEN
Afzender: XXII: 231
Ontvanger: XXI: 799

BERG, S.T.A.D. VAN DE
Afzender: XXI: 692

BERG SONJEE
Afzender: XXII: 112

BERGSMA, JOHANNES J.
Ontvanger: XIII: 714

BERGSMA, WILLEM B.
Ontvanger: X: 22; XXII: 215

BERNHOLD, EDUARD
Afzender: XIX: 166, 192, 262, 320, 378, 536, *569*, *572*, 589, *601*, 811; XX: 84, 132, 210, 484; XXII: *538*; XXIII: 627
Ontvanger: XIX: 183, 184, 322, 433, 550, 571, *574*, *609*; XX: 71, 130; XXII: *531*

BERNHOLD, EDUARD W. (WOUTER)
Afzender: XXI: *219*, 461, 497; XXII: 636; XXIII: *110*; XXV: 194
Ontvanger: XXI: *120*; XXII: 457; XXIII: *473*, *481*, *717*; XXIV: 78, 422

BEURZEN COURANT (PERIODIEK)
Ontvanger: XII: 377

BEYERINCK, P.J.G.
Ontvanger: IX: 208

BEIJERS, JAN L. (UITGEVER TE UTRECHT)
Ontvanger: XXI: *144*

BIEN PUBLIC, LE (PERIODIEK)
Ontvanger: XII: 402

BIENTJES, JAN A.
Ontvanger: XVI: *645*; XVII: *30*, *94*, *114*, *117*, *168*

BILGEN, P.H.
Afzender: XXI: 700

BLAAUW, J.W.C.
Afzender: XV: 289

BLANKMAN, J.
Afzender: XXI: 634

BLEEKER, PIETER
Afzender: X: *387*, *393;* XXIV: 518

BOELE VAN HENSBROEK, P.A.M.
Afzender: XXIV: 80
Ontvanger: XXIV: 237

BOELEN, ANTON
Ontvanger: XIV: *49*

BOHRÉ, W.B.
Afzender: XXI: 700

BOKKEL, J.G. TEN
Afzender: XXIV: 138

BOKMA, TOUSSAINT (COOL VAN –)
Afzender: XXII: 202
Ontvanger: XI: 711; XIV: *203*, *206*, *229*, *247*, *292*, *361*; XIX: 101, 294, *314*, *324*, 423; XXIV: *730*

BOMMEL, D.G. VAN
Ontvanger: XII: 78

BOS, HENDRIK J.J.
Afzender: XIX: 549
Ontvanger: XVII: *671*; XIX: *74* (2×), *280*, *281*; XXIII: *89*

BOS, PIETER M.
Afzender: XX: 545, 565

BOSBOOM, JOHANNES
Afzender: XIII: 392

BOSCH, MW.
Ontvanger: XVII: 577

BOSSCHA JR., JOHANNES
Afzender: IX: 304

BOSSCHA SR., JOHANNES
Ontvanger: IX: 304

BOUBERG WILSON, S.J.
Afzender: XXI: 801; XXII: 245

BOULET, GUSTAVE J.A.
Ontvanger: XVIII: *332*

BOVENSCHEN, HEINRICH E.
Ontvanger: X: *402*

BRAK, P.M.
Ontvanger: XI: 446

BRAUNIUS OEBERIUS, NICOLAAS
Afzender: XI: 140, 292, 555, 693; XXII: 417, 436; XXIII: 743; XXIV: 66, 465, *623*
Ontvanger: X: *609*; XI: 42, 58, 140, 294, 736; XIII: *219*, *235*, *240*; XXII: *389*, 419, *605*, *625*

BRAUNIUS OEBERIUS-MEYER, YMKE
Afzender: XXIII: 493, 537, 582, 602; XXIV: 27 (2×), 46, 59, 60, 62, 66, 381, 393, 437; XXV: 210, 214, 220, 222, 224, 226, 233

BREDASCHE COURANT (PERIODIEK)
Ontvanger: XIX: *448*

BREDIUS-COST VAN DOORNINCK, EMÉRANCE L.I.
Afzender: XIX: *526*, 769

BREMER, JOH. B.H.
Afzender: XXIII: 184
Ontvanger: XXI: *396*, *440*, *457*, 461, *729*, *734*; XXII: *336*, 426, *478*, *654*, *664*, 679, *683*; XXIII: *95*, *116*, *166*, 194; XXV: *200*

BREMER-SNELLEMAN, CHRISTINA
Afzender: XXIII: 195
Ontvanger: XIX: *370*; XXI: *440*, *457*, 461, 525, 686, 708, *729*, *734*; XXII: 29, 307, 335, *336*, 367, 379, 426, *478*, 485, 566, 576, 614, 633, *654*, *664*, 679, *683*, 739, 766, 775; XXIII: 65, *95*, 106, 154, *166*, 172, 180, 194; XXV: *200*

BREST VAN KEMPEN, CAREL P.
Afzender: IX: *410*, 454, 459, 461, *507*, *517*, 523, *572*, *573*, *591*, *592*, 595, *597*, *623*, 635, 641
Ontvanger: IX: 458 (2×), 463, *500*, *502*, *507*, *518*, *565*, *577*, *583*, *584*, *618*, 629

BREUNISSEN TROOST-COENDERS, MARIA A.E.H.
Afzender: XXIII: *280*, *338*, *499*; XXIV: 139

BRESTER, W.
Ontvanger: XI: 424

BRINK, JAN TEN
Afzender: XXIII: 424
Ontvanger: XVI: 590, 600, 671, 716; XVII: 47; XXIII: 352, 395, 402, 403, 413, 467

BROEK, CHRISTAAN J.H. VAN DEN
Afzender: XXI: 628, 649
Ontvanger: XXV: *205*

BROEK, J.A. VAN DEN
Afzender: XXI: 701; XXII: 78
Ontvanger: XXI: 696

BROENS JR., G.
Ontvanger: X: *676*; XI: 519, 664

BROESE & CO. (BOEKHANDEL TE BREDA)
Ontvanger: XXIV: *580*

BROOSHOOFT, PIETER
Afzender: XXII: 260, 294
Ontvanger: XXI: 799; XXII: 316

BROUWER, G. (BOEKHANDEL TE DEVENTER)
Ontvanger: X: 683; XI: 60

BROUWER, G.A.
Ontvanger: IX: 640

BROUWERS, J.
Ontvanger: XIII: *548*

BRÜCK, EMIL
Afzender: XX: *149*, *450*
Ontvanger: XX: *136*, 452

BRUINING EN WIJT (BOEKHANDEL TE BATAVIA)
Afzender: XI: 453, 492, 725

BRUINS, H.
Afzender: XXI: 700

BRUINSMA, VITUS J.
Afzender: XVII: *130*, 165, *174*, 224; XIX: 101, 294, 423; XXII: 419; XXIV: 243; XXV: *90*
Ontvanger: XVII: *78*, 87, 109, *149*, 220, 235, 290, 297, *365*, 369; XVIII: *281*, *692*, *699*, *708*, *743*, *744*, *768*, *786*; XIX: *39*, *45*, *257*, *297*, 579, 595 (2×), 598, *650*, *788*, *800*; XX: 67, *190*, *323*, *400*, *514*; XXI: *164*, *295*, *422*, *493*, *549*, *615*, 628, 633, 634 (2×), 641, 649, 650, 652, 657, 669, 672, 673, 678 (2×), 680, 681 (2×), 684, 685 (2×), 686 (2×), 690, 691 (2×), 692, 693 (3×), 694, 695, 696, 697, 700 (2×), 701, 705 (2×), 707, 711, 713 (3×), 716, 717 (2×), 719 (2×), 727, 741, 752, 775, 777 (2×), 778; XXII: 54, 55, 56, 63 (2×), 74, 78, 88, 90, 98, 101, 112, 114, 119, 125, 136 (2×), 138, 145, 156, 159 (2×), 160, 202, *208*, 212, 213, 216, 221, 225, 230, 239, 243, 249, 270, 272, 299 (2×), 304, 311, 319, 321, 322, 346, 357, *373*, 377, 408, 417, 420, 427, 436, 437, *522*; XXIII: *388*, 493, *700*; XXIV: 244, 249, 267, 328, 368

BRUINSMA-VAN DEN BERG, HILDA L.
Ontvanger: XVIII: *699*, *743*, *744*, *768*; XIX: *45*, *257*, 598, *650*, *788*; XX: 76, *190*; XXI: *295*, *422*; XXII: 319, 417; XXIII: 493; XXIV: 27, 328

BUIST, J.
Afzender: XXII: 136

BULL, ABRAHAM J. DE
Afzender: X: *156*

BUNCK, G.
Ontvanger: XI: 316

BUSKEN HUET, CONRAD
Afzender: XI: *383*, *452*, *618*, *626*, *634*, *654*, *659*, 660, *662*, *670*, *688*, *710*, *741*, *752*; XII: *34*, *574*, *612*, *682*, *748*, *754*, *766*; XIII: 200, *262*, 446, 516; XV: 208; XXIII: 352, 366, 395, 402, 403, 413, 467
Ontvanger: XI: *448*, *510*, *617*, *622*, *631*, *636*, *655*, *661*, *663*, *666*, *674*, *689*, *711*, *734*, *747*, *769*; XII: *25*, *36*, *52*, *136*, *168*, *183*, *204*, *225*, *235*, *282*, *306*, *342*, *359*, *388*, *429*, *435*, *446*, *464*, *481*, *484*, *491*, *495*, *520*, *534*, *555*, *558*, *572*, *575*, *587*, *601*, *604*, *621*, *667*, *675*, *691*, *705*, *709*, *721*, *732*, *736*, *750*, *771*; XIII: 61, 102, 142, 384, 431; XVI: 739

BUUREN, VAN
Afzender: XXIV: 92

BUUREN-VAN HEUTSZ, M. VAN
Afzender: XXIV: 92

BUIJS, ARNOLDUS
Afzender: XXIV: 708

BUYS, DIRK (BOEKHANDELAAR TE ROTTERDAM)
Ontvanger: XX: *465*

CALISCH, G.M.
Afzender: XXII: 43

CAROLUS, CHARLES E.P.
Afzender: IX: 439, 440 (2×), 442, 443, 445, 447, 448, 449, 450, 456, 458 (2×), 462, 463
Ontvanger: IX: 441, 446, 454, 459

CHATELEUX, ENGELBERT M. DE NAVARRE DE
Afzender: XVIII: 683

CLAASEN, A.H.
Afzender: XIX: 36

CLAASEN, PETRUS J.
Afzender: XIX: *296*

CLANT VAN DER MYLL-PIEPERS, ADRIANA J.F. (JEANNE)
Afzender: XXIV: 94, 414; XXV: 133
Ontvanger: XXII: *731*; XXV: 60

COHEN STUART, ABRAHAM B.
Afzender: XVI: *41*, *48*, *63*
Ontvanger: XVI: *55*; XVII: 527, 531; XXV: *31*, *33*, *59*

COHEN STUART, JAMES W.T.
Afzender: XV: *540*, *650*; XVI: *33*, *59*, *68*, *84*
Ontvanger: XV: *545*; XVI: *56*, *65*, *79*; XVII: 682; XXV: *25*, *30*, *35*, *36*, *38*, 98, 101, 106, 108, 110, 125, 127, 130, 131 (2×), 133, 137

COLLARD, PETRUS A.A.
Afzender: XXII: 89

COLLEM, A. VAN
Afzender: XXIV: 79

CONGRÈS DES ÉTUDIANTS PROGRESSISTES
Afzender: XXIII: *222*
Ontvanger: XXIII: *229*

CONTEMPORARY REVIEW, THE (PERIODIEK)
Ontvanger: XVI: *169*

CORNELISSE, PIET J.
Afzender: XI: 399

CORNETS DE GROOT VAN KRAAYENBURG, JHR. JOHAN P.
Afzender: X: 393

COSMAN, HERMAN
Afzender: XXIII: *233*

COSIJN, PETER J.
Ontvanger: XVII: 646

COSS, OTTILIE N.C.M.
Afzender: X: *400*
Ontvanger: X: *509*

COUTINHO, H.M.B.
Afzender: XXI: 700

COUVÉE, M.M. (BOEKHANDEL TE DEN HAAG)
Ontvanger: XI: 755

CRAMER
Ontvanger: XI: *80*

CREDIETVEREENIGING TE AMSTERDAM, DIRECTEUREN DER
Ontvanger: XI: 425, 439, 451, 461

CROMBRUGGHE'S GENOOTSCHAP, VAN
Afzender: XII: 355 (circulaire)

DAEHNE VAN VARICK, AUGUST VON
Afzender: XXII: *709*, *727*, *735*, *742*, *756*

DAM, KAREL VAN (KARELTJE)
Afzender: XIX: *138*

DAMSTEE
Ontvanger: XVII: 718

DEDEM, WILLEM K., BARON VAN
Afzender: XII: 55

DEVENTER, CHARLES VAN
Afzender: XXII: 168

DEVENTER, CONRAD TH. VAN
Afzender: XXIV: 452

DEUTZ, J.
Afzender: XXI: 650

DICKELMAN, JEAN H.
Afzender: IX: 34

DIEPENHORST, HUIG
Afzender: VIII: 309, *347*, 349, 354, 397
Ontvanger: VIII: 261, 347, 351, 391

DIEST LORGION, RUDOLPHINA H.C.
Afzender: XXII: *292*

DIEST LORGION-BARONES VAN HOËVELL, GODARTINE A.G.P.
Afzender: XXII: *292*; XXIV: 93

DIRECTEUR DER KULTURES
Afzender: IX: 655

DIRECTEUR DER PRODUCTEN EN CIVIELE MAGAZIJNEN
Afzender: VIII: 389
Ontvanger: VIII: 331

DIRECTEUR VAN FINANCIËN
Afzender: X: 287, 528, 606; XXIV: *572*
Ontvanger: X: 533

DIRECTEUR-GENERAAL VAN FINANCIËN
Afzender: VIII: *97*, 391, 431, 446, 521
Ontvanger: IX: 40

DISSEL, ELIE J.F. VAN
Afzender: XIX: *647*

DISSEL, W.H. VAN
Afzender: XXI: 700

DOMELA NIEUWENHUIS, FERDINAND
Afzender: XXII: *569*; XXIII: *123*, *244*, *311*, 682, 712, *732*, 747; XXIV: 31, *38*
Ontvanger: XXIII: *113*, *125*, 712; XXIV: 28; XXV: 166

DONDERS, F.C.
Ontvanger: XXIV: *647*

DOORENBOS, WILLEM
Ontvanger: XVI: 211, 657, 667

DOORMAN, J.D.
Afzender: XIII: 677

DORSMAN, ADR.
Afzender: XXI: 681

DOUWES DEKKER, AUGUSTE H.E.
Ontvanger: XVI: *591*, *641*; XIX: *592*; XXII: *753*; XXIV: 226, 341, 456

DOUWES DEKKER, EDU (PIETER J.C.E.)
Afzender: XI: 128, 138, 141; XIII: 423, 428; XIV: 39; XV: 114; XVI: 484, 715, 752; XVII: 37, 316; XIX: *731*; XXI: 655, 797; XXII: 63; XXIII: 469; XXIV: 474, 475
Ontvanger: XX: *91*; XXIV: 485, 487; XXV: *163*, *165*, *201*

DOUWES DEKKER, ENGEL
Afzender: XXII: 140, 179
Ontvanger: XXI: *162*, *407*, *413*, *430*, *477*, 497, *498*, *507*, *518*, *530*; XXII: *27*, *86*, *336*; XXV: *194*, 198

DOUWES DEKKER, JAN
Afzender: IX: 711; X: 106, *125*, *128*, 283, 434, 484, 698; XXIV: 556, 578
Ontvanger: IX: *307*; X: *123*, 699, 700

DOUWES DEKKER, KORNELIS
Ontvanger: XXV: *97*

DOUWES DEKKER, NONNI (ELISABETH A.E.)
Afzender: XIX: *48*; XX: *287*

DOUWES DEKKER, PIETER
Afzender: IX: 640; XXIV: 528, 531, *563*, *565*, *568*, *571*, 574, 575, 576
Ontvanger: IX: *104*; XXIV: *534*, *535*, *536*, *547*, *548*, *551*, *552*, 555, *557*, *558*, *561* (2×), *562*, 563, *566*, *571*

DOUWES DEKKER, WILLEM
Afzender: XXIV: 505

DOUWES DEKKER-ABRAHAMSZ, MARIA
Ontvanger: XXIV: *535*, *536*, 563

DOUWES DEKKER-HEYNING, THEODORA C.
Ontvanger: XXI: *477*, 497, *507*, *518*; XXV: *194*

DUITZ, JOZEF W.E.
Afzender: XXI: 741; XXII: 56, 160, 299, 346, 377, 420

DUPARC, M.
Afzender: XXI: 693

DUPONT, HENRIËTTE J.
Afzender: XXIV: 276

DUTILLIEUX, JOSEPH T.
Ontvanger: XIII: *542*; XIV: 53

DUURSMA, AALTJE
Afzender: XV: 663, 674, 693

DUYMAER VAN TWIST, ALBERTUS J.
Afzender: IX: 283, *579*; X: *22*; XXII: 215
Ontvanger: IX: 209, 212, *227*, 228, 259, *521*, 523, *583*, *584*, 595, *631*, *634*

DUYSE, HERMAN VAN
Ontvanger: XIII: *360*; XVI: *99*

DIJCK, A.J. VAN
Afzender: IX: 455

E., DE HR. EN MW.
Ontvanger: XVII: 254, 576, 732

EEDEN, FREDERIK W. VAN
Afzender: XXIII: *613*; XXIV: 349, 392, 405

EEKHOF, J.
Afzender: XXI: 684; XXII: 448

EERENS, DOMINIQUE J. DE
Ontvanger: VIII: 75, 77

ELK, A.A. VAN
Afzender: XXI: 691; XXII: 145

ELSEVIER (UITGEVERMAATSCHAPPIJ TE ROTTERDAM)
Ontvanger: XXI: *517*; XXIV: 243, 250, 268

EMMERTS, G.
Afzender: XXII: 114

ENGELBRECHT, J. MANUEL
Afzender: XXI: 673; XXII: 119, 159

ENGELMAN, MARIA F.
Ontvanger: XVIII: *104*

ENSCHEDÉ, DE HEREN; DE FIRMA JOH. ENSCHEDÉ EN ZONEN
Afzender: XIII: *96*, *118*, *141*, *165*, *233*, *299*, *331*, *389*, *472*, *476*, *509*, *578*, 585, *585*, *587*, *596*, *602*, *629*, *644*, *672*, *693*; XIV: *31*, *643*; XXIV: *704*, *705*, *712*, *726*
Ontvanger: XXIV: *671*, *702*, 703, *704*, *705*, *707*, 708, *709*, *710*, *713*, *718*; XXV: *22* (2×)

ENSING, JOHANNES
Ontvanger: XXI: *270*

ES, S.D. VAN (DRUKKER TE AMSTERDAM)
Ontvanger: X: 617

ETZERODT, STÉPHANIE
Afzender: XV: 75, 506, 559, 588; XVI: 302, 318, 745; XVII: 26
Ontvanger: XI: 130, *130*, 222, 239, 240, 241, 243, 245 (2×), 247, 248, 249, 254, 288 (2×), *288*, 289, *289*, 290, 293, 294, 297, 365, 370, 377, 414, 496, 505, 515, 553, 580, 592, 607, 611, 612; XII: 654, 666, 704; XIII: 246, 332, 373, 447, 503, 643, 710; XIV: 38, 39, 48, 49, 52, 55, 619, 652; XV: 262; XVI: 103

EUROPA, UITGEVERS VAN TIJDSCHRIFT
Ontvanger: XI: 58

EIJBERGEN, H.C. VAN
Ontvanger: IX: *257*, *258*, *259*

EYCK, J.C. VAN
Ontvanger: XXI: 799

FABER, JAN G.A.
Afzender: X: 354; XI: *238*; XIV: *544*
Ontvanger: X: *402*

FABIUS, J.W.
Afzender: XXIV: 132

FALKER & LUCIUS (ADVOCATENKANTOOR)
Afzender: XXIV: 45

FEISSER, J.F.
Afzender: XI: *87*

FENNEMA, HENDRIK
Ontvanger: XIII: *266*

FERINGA, FREDERIK
Afzender: XVII: 109; XX: *96*, *398*
Ontvanger: XI: 640; XV: *237*; XVI: 549, *697*

FISCHER, J.D.
Ontvanger: XVI: 504, 752; XVII: 37

FLEMMICH, HEINRICH L.
Ontvanger: XII: *157*, *158*, *193*

FLEMMICH, MW.
Ontvanger: XII: *172*, *193*

FORSTER (PS. VAN: WILLEM BOSCH)
Ontvanger: XVIII: *534*

FRAENS, A.J.
Afzender: XXI: 714

FRANSEN VAN DE PUTTE, ISAÄC D.
Afzender: XI: 401

FUNKE, GEORGE L.
Afzender: XIV: *596*, *602*, *606*, *610*, *622*, *626*, *639*, *656* (2×), *659*, *666*; XV: *33*, *78*, *84*, *89*, *104*, *108*, *115*, *120*, *128*, *131*, *141*, *145*, *167*, *169*, *170*, *178*, *181*, *182*, *184*, *198*, *200*, *206*, *223*, *227*, *256*, *268* (2×), *277*, *281*, *290*, *298*, *302*, *310*, *320*, *326*, *352*, *360*, *371*, *375*, *382*, *384*, *385*, *391*, *401*, *413*, *419*, *433*, *439*, *451*, *461*, *479*, *493*, *499*, *518*, *527*, *560*, *572*, *579*, *585*, *587*, *591*, *597*, *605*, *611*, *621*, *626*, *662*, *666*, *673*, *675*, 692, *699*, *724*, *732*, *734*, *737*, *749*, *755*, *760*, *782*, *783*, *785*; XVI: *27*, *28*, *45*, *54*, *74*, *89*, *94*, *126*, *138*, *165*, *192*, 206, *212*, *216*, *230*, *240*, *254*, *280*, *282*, *283*, *290*, *297*, *301*, *311*, *334*, *371*, *396*, *411*, *420*, *423*, *436*, *443*, *459*, *483*, *525*, *546*, *547*, *550*, *554*, *560*, 568, *584*, *625*, *650*, *655*, *677*, *717*, *726*, *738*; XVII: *24*, *43*, *57*, *69*, *80*, *92*, *102*, *111*, *154*, *182*, *199*, *206*, *214*, *216*, *244*, *248*, *255*, 267, *282*, *291*, *325*, *344*, *350*, *368*, *379*, *392*, *399*, 401, *413*, *443*, *531*, *559*, *649*, *674* (2×), *713*, *740*, *745*, *746*, *756*, *771*, *774*, *784*; XVIII: *49*, *64*, *66*, *78*, *88*, *94*, *110*, *123*, *164*, *226*, *287*, *314*, 318, *357*, *425*, *450*, *466*, *475*, *486*, *498*, *512*, *544*, *557*, *576*, *617*, *638*, *642*, *646*, *653*, *659*, *662*, *665*, *679*, *694*, *728*, *746*; XIX: 136, 195, *202*, *537*, *551*, *579*, *584*, *597*, *612*, *616*, *742*, *854*, *926*, *946*;

XX: *23*, *49*, *62*, *67*, *71*, *78*, *82*, *87*, *93*, *141*, 503, *537*, *568*; XXI: 240, *343*, *353*, *358*, *369*, *409*, *412*, *504*; XXII: *34*, 39, 188, *188*, *366*, *638*, *764*; XXIII: *156*, *174*, *323*, *331*, *333*, *337*, *386*; XXV: *109*
Ontvanger: XIV: *598*, *605*, *607*, *620*, *623*, *628*, *629*, *637*, *641*, *646*, *656*, *662*; XV: *33*, *37*, *81*, *83*, *90*, *91*, *105*, *107*, *110*, *112*, *117*, *118*, *126*, *129*, *131*, *132*, *133*, *134*, *139*, *140*, *142* (2×), *151*, *158*, *160*, *163*, *165*, *171*, *174* (2×), *176*, *180*, *183*, *189*, *196*, *198*, *200*, *201*, *209*, *217*, *221*, *225*, *235*, *252*, *253*, *255*, *264*, *275*, *277*, *282*, *286*, *291*, *300*, *303*, *317*, *318*, *333*, *339*, *353*, 354, *355*, *362*, *369*, *373*, *377*, *378*, *383*, *389*, *392*, *396*, *412*, *414*, *435*, *453* (2×), *474* (2×), *477*, *491*, *506*, *510*, *511*, *519*, *522*, *526*, *529*, *538*, *553*, 563, *565*, *569*, *574*, *581*, *585*, *586*, *593*, *598*, *602*, *607*, *608*, *613*, *622*, 627, *634*, 642, *649*, 663, *667*, *671*, 674, *683*, *689*, 693, *698*, *701*, *708*, *711*, *712*, *723*, *725*, *730*, *733*, *736*, *737*, *741*, *745*, *749*, *757*, *762*, *781*, *784*; XVI: *25*, *26*, *29*, *47*, *53*, *67*, *77*, *83*, *88*, *92*, 100, *104*, *109*, *114*, 115, *120*, *121*, *124*, 125, *132*, *137*, *144*, 146, *149*, *155*, *163*, *168*, *172*, *174*, *188*, *194*, *204*, 205, *206*, *214*, *218*, *221*, *232*, 235, *239*, *248*, *282*, *286*, *291*, *296*, *298*, *300*, *303*, 306, *316*, *324*, 346, *369*, *406*, 410, *411*, *415*, *421*, *427*, 434, *439*, *456*, *479*, *483*, *485*, *558*, *721*, *727*, *735*, *738*, *741*, *742*, 751, *752*; XVII: *21*, 32, *35*, *41*, *56*, *63*, *65*, *72*, *76*, *82*, *87*, *97*, *105*, *110*, *140*, *158*, *181*, *204*, *213*, *236*, *248*, 256, *258*, *277*, *319*, *331*, *340*, *345*, *356*, *360*, *372*, *376*, *382*, *385*, *395*, 413, *414*, *535*, *549*, *573*, *596*, *663*, *683*, 711, *714*, *715*, 718, *743*, *744*, *745*, *753*, *758*, *772*, *775*, *779*, *787*; XVIII: *61*, *73*, *79*, *87*, *93*, *95*, 107, *108*, *109*, *111*, 112, *113*, *121*, *132*, *165*, 206, *224*, *234*, *245*, 246, *254*, *283*, *284*, 290, 298, *312*, 313, 320, *324*, *329*, *335*, *338*, 339, 340, *349*, *353*, *355*, *359*, *361*, *363* (2×), *365* (2×), *367*, *368* (2×), *385*, *434*, *435*, *449*, *452*, 454, *471*, *476*, *488*, *494*, *501*, *524*, *536*, *543*, *552*, *570*, 571, 625, *635*, *638*, *639*, *641*, *644*, *650*, *654*, *660*, *663*, *676*, *694*, 697, *699*, *725*, *730*, *735*, *745*, *746*, *776*, *787*; XIX: *106*, 140, *150*, 176, *548*, *580*, *593*, *613*, *618*, *740*, 810, *920*, *939*, *947*; XX: *41*, *63*, *72*, *81*, *85*, *137*, *157*, *195*, *253*, *536*, *572*; XXI: *29*, *48*, *63*, *72*, *138*, *218*, *323*, *328*, *353*, *360*, *378*, *401*, *411*, *422*, *499*; XXII: *57*, *193*, 209, 213, 217, *314*, *646*, *761*; XXIII: *151*, *161*, *324* (2×), *331*, *332*, *334*, *350*, *358*, 366, *383*, *396*, *405*, *409*, *417*; XXV: *194*

FUNKE, JACOBUS
Ontvanger: XXIII: *465*

FUNKE-DE KONING, MARIA C.
Afzender: XXIV: 110
Ontvanger: XXIII: 352, 385, 399, *556*, *558*, 583, *584*, 612, 763; XXIV: 70, 239, 332, 387, 392

GAASBEEK, M. (BOEKHANDELAAR TE GRONINGEN)
Ontvanger: XI: 69

GAVERE, CORNELIS DE
Ontvanger: XI: 56

GAY, J.
Ontvanger: XI: 63

GAZAN, S.
Afzender: XXIV: 141

GELDER EN ZONEN, VAN (PAPIERFABRIKANT)
Ontvanger: XI: 68, 500, 696; XII: 74

GELDEREN, P.W. VAN
Afzender: XXI: 678

GENNEP, J. VAN
Afzender: XIV: 178, 192, 199, 210, *212*, *220*, *234*, *239*, *282*, 448

GERAERTS JR., J.H.
Afzender: XXI: 678; XXII: 41

GERDESSEN, LODEWIJK E.
Afzender: XXIV: 348
Ontvanger: XV: *770*; XVI: *57*, *118*

GERMANIA (LEVENSVERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ)
Afzender: XXII: 252, 305

GEYTER, JULIUS DE
Afzender: XI: 567, 587; XII: 721, 780; XIII: 700; XVI: 100
Ontvanger: XI: *459*, 568, *570*, *579*, 588, 589, 594, 702, 721, 740; XII: *51*, *67*, *86*, *89*, *90*, *130*, *147*, *155*, *219*, 269, *273*, 301, *393*, *410*, *514*; XIII: *111*, *307*, *308*, *321*, *334*, *365*, *369*, *370*, *382*, *393*, *439*, *445*, *464*, *477*; XIV: *250*; XV: *309*, *312*; XVI: *140*, *653*, *659*, *705*; XVII: *658*; XX: *562*

GHINST, AUGUSTINUS J. VAN DER
Afzender: XIII: *612*; XIV: *74*, *82*, *130*
Ontvanger: XIV: *88*, *99*, *100*, *138*, 558, *563*, *565*; XV: *582*

GODIN, W.F. (CONTROLEUR TE ANKOLA)
Ontvanger: VIII: *130*

GOES, FRANK VAN DER
Afzender: XXI: 672, 697, 801
Ontvanger: XXII: 27, 34, 36 (2×), 39, 40, 41 (2×), 43, 47, 51, 55, 73, 74, 91, 93 (2×), 137, 138, 140 (2×), 143, 154, 168, 169, 179, 188, 196, 201, 211, 218, 234, 245, 271, 293, 300, 339, 347, 354, 361, 448

GOEVERNEUR, JAN J.A.
Afzender: XXIII: 206, 304, 323
Ontvanger: XXII: *421*

GOLDIE, JAMES
Ontvanger: VIII: *116*

GORONTALO, CIVIEL GEZAGHEBBER TE
Ontvanger: IX: 211

GORTER, AUKE
Afzender: XXII: 34, 41 (2×); XXIV: 65, 67
Ontvanger: XXIV: 64

GOSLER, P.W.
Afzender: XXI: 686; XXIV: 78

GRAAFF, CHARLOTTE DE
Afzender: X: 710; XI: 83
Ontvanger: X: *604*?, 712, 715; XI: *72*, 85

GRAS, ANTOINE J. LE
Afzender: XVII: 312, 338, 562, 646, 665, 682 (2×)
Ontvanger: XVII: 254, 586; XIX: *870*; XXV: *141*, *142*

GRESHOFF, H.
Afzender: XXI: 700

GROOT, A. ANT.
Afzender: XXI: 681

GROOTHOFF JR., A.
Afzender: XXI: 700

GROTHE, H.P.
Afzender: XXI: 714

GRÜNHOLTZ (DEURWAARDER TE PADANG)
Afzender: VIII: 382, 385

GUGEL-BERMANN, ADELHEIDE K. VON
Afzender: XIX: 86, 109, 141, 150, 170, 241, 243, 260, 289, 313
Ontvanger: XIX: 142, 170, 261

GUILLOT EN SMIT, FIRMA
Afzender: XXIV: 357

GUIMOND, J.
Ontvanger: XI: 428

GÜNST, FRANS C. (UITGEVER TE AMSTERDAM)
Ontvanger: X: *428*, 434, *470*, *472*, *473* (2×), *475*, *478* (2×), *481*, 484, *484* (2×), *492*, *584*, *586*, *587*, *588*, 617; XI: 56, 91, 255; XVIII: *343*, *356*, *379*; XIX: *138*; XXIII: *197*, *233*, *367*

GÜNST-SCHRIJVER, CATHARINA F.
Ontvanger: XXIII: *495*, *504*

GYSBERT JAPICX, REDERIJKERSKAMER
Afzender: XXIV: 279

HAAR BZN., H. TER
Afzender: XI: *356*
Ontvanger: XI: 356

HAAS AZ., PH. A.
Ontvanger: XVI: *317*

HAAS, JACOB H. DE
Afzender: XXIV: 87; XXIV: 140, 206, 245
Ontvanger: XIX: *78*, *156*, *515*, *516*, 549, *663*, *938*, *966*; XX: *100*, *130*, *184*, *211*, *230*, *283*, 327, *455*, *494*; XXI: *31*, *35*, *193*, *245*, *266*, *274*, *275*, *397*, *446*, *499*, *661*; XXII: *376*, *382*, *386*, *549*, *557*, *639*, *650*, *652*, *658*, *661*, *662* (2×), *666*, *681*, *720*, *743*, *750*, *781*; XXIII: *33*, *76*, *105*, 296, *555*, 629, *645*; XXIV: 66, 69, 383, 403, 438, 465, 484

HAAS, LINA DE
Ontvanger: XXII: *420*

HAAS-HANAU, GOSEWINA C. DE
Afzender: XIX: 50, 507, 796; XX: 243, 335, 352; XXI: 43,

276, 393, 526, 614; XXII: 261, 270, 348, 363, 492, 509, 722; XXIII: 129, 511; XXIV: 251, 394, 435, 454; XXV: *148*, 221, *222*, 235
Ontvanger: XVII: 428; XVIII: *643*, *645*; XIX: *41*, 65, *367*, 454, *454*, *504*, 564, *663*, 666, 669, *770*, 788, 789, *868*, *911*, *928*, *929*, *943*; XX: *184*, *322*, 352, 399, 429, *445*; XXI: *35*, 60, 173, 217, 233, *245*, *266*, *274*, *275*, 276, 277, 379, *397*, *446*, 595, *661*, 674, *757*; XXII: 246, 306, 340, 355, *358*, *382*, *386*, *414*, *428*, *438*, 441, *450*, *453*, 477, *478*, 483, *495*, 499, 502, 510, 524, *557*, *558*, 571, *589*, *591*, *606*, *636*, *639*, *650*, *652*, *662*, *666*, *668*, *681*, *705*, 751, 769, 777, 779, *780*; XXIII: *46*, *52*, *56*, *82*, 126, 218, 263, 265, 287, 296, 340, 401, 492, 507, 510, 519, 537, 574, 582, 585, 591, 602, 606, 716, 738, 743, 745, 758, 760; XXIV: 27, 29, 38, 44, 46, 48, 51, 58, 59, 60 (2×), 62, 66 (2×), 69, 87, 192, 217, 246, 251, 276, 363, 381, 383, 393, 394, 401, 408, 421, 435, 436, 437, 451, 460, 465, 484; XXV: 193, 207, 208, 210, 214, 220, 222, 224, 226, 231, 233

HAGIOSIMANDRE (PS. VAN: G. BROENS JR.)
Ontvanger: X: *514*

HAIGHTON, ELISE A.
Ontvanger: XVII: 410, 422

HALL, JACOB N. VAN
Ontvanger: XV: *429*, *670*; XVII: 23, *73*, *166*, *458*, *484*, *502*, *657*; XVIII: *144*, *219*, *271*, *548*, *559*; XII: 291

HAMMINCK SCHEPEL, ANNETTA
Afzender: XVIII: 670; XXIV: 240
Ontvanger: XI: 617; XIII: *32*

HAMMINCK SCHEPEL, CHRISTINA J.J.
Ontvanger: XIX: *714*, *877*, *881*, *908*; XX: *47*, *317*; XXI: *308*; XXIII: *117*, *121*

HAMMINCK SCHEPEL, MARIA F.C. (MIMI)
Afzender: XV: 354, 642; XVI: 100, 115, 125, 146, 205, 235, 346, 434, 637, 654, 666, 672, 685, 714, 725, 734, 751; XVII: 26, 32, 52, 85, 96, 97, 102, 109, 115, 202, 234, 256, 292, 323, 413, 424, 683, 718, 776; XVIII: 82, 107, 112, 143, 206, 246, 290, 298, 313, 320, 329, 335, 339, 340, 473, 494, 568, 571, 579, 616, 620, 625, 626, 643, 647, 697, 727; XIX: 65, 140, 142, 170, 176, 183, 184, 261, 322, 433, 499, 550, 558, 565, 567, 574, 598, 603, 609, 810; XX: 47, 67, 71, 76, 254, 429, 447, 452, 477, 491, 491, 500, 543, 568; XXI: 60, 72, *123*, 171, 173, *180*, 217, 233, 277, 308, 379, 412, 440, 457, 477, 525, 595, 674, 686, 708, 744; XXII: 29, 117, 193, 209, 217, 234, 236, 246, 307, 317, 335, 336, 340, 355, 367, 379, 426, 441, 457, 477, 483, 485, 499, 524, 566, 571, 576, 612, 614, 633, 654, 668, 679, 739, 751, 766, 769, 775, 777, 779; XXIII:

65, 95, 106, 126, 134, 142, 154, 172, 180, 194, 215, 218, 263, 265, 287, 296, 340, 352, 385, 399, 401, 404, 422, 492, 506, 507, 519, 573, 574, 583, 585, 591, 606, 608, 612, 629, 645, 646, 656, 692, 715, 716, 738, 745, 751, 758, 760, 763; XXIV: 29, 37, 38, 40 (2×), 44, 46, 48, 51 (2×), 55, 56, 58, 60, 65, 69, 70, 75, 130, 192, 217, 226, 226, 237, 239, 240, 246, 247, 266, 267, 269, 327, 332, 335, 341, 347, 350, 367, 370, 380, 383, 387, 392, 400, 401, 403, 408 (2×), 412, 420, 421, 422, 435, 437, 451, 453, 456, 460, 467, 472, 484, 485; XXV: 51, 60, 69, 74, 75, 76, 138, 179, 188, 193, 194, 198, 207 (2×), 231
Ontvanger: X: *631*, *635*, *645*, *667*, *671*, *686*, *687*; XI: *96*, *98*, *101*, *111*, *128*, *136*, *137*, *143*, *145*, *146*, *147*, *152*, *157*, *160*, *165*, *167*, *180*, *188*, *196*, *209*, *211*, *212*, *218*, *219*, *223*, *224*, *228*, *295*, *298*, *301*, *304*, *306*, *311*, *314*, *315*, *318*, *327*, *331*, *338*, *340*, *343* (2×), *345*, *347*, *349*, *350*, *351*, *353*, *357*, *359* (2×), *363*, *367*, *369*, *378*, *380*, *456*; XIII: *242*, *247*; XIV: *123*, *127*, *129*, *137*, *139*, *141*; XV: 116, 666; XVI: 254, 556, 562, 566, 568, 573, 580, 586, 599, 629, 638, 640, 661, 665, 668, 716 (2×), 729, 740; XVII: 29, 46, 146, 239, 259, 267, 304, 327, 337, 401, 415; XVIII: 318, 639, 670; XIX: *39*, *42*, 50, *53* (2×), *56*, *59*, *60*, *63*, *71*, *75*, *84*, 86, *87*, *89*, *95*, *105*, 109, *115*, *116*, *134*, 136, 141, *143*, *146*, 150, *152*, *159*, 166, 170, *175* (2×), *178*, *180*, *185*, *191*, *192*, 195, *196*, *200*, *202*, *223* (2×), 224, *239*, 241, *242*, 243, *248*, 260, *261*, 262, 271, *272*, *279*, 289, *292*, *310*, 313, 319, 320, 331, *341*, *343*, *347*, *352*, *360*, *363*, *374*, *377*, 378, *389*, *395*, *397*, *405*, *412*, *418*, *419*, *425*, *427*, *440*, *444*, *450*, *453*, *455*, *460*, *473*, *479*, *480*, *497*, *514*, *518*, 536, 589, *666*, *669*, *670*, *674*, *679*, *683*, *689*, *697*, *702*, *707*, *709*, *721*, *734*, *735*, *746*, *763*, *765*, 769, *770*, 811, *879*, *901*, *903*, *905*, *948*; XX: 84, *192*, *196*, *202*, 210, *212*, *220*, *225*, *234*, *236*, 243, *243*, *256*, *263*, *266*, *280*, *290*, *291*, *295*, *306*, *310*, *314*, *327*, *328*, *347*, *351*, *354*, *360*, *371*, *374*, *376* (2×), *383*, *393*, *401*, *412*, *421*, *424*, *428*, *433*, *436*, *438*, *443*, 484, 545, 565; XXI: 27, *32*, *42*, 43, *44*, *52*, *65*, *68*, *75*, *78*, *81*, *94*, *98*, *101*, *120*, *128*, *129*, *167*, *201*, *224*, *229*, *238*, 240, *243*, *253*, *261*, *263*, *271*, 276, 393, 526; XXII: 213, 261, 348, 363, 492, 530, 722; XXIII: 129, 184, 195, 386, 600, 627, 682, 710, 712, *717*, 736, 747; XXIV: 31, 33, 45, 52, 67 (2×), 68, 71, 75, 76, 78, 79, 80, 88, 91, 92, 93 (2×), 94, 108 (2×), 109, 111 (2×), 112 (2×), 124, 125, 132, 138, 139, 141, 166, 167, 191, 220, 228, 241, 249, 265, 267, 279, 348, 349, 354, 358, 379, 382, 414, 415, 419, 433, 438, 454, *591*, *603*, *607*, *609*; XXV: *178*, 208, 211, 225

HARDENBERG, HERMANUS
Afzender: XI: 344, 348
Ontvanger: XI: 345

HARTMANN, J.H.
Afzender: XXI: 700

HARTOGH, H.A.
(OFFICIER VAN JUSTITIE)
Ontvanger: XI: *380*

HARTSEN, JHR. CORNELIS
Afzender: X: 177

HARTSEN, JHR. FREDERIK A.
Afzender: XXIV: 703
Ontvanger: XIII: 585

HASPELS, DERK J.A.
Ontvanger: XVII: *504*; XVIII: *308*

HASPELS, JACOB M. (JAAP)
Afzender: XVII: 338, 562, 646, 682; XIX: *146*, 331, 669, *675*, 788, 789; XX: 327, 352, 399; XXI: 673; XXII: 195, 196, 306, 502, 510; XXIV: 251
Ontvanger: XVII: 254, *381*, 586, *717*; XVIII: *41*, *247*, *336*, *742*, *787*; XIX: *35*, *38*, *161*, *197*, *281*, *328*, *505*, *517*, *548*, *558*, *561*, *604*, *652*, *659*, *691*, *710*, *748*, *751*, *756*, 796, *797*, *840*, *869*, *885*, *927*, *932*, *944*; XX: *124*, *158*, *175*, *180*, *189*, *223*, *228*, *229*, *231*, *249*, *326*, 335, *346*, 352, *386*, *403*, *431*, *535*, *570*, *577*; XXI: *31*, *100*, *194*, *437*, *550*, 614; XXII: *242*, *259*, *276*, *279*, *295*, *296*, *306*, *358*, *361*, *433*, *575*, *629*, *692*; XXIII: *90*, *144*, *170*, *195*, *199*, *204*, *205*, *207*, *347*, *414*, *418*, *684*; XXV: *142*, *152*, *155*, *157*, *167*

HASSELMAN, JOHANNES J.
Afzender: XXIV: *646*
Ontvanger: XII: *715*, *722*, *731*, *753*

HASSELT, WILLEM J.C. VAN
Afzender: X: *56*, 104, 119, 132, *200*, *230*
Ontvanger: X: *57*, 66, *78*, *96*, *106*, 106, 117, 118, 120, 129, 131, *134*, *173*, *174*, *188*, *199*, *225*, *274*

HAVINGA PORTWIJN, J.IJ.
Afzender: XXIV: 132

HEECKEREN BRANDSENBURG, J. VAN
Afzender: XXIV: *533*, 552
Ontvanger: XXIV: 545

HEEMSKERK AZN., JAN
Afzender: XXIV: 645
Ontvanger: XIII: 677

HELDEN, CHRISTIAAN VAN
Afzender: XI: 413; XV: *116*; XIX: 224
Ontvanger: XII: 131; XIV: *194*, *228*, *271*, *307*, *456*, *534*, *541*, *542*, *543*, *547* (2×), *551* (2×), *554*; XV: *390*

HEMKES KZN., HEMKE
Ontvanger: XXII: *503*

HEYMANS, G.
Afzender: XXI: 707; XXII: 427, 437

HEIJNINGEN JR., W.H. VAN
Afzender: XXI: 634, 669

HOBBEL, JAN
Afzender: XXI: 705
Ontvanger: XXIII: *261*

HOBOKEN, ANTHONY EN JACOBUS VAN (REDERIJ VAN HOBOKEN EN ZONEN)
Afzender: IX: 390
Ontvanger: IX: 390

HOEVEN, JOHANNES VAN DER (JAN)
Ontvanger: XX: *57*, *89*, *94*, *97*, *111*, *156*, *242*, *318*, *455*, *457*, *461*, *465*, *481*, *504*, *522*, *523*; XXI: *167*, *171*, *235*, *307*

HOEVEN-MEYER, MARIA C. VAN DER
Ontvanger: XIX: *947*; XXI: *706*, *744*; XXII: 117

HOLKEMA, TJOMME VAN
Ontvanger: XXIII: *436*

HOLLE, PIETER
Ontvanger: IX: 327

HOOGEVEEN JR., HENDRIK J.H.
Afzender: IX: *581*

HOORWEG, J.N.
Ontvanger: XXI: 799

HORST, R.
Afzender: XXII: 40

HOTZ, ALBERT P.H.
Ontvanger: XI: 128

HOTZ, JACQUES C.P.
Ontvanger: XI: *98*, *138*, *141*, *142*, *255*, *385*, *449*

HOUTKAMP, D.
Afzender: XI: 408
Ontvanger: XI: 410

HOUWINK GZN., JAN
Afzender: XIII: *420*
Ontvanger: XIII: *206*, *234*, *235*, *236*, *257*, *274*, *275*, *282*, *326*, *345*, *352*, *354*, *370*, *399*, *414*, *420*, 423, 428, *476*, *647*, *654*, *666*; XXIV: *727*

HOUWINK-PIETERS, PETRONELLA J. («PIETJE»)
Ontvanger: XIII: *257*, *420*, 427, 428, *664*, *666*

HUCHT, ALEXANDRINA A. VAN DER
Ontvanger: X: 25

HUCHT, ANNA J. VAN DER
Afzender: IX: 298

HUCHT, CLARA H. VAN DER
Afzender: X: 25

HUCHT, JAN P. VAN DER
Afzender: IX: 327

HUISMAN, HENDRIK H.
Afzender: XIV: *254*
Ontvanger: XI: *129* (zie echter XIII, 416); XIII: *416* (2×), *423*, *633*, *637*, *648*, *661*, *682*, *688*, *699*, *706*, *707*; XIV: *57*, *187*, *197*, *215*, *226*, *251*, *273*, *281*, *332*, *340*, *360*, *365*, *370*, *411*, *425*, *452*, *456*, *492*, *500*, *580*; XV: *34*

HULDEBLIJK AAN MULTATULI, UITVOEREND COMITÉ VOOR HET
Afzender: XXI: 801
Ontvanger: XXI: 715; XXII: 40, 41, 68, 141, 352

HULDEBLIJK-COMMISSIE (1887)
Afzender: XXIV: 368

HULST, LAURENS VAN (BOEKHANDEL TE KAMPEN)
Afzender: XXII: 211

HULST, P.
Afzender: XXI: 701

HUSKUS KOOPMAN, HENDRIK J.
Ontvanger: XXIV: *519*

HUSSEM, H.
Afzender: XXIV: 438

INDA MARA, RADJA VAN SINGKOEANG
Afzender: VIII: 244

JAGER, S. DE
Afzender: XXII: 277

JANSEN (TE ROTTERDAM)
Ontvanger: XI: *17*

JANSSEN SCHOLLMANN, JAN J.
Afzender: XXIV: 438

JOESOEP TAPOES, HADJI
Afzender: VIII: 244

JONG, B. DE
Afzender: XXIII: *627*

JONG, CORNELIA H. DE
Afzender: XXII: *713*, *720*

JUNIUS VAN HEMERT, JHR. DIRK A. (PRESIDENT VAN DE RAAD VAN JUSTITIE TE PADANG)
Ontvanger: VIII: *341*, 341, 350, 399

KABINET DES KONINGS, DIRECTEUR VAN HET
Afzender: IX: 390

KALLENBERG VAN DEN BOSCH, REYER J.A.
Afzender: X: 515; XI: 97, 595, 599, 606; XII: 90, 177, *179*, 459, 687; XIII: 46, 79, 306, 398; XIV: 202; XV: 137, 525, 634; XVI: 379, 541, 552, 740; XVII: 33; XXII: 29, 237; XXIV: 76
Ontvanger: XI: 29, 79, 95, *484*, *487*, *581*, 597, *635*, *667*, *673*, *679*; XIX: *408*, *638*, *650*, *653*, *834*, *863*, *920*; XX: *74*, *458*, *465*, *471*, *473*, *481*, *507*; XXI: *287*, *289*, *462*, *548*, *554*; XXII: *459*, *647*, *659*; XXIII: *185*, *211*, *327*, *363*, *370*, *391*, *431*, *433*, *495*, *541*

KANDA, MAHARADJA
Afzender: VIII: 244

KARTA NATTA NEGARA, RADEN ADIPATTI, REGENT VAN LEBAK
Afzender: IX: 435, *490* (2×), *496*, *516*, *522*, *530*, *534*, *595*
Ontvanger: IX: 439, 440 (2×), 443, 445, 447, 448, 449, 450, 456, 461, 462, *490* (2×), *518*

KATIE
Afzender: VIII: 244

KATZ, SAMUEL
Afzender: XXI: 633
Ontvanger: XVIII: *40*, *286*

KELLER, J.E.
Ontvanger: XIV: *405*

KEMA, CIVIEL GEZAGHEBBER TE
Ontvanger: IX: 206

KEMP, P.H. VAN DER
Ontvanger: XXI: 799

KERKHOVEN, SOPHIE
Ontvanger: IX: 298

KERN, JOHAN H.C.
Afzender: XIV: *410*; XXI: 692
Ontvanger: XV: *288*

KESTEREN, CAREL E. VAN
Ontvanger: XIII: *619*; XXI: 799

KETJEN, ERVEN H.L.
Afzender: X: *626*
Ontvanger: X: 627

KEUCHENIUS, LEVINUS W.C.
Afzender: IX: *373*, *385*, *389* (2×), 390
Ontvanger: IX: 390, *391*, 711; XXIV: 556

KIEHL, DANIEL N.F.
Ontvanger: XI: 776

KLEIJNHOFF, EVERDINA
Ontvanger: IX: 326, 327; XXIV: 77

KLOOS, WILLEM J.T.
Ontvanger: XXIII: 469; XXIV: 392, 405

KNIPSCHEER, J.H.
Ontvanger: XI: 416

KNOTTENBELT, R.J.
Afzender: X: *624*

KOESOEMA NINGRAT, RADEN ADIPATTI ARIA (REGENT VAN TJIANDJOER)
Afzender: IX: *499*

KOK, ABRAHAM S.
Afzender: XI: 503; XVI: 410; XXII: 187; XXIV: 108
Ontvanger: XI: *224*; XVII: 613; XVIII: *455*, *484*, 568, 626; XIX: 47, 85, 565; XXI: 359, 650, 655, 660, 797; XXII: 29, 63, 89, 173, 237, 248

KOL, EVERHARD H.
Afzender: XXIV: 545
Ontvanger: XXIV: *545*, 552

KOLFF, GUALTHERUS (BOEKHANDELAAR TE LEIDEN)
Ontvanger: XVI: 557

KONING, DAVID
Afzender: XI: 422, 434, 497
Ontvanger: XI: 415, 432; XII: 420

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE SCHOUWBURG, DIRECTIE DER
Ontvanger: XVII: 253

KOO, JOHANNES DE
Afzender: XXI: 717; XXII: 55, 98

KOORN, P.J.
Ontvanger: XI: 428; XII: 291

KORTEWEG, BASTIAAN P.
Afzender: XIX: *345*
Ontvanger: XVIII: 470

KORTEWEG, DIEDERIK J.
Afzender: XVII: *509*, *529*; XXI: *482*, 643, 653, 676, 696, 707, 708, 778, 799, 801; XXII: 27, 91, 173, 212, 257, 258, 276, 300, 316, 353, 361, *362*, 371, *372*, *375*, *456*; XXIV: 419
Ontvanger: XVII: *489*, *534*; XIX: *405*, *414*, *746*; XX: *424*, *427*; XXI: *476*, *488*, 624, 681, 701, 717, 769; XXII: 187, 231, 345, 237, 250, 252, 260, 277, 294, 305, 315, 318, 351, 354, *359*, *360*, 365, 370, *376*, *386*, *436*, *537*, *549*, *742*; XXIV: 351, 420

KÖSTER, H.
(BOEKHANDELAAR TE DELFT)
Ontvanger: XI: 61

KOUWENAAR, TIEMEN
(BOEKHANDELAAR TE AMSTERDAM)
Ontvanger: XXIII: *474*

KRAMER, K.E.
Ontvanger: XI: *233*

KRUSEMAN, ARIE C.
Afzender: X: *507*; XXII: 171; XXIV: 406, 637
Ontvanger: IX: *114*, *230*, *273*, *288*, *339*; X: *506*; XXIV: 518, 528, 531, *536*, *539*, *540*, *541*, *546*, 574, 575, 576, 633, 634, 635, 637

KRUSEMAN, HENDRIK G.
Ontvanger: XVI: 154, 540; XVII: 116, 352, 394; XVIII: 82

KRUSEMAN, MINA (WILHELMINA J.P.R.)
Afzender: XV: 710, *713*, 743; XVI: 54, 160, *171*, 211, *244*, 246, 255, *269*, *324*, *328*, 359, *381*, *394*, 396, *424*, *439*, *446*, *461*, *493*, *510*, *537*, 539, 540, 551, *556*, 557, 562, *563*, 566, 567, 570, *573*, *580*, *586*, *589* (2×), 590, 597, 599, 600, 629, *633*, *638*, 640, 657, 661, *665*, 667, 668, 671, *678*, 679, *684*, *691*, *702*, 716 (2×), *716*, 729, 740; XVII: *29*, 46, 47, *58*, 58, *81*, *87*, *94*, *101*, 105, 112, 116, *146*, *239*, 253, 254 (2×), *259*, *287*, 294, 304, 312, 315, 318, 324, 327, 334, 337, 348, 349, 351, 352, 369, 393, 394, 410, 415, 416, 422, 435, 527, 531, 560, 572, 576, 585, 586, 613, 646, 658, 682, 691, 708, 718, 720, 732; XVIII: 60, 82, 404, 468, 470, 550; XXV: 98, 101
Ontvanger: XVI: *435*, *438*, *455*, *456*, *509*, *526*, *555*, *585*, 637, 654, *666*, *672*, *685*, *694*, 714; XVII: 26, *52*, *67*, *85*, *91*, *95*, *96*, 97, *102*, 109, *110*, *115*, *126*, *161*, 202, *234*, 257, *261*, 292, 312, *317*, *318*, 323, 338, 424, 533, *558*, 562, 584, 594, 645, 646, 647 (2×), 649, 665, 675, 682 (3×), 692

KRUSEMAN-GOTELING VINNIS, ANNA M.
Ontvanger: XXIV: 637

KRUIJFF, G.P.
Afzender: XXI: 700

KUIPER, W.
Afzender: XXI: 775

L.
Afzender: XXII: 159

L., MW.
Ontvanger: XVII: 691, 708

LA MESSINE, JULLIETTE (JULIETTE LAMBERT)
Ontvanger: X: 357

LAAN, WILLEM
Ontvanger: XI: *71*, *72*

LAAR, J.J. VAN
Afzender: XXIV: 415

LACROIX-VERBOECKHOVEN EN CO., A. (UITGEVERIJ TE BRUSSEL)
Ontvanger: XI: 435, 750

LAMBERTS, MATTHIJS
Afzender: XIX: 595, (2×); XXII: 156, 270

LANGE, DANIËL DE
Afzender: XXII: 277

LANGEVELDT VAN HEMERT, ABRAHAM J.
Afzender: IX: *495*, *497*, *529*, *564*, 629, *629*, *630*, *632*
Ontvanger: IX: *494*, *495*, *527*, *561*, *584*, *590*, *620*

LEBÈGUE, ALPHONSE N. (UITGEVER TE BRUSSEL)
Ontvanger: XII: 36

LEEUWARDER COURANT (PERIODIEK)
Ontvanger: X: *349*

LELIE, A. DE
Ontvanger: XVI: *72*

LENNEP, JACOB VAN
Afzender: X: 66, 117, 118, 120, 131, 145, 165, *185*, *201*, *234*, *242*, 332, *582*; XI: *234*, *236*, 339, *499*; XII: *270*, *354*; XXIV: *581*
Ontvanger: X: 119, 130, *131*, 132, 133, 139, *142* (2×), 149, *154* (2×), *163*, *169*, *174*, 177, *179*, *185*, *186*, *190*, *191*, *198*, *203*, *205*, *210*, *214*, *216*, *220*, *222*, *224*, *226*, *229*, *230*, *236*, *244*, *247*, *250*, *254*, *261*, *298*, *323*, *325*, 329, 354, *575*, *579*, *580*, *581*, *588*; XI: *233*, *235* (2×); XII: *272*, *343*; XXIV: 582

LENNEP, WILLEM VAN
Afzender: XIII: *701*; XIV: *235*

LESPINASSE, ADOLF F.H. DE
Afzender: XI: 90
Ontvanger: XI: 90

LESPIRT, MATHILDE H.M.
Ontvanger: X: *647*

LEY, S.R. VAN DER
Ontvanger: XXIV: *665*, *666*, *668*

LEYDEN, H.E. VAN
Afzender: XXI: 700

LIKOEPANG, CIVIEL GEZAG-HEBBER TE
Ontvanger: IX: 208

LINDE, ANTHONIE VAN DER
Afzender: XVII: *264*, *295*, *310*, *313*, *322*, *327*, *336*, *342*, *355*, *367*, *374*, *383*, *391*, *406*, *433*, *484*, *500*, *504*; XVIII: *310*, *316*; XXV: *140*

LION, HENRI J.
Afzender: X: 353

LOBRY DE BRUIJN, C.A.
Afzender: XXII: 216

LOBRYDA PRINS, A.
Afzender: XXI: 707

LODER, C.F.
Ontvanger: XVI: *54*, *340*

LOENDER, KAPITEIN-COMMANDANT TE
Ontvanger: VIII: *119*

LOFFELT, ANTONIE C.
Afzender: XXII: 68
Ontvanger: XVIII: *209*, *227*, *302*, *319*, *325*, *624*, 647; XIX: *88*

LOMAN, J.C.
Ontvanger: XIV: 87

LOON, A. VAN
Ontvanger: XI: 780

LOOSJES, ERVEN (BOEKHANDEL TE HAARLEM)
Ontvanger: XI: 686

LOOY, JACOBUS VAN
Afzender: XXIV: 77

LOS, D.
Afzender: XV: 627

LOUDON, JAMES (G.G., 1872-'75)
Afzender: X: 436

LOUISE, MLLE.
Ontvanger: XVII: 105

LUIK JR., VAN
Afzender: XIX: *56*, *197*

LUTTENBERG, G.
Afzender: XXII: 305, 315, 318

LUTTENBERG GZN., GERRIT
Ontvanger: XI: 376

MAAS, J.W. VAN DER (BOEKHANDELAAR TE NIEUWEDIEP)
Ontvanger: XI: 143

MAGAT MARADJA, DATOE
Afzender: VIII: 244

MANDHELING EN ANKOLA, ASS. RES. VAN
Afzender: VIII: *125*
Ontvanger: VIII: *112*, *116*, *120*, *123* (2×), *130*,*143*, *194*, *196*, *199*, *202*, *248*, *254*, *263*, *270*, *271*

MANGOEIJANG, RADJA VAN TABOEJOENG
Afzender: VIII: 244

MANSHOLT, DERK R.
Afzender: XVIII: 669; XIX: 228, 298, 482, 658, 790, 812; XX: 541; XXI: 203, 501; XXV: 166
Ontvanger: XVI: *377*; XIX: *632*; XX: *74*, *178*, *359*, *385*, *470*, *510*, *524*, *528*; XXI: 72, *82*, *181*, *279*, *312*, *416*, *483*, *496*, *513*, *533*, *670*; XXII: *54*, *382*, *561*; XXIII: *68*, *298*, *304*, *555*; XXIV: 335; XXV: 179, *179*, *183*, *184* (2×), *185*, *186*, *187*, 188, *189* (2×), *190*, *191*, *192* (2×)

MAREES VAN SWINDEREN, M.J. DE
Afzender: XXI: 714

MARGADANT, CHRISTIAAN W.
Afzender: XVII: 584, 594, 645, 675, 692
Ontvanger: XVII: 585, *585*, *593*, 613, *615*, *617*, *624*, *645*, 658

MEERTEN, JACOB H. VAN
Afzender: VIII: 107, 108

MEESTER, JOHAN DE
Afzender: XXII: 36, 51, 154

MENHEER, A.
Afzender: XXI: 775

MERENS, ALLARD
Afzender: XIX: 39
Ontvanger: XVII: *776*; XIX: *222*, *442*, *499*, *908*; XX: *47*, *317*; XXI: *239*; XXII: *612*; XXIII: *117*

MERKUS, PIETER (G.G., 1841-1844)
Ontvanger: VIII: *93*, *96*, 107, 167, 251, 308, 342, 362, 389, 391, 403

MEIJER, L.J.
Afzender: XXI: 700

MICHIELS, ANDREAS V. (GOUVERNEUR VAN SUMATRA'S WESTKUST)
Afzender: VIII: 106, 107, 167, *198*, 208, *246*, 251, *261*, 273, 307, 308, *314*, *328*, 328, 331, 341, 342, 350, 358, 359, 362 (2×), *387*, 389, 399 (2×), 400, 403, 411, 441
Ontvanger: VIII: 98, 106, *198*, 216, 235, 244, 255, 300, 302, 312, *315*, *325*, 332, 333, 346, *348*, *352*, 354, 355, 358, 360, *382*, *386*, 386, 389, 393, *397*, 400, 521

MICHIELS, AUG.
Ontvanger: XVII: 435

MICHIELS, J.
Ontvanger: XI: 207

MIDDELKOOP, N.
Afzender: XXI: 693

MINDEN, J.R. VAN
Afzender: XXI: 680

MITKIEWICZ, CÉSAR L.N.
Ontvanger: XI: *444*

MOEDA, DATOE
Afzender: VIII: 244

MOGGENSTORN, Q.
Afzender: XXIV: 111

MOL VAN OTTERLOO, THEODOOR DE
Afzender: XII: 476

MÖLMAR, J.G.H.
Afzender: XXI: 681

MOOLHUIZEN, J.J.
Afzender: XXI: 700

MOOIJ JR., CORNELIS DE (KEESJE)
Ontvanger: XX: *222*

MOSSELMAN, H.W.
Ontvanger: XI: 610

MULDER, F.P.J.
Ontvanger: XI: 56

MULLER, FREDERIK
Afzender: XVI: 306

MULLER, HENDRIK C.
Afzender: XXII: 54, 299; XXIII: *657*, *666*, *676*, *726*, *735*, *743*, *744*, *746* (2×), *757*, *758*, *761*, *762* (2×); XXIV: *29*, *34*, *36*, *39*, *42*, *44*, *46*, *50*, *52*, 277
Ontvanger: XXII: *373*, 509, *682*, *712*, *716*, *726*, *746*; XXIII: *28*, *232*, *236*, *241*, *568*, *631*, *650*, *658*, *671*, *708*, *759*; XXIV: *28*, *37*, *40*, *43*, 46, *48*, *51*, 56

MULOCK HOUWER-SYRIËR, ELIZABETH L.
Afzender: XIX: *181*

MIJER, PIETER (G.G., 1866-'72)
Ontvanger: XI: *690*

N., HR.
Ontvanger: XVII: *294*

NAHUYS, JHR. ALPHONSE J.B.H.
Afzender: XII: 620, 643, 645; XVIII: 454
Ontvanger: XII: 628, 645

NARA PANDJANG, DATOE SI
Afzender: VIII: 244

NATAL, MOHAMMED; TOEANKOE BEZAAR VAN
Afzender: VIII: 244

NEDERLANDSCHEN BOND VOOR ALGEMEEN KIESRECHT
Afzender: XXIV: 108

NEDERLANDSCHE SCHRIJVERSBOND, COMMISSIE TER VOORBEREIDING VAN DE
Afzender: XXIII: *69*
Ontvanger: XXIII: *81*

NEUBRONNER VAN DER TUUK, HERMAN
Ontvanger: XI: 604; XXI: 799

NIEUWE ROTTERDAMSCHE COURANT, REDACTIE VAN
Ontvanger: XVII: 348

NIEUWENHUIS, JOAN A.
Afzender: XXII: 39, 73, 137

NIEUWS VAN DEN DAG, REDACTIE VAN
Ontvanger: XXIV: 474

NIEVELT, CAREL VAN
Afzender: XXI: 715

NOMAN & ZOON, JOHANNES (UITGEVER TE ZALTBOMMEL)
Ontvanger: XI: 67, 69

NUT EN GENOEGEN, BESTUUR VAN
Afzender: XXIV: 111

NIJGH, HENRICUS (UITGEVER TE ROTTERDAM)
Afzender: X: *291*, *429*
Ontvanger: XI: 54

NIJHOFF & ZOON, ISAAC A. (UITGEVER TE ARNHEM)
Ontvanger: XI: 60, 61

OFFEL, JOHAN H. VAN
Ontvanger: XVIII: *380*, 550

OMBONI-ETZERODT, S.
Ontvanger: XXIV: 630

OMMEREN, BART VAN
Afzender: XXI: 686

ONBEKENDEN
Afzender: XXII: 112, 159
Ontvanger: XI: 53, *314*, *513*; XVII: *294*, *377*; XIX: *633*, *635*; XX: *231*, 503; XXI: *170*, *439*, 652, 655, 797; XXII: 63, 270, *325*, *605*; XXIII: *24*, *50*, *68*; XXIV: 110, 452, 602, *606*, *717*

ONDERWATER
Ontvanger: XXV: *148*

ONZE EEUW, REDACTIE VAN (PERIODIEK)
Ontvanger: XIV: *311*; XXV: *19*

OOSTERLING, H.
Afzender: XXII: 239, 304, 310, 321

PAAP, WILLEM A.
Afzender: XXI: 801; XXII: 234, 245, 248, 352; XXIII: 140
Ontvanger: XXI: *373*, *383* (2×), 412, *490*, *500*, *597*, *599*, *620*, *625*, *629*, *648*, *728*, *748*, *770*, *794*; XXII: *69*, *92*, *129*, *143*, *158*, 234, 612; XXIII: *155*, *157*, *176*

PADANG, AGENT VAN DE FACTORIJ DER N.H.M. TE
Ontvanger: VIII: *154*

PADANG, ASS. RES. VAN
Afzender: VIII: 358, 412
Ontvanger: VIII: *148* (wissel), *155*, 359, 411

PADANG, FISCAAL BIJ DE RAAD VAN JUSTITIE TE (LANGE, J.G.)
Afzender: VIII: 400
Ontvanger: VIII: 362, 382, 385, 386, 400

PADANG, POSTKOMMIES TE
Ontvanger: VIII: *234*

PADANG, WEES- EN BOEDELKAMER TE
Ontvanger: VIII: *249*, *253*

PAHUD, CHARLES F. (G.G., 1856-'61)
Afzender: VIII: 98; X: 287, 308;
Ontvanger: IX: 283, *332*, *333*, *334*, *340*, *355*, *359*, *362*, *374*, *376*, *379*, *383*, *384*, *386*, 390, 641, 655, 667; X: 270, 287, 436

PANGHOELOE, DATOE SOETAN
Afzender: VIII: 244

PANTA NOÈTÁ, BESTUUR VAN STUDENTENDISPUUT
Ontvanger: XV: *135*

PAROEGOETAN, DATOE
Afzender: VIII: 244

PAUWERT, JOH. L. VAN DER
Afzender: XXII: 63

PENNING JR., WILLEM L.
Afzender: XXI: 297; XXII: 62; XXIV: 112
Ontvanger: XVIII: *516*

PERELAER, MICHEL T.H.
Afzender: XXI: 641, 657, 658; XXII: 47, 142
Ontvanger: XXII: 39

PERK, BETSY (CHRISTINA E.)
Ontvanger: XVI: 246, 255, 359, 396

PETERS, ANTHONIE
Afzender: XI: 412

PHILIPS
Ontvanger: XI: *91*

PIK, J.
Afzender: XXIV: 191

PIK, WILLEM
Afzender: XXIV: 349
Ontvanger: XVII: *762*. *778*; XVIII: *321*, *707*, *712*

PINO POST, FRANCISKA
Ontvanger: XXIV: 240

PISUISSE, HENDRIK L.F.
Ontvanger: XIX: *303*; XX: *303*; XXI: *547*

PLETTENBERG, ALEXANDER L., BARON VAN
Afzender: XIV: 230; XV: 159, 175, 286
Ontvanger: XIV: *549*, *551*, *556*; XV: *285*

POETIE, DATOE
Afzender: VIII: 244

POLAK, H.J.
Afzender: XXIV: 436
Ontvanger: XXIV: 435

PONTJANG, WRND. ASS. RES. TE
Ontvanger: VIII: *202*

POOL, CAREL S. VAN DER
Ontvanger: VIII: *116*, *143*, *264*, *267*, *270*; IX: *344*, *345*, *347*

POOL, FREDERIK H.A.
Afzender: XVIII: 639

POOLMAN, WILLEM
Afzender: X: *253*
Ontvanger: XI: 443

POST, A.C.G.
Afzender: XXI: 700

POST, DAVID
Afzender: XXIV: 250, 268; XXV: 125
Ontvanger: XV: *454*, *458*, *583*; XVI: *312*

POTGIETER, EVERHARDUS J.
Afzender: XIII: 61, 80, 102, 142, 384, 431; XIV: 167, 449; XV: 511; XVI: 717, 739
Ontvanger: XI: 642, 660, 730; XII: 58, 90, 135, 177, 207, 276, 345, 441, 459, 568, 687, 714; XIII: 46, 50, 79, 124, 200, 204, 238, 306, 383, 392, 398, 446, 516; XIV: 154, 173, 176, 201, 202, 220, 278, *384*, 439, 651; XV: 40, 75, 80, 114, 137, 208, 246, 342, 506, 523, 525, 559, 578, 588, 634; XVI: 302, 318, 379, 388, 484, 541, 552, 622, 715, 740, 745; XVII: 26, 33, 316; XXIV: 637

POTVIN, CHARLES
Afzender: XI: 398
Ontvanger: XI: 400, 483

PROCUREUR-GENERAAL BIJ HET HOOGGERECHTSHOF VAN NEDERLANDS-INDIË
Ontvanger: IX: 635

PROCUREUR-GENERAAL VAN NOORD-HOLLAND
Afzender: XII: 613; XXIV: 645
Ontvanger: XII: 604, 619; XXIV: 645

QUACK, HENDRIK P.G.
Afzender: XIV: *410*
Ontvanger: XIV: 289; XV: *288*

R.
Ontvanger: XVIII: 60

RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË
Afzender: IX: 667

RAAF, HARM DE
Ontvanger: XVIII: *352*, *542*, *575*, 669, *687*; XIX: *34*, 228, 298, 482, 658, 790, 812; XX: 541; XXI: 203, 501

RADEMACHER, JAC. (PS. VAN: VEN, E.PH.H. VAN DER)
Ontvanger: XV: *772*

RAEDT VAN OLDEBARNEVELT, HENDRIK J.A.
Afzender: XIII: *654*

RAEDT VAN OLDEBARNEVELT, JOHANNES R.
Ontvanger: XI: 614

RAPPARD JR., J.J. VAN
Afzender: XXII: 63

REVERS, J.P.
Afzender: XXV: 130

REYNST, JHR. JOAN C. (G.G., 1844-'45)
Afzender: VIII: *450*
Ontvanger: VIII: 418, *424*, *427*, 431, 440, 446

RIETSEMA, J.
Afzender: XXI: 719

RIS, KLAAS
Ontvanger: XII: *78*

RITTER, PIERRE H.
Afzender: XXI: *756*; XXIII: *647*, *649*, *655*, *764*; XXIV: *49*, *61*, 109, 241
Ontvanger: XXI: *785*; XXIII: *728*, *741*; XXIV: *35*, *55*, *62*, 65, 247, 467

ROBBERS, JACQUES G.
Ontvanger: XXI: *46*, *136*, *351*, *390*, *392*; XXII: *715*; XXIII: *684*

ROCHUSSEN, JAN J. (G.G., 1845-'51)
Afzender: IX: *41*; X: 129, 130, 133, 149, 270; XI: 442; XII: *528*, *668*, 703
Ontvanger: VIII: *630*, *636*; IX: 37, 42, 206; X: 104, 145, 165, 287, 308; XI: 437; XII: *519*, *668*, *699*

ROËLL, HENRIËTTA S.W.
Ontvanger: XIII: *697*

ROESGEN VON FLOSS, PH. VON
Afzender: XI: 375

ROESSINGH VAN ITERSON, JOHAN A.
Afzender: XIX: 565; XXI: 624, 650, 660, 681, 769, 801; XXII: 354; XXIV: 217, 328, 351, 363, 394
Ontvanger: XVIII: *521*; XIX: *647*; XX: *512*; XXI: *604*, 658, 667; XXII: 278; XXIV: 251, 394

ROEVER, N. DE
Ontvanger: XXIV: 277, 331, 349, 353, 357

ROGGHÉ, WILLEM (BOEKHANDELAAR TE GENT)
Ontvanger: XI: 592

ROLIN-JAEQUEMYNS, GUSTAVE
Afzender: XII: 377, 402

ROOBOL, CORNELIS J.
Afzender: XI: 412

ROORDA VAN EYSINGA, SICCO E.W.
Afzender: XIV: *295*, *347*, *373*, *430*, *559*, *608*; XV: *41*, *50*, *55*, *71*, *96*, *120*, *190*, *207*, *215*, *217*, *243*, *245*, *261*, *263*, 286, *290*, *366*, *393*, *421*, *478*, *503*, *538*, *543*, *567*, *624*, *625*, *702*, *746*, *776*; XVI: *75*, *105*; XIX: *535*, *566*; XX: *142*, *182*, 546; XXI: *285*, *391*, *782*, *785*; XXII: *94*, *326*, *561*; XXIII: *379*, *589*, *603*, *666*, *695*, 712; XXIV: 28; XXV: *201*
Ontvanger: XIV: *261*, *276*, *319*, *353*, *399*, *612*, *653*, *657*; XV: *45*, *57*, *62*, *67*, *69*, *93*, *99*, *113*, *119*, *136*, *185*, *204*, *211*, *242*, *247*, *261*, *357*, *369*, *386*, *423*, *476*, *480*, *554*, *576*, *628*, *744*, *763*; XVI: *86*, *158*, *186*, *232*, *237*, *280*, *406*, *434*, *480*; XVII: *98*; XVIII: *44*, *436*, *481*, *572*; XX: *124*, *153*, *177*; XXI: *284*; XXII: *43*; XXIII: *368*, *372*, *677*

ROOSES, MAX
Afzender: XII: 269, *289*, 301
Ontvanger: XII: *276*, *298*, *341*, *364*, *366*, *381*, *414*, *450*; XIII: *678*, 700, *703*; XVI: 100; XXIV: *638*

ROSSKOPF, J.M.
Afzender: XXII: 250
Ontvanger: XXI: 799

ROTHMEYER, J.H.
Ontvanger: XXIII: *45*

ROUFFAER, GERRIT P.
Afzender: XXI: 696; XXII: 136, *579*, *626*, *661*; XXIV: 220

ROVERS, ELARD A.
Afzender: XX: *24*
Ontvanger: XXI: 799

RUIJSCH VAN DUGTEREN, C.J.L.
Ontvanger: XI: 410

RUIJTER, F. DE
Ontvanger: XIII: 694

RUYTER, JOOST DE (UITGEVER TE AMSTERDAM)
Ontvanger: X: *229*, *285*

RIJSTERBORGH, HR. EN MW.
Ontvanger: X: *285*

S., MW.
Ontvanger: XVII: 720

SAAYMANS VADER, PIETER H.
Ontvanger: XIX: *644*, *645*

SALVADOR, JHR. MOZES
Afzender: XI: *230*, 384
Ontvanger: XI: 358, 385, 600

SAMBA, TOEANKOE VAN LINGABAJA
Afzender: VIII: 244

SAMSON, A.
Afzender: XXI: 700

SAMSON, J.H.
Afzender: XXI: 700

SANDROCK-TEN HAGEN, NANS
Ontvanger: XXV: *104*

SANTEN KOLFF, JACOB VAN
Afzender: XXIV: 265
Ontvanger: XXIV: 269

SCHADD, KAREL H.
Afzender: XIV: 87

SCHAEPMAN, HILLEGONDA M.
Ontvanger: XIX: *515*

SCHEEFHALS, H.G. (BOEKHANDELAAR TE ANTWERPEN)
Ontvanger: XI: 593

SCHERIUS, REINIER (RESIDENT VAN MENADO)
Afzender: IX: 112, 113, 206 (2×), 208 (2×), 209, 211, 212, 213, 228

SCHERPENBERG, W.F. VAN
Ontvanger: XI: 630

SCHEUER, WILLEM PH.
Afzender: XXIV: 228

SCHEURLEER, W.J.
Ontvanger: XII: 311

SCHIPPERS, JACOB
Afzender: XXIV: 93

SCHMIDT AUF ALTENSTADT, JHR. JOHAN G.O.S. VON (RESIDENT VAN BAGALEN)
Afzender: IX: 37, 40, 43
Ontvanger: IX: 34

SCHUITEMAKER, FRITS P.
Afzender: XXIV: 112

STOKHUYZEN, W. (BOEKHANDEL TE GORINCHEM)
Ontvanger: XI: 58

SCHOLTEN, JOHANNES H. (PASTOOR)
Afzender: VIII: *86*
Ontvanger: XXIV: *514*, *515*, 517

SCHOMERUS
Afzender: XIX: *56*, *197*

SCHOOK, JAN
Ontvanger: XVIII: 541

SCHOOK, WILLEM F.
Afzender: XVIII: 541
Ontvanger: X: 651

SEM, P.I.G.
Afzender: VIII: 290

SENTOT (PS. VAN: HUISMAN, HENDRIK H.)
Ontvanger: XIII: *684*

SERVAAS VAN ROOYEN, ABRAHAM J.
Afzender: XVIII: *205*
Ontvanger: XVIII: *195*, *223*

SJUCHT EN RJUCHT (REDERIJKERSKAMER TE SNEEK)
Ontvanger: XIII: *421*

SLOET VAN DE BEELE, LUDOLF A.J.W., BARON (G.G., 1861–'66)
Afzender: X: 619
Ontvanger: X: 393, 606; XI: 401

SMIT, H.
Afzender: XXI: 775

SMIT KLEINE, FRITS
Afzender: XXIV: 124
Ontvanger: XXIV: 380, 399, 406, 412, 420, 472

SMITH, J.P.
Ontvanger: XI: 664

SNELLEMAN, JOHANNES F.
Afzender: XXII: *444*
Ontvanger: XXII: *423*, *697*; XXIII: *500*, *502*, *632*, *645*, 646, *692*, *708*, 715; XXIV: 347, 350, 367, 437

SNELLEMAN, M.F.
Ontvanger: XXV: *205*

SNELLEMAN-DUPONT, JOSEPHINA H.
Ontvanger: XXII: *697*

SNIJDER, J.
Afzender: XXI: 775

SOEST, G.H. VAN
Ontvanger: XXII: 245

SORGEN, W.G.F.A. VAN
Afzender: XXII: 86

STARCKENBORG VAN STRATEN, BAREND W. VAN
Ontvanger: X: 513

STARCKENBORG VAN STRATEN-BRUINIER, JEANNE M. VAN
Ontvanger: X: 358

STIELTJES, THOMAS J.
Afzender: XIV: *287*, *410*
Ontvanger: XV: *288*

STRAATMAN, JAN W.
Ontvanger: XIV: *85*, 87

STUDENTEN WEEKBLAD, REDACTIE VAN HET
Ontvanger: XIV: *528*

SWITZAR, JOHANNES L.
Ontvanger: XVI: *95*, *114*, *117*, *122*, *127*, *138*, *143*, *148*, *166*, *178*, *193*, *212*, *220*, *232*, *236*, *244*, *247*, *254*, *268*, *280*, *283*, *290*, *296*, *300*, *318*, *323*, *327*, *340*, *356*, *358*, *361*, *371*, *379*, *387*, *394*, *399*, *400*, *419*, *422*, *424*, *427*, *428*, *436*, *443*, *455*, *456*, *460*, *479*, *481*, *491* (2×), *492*, *504*, *509* (2×), *510*, *519*, *524*, *526*, *540*, *541*, *545*, *548*, *555*, *557*, *561*, *562*, *568*, *579*, *584*, *596*, *599*, *600*, *610*, *616*, *624*, *628*, *637*, *640*, *645*, *656*, *667*, *680*, *685*, *693*, *709*, *710*, *726*, *737*, *751*; XVII: *29*, *45*, *46*, *57*, *64*, *70*, *76*, *85*, *98*, *112*, *130*, *165*, *181*, *206*, *215*, *219*, *224*, *248*, *253*, *261*, *288*, *312*, *321*, *349*, *360*, *373*, *400*, *459*, *500*, *509*, *533*

SYPESTEYN, JHR. CORNELIUS A. VAN
Ontvanger: XIV: *366*

SIJTHOFF A.W. (UITGEVER TE LEIDEN)
Ontvanger: XVIII: *376*, 683

TAK, PIETER L.
Afzender: XXIV: 90

TAL, TOBIAS
Afzender: XXI: *141*
Ontvanger: XXI: *140*, *153*

TAPANOELIE, ASS. RES. VAN
Ontvanger: VIII: *166*, 397, 399

TERSTEEG, D.F.
Ontvanger: XIV: *92*, *95*, *98*, *100*, *121*, *122*, *125*, *134*, *135* (2×), *140*

THIEME, DERK A. (UITGEVER TE ARNHEM)
Afzender: X: *321*, 724n; XI: 497

TIELE, PIETER A.
Afzender: XX: *92*; XXII: *733*
Ontvanger: XVII: *760*, *765*, *780*; XVIII: *51*, *395*, *401*, *407*, *502*, *670*, *762*, *789*; XIX: 36, *49*; XX: *88*, *218*; XXI: 643, 653, 676, 692, 707; XXII: 86, 212, 257, 258 (2×), 276, 277, *672*; XXIV: 327

TJASINK, JOHANNES
Afzender: XI: 412

TJONG AIJONG
Afzender: VIII: 298

TONDANO, GEZAGHEBBER TE
Ontvanger: IX: 112?

TRESLING, A.W.
Afzender: XXI: 727; XXII: 230; XXIV: 88

TUUK, TITIA K.E. VAN DER
Ontvanger: XIX: *323*, *424*, *449*, *462*, *565*, 565, *716*, *727*, *737*, *742*, *744*, *747*, *782*; XX: *284*, *304*, *321*, *387*, *404*, *543*, *553*, *566*, *575*; XXI: *33*, *197*

TYDEMAN, JOHAN W.
Afzender: X: 139

UHLENBECK, GERHARD H. (MINISTER VAN KOLONIËN, 1862-'63)
Ontvanger: X: 619

UNIE, VEREENIGING DE
Afzender: XXIV: 166

VALETTE, GERARDUS J.P. DE LA
Afzender: XX: *475*, *477*, *498*, *549*; XXII: *525*
Ontvanger: XX: *555*; XXI: *517*, *718*, 799; XXII: *442*

VALK, THEODORUS A.F. VAN DER
Afzender: XI: 516, 539, 601

VALOIS, JEAN C.
Afzender: XVII: 257

VEDER, W.R.
Afzender: XXIV: 582
Ontvanger: XXIV: 277, 353

VEEN, VAN DER
Afzender: XXIV: 125

VELDE, P. VAN DE
Ontvanger: XXV: *110*, *134*

VELDE, WED. MEINDERT VAN DER (DOUWES DEKKER, ANTJE)
Ontvanger: XXIV: *535*, 538, 541, 543, 546, 553, *556*, 560, 574, 578

VELDE-HOLZAPFFEL, JACOMINA H.C. VAN DE
Ontvanger: XXV: *134*

VEN, ADRIANUS VAN DER (SECRETARIS EN ASS. RES. VAN AIJER BANGIES)
Afzender: VIII: *200*, *203*, *204* (2×), *208*, *209*, *212*, *213*, 216, 235, *236*, 245, *247*, *249*, *251*, 255, *261*, *265*, 299, 300, 302, 312, 332, 333, 347, 351, 354, 360, 393
Ontvanger: VIII: *201*, 208, *212*, *217*, *218* (3×), *219*, *236*, *238*, *239* (2×), *240*, 246, *252*, *253*, 261, *265*, *267*, *269* (2×), *270*, *271*, *272* (2×), 273, *274* (2×), *284*, 307, 309, 328, 349, 354, 355, 358

VENING, F.S.
Afzender: XXII: 225
Ontvanger: XIII: *247*

VER HUELL, JHR. ALEXANDER W.M.C.
Ontvanger: XXIII: 206, 304, 323

VERDAM, JACOB
Ontvanger: XVII: *758*

VEREENIGDE GRONINGER WERKLIEDEN, DE
Ontvanger: XXIII: *316*, *321*

VERKUIJL, JACOBUS A.
Afzender: XXI: 681

VERNÉE-SCHUITEMAKER, CATHARINA J.
Afzender: XXIII: 600, 710, 736; XXIV: 33, 52, 358

VERSCHUER, ADRIAAN D., BARON VAN
Afzender: XIX: *61*
Ontvanger: XXI: *473*; XXII: *690*

VERSLUYS, JAN
Afzender: XVII: 87, 220, 290; XIX: 319; XXI: 652, 694, 695, 716, 777, 801; XXII: 90, 93, 101, 138, 143, 243, 249, 258, 271, 272, 278, 293, 319, 347, 354, 370, 408
Ontvanger: XVI: *321*, *570*, *693*; XVII: *31*, *202*; XVIII: *792*; XXI: *552*, 694; XXII: 195, *303*, 305, 315, 318; XXV: 72

VERSLUYS, MARIE
Afzender: XXII: 319

VERSPRILLE, P.L.
Afzender: XXI: 775

VERSTEEGH, CAROLINE J.
Afzender: VIII: *85*, *85*, *85*, *86*, *88*, *90* (2×), *92* (2×), 98n
Ontvanger: VIII: *88*

VERSTEEGH, JOHANNES M.
Afzender: VIII: *86*, *86*, *98*

VERVLOET, W.J.
Afzender: XXI: 667; XXII: 142

VETH, PIETER J.
Afzender: X: 329
Ontvanger: X: 332

VIS, P.C.
Afzender: XXI: 691

VISSER, CAREL M. (GOUVERNEUR DER MOLUKKEN)
Afzender: IX: 259
Ontvanger: IX: 213, *255*

VLETTER, A. DE
Afzender: XIX: *56*, *197*

VLETTER, JACOB DE
Afzender: XIII: *644*, *668*, *672*, *692*, 694 (2×), *694*, 714; XIV: *27*, *34*, *53*, *67*

VLETTER-KLEYWEG, WILHELMINA J. DE
Afzender: XIII: *713*
Ontvanger: XIII: 694

VLOTEN, JOHANNES VAN
Afzender: XI: *327*, *374*, *404*, 409
Ontvanger: XI: *319*, 322, *322*, *333*, *370*, 372, *381*, 414, 422, 516, 539, 595, 598, 599, 601, 605, 606, 608, 610, 613; XII: 55, *148*; XIII: *90*; XIV: 167, 449; XV: 511; XVI: 717

VLOTEN, JULIE VAN
Afzender: XXIV: 633, 634, 635, 637

VLOTEN-VAN GENNEP, JOHANNA H.C. VAN
Ontvanger: XI: 322

VLUCHTIG, PIET (PS. VAN: SMIT KLEINE, FRITS)
Ontvanger: XXII: *114*

VONK, JAC. DE
Afzender: XXI: 681; XXII: 74, 125

VOO, GOOSE W. VAN DER
Ontvanger: XVIII: *384*

VOS, AMAND DE
Afzender: XII: *102*
Ontvanger: XII: *105*, *214*

VOS, JAN C. DE
Afzender: XXI: 694, 801; XXII: 351, 365; XXIV: 267
Ontvanger: XXII: 353, 371

VOSMAER, CAREL
Afzender: XV: 563; XVI: 549; XVII: 23, 45, 235, 297, 533, 613; XIX: 564; XXI: *27*, 652; XXII: 55, 142; XXIV: 68, 399, 420; XXV: 72, *81*, 106, 137
Ontvanger: XVI: *241*, *249*, *270*, *329*, *418*, *428*, *485*, *519*, *526*, 539, *543*, 589, 597, *611*, *616*, *630*, *663*, *703*, *708*, *713*, *721*, 725, *729*, 734, *742*, *746*; XVII: *48*, *52*, 58, *122*, *143*, *178*, *183*, *207*, 224, *283*, 294, *306*, 315, *320*, 324, *329*, *362*, *405*, *785*; XVIII: 82, *143*, 616, 743; XIX: *168*, *176*, *286*, 315, *325*, 499, 507, 567, *640*; XX: *113*, *491*, *538*, *542*; XXI: *108*, *169*, 171, 297, *787*; XXII: 62, *369*, *581*, *685*, *705*, *728*; XXIII: *39*, *100*, 134, 140, 142, 215, *268*, *353*, *356*, 404, *407*, *413*, *414*, 422, 424, *429*, *437*, *574*, *703*; XXIV: 226, 266, 370, 382; XXV: *46*, *48*, 51, *52*, *59*, 60, *61*, *62*, *63*, *64*, *67*, 69, *72*, 74, 75, 76, *84*, *85*, *87*, 138, *139*, *207*

VREEDE, GEORGE W.
Afzender: XII: *398*
Ontvanger: XII: *394*

VREEDENBERG
Afzender: XXI: 717

VRIES AZN., ADRIAAN D. DE
Afzender: XXII: 167
Ontvanger: XXII: 170, 171

VRIES, HENDRIK DE
Afzender: XXIV: 379
Ontvanger: XXII: *491*, *522*, *546*, *574*, *616*, *627*, *631*; XXIII: *113*

VRIES, J. JERONIMO DE
Afzender: XXI: 685; XXII: 88, 212, 221

VRIJE STUDIE, BESTUUR VAN STUDENTENDISPUUT
Ontvanger: XIII: *392*

W., JANTJE
Ontvanger: XVIII: 468

WALTMAN JR., JAN
Afzender: XIV: 558; XXIV: 354
Ontvanger: XIV: 230; XV: *124*, *127*, 159, 175, 286, 289, *311*, *318*, *321*, *322*, *331*, *338*, *340*, *355*, *368*, *396*, *400*, *418*, *435*, *443*, *485*, *488*, *577*, *591*, *599*, *669*, *686*, *688*, *735*;

XVI: *139* (2×), *141*, *144*, *147*, *169*, *176*, *196*, 206, *220*, *284*, *293*, *310*, *320*, *322*, *626*, *631*; XVII: *245*, *249*, *258*, *286*, *298*, *499*, *536*, *539*, *747*, *755*; XVIII: *32*, (2×), *33*, *38* (2×), *39*, *40*, *47*, *48*, *49*, *73*, *75*, *86*, *103*, *108*, *115*, *139*, *168*, *204*, *224*, *256*, *271*, *283*, *286*, *292*, *435*, *440*, *459*, 473, 494, *495*, *541*, 620, 727, *767*; XIX: 39, *586*, *621*, *659*, *662*, *707*, *716*; XX: *502*; XXI: *49*, *71*, *489*, *504*, *516*, *616*, *710*, *718*, *735*, *767*; XXII: *36*, *51*, *87*, 236

WAS, F.P.J.
Afzender: XXIV: 91, 433

WATTEZ, OMER
Ontvanger: XXIII: *38*

WEDDIK, ARNOLDUS L. (RESIDENT VAN AIJER BANGIES)
Afzender: VIII: 106, *126*, *127*, *128*, *132*, *145*, *146*, *152*, *155*, *161*, *163*, *188* (2×), *194*, *197*; IX: *335*
Ontvanger: VIII: 106, 107, *112*, *113* (2×), *114*, *115* (2×), *117* (2×), *118* (2×), *119*, *121*, *122*, *127* (2×), *129*, *131*, *141*, *142* (2×), *143*, *144*, *147*, *149*, *150*, *151* (2×), *153* (2×), *154*, *158*, *160* (2×), *161*, *162* (2×), *163*, *164* (2×), *165*, *166*, *187*, *189*, *190*, *193*; IX: *336*

WEISZ, H.
Ontvanger: XI: 424

WENZELBURGER, CARL TH.
Ontvanger: XVIII: *346*, *370*, *432*

WESTKUST VAN SUMATRA, ASS. RES. BELAST MET DE CONTROLE OVER DE COMPTABILITEIT EN FINANCIËN TER (JACOBUS VAN DER LINDEN)
Afzender: VIII: 346

WERTHEIM, ABRAHAM C.
Afzender: XIV: *287*, 289, *290*, *351*, *410*; XV: *686*; XXII: 339
Ontvanger: XIV: *311*; XV: *288*; XXII: *340*

WESSELS, M.
Afzender: XXIV: 517

WESTRA, PIETER
Afzender: XVIII: *649*

WIBAUT, F.M.
Afzender: XXIV: 331
Ontvanger: XXIV: 90, 140, 206, 245, 408

WIBAUT-BERDENIS VAN BERLEKOM, MATHILDE
Afzender: XXIV: 89, 167

WIGGERS, G.A.E.
Afzender: IX: 416, 425, 426, 441, 446
Ontvanger: IX: 414, 442

WILLEM III, KONING DER NEDERLANDEN
Ontvanger: X: *193*, *227*; XII: *547*, 614

WILLÈME, C.
Afzender: XI: *660*

WINKEL, LAMMERT A. TE
Ontvanger: XII: *395*

WINKEL, PIERRE G. TE
Ontvanger: VIII: *64*

WINTGENS, WILLEM
Afzender: XII: 604, 614, 619; XIV: *635*, *661*; XV: *562*
Ontvanger: X: *703*; XII: 613; XIV: *632*, *636*, *644*, *648*, *666*; XVI: *97*; XXIV: 645

WITT HAMER, MICHIEL J. DE (JACQUES)
Afzender: XXII: 40, 93, 140; XXIII: 572
Ontvanger: XIX: *758*; XXI: *434*; XXII: *430*; XXIII: *68*, *427*, *540*, *685*, *742*; XXIV: 40

WOEST & CO., W.H. (DRUKKERIJ TE HAARLEM)
Ontvanger: XIX: *594*; XXII: *31*

WOLF, CLARA
Afzender: XIX: 271, 571

WOLFF, A.A. DE
Afzender: XXI: 700

WOLFF, A.P.C. DE
Afzender: XXI: 700

WOLFF, HENDRIK C. DE
Afzender: XVII: 428; XIX: 454; XXI: 276; XXII: 36, 74, 138, 169, 218, *356*; XXIV: 67, 244, 353
Ontvanger: XX: *184*, *447*; XXIII: *342*, *587*, *618*; XXIV: 217

WOLFF-DAMES, ADRIANA W. DE
Ontvanger: XX: *184*

WOLTERS, JAN B. (UITGEVER TE GRONINGEN)
Afzender: XIV: 399

WIJHE, J.W. VAN
Afzender: XXI: 719; XXII: 213

WIJK RZN., J.J. VAN
Afzender: XXI: 775

WIJNANDTS, A.H.
Ontvanger: XI: 374, 424, 503

WIJNBERGEN, CAROLINA F. VAN
Afzender: IX: 327

WIJNBERGEN, EVERDINA H. VAN
Afzender: X: *178*, 358; XI: 130, 138, 141, 142, 222, 239, 240, 241, 243, 245 (2×), 247, 248, 249, 254, 288 (2×), 289, 290, 293, 294, 297, 301, 303, 322, 365, 370, 377, 399, 414, *493*, *494*, *495*, 496, 505, 515, 553, 588, 589, 592, 594, 597, 598, 605, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 642, 702, 721, 730, 740; XII: 58, 135, 207, 276, 345, 441, 568, 654, 666, 704, 714; XIII: 50, 124, 204, 238, *240*, 246, 332, *344*, 373, 383, 427, 447, 503, 643, 710; XIV: 38, 48, 52, 55, 154, 173, 176, 201, 220, 619, 651, 652; XV: 40, 246, 262, 342, 523, 578; XVI: 103, 388, 504, 622; XXIV: 534, 536, 538, 541, 543, 546, 553, 560, 630
Ontvanger: VIII: *451*, *455*, *465*, *483*, *490*, *495*, *517*, *521*, *539*, *543*, *545*, *547*, *549*, *556*, *567*, *572*, *580*,

582, *589*, *602*, *604*, *606*, *609*, *614*, *619*, *624*, *626*, *643*, *644*, *646*, *649*, *651*, *653*, *655*, *656* (2×), *659*, *666*, *667*, *668*, *669*; IX: *96*, *97*, *98*, *101*, *227*, *299*, *365*, *657*, *658*, *660*, *663*, *664*, *669*; X: *25*, *31* (2×), *34*, *36*, *46*, *50*, *55*, *59*, *66*, *72*, *80*, *84*, *93*, *100* (2×), *108*, *112*, *120*, *126* (2×), *128*, *130*, *134*, *137*, *138*, *139*, *140*, *143*, *146*, *148*, *153*, *157*, *168*, *184*, *189*, *248* (2×), *249*, *257*, *259*, *265*, *267*, *268*, *270*, *271*, *274*, *275* (2×), *276* (2×), *277*, *280*, *281*, 283, *284*, *286* (3×), *291*, *292*, *293*, *297*, *298*, *300*, *301*, *303*, *304*, *308*, *312*, *313*, *321*, *325*, *327* (2×), *328*, *334*, *343*, *344*, *346*, *354*, *355*, *357*, *361*, *363* (2×), *364*, *365*, *366*, *369* (2×), *393*, *395*, *396*, *399*, *412*, *413*, *416*, *418*, *421*, *424*, *425*, *428* (2×), *430*, *432*, *434*, *454*, *455*, *465* (2×), *468*, *474*, *476*, *478*, *479*, *481*, *482*, *486*, *487*, *489*, *490*, *492*, *497*, *500*, *503*, *505*, *510*, *559*, *575*, *585*, *590*, *595*, *600*, *601*, *621*, 623, *624*, *651*, *667* (2×), *671*, *675* (2×), *677*, *683*, *694* (2×), *697*, *698*; XI: 255, 300, 303, *456*, *504*, *524*, *528*, *530*, *575*, *579*, *614*, *619*, *629*, *637*, *643*, *683*; XII: *31*, *63*, *190*, *385*, *477*, *526*, *552*, *577*, *588*, *629*, *643*, *647*, *648*, *651*, *656*, *672*, *690*, *695*, *703*, *717*, *750*, *777*; XIII: *102*, *270*, *283*, *315*, *334*, *352*; XVI: 551, 589; XXIV: *600*

ZEE, P. VAN DER
Afzender: XXII: 235, 237

ZÜRCHER, JOHANNES W.C.A.
Afzender: XXI: 801; XXIII: 510
Ontvanger: XXII: *769*; XXIII: 511, *537*, *565*, *569*, *725*

ZÜRCHER, MARIE
Ontvanger: XXIII: *111*

ZUYLEN, WILLEM J. VAN
Afzender: XVII: 338, 562, 646, 682; XXIV: 75
Ontvanger: XVII: 254, 586

ZUYLEN VAN NYEVELT, JULIUS P.J.A., GRAAF VAN
Ontvanger: XII: 703

ZIJDE, VAN DER
Ontvanger: XIV: 53

NAMENREGISTER

⁂ (ps. van Günst, Frans C.), XI: 792n
3 × 3 (ps. van Huisman, Hendrikus H.), XI: 794n
A.v.d.B. (ps.), XXIII: 744a, 745
A-saga: Bosscha jr., Johannes
Aa, Abraham J. van der, IX: 37a; XVIII: *792*
Biographisch woordenboek der Nederlanden, XVIII: *792*
Nederlands Oost-indië, IX: 37a
Aa, Pierre J.B.C. van der, III: 260, 262
Aa, R. v. d.: Robidé van der Aa, Pieter J.B.C.
«Aantekeningen op de bijbel» (*Volledige aantekeningen tot de vertaling des bijbels*): Palm, Johannes H. van der
Aardrijkskundig weekblad (periodiek), XV: 796n
Abas, si, VIII: *142*
Abassiden, khalief van Bagdad, XIX: *563*
Aballino de groote bandiet: Zschokke, Johann H.D.
Abdoe'l-Zamet, XV: 794n
Abdoel Madjied, agoes, mantri van Waroeng Goenoeng, IX: *550*, 643, 644, 647, 648, 649, 654, 655, 656, 672
Abdoela (Oeteng), baboe, IX: 112, 113
Abdoer, IX: *474*
Abdulamien, VIII: 197n
Abece (ps.), XV: 751a, 755, 765-769
Abeilard, Pierre, VI: 716, 717, 778n; XVIII: 55+n, 470; XIX: *467*; XXIII: *641*+n
Lettres de Héloïse et Abeilard, XVIII: 470
Abell, P.F., XXI: 593n; XXII: 183a, 184
Abend Zeitung (periodiek), XIII: *412*, *531*
Abendanon, M.J., XV: 795n
Aberdeen, George Hamilton-Gordon, 4e graaf van, XII: *694*
Abersma (Aberson?), F.N.L., XIX: 695a
Abien, II: 128; IX: 553
Ablaing van Giessenburg, Johanna M. d', X: *552*; XI: 786n; XII: 646+n; XIV: 637n, 675n
Ablaing van Giessenburg, Rudolf C. d' (zie ook: Meijer, R.C. (uitgeverij te Amsterdam) en onder ps.: Charles, Rudolf), I: 557n; II: 230, 261, 296, 338, 653, 787n; III: 231, 364, 590n; X: 346n, 475n, 537n-542n, 548n, 551n, 553n, 555n, 557n, *604*, 606n, 608n, *611*, 617n, 626n, 627n, 629n, *635*, *644*, 682n, 698+n, 700+n, 715n, 734b; XI: 10n, 11n, 14n, 24n, 46n, 49n, 56n, 65n, 70n, 76n, 77n, 89n,

207n, 250n, 251n, 252n, *325*, 329, *331*, 339n, 341n, *349*, *357*, 358, *359*, *360*, *364*, 369+n, 375, 383, 384, 393n, 394n, 396n, 418-420n, 441n, *449*, *450*, 454n, 461-478+n, *485*, *490*, 506n, 534n, 535n, 570n, *576-581*, *585*, 595, 597, 599, *623*, *637*, *648*, *654*, *661*, *664*, 701, 786b, 797n; XII: 13n, *66*, *514*, 721n; XIII: 33n, 61, 646, *648*, *655*; XIV: *50*+n, *86*, *106*, *108-110*, *112*, *115*, 305n, *357*, 376, *402*, *403*, 603, *638*+n, 640, *654*, *657*, 675b; XV: 79, *94*, 97, *152*, *154*, 281, 352+n, *356*, *557*, 626; XVI: *87*, *187*, 335, 369n, 602; XVII: 155, *214*, *665*, 713, *714*; XVIII: 79, 194, 224n, *350*, 456n; XXII: 530; XXIV: 286, 400, 577a, *580*, *601*, 608n, 621n, 739b

Évolution des idées religieuses dans la Mésopotamie et dans l'Egypte depuis 4400 jusqu'à 2000 avant notre ère, X: 734n

«Pensées et réflexions d'un libraire» (nooit verschenen), XI: 79

Wat eischt de vaderlandsliefde inzake de voorgestelde uitbreiding van ons militair defensiewezen?, XV: 352+n, *356*

Ablaing van Giessenburg, Willem F.G.L., baron d', XVI: 107, 108, *188*

Ablaing van Giessenburg-Luken, Josephine M.A. d', X: *515*, *599*, *675*, *680*; XI: *40*, *343*, 463, 557, 567, 575; XII: 36; XIV: *357*

Abo, Gérard d', XIV: 375

Aboedaham, IX: 433

Abraham a Santa Clara (ps. van: Ulrich Megerlé), IV: 214; XI: *334*

Abrahams(z), Hendrika J., XI: 789n

Abrahamsz, Anna, VIII: 684n; X: *259*+n, *301*, *302*, *306*, *343*, *423*, *427*, 734b; XI: *114*; XXIV: 527, 560

Abrahamsz, Anthonie W., VIII: 48; IX: 24, 25, 26, 92; X: *531*?

Abrahamsz, Catharina, VIII: 684n; X: *259*+n, *266*, *283*, *293*, *301*, *302*, *306*, *314*, *343*, 379n, *423*, *427*, *456*, *499*, *502*, 734b; XXIV: 527n

Abrahamsz jr., Cornelis, VIII: 47, *535*, 684n; IX: 25, 92, *105*, *279*; X: *259*, 265n, *283*, *293*, *302*, *306*+n, *322*, *362*, 377n, *423*, *432*, *433*, *457*, *494*, *499*, 735b+n; XI: *114*; XXIV: 476, 505+n, 527+n, 544, 560+n; XXV: 98n

Abrahamsz sr., Cornelis, VIII: 48, *535*; IX: *279*; X: *309*+n, *457*, 734b, 735n; XXIV: *552*, 574+n

Abrahamsz, Jacob (oom Koo), VIII: 48; X: *457*, *494*, 735b

Abrahamsz, Maria, VIII: 90n, *535*, *549*, *654*, 685n; IX: *287*; X: 274n, *275*, 468; XXIV: *534*+n, 535n, *537*, 538, *555*, *559*, *567*, 570, 575, 739n; XXV: *98*+n

Abrahamsz, Sietske, II: 779n; VIII: 684n; X: 182n, *259*+n, *266*, *283-285*, *293*, *301-303*+n, *306*, *314*, *328*, *343*, 377-380n, *423*, *424*, *426*, *427*, *432-436*, *454*, *456-459*, *465*, *466*, *468*, *469*, *474*, *477-481*, *488*, *490*, *493-499*, *502*, *512*, *515*, *517*, 537n, 539n, *543*, *547*, *551*, *552*, *554*, *556-559*, 560, *585*, 602?, *636*, 735b; XI: *39*, 84, 85, *114*+n, 252n, *346*, *347*, 371+n, 372, 375, *378*, 393, *394*, 395, *397*, *400*, *401*, 403, 404, 420n, *490*, 495n, 496, 497n, 506, *524*-

527, *529*, *530*, 557, 570n, *578*, *582*, *614*, 617, *614*, *637*, 711, 786b; XII: *33*; XIII: 32; XIV: 148+n; XV: *82*; XXI: *479*+n; XXII: 343; XXIV: 475n, 527+n, 528, 560n, 603+n, 628n

Abrahamsz, Theodorus (Swart), VIII: 684n; X: *266*+n, *343*, *427*, *456*, *468*, *469*, *474*, *477*, *490*, *495*, *498*, *512*, *636*, 735b; XI: *114*, *490*, *526*, 786b; XXIII: 660+n, 774n; XXIV: 476+n, 504+n, 527+n, 628+n, 629

Eduard Douwes Dekker (Multatuli). Eene ziektegeschiedenis, X: 735n; XI: 786n; XXIII: 659n, 774n; XXIV: 475n, 501n, 628n

Abrahamsz-Douwes Dekker, Catharina: Douwes Dekker, Catharina

Abrahamsz-Onnen, Helena E., X: *283*, *302*, *306*, 377n, *427*, *432*, *456*, *457*, *493*, *494*, *498*, 735n; XXIV: 476, 560+n

Abrahamsz-Vrugt, Isabella W., X: 734n

Academisch Tijdschrift (Duits periodiek), XIII: *304*

Achenbach, Heinrich von, XII: *156*

Achenbach, firma W., XXIV: 262

Achma, IX: 559

Achsam, IX: *574*, *576*

Achtkante boer, de, II: 264

Ackermann, Louise, XXII: 563+n

ACL (ps.), XVII: 578a, 583

Acosta, Uriel (Gabriel Acosta), XIX: *636*

Adair, sir Robert, VI: 300, 778n

Adam, Adolphe, XIV: 319n; XXII: 461n

Brasseur de Preston (opera), XIV: *331*+n; XXII: *475*+n

Adam, Soetan: Langiet, soetan die

Addison, Joseph, II: 664, 771n, 793n; XIX: 68+n

Adeka, prinses van Banka, X: *162*+n

Adelijke schoonzoon, de: Augier, Emile

Adieman, IX: *574*

Adjiman, II: 128; IX: 553

Admiraal, Aart (zie ook onder ps.: Aramaldi en Paulus), III: 592n; X: 702n, 733n; XVI: 274a, 279, *282*, *283*, 756b; XVII: 297, *308*, 754n; XVIII: 175n, 193a+n, 257a, *272*, *273*+a+n, 311a, *338*, *354*, 358, *385*+n, *403*, 428a, 441a, *457*, *491*, *494*, *495*, 499, *504*, *521*, *524*, 579, 619, 644n, 681, 697+n, 698, 718, 737a, 742; XIX: 22n, 23n, 25n, 102, 239, 294, 295, *395*, *411*+n, *418*, *422*, *440*, *444*, *445*, *447*, *582*, 599, 603+n, *615*, *638*+n, *650*, 971n; XX: 69+n, *334*; XXI: 228, 626, 724; XXI: *796*; XXII: 274; XXIII: 251, 255

Hoe hij koning werd, XVI: 756n

Ideeën over Multatuli, X: *703*+n, 733n; XXIV: 599

Oudheden, XVI: 756n; XIX: *582*; XXI: 627

Schoofje distels, een, XVIII: *385*+n, 619

Admiraal-Dupain, Maria M., XIX: *444*, *638*, *722*, 971b

Adolf van Nassau, rooms koning, V: 17, 19, 20, 24, 33, 34, 750n

Adriaan (neef van Lina de Haas-Hanau), XXIII: 519; XXIV: 455

Adriaenssens, Karel, XXIII: 672n, 674n

Aernt van Benscop, VI: 511

Aerssen, Cornelis van, IV: 767n

Aerssen, Cornelis van, heer van Sommelsdijk, IV: 767n
Aerssen, François van, heer van Sommelsdijk, IV: 15, 92, 767n
Aesopus, V: 738; IX: *108*; XXI: *427*+n
Affelen van Saemsfoort, W.H. van, IX: 55
Afghanistan, Sher Ali, emir van, XIX: *583*+n
Africaine, l': Meyerbeer, Giacomo (Jacob)
Afron, X: 159n
Agaatsz, Erve, IX: 403
Agema, R., XIII: 198; XIX: 281, *315*, *328*; XX: *403*, 405; XXI: 169
Aglaja. Maandboekje voor dameshandwerken, mode... (periodiek), I: 46, 52, 125; II: 315; VI: 64, 778n; X: *639*; XXIII: 484
Agoeng, sultan, VI: 310; IX: 30
Agrippa (de scepticus), XII: *506*
Agrippina, VI: 306, 307
Ahasuerus van Perzië: Xerxes I, koning van Perzië
Ahlemann, XIII: *162*
Aicard, Jean, XX: *298*, *301*
Airy, dr., XVIII: *773*+n; XXI: *426*
Natuurgeneeswijze of volledige handleiding om de meest voorkomende ziekten der menschen (...) door eenvoudige beproefde middelen zeker en spoedig zelf te genezen, XVIII: 768n
Aischylos, III: 614n; VI: 515, 778n; VII: 660; XVII: 739
Agamemnon, III: 614n
Choëptoroi, III: 614n
Eumenides, III: 614n
Oresteia, III: 614n
Aitema, G., XXII: 252
Aitzema, Lieuwe van, XXII: *706-708*+n
Saeken van staat en oorlogh in en omtrent de Vereenigde Nederlanden, XXII: *707*+n, *708*
Akaai no Akoema (ps. van Bruno Liebers), XXII: 172
Akan, IX: *576*
Aken Hzn., David van, III: 262, *275*
Aken, H. van, IX: 314
Akkeringa, A. (boekhandel te Leeuwarden), XIII: 242, *248*
Akkerman, XIX: 299
Akkerman, Tjerk P., VIII: 33
Akkrin, IX: *253*
Akoeb, njie: Sakoep, njie
Alberdingk Thijm, Josephus A., IV: 174, 693, 709, 767n; V: 347; VI: 379, 382; XI: 396n, 671, 674n; XII: 359n; XIV: *97*+n; XV: *684*; XVI: 276, 420a, 478, *665*+n; XVII: *188*, 733+n, 734, 739, 740, 746n, 747n; XVIII: *219*+n, *249*, *253*, *381*, *555*+n, 659, *661*; XIX: *132*, *843*, 864; XX: 368a, 370+n, *396*, *535*; XXI: *74*, *354*+n, *355-357*, 370, *383*+n, *399*, *403*, *450*, *601*, *623*; XXII: 100, *504*; XXIII: *45*, 70, 141+n, *261*, *262*, *270*, *412*, 422, *439*, *529*, 605; XIV: 441, XXV: *49*+n, *50*, *51*, *143*
Mislukt drama, een; beoordeling van Multatuli's «Vorstenschool», XVII: 746n; XVIII: *219*, *249*, *555*; XIX: 864; XXII: *504*; XXIII: *262*
Albert, prins van Sachsen-Coburg-Gotha (prince consort of England), II: 219; IX: *158*, *160*; XIII: *87*; XV: 448, *792*
Alberti, Wilhelmina H., XIII: 724n
Albertine ?, X: 179
Albertus Magnus, XIX: *467*, *717*, *724*

Albrecht, aartshertog van Oostenrijk, soeverein der Nederlanden, V: 743n
Albregt, Johannes H., XI: 436, 437; XV: *554*; XVI: 547, *666*, *676*, 678, *688-690*, *695*; XVII: 18n, *54*, *74*, 103, *104*, 112, 147, 148, *163*, *164*, 200, *246*, 253, 255, 325, 350, 351, *415*, 436, 793b, 795-797n; XVIII: 517
Albregt-Engelman, Wilhelmina, XI: 436, 437
Album der Natuur, een werk ter verspreiding van natuurkennis onder beschaafde lezers van allerlei stand (periodiek), I: 326; IV: 718; IX: *289*; XV: 718; XVI: 107, 208, *299*
Alcibiades, II: 104, 771n; III: 175, 590n; V: 27, 490, 491, 729n; VI: 272, 778n; XI: *170*+n; XVI: *430*+n
Aleidis van Holland, VI: 559
Aleidis, mw., XVI: 386
Alembert, Jean B. le Rond d', III: 229, 590n; IV: 773n; XIV: 83, 84, *91*; XV: *156*+n; XIX: *194*+n, *723*
Alers, J.A., XII: *76*
Runderpest, de; beschreven naar haren aard, oorsprong en verspreiding..., XII: *76*
Alethophilus (ps.), XIX: 872a, 877+n
Alexander (ps. van Voo, Goose W. van der), XVIII: *661*, *662*
Alexander I, keizer van Rusland, IV: 473, 474
Alexander II, keizer van Rusland, I: 303, 374; II: 146, 288; VII: 367, 762n; XIII: *47*, *118*, *148*, *305*, *408*, *575*, 717; XX: *105*, 489; XXIII: *410*, 699
Alexander de Grote, koning van Macedonië, I: 159, 572n, 573n; II: 59; III: 162, 245, 591n; IV: 103, 135, 375, 380, 412, 485, 496, 601, 665, 768n; V: 50, 60, 109, 341, 555, 729n; VI: 64, 398, 778n; VIII: *372*; IX: *157*, *171*; XI: *134*; XII: *507*; XIV: 609; XV: *389*; XVIII: *410*; XIX: *843*; XX: 366, 411; XXI: *191*; XXIII: 375n
Algemeene konst- en letterbode (periodiek), XXIV: 576a
Alexander D.M. (ps. van: jhr. Meij van Alkemade, Alexander de), III: 230, 591n
Bijbel beschouwd in zijne eigenlijke waarde, de, III: 591n
Alexander von Battenberg, koning van Bulgarije, XXIII: 699+n
Alexis (Alexéj Petrovitsj, tsarevitsj), XXV: *168*
Alfons de wrede, V: 60
Alfonso XII (de Bourbon), koning van Spanje (1874-1888), XIII: *626*+n; XVIII: *341*+n, *356*
Alfred ?, (engelse kennis van Funke), XV: 372
Algemeen dagblad van Nederland (periodiek), VI: 157, 160; XIV: 186, *198*
Algemeen dagblad van Nederlandsch-Indië (periodiek), V: 478, 479; XI: 788n; XV: *558*; XVI: 142a, 473; XVIII: 31a, 187, 426, 654, *655*; XX: 144; XXIII: 276n, 404, 446a, 452a, 459a, 467, 471a, 474a, 475a, 482a, 489a, 499, 500; XXIV: 27n; XXV: 61n, 216
Algemeen Handelsblad (periodiek), I: 444; II: 220, 327, 346, 499, 500; III: 393; IV: 108, 120, 121, 220,

258, 290; V: 647; VI: 343; IX: *233*, 394n, 399n; X: 132, *140*, *141*, *144*, *146*, *159*, *164*, *212*, *213*, *217*, *219*, *224*, *226*, 228n, *233*, *234*, 235, *236*, *237*, *244*, 245a, *247*, *274*, *322*, 344a, *349*, *350*a, *434*, 529, 558, 584n, 587n, 591n, 594n, 596-598n, 601n, *602*, 604n, 613n, 617n, 621n, 622n, 625n, 628, 630n, 672n, 673a, 677n, 679n, 680n, 702n, 717, 718, *720*a, 723n, 724n, 728n; XI: 19a, 30, 37n, *51*+n, 85, 239n, 347n, 349n, 351n, 353n, 373n, 386a, 406n, 409n, 420n, *433*, 435n, 436n, 442a, 449n, 455, 460n, 463n, 466n, 467n, 468n, 470n, 471n, 501n, 506n, 509n, 519n, 520a, 523n, 567, 597; XII: 34n, 35, *138*, *139*, 385, *436*; XIII: 125n, 146a, 227n, *281*, 300; XIV: 29, 35, 37, 218a, 259, 269a+n, *272*+n, *274*, *275*+a, *281*, 287n, 289, 290, *293*, *312*, *320*, 352, *355*, 374, 395+a, *412*, 433, 452n, *455*, 463, 464, 491a, 495n, 495a, *502*, 594, *641*; XV: 168, 191, 274, 289, 370a, 371, 420, *506*, 531; XVI: *152*, 167a, 169a, *172-174*, *176*, *178*, *185*a, *188*, 274, *530*, 634, 753a; XVII: 23, 38+n, 39, 40, *92*, *99*, *281*, 290, 337, 343, 351a, 365, 440, 444, 449a, 451a, 482a, 490, 491, 495, 562, *596*, 617n, 627a, 741a, *743*; XVIII: 60n, 169, 291n, 545, *554*, 558; XIX: *59*, 141, 169n, *287*, 552n, 668n, 682a, *684*, 765n; XX: 195n, 209a, 273n, 306a, *308*, 423a, *432*, *434*; XXI: 26n, 33n, 61a, *63-65*, *71*, *74*, *80*, 201, 241, 539a, 540a, *547-549*, 551, *552*+n, 595, *599*, 602, 603, *614*, *618*, 619, 626, 636, 641, 642, 646, 658, 684, 688, 721, 725, *733*, *772*, 772a, 784, *795*; XXII: 20n, 37a, 53, 57, *58*, 60, 61, *70*, *71*, 74n, 75, 79-84, *92*, *93*, 94, 96, 97, 103a, 113, *115*, 120a, 126, 128, *129*, 131a, 134, 139, 142, *144*, *145*+a, 154, 156n, 157, 158, *159*, 160, 161, 167, 168, 172-178, 183, 185-188, 201, 204, 223, 224, 233, 234, 246+n, 263, 267, 322a, 326, 331, 378, *400*, *407*, 722n, 728n, *748*; XXIII: 263, *270*, 500a, 737, 739; XXIV: 81a, 110, 145, 168a, 215, 223, 229, 272, 278a, 315, 316, 366a, 490a; XXV: *39*+n, *44*, 78, *197*

Algemeen politieblad (periodiek), XXIV: 646

Algemeen Secretaris (zie ook: Cornelis Visscher (1841-'51) en Ary Prins (1851-'53)), VIII: 95, 396n, 401, 405, 411n, 419, 421, 435, 440, *452*, 596n, *603*, *628*, 679, 680; IX: 28, 47, 210, 230, 409, *542*, *543*; X: 368; XV: 517

Algiers, de dey van (voor 1830), III: 366, 369; XI: *387*; XXIV: *612*

Ali, IX: *252*

Aliassa, IX: 555

Alib, IX: 555

Alib, njai, IX: 555

Aliban, pangeran (mandoer), IX: 423, 424

Alibassa Prawiro Dirdjo (zie ook onder Sentot), I: 313, 550n, 576n; IX: *176*; XV: 461

Aliedjan, IX: *576*

Alier (mandoer Sogong), IX: 423, 424

Alipan, IX: *574*

Alkmaarsche courant (periodiek), XIX: 822n, 858a, 860a, 892a, 918a, 940a, 941; XX: 36a, 37, 55a, 56
Allard, Herman J.P.H., XVI: *168*, 398
Genie en slechte manieren in de letterkunde of de Fransche en Hollandsche Victor Hugo voor dezelfde rechtbank, een, XVI: *168*, 398
Allart, Johannes (uitgever te Amsterdam), XXIII: 569n
Allebé, August, XVII: 675, 709, 733, 738, 739; XVIII: 22n, 66, *74*, *75*, 79, 550; XXI: *162*; XXIII: 519
Allebé, Gerardus A.N., VII: 583; XXIV: *550*+n, 551n
Ontwikkeling van het kind naar lichaam en geest, XXIV: 548n, *551*+n
Allebrandi, IX: *179*
Allgaier, J., XVI: 362n
Allgemeine Preuszische Staats-Zeitung (periodiek), XII: *118*, *207*, *231*, *295*
Allgemeine Zeitung: *Augsburger Allgemeine Zeitung* (periodiek)
Allo, K., XII: 365, 368, 383
Alma Tadema, Laurens, IV: 703, 787n; XIX: *270*; XX: *539*, *540*+n; XXI: 27; XXII: 702+n; XXIV: 166+n
Almanach de Gotha, II: 219, 771n; VI: 778n; XV: 406; XVII: 653
Almanak en naamregister voor Nederlandsch-Indië, VIII: 98n, 124n, 461n, 680n; IX: 51n, 227n; XVIII: 797n
Almanak van het Leidsche studentencorps voor 1876, XVIII: *356*+n
Almanak voor den Nederlandsch West-Indische bezittingen en de kust van Guinea voor 1861, XI: 227, 413
Almiah, IX: 555
Alphen, F.E.M. van, II: 168; III: 368; XI: 390a, 391, *392*; XIII: 572
Alphen, Hieronymus van, I: 16, 550n; II: 525, 609, 772n; III: 10, 12, 28, 591n; IV: 453, 551, 553; V: 508; VI: 687, 688; XIX: 304, 850, 894, 947; XX: 170n, *207*, *351*+n; XXII: *339*, 486, 487, *729*
Proeve van kleine gedigten voor kinderen, I: 550n; III: 591n; XX: *351*+n; XXII: 728n
Alridge, Ari, XV: 301
Alsberg, *Geschwister*, XXIV: 262
Altena, P. XXIV: 669
Alting, Willem A. (G.G., 1780–'96), IV: 158, 767n
Altman, XI: 538
Altona, XXII: *489*
Altorffer, J.C. & W. (boekhandel te Middelburg), XVII: 730; XIX: 196
Alumerood, T., XXII: 291
Alva, Fernando Alvares de Toledo, hertog van, I: 16; II: 76, 79, 675; IV: 697; V: 588, 758n; VI: 803n; VII: 660; XI: *176*; XIV: *520*; XVII: 667; XIX: 165; XX: *300*; XXIII: *406*, *626*
Alvensleben, Gustav H. von, XII: *637*
Alwiah, IX: *576*
Alwie, IX: 420, 432
Aman, IX: *576*
Amankoe Boewono III, sultan van Djocjacarta, I: 557n
Amati, Niccolo, XVIII: *563*
Ambia, IX: 555

Amboina, ass. res. van (voorganger van Douwes Dekker; Renoult, N.M.G.), I: 401
Amboro, marchese de, XII: *579*
Ameling, F., XXII: 417, 419
Amelot, Jean J., I: 397
Amerinus (ps. van: Uden Masman, Hendricus), XV: 778
Amersfoortsche courant (periodiek), XIX: 41a, 772a+n, 793a, 794a, 799n, 807a, 810, 829a, 830, 831, 848a, 851, 868a; XX: 175n, 256n, 270a; XXI: 144a
Ami public, l' (periodiek), XX: 528n
Amicis, Edmondo de, XVIII: *375*+n; XIX: *270*; XX: *299*, *301*
Olanda, XVIII: 370n
Amidjah, IX: *576*
Amiens, Peter van, IX: *614*; XXIII: 414n
Ammon, von, XII: *47*, *114*
Amoerang, zendeling-leraar te, IX: 208n
Amorie van der Hoeven jr., Abraham (Bram) des, IV: 768n; V: 28, 29, 729n; VIII: 39n, 41n, 59, *64*, *492*, *532*, *533*, *561*, 689b, 704n; IX: 15n, 43, 147n, *148*, *232*, 244n, 628n, 697n; XI: *214*, 787b+n; XII: 235n, *489*, *491*; XIV: 23n, *156-157*+n, 675n; XX: 262; XXI: *555*, *556*, 756; XXIII: 453, 454, 462, 489-492, 512, 518, 564, *579*, 648+n; XXIV: 529+n; XXV: 220
Nagelaten leerredenen van A. des Amorie van der Hoeven Jr., voorafgegaan door eene levens- en karakterschets, XXIII: 648+n
«Neem van mijn vriendenhand...», V: 30; VIII: 59; XIV: *157*+n, *158*
O-sprook Colholms roos, XII: *237*+n; XX: *193*+n
Amorie van der Hoeven sr., Abraham des, IV: 349; VIII: 56, *561*; IX: 43; XII: *489*
Abraham's kindschheid. Een oostersch verhaal, IV: 709; VIII: 56
Amorie van der Hoeven, Herman A. des, IV: 263; IX: 628n; X: 348n, *395*+n, *396*, *412*, 730n; XI: 410, 453, 454, 492, 493, 787b; XII: *573*, 574, *575*, *576*, 684, 767+n, *772*;XIII: 102+n, 263, 264, *354*, *355*+n, 650; XIV: 23n, *169*, 175n, 177n, 178n, 182, 183, 192n, 194n, 199n, *204*, *205*, 214, *250*, 536, 537, 560, 594, 675b; XV: *152*, *363*; XVI: 76; XVIII: *325*+n, 476n, *482*+n, 619, 668, 678; XIX: 695, 713, 720, 779, 894; XX: *534*; XXI: 213; XXIII: *306*+n, 383+n, *391*
Cirkelgang der menschheid, de, XVIII: *325*+n, 477, *482*+n, 619; XIX: *80*, *336*, *373*, *374*, *677*, *678*, *688*, 695, 713, 720, *739*, *774*, 779, 894; XX: *185*, *209*; XXI: 213; XXIII: *306*+n
«Multatuli's grieven», X: 348n, 358n, *395*+n, *396*, 730n
Amorie van der Hoeven, *mw. Herman A.* des, XI: 411
Amorie van der Hoeven, Jan des, IX: *147*?+n
Amorie van der Hoeven, Martinus des, IV: 439, 767n; X: 315+n, 316, *328*, *343*, 740b; XIV: *617*; XXIV: 286
Amour, Karel d', III: 261
Ampier, IX: 557
Amsa, dessahoofd Tjilegong-ilier, IX: 555, 558, 643, 644, 654, 655, 656, 672

Amstelbode, de (periodiek), XVIII: 175n, 254n, *343*+n, *344*, *355*+n, *356*, *357*, *359*, *360-362*, *369*, *379*, *382*, 395, 432, *661*, *662*, 663, *727*, 730; XIX: *275*
Amsterdam, burgemeester van: Messchert van Vollenhoven, Jan
Amsterdam, hoofdcommissaris van politie te, XI: *381*
Amsterdammer, de; dagblad voor Nederland (periodiek), XXII: 409, 446; XXIII: 98; XXIV: 104, 184a
Amsterdammer, de; weekblad voor Nederland (periodiek), XIX: 711a; XX: 338a, 367a, 368; XXI: 117a, 260, *354*+n, 592n, 602a, *613*, 614, *615*, 619, 626a, 628, 629, *630*, 634, 642, 644, 645a, 646, 647, 650n, 651, 653, 672n, 674, 677a, 679, 680, 683-686, 691, 693, 696, 710, 711, 717, 719, 720a, 726-728, 741, *748*, 750a, 753, 754, 779a, 781, 784, *795*, 805; XXII: 55n, 56, 57, 75, 77a, 79a, 96, 97, *115*, 126a, *129*, 142, 146, 167, 174a, 183a, 184a, 198, 204, 223a, 234, 324, 409, 446, 447a, 448, 449, 623a, 700a; XXIII: 21n, *54*, *56*, 129, *243*a, 422, *593*, *721*+n; XXIV: 84a, 90, 91n, 182a, 224+n, 229, 238a, 333a, 351, 364a, 366n, 368, 492a, 672n; XXV: 203
Amsterdammer landmail (periodiek), X: *224*
Amsterdamsch handelsblad: *Algemeen handelsblad* (periodiek)
Amsterdamsche courant (periodiek), I: 441, 444; II: 70, 220, 239, 297, 327, 359, 362, 363, 774n; X: *135*, *140*, *141*, *146*+n, *147*, *150*a, 157, *158*, *159*a, *164*, *169*+n, *207*, *233*, *237*, 239a, *244*, *454*+n, *591*, 628, *720*, 723n, 728n, 737n; XI: 19a, 349n, 353n, 373n, 385a, 409n, *433*+a, 452a, 548a, 553a; XII: 384, 392, 403, 405, *488*; XIII: 457a; XIV: 463, 496a; XV: 608a; XVII: 532a, 595n, 623n, 625a, 632n, 639n, 649n; XIX: 66n, 140n, 213a; XXI: 364
Amsterdamsche stadsschouwburg; directie van, XI: 411, 412, 414
Amyot, librairie d' (uitgeverij te Parijs), IX: *477*
Anah, IX: *576*
Analabu, radja van, I: 175, 340; VI: 222; XIII: 171
Anaxagoras, XIV: 84
Anaximander, XIV: 83
Anaximenes, XIV: 84
Ancona, Mozes d', VIII: 47
Ancum, van, XI: *305*
Ancus Marcius (koning van Rome), V: 62
Andel, H.M. van, XXII: 515n, 617n, 619, 623+n, 624, *625*, *695*+n, 700-705, 740, 775; XXIII: *30*+n, *46*, *63*, 255, 295
Onkruidzaaier, een, XXII: 515n, 617n, 623+n, 624, *625*, *695*, 700, 740, 775; XXIII: 28n, 295
Andersen, Hans C., XVIII: *74*; XXIII: 217, 510
Sprookjes, XXIII: 217
Anderson, A.W., XXIII: 506
Anderson, Agnes, XV: 342; XIX: *150*, *903*; XX: 255
Anderson, Anna M. (Marie, zie ook onder ps. Quarles, mevrouw), II: 179; III: 231, 279,

591n; IV: 21, 411, 768n; VI:131; X: 537n, 540n, 541n, 631n, *668-670*+n, *672*, *687*, *689*, *690*, *693*, 735b; XI: *96*, *99*, *104-106*, *108-110*, *112*, *115*, *116*, *120-123*, *127*, *129*, *146*, *148*, *151*, *158*, *160*, *166-168*, *179*, *187-189*, *196*, *200*, *206*, *207*, *209*, *211*, *217*, 247+n, 320n, *321*, *361*?, 556+n, 787b; XII: *395*, *710*+n; XIII: 296n, 483, 585n, 723n, 725n; XIV: *120*, *389*+n, 677n; XV: 30n, 32n, 301+n, 302, 315, 318, 321, 325, 327-332, 337, 341, 342, 460, 473, 478, 578, 579, *598*, 646, *701*, 702; XVI: 24n, *304*, *305*, *520*, *521*, *529*, *532*, *534*, *697*+n, *698*; XVII: *84*, *285*, *286*; XVIII: 126n, *140*+n, *141*, 613n, 659, 660, *661*, 663, 724+n; XIX: 10n, 23n, *75*, *96*, 141n, *150*, *181*+n, *208*, *209*, *211*, *212*, *318*, 328n, *391*, *396*, *426*, *446*, *902*; XX: 141, 145-147, 254n, *257*, *264*, *267*+n, *269*, *281*, *282*, *329*+n, *395*, *556*+n, 568n; XXI: 363n, 377n; XXII: 785b; XXIII: 656n, 773b; XXIV: 37n, 498n, 622a, 623; XXV: 61, *65*, 125, 126, 196

Anderson, Friedrich (Riekje), XV: 301+n, 315, 318, 325, 328, 330, 331, 342; XVI: *520*, *529*, *532*, 551, 554; XVII: *286*; XVIII: 126n; XIX: *211*+n, *329*+n, *903*; XX: 255+n, *267*+n, *282*, *329*+n, *330*, 447, 477, 491, 501, 568+n; XXII: 317, 785n; XXIII: *656*+n, *657*, 751; XXIV: 37; XXV: 61

Anderson, H.J., XXIII: 506

Anderson, P.: Anderson, Friedrich (Riekje)

Anderssen, Adolf, III: 165; XVI: *72*+n

Andon, IX: 423, 560

Anemaet, XXV: *85*

Andrassy, Guyla, graaf, XX: 183+n

Andrau, IX: *260*, *281*

André Léo, Mme. (ps. van Champseix-Bera, Victoire L.), XXIV: 202

Andreas II, koning van Hongarije, V: 737n

Andresen, August J., VIII: 403

Andries, Christiaan, VIII: 24

Andrieux, François G.J.S., III: 382, 591n; IV: 104, 768n; V: 52, 223, 224, 347, 730n, 733n; VIII: 42n, *592*; IX: 285n; XI: 762n; XIII: 366n; XVIII: *36*+n; XX: 240, 275; XXII: *410*+n, *413*

«Meunier de Sans-Souci, le» (zie ook onder Multatuli), III: 591n; V: 52, 733n; VIII: *592*; IX: *286*+n; XI: 762n; XVIII: *36*+n; XX: 240, 275+n

Anemaet, XIII: 255

Anemaet, mw., XIII: 255, 256

Ange Huet, Josué l', XIII: 264; XVI: *701*

Angelico, Fra, XXIII: 267

Angerstein, XII: *361*

Angka Widjaija, demang van Tjilankahan, I: 219, 262; IX: 417-439, 559-561, *618*

Angrémond, A. d', XXII: 291

Angsaar, IX: *474*

Anhalt-Dessau, Leopold, hertog van, XIII: *157*, *351*, *427*

Aniello (Tommaso Masaniello), XXIII: 677n; III: 612n; VII: 769n

Ankersmit Wzn., J.H., XV: 545

Anna (huismeisje bij mw. de Salis), XIX: *76*, *211*; XXII: *686*

Anna Hammer (Neue Deutsche Zeitbilder, 1. Abteilung, 1850): Temme, Jodocus D.H.
Anna Paulowna, koningin-gemalin der Nederlanden, IV: 16, 407, 408, 411, 480; X: 739n, 742n; XI: 467+n, 471; XVIII: 544n; XX: *299*, *300*
Annales de l'association internationale pour le progrès des sciences sociales, III: 368; XI: 386a, 390a+n, 391n; XIII: 555n; XXIV: 611n
Annuaire des deux mondes (periodiek), II: 205; X: 731n; XXIV: 578a, 588
Anseele, Eduard, XXIII: 713+n
Ansing, Willem, XIV: 194, 197, 217, 225, 226, 232
Anslijn Nzn., Nicolaas, I: 561n; VII: 766n
Brave Hendrik, de, I: 458, 561n; III: 293, 336; VII: 766n
Antar, IX: *474*
Anten, van, XX: *269*
Antigonus, koning der Joden, VII: 414, 762n
Antiochus Epifanes, koning van Syrië, V: 60
Antiquitates Romanae, compendio lectionum suarum in usam ennaratae: Fuss, Jean D.
Antjarie, IX: 555, 557
Anton (von Römer?), IX: *260*
Antonelli, Giacomo, XIII: *575*, *576*; XVI: 496, 516, 564, 565, 576, 578, 659
Antonio, XX: *208*
Antonius, Marcus, VII: 415
Antwoord aan de minister van koloniën, eene redevoering die in de Tweede Kamer niet is uitgesproken (eig.: *Atchin, antwoord...*), XVI: 398
Apan (ps.), XXIII: 733a, 735, 740
Apelles, IV: 381, 768n; V: 350; VI: 458; XIV: *143*, *145*; XIX: *340*; XXI: *580*; XXII: *707*
Apollonius van Tyana (zie ook onder Philostratus), XVIII: *595*
Appeldoorn, Johannes van, XIV: 46
Appelius, Jean H., XX: *530*+n, *531*
Aprill, IV: 30, 31
Apuleius, Aulus Lucius, XII: *488*
Arabische vertellingen: *Vertellingen van duizend-en-één-nacht*
Aramaldi (ps. van: Admiraal, Aart), II: 301, 345; III: 230, 592n; X: 733n; XVI: 756n
Arang, IX: 434
Araucanië, koning van: Tounens, Orélie Antoine de
Arbaijie (dessahoofd Kandang Sapie), IX: 420, 423, 425
Arbeitgeber (periodiek), XII: *27*
Arbie, IX: 559
Archer, mw., XVI: 76
Archimedes, II: 243, 772n; IV: 333, 466, 768n; VI: 785n; XII: *707*; XIII: *258*; XIV: 537, *654*+n; XIX: *173*, *373*, *678*, *725*, *739*; XXI: *432*+n; XXII: *731*; XXIII: *148*, *652*+n
Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau: Groen van Prinsterer, Guillaume
Arco-Valley, Maximilian K., graaf von, XIII: *438*
Ardain, IX: 415
Arday, II: 128; IX: 553
Ardian, IX: 428, 433, 434
Ardjoco (ps.), XXII: 48a, 51
Ardjoe, IX: 557
Aremberg, Jean de Ligne, baron van Barbançon, graaf van, XIX: 165

Arents, A., XIV: 218
Argens, Jean B. de Boyer, markies d', XXII: *411*+n
Argensoie, «marrakies van»: Argenson, Marc R. de Voyer, markies d'
Argenson, Marc P., graaf d', XIX: *194*+n
Argenson, Marc R. de Voyer, markies d', II: 428, 433
Argus: humoristisch en satyriek weekblad, XXIV: 165a, 270a
Ariem, IX: *574*
Arilam (mandoer Tjiapoes), IX: 423, 425
Arina, IX: 420, 432
Arinten, IX: 452, 453
Aris, hoekoem besaar van, IX: *78*, *81*
Aristides, II: 264, 265, 772n; XX: *300*, *301*
Aristogeiton, VII: 256, 766n
Aristomenes, XII: *376*
Aristophanes, III: 587n; XV: 403; XVII: 739; XX: 38; XXIII: 268
Plutus, XX: 38
Aristoteles, II: 664, 772n; III: 225, 592n; IV: 205, 496, 509-511, 625, 665; VI: 136, 189, 526, 527, 618, 779n; VII: 60; XIII: *278*; XV: 495; XVIII: *353*; XIX: *195*, 266, 386, 478, 542, *717*, *723*; XXI: 159, *190*, 256, *419*; XXIII: *148*, *230*, *701*
Ars poetica, VI: 779n
Arkolay (ps.), XIII: *458*, *459*
Arma: Arina
Armadien, IX: 414
Arman, IX: 553, 554
Armaija (dessahoofd Bolang), IX: 420, 421, 423, 425, 429, 431, 435-438, *574*, 643, 644, 654, 655, 656, 672
Armin, IX: 557
Arminius («Hermann»), XIII: 224n
Arminius, Jacobus, III: 592n; IV: 768n
Armoedien (mandoer Tjikaret), IX: 423, 425
Arndt, Ernst M., V: 77, 78, 294, 730n; XIII: *38*; XVI: *149*
Arnhemsche courant (periodiek), I: 331; II: 355-357, 359-361, 363, 673; IV: 108; V: 70; VI: 9-12, 133, 258, 263-265, 267, 269, 280, 281, 345, 383, 384; X: *302*, 323n, 324a, 337a, *342*a, *343*, *345*+n, 724n, 730n; XI: *748*; XIII: 80a, 85+n, *90*+n, 300a+n, 301n, 305a, *465*, 724n; XIV: 264a, 267a, 269, *272*, *274*+n, 279, *384*, *385*, 450; XV: *186*, *294*+n, *305*, *379*, 420, 428a, 429, 723; XVI: *289*+n, 466, 472, 542n; XVII: *49*, 220a, 477a, 492, 506, 520, 569, 670a, *778*; XIX: 198n, 355a, 704n, 726a; XX: 248n, 258a; XXI: 157n, 174a, 518a, 529n, *614*, 684; XXIII: 128, 670, *689*, *692*; XXIV: 491a, *691*, *692*
Arnold, hr. en mw. (te Tjileunsir), VIII: *469*, *469*, *471*; XV: 514, 517
Arnold, mw., XXI: *52*; XXIII: 554
Arnold, Johann, V: 739n
Arnoldi, von, XI: *727*
Arnoldus, Geertje, VIII: 25
Arntzenius, Diederik J.A., XXI: *548-550*+n, 603, 639; XXII: *130*, 176, *473*
Arpad, koning der Hongaren, V: 60
Arpan, II: 128; IX: 553
Arras, Jean d', XIX: *723*
Arria, II: 161, 772n
Arsaces I, koning der Parthen, IV: 768n

Arsiah, IX: 557
Arsinten, IX: 557
Artabanos IV, koning der Parthen, IV: 768n
Artaxerxes Mnemon, koning der Perzen, IV: 772n
Artaxerxes, koning der Perzen, IV: 768n; V: 60
Artaya, IX: 553
Arteaga, XII: *426*
Artevelde, Jacob van, XII: 391, *490*
Artois, comte d': Charles X, koning van Frankrijk
Arwattie (mandoer Tjikardoe, ook als Tjidakoe), IX: 423, 425
Asdama, IX: 555
Asiah, IX: 558
Asiema, IX: 414
Asinga (rederijkerskamer), XXI: 502+n
Asman (apotheek te Leeuwarden), XXIV: 575
Asmiah (dessa Saroeng pangkoeloe), IX: 558
Asmiah (dessa Tjilegong), IX: 556
Asmil (dessa Kadoe Gawier), IX: 552
Asmil (dessa Lebak Tjitra), II: 128; IX: 553
Asmodée (periodiek), X: 215n; XI: 454a, *459*+n, 474a, 477a, 523n, *585*; XII: *436-438*; XIV: 28a, 37a, 51a, 66a, 149a, 249a, 258a, 575a +n, *581*+n, 677n; XV: *39*, *70*, *154*, *214*, 220, *335*, *336*, *357*, *358*, 394, 435n, 509, *555*, 574a, *576*, 665a, 719; XVI: 640, *730*; XVII: *49*, *188*, 409a; XVIII: *225*+n; XIX: 838; XX: *108*, *269*, 328n, 390a; XXI: *433*, *582*; XXII: 779; XXIV: 24n, 223a, 600, 624a
Asmoedien: Armoedien
Asmus (ps. van: Claudius, Matthias), VI: 782n; VIII: *222*; IX: 21
Aspasia, VI: 779n
Asperen, Anna van, XVII: 219
Asperen, Pop van, XVII: *78*, 131+n, 134, 135, *150*, *151*, 166, 170n, 177, 216n, 225, *362*, *363*, *365*+n, *366*, 702; XVIII: *282*+n; XX: *287*; XXI: *582*, *583*; XXV: 92, 93, 94
Assahan, radjah van, XV: 649
Assaniah, IX: 556
Assas, Nicolas (Louis) d', I: 470, 551n; II: 22, 487, 772n; III: 348, 351, 433, 592n
Asschepoester (zangspel): Rossini, Gioachinno A.
Asschepoester, of het glazen muiltje (balletpantomime, vrij naar *Moeder de Gans*): Voitus van Hamme, Adreas P.
Assen, A. van, XXIII: 699a, *707*
Asser courant: *Provinciale Drentsche en Asser courant* (periodiek)
Asser, C.D., X: 662, 666
Asser, E.I. (advocaat), XV: 625, *628*, *629*, *631*
Asser, Lodewijk E., XIII: 161, 227, 388, *392*
Assieh, II: 128; IX: 553
Astam, IX: 557
Astie, njai, IX: 552
Astra Kesoema (djaksa van Lebak, demang van Sadjira), I: 110, 211, 271, 333, 408, 410; II: 138, 139; IX: 422, 423, 424, 426, 427, 434, 435, 471n, *474*, 480, *458*, *600*; XXI: 720
Astrea. Letterkundig tijdschrift voor Noord en Zuid (periodiek), XXI: 686
Astruc, Jean, XXIII: 648+n

Asturie, Alfonso prins van: Alfonso XII (de Bourbon), koning van Spanje
Astyages, koning van Medië, IV: 571, 768n
Ataliba, koning der Azteken, V: 60; X: *163*; XI: *175*
Athenaeum, the (periodiek), XIII: 107a; XVIII: 137a, *197*, 583a, 798n; XXIV: 335a, 359a, 413
Athenean Oracle (periodiek?), IX: *281*
Atjeh, Mahmoet Sjah, sultan van (1872), V: 682; VI: 222; XV: 111, 345, 371, 417, *445*, 641, 644, 645, 655, 656, 665, 705, 715, 717, 729, 738n; XVI: 82, 91; XXII: *464*; XXIV: 157
Atjeh, sjahbandar van (1873: Tiban Mohammed), XV: 644, 647
Atjeh, sultan van (1602), XV: 110n, 647, 648, 694n
Atlas universel géographique, XXV: 152n
Atlas van de geheele aarde, XXIII: 510
Atticus, Titus P., XIX: 487+n, 502, 504; XXI: 67, *281*
Attila de Hun, III: 161, 592n; IV: 659; V: 62; VI: 511; XV: *599*; XXIV: *683*+n
Au, dr., XIII: *381*
Auber, Daniel F.E., III: 612n; VII: 769n
Stomme van Portici, de (*Muette de Portici, la*, opera), III: 612n; VII: 769n
Audeval, Hippolyte (Élie A.), XIV: *125*
Audran, Edmond, XXIII: 261n
Mascotte, la (operette), XXI: *356*+n, *357*, *450*; XXIII: *261*+n, *270*+n
Audron, Edmond: Audran, Edmond
Auer, von, XIII: *643*
Auerbach, Berthold, XIII: *42*+n
Augier, Emile, XX: 304n; XXIII: 206n
Adelijke schoonzoon, de (vert. van *Gendre de Mr. Poirier, le*), XI: 425
Ceinture dorée, XX, 304n
Gendre de Mr. Poirier, le, XI: 425
Goede naam, een (vert. van *Ceinture dorée*), XX: 304n
Lionnes pauvres, les: *Seraphine*
Meedoen: *Seraphine*
Seraphine (*Lionnes pauvres, les*), XXIII: 206+n, 207, 224, 225
Augsburg, bisschop van, XIII: *531*
Augsburger Allgemeine Zeitung (periodiek), X: 21; XI: *628*, *629*, *698*, *745*; XII: *37*, *151*, *423*, *583*, *656*; XIII: *26*, *37*, *56*, *83*, *88*, *127*, *302*, *325*, *486*, *506-508*, *512*, *529*, *597*, *603*, *606*, *617*, *641*, *667*; XVI: *152*; XXV: *43*
Augsburger Postzeitung (periodiek), XIII: *45*, *78*, *596*, *624*, *665*, *694*, *699*, *712*
Augustenburg, hertog van, XI: *773*
Augustinus van Hippo, XXII: 737
Augustulus, Romulus (romeins keizer), V: 62; VI: 779n
Augustus (Gaius Julius Caesar Octavianus, romeins keizer), I: 229, 551n, 562n; III: 615n; IV: 544; V: 61, 68; VII: 769n; XXIV: *685*
Aulnis, Judith G. d', VIII: 462, 683b, 699n, 700n; IX: 317n, 320n, 327, 328, 329+n, 703n
Aulnis, Justus L. d', VIII: 462, 683b+n

Aurora (almanak), IV: 77n; XI: *512*+n; XII: *432*+n
Aus fremder Zungen (periodiek), XVIII: 311
Ausland, das. Ueberschau der neuesten Forschungen auf dem Gebiete der Natur-, Erd- und Völkerkunde (periodiek), XIII: 166a, 197, 201+n
Ausonius, Decimus Magnus, V: 13, 730n; XVIII: *419*+n
Mosella, V: 730n
Avé Lallemant, Friedrich C. B., XXII: *488*
Mersener Bockreiter des 18. und 19. Jahrhunderts, die. Ergänzender Beitrag zur Geschichte des Deutschen Gaunerthums, XXII: *488*
Avenir National, l' (periodiek), XIII: *660*; XIV: 434
Avennes (Jan van Avesnes, graaf van Holland), VI: 509, 510
Avis, J.B., XXIV: 111
Avondpost, de (periodiek), XXIV: 100a, 192a
«Avondpost, Weener» (periodiek), XI: *628*
Awoe, njaij, IX: 553
Aijer Bangies, geëmployeerde van de Factorij der N.H.M te, VIII: 266n, 348, 357, 360, 391
Aijer Bangies, kommies-ontvanger van de inkomende en uitgaande rechten te, VIII: 234n
Aijer Bangies, pakhuismeester te, VIII: 264n
Aijer Bangies, resident van: Weddik, A.L.
Aijer Bangies, secretaris en algemeen ontvanger te, VIII: *253*
Aijer Bangies, waarnemend ass. res. van: Ven, A. van der
Ayim, II: 128; IX: 553
Aylva Rengers, Lamoraal H.W. van, VIII: 464
Ayoema, IX: 555

B., IX: *277*
B., mw.: Bulkley-Bekking, Maria C.
B., Huib van, XXIV: 90
Ba Dassia, IX: 421, 432
Baak, B. van (ass. res. van Lebak, res. van Bantam), XXI: 721, 723
Baarslag, Jan B., XXIII: 400+n, 726, 773b; XXIV: 71
Baarslag-Zürcher, N., XXIV: 71n
Baart, Kornelis, XVII: 793n
Baart, Maria E. (Elize), XVI: 368n, 557, 575, 580, 599+n, 600, 671; XVII: 46, 47, 52, *67*, 96n, 97+n, 229n, 255, 259, 260, *263*, 282, 283, 288, 298, *309*, 313, *317*, *318*, 325, 326, *333*, 337, 338, *341*, *342*, 344, *346*, 352, *359*, *373*, *377*, *385*, *386*, 388, 393, 394, *396*, 400, 401, 408, 412, *415*, 416, 425-427, 429-431, 434, 435, 438-440, 446, 450-452, 458, 470, 475, 477, 478, 481, 483, 486-489, 493, 495-498, 504, 514, 515, 524, 528, 531, 545, 548, 549, 558n, 568, 577, 582, 586, 596, 608, 618, 623, 626, 629, 630, 632, 638, 639, 647, *661*, *662*, 670, 671, 682, 691, 707+n, 713, 719, 723, 725, 726, 793b, 795n, 796n; XVIII: 82+n, *88*, 177n, 202, 729, *731*, *732*, *734*; XIX: 973n; XX: 96+n, *99*, *110*; XXV: 88, 100
Drie novellen, XVII: 793n
Geëmancipeerden, XVII: 793n
Baas Stop en baas Mul, of de twee dichters (blijspel), XIII: 217
Babet (hulp in Nieder-Ingelheim), XXII: 368, 459+n, 572, 578, 585, 740, 752

Babut du Marès, Jules F., I: 331; V: 470; XIII: 556+n, 562, 564, 565, 721b; XIV: 298, 319n; XVIII: 195
Félix Batel, ou la Hollande à Java, I: 331, 332; V: 470; XIII: 556+n, 721n; XIV: 298, *331*+n, 351; XVIII: 194, 195; XXII: 274
Bachem, Joseph, XII: *435*, *583*
Bachiene, Ph.J., XIII: 566, 568; XVII: 289
Backer, jhr. C.H., X: 464; XI: 19, 545, 548, 552
Backer, Dirck H., VIII: 26
Backer de Jonge, C., VIII: 36, 44
Backer Overbeek, A.A., XIV: 433; XXI: 804
Bacon, Francis, XV: *120*
Bacon, Roger, XV: *120*
Bade Zeitung (periodiek), XII: *494*
Baden, Frederik, groothertog van, XI: *743*, *751*; XII: *354*, *422*, *439*, *684*; XIII: *118*, *504*, *505*, *517*, *523*, *602*, *628*, *634*, *638*
Baden, Wilhelm, prins van, XI: *693*, *709*, *733*; XIII: *504*, *505*
«Badens verraad, het» (duitse brochure), XI: *710*, *733*
Badense Beobachter (periodiek), XII: *472*
Badische Landeszeitung (periodiek), XII: *724*; XIII: *633*
Badoer, loerah van: Kalar, loerah van Badoer
Bad°, M., XXII: 140
Baedeker, Karl, V: 323; XXI: *409*
Bagalen, militair kommandant te (1847), IX: 35, 46
Bagalen, regent van, IX: 35, 36
Bagalen, resident van: Schmidt auf Altenstadt, jhr. Johan G.O.S. von
Bagalen, secretaris der residentie, IX: 46
Bagehot, Walter, XV: 778
Physics & Politics, XV: 778
Baggen, van, XV: *630*
Bahlmann & co., XIX: *699*, *700*, *702*, *748*, *841*
Bahrdt, Karl F., XXIII: *373*+n, *374*, 383
Baierische Landeszeitung (periodiek), XIII: *599*
Bailly-Bailliere (boekhandel te Madrid), XII: 313n
Bain, XVI: *701*
Bais, Pieter, XIX: 971b; XX: *437*+n, 591n
Bajazet I, sultan der Osmanen, V: 62
Bake, Rudolf W.J.C. de Menthon, III: 370; XI: *388*; XIII: 569; XV: 505; XXIV: *613*
Bakhuisen, J.E.H., XIX: 692a
Bakhuizen, XXII: 276
Bakhuizen van den Brink, Reinier C., III: 622n; XIII: 142, 384; XIV: 679n; XVII: 328; XVIII: *503*+n, *508-511*, *595*, *763-766*, 788, *789-792*; XXIII: *192*, *356*+n, *357*, 461; XXIV: 169, 441
Huwelijk van Willem van Oranje en Anna van Saksen, het, XXIII: *356*+n, *357*
Studiën en schetsen over vaderlandsche geschiedenis en letteren, XVIII: 502n, 503n, *763*+n
Bakker, XIII: 678
Bakker, Guurtje J., VIII: 28
Bakker, H., XXII: 202
Bakker, Hendrik, VIII: 46
Bakker Szn., J., XXII: 204
Bakker, Jan M., VIII: 700n
Bakker, Joh. J., XXIV: 669

Bakker, Sijbrand N., VIII: 30
Bakker, Th.H.
Clara de Chanteuse, XXI: 503
Balen Blanken jr., G.C. van, XIX: 940a, 942, 943; XX: 36, 37, 55a, 56
Balestra, J.F., X: 674
Ballin, J., XXII: 291
Balmain, XXII: *488*
Balsamo, Giuseppe, III: 594n; IV: 513, 770n
Balzac, Honoré de, IX: *137*, 268n
Eugénie Grandet, IX: *282*
Parents pauvres, les, IX: *282*
Père Goriot, IX: *282*
Physiologie du mariage: IX: *137*
Balzer, III: 230
Bamberg, Eduard, II: 466; III: 40; XV: 619
Bamberger, Ludwig, XI: *767*; XII: *211*; XIII: *42*, *44*, *102*, *552*
Bamberger, Ludwig B. (bankier), XII: *571*
Bancel, Baptiste F.D., XI: 554; XII: 98, 144
Banck, John E., XVIII: *252*+n
Bandara, soetan, VIII: 278
Bandjermasin, sultan van, II: 773n
Bandoeng, assistent resident van, IX: *666*
Bandoeng, regent van (1856: Wira Nata Koesoema IV, raden adipatti), IX: *666*, *669*
Bandoeng, regent van (in de *Brief aan de G.G. in ruste*): Soeria Winata, raden adipatti; regent van Bogor
Bangbang, IX: 556, 557
Bangil, regent van (voor 1830), XIV: 520
Banier, de. Tijdschrift voor «het jonge Holland» (periodiek), XVII: 605a, 683+n, 737; XVIII: 183+n, *196*, *281*+n; XIX: 569+n; XX: *571*+n; XXIII: *42*; XXV: 106+n
Banks, XIII: *143*
Bantam, resident van (1852): Wiggers, G.A.E.
Bantam, resident van (1864), XI: 403
Bantam, resident van (1881): Spaan, A.J.
Bantam, secretaris van de residentie, IX: 18
Bara, Jules, XII: 393
Barbier, Henri A. (zie ook: Barbier, «Jules»), X: *260*, *261*, *263*, *267*, 735b; XI: *219*+n, *220*, *221*; XV: 228
Iambes et poèmes, X: 736n
Barbier, «Jules», X: 182n, *260*, *261*, *265*, *267*; XI: *221*, *222*
Bard, XIII: *413*
Barends, Jannetje, VIII: 46
Barentsz, Willem, XIX: 110, *189*, *270*; XX: 68; XXII: *677*+n
Bark, Cornelis, VIII: 24
Barker, Joseph, III: 230, 592n
Barker, Joseph (schuilnaam van Edu), XV: 316
Barnabas, IX: *76*
Barnave, Antoine P.J.M., III: 97, 592n
Barneveld: Oldenbarnevelt, Johan van, heer van Berkel en Rodenrijs
Barnum, Phinias T., XVII: 201
Baros, controleur te, VIII: 209n
Barrière, Théodore, VI: 786n
-met Ernest Capendu:
Faux bonshommes, les (*Weerhanen en huichelaars*), XIX: 54
-met Lambert Thiboust:

Filles de marbre, les, VI: 786n
Barry, du: DuBarry
Bartels, Johannes A., VIII: 47
Barth, Theodor, XXIV: 381, 413, 474
Barthe, IX: *282*
Bartjens, Willem, V: 731n
Cijfferinge, V: 731n
Vernieuwde cijfferinge, V: 731n
Baruch, Löb (zie ook onder ps. Börne, Ludwig), XXI: 312n
Bas, Elisabeth J., XXIII: 275n
Bas, H.J.M. de, XXII: 319
Basidin, IX: 561
Basler Nachrichten (periodiek), XVI: *153*; XXV: *45*
Bassani, Francesco, VI: 796n; XI: 789n; XX: 10n, 170n, 394n, *463*, *467*, *474*, *495*, 504n, *516*, *523*, *524*, *536*; XXI: 205, *293*, *425*, *439*, *464*, 593n, *667*; XXII: *57*; XXIII: *497*; XXIV: 247+n, 253, 343, 383, 422, 458, 481, 486
Bassani, Guido, XXI: 19n, 407n
Bassano, Hugues B. Maret, hertog van, II: 428
Bassewitz, Henning, graaf von, XII: *471*, *777*; XIII: *48*, *49*, *77*
Bastiat, Frédéric, I: 264, 552n
Batahan, toeankoe van, VIII: 161
Batavia, franse kleermaker te (Oger?), IX: 16n, *138-141*
Batavia, resident van, IX: 674n; X: 289
Bataviaasch handelsblad (periodiek), I: 483; II: 495; III: 76; X: *297*, *298*, 347a+n, 348a+n, 351a, 358n, 381, 384, 388+n, *394*, *395*+n, *396*, *399*, *400*+n, 532n, *547*+n, 730n, 742n; XII: *464*; XIII: 263, 682; XIV: 351, *571*, 594, 675n, 680n; XV: 98; XXI: 800; XXII: 227; XXIII: *693*; XXIV: 134a, 222a, 576; XXV: *73*
Bataviasche courant (periodiek), III: 276, 278; XXV: *73*
Bateh, si, VIII: *214*
Batik, IX: *68*
Batipoe, VIII: 182
Bato. Een boek voor het jonge Nederland (seriewerk), XI: 518, 796n
Baton, Henri (ps. van: Kuyk, Henri van), XIV: 491, 495-498
Max Havelaar (toneelspel), V: 473; XIV: 491, 495-498, *502*; XVI: 360+n, 385+n, 386; XVII: 322; XXI: *426*
Baud, Guillaume L. (min. van koloniën, 1848-'49), IX: 47, 48, 54, 55, 691b; X: *140*, *141*, *144*, *146*, *147*, *163*, *164*, *175*, 736n; XIV: *494*
Baud, Jean C. (G.G., 1833-'36), IX: 24; XIV: 475, 486, 521; XV: *48*+n, 394; XVI: 404; XXIII: 204+n
Baudissin, Eduard, graaf von, XII: *127*
Baudry, Friedrich, XII: *661*; XIII: *40*, *52*
Baudry, XII: *492*, *660*
Bauer, Bruno, III: 230, 592n
Bauer, F.G., I: 354
Baumbach, A. von, XI: *745*
Baumgärtner, Michael, XXI: 299, 300; XXIII: *502*, 592, 739; XXIV: *36*, *75*, 404, 423, 457
Baumhauer, Anna E. von, VIII: 49
Baumstark, XIII: *691*
Baunscheidt, Karl, II: 773n
Baur, Ferdinand C., III: 230, 592n
Bax, Willem, XIX: 376, 401a, 404+n
Bayanolla, VIII: *150*

Bayard, Jean F.A.
Mari à la campagne, le; ou le Tartuffe moderne, XXIII: *502*+n
Bayard, Pierre Terrail, seigneur de, IV: 84, 769n; V: 596, 731; VII: 307; XXI: 390+n
Bayer, Hieronimus von, XIII: *688*
Bayer: von Beyer, Gustav von
Baiji, Maas (loerah van Tjihandjan), IX: 420, 423, 425
Bayie, dessahoofd Lebak Tjitra, II: 128; IX: 553
Bayle, Pierre, IV: 591, 769n; VII: 224; XIV: 610+n; XV: 75, *671*+n; XVIII: *410*+n; XIX: *636*+n; XXIII: *752*
Dictionnaire historique et critique, IV: 591, 769n; XIV: 608n; XV: 75, 670n; XVIII: 407n; XIX: *636*+n; XXIII: *752*+n
Bazaine, François A., XII: *425*, *426*, *458*; XIII: *225*; XIV: 151n, 215n; XV: 326+n; XXV: 192n
Bazendijk, P.M. (boekhandelaar te Rotterdam), XVII: 576, 615; XIX: 60, 307
Bazile (Bazille, Jean F.G.), XIV: 516
Beaufort, Willem H. de, XXIV: 330
Beauharnais, Alexandre de, XXI: 473n
Beauharnais, Joséphine de, XXIV: 675n
Beaumarchais, Pierre A. Caron de, I: 559n; VI: 779n, 786n; XV: *120*; XX: 277
Barbier de Séville, le, I: 559n; XXV: 116
Mariage de Figaro, le, I: 559n; XV: *120*; XXV: 116
Mémoires dans l'affaire Goezman, XX: 277
Beaumont, Léonce E. de, XV: 219
Beausar, L.A., XXII: 140, 179
Bebel, Ferdinand A. (August), XII: *726*; XIII: *43*, *432*+n, *594*, *605*
Beccaria, Cesare B. de, XIV: 41; XXI: *51*
Becher, August, XIII: *434*
Beck, VIII: *533*
Becker, Hermann, XI: *755*; XII: *517*
Beckering Vinckers, Jan, XVIII: *411*+n, *417-420*, *422*, *423*, *425*, *670*+n
Onechtheid van 't Oera linda bôk, *aangetoond uit de wartaal waarin het is geschreven*, XVIII: *411*+n, *422*
Beckeringh, A.W., XXIII: 506
Beckmann, J.H., XIII: *523*
Bededictus, (Wed. S. Benedictus, schrijfwarenhandel), XIV: 54
Bedoet, IX: *474*
Beecher Stowe, Harriet E., I: 156, 569n; II: 397, 773n; V: 758n; X: 105; XII: 257, 330, *513*, 738, 742; XIV: 296; XV: 752; XXIII: 477; XXIV: 579, 588
Negerhut van oom Tom, de: *Uncle Tom's cabin*
Uncle Tom's cabin, I: 156, 569n; II: 773n; V: 515, 758n; X: *62*, 105; XII: *163*, 257, 330, 669, 737, 739, 741, 742; XIII: 166; XV: 752; XVI: 120; XXIII: 463, 477, 517; XXIV: 649
Beekman, Anna F., VIII: 696n
Beelaerts van Blokland, XIV: 43, 47
Beeloo, Adrianus, V: 78, 731n
Gods-oordeelen, V: 731n
Gravenhage, 's-, V: 731n

Beeloo, Helena, V: 595, 596, 731n, 744n; XV: 530, 531; XVII: *99*; XVIII: 33n, 361n, 390, 395
Beem, Meyer E. van, XIV: 492, 495; XVII: 103
Beem, Samuel van, XIV: 492; XVII: 103
Beer, Taco H. de, XVIII: 206, *457*+n; XXI: 9n, 25n, *339*, *347-349*+n, *354*, *355*, 358, *360-363*, 369a, 377n, 378n, 380, 386, 387, 393, 395n, *449*, *484*, *497*, 503, *556*, *557*, 811b; XXII: 20n, 64a, 67, 90+n, 91, 97+n, 98, 221n, 273a, 275, 593n, 785b; XXIII: 20n, 69, 70, 141, *158-160*, *165*, 607a, 774b; XXIV: 24n, 153a, 153n, 159, 181a, 182, 212, 219+n, 229, 230, 267, 271, 272, 274a, 351, 372, 373
Beer, *mw. Taco H. de*, XXII: *595*, *603*, 616, *629*; XXIV: 271
Beers, Jan van, XV: *308*+n, *683*+n; XVI: 100; XXIII: 509, 510
Dichtwerken, XXIII: 510
Keur van dicht- en prozastukken, XV: *683*;
Rijzende blaren, XXIII: 510
Beersmans, Catharina, XVI: 386; XVII: 397, 720, 729, 730, 732, 736, 751, 761, 794b; XVIII: 44, 64, 88, 97, 98, 100, 101, 107, 119-121, *136*, *146*, *149*, *161*, 165, 203, *272*+n, *337*, 547; XIX: *38*, *40*, *44*, *248*, *280*+n, *361*, 766, 768; XX: *292*, *296*; XXI: 528; XXII: *282*, *298*; XXIII: *348*+n; XXV: 149, 150
Beest Holle, Gerard (du Rij) van, XIX: *671*+n, *672*, *674*, *681*, *690*, *699*, *700*, *703*, *704*, 731, *948*, *949*; XX: *243*+n, *245*, *268*, *269*, *320*, *376*, *456*, *464*; XXIV: 483+n
Beethoven, Ludwig van, V: 614; XVI: *486*; XXII: 585; XXIII: 26
Beets, Nicolaas (zie ook onder ps. Hildebrand), III: 28, 593n; V: 677; VI: 749, 780n; VII: 58, 306, 313, 314, 316; VIII: 55n; XII: 103+n, *105*, *360*, 393; XV: 192; XVI: *74*, 100, *133*, *240*, *248*, 277, *299*, *305*, 398; XVII: *160*+n, 200+n, 270, 738+n; XVIII: 66, *213*, *463*+n, *537*, *540*, 800n; XIX: *128*, *132*, 140, 145, *154*, 299, 306, *452*, 865, 866, 868; XX: *187*, *207*, 275, 368, 369, 406, *540*; XXI: 92, 456, *598*, *600*; XXII: 100; XXIII: *369*+n, *370*, 382, 461, 483+n, 504n, 510, 605; XXIV: 445, 644; XXV: *21*, 201n
«Aan Aleide», XII: 103
Aan mijne landgenoten op den 18den Juni 1865, III: 28; XVII: *160*+n, 200
«Bertha», XII: 103
Guy de Vlaming, IX: *153*;
José, een Spaansch verhaal, XXIII: 483+n
Rijmbijbel, XXI: *598*; XXIII: 382
Verpoozingen op letterkundig gebied, VI: 749, 780n; XVI: *240*, 241, *248*, 398
Beets Pz., P., VIII: 32
Begemann, Christoph G.S., XI: *73*, 787b
Begin en voortgang der Oost-Indische compagnie, XXII: 734
Behm, Ernst, XV: 778
Geografisches Jahrbuch, XV: 778
Beieren, Karel T., prins van, XI: 629; XII: *71*
Beieren, Maria van Pruisen, koningin-weduwe van, XII: *678*
Beka, Johannes de, VI: 502, 504, 516, 559, 780n

Egmonder rijmkroniek (*Chronicon episcoporum trajectensium*), VI: 504, 507
Bekker (orkest), XXIII: 311
Bekker & Fonk (wijnhandel), XIX: 80, 97
Bekking, XXIII: 215+n
Bekking, Henri C., II: 210, 282; IX: 36n, 675n, 691b; X: 16n, 60n, *65*, *89*, *91*, *92*, *115*, *116*, *232*+n, *272*, *278-284*, , 289, *293*, *336*, *469*, 525, 542n, 736n; XII: *696*+n; XIV: *669*, *670*; XV: 518
Bekking, *mw. Henri C.*, X: *63*+n, *65*, *72*, *89*, *116*
Bekking, V.A.L.P. (ass. res. van Lebak 1852-'54), IX: 459, 460, *540*, *541*, *543*, 596
Bel, Petr., VIII: 47
Belinfante, gebr. (uitgeverij te Den Haag), X: 438n, 497; XIV: 298; XXII: 61
Belinfante, S.C., XI: 362
Belkum Kzn., H. van (boekhandel te Leeuwarden), XIX: 286, 800; XX: 374; XXI: 175
Bellaar Spruyt, Cornelis, XVIII: 432; XXII: 559a, 592+n, 593
Bellamy, Jacobus, IV: 613-617, 655, 769n, 782n; VI: 438, 452, 780n; VII: 245; VIII: *557*, *558*; XXI: *577*
«Roosje» (in: *Proeven voor den smaak, het verstand en het hart*), VII: 245
Bellegarde, Roger de Saint Lary et de Ternes, hertog van, III: 264
Bellens, Hendrik, XXIII: 672n, 673n
Belliard, Augustin D., graaf, VI: 300, 780n
Bello, Ph., XV: 545
Bemmel Suyck, C.J. van, XV: 487
Horse, de, XV: 488
Bemmel, C.V. van, IX: 351
Bemmel, Eugène P.Ph. van, XI: 208
Bemmelen, Petrus van, XVI: 404
«Bemoediging» (zie ook onder: Busken Huet, Conrad), XVI: *87*, 107
Benatti, XIV: 619
Bendsneijder, Charles F., IX: 51n, *67*, *87*, *89*
Benecke, Georg F., XXI: 740
Mittelhochdeutsches Wörterbuch, XXI: 740
Benedek, Ludwig A. von, XII: *220*, *287*; XIII: *105*+n; XVI: *688*
Benedetti, Vincent, graaf de, XXI: 134+n
Benedictus XIV, paus, II: 432
Benedix, Roderich, XVI: *675*, *676*, *688*
Benjamins, H.D., XXII: 291
Benjamins, M., XXII: 291
Benedette, dr., XXV: *20*
Bennet, Roelof G., VI: 632; XXII: *675*+n; XXIII: *709*
-samen met: Wijk Roelandsz., J. van:
Nederlandsche zeereizen in het laatste der zestiende, zeventiende en het begin der achttiende eeuw, VI: 632; XXII: 673n
Bennigsen, Rudolf von, XII: *286*
Bennow, XI: 94
Benoit, Peter, XV: 696
Lucifer, XII: *131*
Bensen, Carl A., I: 258, 259, 364; VI: 333; IX: 468n, *537*, 676+n, 691b; X: 389, 390, 391, *396*, *397*, 736n; XIV: *363*; XXI: *610*, *611*
Bentinck, Hans W., XVIII: *411*+n

Beobachter (periodiek), XII: *472*; XIII: *218*, *304*, *434*
Béranger, Pierre J. de, I: 43, 228, 264, 552n; II: 450, 773n; V: 63; IX: *282*, 285n; XI: *514*; XIX: *271*; XXI: *110*, 153+n, 154, *466*+n; XXIII: *428*+n
Napoléon Bonaparte, IX: *286*+n
Roi d'Yvetot, V: 63
«Vieille, la», XXI: 154
Bérardi, Léon, XXIV: 179n
Bercaria: Beccaria, Cesare B. de
Berchem, van: Willem van Berchem
Berckenhoff, H.L., XIX: 942
Causerieën, XIX: 942
Berdenis van Berlekom, Anton A., XXIII: *574*+n, *623*, *641*; XXIV: 310n
Berdenis van Berlekom, Johan P. XXIII: *574*, *593*, *642*, *643*, *720*, *723*, *724*, *752*, *757*
Berdenis van Berlekom, Marie, XIX: 756; XXIII: 279n, 418n, 458n, 534n, 536n, 573n, 719n, 773b; XXIV: 90+n, 117n, 310a, 312, 374, 408, 489
Berend, Michel, XI: 396n
Berendhuijzen, IX: *84*
Beresteyn, Chris van, XIV: 375, *400*, *401*, *403*
Berg, IX: 99, 339
Berg (2e burgemeester van Frankfurt), XII: *655*, *664*
Berg, van den: Helvetius van den Bergh, Pieter T.
Berg, Ahasuerus van den, VI: 723, 780n
Berg, Hilda J. van den: Bruinsma-van den Berg, Hilda L.
Berg, Norbertus P. van den, XVII: 289; XXI: 800; XXII: 226, 260+n, 295
Berg, Sebastiaan A. van den, XI: *433*, 481
Berggold, F. (uitgever te Berlijn), XVII: 758
Bergh, Laurent P.C. van den, XVIII: 139
Nederlandsche mythologie (Proeve van een kritisch woordenboek der Nederlandsche mythologie), XVIII: 139
Bergh, Samuel J. van den, XII: *360*
Berghuis, W.D., XX: *102*+n
Lastige schoonmoeder, een; tafereel uit het Groninger dorpsleven, XX: *102*+n
Bergmann, Friedrich W., XV: 741
Bergrath, A., XII: *604*, *605*, *609*, *621*, *623*, *627*, *642*, *750*, *752*, *771*, *780*
Bergrath, mw., XII: *622*, *623*
Bergsma, Johannes J., XIII: *543*+n, 714, 721b, 726n; XIV: 35, 43-46; XV: 147a, 148, 164a, 165, *270*, *272*
Pleitrede inzake het openbaar ministerie tegen Jacob de Vletter, XIII: 721n
Bergsma, Willem B., X: 736b; XXI: 696, 697, 702, 704, 717, 720a, 723, 743, 744; XXII: 81, 82+n, 96, 120a, 122, 123, 128, 139, 146, 147, 175, 176, 184
Is het weder ingediende wetsontwerp betreffende de cultuurondernemingen in Nederlandsch Indië volledig?, X: 736n
Berkel, van, XIV: 349, 431; XV: 747
Berkhout, IX: *348*, *349*
Berkhout & co. (boekhandel te Den Helder), XX: 438

Berlé, B. (bankier te Wiesbaden), XIV: 598; XIX: *710*; XX: *221*+n, *227*, *257*; XXI: *580*
Berlichingen, Friedrich, graaf von, XIII: *635*
Berlichingen, Götz von, VI: 675, 787n
Berlin, H.J., III: 230; XI: 379
Berliner Anzeigen/Fremden Zeitung: *Berliner Fremdenblatt* (periodiek)
Berliner Börsencourier (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Berliner Fremdenblatt (periodiek), XVIII: 113, *348*, *349*
Berliner Gerichtszeitung (periodiek), XIII: *525*
Berliner Schachzeitung (periodiek), XVII: 112n
Berliner Volksbote (periodiek), XIII: *427*
Berliner Zukunft: *Zukunft, die* (periodiek)
Berman, A.J., XIX: 612+n, *613*; XXV: 102n
Landjuweel, proza en poëzie, XIX: 612+n, *619*; XXV: 102n
Bernagie, Pieter, II: 717, 773n; VIII: 60
Belachelijke jonker, de, II: 717, 774n; VIII: 60
Bernard (kannunnik), XXII: *480*, 484
Bernard, A., XXIII: 222
Bernard, Carl (Noors schrijver): Bernhard, Carl
Bernardin de Saint-Pierre, Jacques H., IV: 783n; VII: 365; XXIII: 483+n, 513
Chaumière indienne, la, XII: 330
Paul et Virginie, IV: 447, 783n; VII: 365; XXIII: 482n
Bernays, XXII: *481*+n, *482*
Bernays, mw., XXII: *479-481*+n, 484
Berner Tagespost (periodiek), XIII: *657*
Bernhard, Carl, VIII: *523*+n
Tante Francisca, VIII: *523*
Bernhardt, Sarah, XX: *562*; XXIII: 217+n, 221+n
Bernhold, Eduard, XVIII: 208n; XIX: 25n, 320n, *343*, *412*, 550n, 571n, 971b; XX: 22n, 130n, 141, 145-150, 152, 153, 591b; XXII: 514n, 584, *675*, 785b; XXIII: *153*, *310*, 546-554, 608
Berninger, Martinus E., VIII: 676
Bernouilli, XIX: *173*
Bernstein, Aaron, II: 33
Boven lucht en wolken, of een togtje door het wereldruim. Naar het hoogduitsch door J.J.A. Goeverneur, II: 33
Bernus, von, XI: *708*, *777*; XII: *27*
Berry, Charles, hertog de, XVI: *489*+n
Berryer, Nicolas (zie ook volgende lemma), XXI: *37*+n, *51*, 119, *524*+n, *580*
Berryer, Pierre A., III: 97, 593n; IV: 439, 440, 443; V: 592, 731n; IX: *281*
Bertelsmann, Carl A., X: 354n
Garibaldi, marche charactéristique pour le piano, X: *354*+n
Bertha (Bertha L.W. van der Hucht?), VIII: *564*
Berthe («Bertha met de grote voet»), XXIV: 672n
Bertheld, XIII: *57*
Berthoud, Henry, XV: 637n
Bertillon, Adolphe, XV: 56+n
Berzelius, Johann J., vrijheer van, VII: 762n

Besant, Walter, XV: 572n; XVIII: 107n
-samen met James Rice: *Ready-money Mortiboy. A matter-of-fact story*, XV: 561, *565*, *571*, 573, 574, *575*, 580, *582*, 585, 587, 590n, 642, 643, 666+n; XVIII: 107+n, 112
Besle: Berlé, B. (bankier te Wiesbaden)
Bessel, XII: *114*, *115*
Besselaar, H.J., XIV: 46
Bet (kindermeid van fam. Merens-Hamminck Schepel), XIX: *878* +n, *879*, *882*, *904*
Bethman (bankiershuis), XIII: *134*
Bethmann-Hollweg, Moritz A. von, XII: *40*
Bethusy-Huc, Eduard, graaf von, XIII: *27*
Betje, nicht: Stoffels-Winkler, Elisabeth M.
Betz, Gerardus H., III: 96, 147, 593n; IV: 58, 76, 96, 769n; XI: *285*; XV: 680
Betz, Hendrik J., XVI: *703*; XXIII: *30*+n
Betz, Karl E., XX: 480
Betz-Laubmeister, *mw. Karl E.*, XX: 480
Beucker, Jan I. de, XII: 177
Beukelsz, Willem, VI: 293, 450, 780n; XXIII: *693*+n
Beukelszoon, Jan (Jantje van Leiden), XIII: *419*; XVI: *313*+n
Beuningen, Coenraad van, IV: 15, 769n
Beurzen courant (periodiek), XII: 374a, 377a, 380, 383, 384a, 390a, 392, 404, 405, 413
Beusechem, J.M. van, VIII: 72
Beust, Friedrich F., graaf von, IV: 152, 769n; V: 351; XII: *377*, *418*, *763*; XIII: *115*, *305*, *405*, *628*
Beyens, XXII: 237
Beyens (politicus), XIII: *400*
Beyer, Gustav von, XIII: *148*, *504*, *505*
Beijer, Rosetta E., XI: *121*, *122*, *123*, *200*
Beyerinck, Pieter J.G., IX: 51n, *78*, 209, 210, 211, 219, 223, *227*+n
Beyerman, Gerrit, I: 343, 552n; VIII: 297n, 683n
Beyerman, Hugo (zie ook onder ps. Glanor), XVI: 457n, 460, 547+n
Beijers, Jan L. (uitgever te Utrecht), XIII: 51n; XV: *336*, 674; XVI: 236; XVII: 560, 619; XIX: 61, 694; XXI: 144, 811b; XXIV: 393
Beylinc, Allairt, IV: 769n; XXII: *691*+n
Bezoeki, resident van, IX: 275
Biang Lala, Indisch leeskabinet (periodiek), IX: 254n
Bias, II: 479, 774n; IV: 373, 769n; V: 97; VII: 774n; XIX: *194*, 386
Bibliotheca Marckiana, sive catalogus librorum (...) *Hendricus Hadrianus van der Marck*, VI: 668
Bichel (sigarenhandel te Wiesbaden), XIX: *428*; XX: *435*
Bicker Caarten, H.J., XXIV: 374
Bidjoe, si, VIII: *147*, *148*, 152, 156, 211, 242
Bie, de (te Amsterdam), X: *593*
Bie, de (te Assen), XX: 390; XXV: 170n
Bie, de (te Rotterdam), XIV: 35, 68
Bieck, XIII: *285*

Biedjoe, sie: Bidjoe, si
Biedom, XXIV: *668*
Bien public, le (periodiek), XII: 379a, 383a, 392a, 402a, 405
Biene, Salomon van, XVII: 429, 564, 608, 614, 648; XVIII: 96
Biene, Sophie van, XVII: 614
Bientjes, Jan A., XVI: 561a, 601a, *626*, *643*, 756b; XVII: *125*, *145*, *208-210*, 520a, 522; XIX: 309, 538a, 548+n; XXIII: *29*+n, *43*+n; XXV: *68*
Bierman, Maria C.M., XIV: 677n
Biesen, Jacob van den, II: 188
Biestling, XIII: *285*
Bigwood, J., XI: 482
Bik, Pieter (gouveneur van Celebes), IX: 90, 91, *97*
Bikker, XV: 794n
Bilderdijk, Louise S. XXIII: 117n
Bilderdijk, Willem, IV: 79, 174, 382, 690, 692-694, 698; V: 647, 650, 677; VI: 371, 399, 400, 449, 480, 485, 492-497, 500-502, 505-512, 515-526, 531-534, 536, 539-543, 547, 548, 550, 552, 554, 556, 560, 562, 563, 565-573, 575, 578, 580-584, 586, 590, 592, 600, 619, 622, 630, 686, 688, 689, 697-699, 749, 780n, 801n, 803n; VII: 189, 235, 243, 313, 314, 335, 336, 352; VIII: 55n; XI: 789n, 791n; XII: *238*, *360*; XIV: 69, *144*; XV: 367, *387*, 496, 537, 613, *623*, 627, 675, *684*+n, *686*, *689*, 690, 691, 693, 704, 747, 779, 780, *782*; XVI: 57n, 112, 113, 128-131, 134-137, 183, 256-263+n, 265, 266, 268, 276, 277, 334, 336n, 341-346, 414+n, 420, 477-479, *486*, *530*, *618*, 754; XVII: 39, 40, *49*+n, *143*, *144*, *150*, *160*, *178*, *179*, *183*, *184*, *188*, *189*, *191*, 196, 200+n, 218, 240, 241, 268-270, 352n, 385n, 739, *765*; XVIII: *59*, 91, 92, *212*, *213*, *215*, *231*, *234*, 256, *286*, 288n, *382*, 407n, *457*+n, *509*, *510*, 526-529, *554*, 619, 705, 760, 766; XIX: *126*, *132*, *230*, 299, 300, 306, *634*, *642*, *643*, *650*, *687*, 705, 730, 866, 931; XX: 99, *125-127*, 143, 183, 312, 366, 406, 411, *572*; XXI: *36*, *616*, 777; XXII: *45*, 100, *604*+n, *731*, 742; XXIII: *42*+n, *59*, *61*, 67, *119*+n, *150*, *187*, 256, *513*, *570*+n, *571*, *581*, 612, *640*, 669, 767; XXIV: 178, 230, 445; XXV: *21*, 76+n
Floris de vijfde, XXIV: 178
Bloemlezing uit de dichtwerken van mr. Willem Bilderdijk naar tijdsorde gerangschikt (ed. Johannes van Vloten), XVII: 156, *160*, *188*, *269*, *765*; XVIII: *213*, *234*
Brieven van Mr. Willem Bilderdijk, XXIII: *45*
Floris de Vijfde, IV: 690, 694, 698; VI: 492, 494, 500, 501, 505-508, 511, 521, 524, 526, 534, 542, 543, 554, 562, 563, 566, 568, 569, 573, 578, 580, 581, 590, 592, 600, 749, 750; VII: 235, 236, 243, 335, 352; XV: 693, 747, 779, 780; XVI: 57n, 112, 113, 128, 131, 135, 183, 198, 256+n, 258, 260-263, 276, 277, 336n, 341-346, 410, 414, 415, 420, 477, 478; XVII: *144*, *160*, *191*, 240, 268-270, 739, *765*; XVIII: 91, *213*, *234*, 288n, 527, 760; XIX: 300; XXIII: 612, 767
Geschiedenis des vaderlands, VI: 571; XXIII: *570*+n
«Kerstnacht» II: 551(?)

«Mijne geboortsbestemming», XVI: 268
Ondergang der eerste waereld, VI: 749; VII: 365; XV: 747; XVI: 130
«Ouderdom», XVI: 129
Ridder Sox of de trouwlustige totebel, IV: 168, 169, 188; VI: 494; XV: 747
Rotsgalmen, XVII: 218
«Uitvaart», XVI: 129
Vaderlandsche Oranjezucht, VI: 572; XXI: 777
«Vloek, de», XV: 747
Willem van Holland, XVI: 113
Ziekte der geleerden, XVI: 129
-met Katharina W. Bilderdijk-Schweickhart:
Hollands verlossing, VI: 572
Bilderdijk-Schweickhart, Katharina W., IV: 692; VI: 573; XVI: *486*; XIX: *126*, 730; XX: 312; XXII: *604*
Bilderdijk-Woesthoeven, Catharina R., V: 650; XVII: 156; XXIII: *187*
Bildsche courant (periodiek), XXIII: 749
Bilgner, von, XII: *357*
Bilguer, Paul R. von, XVI: 524n
Handbuch des Schachspiels, XVI: 524n
Billault, Auguste, XII: *457*
Billroth, XXII: 278
Binger, gebr. (drukkerij te Amsterdam), XVIII: *366*+n; XXI: 797
Binker, M., XXIV: 669
Binkes, H.P., XIII: 246
Binkes, N.C., XIII: 246; XXIV: 669, 670
Binkes, P., XIII: 235n, 245; XXIV: 669
Binnerts, XXI: *194*
Birch, William J., III: 229
Birch-Pfeiffer, Charlotte, XVI: *675*
Dorf und Stadt, VII: 602
Goudboor, de (eig.: *De goudboer*), XVIII: 97
Birnie, G., XXII: *729*+n, *730*
Denkbeelden over onsterfelijkheid bij de hindu's, XXII: *729*+n
Biron, Charles A. Gontaut, hertog de, I: 398
Bischoff, XIX: *82*
Bismarck-Böhlen, Friedrich A. von, XII: *637*
Bismarck-Schönhausen, Otto E.L., vorst von, IV: 35, 40, 44-46, 48, 53, 54, 73, 88, 90, 165, 461, 769n; V: 12, 13, 23-25, 31, 51, 351, 369, 674, 675, 759n; VI: 367, 368, 484, 485; VII: 38, 39, 334, 523, 773n; XI: 535n, *621*, *625*, *626*, *628*, *629*, *688*, *698*, *699*, *726*, 759n, *765*, *768*, *773*, *776*; XII: 17n, 19n, *23*, *29*, *38*, *43*, *45*, *46*, *55*, *133*, *145*, *146*, *152*, 205n, *206*, *211*, *213*, *220*, *224*, *231*, *272*, *287*, *289*, *346*, *358*, 376n, *407*, *439*, *450*, *462*, *474*, *483*, *520*, *531*, *542*, *553*, *580*, *582*, *624*, *687*, *689*, *696*, *720*, *790*; XIII: *32*, *44*, *48*, *73*, *76*, *119*, *127*, *132*, *158*, *159*, *164*, *165*, *224*, *305*, *320*, *331*, *349*, *432*, *469*, *492*, *504*, *505*, *527*, *536*, *541*, *586*, *587*, *631*, *664*; XIV: 151n, 384n; XV: 111, 263, 367+n, 678; XVII: 296, 297, 485, 609; XVIII: *464*; XIX: 99, 251, 566; XX: *105*, *123*+n; XXI: *469*; XXII: *660*+n, *718*, *748*; XXIII: 383, *654*, 673, 696n; XXIV: *725*; XXV: 61n, 203
Bisschop, Christoffel, XXI: 804; XXII: 62

Bissing, Ferdinand, XIII: *43*
Blaauw, J.W.C., XV: 286n
Blaauw, W. (Willem Jansz. Blaeu), VI: 667
Blaes, Edward, XII: 365, 368, 383; XVIII: 798n
Blair, Hugh, IV: 489, 770n; XIX: *172*
Blanc (directeur speelbank Homburg), IV: 187; V: 183; XII: *463*, *493*
Blanc, Louis, IX: 268n; XV: 72, *430*, 679n; XXII: *432*+n
Blanc, Paul, XIII: 568, 569
Blanc, Philomène Marie, XXI: 24n, 407n, 413, *416*, *433*, 441, 442, *443*, 458+n, 461, *473*, *511*, *520*, 526, *531-533*, 593n, 595, 596, 689, 690, 708, 709, *733*; XXII: 30, 308, 336, 337, 368, 369, *483*, 485, 578, *613*, 615, 742, 767, 768; XXIII: 66, *96-98*, *117*, 173
Blanckenhagen, X: *248*
Blanken, Johan W., XVI: 681
Blankenburg, Moritz K.H. von, XIII: *58*
Bleeker, A. (uitgever te Sneek, zie ook: Druten, Johan F. van & Bleeker, A.), IX: *289*; XV: *336*
Bleeker, Pieter, III: 99, 593n; VIII: 41n, 683b; X: *400*, *412*+n, *413*, 736b; XXI: *610*, *611*; *Cholera, de; wenken voor allen*, X: 736n
Bleeker & Ybes (boekhandel te Arnhem), XXI: 157
Bleekwel, Jan, VIII: 28
Bleekwel, Maritje, VIII: 28
Blesciusky, XV: 545
Bleij, C., IX: 351
Blignières, Auguste le Barbier de, XVIII: *482*
Blikman & Sartorius (boekhandel te Amsterdam), XXII: 156
Blind, Karl, XII: *201*
Blink, H., XXIV: 397a
Blitar, regent van, VI: 324
Blixen-Finecke, Karl F., baron van, XII: *445*
Bloem, H.W., XVIII: 316
Bloem, J.C. (minister van financiën), XXIII: *345*+n, *350*
Bloemen Waanders, François G. van, XXII: *130*+n; XXIII: *62*+n, *87*, *147*
Bloemen Waanders, Pieter L. van, VIII: 297n; IX: *189*, *195*, *196*; XIX: *397*
Bloementhal: Blumenthal, S.
Blois van Treslong, Willem van, XVIII: *53*
Blok, Petrus J., XXIII: *356*+n
Blöm, XII: *649*
Blom, dr., XIII: *258*
Blom, Abraham R., IX: 315
Blömer, Friedrich, XII: *649*
Blomesteijn (Hermanus van Blommestein?), X: 242
Blommendaal, C. (drukker te Den Haag), X: 725n
Blondin (koorddanser, eig.: Gravelet, Jean F.), XII: *489*; XXIV: 324+n; XXV: *51*+n
Blooker (cacao-fabriek), XXIII: *439*
Blount, Charles, III: 229, 593n
Blücher, Gebhard L. von, III: 13, 267, 593n; XII: *211*; XIV: *615*
Blum, Robert, XIII: *218*; XXIII: 463+n
Blumenthal, S., XIV: 652; XV: 315, 343, 507, 508, 523; XVI: 302, 303, *741*, 746; XVII: 28, 33, 34; XXV: 70

Blumenthal & co., S. & A. (bankiers te Venetië), XV: 589; XVI: *88*, *124*, 388, *485*, *714*, 715, 717, *722*, *730*, *733*; XVII: 26, 37; XVIII: *637*
Blumenthal, von, XII: *650*
Blumer, XIX: *147*, *155*, *207*; XX: *194*, *203*, *264*
Bluntschli, Johann C., XIII: *42*, *98*, *602*, *671*; XXIII: 670+n, *689*
Blussé & Van Braam (boekhandel te Dordrecht), XVII: 633; XIX: 686
Blussé van Oud-Alblas, Pieter, XIV: 350+n; XV: 225n, 642, 644, 705
Blijdenstijn, B.W., XXIII: 506
Blijdesteijn, IX: 640
Boas, Isaac P., XI: 462, 464, 465, 467-470+n; XIV: 495; XVII: *332*
Bocarmé, Mad., IX: *280*
Boccaccio, Giovanni
Dekamerone, XVII: *781*
Bock, M., XIV: 268
Böckh, XIII: *42*
Bockum-Dolffs, Florens H.G. von, XII: *87*
Boddaert, Pieter (1694-1760), XIX: 648n
Boddaert jr., Pieter, XVII: *188*; XVIII: *225*+n, *232*; XIX: *649*+n
Bodelschwingh, Karl von, XIII: *48*
Bodenheim, X: *296*
Boedels, mw., XVII: 103
Boekawana, IX: 92n, 93n
Boeke, J., VIII: 56, 62
Boekhout, H., XIV: 46
Boekhoven, J. van (uitgever te Utrecht), XIII: 51n; XV: 311; XVII: *72*, *73*, *76*, 80, 199, *753*, *754*, *773-776*, *779*, 784; XVIII: *34*
Boekzaal der geleerde wereld (periodiek), VI: 239, 780n; XVII: 651; XX: *207*
Boele van Hensbroek, Pieter A.M. (zie ook onder ps. Pepifax), XXI: 804; XXII: 62, *707*+n, *708*
Boelen, Anton (zie ook onder ps. Philadelphus), XIV: 49n, 337a +n, 340; XV: 281
Boelen, H.T. (ook onder ps. Donker, N.), XXII: *707*
Boelens, Adriaan, XXIII: 535n, 601+n, 710+n, 715, *722*, 736+n, *742*, *743*, 748
Boer, de, XXIII: *392*
Boer, D. de, XXII: 202
Boer, F.B. den (boekhandel te Middelburg), XX: *579*
Boer, Jacobs F. de, VIII: 26
Boer Pzn., H. de, XXI: 209
Boer Vervoorn, A. de, IX: 315
Boer-van Rijk, Esther de, XVII: 402n, 404, 431, 614, 797b
Boerah, IX: 555
Boerhaave, Herman, III: 99, 593n; IV: 622; XIV: *582*; XIX: *359*; XX: *216*, 440; XXI: *569*
Boerma, XIX: 792
Boesnach, Willem, XVIII: 44
Boeye, J.R., XXII: 140
Boeijong Joening, si, VIII: 197, 258
Bogaard, Tewe, VIII: 32
Bogaard, Trijntje, VIII: 32
Bogaardt, Frederik, XX: 171n, *510*, *520*, 541
Bogaardt, Frederik M. (Marius), XX: 171n, 503n, 506+n, *520*, *524*; XXI: 508n; XXV: 192n
Bogaardt-van der Schalk, Marie E., XX: 172n, 506, *509*+n

Bogaers, Adrianus, I: 561n; XI: *222*, 787b; XVIII: 288n, 292, *410*+n
Togt van Heemskerk naar Gibraltar, de, XI: *222*
Bogaert, Abraham, VII: 456, 681, 763n
Boggia, mw., XI: 463
Bogor, regent van: Soeria Winata, raden adipatti
Bohl, Joan, XXI: 804; XXIII: *581*+n
Böhlau, H. (uitgever te Weimar), XX: *585*
Böhme, Jacob, II: 786n
Bohn, (erven) François (uitgeverij te Haarlem), VIII: 693n; XVII: 798n
Boieldieu, François A., III: 598n
Dame blanche, la (opera), I: 463; III: 341, 598n
Boileau, Nicolas Despréaux, I: 333; II: 321, 774n; III: 535; IV: 385, 683, 770n; V: 73, 113, 114, 295, 351, 495, 731n, 754n, 756n; VI: 524; XI: 32, *676*; XV: *108*; XVI: *332*, 718n; XVIII: *382*, 714n; XIX: 557, *563*; XX: 100n, 555n; XXII: *598*+n; XXIII: *360*, *589*; XXIV: 168n; XXV: *55*
Art poétique, l', II: 774n; IV: 770n; XVI: 718n; XVIII: 714n; XX: 555n
Epîtres, V: 314, 756n
Satires, XX: 100n; XXIV: 168n
Boissevain, Charles, XVIII: 292+n, 558+n; XXII: 113, 216, *407*
Boissieu, Arthur de, XIV: 299
Bokkel, Jan G. ten, XXII: 328a, 332, 333; XXIV: 109, 350
Bokma, H., XXIV: 669
Bokma, Toussaint (Cool van –) (boekhandelaar te Sneek), XIII: *112*, 152, *207*, *234*, 235n, 245, *276*, *278–281*, *330*, *358*, 428, *655*, 721b; XIV: 200, 201, 210n, 292, 311n, *358*, 675b; XV: 715a, 727a, *744*, 778, 779; XVII: *78*, *170*; XIX: 101n, 971b; XX: *419*; XXI: *79*+n, *549*+n; XXIV: 669, 670
Bokma de Boer, XXII: 244
Bolang Itam, radja van, IX: *86*, *91*+n
Bölderndorff, baron von, XIII: *643*
Bolingbroke, Henry St. John; lord, III: 181, 229, 593n
Bolívar, Simon, I: 463, 553n; III: 341, 593n
Bolland, A.A.W. (boekhandel te Goes), XIX: 235; XX: 314
Bolle, D. (uitgever te Rotterdam), VII: 581; XVI: *299*; XVIII: *355*, *463*+n, *507*+n; XX: 442, *483*; XXI: *792*; XXIII: *59*+n, *63*
Bolomey, Henri, XV: 707
Bom, G.Th. (boekhandel te Amsterdam), XIV: 218; XVI: 525+n; XXII: 156; XXIII: *571*
Bom, Willem de, XXIII: 534n, 762+n, 674a, 676
Bömer, van, XV: 718
Bomhoff, Dirk, IX: *145*, *183*
Bonaparte, Louis: Napoleon III
Bonaparte, prins Karel Napoleon: Napoleon III, keizer der Fransen
Bonaparte, Napoleon L., prins, III: 278
Boneski, XIX: *54*
Bonheur, Rosa, II: 438, 774n
Boniface, Joseph X. (zie ook onder ps.: Saintine, X.B.), I: 575n

Bonifacius VIII, paus, II: 432
Bonnerman, L.J., X: 528
Bonneville, markies de, XII: *543*
Bono, IX: *252*
Boogaardt, F.M.: Bogaardt, Frederik M.
Boom, Betje, VIII: 24
Booman, P., XIX: 790
Booms, P.G., XVI: 76; XXI: 783
Boonekamp, Petrus, XXIV: 58n
Boorslag, J.B., XXIV: 24
Boos, Karel de, XIV: 231, 236
Bopp, Franz, XII: *469*
Bor, Pieter C., XVII: 232n, 785n; XVIII: *52*, *53*, *603*; XIX: 165; XXII: *707*+n, *708*
Oorsprongh, begin en vervolgh der Nederlandsche oorlogen, beroerten en borgerlyke oneenigheden, XVII: *786*+n, *787*; XXII: *707*+n
Bora, IX: *73*, *102*
Boreel, jhr. Willem F., I: 100, 553; III: 13
Borger, Elias A., IV: 111, 434, 770n; V: 160; VIII: 55n; IX: 285n; X: 242; XVII: *273*; XX: 441
«Aan den Rijn», IX: *286*+n
Borgerboot, Geertruij, VIII: 24
Borgerhoff Mulder, XIX: 596
Borghese-Bonaparte, Pauline, V: 59, 732n
Boris Godoenov, tsaar van Rusland, XII: 125n
Born, XIII: *117*
Börne, Ludwig (ps. van Baruch, Löb), XVI: 603; XVII: 666; XXI: *315*+n
Bornier, Henri de, XXI: *601*+n
Dochter van Roeland, de, tooneelspel in vier bedrijven (vertaling door Alberdingk Thijm), XVIII: 659, *661*; XIX: 32; XXI: *601*+n;
Fille de Roland, la: *Dochter van Roeland, de*, XXI: *601*+n
Bornu, sultan van, XIII: *97*
Borrebach, Adolf, III: 223
Borret, Theodorus J.H., XIV: 682n; XV: *683*+n; XVI: 681
Börsen Zeitung (periodiek), XI: *697*; XII: *77*, *155*; XVI: *152*; XXV: *43*
Börsenhalle (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Borst, Nanning Gzn., VII: 766n
Bos, juffr. (winkel met Betsy H. Schepel), XIX: *95*, *136*, *293*+n, *294*, *501*, *722*; XXI: *103*
Bos, Hendrik J.J., XVII: *717*, 794b; XIX: 22n, 26n, *40*+n, *41*+n, *44*, *75*, *76*, *88*, *144*, 146, *210*, *361*, *606*, *675*, *748*+n, 971b; XX: *190*+n; XXII: *242*, *259*+n, *276*, *281*, *282*, *296*, *298*, *358*; XXIII: *92*, 773b; XXV: *152-154*+n
Bos, Pieter M., XX: *401*+n, 566; XXI: 804
Bos, Salomon, III: 261
Bosboom, Johannes, XIII: 446+n; XXII: *521*; XXIII: 447, 512
Bosboom-Toussaint, Anna L.G., IX: *134*, *189*, *281*; XIII: 111n, 393; XVI: 225; XVII: 355; XVIII: *509*, *511*; XX: *73*+n, 79; XXI: 455, 456; XXII: 100, *518-521*+n, *671*; XXIII: *436*, 447, 461, 512; XXIV: 82, 86, 100, 110+n, 183, 330
Delftse wonderdokter, de, XVI: 225
Huis Lauernesse, het, XX: *73*+n, 79; XXIII: 461
Majoor Frans, XX: 79; XXII: *518*+n, *519*, *521*, *671*

Mejonkvrouwe de Mauléon, XX: *73*
Bosch, van den: Kallenberg van den Bosch, Jan A.R.
Bosch, D.A. van den (minister van oorlog, 1868), XII: *628*, *635*; XVI: 681
Bosch Dzn., D.W., VIII: 60
Bosch, J.C. ten (uitgever te Utrecht), IV: 689; XVII: *767*
Bosch, Johannes, graaf van den (G.G., 1830-'33), I: 492, 553n; II: 208, 266, 774n, 784n; V: 403, 410, 434, 453, 731n, 746n, 760n; VIII: 402, 694n; XI: 31; XII: *284*; XIII: 557, 564, 570, 649; XIV: 437, 442, 475, 476, 485, 510, 511, 521; XV: 394; XVIII: 445; XX: *185*
Bosch, Reijer van den, III: 275
Bosch, Willem, I: 562n; XII: 101, 109, 111, 122, 123, 787; XIV: 585a, 588, 590-549, 608; XVI: 404; XVII: *121*
Ik wil barmhartigheid en niet offerande, XII: 101
Bosch Kemper, jhr. Jeronimo de, XV: 191; XXIII: *373*+n, 381
Bosch & zoon, L.E. (uitgever te Utrecht), XVII: 431
Boscher, XXV: 77
Bosco, Bartolomeo, III: 40
Bosco, don Giovanni, III: 594n
Bosma, XXII: 278
Bosmans, J. Th., XXIII: 506
Boss (ps. van: Dickens, Charles), XV: *792*
Bosscha, Cecilia H.J., IX: 697n
Bosscha, Herman, XVI: *528*
Bosscha jr., Johannes, IX: *299*+n, *301*, *302*, *303*, 305n, 692b
A-saga, XII: *237*+n; XX: 192n
Bosscha sr., Johannes, III: 436, 594n; IV: 9-22, 25, 27, 31-44, 47-51, 53, 54, 56-66, 70, 74, 78, 83, 85-87, 90, 92, 94, 100, 457, 459, 460, 462, 724n, 770n; VI: 203; XI: 537n, *770*+n, *771*, 787b; XII: 17n, 25n, 35, *53*, *65*, *139*, *191*, *192*, 235n, 399, 557, 703, 795b; XIV: *168*; XV: 216+n; XX: *86*, 142; XXI: 389; XXIV: 173, 225
Leven van Willem II, het; koning der Nederlanden en groothertog van Luxemburg, IV: 41
Pruisen en Nederland, een woord aan zijne landgenoten, III: 436, 594n; IV: 9, 11, 12, 19, 20, 31, 38, 41, 49, 51, 54, 55, 62, 66, 83, 87, 99n, 460, 724n; XI: 537n, *770*+n, *771*, 788n; XII: 17n, *25*+n, *26*, 795n; XXIV: 173, 225
Bossche & Crevels, v.d. (steenhouwers), XXIV: 489
Bosscher, C., XXII: *474*+n; XXIV: *692*+n
Bosse, Peter Ph. van, I: 581n; II: 712; III: 183, 388, 445, 594n; X: 177; XI: *740*; XIV: 73, 349+n, 350, 560, 609, 610, *651*; XV: *64*+n, 72, 111, 655, 656; XVI: 681; XXI: 389+n, *570*
Bossert, R., XXIV: *550*+n
Bossuet, Jacques B., II: 431
Bothof, W., XIX: 772; XX: 256; XXI: 144
Botzaris, Markos, VI: 396, 781n; VII: 16, 763n; XX: *207*; XXIII: *522*
Bouberg Wilson, S.J., XXI: 591n, 649, 651, 768, 804; XXII: 191, 352
Boucicau(l)t, Jean le Meingre, sire de, V: 306; XXIV: *687*+n

Boucop, Louis T.F.W., baron van, IX: 329
Bouhours, Dominique, VII: 657-659
Bouillon, Godfried van, hertog van Neder-Lotharingen, III: 99, 604n; V: 596, 731n, 743n
Boulanger, Nicolas A., III: 229, 594n
Boulet, Gustave J.A., XVIII: 179n, 797b
Bouma, H., IX: 263n, 267n, *276*, *277*, *285*; X: *38*+n
Bouman, Gerard, VIII: 464
Bouman, Trouwina, XIX: 790
Bourbaki, Charles D.S., XV: 505
Bourbon, don Carlos de (1788-1855), XIII: 595n
Bourbon, don Carlos de (1848-1909), XIII: *596*+n
Bourbon, Margaretha van Parma, prinses de, XIII: *596*
Bourbon, Marie L.F., prinses de, III: 613n
Bourdaloue, Louis, IV: 434, 770n
Bourguignon, Louis D. (zie ook: «Cartouche»), IV: 770n; XXIII: 650n
Bouricius, IX: 270
Bousquet, Bram, XVI: *595*+n
Bousquet, Henri A.L., XV: 53
Bousquet, Louise M.E.A. (Mary), VIII: 685n; IX: 87n, *287*, 694n; X: 22, *92*, *112*, *322*, 347, 484, *651*, *671*, *672*, *683*, 737n; XI: *119*, 141n, 380n, 789n; XIII: 256+n; XIV: 609+n; XV: 53+n; XVI: *595*+n, 757n; XVIII: *535*; XIX: *592*; XXIV: 542, 574
Bousquet, Reinier, XVI: *595*+n
Bousquet, mw., XV: 53
Bout, Maarte, VIII: 28
Boutmy, Gustave A., IX: 273; X: 390, 391, 736b; XIV: 433; XV: 43+n, *49*
Bouvier, Ami A.O., III: 229
Bouwman, Pieter, VIII: 28
Bouwmeester-Larondelle, Louise, XVII: 691, 708, 725, 726; XVIII: 102, *149*, *150*, 202; XIX: 768
Bovenschen, Heinrich E., X: 413n, 725n, 736b
Boys, XI: *755*
Bozz, Marco: Botzaris, Marcos
Brabant, Marie Henriëtte van Oostenrijk, hertogin van, II: 12; X: *43*+n, *311*
Bradlaugh, Charles, XXIV: 284+n
Bradshaw, John, III: 229, 594n
Braeke, van den, VIII: *471*
Braga (periodiek), XXIII: *539*+n
Brakel, C.J. van, III: 275
Brakel, Samuel M., III: 230; XI: *67*, 788b
Herinneringen uit mijne eerste levensjaren, XI: 788n
Brakke, W.N. de, XXI: 685
Brakkee, XVII: 103
Brand, Gerrit J., VIII: 28
Brandenburg, mw., XI: 94
Brandes, mw., XVI: *121*
Brandis, Eberhard, vrijheer von, XIII: *119*, *123*
Brandon, X: *141*, *145*
Brandon (duits acteur), XI: 479
Brandon, W.T., XXII: 325
Brandsma, E., XXI: *230*
Brandsma, F., XXIII: 506
Brandt, A.A.C. van den, XXIV: 465a, 466
Brandt, Gerard, IV: 325; VII: 681; XXIII: *398*+n
Leven en bedrijf van den heere M. de Ruyter, het, IV: 325

Brandts Buys, Ludwig F. (zie ook onder ps. Cort, Frans de), XXV: 49n
Brante, C.H., XXIII: 506
Brantôme, Pierre de Bourdeille, seigneur de, XVIII: *607*; XX: 277, 278
Mémoires de Marguerite de Valois, reine de France et de Navarre aux quels on a ajouté son éloge, celui de M. de Bussy et la fortune de la cour, XVIII: *607*
Vies des dames galantes, XX: 277
Brants, L.R., XVII: 575
Bras, XVII: 730; XVIII: 44
Brassert, XI: *759*
Brassey I (lord Thomas Brassey?), XXIII: 377
Brata Yoeda (ps.): Courier dit Dubekart, Agathon M.
Brata Yoeda of de strijd der Bharata's, XIII: 563; XVI: 757n
Braun (Julius?), III: 230
Braun, Karl, XII: *171*, *353*, *372*, *617*, *777*; XIII: *27*, *28*, *48*, *77*, *200*, *285*, *417*, *418*, *459*, *479*
«Jammergeschrei van Frankfurt» (*Frankfurts Schmerzensschrei und Verwantes*), XIII: *200*
Braun, Paul von, XIII: *712*
Braunius Oeberius, Nicolaas (zie ook onder ps. Quintillianus), II: 659, 748n; III: 618n; X: 586n, 606n, 613n, 732n, 744n; XI: 788b, 800n; XIII: *234*, *237*; XIV: 30n; XVIII: 83n; XIX: *201*, *203*, *205*, *275*, *375*, 598n, *667*, *668*, *673*, *674*, *684*, *700*, *703*, *707*, *708*, *710*, *711*, *715*, *716*, *722*, *753*, *908*, *909*, *949*, 971b; XX: 23, 167n, *235*+n, *237*, *246*, *247*, *250*, *264*, *266*, *268*, *280–282*, *284*, *291*, *297*, *435*, *445*; XXI: 26n, *79*+n, *129*, *264*, 811n; XXII: 22n, 24n, 300n, 307n, 310n, 362n, *373*, *376*, *384*, *388*, 557n, 572, 605n, 785b; XXIII: 278n, *328*, *329*, *385*, 508, 553; XXIV: 22n, 48, 59, 68, 103, 107, 119, 120, 129, 131, 227, 336, 337, 342, 381, 383, 409n, 451, *595*+n, 622n, *668*, 739b; XXV: 157n, 214n, 225+n, 226, 234
Braunius Oeberius-Meyer, Ymke, XIX: *201*, *203*, *204*, 600+n, 971n; XX: 68, 234n, *394*, *396*, *418*; XXI: *332*+n, *338*, *341*, *342*; XXII: 380, *388*, *390*, *397*, 417, *558*+n, 568, 577, *659*, 753, 785n; XXIII: 221, 279n, *328*, *329*, *336*+n, 341, *385*, *397*, 493n, 508, 534n, 717, 740, 758, 763; XXIV: 22n, 61, 67, 68, 103, 117+n, 118, 120, 121, 129, 131+n, 132, 227, 276, 336, 342, 385, 395, 409+n, 739n; XXV: 214n
Braunius Oeberius-Meyer, Ytje, XIX: *201*, *203*, *204*, *208*, *909*; XX: *235*+n, *246*, *250*, *257*, *264*, *281*, *297*; XXI: *340*+n, 811n; XXII: 568; XXIII: 553; XXV: 225n
Brauw, jhr. Willem M. de, XIV: 471; XXII: *466*+n, *470*, *471*, *475*, *497*, *520*, *548*, *551*, *552*, *556*, 566, *602*; XXIII: *150*+n, *322*, *440*+n
Brave Wzn., J. (Weytingh en Brave, uitgeverij te Amsterdam), X: *470*; XI: 330
Brave Hendrik, de: Anslijn Nzn., Nicolaas
Bray-Steinburg, Otto C.H., graaf von, XI: *699*
Bredasche courant (periodiek), XIII: 445a; XVII: 726a, 731a; XVIII: 311a; XIX: 387n, 388a, 430a,

*448*a, 457a, 750n, *476*, 785a, 817a, 818, *835*, 837; XX: 367n, 430a; XXI: 75n; XXIV: 175a
Bredero, Gerbrand A., IV: 715, 716; XIII: 721n; XV: *788*, *789*, 795n; XVII: 232n, *780*+n, *781*; XVIII: *52*, *595*, 740+n; XIX: *649*; XXI: *493*; XXIII: 268, *350*, *353*, *354*, *415*+n, 468
Klucht van de molenaer, IV: 715
Moortje, XXIII: *354*
Bredius, A., XXIV: 488
Bredius, Jan P., III: 183, 594n; XV: 656; XIX: *462*+n, 971n
Bredius-Cost van Doorninck, Emérance L.I., XIX: *411*, *462*, *474*, *475*, *764*, *765*, 971b
Bredt, XII: *147*
Bree, de, XXII: 184a, 187
Bree, Johannes B. van, XV: 694
Breemen, B.H. van
I-dicht, XX: 192n
Bremer, Frederika, I: 458, 553n; III: 336, 594n; IX: *118*+n
Stiefzoon, de, IX: *118*+n
Bremer, Johan B.H., XIX: 972n; XXI: 24n, 457n, *472*, 594n, 690, 811b; XXII: 30, 341, *435*, 486, 567, 577, 588, 614, 775, 776, 785b; XXIII: 66, *187*, *188*, 196, 197, 773b; XXV: 215n
Bremer, mw., XXII: 486, 567, 577, 614+n
Bremer-Snelleman, Christina, XIX: *362*+n, 972b; XX: *193*; XXI: 24n, *396*, *472*, 593n, 811b; XXII: 341, 433n, 494, 513n, 605n, 785b; XXIII: 20n, 184, 185, *187*, *188*, *329*, 773b; XXIV: 437+n; XXV: 215n
Brend'amour, Richard, XVIII: 66
Brennus, VI: 228, 781n, 803n; XIII: *232*+n
Bresgen, XI: *719*
Breslau, prins-bisschop van, XII: *145*
Brest van Kempen, Carel P., I: 304, 350, 352, 367, 370, 372, 373, 404, 408, 411, 412, 414-418, 425, 428, 553n, 565n, 570n, 577b; II: 137, 139, 169, 192, 206; III: 105; V: 472; VI: 140; VIII: 675; IX: 53n, 408, 413n, 448, 451, 456, 457, 463, 467n, 468n, 469n, 470n, 471n, 472n, *479*+n, *493*, 502n, *506*, 516+n, *521*+n, *522*, *528*, 531, 532, 533, 534, *536*, *537*, 564, 568+n, 569, 570, 571, 572n, *576*, 578, 579, 580, *583*+n, *586*, *588*, 590, *591*+n, 592n, 593n, *594*, 597, 598, *599*, *602*, *603*, *606*, *607*, *608*, *615*, *617*, *620*, *622*+n, 623, 627n, 630, 631, 632, 633, *638*, *639*+n, 655, 656, 657, 668, 671-674, 692b; X: *109*+n, *113*, *115*, 348, 352, 353, 362n, 367+n, 368, 381-384, *393*, *398*, *400*, *412*+n, *514*, 523, 563, 737n; XI: 448n; XII: 252, 255, 256, 261, 326, 329, *706*, *715*, 739, *751*; XIII: 110, 174, 175, 180, 182-184; XIV: 586, 587, 591, 648n; XV: *240*+n; XVI: 36, 37, *419*, *522*, *523*; XVIII: 236, 261; XIX: 521, 522, 816; XX: *575*; XXI: *492*, *605*, *607*, *608*, *612*, *613*; XXII: *131*; XXIV: 223, 427; XXV: *86*
Brester, Jan Azn., VIII: 55n
Brester, W., XI: 331
Breuer, Michel H.A., XII: *131*, *148*+n
Breuer, mw., XII: *131*, *148*+n
Breuk, de, IX: *260*, *281*
Breukelaar, Nicolaas, III: 261

Breunissen Troost, A., XIII: *207*, 235n, 245, *280*, *358*; XXII: 204; XXIII: 773n; XXIV: 669
Breunissen Troost, G.E., XXIII: 276n, 281, 338, *406*, *497*+n, 773n; XXIV: 140
Breunissen Troost-Coenders, Maria A.E.H., XXIII: 275n, *407*, *497*, 773b
Breuwer, Guurtje M., VIII: 27
Breijer, H.B. (boek- en kunsthandelaar te Arnhem), X: 323
Brieder, F.C. de, XVII: 334; XVIII: 551; XXI: 364
Brielsche courant, of het weekblad voor Voorne, Putten, Overflakkee en Goedereede (periodiek), XIX: 937+n, 955a; XX: 33a, 38a, 49, 51a, 60+a, 65, 66, 251a, 343a, 378a; XXI: 111a, 254a
Briene, van, II: 18, 172
Briesen, von, XI: *767*; XII: *548*
Brieven uit Lilliput. I. Over militaire geneeskunde; eene bijdrage ten bewijze hoe de inrichting van de militaire geneeskundige dienst in Nederland volmaakt en in Lilliput een lorreboel is, XI: 499
Brieven van Junius: Junius (ps. van sir Philip Francis)
Briggs, XV: 504
Briguet (Bréguet, horlogemaker), IX: *136*
Brill, Evert J. (uitgever te Leiden), V: 650; XV: 536; XVII: 46, 61, 578
Brillenburg, P., XXII: 140
Brink, Jan ten (zie ook onder ps. Staden, dr. Alexius van), VI: 131; XIII: *112*, 721b; XV: 245, 487a, 488, *598*, 795b; XVI: 127a, 133a, 137, 284, *288*, *529*, 546+n, 547, 575, 577-581, 599+n, *618*, *619*, 641+n, *654*, 669, 679, 729, 740; XVII: *52*, *53*, 292, 407, 504, 517a, 519, 650a, 655; XVIII: *109*, *110*, *136*, 246, *326*, *376*+n, *463*+n, *491*, *571*, *651*; XIX: 569, 585+n, *618*; XX: 99, *129*, *269*, *560*; XXI: *465*, *788*, *789*, *791*, *793*; XXII: *666*+n; XXIII: *29*+n, *43*+n, *46*, *52*, *61*, 70, *84*, *94*, *95*, *104*, 141, *154*, 276n, 367+n, 382, 395n, *443*, 492, 510, 511, 562+n, 563; XXIV: 27n, 182a, 184, 224, 410a, 413, 594n; XXV: *26*+n, 220
Dirck Volkertsen Coornhert en zijn wellevenskunst, XV: 795n
Familie uit Indië, XVI: 546n
Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, XXII: 664n
Geschiedenis der Noord-Nederlandsche letteren der XIXde eeuw, XXIII: 366n; XXIV: 27n
«Hendrik Jan Schimmel» (in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 563
«J.A. Alberdingk Thijm» (in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 511; XXIV: 27+n
«J.J.L. ten Kate» (in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 511
Kleine geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, XXII: 95
«Mevr. Bosboom-Toussaint» (in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 511;
«Mr. C. Vosmaer» (in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 511, 563
Onze hedendaagsche letterkundigen, XV: 795n; XXIII: 276n,

367+n, 395n, 413, 458, 468, 492, 511, 512, 514, *556*, 562+n, 563; XXIV: 248; XXV: 220
Oost-Indische dames en heeren, XXIII: 510
«Prof. Nic. Beets» (in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 511
Vier bladzijden uit de geschiedenis der Fransche revolutie, XXIII: 382
«W.J. Hofdijk», (in *Onze hedendaagsche letterkundigen*), XXIII: 511, 563
Brinkman, C.L. (boekhandelaar te Amsterdam), XIX: 67, 169; XX: 577
Brion, Frederike, XXI: *760*+n
Brissot, Jacques P., IV: 784n
Bristeau, XVI: *614*
British quarterly review, the (periodiek), XII: 737a, 763n; XXIV: 413
Brittanicus, Tiberius Claudius, V: 750n
Brochet, XIX: 536
Brockhaus, Friedrich A. (uitgever te Leipzig), XXII: *488*
Brockhaus' Konversations-Lexicon, XXI: 365
Brocx, L.G., XVI: 681
Brodt: Brot, C.F.
Broedelet Dz., C., VIII: 57, 63
Broedelet sr., D., VIII: 56
Broek, Christiaan J.H. van den, XX: 33a, 34, 35, 51, 53; XXI: 592n, 625, *663*, 696, 702+n, 804; XXII: 79+n, 108, 273; XXV: 237b
Broek, I. van der: Broek, J.A. van den
Broek, J.A. van den, XXI: 592n, 644, 804; XXII: 27, 202, 205a, 207, 208, 566
Broek, J.S. van den, IX: *101*+n, 402
Broens jr., G. (zie ook onder ps. Hagiosimandre), II: 781n; III: 31; X: 380n, 514n, *516*, *517*, 518, 532+n, *544*, *548*+n, *554*, *557*, *584*, *597*, *601*, *614*, *629*, 715, 726n, 732n, 733n, 737b; XI: 26, 27, 32, *52*, *53*, 86, 640, 697, 788b; XII: 311; XXIV: 583n, 585n
Broers, Jacques, XIX: 109a, 111, 310a, 313, 664a, 665+n, 692
Broes, Willem, XV: *157*
Broese, J.G. (uitgever te Utrecht), XXII: *551*+n
Broese en co. (boekhandel te Breda), X: *554*, *557*; XIX: 387; XX: 367
Broglie, Achille C.L.V., hertog de; XIV: 71; XXII, 94+n
Écrits et discours, XIV: 71
Brom, G.Th.: Bom, G.Th.
Brongersma, H., XXI: 653+n, 677, 804
Bronsveld, Andries W., XV: 614a, 620, 626+n, *635*; XXIII: 223+n, 224
Brooke, sir James, I: 349, 554n; XXII: 626
Brooksbank, William, III: 229
Brooshooft, Pieter (zie ook onder ps. Pébé), XV: 635a, 639n, 641, 652, 653, 675a, 679-681+n; XVI: 35+n; XVII: 251n, 670+n, 675, 677, 678a, 681, 689-691+n; XIX: 464+n, 465, 532; XX: 548+n; XXI: 801; XXII: 22n, 226a, 227, 230, 252a, 284n, 514n
Brot, C.F., XII: 441, 715, 749; XIII: 55, 80, 118, 146, 227, 315; XXIV: 632, 634, 636
Brouckère, Charles M.J.G. de, II: 337, 774n

Brouérius van Nidek, J., XXI: 317n
Brouérius van Nidek, Johannette L., XXI: 317n
Brougham, Henry P.; baron Brougham and Vaux, XXIII: 670+n, *680*, *689*
Brouwer, ds., IX: *279*
Brouwer, jufvr., IX: *279*
Brouwer, G. (boekhandel te Deventer), XI: 316
Brouwer, Jan D. (boekhandelaar te Amsterdam), XIX: 67, 169; XXII: 156
Brown, John, X: 475n; XX: *299*
Bruchem, D.G. van, XXI: 87
Brück, Emil, XIX: 180n, 588+n, 610, 972b; XX: 131, 133, 150-152, *361*+n, 459+n 460, 591b; XXIII: 544, 545, 553
Brückel, W., XIV: *144*
Bruckman, XXII: 94
Bruggeman, I: 424
Brugma, Chr., XIX: 41n, 75n, 868n, 869n, 886n, 920n; XX: *175*+n, 195n, 202n, 446n; XXI: 31n, 32n, 42n, 46n, 63n
Brugman, Joannes, XVI: 208n
Brugman, Pieter, VII: 578-581, 583, 605, 606, 669, 670, 678
«Beschrijving van 't graefschap Holland»: zie onder Scriverius
Brugmans, Sebaldus J., XVI: 208
Brugsma, W.L.H. (boekhandel te Harlingen), XX: 422; XXI: 172, 173
Brühl, Heinrich, graaf von, IV: 22
Bruhn, K.
Atlas voor de sterrekunde, met verklarenden tekst. Uit het Hoogduitsch overgezet door en met toevoegsel van P.J. Kaiser, XXI: *566*
Bruijn, Willem, VIII: 45
Bruin, Cornelis (Kees) de, XXIII: *538*+n, *539*
Reizen door Moskovië, Persië en Indië, XXIII: *538*+n
Bruin, Cornelis de: Bruyn, Cornelis de
Bruin, de, XIII: 497, 498
Bruining, A.R.S., XI: 725
Bruining en Wijt (boekhandel te Batavia), XI: 411, 486, 487; XVIII: 29n, 31
Bruins, D., XXI: 783
Onze moeder aarde. Geïllustreerd leerboek der aardrijkskunde voor schoolgebruik, XXI: 783
Bruinsma, A.E.J., XVII: 225
Bruinsma, E.L. (schuilnaam van Multatuli), XIII: *271*, *282*, *283*
Bruinsma, G.W., XX: 498n
Bruinsma, Vitus J. (zie ook onder ps.: Homo sum), XVI: *621*; XVII: *71*, 130n, 153n, *174*, *210*, 217+n, 219, 225, 284n, 522a, 794b; XVIII: 10n, 407, 613-615n, 680, 693n, 717a, 721, *792*, 797n; XIX: 22n, 23n, 25n, 47, *77*, 86, *211*, 239n, 307n, 316, *411*, *430*, 638n, *675*, 972n; XX: 76, 191n, *194*, 322n, *349*, *351*, *394-396*, *418*, 500+n, 591n; XXI: 26n, 164n, *182*, *203*, *579*, 592n, 593n, 626a, 628, 645-648, 677a, 678, 683, 710, 711, 726, 743, 744, *750*, 751, 778n, 781, 804+n, 811n; XXII: 53, 134n, 198, 199, *397*+n, *406*, *407*, 785b; XXIII: 278n, 376, 377, 381, 388n, 773b; XXIV: 23n, 89+n, 184n, 211a, 213, 224, 267, 275a, 278a, 333, 334, 337, 370, 384; XXV: 237b
Leerboek der boter- en kaasberei-

ding naar de nieuwste ontdekkingen op het gebied der zuivelbereiding, XXI: *424*+n, *430*, *493*
- met G.W. Bruinsma:
Hedendaagsche kwakzalver, de. Een waarschuwing voor allen, die hun gezondheid en hun beurs op prijs stellen, XX: 500+n, XXI: 679
Bruinsma-van den Berg, Hilda L., XVIII: 613n, *693*+n; XIX: 25n, *39*, *211*, *362*, 638n, *800*, *801*, 972n; XX: 68, *268*, *349*, *394*, *396*, *418*, *515*, 591n; XXI: *166*, *203*, *494*, 811n; XXII: *397*+n, 785n; XXIII: 278n, *390*, *701*, *702*
Bruinstijn, G.H., XXII: 291
Bruke, van der, XIX: *270*
Brummel, «Beau» George, V: 346, 732n; VII: 152, 763n
Brummeler Andriesse, Johannes C. ten, XV: 675n; XVI: 128, *132*; XVII: 200; XXIII: *119*+n, 185n
Bilderdijk's eerste huwelijk, naar zijne briefwisseling met vrouw en dochter (1784-1807), V: 650; XV: 675+n, *684*, 748; XVI: 128, *132*, 136, 398; XVII: 156; XXIII: 117n, 185n;
Brummer, mw., IX: 592
Brumstede, IX: *670*
Brune, mw. de, IX: *279*
Brunings, XIX: 85
Brünings, mw., XVI: 538
Brunjes, C., VIII: 60
Brunswijk-Wolfenbüttel, Anton U., hertog van, XXIII: *538*+n
Brunswijk-Wolfenbüttel, Karl W.F., hertog van, III: 274, 594n
Brunswijk-Wolfenbüttel, Lodewijk E., hertog van, III: 594n
Brusse, Hendrik J., VIII: 47
Brussel, A. van (ps. van Antoine A.T. Visscher), XIV: 249a, 258n, 260, 575a+n, 576a; XV: *576*; XVII: *188*, 409a, 410; XVIII: *226*+n
Brutus, Lucius Junius, III: 407, 623n; VI: 407; XV: *297*
Brutus, Marcus Junius, II: 790n; IV: 323, 770n; VI: 562, 803n; VII: 763n; XXII: 114n
Bruyn, Cornelis de, III: 223
Bruyn, L. Aug., XXIII: 473
Bruyn Kops, Jacob L. de, II: 290-293, 774n; VI: 208, 210; VI: 781n; X: 728n; XVI: *132*, *137*, 398, 404
Beginselen van staathuishoudkunde, II: 291; XVI: *132*, *137*, 398
Bruyns, XXI: *788*, *789*, *791*, *793*
Bube, XV: 72
Buceja, V., V: 320, 321
Buchler, IX: *279*
Buchman, E., XI: 330
Büchner, Friedrich K.C.L. (Ludwig), III: 230, 594n; IV: 709, 712; XV: 706+n; XVII: *79*, *80*, *88*, *107*, *171*; XIX: 644n; XXII: *713*+n
Kraft und Stoff, III: 594n; XV: 703n; XXII: 712n
Mensch en zijne plaats in de natuur, in het verleden, het heden en de toekomst, de (vert.), XIX: 644n
Büchner, M., XXIII: *150*+n
Büchting, Adolph (uitgever te Nordhausen), XV: 260
Buckle, Henry T., XI: *676*
Bückler, Johann: Schinderhannes
Buderman, Jan, XVII: 404, 431
Buffa en zn., Frans (kunsthandelaar te Amsterdam), XI: 543

Buffon, George L. Leclerc, graaf de, II: 86, 163, 774n; XV: 67n; XX: *128*
Discours sur le style, II: 86, 163, 774n
Histoire naturel, générale et particulière, II: 774n
Buis, Klaas, VIII: 29
Buisson, XIII: *413*
Buitenzorg, regent van (in de *Max Havelaar*, bedoeld is Soeria Winata, raden adipatti, regent van Bogor), I: 262
Bulau, Friedrich von, XVIII: *604*
Geheime Geschichten und rätselhafte Menschen. Sammlung verborgener oder vergessener Merkwürdigkeiten, XIX: *154*, *398*
Bulderen, J.J. van, IX: 352
Bulkley, Robert W., XXIII: 143n
Bulkley-Bekking, Maria C., XI: *204*, *209*, *211*; XXIII: 143+n, 215+n, 216, *688*+n
Bull, Abraham J. de, II: 361, 774n; X: 132, *135*, *139-142*, *144-147*, *149*, *153*, *157*, *158*, *169*+n, *207*, *212*, *223*, *233*, 235, *237*, 242, *244*, *245*, *266*, 728n, 737b
Bulletin international (periodiek), XIII: *194*, *595*
Bülow, Bernhard E. von, XI: *743*
Buls, Charles, XXIII: *167*+n
Bulwer Lytton, Edward G.E., VI: 252, 781n; VII: 48; XII: *23*, *235*; XVI: *649*; XXI: *400*+n
Caxtons, the, XXI: *400*+n
Last days of Pompeï, the, VI: 781n
Night and morning, VI: 252, 781n
Paul Clifford, VII: 48
What shall we do with it? (onder ps. Pisistratus Caxton), XII: *23*
Buma, Lieuwe A., XVIII: *670*
Bund, der (periodiek), XVI: *152*; XXV: *45*
Bungener, Félix, XIII: *413*
Buning: Werumeus Buning, Arnold
Bunyan, John, VII: 660
Buonaparte, Carlo, IV: 781n
Burdett (?), IV: 652
Buren, Jeanne van, XXII: 494, 561
Burg, van den, XXI: *192*
Burg, Eduard A. van der, XVII: 369
Burg, Pieter van den, III: 201
Schets der natuurkunde ten dienste der scholen, III: 201; VII: 226
Burger, XIII: *472*
Burger de Jonge, Dirk, VIII: 23
Bürger Zeitung (periodiek), XI: *697*
Burger, Dionysius, VIII: 704n; XXI: *556*
Burgerhart, mw., XIX: *294*
Burgerhoudt, Chris, XXIII: 278n, *325*, *330*
Bürgers, Heinrich, XII: *47*, *74*, *77*, *78*, *87*, *93*, *361*, *422*
Burgers, Jannetje, IX: *289*; XXIV: *558*+n, 566+n, 571
Burgers, Thomas F., XXIII: 109+n
Burgers, W.J., XII: *361*
Burgersdijk, Leendert A.J., XVIII: 317; XXIII: *60*+n
Burgh, Albert, XI: *335*
Burlage, Joost H., X: 541n, 686n; XI: *122*, 788b; XXIII: *123*
-zie ook bij: «Zestien jaren later»
Burlage-Volck, Annette, XI: 788n; XXIII: *348*
Burns, Robert, XIX: *271*
Bus de Ghisignies, Leonard P.J., burggraaf du, XVI: 404
Busack, XI: 94

Busch, Hendricus F., VIII: 47
Busch, Wilhelm («der Wiedersahler»), XV: 336n: XVII: 432; XXIV: 262
Busing, Schröder &. Co., XVII: 195
Busken Huet, Conrad (zie ook onder ps.: Thrasybulus), II: 662, 663, 700, 706; III: 100, 190, 606n; IV: 32, 52, 328, 457, 460, 518, 691, 692, 777n; V: 324, 626, 650, 652-655; VI: 239, 347, 358, 758n; VII: 311-313, 336, 599; X: 181n; XI: 510n, 511+n, 535-537n, 599, 601, 602, 604, 617n, 618n, *620*, 628n, *629*, *630*, *638*, *639*, *644*, *649*, *652*, 654n, 659n, 674n, *681*, 701, 788b, 800n, 801n; XII: 19n, *150*+n, 182a+n, *191*, *192*, *199*, 208, 235n, 277, 306n, 359n, *454*, *527*, *534*, *554*, *562*, 568n, *577-581*, *590*, *591*, *593*, 600n, 601n, *630*, *631*, *634*, *636*, *660*, *673*, *675*, 708n, *732*, *780*; XIII: 15n, 16n, 19n, 29n, 161n, 187n, 209, 296n, 307, 392n, 461n, 723n; XIV: 66, *86*, 167+n, 210, 213, 271, 679n, 682n; XV: 19a, 26, *94*, *95*, 96, *187*, 191, *240*, *241*, 368, 446a, *558*, 780, 795n; XVI: 15n, 131, *132*, 137, 142a, *188*, *189*, *196*, 214, 241, *272*+n, 318n, 398, 424, *521*, *530*, *536*, 537, 538, 540; XVII: 47, 60, 130, 156, *193*, *205*, *246*, 327, *329*, *330*, 504, 694; XVIII: 29, 31a, *57*, 186, 187, *214*, *215*, *221*, *225*, *229* *231*, *233*, 370n, 426, 466+n, 468, 475, *476*, *486*+n, 487, *489*, 498, *509*, 550, 558, 566, 646, 654, *655-657*, 674, 676, 680, 681, 688, 689, 706, *763*, *764*; XIX: 26n, *186*, *287*+n, 459, 504, 545, 569, *581*+n, 585, 586, 613, *614-616*, 617, *619*+n, *635*, *644*, *680*, 865, 937, 963; XX: 35, 55, *86*, *129*, *138*, 144, 260, *269*, *351*, *361*, 488, *541*+n, 551, *558*, *559*; XXI: 28, 91, 106, *325*, *790*; XXII: 100, *518*, *520*, 563+n, 564, 565, 580, *599-601*+n, *605*, 625, *666*, 702; XXIII: *61-63*, *155*+n, *179*, 276n, 395n, 424, *431*, *442*, *443*, *446*+a, 451, 452a, 458+n, 459+a, 465, 471a, 472, 474a, 475a, 480, 482a, 489a, 492, 499+n, 500+n, 507, 508, 510-518+n, 533n, 537, *540*, *544*, 563-565, 573, *578-580*, 585n, *588*+n, 591, 597, 598, 603, 605+n, 615, 635, 725n, *753*, 774n; XXIV: 27n, 81, 82, 83, 86, 87, 90, 100, 101, 110, 123, 137n, 164, 165, 173, 174, 175, 183, 185, 195, 203, 208, 222+n, 224, 230, 248, 249, 296, 306, 328n, 346, 353, 364, 375, 377, 392, 402, 405, 441, 442, 443, 447, 448, 460, 466, *627*; XXV: *27*+n, *49*+n, *50*, *51*, 61n, *74*, 116, 216, 220+n

Aan mevrouw Bosboom-Toussaint, XI: 453+n

«Avond aan het hof, een», IV: 32, 777n; XI: *512*+n, 654n, 801n; XII: *432*+n; XXV: 116

«Bemoediging» (zie ook *Multatuli* door Cd. Busken Huet), XII: *169*, 182a+n, 208, 277, 495n, *539*, *561*

Brieven over de bijbel, V: 654; XXII: 565, *600*+n; XXIII: 447, 512

Ernst of kortswijl? Naar aanleiding der lotgevallen van Klaasje Zevenster *door Jacob van Lennep*, XI: 671, *674*+n, *676*; XIV: 353n

Koning der eeuw, zie onder: Montépin, Xavier A. de
Kritieken: Nederlandsche belletrie
Kroniek en kritiek (besprekingen voor *de Gids*), XI: 510n
Land van Rembrandt, het, XI: 789n; XXII: *518*, 563+n, *599*
Lidewijde («uw novelle»), V: 654; XI: 789n; XII: *430*, *438*, *488*, *509*, 684, 749, *751*, 766, *774*; XIII: 264; XIV: *655*; XV: *65*, 99, *240*, *241*, *251*; XVI: *530*; XVIII: 706; XXII: *599*+n
Litterarische fantasieën, V: 324; VII: 311-313, 599; XII: 684; XVI: *132*, *188*, *196*, 214, 241, 398; XVII: 156; XVIII: 186, *215*, *229*, *230*, *486*, *489*; XIX: 459, 580n; XX: *138*; XXI: 106; XXIII: 603n
Litterarische fantasieën en kritieken, XI: 674n, 788n; XII: 182n, 235n, 359n, 556n; XIV: 353n; XV: 19n, 41n, 446n; XVI: 270n, 527n; XVIII: 484n; XXII: 562n; XXIV: *441*; XXV: 48n, 61n
Multatuli (herdruk van «Bemoediging»), II: 662; IV: 460; XII: *539*, 556n, *561*, *631*, *732*; XVIII: *225*, 466, 550; XXI: 91; XXIII: 511, *544*, 563, *753*, 774n
Nationale vertogen, XVIII: 468, 475, 487, 558, 566, 674, 681
Nederlandsche belletrie, VII: 599; XVIII: 468, *486*, 487, *489*; XX: 55
Ongevraagd advies in de zaak van Pierson tegen Réville c.s., XI: 602
Oude romans, XVIII: 468
Robert Bruce's leerjaren, XIX: 569
Schetsen en novellen, XXIII: 510
Ten Kate en zijn Schepping, XII: *236*+n, *431*
Tweede kamer en de staatsbegroting voor 1865, de, XI: 511n, 654n
Van Napels naar Amsterdam, XVIII: 468; XXII: 580
Verspreide polemische fragmenten, XX: *86*
Busken Huet, Gideon, XII: *170*, *226*, *239*, *576*, *721*, 749; XIII: 262, 265, 266; XIX: *288*+n; XXIII: *588*+n, *726*+n
Busken Huet-van der Tholl, Anne D., XI: *662*, 663; XII: *170*, *185*, *561*, *575*, 612, 613, *676*, 684, 749, *751*, *773*; XIII: 262, 264, 265, 393; XV: *241*; XXII: *521*; XXIII: *588*+n, 603; XXIV: 329
Buss, Ernst, XVIII: *413-415*+n, *424*, *425*
Christliche Mission, die; ihre prinzipielle Berechtigung und ihre praktische Durchführung, XVIII: *413*+n
Bussy, de: Cosquino de Bussy, Izaak J. le
Butler, Benjamin F., XI: *748*, *749*
Butsbach, XIX: *144*
Büttner (Hauslehrer van Wouter), XXI: 301; XXIII: *50*, *54*, 127, 128, 264, *390*, *522*, *570*, *571*, 592
Buijn, Dirk A. (resident van Bantam), IX: 644, 650
Buys, VIII: 67n
Buys, de Bordes & Jordan; firma, XVIII: *537*
Buijs, Arnoldus, XIV: 28a, 29, 51a+n, *169*, 258a, 260, 358, *554*; XV: *335*, *336*, *365*, *415*, *439*+n, 440, 509, 510, 673, *683*; XVIII: 23n, 178n, *298*+n, 526n, *537*+n, *538*, 545, *555*, *564*, *572*, *573*, 619; XIX: *652*; XXII: *551*+n
Gedachten, voornamelijk over de

godgeleerdheid, geneeskunde rechtsgeleerdheid en letteren, XVIII: 178n, 526n, 545, 546, *555*, *564*, *572*, *574*, 619; XIX: *652*; XXII: *551*+n
Groen van Prinsterer en zijne Javaantjes, XXIV: 709
Kultuurstelsel, het; zijne misbruiken en leemten, XVIII: 530, *573*; XXIV: 709
Buys, Dirk (boekhandelaar te Rotterdam) (zie ook: Hoeven en Buys, van der), XX: *65*, *82*, *112*, *269*, *432*, *444*, *457*, *472*, *473*, *508*, *518*, 592n; XXI: *46*, *54*, *79*, *202*
Buijs Czn., G. van, XXII: 106
Buys, Johan Th., II: 18, 670, 775n; VI: 208, 781n; X: 729n; XVI: *288*, *458*, 460; XXIII: *31*+n
Buys, Klaas: Buis, Klaas
Buys Ballot, Christophorus H.D., XXII: *678*+n
Buijskes, Arnold A., IX: 351; XIV: 510
Buijtenste, Aagje G., VIII: 28
Bijdragen en mededeelingen van het historisch genootschap (periodiek), XXII: *764*+n
Bijdragen tot de taal- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië (periodiek), XXI: 702; XXII: 122
Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde (periodiek), IX: *282*
Bye: Does de Bye, van der
Bylandt, Charles M.E.G., graaf van, XXII: *610*+n
Bijnevelt, XX: 360
Bijns, Anna, XV: 780
Bijpost, mw., IX: *279*
Byron, George N. Gordon, lord, I: 137, 264, 554n, 568n; II: 327, 775n; VII: 16–18, 20, 92, 763n; X: *203*; XI: 63, *200*, *213*; XII: *485*+n; XIV: 296, 383; XV: *60*, *770*, *771*; XVII: 134, *187*, 711; XIX: *271*; XX: *207*, 379; XXII: 178, 241, 313; XXIII: 461; XXV: 91
English bards and Scotch reviewers, XII: *485*+n
Hours of Idleness, XII: 485n

Cabanis, Pierre J.G., XXIV: 203+n
Rapport physique et du moral de l'homme, XXIV: 202n
Cabet, Etienne, XXIII: *681*+n
Voyage en Icarie, XXIII: *681*+n
Caecilia (periodiek), XIV: 611a; XV: *430*+n
Caers, Jeanne F.J.E., X: 14n, *53*, *83*
Caesar, Gaius Julius, I: 551n; II: 390, 428, 775n, 790n; IV: 476, 485, 590, 665, 770n; V: 61, 310, 564; VI: 562, 691, 789n, 803n; VII: 363, 367; XII: *200*; XIII: 565; XVI: 352; XVIII: 675; XIX: *357*, 470, *755*; XXII: 114n; XXIII: 741n
De bello Gallico, XXII: *671*
Cagliostro, Alexandre, graaf (Giuseppe Balsamo), III: 291; IV: 513, 770n
Cahen, XVII: 103
Calas, Jean, II: 99, 775n; XXI: *51*+n
Calcar-Schiötling, Elize C.F. van, IV: 693; XV: 487; XVII: 578; XVIII: 643+n; XIX: *374*, 394, 403, 472+n, *723*; XXV: 114a+n
Op de grenzen van twee werel-

den. Onderzoek en ervaringen op het gebied van het hoogere leven, XVIII: 643+n; XIX: 472
Uit het leven voor het leven: XXV: 114n
Calderón de la Barca, Pedro, XVII: 739
Caligula (Gaius Caesar, romeins keizer), I: 142, 554n; VII: 236, 237, 763n; XIII: *140*+n; XX: *533*+n; XXIII: *439*+n
Callet, Jean F., V: 338, 345, 346, 732n
Supplément à la trigonométrie sphérique et à la navigation de Bezout, V: 732n
Calm, von, XIII: *122*
Calvijn, Johannes (Calvinus), II: 432, 692; III: 246, 595n; IV: 209, 271; V: 541; VII: 749; VIII: *366*; IX: *165*; XIII: *413*; XIV: 163; XV: 619; XVIII: 720; XX: 547
Cambacérès, Jean J., hertog de, V: 364, 732n
Cambier, mw., IV: 623, 624; IX: *238*, *240*
Cambridge, George W.F.C., hertog van, XII: *445*
Cambronne, Pierre J.E., graaf, I: 470, 554n; II: 22, 487, 775n; III: 168, 348, 351, 433, 434, 595n; V: 320, 732n, 746n; VI: 113, 781n; XV: *201*; XIX: 713, *718*, *843*; XX: *286*; XXI: *586*
Cameus (kapitein), XI: 605
Camille, I: 555n; V: 732n
Camillus, Marcus Furius, VI: 781n
Camões, Luis Vas de, XIV: 238
Campagne, H.C.A. (boekhandel te Tiel), XIX: 852; XXI: 33, 231; XXII: *671*, *672*
Campbell, Marinus F.A.G., XVII: 290, 311, 383; XVIII: *135*+n, 317; XIX: *615*, 617, *642*+n; XXI: 778+n
Annales de la typographie neérlandaise au quinzième siècle, XVII: 311, 383
Campe, Friedrich (uitgever te Hamburg), XV: *161*
Campe, Julius (uitgever te Hamburg), IV: 525
Campe, von, XII: *357*
Camper, Petrus, XVII: *309*+n
Verhandeling over den besten schoen, XVII: *309*+n
Camphausen, Otto von, XII: *47*, *87*, *92*, *93*, *113*, *114*, *417*, *422*
Camphuysen, Dirk R., III: 217; VII: 145, 303; XIII: 191, 192; XVIII: 256+n
Camijn, Jean, IX: 322
Candace, koningin van Ethiopië, XXI: *191*+n
Candolle, Alphonse L.P.P. de, XV: 544+n
Histoire des sciences et des savants, XV: 544
Canova, Antonio, V: 59, 732n
Cantagrel, Félix F.J., XIII: *659-661*
Canterbury tales: Chaucer, Geoffrey
Capadose, Abraham, XI: *114*, 789b; XXI: *141*+n, 142, 143
Capel, W.C. (zie ook onder ps.: Florentijn), XXIV: 399+n
Capelle, Arend G. van, VIII: 700n
Capellen, Godert A.G.Ph., baron van der (G.G., 1816-'26), I: 96, 435, 555n; IX: 247, *610*, 692b; XIV: 510
Cappellen: Capellen, Godert A.G.Ph., baron van der

Caracalla, Marcus Aurelius Antonius (romeins keizer), III: 130, 595n; V: 84, 732n; XXIII: *439*
Carcano, XIV: 278
Cardinaal, XIV: 35
Carlo ?, XIV: 619
Carlyle, Thomas, XVIII: 182; XXI: 27n; XXII: 275+n
On heroes, hero-worship and heroic in history, XXII: 275+n
Sartor resartus, XXI: 28+n
Caroline (Carolina F. Holle?), VIII: *523*
Caroline A.E., hertogin van Brunswijk, koningin van Engeland, VI: 307, 781n
Caroline Mathilde, koningin van Denemarken, XVI: 747n
Carolus, Charles E.P., I: 57, 89, 115, 118, 119, 168, 190, 191, 193, 194, 202, 258, 259, 261, 270, 304, 305, 333, 336, 352, 364-366, 369, 370, 411-414, 427; II: 141, 187, 192; III: 362; V: 416, 469; VI: 132, 333; IX: 408, 413n, 451+n, 452, 453, 461, 464n, 465n, 467n, 468n, 469n, *473*, *500*, *502*, *547*, *549*, *550*, *589*, *600*, *615*, *618*, 642, 693b, 969n; X: 390, 391, *396*, *397*, *398*, 570, *707*, 737n; XI: *352*; XII: 255, 329, *465*+n, *487*, *715*, *716*; XIII: 110, 175, 180-182; XIV: *362*, *370*; XVIII: 236; XXI: *610*; XXII: 756n
Carolus, mw., I: 411, 412, 427; VI: 333; IX: 468n; X: 391, *396*, *397*, *707*; XII: *716*; XIII: 110, 180, 181; XIV: *362*
Carolus, P.C.E.: Carolus, Charles E.P.
Carpentier, XXI: 458
Carrara, Francesco, XXI: 120
Carré, Oscar, IV: 142
Carrol, IX: *284*
Carsten, XI: 330
Cartenstat, Hubertus J., VIII: 91, 683b; XXIV: 518+n, 740n
Cartesius: Descartes, René
Cartouche (Louis D. Bourguignon), IV: 219, 770n; X: *115*; XXIII: *652*
Casas, Bartolomeo de las, III: 291, 595n
Casaubonus, Isaacus, VII: 582, 763n
De Romanorum satira (*De satirica Graecorum poesi et Romanorum satira*), VII: 583
Casembroot, François de, XXI: 287, *405*+n; XXII: *469*+n
Casimir, Jan, XXIV: 109
Caspar, Joseph, III: 425
Caspersz, J.A., XXIII: 381+n
Casselsches Adress-Buch für das Jahr 1852, X: 24
Castelnau, Henri P.J.A. de, XII: *426*
Castiglione, Ferrante Gonzaga, markies van, XII: 359n
Caston, III: 40
Castor (zie ook Siddin), IX: *613*
Castrop, Hendrik van, III: 261
Catalina, Lucius Sergius, III: 563, 595n, 618n; IV: 419; V: 753n
«Catalogus der tentoonstelling van oudheden», XVIII: 619
Cate, ten: Kate, Jan J.L. ten
Cate, ds. ten, XIII: *257*
Cate, Jan ten, XIII: 207, 209+n, 235n, *258*, *279*, *280*
Gezondheid en maatschappelijk welzijn. Gedachten en opmerkingen, XIII: *209*+n, *258*, *279*
Cate, Johanna C. ten, X: 739n

Cate, Johanna M. ten, X: 739n
Cate, S.H. ten (boekhandelaar te Zwolle), XI: *305*, *308*, *311*, *313*
Cate Fennema, E. ten, XXIV: 669
Catharina (ps. van J.C. Jolles-Singels), XIX: *619*
Catherine de Médicis, koningin van Frankrijk, XXI: *481*+n; XXII: 518n; XXIII: 469
Catilina, Lucius Sergius, XVI: 249n
Catinat, Nicolas de, XV: 72; XXII: *520*+n
Cato, Marcus Porcius, III: 595n, 617n; V: 735n; XIII: *133*; XIV: 632n; XX: 124n; XXI: *37*, 78n, *600*; XXII: 110; XXIII: 28n; XXV: *114*
Cato, Marcus Porcius (Uticensis), II: 790n; XIII: 565
Cats, Jacob, III: 100; VII: 591, 666, 667; VIII: 55n; XVII: *246*, 570; XVIII: 400, 498; XIX: *58*, 304, *372*, *738*, 895, 914; XXIII: 256; XXIV: 396
Catullus, Gaius Veterius, VI: 439, 782n
Caus, Salomon de, V: 41, 733n; VI: 272; IX: *118*+n; XV: 637+n; XVII: *367*
Caux, Salomon de: Caus, Salomon de
Cavour, graaf Camillo Benso di, V: 358, 733n
Celebes, gouverneur van: Bik, Pieter
Cellini, Benvenuto, XXII: 680+n, *683*
Leven van Benvenuto Cellini, het, XXII: 679n, *683*
Cemp: Kempff, J.W.
Cendrillon, van het Théâtre du Châtelet, XV: 451
Cercle artistique, scientifique et littéraire, te Antwerpen, XII: *51*, *65*, *70*, *91*, 96-98, 103, 104, 106, 107, 113, *138*, 143, 148; XIII: *321*, *369*, *382*, *679*; XVII: 737
Cervantes Saavedra, Miguel de, III: 547, 548, 595n, 599n; V: 506-508, 733n; VII: 457, 572, 763n; XII: *370*; XV: 754; XVI: *622*; XXI: 248; XXII: 125; XXV: 71
Don Quichote de la mancha, II: 715; III: 546, 547, 595n; V: 506, 507, 666, 733n; VI: 57, 784n; VII: 763n; XII: *370*; XVI: *633*; XIX: 929; XX: *584*
Chaix d'Est-Ange, Gustave L.A. V.C., III: 97, 596n; IX: *281*; XXIII: 670+n, *680*, *689*
Chambord, Henri C.F.M.D. d'Artois-Bourbon, graaf de, VI: 467, 789n; IX: *133*; XII: *200*; XIV: 575n; XVI: 428n, *489*+n; XXII: 761+n
Chamisso, Adelbert von, XXIII: 510; XXIV: 310n
Champollion, Jean F., IV: 133, 771n; VII: 387; XIX: 78n
Changarnier, Nicolas A.T., IV: 650, 771n
Chantepie de la Saussaye, Daniel, III: 191, 193, 195, 596n; IX: *279*, *299*+n
Chapsal, Charles P., I: 457, 569n; III: 335, 614n
Charbon, XII: 766, 767, *771*+n; XIII: 16n
Charivari, le (periodiek), II: 354
Charlemagne: Karel de Grote
Charles I (Stuart), koning van Engeland, I: 556n; XVI: 97n
Charles I/II (Stuart), koning van Engeland, IV: 314; XIV: *207*

Charles VI, koning van Frankrijk, V: 60
Charles VII, koning van Frankrijk, XV: *790*
Charles VIII, koning van Frankrijk, XXI: 386n
Charles IX, koning van Frankrijk, XXI: 478n; XXII: 518n
Charles X, koning van Frankrijk, IV: 229; XVI: 486n; XX: *207*, *233*; XXII: 756n
Charles, Rudolf (ps. van Ablaing van Giessenburg, Rudolf C. d'), III: 231; XI: 407, 786n
Bliksemschicht der XIXe eeuw, een, XI: 786n
Chasles, Philarèthe, XIV: *631*+n; XX: 241
Chassepot, Antoine A., IV: 771n; V: 61, 733n; XII: *494*; XIII: *49*
Châtaigneraie, François, seigneur de la, V: 735n
Chateaubriand, François R. de, V: 748n; XII: 257, 330, *488*, *496*, *513*, *514*; XIV: *94*, 377+n; XV: 72, *763*; XVI: *649*; XXIII: 484+n, 513, 564
Atala, ou les amours de deux sauvages dans le désert, V: 748n; XII: 257, 330, *514*
Génie du Christianisme, le, XII: *514*; XIV: 377+n
Histoire de France jusqu'à la revolution de 1789, XV: 72
Martyrs ou le triomphe de la religion chrétienne, les, XIV: 377+n
René ou les effets des passions, XXIII: 482n
Chatelain, J.B.F.E. de, XXIV; *724*
«Ronces et epines» (*Ronces et chardons*), XXIV: *724*
Chateleux, Engelbert M. de Navarre de, XVIII: 684n, *767*+n; XIX: 320+n, *505*, *552*+n; XX: *102*, *103*; XXI: *76*; XXIII: *118*+n, 551
Chandosse, XVIII: 684+n, *767*+n; XIX: 320, *505*, *552*+n; XX: *102–104*; XXIII: 117n
Chateleux, Jean J.A. de, I: 343; VIII: 297n; IX: *281*, 693b; X: 19n, *44*, *46*, 48n, *54*, *57*, 737n; XII: *529*, 601n, *630*, *631*, *633*, *643*+n, *648*, *659*; XIII: 308n
Chateleux, J.J.M. de: Chateleux, Jean J.A. de
Chatrian, Alexandre, XXIII: 725+n
-zie ook onder: Erckmann, Emille
Chatterbox (periodiek), VII: 535
Chaucer, Geoffrey
Canterbury Tales, XVIII: 300
Chauvin, Victor, XVI: *58*+n
Chénier, André-Marie de, IX: *600*; XIX: 246+n
Chesterfield, Philip D. Stanhope, 4e graaf van, V: 757n
Chevallier, IX: *279*
Chevreux, Georges, XVII: 759
Chiaramonte, XV: 696
Chiauw, radja van, IX: *86*+n, 91n
Chigi, Flavio, XIII: *574*
Chilo, II: 479, 776n; V: 97; VII: 774n; XIX: *194*
Chivot, Henri, XXI: 353n
-zie ook onder: Audran, Edmond
Chlodowiecki, Daniel N.: Chodowiecki, Daniel
Chodowiecki, Daniel, XXIII: 297+n, *570*+n
Choiseul, Étienne F., hertog de, IV: 192

«Chrestomathie van het Nut» (*Nederduitsche chrestomathie*), VI: 477
Chrispijn, Louis H., XVIII: 517
Chrispijn-Stoetz, Marie, XVIII: 517
Christelijk album (periodiek), XXIV: 528, 529, 532n
Christelijke huisbijbel. De tekst der gewone of staten-overzetting overgezet en ingericht voor de huiselijke bijbellezing en het godsdienstig onderwijs, door C.E. van Koetsveld, III: 99
Christelijke volksalmanak (periodiek), XI: *53*
Christiaan VII, koning van Denemarken, VI: 794n, 801n
Christiaan IX, koning van Denemarken, XXIII: 704n
Christiaan, F., VIII: 44
Christiaanse, J.H., XI: 341, 362, 363, 371, 372, 393, 460, 469, 471, 472, 473, 475, 476, 478, 480, 481, 483, 484, 497, 512, 538, 555, 670
Chronicon Egmondanum, VI: 804n
Chrysale (ps.), XV: *120*
Churchill, Charles, VII: 648, 650, 651, 653, 659, 663, 667, 670
Ciccolini, XVI: *317*; XIX: 296
Ciccolini, S.A., XIX: 296, 297
Diepe ademhaling, hare verhouding tot de gezondheid en de zangkunst, XIX: 296, 297
Cicero, Marcus Tullius, III: 35, 225, 359, 596n, 597n, 599n, 618n, 625n; IV: 228, 334, 527, 578, 606, 664, 767n, 770n; V: 753n, 757n; VI: 618, 638, 639, 642, 677; VII: 49, 59, 60, 63, 306, 581, 612; XI: *308*; XII: *299*; XIV: 383; XV: 121n; XVI: 249n, *535*; XVII: *189*; XVIII: *233*, *234*, 675; XIX: *172*, 219, *357*, 469, 472, 486+n; XXI: *190*, *375*, *492*; XXII: 593n, *720*; XXIII: 422, *426*; XXV: *141*
De divinatione, IV: 767n
De officiis, III: 225, 599n; IV: 770n; V: 757n; VII: 63; XV: 121n
De oratore, III: 225, 599n
Pro Amerino, XXII: 593n
Tusculanae disputationes, XXII: 593n
Cimon, VI: 193, 782n
Cincinnatus, Lucius Quintius, VII: 307
Circulaire
«gedenksteen», XXIV: 277, 331
«gevelsteen», XXIV: 264-265, 329, 352+n, 374+n, 489
«*Landgenoten*» ten behoeve van de huldeblijk in 1882, XXI: 591-593n, *621*, 643n, 644, *648*, 651-655+n, 658-660, *662*, *663*, 667-669, *670*, 673, 694-696, 699, 702, 708, 715, *748-750*, 768+n, 769, 779, 782n, *796*, 799-807+n; XXII: 19n, 27, 31, 32, 34+n, 36, 37+n, 39-41, *44*, *47*, 52-56, *58*, 64, 65, 68, *70-72*, 73-76, 78-80+n, 82-84, 88-91, 93, 94, 96-99, 101, 106, 107, 110, 121, 126-128, 131, 133, 138-140, *144*, 146, 150-152, 155, 156, 159, 161, 168, 175, 176, 178, 188, 190, 191+n, 194-196, 203-208, 212, 218-220, 223, 226, 227n, 231, 233, 235, 239, 244, 258, 260, 263, 273, 290, 291, 299, 359, 360, 363, *403*, *443*, 448, 571n, 774; XXIII: *64*; XXIV: 145, 223+n; XXV: 237n
«*Ten behoeve van Tine en de kin-*

deren», mei 1866, XI: 599-604, 607, 626, *629*, *630*, *637*, *638*, *644*, *645*, *649-652*, *657*, *658*, *667*, *669*, 711; XII: 181; XIV: 267, 269, 279, *427*; XVI: *289*; XXIV: 634
Civilis, Claudius (Gaius Julius), III: 417, 596n; IV: 585; XXII: *691*+n
Civilis, Paulus Julius, III: 417
Civiltà cattolica (periodiek), XIII: *519*
Claasen, Petrus J., XIX: 972b
Claassen, F. (boekhandelaar te Brussel), XI: 32, *579*
Claassens: Claeszen, Reinier
Claessen, XII: *361*
Claesz van Ilpendam, Jacob, VI: 633, 634, 638, 643, 645, 649, 651, 652, 726; VII: 87, 501, 502; XVI: 279
Claeszen, Reinier, VI: 703; XVII: 704; XIX: *132*, *230*, *270*; XXI: *191*, *586*
Clairon, Claire J. de la Tude, X: 713
Clant, Jan H., VIII: 46; IX: 25, 26
Clant van der Myll, Antoine J., XVI: 756n; XIX: *375*, *498*+n; XXI: *626*; XXII: *732*, *733*, 785n
Clant van der Myll, Marie, XXI: *102*, *104*
Clant van der Myll, Ton, XXI: *102*
Clant van der Myll-Piepers, Adriana J.F. (Jeanne) (zie ook onder ps. Holda), XVI: 17n, 178n, *704*, *708*, *748*, 756b, 758n; XVII: 236, *364*+n; XVIII: 126n, 559n; XIX: *144*+n, *155*, *156*, *160*, *361*+n, *375*, *397*, *457*, *497*+n, *498*, *514*, 577, *643*, *690*, *904*, *905*; XX: 113, *197*+n, *198*, *213*+n, *228*, *236*, *246*, *257*, *365*; XXI: *96*, *99*, *102*, *104*, *105*, *122*, 180, *273*, *626*, *796*; XXII: 785b; XXV: 84n
Clara de chanteuse: Bakker, Th.H.
Claretie, Jules, XXIV: 64+n
«Boum-boum», XXIV: 64+n
Clarker (Clark, Latimer), XII: 645
Classen (boerenfamilie te Holtum), XII: *662*, *783*+n
Classen-Kappelmann, XI: *755*, *766*; XII: *26*, *203*, *229*
Claudius (Claudianus), XXIII: 538n
Claudius, Matthias (zie ook onder ps. Asmus), V: 760n; VI: 485, 782n; VIII: *222*; XI: 333n; XVII: *193*; XXIII: *539*
Claudius, Tiberius (romeins keizer), II: 772n; VI: 306
Clausewitz, Karl von, IV: 665, 771n; XXIII: *441*+n
Hinterlassene Werke über Krieg und Kriegführung, XXIII: 437n
Clavel, F.T. Bêque de, III: 229; XIX: *154*
Geschiedenis der godsdiensten behelzende de oude en hedendaagse godsdienstige gebruiken, plechtigheden en leerbegrippen van alle volken der aarde, XIX: *154*
Cleef, gebr. van (uitgeverij te Den Haag), XV: *734*, *736*, 737, *741*; XXII: 61
Cleerens, Constance, VIII: *566*, *648*+n, *649*, *654*+n
Cleerens, Joannes B., I: 401, 555n; IV: 36, 771n; VI: 244, 300-302, 309-311, 782n; VIII: *555*, *556*, 646n, 653n, *666*+n; IX: 51n, *84*, *89*, 91, 244n, *256*, 693b, 702n; XV: 350, 351, 460+n; XVIII: *521*; XX: *207*; XXI: *362*+n, *474*+n; XXIV: *696*+n

Clemens XII, paus, II: 432
Clement, G.B., XI: 330
Cleobolus (Kleobolus), II: 479, 776n; V: 97; VII: 774n
Cleon (Kleoon), XV: 403
Cleopatra VII, koningin van Egypte, V: 60; VI: 612
Clercq, de, XXIV: 285
Cleijndert, K., VIII: 60, 63
Clio: Keteh, si Oepi
Clito (?), XXI: 158
Clive, Robert, lord, XV: 56+n
Cloë: Luzac, Anne
Cluinet: Quinet, Edgar
Cluwen, IX: *73*; X: 533
Cluwen, mw., X: *270*
Cnejus Naevius: Naevius, Gnaeus
Cnoop & co. (boekhandel te Rotterdam), XVII: *616*
Coan, XXV: 203
Cobbett, William, XVI: 413
English grammar, an, XVI: 413
Cobden, Richard, IV: 447, 771n; V: 358, 734n
Coblenz, burgemeester van: Stromeyer
Coblenzer Tageblatt (periodiek), XI: *631*
Coblenzer Warte (periodiek), XI: *780*
Coblenzer Zeitung (periodiek), XI: *761*, *769*, *774*, *775*, *784*; XII: *38*, *41*, *45*, *594*, *594*, *617*, *637*
Coblijn, Jufr.: Stolk, Alexandrina
Coblijn, N., IX: *347*+n, *348*
Coburg-Gotha, Ernst II, hertog van Saxen-, XI: *730*, *739*, *758*; XII: *311*, *725*, *726*; XIII: *67*, *87*, *106*, *119*, *123*, *343*, *386*
«Coburger staatsblad» (periodiek), XIII: *121*, *343*
Coburger Zeitung (periodiek), XII: *43*, *44*
Cocceus Nerva, L., VII: 584
Cock, Henri de, XVII: *717*
Cock, Paul de: Kock, Charles Paul de
Coehoorn, Menno baron van, XXIV: *686*+n
De versterckinge des vijfhoeks met al zijn buytenwercken, XXIV: 673n
Coen, Jan Pzn. (G.G., 1619-'23, 1627-'29), III: 607n; IV: 26, 69, 223, 269, 771n; XIV: 380
Coen et cie., J.B. de, XI: 398
Coenen, W.N., XXIV: 374, 398, 488
Coens, M. (ps. van Penning, Willem L.), XVIII: 799n; XX: *227*+n; XXI: 87+n, *95*+n; XXIII: 304+n, *358*+n; XXV: 102n
«Aan de dichter Multatuli», XXV: 102-103, 156n
Gedichten I, XVIII: 799n
Max Havelaar (gedicht), XX: 225n
Coerdes, mw., XVII: 103
Coeverden, G.A. van, XXIII: 506
Coevorden, Joël S. van, IX: 676
Cohen, (Joseph?), III: 229
Cohen, Alexander, XXIII: 663
Cohen, Ferdinand, XII: *201*
Cohen, gebr. E. & M. (boekhandel te Arnhem), XXI: *566*; XXII: *708*; XXIII: 509n
Cohen Stuart, Abraham B., I: 307; IV: 675, 685-687; XV: 541, *570*, 652; XVI: 21n, 37, 41n, 55n, *56*+n, *57*, 60-63, *65*, *66*, 68-72+n, *79*, 85, 347a, 350, 400+n, *407*+n, *408*, *410*, 416a, 418, *419*+n, *422*, *434*, 756b; XVII: 46+n, 61, 62, 133, *145*, *154*, 231n, 290, *308*, *330*,

607+n, 608, 742, *763*; XVIII: 21n, *139*, 182+n, 183, *322*, *458*+n; XXII: *504*; XXV: *29*+n, 34n, *35*, *36*, *37*, *38*, *39*, 52+n, 108, 130n, 132, 237b+n
Geschiedenis van baron Sakendher, XVI: 757n
Multatuli en Jocrisse, XVI: 757n; XVII: 46, 61, 62; XVIII: *458*+n; XXII: *504*
Cohen Stuart, James W.T., XV: 543, *584*, 795b; XVI: 21n, 41-45+n, 48, 49, 52, 64, 65n, 68, *407*+n, *408*; XVII: 605a, 682n, 737; XVIII: 21n, 23n, 67a, 70-72, *139*, *166*, 180-183, 285a, *322*, 327a, 432; XXIV: 268, 269, 498n; XXV: *32*, 34n, *33*, 52, 108n, 237n
Bestrijding van Multatuli, XXV: 108+n
Multatuli-vergoding, XVII: 605-608, 683+n, 737; XVIII: 183; XXV: 106+n, 130, 133
Cohn, M., V: 471
Colbert, Jean B., XV: 72; XXIII: *726*
Coldenhoff, IX: *68*
Colenbrander, XIV: 230
Colenso, John W., III: 190, 597n
Coligny, Gaspard de, III: 604n; XXI: *481*+n; XXII: *520*+n
Collard, Albertus P.A.: Collard, Petrus A.A.
Collard, Petrus A.A. (militair kommandant van Lebak), I: 304, 305, 326, 338, 352, 409, 556n, 558n; IX: *542-544*, *550*, *568*, *601*, 631, 633, 693b; X: *398*; XI: 96n, 789b; XIII: 182, 183; XVI: 36; XVIII: 236; XIX: *405*, *407*, *409*, *765*; XXI: *605-607*, *609*, *610*, *613*, *614*, 673, 682, 683, 707, 804; XXII: 19n, 29, 34, 53, *71*, 84, 106, 187
Collatinus, Lucius Tarquinius, VI: 407, 782n, 793n
Collem, Abraham E. van, XXIV: 409+n
Collignon, Charles E., XVI: 401
Machines, les, XVI: 401
Collot, mw., XI: 94
Colston, Ed., XII: 663n
Columbus, Christophorus, I: 306; II: 35, 266, 776n; III: 216; IV: 236, 315; V: 549; VI: 272, 617, 691, 803n; VII: 653, 746; XI: *175*, *192*; XII: 728; XIV: 238; XV: *95*, 614; XVI: *151*, *159*, *173*, *186*, 211; XVIII: 789; XXI: 345, *419*, *579*; XXIII: *308*, 485, 565; XXIV: 83, 174; XXV: *40*
Commerce de Gand, le (periodiek), XII: 363n, 365n, 378a, 383, 384
Commynes, Philippe de la Clyte, sire de, V: 306, 734n; XXIV: *686*+n
Comte, Auguste, V: 96, 734n, 747n; XII: *733*?; XV: *188*; XVI: *701*, *702*; XVIII: 566+n, 673n; XXIII: 26
Comte, Maurice le, XI: 731, 741; XII: 208, 441, 442, 569, *636*, 654, 667, *697*, 705, *750*; XIII: *62*
Comte-Vigo, mw. le, XI: 730, 741; XII: 208, 442
Condé, Louis II de Bourbon, prins de (le grand Condé), XIV: 609
Condé, Louis H.J. de Bourbon, hertog de: V, 550
Cönen (W. Könen), XIX: *80*, *81*, *83*
Confucius, I: 40, 556n; II: 35, 479, 776n; III: 63, 597n; VII: 715,

768n; XVIII: 756; XX: *583*; XXI: *164*+n; XXV: 175
Congressen
Congres der internationale vereeniging tot bevordering der sociale wetenschappen, II: 166, 167, 783n; III: 365, 366, 368, 442; IV: 445; VI: 700; XI: 252n, 377+n, 384, *385*+n, 386n, 391, 396n, *398*, 399, 418n, 522; XII: 99, 122, *198*, 276n, *299*, *436*, *519*, 679, 748; XIII: 108, 167, 555n, 561, 566a; XVIII: 203; XIX: 30; XXII: 38; XXIII: 450; XXIV: *612*+n, 615
Congrès des étudiants progressistes (Brussel 1884), XXIII: *236*, 241n, *263*, 276, *411*
Internationaal vrijdenkerscongres (Brussel 1880), XX: 501+n; XXIV: 203
Internationaal vrijdenkerscongres (Amsterdam 1883), XXII: 722, 725, *747-749*
Derde Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Brussel 1851), VII: 744n
Negende Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Gent 1867), XII: 10n, 17n, 18n, *150*+n, *274*, *276*, 290, 291, *299*, 301, *307*, 341n, *343*, *359-361*, 363, *365*, 366-369+n, 374n, 378-380, 383, 385, *386*, *388*, *389*, 392, *393-396*, 399, 400, 405n, 409, *410*, 412+n, 413, *416*, *424*+n, *425*, *429*, 781n, 798n; XIII: 111n, 303, 375; XIV: *572*; XXIV: 203, *639*+n
Tiende Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Den Haag 1868), IV: 108, 235; VI: 131; XII: 781; XIII: 19n, *112*+n, 131n, 264, *548*; XIV: *356*, 376; XV: *313*+n; XX: *556*; XXIV: 182n
Elfde Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Leuven 1869), XIII: *548*, *681*, 725n; XV: 218+n; XXIV: 183+n, 411
Twaalfde Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Middelburg 1872), XV: *312*+n, *313*, 394, *436*+n
Dertiende Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Antwerpen 1873), IV: 693; VII: 306, 308, 310, 313; XVI: 100n, *212*
Veertiende Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Maastricht 1875), IV: 687, 690
Achttiende Nederlandsch taal- en letterkundig congres (Breda 1881), XXI, *451*
Tweede Vlaamsche congres (Gent 1867), XXIV: 642n, 644
Congreve, Richard, V: 734n
Catechism of positive religion, the, V: 734n
Congreve, sir William, II: 776n; V: 61
Coninck, De, XIII: 569
Conrad, Karl E., XIII: *498*
Conscience, Hendrik, III: 422, 597n; XII: 399; XV: 567+n; XVI: 100; XVIII: 65; XXI: 392n, *450*, *451*, 455, *492*; XXII: 53
Leeuw van Vlaanderen, de, III: 597n
Conscience-Album. Noord Nederland aan Hendrik Conscience, 25 Sept. 1881, XXI: *451*
Constantijn (ps. van: Does-Scheltema, Maria P.W.C. van der), VI: 130, 783n; XIV: *655*+n; XV:

41n, 43, 45, *46*, *65*, 69, 75, 99, *205*, 208, *213*, 218, *240*, 244, *251*, 504; XVI: 77, 334, 335, 605; XIX: 566+n; XX: *154*+n, 182+n; XXII: *430*+n; XXIII: 605+n, 699
Frederik Warrens (*Frederik Marrens*), XX: *154*, 182
Hilda, VI: 130, 783n; XIV: 609, *615*+n, *653*+n, *655*, *658*; XV: 42+n, 43, *65*, *94*, *197*, *201*, *204*, *205*, *212*, 220, 503, 504, 571, 578; XXII: *430*+n
Victor d'Avelyn, XVI: 334+n
Constantijn de grote (romeins keizer), I: 229, 556n; II: 395, 396, 630, 776n; IV: 211, 681, 710; V: 743n, 746n; XI: *125*+n
Constanzer Zeitung (periodiek), XIII: *331*
Constitutionnel, le (periodiek), XVI: *152*; XXV: *44*
Contemporary review, the (periodiek), XII: 742a, *752-754*, 763n; XVI: *152*, 169n; XVIII: *373*; XX: 35; XXIV: 413; XXV: *43*
Content, L., XXIII: 506
Conti, Charles E., XIII: *579*
Conzen, XII: *661*
Cool Thz. (Fzn.), G., XIII: *207*, 245; XXIV: 669
Cool van Bokma, W. (boekhandel te Sneek) (zie ook: Bokma...), XIII: 274, 721n; XXIV: 730n
Coolen: Koolen, P.A.
Cooper, James F., IV: 682, 771n
Laatste der Mohikanen, de, IV: 771n
Cooper, Robert, III: 229, 597n
Coorengel, Claas G., VIII: 67n, 68n, 642n, 684b; IX: 377, 378, *387*, *391*, 393, 394, 666, 693b; XV: 509, 510; XVIII: 500; XXIV: 502
Coorengel, *mw. Claas G.*, XXIV: 502
Coornhert, Dirck C., XIII: 721n
Copernicus, Nicolaus, III: 603n; IV: 236, 772n; V: 336; XIII: 47n, *71*; XV: 614; XXII: 564
De revolutionibus orbium caelestium, IV: 772n
Coppée, François J.E., XV: 449; XVIII: *549*+n, *560-563*+n; XXIII: *361*+n
Luthier de Crémone, le (*Viool van Cremona, de*): XVIII: *560*+n
Coppenol / Koppenaal / Kopeschaar, XXI: *230*
Coquelin, Constant, XVIII: 660
Coquerel, Athanase J., III: 190, 597n; XIII: *413*
Corday d'Armont, Marie A.A.C. (Charlotte), II: 397, 776n; VI: 794n; X: *649*
Cordens, XIII: 433, 444, 455
Coriolanus, Gnaeus Marcius, IX: *602*, *614*; X: 178, *179*
Corneille, Pierre, I: 555n; II: 664, 776n; V: 439; XIII: *364*; XV: 514; XVIII: *382*, *522*; XIX: *648*; XX: 342; XXI: 780; XXII: 282n
Horace, I: 55n; XXII: 282n
Cornelia, II: 397, 776n; IV: 775n
Cornelis, Abraham, XI: *451*
Cornelis, Andries, VIII: 24
Cornelis Abraham (oppasser), IX: *68*
Cornelisse, Piet J., X: 602
Cornelissen, C.H. , XXII: 423n
-zie ook onder: Snelleman, Johannes F.
Cornets de Groot van Kraayenburg, jhr. Johan P., III: 76; VIII:

74, 76, 78; X: *404*, *405*, *412*, *413*; XXV: *85*
Cornil, André V., XX: 87
Du cancer et de ses caractères anatomiques, XX: 87
Coronel, J., XXII: 291
Coronel sr., Samuel, III: 30, 597n; XIX: *900*, 916; XX: 27, 45, *286*
In 't Gooi, III: 30; XIX: *900*
Correggio, Antonio Allegri da, IV: 768n
Correspondance d'Alexandre Farnèse (ed.: Gachard, Louis P.): Farnese, Alessandro
Correspondenz-Hoffmann (periodiek), XII: *689*
Cort, Frans J. de (ps. van: Brandts Buys, Ludwig F.), XI: 515n, 560; XXV: *50*+n
Cort van der Linden, Pieter W.A., IV: 262; XVIII: *362*; XXI: *37*, *51*, 113, 119+n, *149*, *183*, *580*
Cortés, Hernán, II: 35, 777n; III: 613n; V: 739n; IX: *609*; XI: *175*, 797n; XVI: *593*; XXIV: 675n
Corver, Neeltje, VIII: 32
Corver Pieters., P., VIII: 32
Corijn, Désiré, XIV: 492, 497; XVI: 360, 386; XVII: 730, 731; XVIII: 44
Corijn-Driessens, Elise: Driessens, Elise
Cosman, X: *164*
Cosman jr., XI: 331
Cosman, A.C., XXIII: 714+n
Cosman, Herman, XXIII: 132n, 233n, 244, 275n, 280, 773b; XXIV: 24n, 313, 314, 372
Nosca, een gedicht, XXIII: 773n
Wilde halmen, Een bundel vaerzen, XXIII: 132n, 133n, 233+n, 244, 773n
Cosquino de Bussy, Izaak J. le, XXI: *88*+n, *149*, *183*, *190–192*, *237*
Coss, Heinrich C.W., X: 17n, 24; XI: *224*
Coss, Ottilie N.C.M., X: 16n, 17n, 18n, 23+n, *87*, *400*+n, *423*, *426*, 537n, *686*; XI: *224*+n; XIV: 98+n; XVIII: *228*+n, *323*
Costa, Isaäc da, V: 324; VII: 18, 19, 91, 765n; X: *237*; XI: 789n; XII: *238*; XV: 488, *684*; XVI: 113, 137, 705n; XVII: 385n, 634; XVIII: 621; XX: 406; XXI: *141*+n, 142, 143; XXII: 100, 253; XXIII: 461, 509, 510; XXIV: 288, 426, 441
Dichtwerken (*Kompleete dichtwerken. Uitgegeven onder toezicht van J.P. Hasebroek*), XXIII: 510
«Gaaf der poëzy, de», VII: 765n; XVI: 705n
Slag bij Nieuwpoort, de, XV: 488
Vijf en twintig jaren, XVIII: 621; XXIII: 461
Coster, IX: *260*
Coster, D.J., XI: 331
Coster, Laurens Janszoon, I: 456; III: 333, 597n, 611n; IV: 633, 780n; VII: 373, 501; XVII: 399; XX: *126*+n, *127*; XXI: *437*; XXIII: *150*, *705*
Coster & zoon, Hermanus (boekhandel te Alkmaar), XIX: 822
Cosijn, A.J., XVI: 385a
Cosijn, Peter J., XVII: 127n; XVIII: 292+n, 307; XXIII: *190*+n
Eenige taal- en natuurkundige ontdekkingen van dr. J. van Vloten beoordeeld, XVIII: 307
Couperus, Louis M.A., XV: 795n

Couperus, Petrus T. (zie ook onder ps. Petrus), VIII: *609*, *610*, *613*, 684b; XXII: 342a, 346
Coupie (Goupil, kunsthandel te Den Haag), XXI: 645
Courant van Dendermonde (periodiek), XII: *436*, *437*
Courbet, Jean D.G. (Gustave), XIV: *149*; XXV: 49n
Courcy, de, XIX: *341*
Courier de Méré, Paul-Louis, XXV: 220+n
Courier dit Dubekart, Agathon M., VI: 313-327, 781n, 783n; XV: 459n; XXV: *20*+n, 137+n, 138
Feiten van Brata Yoeda, of Nederlandsch-Indische toestanden geschetst, VI: 295, 313-318, 320, 322, 326, 327, 384, 783n; XV: 460+n, 521, *522*, *523*, 528, 567; XXII: 147; XXV: 137n
Courrier de Genève (periodiek), XIII: *413*
Courrier du Bas-Rhin, le (periodiek), XII: *434*, *443*
Courrier du Dimanche (periodiek), XI: 752; XII: *171*, *493*
Couvée, M.M. (boekhandel te Den Haag), XV: 697; XX: 232; XXI: 101; XXII: 61
Covielle (ps. van Albert Rogat), V: 658
Cowley, Henry R. Wellesley, earl, XIII: *626*
Cramer, Friedrich, XVIII: *606*
Denkwürdigkeiten der Gräfin Maria Aurora Königsmarck und des Königmarckscher Familie. Nach bisher unbekanten Quellen, XVIII: *606*
Cramer, Joseph H., XXIII: *123*+n
Cramer, mw., IX: *279*
Cramerus (Ernst W.?), X: *212*
Cranenbr., X: *40*
Crébillon, Prosper J. de, XV: *61*+n
Credietvereeniging te Amsterdam; directeuren der, XI: 447, 465
Cremer, Alexander, XXI: 317n
Cremer, Jacobus J., I: 482-484, 556n; XII: *138*; XIII: 20n, 712, 722b; XIV: 676n; XV: 706+n; XVI: 166, 213, *239*, 284, *300*, 446, *459*, *521*; XVII: 154; XVIII: *94*, *109*, 110, *111*, *251*, *308*, *376*, *561*+n, *562*, *779*, 799n; XIX: 958; XXI: 9n, 25n, *319*+n, *320*, *348-350*, 358, 359, *361-363*, 366, 367, 369, 387, 388, *398*, *484*, *632*; XXIII: *350*, 510
Bella Roel, XVI: *300*
Betuwse novellen, I: 556n; XIII: 20n, 722n; XXI: 317n
Boer en edelman, XVIII: *561*, *779*; XXIII: *350*
Bruur Jaopik, XIII: 712
Daniel Sils, XXI: 317n
Docter Helmond en zijn vrouw, XXIII: 510
Hanna de Freule, XV: 706+n; XVI: *300*
Lelie van 's-Gravenhage, de, XXI: 317
Op den zolder. Eene schets. Geheel ten voordeele van den noodlijdenden ten gevolge der overstroomingen binnen Nederland in 1861, I: 482
Overbetuwse novellen, I: 556n; XIII: 20n, 722n
Pauweveerke, 't, I: 482
Tooneelspelers, XVIII: *308*; XXIII: 510
Wiege-Mie, XXI: *320*+n, *350*
Cremer, Jan H., VIII: *96*, 97, 235

Cremers, Epimachus J.J.B., XV: 648, 649; XVI: 681
Crémieux, Isaac A., III: 97, 597n
Cressonier, XIV: 537
Creutz Zzn., J.S., IX: 314
Crillon, Louis de, XV: *64*+n; XXII: *700*+n
Crisafulli, Henri, I: 309, 567n; XVIII: 336, *437*, 449, 465, 466, 568, 583, 621, 622; XXIV: 412
Cristiaans: Christiaanse, J.H.
Critter, de, XIII: 497
Croesus, koning van Lydië, IV: 622; XIX: 542
Crombrugghe, Jozef van, XIX: 63n
Crombrugghe's genootschap, van, III: 393; XII: *341*, *343*, 364-368, 374, 376-380, 382-384, *386-388*, 390-392, *395*, *397*, *398*, 399, 402-406, 414, *415*, *436*; XIII: *365*+n, 452, 457, 458+n, 466, 467+n, 474, 475; XIV: *169*, *554*; XV: *335*, *336*; XIX: *64*+n; XXIV: 644+n
Crommelin, mw., IX: *279*
Cromwell, Oliver, I: 455, 556n; II: 232, 233, 777n; III: 332, 597n; IV: 652, 767n; XII: 679; XVI: *98*+n; XXII: *719*+n
Crone, Bernardus B., VIII: 599n, *603-606*, *610*, *627*, 684b+n; IX: *659*+n; XIX: *843*
Crookes, sir William, XV: 97, 123
Croupier: Uit het leven van een croupier
Cruikshank, George, VI: 165, 166, 783n; XVII: *301*
Cruis, Gregorius, III: 260
Cruptorix, III: 417, 597n
Cujas, Jacques, V: 589, 735n
Cumberland, Ernst A., hertog van, XXIII: *707*+n
Cummins, Maria, XXIII: 698+n
Lamplighter, XXIII: 696n
Cuny (leesbibliotheek), XIV: *144*
Cuperus Azn, B. (boekhandel te Bolsward), XI: 58
Curiatius, I: 555n
Curtius, Marcus, I: 470, 556n; II: 22, 419, 487, 777n; III: 90, 348-351, 431, 598n; VI: 130
Curtius Rufus, Quintus, XVIII: *410*+n
Historia Alexandri Magni, XVIII: 407n
Cuvier, Georges, baron, IV: 529, 772n; V: 21, 22, 735n; VII: 653; XIV: 609+n; XVIII: 696+n
Recherches sur les ossements fossiles, V: 735n
Cuyp, Albert, V: 387, 388, 735n; XII: 741
Cuypers, Petrus J.H., XXIII: *416*+n, *439*
Cyprianus, Thascius Caecilius, VI: 673
Cyrenius, XXIV: 262
Cyrus de jonge, IV: 772n
Cyrus de oude, koning van Perzië, IV: 571, 768n, 772n; V: 60; VI: 673
Czerny, Karl, XXI: 458+n
Czolbe, Heinrich C., III: 230

D., juffrouw van: Rooyaards, mw.
Daalen, E.C. van, IX: *236*, *238*, *239*, *263*, *279*, 403; XV: *742*
Daalen jr., E.C. van, XV: 728, *731*, *733*, *742*
Daalen, G.H. van, XXII: 202
Daantje: Verschuer, Adriaan D., baron van

Daehne van Varick, August von, XXII: 513n, 581, 742+n, *745*, 786b; XXIII: *572*+n, 675+n
Alliance italo-papale, l', XXII: 710, 711
Restauration de la royauté légitime à Rome, la, XXIII: 571n
Daendels, Herman W. (G.G., 1808-'11), I: 54, 317, 318, 553n, 556n; III: 276-280, 598n; VI: 142, 783n; XIV: 517, 518, 521; XXII: 528
Daenens, XVII: 730, 731; XVIII: 44
Daffis (uitgeverij te Parijs), XIV: *143*; XXV: *200*
Dag, broeder (ps. van Junghuhn, Franz W.), XIV: 165
Dagblad der Vereenigde-Staten van Europa (periodiek), XII: *473*
Dagblad van Nederland (periodiek), XI: *772*+n; XV: 441
Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage (periodiek), III: 390, 610n; IV: 108, 109, 117, 220, 239, 258, 271; V: 64, 309, 310, 464; VI: 174-179, 185, 197; XI: 157n, *433*, *772*, 796n; XIII: 297n, *674*a, *676*, 677n, 678n; XIV: 33+n, 34, 193n, 196, 200, 210, 337, *388*, 391, 413a, 418a, *429*, 434a, 439a, 447, 480, *571*, 594; XV: *46*, *48*, *289*; XVI: *152*, *530*; XVII: 417, 423, 491, 496, 710a; XIX: 799a, 809, 810, 831; XXI: 657a, 658, 723; XXII: 48a, 102a, 157, 201, 269; XXIV: 97a, 127a, 193n, 222a, 601n; XXV: *43*
Dagbladet (periodiek), XVI: *152*; XXV: *44*
Dageraad, de (periodiek), I: 515n, 547n, 557n, 566n; II: 21, 61, 179, 301-304, 332, 345-348, 511, 678, 710, 748n; III: 215, 220, 279, 410, 598n; X: *82*, *84*, *94*, *98*, *99*, *214*, *224*, *260*, *267*, *408*, *425*+n, *428*, *434*, 484, 497n, *504*, *511*, *584*+n, *586*+n, *587*+n, 595n, *605*, 629n, 702n, 723n, 725n, 726n, 731-733n, 739n, 741n; XI: 320n, *360*, 540, 556+n, 596, 701a, 787n, 788n, 792n, 800n, 803n; XIII: *219*, 302n, 374a, 547a, 612n, 619a, 639n, 646a, *649*, 662a; XIV: 30a, 159a, 166, 187n, *190*+n, 232n, 244a, *251*+n, *252*; XV: 664; XVI: 756n; XVII: 45n; XIX: *308*, 975n; XXI: 106n; XXII: 310n, 328a, 332, 342a, 527a, 540a, 542a, 545a, *548*, 563, 564, 592a, 625a, *628*, *633*, *688*, *689*, *698*, *717*, *718*, *745*, *747*, *748*, 773n; XXIII: *29*, *33*, *54*, 137a, 138, 139, 172a, 223a, 228, *235*, *240*, *244*, 247, 252, 253, 254, 260a, *261*, 291a, 312a, *358*, 381, *561*, *566*, 582, 590, 603, 632a, 636, 766, 774n; XXIV: 24n, 279a, 281a, 292, 295a, 298a, 310a, 312a, 313a, 314a, 316a, 319, 320, 372+n, 442, 445, 451, 463, 577n, *596*, 622a, 623, 739n; XXV: 214
Dageraad, de (vereniging), I: 557n; III: 608n; X: 734n; XI: 251n, 341+n, 359n, *360*, 362 (notulen), 368 (ntl.), *369*+n, 371 (ntl.), 375 (ntl.), 377n, 379 (ntl.), 393 (ntl.), 400n, 413 (ntl.), 419n, 448 (ntl.), 453 (ntl.), 460 (ntl.), 466n, 467, 469 (ntl.), 471 (ntl.), 472 (ntl.), 475 (ntl.), 476n, 478 (ntl.), 480 (ntl.), 482 (ntl.), 483 (ntl.), 484 (ntl.), 497 (ntl.), 509 (ntl.), 512 (ntl.), 514 (ntl.)+n, 516 (ntl.), 520 (ntl.), 538 (ntl.),

544 (ntl.), 555 (ntl.), 669 (ntl.), 701, 786n, 788n, 794n, 795n, 797n; XII: *91*+n, 797n; XIII: *219*+n, *276*+n, 282 (ntl.), 299 (ntl.), 302 (ntl.), 303, 311 (ntl.), 374n, *424*, 619, 632 (ntl.), 639n, 662, 664, *703*; XIV: 160, 162-164, 166, *191*, *215*, *217*, 225, 252+n, *275*, *286*, 304n, 462, 675n, 678n; XV: 594n; XVIII: 395 (ntl.); XIX: 102; XXII: 20n, 54, 299n, 310 (ntl.), 328, 331, 332, *374*+n, 376+n, 500, 502, 505, 506, 515n, 540-542, 544, *548*+n, 631n, *688*, *712*, 716n; XXIII: 19n, 139, 246, 261n; XXIV: 284, 291+n, 372, *596*

Dagmar, prinses van Denemarken: Maria Fjodorowna, grootvorstin van Rusland

Dagobert I (frankisch koning), V: 61; VI: 785n

Daguerre, Louis J.M., II: 777n

Daheim (periodiek), V: 471

Dahomey, Gle-Gle, koning van, V: 62; XIX: 692

Daily news, the (periodiek), XII: 668a, *703*, 704, 763n; XIII: *132*; XIV: 374, 434; XV: 580; XVI: *152*; XXII: *746*; XXIV: 413; XXV: *43*

Daim, IX: *574*

Daissa: Ba Dassia

Dakier, II: 128; IX: 553

Dall'Ongaro, Francesco, XV: 589

Dalloz, Désiré, X: 441

Dalto (ps.), XXIV: 193

Dalwigk, Karl F.R., XI: *726*; XII: *228*, *233*, *234*, *418*, *517*, *531*, *571*; XIII: *102*, *422*, *618*, *620-623*, *627*

Dam, Alida van, XVI: 387; XIX: 768; XXV: 151

Dam, Karel van (Kareltje), X: 539n, *592*+n, *596*, *603*, *606*, *615*, *622*, 683?; XI: *42*+n, *82*+n; XIX: 116+n, 139n, *150*, *205*+n, *400*, 972b

Damad, IX: 556

Dame aux camélias, la: Dumas (fils), Alexandre

Dame blanche, la (opera): Boieldieu, François A.

Damen, Johs., VIII: 56

Dammers, Frederik E., IX: *262*, *263*, *276*; X: 373, 385, 411, 412, 461, 462, 508, 521, 527, 528+n, 574, 584+n, 588n, 652, 656, 662, 663, 674; XI: 20, 234, 238; XIV: 544; XXIV: 582+n

Damping, si, VIII: *254*, *263*

Dandé (dessahoofd Soekaradja), IX: 560

Daniels, Cornelis, IX: *251*

Danneman, XII: *517*

Dannenfelser, W.F., XXI: *54*, *63*, *218*; XXIII: *349*

Dante Alighieri, II: 664, 777n; IV: 293; V: 757n; VII: 365; XIV: 298; XV: 261n; XVI: 318n; XVII: 613, 698; XVIII: *655*, 798n; XX: *155*, *467*, *496*, *515*; XXI: *464*, *667*, 730n

Divina commedia, la, II: 777n; XXI: 730n

Danton, Georges J., III: 97, 598n; XVIII: 686; XXIII: *652*

Dapperen, van, XXIV: *549*+n

Darboy, Georges, XIV: 561+n

Darie (Darim?), IX: *574*

Darim (dessahoofd Poetjangparie), IX: 420, 423

Darius, koning der Perzen, II: 389, 777n

Darius Ochus, IV: 772n
Darmstädter Zeitung (periodiek), XI: *763*, *779*; XII: *466*; XIII: *629*
Darwin, Charles R., II: 688; III: 598n, 623n; IV: 103, 104; VI: 121, 783n; XI: *333*; XIII: 453, 461n; XIV: *658*; XV: *205*, *212*, *213*, 215; XVII: 290; XIX: *774*, 957; XX: *185*, *208*, 376n; XXI: *57*, 70, 92, 132, 152, 178+n, 185; XXII: *713*; XXIII: 25, 26, 617+n; XXV: 97+n
Darwins theorie toegepast op den groei der taalplanten: (*Darwinsche Theorie und die Sprachwissenschaften*); zie onder: Schleicher, August
Dash, Gabrielle A., gravin, III: 563; IV: 419, 689
Daud, hadjie, VIII: 135
Daudet, Alphonse, XX: *114*, *560-562*+n; XX: *540*+n; XXI: *454*, 686n
Fromont jeune et Risler aîné; moeurs Parisiennes, VII: 654
Lettres de mon moulin, XX: 539n
Nabob, le, XX: *560*+n, *561*; XXI: *454*
Numa Roumestan, XXI: 689+n
Rois en exil, les, XX: *560*+n, *561*; XXI: *263*, *454*
Tartarin de Tarascon, XX: 539n
Daulnis, Justus L.: Aulnis, Justus L. d'
Daum, Paul A., XXII: 218a, 233, 251
Daumer, Georg F., III: 230, 598n; XXII: *642*+n
Dauphin, de (Louis de Bourbon, «le grand Dauphin»), XXIII: 266n
Davey, XIX: *80*, *357*
Davobode (periodiek), XI: 314a
Dawatie, IX: 555
Day, XV: 73
Daijie, IX: 452, 453, 454
Deák, Frans, graaf, XII: *271*
Dean, mw., X: *32*
Débats: *Journal des Débats* (periodiek)
Debatte (*Wiener Debatte?*, periodiek), XIII: *639*, *640*
Decken, Claus von der, XIII: *229*
Decker, Aagje C., VIII: 26
Decker, Jeremias de, VII: 580
Decker Zimmerman, Johannes, III: 281, 601n; XVIII: *197*; XX: *207*
Dedel, C., XVII: 591
Dedem, Willem K., baron van, XII: 795b; XIV: 375+n; XV: *250*
Deeleman: Hageman, Johannes M.
Deeleman, Charles T., XV: 219+n
Deenik, A.A., XXIV: 602
Defoe, Daniel, I: 556n; IV: 277, 284-290, 772n, 785n; V: 387, 735n; VI: 653, 783n; XII: 739; XIV: 334; XIX: 805; XX: 289
Robinson Crusoe, IV: 772n, 785n; V: 735n; XIX: 805, 884; XX: 46, 289; XXI: 59; XXII: *387*, 487, 579, XXIII: 217 (?)
Dehli, Bahadur Sjah, koning van, I: 554n
Deibert, J.F., IX: 55
Deighton, IX: *74*
Deinse, van (te Egmont), XVIII: *789*, *790*
Deins(z)e, C. van (te Gorcum), XXIV: 374, 398, 489
Deiss, Mina, X: 540n, 541n, 598n, *690*, *692*, 737b; XI: 40n, 63n, 96n, *99*+n, *103*+n, *105*, *108-110*,

114+n, *122*, *143*, *321*?, 789n; XII: *636*, *643*, *657*, *717*
Deiss, Oscar F., X: 540n; XI: 63n
Déjazet, Virginie, VI: 309, 783n
Dekamerone: Boccaccio, Giovanni
Deken, Agatha, I: 553n; II: 57, 773n, 775n; VI: 485, 752, 753, 783n; VIII: 60, *586*; IX: 104n; XVIII: 370n; XIX: *373*; XX: 233
-zie ook onder: Wolff, Elisabeth
Déking Dura, XXII: 68
Dekker, juffr., XVI: *650*
Dekker, vrouw, IX: *279*
Dekker, Aaltje, X: 741n; XIX: 751n
Dekker, Anthonij, VIII: 28
Dekker, C., IX: 314
Dekker, Engel Douwes: (Douwes) Dekker, Engel
Dekker, Engel G., VIII: 20n, 25+n, 26; XIX: 629n
Dekker, Engeltje E., VIII: 19n, 20n, 22n, 27+n, 28+n, 31
Dekker, G., XVI: *626*
Dekker, J., XV: 394+n
Paar ton, een, XV: 393n
Uurtje in eene dorpsschool, een, XV: 393n
Dekker Lzn., K., VIII: 56
Delangle, Claude A., IX: *281*
Delaroche, Paul H., II: 565, 566, 777n; VII: 314, 315
Delathuy, X: 14n
Delavigne, Jean F.C., X: 745n
Delbaere, XII: *573*, *574*; XVIII: *371*; XXII: *45*
Delbaere, L.J., XXII: 140
Delbrück, Rudolf von, V: 12; XIII: *34*, *48*, *163*, *320*
Delden, van, VIII: *613*
Delden, van, XIX: *430*
Delden, van (firma Van Delden en co.), IX: *82*, *88*, *101*, *281*, 405
Delden, A. van, XIX: 790; XXIV: 191
Delden, Albert van, XVI: 681
Delden, Jan van, VIII: 24
Délebecque, XIX: *678*, *679*, 713
Delftsche courant (periodiek), XIII: 191a, 227n, 230a, 387n, 390a; XVII: 534n, 575; XIX: 52n, *65*, 256n, 290a, 664a+n; XX: 209n; XXI: 48n, *69*, *72*, *74*, *75*, *81*; XXII: 180a, 197, 198, 202, 205, 322n, 323; XXIV: 160a
Delftsche opmerker, de (periodiek), XXIII: 738; XXIV: 114a
Delhez, F., XXIV: 398, 489
Delius, Ludwig E.H., XII: 127
Delpit, Albert, XXI: 526n
Zoon van Coralie, de, XXI: 528+n
Delprat, Izaäc P., II: 708
Delprat, Théodore A.F., XVI: 681
Demak, IX: 556
Demker, Ferdinand (uitgever te Magdeburg), XVII: *53*
Demmers, XX: *389*
Demmin, August, XXII: *729*+n
Democritus, XIX: *195*, 543, *717*; XXI: *190*, 250
Demophilus (ps.), XXIV: 161a, 162+n
Demosthenes, I: 572n; III: 602n; IV: 425, 665; V: 736n; VII: 60, 306, 390; IX: *614*; XIV: 383; XIX: 486, 869; XXI: 90; XXIV: 201
Denekamp, XXI: 146
Denekamp, wed., XIX: *411*
Denhard, XIII: *57*
Denis, Hector, XV: *188*+n, 190, 192, 193
Denkmäler der Kunst zur Übersicht ihres Entwicklungsganges von der

ersten künstlerischen Versuchen bis zu den Standpunkten der Gegenwart, begonnen von Aug. Voit, fortgesetst durch Ernst Guhl und Joseph Caspar (seriewerk), III: 425
Denkwürdigkeiten der grafin Maria Aurora Königsmarck und des Königmarckscher Familie: Cramer, Friedrich
Dentu, E. (uitgever te Parijs), I: 567n; XVIII: 336n, 465, 621; XXIV: 412
Depman, J.R., IX: 55
Deprez, X: *39*, *47*, *83*
Deprez, mw., X: *39*
Deprince, Laurent F., X: 14n, *83*, *84*, *110*, *116*
Derby, Edward G. Stanley, 14e graaf van, II: 290; XII: *83*, *693*, *694*, *695*
Dernburg, Friedrich, XII: *228*
Descartes, René, II: 775n, 776n; III: 229, 599n; V: 183, 184, 733n; XII: 107; XVI: *698*; XVII: 275; XVIII: *134*; XIX: 267, *467*, 478, 544, *723*; XXI: 211; XXIII: 295
Desomme, XVII: 730, 731
Destouches, Philippe Néricault, dit, XXII: 593n
Glorieux, les, XXII: 593n
Désijderius (ps.), XVII: 572
Detering, mw., VIII: *89*
Determan, XXI: 278
Dethmers, P.H.T., XXIV: 279
Dethmers, P.M.T. (P.M.F.), XIII: 245; XXIV: 669+n, 670
Dethmers-van Harderwijk, M.H. A., XIII: 246; XXIV: 669
Detmers, H., XIX: 790
Deutsche Allgemeine Zeitung (periodiek), XIII: *305*
Deutsche Jahrbücher für Politik und Literatur (periodiek), I: 305; III: 158; V: 428; X: 732n, 733n; XII: *513*
Deutsche Rundschau (periodiek), XXIII: 590
Deutz, VIII: 79, 676
Deutz, J., XXI: 650n
Deutz van Assendelft, Andries A., IV: 437
Deventer, Conrad Th. van, XXIV: 452n
Deventer, Jules C. van, XVIII: *478*+n
Deventer JSzn., Salomon van, VIII: *645*, *646*; XIV: 516, 517, 519, 521
Bijdragen tot de kennis van het landelijk stelsel op Java, XIV: 516, 519, 521
Deventer courant (periodiek), XI: 317a; XV: 545a; XIX: 463n, 484a, 732n; XXI: 193n, 206a
Deventer weekblad (periodiek), XIII: 86+n, *92*+n; XIV: 296; XV: 191, 218
Deventer zondagsblad (periodiek), XVI: *195*
Deventer-Kruseman, Jenny D.H. C. van (Nen), XVI: 154+n
Devrient, Eduard, V: 741n; XV: 798n
Deyn, de (Seyn, Hendrik de), XIII: 566
Deyssel, Lodewijk van (ps. van Karel J.L. Alberdingk Thijm), XXIII: 596, 599, 617+n, 618n, *721*+n
Over literatuur, XXIII: 617+n, 618n
Diard, IX: *477*
Diaz, Ramon de, XII: *458*

Dibbets: Dibbits, Hendrik C.
Dibbits, Hendrik C., V: 483, 484, 656, 736n; XIV: 350+n, 463-465, 467, 469
Dickelman, Jean H. (ass. res. Krawang), VIII: 417n, 451, *472*+n, *473*, *474*, *487*, *490*, *495*, *496*, *528*, *541*, *545*, *547*, *550*, *551*, *555*, *556*, *566*, *569*, *596*, 599n, 601, *617*, *636*, 637, 641n, *643*, *645*, *647*, *650*, *652*, *657*, *658*, *671*, 675, 685b; IX: *599*, 695n; XV: 515-517; XVIII: 500, *521*; XXIV: 340, 341
Dickelman, mw., VIII: *472*, *495*, *555*, *566*, *569*, *643*, *645*, *657*, *658*, *671*; XV: 516; XVIII: 500, *521*
Dickens, Charles, VI: 275, 278, 784n; XV: 487, *792*; XVI: 101, 274n, *649*; XVII: 353; XVIII: 619, *747*; XIX: *103*, *271*, 313, 316, *505*, *922*, 960; XX: *208*, 275, *322*, 369; XXI: *83*, *166*, *197*, 227, *487*; XXII: *472*; XXIII: *87*; XXIV: 164; XXV: 133+n, *205*
David Copperfield, XXI: 227; XXV: 133n
Dickens' scheurkalender voor 1877, XVIII: 619
Dombey and son, XVI: 274n, 278
Little Dorrit, XXI: *83*
Nicolas Nickleby, XVII: 517
Dictionnaire de l'Académie Françoise. Révu, corrigé et augmenté par l'Académie elle-même, III: 477, 599n; VII: 60, 61; XVI: *187*; XX: *119*, *123*
Diderot, Denis, III: 229, 590n, 599n, 613n; IV: 706; XIV: 383, 432; XV: 151n, 495; XVIII: 678; XIX: 193n, *723*; XX: 272, 273; XXIV: 211
Lettres à Sophie, XX: 272, 273
Didot, Firmin (uitgever te Parijs), XX: *585*; XXII: *656*+n
Dieng, IX: 414
Dientje: Westervoort, Floris van (ps. van Kettmann, Lambertus A.J.)
Diepenbrock, Conradus F., IX: 315
Diepenbroek, A.J., XXII: 284a, 288
Diepenheim, Jan W.C., X: 291, 528, 608
Diepenhorst, Huig (controleur Natal), VIII: 252, 278, 279, 283, 291n, 292n, 301+n, 308, 309, 312, 313, 329, 331n, 332n, 335-339, 347n, *348*, 352n, 353, 355+n, 358, 398n, 399, 407n, 431n, 685b
Dieperink, C.M. (zie ook onder: directeur van financiën), XI: 330
Diephuis, Gerhardus, V: 589, 736n; X: 440, 441, 654
Nederlandsch burgerlijk regt naar de volgorde van het burgerlijk wetboek, het, V: 736n; X: 440, 441, 654
Diepo Negoro: Dipo Negoro
Dierckx, XIV: 492; XVI: 386, 387; XVII: 730, 731; XVIII: 44
Dierkx: Dierckx
Diest, van, VIII: 46
Diest, Gustav von, XI: *732*; XII: *134*, *281*, *618*, *651*, *693*, *777*
Diest Lorgion, Evert J., XIX: *765*+n; XXII: 292, 786n
Diest Lorgion, Gerrit W.W.C., XIX: *411*; XXII: 292
Diest Lorgion, Rudolphina H.C., XIX: *411*, *764*, *765*; XX: *182*; XXII: 292, 786b

Diest Lorgion-barones van Hoëvell, Godartine A.G.P., XIX: *764*, *765*, *906*; XXII: 786b
Diesterman, XIII: *57*
Dieterich, XIII: *102*
Dietsche warande (periodiek), XI: 671, 674n; XII: 359n; XVI: 420, 478, 664n; XVII: 746n; XVIII: *219*, *249*; XIX: 864; XXII: *504*
Dietz (pastoor), XIII: *554*
Dietz, Jacobus P., IX: 676
Diggelen, A.F. van, XI: 132n
Diggelen, A.L. van, XIX: *411*, *475*
Diggelen, P.J.G. van, XXIII: *371* +n
Dikkelmans: Dickelman, Jean H.
Dilleman: Dickelman, Jean H.
Dina: Koning, Gerhardina
Dingelstedt, Franz, XII: *203*
Dinter, XII: *297*
Dio Cassius (Cassius Dio Cocceianus), IV: 625, 773n; VI: 787n; XXII: *671*
Diocletianus, Gaius Aurelius Valerius (romeins keizer), IV: 144, 773n
Diogenes, II: 87, 778n; VII: 224; VIII: *372*; IX: *171*; XIII: *680*; XIX: *195*, 266, 366, 542, *717*; XXI: *190*
Diogenes (ps.), XXIV: 460
Diomedon, V: 748n
Dionys: Dionysius van Syracuse
Dionysius van Syracuse, II: 547; V: 60, 309
Dipo Negoro, pangeran Anto Wirio, I: 313, 555n, 557n, 576n; II: 212, 774n, 778n; VI: 309-311, 784n, 90n; VIII: *376*; IX: 30, *176*, 224, *602*, *610*, 692n, 695b; XIV: 519; XV: 459, 460; XXV: 91n
Dipo Negoro Anom, II: 212; IX: 243n, 695n
Dircks, Hermann C., II: 119; IX: 52n, *69*, *88*, *101*; X: 179, *483*
Directeur der kultures (1852-1856, Severijn D. Schiff), IX: 274, 408, 598, 599, 667, 668, 672
Directeur der middelen en domeinen, IX: 275, 399, 405
Directeur der openbare werken, IX: *561*
Directeur der producten en civiele magazijnen (1842-'44: Ruloffs, '45: Pahud), VIII: 95, 344, 360, 412, 444, *635*, *646*; IX: 27, 28, 209, 210, 272, 599
Directeur van financiën, IX: 400, 401, 402, 404+n, 405, 406, 407, 408, 410n, 472n, 571, 599, 640n, 667, 671n, 674n, 675n; XIV: 381, 545
Directeur van financiën (Diepenheim, Jan W.C. 1860-'61), X: 277n, 309, 431, 618, 619
Directeur-generaal van financiën (J.D. Kruseman, 1842-'44; Ruloffs, J.P.C., 1844-'47; Hora Siccama, jhr. J.F., 1850-'55), VIII: 97, 210, 290n, 393-396, 415n, 420, 423n, 426, 427+n, 430, 435, 436, 440n, 441, 445, 449, 450, 602, *608*, 635; IX: 23, 270, 271, 275, 283, 306
Diritto, il (periodiek), XIII: *417*; XVI: *153*; XXV: *45*
Dirk VI, graaf van Holland, V: 577, 741n
Dirks: Dircks, Hermann C.
Dirks, Antke, VIII: 30
Dirks, Jacob, X: 344, 349, 353
Dirksz, Jan, VIII: 24
Dirksz, Pieter, VIII: 24

Dirksz, Reltje, VIII: 24
Disraeli, Benjamin; 1e graaf van Beaconsfield, V: 617, 736n; VII: 654; XII: *693*, *694*; XIII: *313*; XVI: *649*; XIX: 713
Coningsby, VII: 654
D'Israeli, Isaac, VII: 648, 650, 651, 653, 654, 657, 658, 660-670; XXI: *633*
Curiosities of litterature, VII: 648, 654, 656, 657
Dissel, van, XIII: *217*
Dissel, Elie J.F. van, XIX: 644n, 646, 972b
Dissel, Willem J.L., XXI: 24n, *384-386*+n, 412; XXII: *73*+n
Ditmers, Reina, XXI: 205
Diijie (mandoer Rahong), IX: 423, 425
Djaen, IX: *576*
Djaid: Djair
Djaiman (mandoer Tjibeber), IX: 423, 424, *574*
Djaimoen (posthouder), IX: 421, 432
Djainah, IX: *574*
Djair (mandoer Sawarna), IX: 423, 424
Djakiman, IX: *576*
Djama, IX: *576*
Djamali (kind), IX: 557
Djamalie, IX: 557
Djaman, IX: 560
Djamied, IX: 462
Djapo, II: 128
Djarad, IX: 434
Djariep Ba Sadjie, IX: *576*
Djarman (zie ook Djaiman), IX: 493, 555
Djaya (dessahoofd Tjoerah), II: 128; IX: 553
Djaija Koesoema, toebagoes soeta, XIII: 681
Djaija Negara, raden, IX: 651, 652, 653, 697n
Djengis-Khan (Mongools veroveraar), I: 189, 558n; V: 62; XIX: *334*
Djepo, IX: 553
Djoijor, si, VIII: *254*, *263*
Doassa, si, VIII: *265*
Dochter van Roeland, de. Tooneelspel in vier bedrijven (vertaling door Alberdingk Thijm): Bornier, Henri de
Dodd, G.J.
Ik ben vader! (komedie), XIV: 492
Dodds, J.B., IX: 713; XXIV: 557
Dodo, IX: 213
Doedes, J.A.: Doedes, Jacobus I.
Doedes, Jacobus I., IV: 709, 712; VII: 523; XVII: *76*, *79*, *80*, *84*, *88*, *107*, 134, 135, *171*, *172*, *174*, 177, 217, 219, 433; XX: 96+n, *156*+n
Aanval van een materialist (dr. Ludwig Büchner) op het geloof aan God besproken, de, IV: 709; VII: 523; XVII: *76*, *79*, *88*, 134, *171*, 177
Leer van God, XX: 153n
Doerahman, IX: 455, 458, 460, 461, 463
Doerakman: Doerahman
Doerin, IX: *574*
Does de Bye, A. van der, XIII: 263+n, 264
Does de Willebois, jhr. Pieter J.A.M. van der, XVI: *631*, 681; XVII: *179*
Does-Scheltema, Maria P.W.C. van der (zie ook onder ps. Constantijn), VI: 783n; XIV: 296, 609, *615*+n, 653n; XV: 41n; XVI: 334n; XIX: 566n; XX:

153n, 182n; XXII: 428n; XXIII: 604n
Doesburg, J., XVII: 402; XXIV: 617
Doeselaer, Frans van, XIV: 492; XVI: 360; XVII: 730, 731; XVIII: 44
Dohm, Ernst D., XII: *88*; XIII: *73*, *231*+n
Dohrn, Anton, XXII: 518n
Dohrn, Karl A., XIII: *589*
Dolboere: Delbaere
Dolhain, XXIII: *726*
Dolland, John (Dollond), VI: 317, 784n
Döllinger, Johann J.I., XIII: *686*
Domela Nieuwenhuis, Ferdinand, XIV: 680n; XIX: *174*, *189*+n, 196, 213, 267, *339*, *726*; XX: 143, 144, 183, *525*; XXI: *121*, *440*; XXI: *440*; XXII: 319, *548*+n, 712, 773a, 786b; XXIII: 21n, *30–33*+n, 113n, *115*+n, 125n, *238*, *240*, *242*+n, *243*, *262*+n, 264, *271*, 276n, *300*, *307–309*+n, *319*, *329*, 383, *410*, 535n, 536n, 600+n, 601, 614n, *623*, *626*, 659n, 662, 665, 670, 671, *680*, *681*, *687–692*, *706*+n, 710+n, 711, 715+n, 716, *721*, *722*, 728, 732, 736–739, *742*, 744, 745, 746a, *756*, 773n, 776n; XXIV: 21n, 33, 39, *40*, 41, 43, 46, 50, 53n, 56, 57, 113, 132, 204, 358, 359, 422, 615n, 739b; XXV: *204*+n, 232, 233, 237b, 238n
Hoe ons land geregeerd wordt op papier en in werkelijkheid, XXIII: 715+n
Mijn afscheid van de kerk. Twee toespraken, XXIII: *706*+n
Nog godsdienst? Reeds godsdienst? Toespraak gehouden in de evangelisch-lutherse kerk te 's-Gravenhage op zondag 25 november 1877, XIX: *189*+n, 196, 213, 267; XXV: 204
Domela Nieuwenhuis, Ferdinand J., XXI: *440*
Domela Nieuwenhuis-Schingen Hagen, Johanna F., XXIII: 660; XXIV: 34
Domenech, Emmanuel, III: 425
Dominé, XI: 26, 28, 31
Domitianus (romeins keizer), II: 634, 778n; V: 84, 737n
Dona, Wilhelmina E., VIII: 690n
Donato (hypnose-artiest), XXIV: 169+n
Donau Zeitung (periodiek), XIII: *686*
Donders, Franciscus C., III: 398, 599n; X: 735n; XVII: 290; XVIII: 797n; XXII: *452*; XXIII: *496*+n; XXIV: 739b
Dongso, I: 197, 351; VIII: 104n; IX: *612*
Donker Curtius, Dirk, I: 570n; X: 744n; XXIII: 670+n, *680*, *689*, *692*+n
Donker Curtius-de Salis, *wed.*, XXIV: 399
Donker, D., VIII: 61, 62
Donker, N. (ps. van: Boelen, H.T.), XVIII: 198n
Donkersloot, Nicolaas B., XXII: *643*+n
Donna Diana (blijspel, naar het Spaans van Aug. Moreto, bew. door E.M. West, 1819), XVIII: *42*
Dönniges, Helène von, XXIII: 659n

Doorenbos, Willem (zie ook onder ps. Keerom), XI: 670n; XVI: 447, *630*, 638, *704*, *705*; XVII: *49*, 149?, *209*; XXI: 371, 644, 652, 707, 804; XXII: 65, 84, *599*+n; XXIII: 141+n, 142; XXV: 76+n
Doorman en co. (boekhandel te Breda), XI: 166, *167*, *188*+n
Doorn, Dirk van, IX: 330
Doornik, F.H., IX: 350, 353, 354, 355
Doorninck, J.W. van, IX: 350, 352, 353, 354, 355
Doosselaere, Isidoor S. van (boekhandelaar te Gent), XIII: 706
Dordrechtsche courant (periodiek), XIII: 438n; XVII: 530n, 560a, 563a, 578a, 633n, 656a, 735n; XIX: 191n, 686n; XX: 231n; XXI: 68n, 126n, 157n
Doré, Gustave, V: 83, 737n; VI: 621; XV: 315+n, *702*; XVII: 698; XXI: *732*+n
Dorf und Stadt: Birch-Pfeiffer, Charlotte
Dornseiff, XII: *777*
Dorp, H.M. van, XII: *577*+n
Dorp & co., H.M. van (uitgever te Batavia), XVIII: *605*; XXIII: 200n
Dorp aan de grenzen, het: Lennep, Jacob van
Dorrepaal, G.L. (bankier), XI: 725; XIV: *263*, 375+n, 376, *402*, 433, *653*, *654*; XV: *252*; XX: 548+n
Dosne, Felicie, XIV: *658*+n
Douma, IX: 640
Douwes, Cornelis, V: 338, 737n; XXI: *319*, *348*
Douwes Dekker, Antje (1818), VIII: 21n, 22n, 35, 36
Douwes Dekker, Auguste H.E., IX: 694n; X: 22; XVI: 591n, 641n, 757b; XIX: 25n, 972n; XXII: 194n, 786b; XXIV: 226n
Douwes Dekker, Camille E., IX: 694n; X: 22; XVI: *594*+n, *644*+n, 757b; XXII: 194n
Douwes Dekker, Catharina, VIII: 20n, 33, 48, *534*, *535*, *537*, *549*, 684b; IX: 25, 26, 92+n, 98n, *105*, *108*, *151*, *232*, 244n, 691n; X: 258n, 265n, 304n, *636*, 735n; XI: *490*, 789n; XIX: *882*; XXI: 478n; XXIII: 453; XXIV: 505n, 527+n; XXV: 98n
Douwes Dekker, Corneile (Camille E.), X: 22
Douwes Dekker, Edu (Pieter J.C.E.)
«Aforismen», XXV: 180-183
«Sogno, un», XXIV: 480
Douwes Dekker, Eduard (zoon van Pieter), VIII: *549*, 685n; IX: *287*; XIII: 209, 214, 221; XVI: *595*+n; XXIV: 534n, 535n, *537*, 557n; XXV: *45*
Douwes Dekker, Emilie M., IX: 694n; XVI: 757b
(Douwes) Dekker, Engel, IV: 96, 408-410; VIII: 19n, 20n, 22n, 25n, 31+n, 32+n, 33, 34, 35, 36, 40n, 44, 45, 46+n, 48, 62+n, 69n, 75n, 90n, 91, 415n, *533*+n, *537*, *540*, *549*, *561*, *617*, *669*, 676, 677, 684n, 685b, 691n; IX: 24, 25, *73*, 92, 98-101+n, *145*, *151*, 244n, 694n; X: *255*, 468; XI: *614*; XII: *452*; XVII: 588-591; XVIII: 243; XIX: *882*; XXII: *298*, *709*; XXIII: 26, 453, 454, 494, 512,

564, *571*; XXIV: *75*, 80, 81, 85, 86, 127, 142, 155, 178, 183, 215, 340, 375, 491, 501, 529, 535n, 740n; XXV: *86*, *135*
Douwes Dekker, Engel (zoon van Pieter), VIII: 685n; IX: *287*; X: *259*+n; XVI: *595*+n; XXI: 24n, *339*, 407n, 442+n, *443*, *445*, *447*, 461, 519n, *785*, 804, 811b; XXII: 23n, 194, *754*; XXIV: 487+n, 498n, 534n, 535n, *561*+n, 575+n, 629, 667n; XXV: 237b
Douwes Dekker, François A.G., VIII: 685n; IX: *287*; XXIV: 534n, 535n
Douwes Dekker, Henri J.M., IX: 307n, 694n; X: 22; XVI: *594*+n, *644*+n, 757b; XXI: *512*+n; XXII: 194+n, *754*
Douwes Dekker, Hugo C., XI: 141n; XVI: 757b; XVII: 377n; XXII: 194n
Douwes Dekker, Jan, I: 402, 418, 565n, 581n; VIII: 20n, 35, 39n, 40n, 67n, 69n, 266n, 415n, *491*, *512*, *530*, *535*, *536*, *537*, *549*, *556*, *557*, *563*, *564*, *590*, *611*, 618n, *620*, 685b; IX: 16n, 25, *67*, 87n, 98, 99, 101, 106, *240*, *254*, *262*, *276*, *277*, *287*, 628n, 674n, 694b, 710n, 711n; X: 13n, 15n, 16n, 18n, 19n, 22+n, 25n, *29*, *30*, 31n, *32*, *33*, *35*, *36*, *38*, *41*, *43–47*, *53*, *54*, *63*, *65–67*, *70–77*, *79*, *82*, *84–93*, *95*, *97*, *100–103*, *106*, 107, *108–111*, *113*, *115–117*+n, *120*+n, *121*, *122*, 125n, 126n, *127*, *128*+n, *130*+n, *131*, 132, 133+n, *134–138*+n, *140–145*, *147–149*, *153*, *155*, *158*, *164*, *165*, 166, *168*+n, *175*, *176*, 181n, 182n, *184*, *231*, *232*, 235+n, *236*+n, *237*, *247*, *249*, *250*, *252*, 254n, *256–260*, *268*, *270–274*, *277*, *278*, *280–283*, *285*, *293*, *294*, *296*, *322*+n, *335*, *346*, 347, *354*, *361*, *362*, 378n, *403–405*, *425*, *457*, 467, *468*, *511*, 541n, 542n, *558*, *642*, *651*, *667*+n, *671*+n, *679*, *682*, *683*, *694*, *697*, 698+n, 700+n, 737b; XI: 24n, 64n, 75n, 79+n, *98*, 101n, 111n, 141n, 157+n, 379n, 403n, *668*, *676*, 789n; XII: 695n; XIII: 256+n; XIV: 380, 536+n, 537, 608n, *670*; XV: 51n, *481*, 504, 568; XVI: *595*+n, 757n; XVII: 377n; XVIII: 243, 244; XIX: *150*, *271*, *334*, *373*, *725*, *754*, *774*, 972n; XX: *128*; XXI: 508n, *583*; XXII: *28*, 194+n; XXIII: *503*; XXIV: 226n, 539, 542, 544, 555, 563, 565, 570, 574, 575
Douwes Dekker, Jules A., IX: 694n; X: 22; XXIV: 574
Douwes Dekker, Kornelis (Kees), VIII: 685n; IX: *287*; XXI: 407n; XXIV: 534n, 535n, *558*, 575; XXV: 97n, 237b
Douwes Dekker, Lucie J.M., IX: 694n; IX: 694n; X: 22+n; XVI: 757b
Douwes Dekker, Marie T., X: 22+n; XVI: 757b
Douwes Dekker, Pieter, VIII: 20n, 34, 39n, 41n, 48n, 55+n, 56, 57, 60+n, 62, 90n, 455n, *535*, *537*, *549*, *554*, *582*, *654*, 685b; IX: 24, 25, 99, 104n, *116*, *119*, *120*, *128*, *139*, *147*, *200*, *234*, *277*, *281*, *286*, *287*, *288*, *289*, *370*; X: *258*, *259*+n, 274n, *275*, *277*, *302*, *307*, *335*, *336*, 377n, *456*, *465*, 467+n, 468, *469*, 738n; XI: *368*; XV: 394; XVI: 591n; XIX: *335*, *338*, *339*, *676*, 693; XX: *64*; XXI: 24n, 442+n,

479, 811n; XXII: 786n; XXIII: 453; XXIV: 487, 497n, 498n, 505+n, 534n, 535n, 536, *540*, 540n, 557n, 561n, 565n, 575n, 578, 667n, 739b; XXV: *86*, 97n, 237n
Douwes Dekker, Pieter J. (zoon van Engel D.D.), XXII: 194
Douwes Dekker, Trelus A. (bedoeld is: Jules A.), IX: 694n
Douwes Dekker, Willem, VIII: 21n, 39n, 45, 79+n, *510*, *511*, *536*, 685b; IX: *151*, *161*, *232*, 244n, 694n; XV: 487; XXIII: *640*+n; XXIV: 505n
Douwes Dekker-Abrahamsz, Maria: Abrahamsz, Maria
Douwes Dekker-Bousquet, Louise E.A. (Marie): Bousquet, Louise E.A. (Marie)
Douwes Dekker-Heijning, Theodora C., XXI: *414*, *415*, *431*, *433*, *443*, *445*, *510*, *530*, *531*, 811n; XXII: *28*; XXIV: 487, 629; XXV: 200, 237n
Douwes Dekker-Klein, Sietske E.: Klein, Sietske E.
Douwes Dekker-van Leeuwen, Wilhelmina F.A.: Leeuwen, Wilhelmina F.A. van
Douwes Dekker-Neumann, Louise M., XVI: 757n; XXIV: 458
Douwesz, Pieter, VIII: 19n, 20n, 27, 28, 29, 31
Doyer, Abraham, VIII: 41n, *502*, 686b; XXIV: 533+n
Doyer, Assuerus, VIII: 47
Doyer & Kolff (bankiers), XXI: *272*
Dozy, Gualtherus J., VI: 796n; XV: 719a, 795b; XVI: 109a, *121*+n, 605a; XVII: 60a, *63*, 353a, 355; XXIV: 374
Oudste stadsrechten van Zwolle, de, XV: 795n
Dozy, Reinhard P.A., XI: 379; XIX: 554
«Joden in Mekka, de» (eig.: *Israëlieten te Mekka, de; van Davids tijd tot in de 5e eeuw onzer tijdrekening*), XI: 379
Oosterlingen. Verklarende lijst der nederlandsche woorden die uit het Arabisch, Hebreeuws, Chaldeeuwsch, Perzisch en Turks afkomstig zijn, XIX: 554
Drabbe, XIII: 132+n
Draco, VII: 764n
Dragster courant (periodiek), XIII: 252a+n, 261a
Dreewes, K., VIII: 31
Dresden, Vrouwtje A. (moeder van Kareltje van Dam), XI: *297*
Dresse, A.F., VIII: *317*+n
Dreux, Jan C., XIX: 595
Dreyse, Johann N. von, V: 61, 75, 737n; XII: *466*, *572*, *666*; XIII: *49*, *384*, *385*, 433n
Driesen, Albert A., XI: 40n
Driesinger, XXIV: *596*
Pathologie und therapie (...), XXIV: *596*
Driessem, N.S.: Driessen, B.H.M.
Driessen, XVII: 591
Driessen, B.H.M., XI: 545, 549, 552; XII: 611
Driessen, G. van, XXIV: 669
Driessen, J. van, XIII: 245
Driessen, N. van, XXIV: 669
Driessen, R. van, XIII: 245
Driessen jr., R. van, XIII: 245; XXII: 204; XXIV: 669
Driessen-Peuser, Alida, XI: 40n, *144*

Driessens, Elise (eig.: Corijn-Driessens, Elise), XIV: 492; XVI: 360, 386; XVII: 729, 730
Driessens, Victor, XIV: 492, 495, 496, 497; XV: *153*, 167; XVI: 360, 386, 663; XVII: 322, 578, *663*+n, 719, 727, 729-732, 736, 761, 794n, 798n; XVIII: 43, 44
Drievorst, Johannes, VIII: 698n
Dronkaard, de (toneelstuk): Kotzebue, August F.I. von
Dronsberg, C., XI: 545, 548, 552; XII: 611
Dronrijp, Petrus A., X: 48n, *60*, 738b
Drost, Aernout, XIV: 678n; XVII: 328
Drouyn de L'huys, Edouard, XIII: *532*
Droz, Gustave, XVI: *458*+n, 460
Monsieur, madame et bébé, XVI: *458*+n, 460
Druidink, C., XI: 130
Drusus, IV: 594, 773n
Druten, Johan F. van & A. Bleeker (uitgeverij te Sneek, zie ook bij: Bleeker, A.), IX: *289*; XIX: *642*
Drygalski, XVII: 310, 311
Drysdale, George (auteur van *Elements of...*), II, 686, XVIII: *540*
Du Deffand, Marie de Vichi-Chamrond, markiezin, IV: 104, 773n
Du Barry, Jeanne Bécu, comtesse, IV: 192; V: 61
DuBarry, X: 531
Dubois, XVII: 431, 724
Dubus: Bus de Ghisignies, Leonard P.J., burggraaf du
Duchenne de Boulogne, Guillaume B., XXIV: 556n
Duckwitz, burgemeester van Bremen, XIII: *533*
Duclari: Collard, Petrus A.A. (militair kommandant van Lebak)
Ducrot, Auguste A., IV: 658, 773n
Dudok, C.A.A., XIX: 748n
Duesburg, von, XII: *665*
Dufaure, Jules A.S., III: 97, 599n
Dufresne, J., XVI: 509n
Duirvelt, P.B., III: 260
Duitz, Jozef W.E., XVIII: *254*+n; XXIV: 224+n
Dulaure, Jacques A., III: 229, 599n
Dullert, W.H., XXI: *405*+n
Dumaine, Louis F., XV: 367
Dumas (père), Alexandre, II: 508, 692, 787n; III: 479, 589n, 600n; IV: 418, 419, 689; V: 408, 737n; IX: *568*; XIV: *148*, *389*+n, *390*; XV: 337+n, 338; XVIII: *42*, *383*; XX: 239n, *541*, 550; XXI: *60*?, *139*, *735*
Bouts-rimés, III: 589n; IV: 418
Comte de Monte Cristo, le, II: 693, 787n; III: 600n; IX: *160*
Dieu dispose, XIV: *390*+n
Graaf van Monte Cristo: Comte de Monte Cristo, le
Kean, ou désordre et génie, XVIII: *42*
Trois mousquetaires, les, III: 600n
Dumas (fils), Alexandre, III: 413, 599n; VI: 153, 784n; VII: 587; IX: *282*; X: *51*; XIV: *583*; XV: *248*; XVI: *675*; XIX: *655*; XX: *299*, *301*; XXI: *60*?
Dame aux camélias, la, XXII: 223
Fils naturel, le, X: *51*
Dumas, Marie (fille), IX: *282*
Dumonceau, Charles, II: 167; III: 367, 373; XI: *392*, 395; XII: 99; XXII: 38; XXIV: 616
Dumont, XIII: *385*

DuMont-Schauberg'sche Buchhandlung (uitgeverij te Keulen), XIV: *143*
Duncan, koning van Schotland, III: 611n
Düncker, Franz G., XIII: *460*
Dungen Bille, J.B. van den (drukker te Celebes), XVIII: 665a+n, 669
Dunlop, XIV: 35
Dunlop, John C., XII: *541*
«Geschiedenis van volkssprookjes» (*Geschichte der Prozadichtungen oder Geschiche der Romane, Novellen Märchen usw.*), XII: *541*
Dunois, Jean de, VII: 170
Dupin, André M.J.J., II: 354; XIII: *395*
Dupléix, Joseph F., markies, XXIII: 696+n
Dupont (horlogemaker), XX: *194*
Dupont (notaris te Ober-Ingelheim), XX: 480
Dupont, dr., XXI: *667*; XXII: *356*, *414*, *743*, *744*, *746*, *751*+n; XXIII: *56*, 130, *171*, *407*; XXV: *215*
Dupont, A., XV: 696
Dupont, Anton, XXII: 494, 561, *591*
Dupont, Henriette J., XXII: *356*, *426*, 446, 447, 494, 561, *698*+n, *699*; XXIII: 131+n, 298, *346*, *501*+n, *503*, 535n, *588*, *589*, *620*+n, *621*, 629+n, 647; XXV: *215*
Dupont, Josephine H.: Snelleman-Dupont, Josephina H.
Dupont White, Charles B., XVI: *701*
Dupont-Dames, Josepha W.L., XXI: 381+n; XXII: 561, 588, *591*, *699*; XXIII: 131, 647; XXIV: 68
Duport, Jean E., XI: 421n, *523*+n, 546, 548, 553, 556; XII: 586
Dupui (controleur te Gintong): Puy, N.P. du
Dupuis, XIX: *722*
Dupuis, Charles F., III: 229, 600n, 624n
Aard en oorsprong der christelijke godsdienst, III: 624n
Dupuy (resident van Padang, 1820; Puy, James du), XV: 645
Dupuytren, Guillaume, IV: 540
Düring, von, XIII: *126*
Duru, Alfred, XXI: 353n
Mascotta: zie als *Mascotte, la* onder: Audran, Edmond
Duruy, Jean V., XIII: 421n
Düsseldorfer Anzeiger (periodiek), XII: *649*, *650*
Düsseldorfer Zeitung (periodiek), XI: *734*; XIII: *577*
Duthour Geerling, Ferdinand F., X: 737n
Dutillieux, XVII: 431, 724
Dutillieux, Guillaume A., XIII: *543*+n, 722b; XIV: 42, 46
Dutillieux, Joseph T., X: *504*; XI: 788n; XIII: 722b+n; XIV: 27, 40+n, 48, 675b
Duursma, Aaltje, XV: 663, 665, *668*, 673, *683*, 692; XVI: *422*+n
Duursma, Dirk, XV: 663
Duveyrier, Henri, XV: 52+n
Duymaer van Twist, Albertus J. (G.G., 1851-'56), I: 105, 111, 120, 213, 216, 223, 256, 277, 278, 282, 284, 285, 287-291, 298, 315, 330, 345, 352, 354, 355, 370-373, 375, 384, 389, 400, 405, 412, 419, 421-429, 438, 443, 506, 558n, 560n; II: 14, 75, 94, 96, 98, 99, 127, 132-134, 149, 164, 167, 168,

187–189, 191–195, 225, 226, 282, 287, 298, 342, 478, 487, 492–494, 507, 657, 659, 670, 672, 674, 677, 686, 701, 703, 711, 778n; III: 76, 90, 97, 124, 125, 138, 183, 331, 354, 360, 362, 363, 379, 435, 436, 440–443, 600n; IV: 64, 97, 118, 119, 123, 131, 146, 155, 219, 238, 242, 252, 675, 773n; V: 310, 335, 388, 393, 405, 406, 453, 456, 468, 469, 473, 475, 499, 568, 677; VI: 113, 135, 137, 140, 145–150, 162, 187, 193, 221, 275, 295, 324, 327, 331–335, 345, 383, 386, 700, 784n; VII: 441, 442, 622; IX: 208n, 216, 225, 227n, 230, 263n, 270+n, 295, 296, 297, 305, 306, 307, *340*, 343, 344, 351, 354, 359, 361, 364, 392, 393, 397n, 398n, 408, 409, 410+n, 450+n, 451, 457, 468n, 469n, 470n, 471n, 472n, *520*, 531, 533, 535n, *539*+n, *542*, *544*, *547*, *562*, 566n, 568n, 571n, 580, 581, *583*, *584*, *594*, 598n, 599n, 602n, 603n, *604–617*+n, *621*, 627n, *637*, *638*, *639*, 695b, 702n; X: 14n, 15n, 16n, 20n, *45*, *58*, *63*, *67*, *77*, *86*, *87*, *92*, 104, *109*+n, *110*, *111*, *113*, *114*, *115*, *123*, 125, 132, *135*, *141*, *143*, *153*, *175*, 177, *197*, *232*, *233*, *247*, *249*+n, *250*, *251*+n, *252*, 253, *255*, *258*, *282*, 283+n, *284*, 317, 318, 319, 320, 339, 341, *350*, *351*, *419*, *428*, *469*, *502*, *505*, *514*, 523, 563, *577*, 738n; XI: *37*, *314*, *315*, *320*, *382*, 395, 419n, 562, *582*, 602, *650*, 790b; XII: *140*, 181, *464*, *465*, *510*, *521*, *523*, 663n, 681, *700*, *716*, *718*, 729, *751*, 799n; XIII: 46, 110, 167, 181, 183, 184, 186, 197, *357*, 651, *683–685*+n; XIV: 246, 247, *253*, 259, 313, 314, *327*, *342*, *355*, *360*, *363*, *366–368*, 373, 378, *386–388*, 392, 394, 396, *404*, 434, 440, 445, 470, 476, 514, *574*, 587, 588, 594, *625*, *626*, *634*, *649*, *650*, *669–671*; XV: *58*, *240*, *252*, *295*, 366, 395, *426*, 540, 637, 638; XVI: *292*, *293*, 393, *521*, *523*, *533*, *733*; XVII: *118–120*, 354, 710; XVIII: 193 +n, 311n, *323*, 443, 446, 566, 681; XIX: 521, 522, 540, *620*, 816; XXI: *29*, *42*, 115, 226, *280*, *349*, *350*, 389, *495*, *512*, *548*, *551*, *552*, *605*, *607*, *608*, *611*, *612*, *630*, *632*, 637, 724, 787, *796*; XXII: 20n, *58*, 102, 123, 124, *130*, 142, 148, *158*, 175, 176, 181, 187, *406*, 529, *649*, *650*, 712, *750*; XXIII: *34*, *240*, *322*, *435*, 480; XXIV: 72, 147, 225, 573n, *595*; XXV: *20*, *47*, *57*, *201*+n

Duymaer van Twist, C., XII: 556, 557, *674*

Duijn, F.M. van der, XVII: 591

Duijnen, A. van (boekhandel te Nijmegen), XIX: 831; XXI: 196

Duyse, Herman van, XIII: 286n, 360n, 722b

Gand monumental et pittoresque, XIII: 722n

Duyse, Prudens van, XIII: 722n

Duyvenboode, XIX: *103*

Dijck, A.J. van (ass. res. Pandeglang), IX: 452, 454, 463

Dyckmeester, H., X: 334

Dyes, August, XXIII: *365*, *405*, *406*, 648

Dijk, van, XVII: 103

Dijk, mw. C. van, XVII: 103

Dijk, G.C. van, XXIII: 506

Dijk, P. van, XXIV: 669

Dijkhuis Wz., R.J., XIX: 814a, 815, 865

Dijkstra, R., XVII: 225
Dyserinck, Johannes, XXIII: *44*+n
Boek der spreuken, het, XXIII: *44*+n

E., de hr. en mw., XVII: 718
Ebbecke (boekhandel te Wiesbaden), XVIII: *677*, 679; XIX: *88*+n, *153*, *398*
Ebbinge, XIII: *257*
Ebel, XV: 328
Ebel (restaurateur in de Kalverstraat), XVII: 623
Eberhard (bisschop van Trier), XII: *445*; XIII: *40*, *52*, *141*, *143*, *519*, *536*, *537*, *573*
Eberle, XX: 489, 490
Ebers, Georg M., XIX: 236, 238, *657*+n, 693; XX: *539*+n, *540*, *543*, *560*; XXI: 27, *356*+n, 370, *374*, *383*
Frage, eine, XX: 538n, *543*, *560*; XXI: *357*, *374*
Homo sum, XIX: 236, 238, *657*+n; XX: *560*; XXI: *374*
Vraag, eene; Idylle. Met een houtgravure naar een schilderij van Alma Tadema. (Vertaling van *Eine Frage*, door Martinus Nijhoff), XX: *539*+n, *540*; XXI: 27
Uarda, XIX: *657*+n
Ebner & Seubert, von (uitgeverij te Stuttgart), III: 425
Echavarria, José I., XII: *457*
Echo (ps.), XXI: 646a, 648, 683a, 684, 710a, 711, 743a, 744
Echo, the (periodiek), XVI: 120
Echo de Bruxelles, l' (periodiek), XV: 608n
Echo du parlement, l' (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Echo van het nieuws. Volksblad voor Nederland (periodiek), XXI: 686; XXIV: 94a, 491
Eck, von, XII: *372*; XIII: *117*
Eckart, Carl, XII: *484*, *492*
Eckermann, Johan P., XV: 215+n
Gespräche mit Goethe, XV: 215n
Economist, de (periodiek), I: 491; II: 774n; VI: 277; X: *267*, *268*, *269*, 728n; XXI: 703; XXIII: 382+n, *555*
Edda, I: 41
Edel, Karl F., XIII: *638*
Edelscheim, von, XII: *639*
Edelsheim von Berlichingen, «gravin», XVIII: 723; XIX: *606*, *924*
Eden, P.H. van, XXII: 202
Edinburgh review, the (periodiek), XII: 485n; XV: 705
Edison, Thomas A., V: 652; XIX: 889; XXII: 136
Edmonston & Douglas (uitgeverij te Edinburgh), XII: 239n, *497*, *527*, *528*, *530*, *532*, *537*, *560*, *591*, 620n, 628n, *633*, 644, 645, *648*, 656n, *659*, 664, 679, 697, *723*, 737, 739, 742, 763n, *773*, *778*; XIII: 108; XXIV: 360, 648
Eduards, A.L., IX: 18
Edward I, koning van Engeland, VI: 543, 544, 559, 562, 785n
Eeclecticus (ps.), XVII: 223
Eeden, Frederik W. van (zie ook onder ps.: Paradijs, Cornelis), II: 171n; XXIII: *118*+n, 181n, 536n, 538n, *566*+n, 595a, 600, 606n, 614n, 692n, 774b; XXIV: 24n, 306, 307, 374, 392n, 398, 440a+n, 445n, 451, 453+n, 456, 461, 465, 466, 488
Kleine Johannes, de, XXIII: *566*+n, 595n, 598, 774n

Kunstmatige voeding bij tuberculose, XXIII: 618+n
Studies, XXIII: 595, 596
Eeden-van Vloten, Martha van, XXIII: 615+n; XXIV: 306
Eekhof, J., XXII: 447a, 484, 484, *630*+n; XXIV: 452+n, 456, 461
Eekhof, *mw. J.* (mog. ook als: Sientje), XXII: 442, *630*+n
Eekhoff & zn., W. (boekhandel te Leeuwarden), XIX: 286, 800; XX: 374
Eendracht, de (periodiek), XV: 53a
Eer van Jacob de Vletter, na verwerping van zijn beroep in cassatie, gehandhaafd, de; door een Rotterdammer, XIII: 669
Eerens, Dominique J. de (G.G., 1836-1840), I: 560n; IV: 154; VIII: 67n, 74-76, 78, 686b, 694n; XXIV: 503
Eerste stap van een leerling. Eenige beschouwingen over Multatuli's *Minnebrieven*: Petrus (ps. van Couperus, Petrus T.)
Effen, Justus van, II: 646, 778n; III: 622n; XIX: *373*, *417*
Egb., Klaas, VIII: 26
Egener, mw.: Dam, Alida van
Eggers, Joh. J.; firma Schreuder & Van Baak (boekhandel te Leiden), XIX: 158, 666; XX: 189
Eginhard, XXIII: *41*+n
Egmond, A. (boekhandel te Enkhuizen), XX: 427
Egmond, Lamoraal, vierde graaf van, VI: 803n
Egmond, van & Heuvelink (boekhandel te Arnhem), XX: 248; XXI: 157
Egmonder rijmkroniek (*Chronicon episcoporum trajectensium*): Beka, Johannes de
Egmont, Erve wed. van (uitgeverij te Amsterdam), XVII: *768*
Egoïst, de: Kansleven, E.Z.
Egypte, Ismael, khedive van, II: 794n; XXIII: 462
Eibergen Santhagens, Reinier van, XIX: *615*; XXIII: *579*+n
Eibes (ps. van: Schonck, Everhard J.B.), XVII: *767*, *768*
Vermakelyke slaa-tuintjes, de. Ad fidem veterum membranarum sedulo castigati curis Aebeseii, IV: 689; XVII: *767*, *782*
Eichelsheim, XX: *194*+n, *203*+n, *264*
Eichelstein, XVII: 432
Eichheim, Max, XXII: *671*
Kämpfe der Helvetier und Sueben gegen C.J. Caesar. Eine kritische Studie, XXII: *671*
Kämpfe der Helvetier, Sueben und Belgier gegen C.J. Caesar, neue Schlaglichter auf alte Geschichten, XXII: *671*
Eigen haard (periodiek), V: 650; XVI: 756n; XVIII: 22n, 66, *74*, 720; XIX: 553a, 556a, *563*; XX: 68, 78; XXI: 123, 150n, *494*+n; XXII: *490*; XXIV: 109, 197a, 235n, 241, 248+n; XXV: 201n
Eik Jzn., Josua van, XII: 611
Einde, van den, XVI: 387
Elben, XIII: *66*
Elberfeld, Pieter, IV: 184, 729n
Elberfelder Zeitung (periodiek), XII: *294*, *347*, *422*, *595*; XIII: *97*, *117*, *143*, *320*, *373*, *471*, *511*, *544*
Eldik Thieme, P.J. van, XXI: 105n, 107; XXIV: 372
Electro-Biologie wetenschappelijk verklaard en haar geheimen ontslui-

erd, de; naar de voorlezingen van J.B. Dodds: Stone, G.W.
Elementen der sociale wetenschap, de. De oplossing van het maatschappelijk vraagstuk, door een doctor in de geneeskunde. Vrij naar het Engels (zie ook: *Elements of social science...* en *Grundzuge der Gesellschaftswissenschaften...)*, VII: 676; XVIII: *491*+n, 499, 515, *540*, 619, 730+n
Elements of social science, or physical, sexual and naturel religion (zie voorgaande lemma), II: 686; III: 399; XIV: *621*; XIX: *172*, *174*, *279*, 567
Eliot, George (ps. van Mary A. Evans), XVII: 272; XXIV: 47 +n
George Eliot's life, as related in her letters and journals, XXIV: 47
Elizabeth, koningin van Engeland, I: 170, 564n; II: 522; III: 612n; V: 269; XII: *694*; XVII: 579
Elisabeth van Thuringen, de heilige, V: 53, 60, 737n
Elise (dienstmeisje te Wiesbaden), XIX: *447*
Elise (te Voorburg): Meyde, Elise van der
Elk, H.R. van (boekhandel te Dordrecht), XVII: 633
Ellemeet-De Jonge, Wilhelmina C.P. van, XV: 394
Ellerman, X: *473*, *482*
Ellerman, Harms & co. (boekhandel ter Amsterdam), XXII: 157, 409
Ellstätter, XII: *684*
Eloin, XII: *426*
Elout, Cornelis Th., XIV: 475, 510, 512; XVI: 404; XVII: *194*
Elout van Soeterwoude, jhr. Pieter J., II: 503, 778n
Eloy, saint (sint Eligius), IV: 710; VI: 166, 167, 380, 785n; XV: *256*
Elsevier (uitgeversmaatschappij te Rotterdam), I: 516n; II: 732n; V: 467; XIV: 676n; XX: 9n, 172n, 173n, 568; XXI: 23n, *44*, *162*, 168n, *169*, *323*, *329*, 344, 457, 476, *490*, *505-507*, *509*, *514*, *516-518*, *520*, *521*, 524, 540, 594n, *617*, *618*, 619, *710*, 806, 813; XXII: 193, 282, 284, 360, 409, 427, *496*, 515n, 571n, 626, *665*, *666*, *684*, *707-709*, 787n; XXIII: *30*, 90, *162*, 174, *234*, *237*, 403, 473, 505, 702, 729, 760, 765, 775n; XXIV: 23n, 243+n, 264, 267, 292, 326, 334, 361, 371, 473, 485, 487
Elssler, Fanny, I: 139, 558n
Elssler, Therese, I: 139, 558n
Elst, van der, X: *484*
Elst, van der: Erp, Dirk van
Elvire (Mad. Charles), II: 785n
El(t)z, Johann von der, XXIV: *687*
El(t)z, Lenz von der, XXIV: *687*
El(t)z, Wilhelm von der, XXIV: *687*
Elz., v.d., XXI: *584*
Elzevier, uitgevershuis, III: 535
Emancipation (periodiek), XIII: *413*
Emants, Marcellus, XVII: 742n; XIX: 567n
Embden, Johannes van, IX: 43, 44
Emerson, Ralph W., XXV: 175 +n
Emma, prinses van Waldeck-Pyrmont, koningin der Nederlanden, XIX: 629n, *660*, *908*+n; XXI: 123; XXII: *610*; XXIII: 437n
Emmerich, Andreas, XIII: *583*, *584*

Ems, burgemeester van (1866), XI: *781*
Encke, Johann F., XIV: 82; XXI: 483
Encyclopaedia Brittannica, XXII: 565
Encyclopédie ou dictionnaire universel raisonné des sciences, des arts et des métiers, XIV: 83; XV: 151n; XIX: 193n
End, L.A. van, XXII: 291
Ende, mw. van der, XVIII: *134*
Endoh, Joseph W., IX: *213*
Engel (bakker), XIX: *82*
Engel (etablissement in Wiesbaden), XV: 682; XVI: 68
Engeland, Alfred, prins van, XII: *792*; XIII: *120*
Engelbrecht, J.L., XXII: 291
Engelhard, J.L.B., IX: 350, 351, 354
Engelman, XVII: *359*, *361*, *372*, *509*; XIX: *39*
Engelman, Maria F., XVII: *616*; XVIII: 22n, 797b
Engelman, Reinier, X: 738n
Engelman-Bia, Maria F., X: *99*, 738b; XI: 436; XXIV: 619
Engelmann, XIV: 201
Engels, XII: *198*
Engels, P. (uitgever te Leiden), X: 730n, 731n
Enghien, Louis A.H. de Bourbon-Condé, hertog d', XV: *458*+n
Enkhuizer almanak, de erven Stichters', XVII: *89*; XIX: 217
Enkhuizer courant (periodiek), XX: 427n, 440a
Enklaar, W.F.P., XV: *141*, 146
Ennery, Adolphe d' (met Eugène Corman)
Twee weezen, de (*Les deux orphelines*); XVII: 391, *663*, 726: XVIII: 202
Ennius, Quintus, VII: 600
Enschedé, de heren (de firma Joh. Enschedé en zonen), XI: 626, 627, *631*, 634, *652*, 655, *661*, *662*, *675*, 689, *735*, 742, *747*, *770*; XII: *33*, *54*, *55*, *342*, *561*, *587*, *675*, 683, 766; XIII: 264, 585n, 713n; XIV: 677n; XV: *750*; XXIII: 448, 563; XXIV: 497n
Enschedé, Jan J., XI: 742, *747*, 753, *770*; XII: *721*, *722*, 749
Enschedé, Johannes, XII: 795b
Ensing, Geertruida, XXI: *270*, *795*
Ensing, Johannes, XX: *577*; XXI: *795*, 804, 811b
Enthoven, L.J., III: 10
Epaminondas, V: 586, 646, 738n; XIV: *493*+n; XXIII: *212*+n
Ephialtes van Malis, IV: 780n, 787n; VII: 773n
Epicurus, XIX: 220, *336*, *339*, 694, 695, *775*; XX: *216*; XXI: *190*, 199; XXII: *412*+n
Epkema, Ecco, XVI: *321*
Epkema, Petrus, VIII: 700n; XVI: *321*, *322*
Epkema-Dolleman, Mathilde, XVI: *322*
Epoca, la (periodiek), XVI: *152*; XXV: *44*
Epoque, l' (periodiek), XIII: *150*
Epp, XIII: *440*
Erasmus, Desiderius, II: 245, 779n; III: 99, 601n; IX: *165*; XIX: 265; XXII: 563, 564
Adagia, II: 779n
Colloquia, II: 779n
Erbach-Fürstenau, Ludwig, graaf van, XI: *783*
Erckmann, Emile, XXIII: 725+n

Ami Fritz, l', XXIII: 724n
Histoire d'un paysan 1789-1815, XXIII: 725
Erdan, Alexandre (ps. van: Jacob, Alexandre A.), III: 229; XI: 786n; XII: *721*, *722*
France mystique ou tableau des excentricités religeuses de ce temps, la, XI: 786n; XII: *721*
Erlangen, von, XXIII: *754*
Erlangen, mw. von, XXIII: *754*
Erlanger (bankiershuis), XIII: *134*
Erlanger Zeitung (periodiek), XIII: *75*
Ermerius, J., XIX: 945, 946
Ernst, Laura, III: 35-40, 570n, 601n; IV: 681; V: 367; VI: 359; XI: 76n, 92-95+n, *106*, *449*, 790b; XV: 537+n; XVI: *532*+n, *533*; XVIII: 41n; XXIII: 734+n
Ernst August, hertog van Cumberland, koning van Hannover, XII: 222n
Erp, Dirk van, XXI: *268*+n; XXII: *439*, *451*, 587+n, *607*
Erp Taalman Kip, Willem F. van, XVI: 681
Escalante, Telesforo, XII: *171*
Eschenbach, Wolfram von, VI: 785n
Parzifal, VI: 785n
Escobar y Mendoza, Antoine, I: 559n
Eshuys, Cornelis H., XVII: *717*, 720; XVIII: *337*, *491*, 499, 515, *540*+n, *742*+n; XIX: *40*+n, *249*+n, *273*, *361*; XXII: *434*+n; XXV: *131*
Eshuys, mw., XIX: *40*
Esopus (ps. van Huisman, Hendrikus H.), XI: 794n
Espanet, Alexis, XXII: *490*
Traité pratique de l'éducation des poules et poulardes, dindons, oies et canards, XXII: *490*
Espartero, don Baldomero, V: 63, 738n
Esselaar, XVIII: 569
Esser (Isaac Esser jr.?), I: 510
Esser (duits toneelspeler), XI: 479
Esser, Isaac, IV: 112, 121, 142-144, 774n; XIII: *217*; XIV: 173+n; XVIII: *369*, *380*, *384*, *385*, 386-393, 395; XIX: 465; XXIII: 767
Brief eigenhandig geschreven door H.J. Jut, na zijne veroordeling, een, XVIII: *369*, *380*, *385*, 386-391, 393, 395; XIX: 465
Vreeselijk teeken des tijds, antwoord van vrijdenkers over den brief van Jut, XVIII: 387
Esser jr., Isaac (zie ook onder ps.: Terburch, C.), XIII: 51n, 722b; XIX: 863n; XXI: 145n
Estelle ?, X: *208*, *285*+n; XI: *347*
Estrada, don Louis d', XIII: 571
Estrey, d': Meyners d'Estrey
Etoile, l' (periodiek), XV: 72, 99; XVI: 269
Etzerodt, Albert F., XI: 240, 244, 292, 298, 613, 790n; XV: 77; XXIV: 630, 633n, 636
Etzerodt, Stéphanie, XI: 11n, 78n, *138*, 250n, 294n, 419n, 462, 469, 535n, 536n, 610, 613, *615*, *618*, *620-623*, *630*, *638*, *639*, 642, 643, *644*+n, *648*, *649*, *684*, *685*, 731, 790b; XII: 14n, 59, *65*, *190*, *274*, *275*, *283*, 345, 441, 442, *477-481*, *491*, *533*, *535*, *536*, 568, *579*, *581*, *592*, 715, *778*; XIII: 50, 51, 205, *272*, 298n, 447n; XIV: 21n, 38n, 118n, *122*, *134*, 155, 202, 268,

269, 280, *400*, 675b, 678n; XV: 14n, 40, 138, 247, 316, 344, 512 +n, 525+n, 549n, 578, 634+n; XVI: 14n, *158*, *238*, 380+n, 381, 383, 542, *722*, *723*, *741*+n, *742*; XVII: 14n, 17n, 18n, 21n, 32, 34, *37*, *41*, *42*, 44, *278*, *279*, 316; XVIII: 614n; XIX: *414*; XX: *512*; XXIV: 479+n, 630n, 633 +n, 634, 635, 636, 638; XXV: 69, 70, 129

Etzerodt-Focrest, Elizabeth, XI: 291, 293, 790n

Etzerodt-van Vloten, Julie: Vloten, Julie van

Eucaerus, VI: 306

Eucharius (periodiek), XIII: *536*, *537*

Euclides, II: 539, 779n; IV: 665

Eugène, prins (François Eugène, prins de Savoie), VII: 368; XV: *120*

Eugène Beauharnais, hertog van Leuchtenberg, vice-koning van Italie, II: 428

Eugener van Dam, mw.: Dam, Alida van

Eugénie ? «de losgekochte», X: 13n, 14n, 15n, *38*, *39*, *41*, *42*, *45*, *53*, *83*, *90*, *128*, *272*, *302*, *303*, *369*, *370*, *424*, *426*, *432*, *484*

Eugénie de Montijo de Guzmán, keizerin der Fransen, XIV: 380

Eulenburg, Fritz, graaf zu, XIII: *237*

Eulenburg, graaf von, XII: *282*; XIII: *233*

Euler (verhuurder te Brussel), XI: 278

Euler, Karl Ph., II: 696

Euler, Leonhard, II: 779n

Euphonia, een weekblad voor den beschaafden stand (periodiek), III: 281, 601n; XVIII: *197*; XX: *207*

Euphonia, weekblad gewijd aan letterkunde en welsprekendheid voor noord- en zuid-Nederland (periodiek), XVIII: *197*+n, 206, *223*, 393a, 399a, *537*+n, 671a, *677*

Euripides, II: 664, 779n; VI: 515, 785n; VII: 660; XXI: *492*

Europa (periodiek), XI: 58n; XVI: 557; XVII: 793n

Europe (periodiek), XII: *171*, *493*

Europe nouvelle, l' (periodiek), XII: *493*

Eutropius, IV: 582; VII: 61

Eutychus, VI: 673

Evangelie-spiegel. Maandschrift ter bevordering der kennis van het wezen des evangelies in zijner onderscheiding van zijne steeds wisselende inkleeding en vormen (periodiek), II: 465, 787n; XVIII: 260

Evangelisch zondagsblad (periodiek), XXIV: 160a

Evening star, the (periodiek), XII: 678a, *703*, 704, 763n; XXIV: 413

Everaerts, Jan (zie ook onder ps.: Secundus, Janus), VI: 790n

Eybergen Santhagens: Eibergen Santhagens, Reinier van

Eyck: Eyk, A. van der

Eyck, van, XVII: 383

Eyck, J.C. van, XXI: 800; XXII: 227, 231

Eyden, van der, XXII: 248

Eyk, A. van der, XIX: 577; XXI: 297; XXII: 62, 117

Eijs, van, IX: *279*

Eys, Isaac van, III: 261

Ezechiels, firma, XXIII: 604+n

Faassen, Alexander F., XI: 799n

Faassen, Pieter J. (Rosier), XXII: 492

Zwarte Griet (toneelstuk), XXII: 492
Faassen-Post, Franciska: Pino Post, Franciska
Faber, XX: *176*, *251*
Faber, mw., XIX: *903*
Faber, Jan G.A., X: 183n, 325n, 359, 438, 448, 451, *454*, *455*, *456*, *581*, 583, *589*, 662, 738b; XI: 20, 88, *236*, *237*, 238n, 790b; XIV: *418*, *542*, 544n
Faber'sche Buch- und Kunsthandlung (te Mainz), XXII: 777
Fabius Maximus, Quintus (Fabius Cunctator), IV: 569, 774n
Fabius, A.N.J., XXI: 805
Fabius, Evert, XXIII: *351*+n
Fabius, Henrikus, IX: *278*
Fabricius, XIII: *104*
Fabricius, Gerrit, IX: *227*+n
Faes, VIII: *533*, *618*; XXIV: 501
Fakkel, de; protestantsch volksblad (periodiek), X: *306*
Falcinelli, mgr., XIII: *575*
Falck, Anton R., III: 157, 601n; XVII: *194*
Faliero, Marino, VII: 319
Falk, Adelbert, XII: *127*; XVIII: 317
Falkenstein, Kuno, vrijheer von, XI: *634*, *635*
Falker, XXIII: 609, 610; XXIV: 45n, 261
Familieblad, het (periodiek), XVI: 718a; XVIII: 188a
Fanny (Fransen van der Putte), XXIV: 329, 352
Fantasio (ps. van: Hall, Jacob N. van), XIV: 611a; XVIII: *776*
Faramond, IV: 668
Farnese, Alessandro
Correspondance d'Alexandre Farnèse, prince de Parme, gouverneur général des Pays-Bas, avec Philippe II dans les années 1578, 1579, 1580 et 1581 (ed.: Gachard, Louis P.), XXII: *488*
Farret, Bastiaan, XI: 481, 482
Faubert, XV: 72
Faust (winkelier te Wiesbaden), XV: 327-332, 341
Faust, Johannes, III: 602n; XX: 342
Faux bonshommes, les (*Weerhanen en huichelaars*): Barrière, Theodore
Favre, Gabriel C.J., III: 97, 602n; IV: 658, 788n; V: 573, 577, 738n; XIV: 472, 559
Fayolle, F.J.M., XV: 71n
Discours sur la littérature et les littérateurs, XV: 71n
Fecci Erad (ps.), XXI: 723a, 727+n
Feenstra, A., XXIV: 669
Fehr, van der, XVII: 431
Feisser, J.F., XI: 87n
Feith, Johan A., XX: 425a, 426
Feith, Johannes P., VI: 138; X: 419, 738b
Feith, Rhijnvis, VI: 409, 411, 412, 414, 484, 493, 497, 501, 504, 506-508, 512, 513, 516, 524, 526, 527, 581, 780n; VII: 147; VIII: *663*, *664*; XV: 494, 495, 542, 544; XVI: 135, 275; XVII: *247*; XXIII: *640*+n
Graf, het, VIII: *663*
«Hermiet, de», VI: 412
Julia, XV: 542
Verhandeling over het heldendicht, VI: 501
Feldhaus, XII: *115*
Felger, XIX: 883
Felix, Jan W., XVI: 297, *299*, 301
Fellner, Karl, IV: 73; XI: *697*; XII: *348*; XIII: *534*+n, *584*

Felmer, Th., XXIII: *522*
Fels, Paul von, XIII: *106*
Feldkamp, Wilhelm, IX: 27
Fénelon, François de Salignac de la Mothe, III: 175, 602n, 623n; XII: *417*; XIII: 456
Télémaque, XIII: 456
Fennema, A., XXIV: 669
Fennema, Hendrik (zie ook onder ps. Suminoma), XIII: 152, *207*, *235*+n, 246, 267+n, *280*, *330*, *358*, *400*, 723b; XIV: *205*; XXIV: 669, 670
Fennema, I., XIII: 245
Fennema, P., XIII: *235*, 245; XXII: 204
Ferdana Mantri, II: 212, 779n; IX: *602*, *610*, 695b
Ferdinand II, duits keizer, IV: 28
Ferdinand II, koning van Portugal, IV: 302
Ferdinand II (de Aragon), koning van Spanje, II: 776n
Ferdinand VII, koning van Spanje, XIII: 595n
Feringa, Frederik, II: 662, 724; III: 415, 602n; IV: 679, 685, 716–718; V: 738n; VI: 153, 156, 157, 159, 160, 163, 164, 166, 288, 353, 360, 361, 386, 786n; XIV: 609, *616*, *653*; XV: 42, 53, 56, *58*, *61*, *65*, 67, 68, 73, 97–99, *100*, 123, 124, *137*+n, *187*, 191, *204*, 227a+n, 230n, 244, 245, *250*, *251*, *255*, *335*, *336*, 367, 368, *373*, *388*, 395, *398*, *432*, *475*, 503, 504, 543, 544, *558*, *559*, 567, 569, *570*, *745*, 748, 777, 796b, 797n; XVI: 35, 106–108, 142, *221–223*, 231, *289*, *330*, 400, 404, *458*, 463a, 483, *490*, 549n, 605–610, *642*, *643*, *650*, 697n, *708*, *709*; XVII: *125*, 220, *285*+n, 290, 297, 298, 607+n, 608, 742n, *779*, 796n; XVIII: 182, 691, 718; XIX: *277*, 347, 488, 491, 658, *675*; XX: *110*, *378*+n, *417*, *418*, *529*, 591n; XXII: 264, 566; XXIV: 286; XXV: *20*, 52, 67n, 126+n
Democratie en wetenschap, vertogen en opmerkingen, II: 724; III: 415, 602n; IV: 716; VI: 153, 156; XIV: 609, *616*, *653*; XV: *58*, *187*, 191, *204*, *237*, 796n; XVI: 106; XX: 97, 591n
Feringa, mw., XV: 191; XX: *110*, *418*
Feron, Maurice, XXIII: 222
Ferragus (ps. van: Ulbach, Louis), IV: 216, 217; XXIV: 357
Nos contemporains, IV: 216
«Portraits»: *Nos contemporains*
Ferragut, V: 536
Feuerbach, Ludwig, III: 230, 602n; XIX: *467*, *717*, *724*; XXI: 120; XXIII: 376
Feuerbach, Paul J. Anselm, ridder von, V: 740n; XXII: *641*+n, *642*, *644*; XXIII: *523*
Aktenmäßige Darstellung merkwürdiger Verbrechen, XXIII: *523*
Beispiel des Verbrechens am Seelenleben, ein, XXII: 639n
Feuergeister, XVII: 296
Feugen, VIII: 441; IX: 592, 598
Féval, Paul, III: 298, 602n
Feye, Joannes, IX: 27
Fichte, Johann G., IV: 497, 774n; XV: 614; XIX: *467*, 478, *717*, 720, *723*; XXI: 120, *190*
Fiedler (schoenmaker te Wiesbaden), XVII: 432, 750; XVIII: *441*, *707*

Fielding, Henry, XXI: *355*+n, *632*; XXIII: 268
Jonathan Wild, de groote (*The history of the life of the late Jonathan Wilde*), XXI: *632*
Roderick Random, XXI: *355*+n
Fiesco, Giovanni L.; graaf van Lavagna, III: 407, 602n
Fiesko of de zamenzwering te Genua: Schiller, Friedrich von
Figaro, le (periodiek), V: 324, 739n; VI: 695, 786n; XV: *120*, 326, 337+n, *424*, 538; XVI: *152*, 503; XVIII: *197*, 660, *661*, *779*; XX: *585*; XXV: *43*
Filip: Philip
Finance, la (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Financieel weekblad (periodiek), XX: 399; XXI: 782
Finck, XIII: *385*
Finger, XII: *664*
Fiore della Neve (ps. van: Loghem, Martinus G.L. van), XXIII: 216+n, *359-362*+n
Van een sultane, XXIII: *360*+n
Liana, XXIII: 216+n
Liefde in het zuiden, eene, XXIII: 217+n, 358n
Fips, XIV: 37
Firdusi (Firdawsî), XIX: 554, *563*
Fischer, XIII: *226*
Fischer, mw. (actrice), XI: 94
Fischer, Charles L., I: 101; VIII: 463, 686b+n, 687n, 698n; IX: 318n, 319n, 320n, 324, 695n, 703n; XXIV: 547n
Fischer, Henriette E., IX: 319, 324
Fischer, J.D., XI: 613, 730; XII: 749; XIII: 55, 315; XIV: 176, 220, 277, 450, 556, 643; XV: 80, 81, 267, 284, 344, 559; XVI: 388, 718; XVII: 26
Fischer, Maria Arnolda, VIII: 459n, 463, 464, *507*, 686b, 687n, 697-700n; IX: 318n, 319n, 320n, 324, 325, 326, 703n; XVII: 592
Fischer, Susanne C.M., VIII: 686n
Fischer, Téophile, VIII: 686n
Fitz-James, Édouard, hertog de, XIX: *173*, 220; XX: *286*
Fitz-James, Édouard, hertog de (op de *Bayonnaise*) IX: *282*
Flandre libérale, la (periodiek), XIII: 722n
Flandria, wekelijksch tijdschrift, XXIV: 176a
Flanor (ps. van: Keller, Gerard)
Vlugmaren, X: 731n
Flanor (ps. van: Vosmaer, Carel), XV: 779a+n, 780, *782*, 783, 799n; XVI: *27*, 193, *196*, 214; XVII: 422, *764*; XVIII: 624; XIX: 235a, 354, 935a, 937; XX: *493*, 548+n; XXI: 774a, 777, *790*+n; XXII: 116a, 117; XXIV: 367
Vlugmaren, XV: 779a, 799n; XVI: 335; XVII: *330*, 418a, 738a; XVIII: 621a; XIX: 235a, 935a; XXI: 775a, 788n; XXV: 65n
Flavius Josephus, V: 354; VII: 415, 423, 765n
Joodse oorlogen, VII: 765n
Joodse oudheden, V: 354; VII: 423, 765n
Fleischauwer, J.F., XVI: *299*, 399
Volledige handleiding tot het dubbel of Italiaans koopmans boekhouden, XVI: *299*, 399
Flemmich, Heinrich L., XII: *148*+n, 158n, *197*, *199*, *274*, *275*, 795b; XIII: *477*, *478*

Sang und Klang, XII: 795n
Tannengrün, XII: 157n, *167*+n
Flemmich, Wolfgang, XII: *158*, *166*, *173*
Flemmich, mw., XII: *159*, *160*, *165*, *168*, *191*
Fleurière, de, III: 229
Fleury, Emile F., XIII: *532*
Flick, Caspar, XXI: 741
Fliedner (Fiedler?), XIX: *204*, *212*, *447*, *609*, *707*
Fliegende Blätter (periodiek), IV: 277, 279, 281, 317, 573; IV: 377; VI: 695, 786n; XVIII: *197*; XIX: 659; XXI: *576*; XXIII: *237*+n
Florentijn (ps. van: Capel, W.C.), XXIV: 399+n
Florian, Jean P. Claris de, V: 328, 738n; VII: 36, 366, 367, 765n; VIII: *374*; IX: *141*+n, *174*; X: 205n
Gonzalve de Cordoue, VII: 367, 765n
Numa Pompilius, VII: 367; VIII: *374*; IX: *174*; XIX: *733*
Floris V, graaf van Holland, VI: 476, 504, 505, 509–511, 519, 522, 543, 544, 559, 560, 570, 582, 583, 590, 591; IX: *290*
Flottwell, Eduard H. von, XII: *641*; XIII: *221*
Fock, C., I: 581n; IV: 359; XIV: 348n, 459
Fockink, Wijnand, VII: 138, 139, 142, 144, 148, 186; XXI: *581*
Focquenbroch, Willem G. van, I: 484, 559n; II: 508, 779n; VII: 456, 681, 673n; XIX: *649*
Alle de werken (ed. Bogaert), VII: 681, 673n
Fokke Simonsz., Arend, IV: 79, 81, 382, 774n
Fokker, Gerrit A., IV: 262
Fongers, Simon, III: 154, 602n
Fonk, XII: *638*
Fonk, Peter A., XVII: 48n; XIX: *77*+n, *80–83*+n, 97, 98, 436
Fonk, mw., XIX: *82*
Fontenelle, Bernard le Bovier de, XVIII: *36*+n; XIX: *679*, *689*, 721, *740*, *774*, *796*, 897, 960; XXI: *292*, *581*; XXII: *697*+n
For(c)kel, Friedrich, XII: 127
Forckenbeck, Max von, XII: *127*, *296*, *297*, *361*, *492*, *516*
Foreest, jhr. A.E. van, XXIII: 506
Foreest, Cornelis van, III: 275
Foreest, jhr. D. van, XXIII: 506
Forey, Elie F., XII: *457*
Forjit my net! Tîdskrift ûtjown fen 't selskip for Friske tael en skriftenkennisse (periodiek), XVIII: 580a; XXI: *424*+n
Formyne, B., X: 334
Forster (ps. van Willem Bosch), XVIII: 534n, *539*
Förster, Friedrich, IV: 22
Friedrich Wilhelm I. König von Preussen. Eine Lebensgeschichte nach den Quellen beartbeitet, IV: 22
Fortia d'Urbain, Agricole J.F.X. P.E.S.P.A., markies de, XX: 277
Fortnightly (review), the (periodiek), XIV: 379
Fourier, Charles, XV: 679n; XXII: *432*+n; XXIII: *681*+n
Fournier: Fourier, Charles
Fournier, Edouard, XV: 660
Théatre Français avant la renaissance, le, XV: 660
Fourrier: Fourier, Charles
Foveau, C., XIX: *80*

Fox, Charles J., IX: *578*; XIX: 246+n
Fox, George, II: 785n; XIV: 383; XX: 412n; XXIII: 638n
Fra Diavolo (Michele Pezza), II: 780n
France, Anatole, XXIII: 663
France, la (periodiek), III: 604n; XII: *549*
Francis, Emanuel, VIII: 108n; IX: *83*, 226; XXII: 239
Francis, sir Philip (zie ook onder ps. Junius), V: 744n
Franciscus van Assisi, de heilige, V: 737n
Franck, Johann, XXIII: *190*, *192*, *356*+n, *357*
Etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal, XXIII: *190*, *356*+n
Franck, S.K. van, X: 673
Francken Azn., Walraven, I: 381, 382, 387, 541n, 559n; II: 163; VI: 161; X: *280*+n, *282*+n, 292, *300*, *301*, 729n, 738b; XI: *185*; XV: 568; XXI: *281*+n
François I, koning van Frankrijk, XXI: 386n
François, W.F.G.L., XIV: 43, 47
Franeker nieuws- en advertentieblad (periodiek), XIII: 281a
Franke, Gerrit, VIII: 44, 45
Frankenberg-Ludwigsdorff, Friedrich, graaf von, XIII: *438*
Frankfurter Ambtsblatt (periodiek), XI: *760*
Frankfurter Journal (periodiek), XI: *692*, *697*, *704*, *709*, *724*, *733*, *755*, *777-779*, *783*; XII: *23*, *27*, *43*, *125*, *134*, *202*, *218*, *361*, *373*, *462*, *468*, *652*, *777*; XIII: *380*, *502*
Frankfurter Laterne (periodiek), XII: *48*
Frankfurter Postzeitung (periodiek), XXIII: 449
Frankfurter Zeitung (periodiek), XIII: *64*, *148*, *309*, *371*; XXIV: 84
Fränkische Koerier (periodiek), XII: *473*; XIII: *669*
Franklin, sir John, III: 291
Franklin, Benjamin, 602n; XVII: *766*, *767*; XIX: *678*
Frans II, koning der Twee Siciliën, II: 27; III: 563; IV: 419, 689
Frans, dr., XI: 84, 362, 471, 473, 480, 483
Fransen van de Putte, Isaac D., I: 302, 311, 313, 364, 374, 421, 423, 559b; II: 164, 285, 287-289, 780n; III: 138-140, 339, 397, 423, 424, 430, 435, 445, 602n; IV: 64, 253, 359, 696, 774n; V: 641, 669, 677; VI: 141, 162, 220, 230, 233, 241-243, 255, 284, 324, 380, 384, 386, 695, 696, 699, 705, 706; X: *704*, 738b; XI: *344*+n, 403, *573*+n, *574*, 590n, 602, 790b; XII: *170*, 262, 263, 335, *520*, *716*, *719*; XIII: 92n, 498, 567, *689*, *690*, 727n; XIV: 72, 73, 259, 298, *330*, *341*, *343*, 349, *354*, 425, 433, 447, 459, 594, 610, *645*, *646*, *648-651*, *659*, 661, *669*, *670*, 676b; XV: *48*, 52, 233, *306*, 345, 368, *419*, *423*, *424*, *426*, *432*, *438*, *491*, 533, 535, 656, 657, 705, 715, 722, 729, *730*, *731*, 732+n, *734-736*, 739, 740, 747, 756, *757*, *758*, *760*, 778; XVI: *32*, 76, 90, 143, 278, *378*, 404, 405, 471, *523*, *644*, 681, 682; XVII: *104*, *118*, *121*, *688*; XVIII: 184, 243, 676, 691; XIX: *89*, 90n, *189*, *375*+n, *409*; XX: *108*+n,

144, 183, *287*, *324*+n; XXI: 204, 389, *495*, *512*, *538*, 637, 638; XXII: 102, 327, *406*, *462*+n, *463*, *466-468*, *470*, *520*; XXIII: *148*, *164*, 174, *240*, *322*, *435*, 604+n; XXIV: 225, 274+n, *715*+n; XXV: *20*, *21*, *57*, *64*, *133*
Nota over de betrekkingen van Nederland tot het rijk van Atsjin sinds 1824, VI: 695, 696, 698, 699, 705, 706; XV: 732, *734*, *736*, 737, 740, *741*; XVI: 398
Fransen van der Putte, Digna J.: Roessingh van Iterson-Fransen van der Putte, Digna J.
Franssen, VIII: *618*
Franssen, baas, V: 353-358, 360, 361, 369, 370; XIV: *129*+n
Franssen van der Putte, XVIII: *356*
Romeo, XVIII: *356*+n
Frantzius, XII: *570*
Franz I, vorst van Oostenrijk, duits keizer, IV: 29, 774n
Franz II, vorst van Oostenrijk, duits keizer, IV: 29, 474, 774n
Franz Joseph, keizer van Oostenrijk, IV: 138, 206; XI: *628*, *632*, *740*; XII: *93*, *377*, *418*+n, *427*, *458*, *661*; XIII: *82*, *104*, *470*+n, *664*, *665*; XV: 798n; XVII: 512; XX: 489
Frauenhofer, Josef von, VI: 317, 786n
Frauenlob (Heinrich von Meissen), VI: 786n
Fredericq, Paul, XII: 798n
Frederik, XVII: 730, 731; XVIII: 44
Frederik I (Barbarossa), duits keizer, IV: 28, 774n, 776n; V: 60
Frederik I, koning van Pruisen, IV: 54, 789n
Frederik II (de Grote), koning van Pruisen, II: 316; IV: 11, 12, 30, 476, 485, 774n; V: 223, 295, 450, 472, 739n, 744n, 748n; VI: 460, 786n; XI: *754*; XII: *484*; XIII: *94*, *159*, *249*, *359*, *469*+n; XV: *156*; XVIII: 33n; XIX: *194*, 541, *717*, *718*, *723*, *843*; XX: *207*, 275, 440; XXII: 327, *411-413*+n, *709*+n
Frederik III, keurvorst van de Paltz, III: 605
Frederik VII, koning van Denemarken, XII: *541*, *542*
Frederik Hendrik, graaf van Nassau, prins van Oranje, IV: 21, 24; XV: 111
Frederik Wilhelm, (de grote) keurvorst van Pruisen, IV: 21, 24, 71, 92; XI: *754*
Frederik Wilhelm I, koning van Pruisen, IV: 22-24; XI: *754*
Frederik Wilhelm III, koning van Pruisen, I: 399
Frederik Wilhelm IV, koning van Pruisen, IV: 25, 28, 473, 474; V: 18; XII: *93*, *116*, *145*, *151*+n, *272*, *474*; XIII: 41n, 104n; XXII: 659n
Frederiks, P.J., XXIII: 692n
Fredriks, Pr., VIII: 24
Fredzers (eig.: Fredzess, G.W.), XV: 53+n
Freem(n), L.E., XXIV: 331, 398, 489
Freiburg, aartsbisschop van (1869), XIII: *331*
Freiburg, aartsbisschop van: Vicari, Hermann von
Freiligrath, Ferdinand, XII: *203*, *235*, *493*; XIII: *200*+n
Fremdenführer in Bad Ems und Umgegend, IV: 149
Frenkel-Bouwmeester, Theodora, XX: 405

Frere, sir Bartle, XVI: 120
Fréret, Nicolas, III: 229, 603n
Fresenius, Karl R., IV: 149, 152, 153
Frey, Franz, XXII: 777
Freybourg, Anna Cornelia («Naatje»), XIX: *631*+n, 683; XX: 83, *157*, 537, 538; XXI: *29*, *30*, *267*, 504; XXII: 35, 638; XXIII: 157, *163*, 175, 534n, *559*
Freybourg, Hermina («Mina»), IX: *279*; X: *614*; XIV: *358*, *359*; XVIII: *553*, 611n, *638*, *641*, 642; XIX: *32*, 631n, 682; XXIII: *159*, *163*, *559*
Freydorf, Rudolf von, XII: *472*, *684*; XIII: *635*
Friedlein, Gottfried, XXIII: *566*+n
Zahlzeichen und das elementare Rechnen der Griechen und Römer und des christlichen Abendlandes vom 7. bis 13. Jahrhundert, die, XXIII: *566*+n
Friend of India (periodiek), XVI: 404
Friesche courant (periodiek), XII: 714n, 723a, 727a; XIII: 209a, 213, 314, 221a, *234*, *235*, 242n, 243a, 250a; XV: 149; XIX: 800n, 822a; XXI: *663*; XXIV: *667*+n
Friesche zuidwesthoek, de (periodiek), XIX: 341a
Friesen, Richard, vrijheer von, XII: *547*
Frisch, mw., XII: *512*, *513*, *607*, *626*, *629*, *630*, *635*
Friso (ps.), XIV: 163, 164
Frits (ps.), XII: 99a+n, 108a, 118a, 128a
Fritsche, Friedrich W., XIII: *95*, *588*
Fritz (kelner te Mainz, 1870), XIV: *127*+n
Fritz, Alexander, XX: *470*, *471*
Frohlich, XXI: 125
Froissart, Jean, V: 306; XXIV: *686*+n, *687*
Frooij, Neeltje, VIII: 24
Frowein, P.C., XXIV: 369
Frowein, P.L.F., XXII: 137
Fruin, Robert J., XVIII: *411*+n; XIX: 859; XX: 232a+n; XXII: *519*; XXIII: 462
Tien jaren uit den tachtigjarigen oorlog, XXIII: 462
Fruin, Th.Azn. (Robert), XX: 232a+n
Frijlink, A., XI: 331
Fuchs, Anna E., XI: 436; XVII: 103; XXIV: 619
Fühling, Johann J., XII: *417*, *418*
Führi, George D. (zie ook: Hotel Maréchal de Turenne), X: *37*+n, *122*, *123*, *138*, *158*, *237*+n, *256*, *260*, *363*, *365*, *267*, *370*, *400*, *412*, *432*, *502*, *505*, *591*, 626, 739b; XI: *140*, 385, 456, 791n; XII: *578*
Fulda, bisschop van, XI: *755*
Fulton, Robert, V: 41, 739n; XVII: *367*
Funke, Anna M.W., XVI: 479n
Funke, Eduard, XVIII: 728n; XIX: 177
Funke, Emma, XVIII: 206n, 340n, 363n, 546
Funke, George L. (uitgever te Amsterdam), I: 297, 515n, 516n, 541n, 543n, 547n, 548n; II: 161, 662, 663, 692, 732n, 741n, 749n, 780n; III: 533, 568n, 570n, 572n, 583n, 588n, 603n; IV: 724n, 735-737n; V: 645, 728n, 739n; VI: 144, 373, 757-759n, 772n; VII:

755n, 756n, 758n; XIV: 9n, 25n, *106*, 170+n, 176, 239, 249, 255–257+n, 305n, 306n, *564*, 598+n, 611, 619, *636*, 639n, *643*, *655*, *658*, 676b, 677n; XV: 9n, 29–32n, 34n, 91n, *95*, 116, 125+n, *130*, *136*, 180, *186*, 191, 201n, 204n, *205*, *213*, 220, 236n, 243, 255n, 267, 270n, 277, 281, 285n, 301, *313*, 324, 333n, *357–360*, 365, 366, *369*, 371, 373n, 377n, *388*, *391*+n, 395, 414, 416, 422, *424*, *426*, *428*, 435n, 442, 443, 446, 452, 460, 478, *480*, *485*, 486, 494, 501, 512, 513, 524, 530, 531, 540, 542, 549–552n, *558*, 562, 563n, 564, 566n, 567, 571n, 574, *576*, 577n, 579n, 581n, *583*, 586n, 592n, 594n, 599n, 601, 602, 606, 607, 608n, 613n, 614, 616, 635n, 650n, 658, 664, 665, *670*, 687n, 688, 690n, 701n, 711–713+n, 719, 723n, 726+n, 732, 735n, 737n, 738n, *744*, *745*, 746n, 749, 750n, 751n, 762n, *763*, *764*, 771n, 776, 777, 779, 780n, 798n; XVI: 15n, 22n–25n, 38, 40n, 47n, 76, 80, *99*+n, 109, *117*, *120*, *122*, *140*, 154, *158*, *160*, 162, *175*, *177*, *197*, 218, *221*, *223*, *224*+n, 225, *232*, *239*, 245, *250*, *253*, 254n, *285*, *286*, 291n, *294*, *296*, *304*, *314*, *315*, 316, *320*, *323*, *332*, *334*, 340, 365–368n, 371+n, 398+n, 426, *433*, 453, 479n, *482*, *488*, 492n, 499, 525+n, *530*, *536*, 546n, 560n, 561, 564, *592*, *594*, *596*, 597, 598, *613*, *624–627*, *633*, 634, *644*, *646*, *647*, 654n, *659*, *674*, *675*, 679n, *688*, 711+n, *713*, 715, 717n, 719, *722*, *723*, *732*, 738, 741+n, 745, *747*; XVII: 9n, 17n, *30*, 35n, 61, *64*, *67*, *68*, *75*, 82n, 87, *95*, *123*, *170*, *173*, 195, 204n, 212+n, 221, 230n, *247*, *258*+n, *284*, 289, *303*, *331*, 340, 353, 399, 407, 411+n, 413, 455, 503, *505*, 529+n, 656, *674*, 688, 710, 733, 738, *748*, *760*, *763*, *766*, *769*, *771*, *778*; XVIII: 9n, 10n, 22n, 23n, 26, *47*, 50, *56*, 60, 67, 82n, *105*, 115, 125n, *142*, *143*, 169+n, 175–177n, 180n, 189, *196*, *211*, *212*, *218*, *223*, *224*, 226n, 234n, 235, *252*, *253*, 284n, *324*, *325*, *334*, 343n, *347*, 349n, *356*, 357n, 360, *379*, *384*, *411*, *437*, 452, 466+n, 472, 475, 479, *481*, *482*, 483, *484*, 488, *497*, 502, *508*, 522, 526, 531+n, *541*, *542*, 549+n, 551, 569, 570n, 576n, 584, 611n, 612n, 614–616n, 619, 634, 635+n, 644n, 659, 660n, *670*, 671, 673, 683, *687*, 694n, 697n, 743, 745n, *770*, 797n; XIX: 10n, 22n, 24n, 31+n, *32*+n, *47*, *64*, *92*, *95*, *105*, *106*, 117, *128*, *134*, *135*, *138*, *144*, *147*+n, *149*, *152*, *155*, *159*, *161*, *169*, *186*, *192–194*, *201*, *203*, *206*, *212*, 389n, *410*, *427*, *447*, *451*, *475*, 574, 578, 593n, 604, 627n, 630n, *639*, *657*, *674–676*, *680*, *681*, 683+n, *684*, *906*, *907*, *949*, 972n, 973n; XX: 9n, 21n, 22n, *69*+n, 97, 99, 153, 167n, 172n, 173n, *202*, *203*, *221*+*n*, *247*, *265*, *296*, *304*, 386n, 390, 406–408, *435*, *475*, 536n, 569, 577, 591b; XXI: 20n, 21n, 23n, 25n, 28, *47*, *53*, *54*, *65*, *69*, *72*, *76*, *162*, *225*, 240n, *273*, *339*, *368*, 380, *383*, *398*, 411n, *417*, *449*, *485–487*, *617*, *621–623*, *632*, 635, *795*, 798, 805, 811b, 813; XXII: 19n, 23n, 34n, 65, *70*, 212, 258+n, 273, 320, 352, *393*,

396, *399*, *404*, 514n, 516n, 638n, *647*, *689*, *772*, *773*, 786b, 787n; XXIII: 19n, 151n, *178*, 277n, 278n, *329*, 341, *346*, *347*, *349*, *350*, 352, *363*, *365*, 386, *394*, 399+n, 402, 403, 405, *413*, *432*, 465+n, 471-473+n, *475*, 533n, 534n, *543*, *556*, *557*, *559*, 583, 584, *585*, 613, *622*, 763, 774b+n; XXIV: 110, 111, 133, 237, 239, 332, 392, 416; XXV: *25*, 46n, *55*, *56*, *58*, *61*, 70, 71, 75, 77, 78, *105*, *135*, *140*, *166*, *167*, 237b

Funke, Georgina L. (Louise), XVIII: 546; XXIII: 583, 763

Funke, Jacobus, XXIII: 471, 583, 774b; XXIV: 240

Funke-de Koning, Maria C., XIV: 676n; XV: *141*, 145, *166*, 179, *181*, *189*, 223, 256, *265*, *308*, *309*, 311, *397*, *709*; XVI: 236, 436, *480*, 547, 656, *659*; XVII: 57, *715*, *754*, 757; XVIII: *108*, 124, *135*, *137*, 177n, 207, *254*, 321, *331*, 339, 340n, 358, *360*, *362*, *363*+n, *364*, 426, 451, 453, 467, 468, *478*, 487, *491*, 499, 514, 545, 546, *556*, 559, *571*, 572, 577, 680, 698, 729; XIX: *107*, 177; XXI: *324*, 345, 504; XXII: 366, *763*, 766; XXIII: 157, *165*, 176, 278n, *331*, *332*, 333, *335*, *336*, 337, 341, *349*, *351*, *384*, *385*, 387, *396*, *399*, *417*, 533n, 534n, 774b; XXIV: 22, 23, 25

Fürstenberg, M.H., XII: *154*

Fuss, Jean D.
Antiquitates Romanae: compendio lectionum suarum in usam ennaratae, VII: 230

Fylink (Frijlink, Hendrik), XV: 473

G. (te Tjiandoer, in relatie met Sophie van Wijnbergen), VIII: *655*, *665*

Gaarlandt, XX: 210

Gabelsberger, Franz X., XII: *127*

Gablenz, von, XIII: *574*

Gabriel, Paul J.C., IX: *307-313*

Gachard, Louis P., XXII: *488*
Retraite et mort de Charles Quint au monastère de Yuste, XXII: *488*
-zie ook onder: Farnese, Alessandro

Gagern, Friedrich, vrijheer von, III: 406, 603n; V: 421, 472; VIII: *555*; XVIII: *521*; XX: *205*; XXIV: *694*+n

Gagern, Heinrich W.A., baron von, XI: *723*, *783*; XII: *408*

Gähle, XIII: *46*

Gaikema, Frits, X: 353

Gaius, XXIII: 140n
Institutiones, XXIII: 140n

Galante dichtluimen van Hendrik Riemsnyder en W. Bilderdijk: Vloten, Johannes van

Galen, van, XIII: 645

Galenus, Claudius, VII: 583

Galerie contemporaine: Goupil, Adolphe

Galesloot, Jacques P.R.
Galesloot's geïllustreerde catalogus van Pomona, XX: 357

Galilei, Galileo, III: 220, 603n; IV: 328; V: 336, 739n; VI: 272; IX: *138*; X: 347; XIII: *49*+n, *228*; XIV: 80; XV: 614, 637+n; XVIII: 327n

Gallandat Huet, R.H.J., XX: *361*+n

Galliffet, Gaston A.A., markies de, IV: 658, 775n

Gallos, XIII: 571

Galoema, si, VIII: *124*
Galosampala, oesam, IX: 113
Galvani, Luigi, III: 603n
Gambarotto, ridder, XII: *171*
Gambetta, Léon M., IV: 788n; V: 358, 739n; XIV: 472; XX: *114*, 183+n; XXI: *465*+n
Gamblok, IX: 423, 424
Ganesco, XII: *171*, *493*
Gannerts, XXI: 22n
Ganot, Adolphe, XX: *120*+n, *121*
Cours de physique pure, XX: 114n
Garches, Paul de, V: 312; XIV: *583*
Garcia, V: 208, 209; XVII: 511
Garcin, Eugène, XVIII: 465a, 466
Garfield, James A., XXI: *469*+n; XXII: 323+n
Garfield-Rudolph, Lucretia, XXII: 323+n, 324
Garibaldi, Giuseppe, II: 86, 418, 454, 780n; XI: 111n, 535n, *615*+n, *616*, 791b, 795n; XII: *462*; XVI: *593*; XXII: *694*+n; XXIII: 463; XXIV: *667*
Gartenlaube (periodiek), XXIII: 143+n, 144
Gascudux, G.F.M., IX: *253*
Gassendi, Pierre, III: 229; VI: 732, 786n
Gassion, Jean de, XV: 72
Gassner, Edmund, XXIV: 253, 260, 261, 263
Gassner, Valentin, XXI: 299
Gatschet, Albert S., XVIII: *605*
Gaulois, le (periodiek), I: 571n; V: 312, 739n; XIV: *583*+n, *584*
Gautier, Emile, XV: 473
Gavere, Cornelis de, II: 417; X: *614*+n, 678, 733n; XI: *41*, *47*, 330, 791b; XXIV: 459
-zie ook onder: Mulder, E.P.J.
Gazan, S., XXIV: 409+n
Gazetta d'Italia (periodiek), XXV: *45*
Gazetta di Padova (periodiek), XVI: *153*
Gazetta di Torino (periodiek), XVI: *153*; XXV: *45*
Gazette de Lausanne (periodiek), XVI: *152*; XXV: *45*
Gazette des Tribunaux (periodiek), V: 591; IX: *281*
Gazette van Gent (periodiek), XII: 363n, 368a, 374a, 376a, 378n, 381n; XIII: 456a, 466a, 467a, 708a
Geel, G., XIII: 235n, 245; XXIV: 669
Geel, Jacob, XVI: 507; XVII: 239; XVIII: *509*; XXIII: 283, 461, 484; XXIV: 169, 442
Onderzoek en phantasie, XVII: 239; XXIII: 283, 461
Geen overbevolking meer, XVIII: *502*
Geen, Joseph J., baron van, II: 212, 784n
Geer, jhr. E.L. de, XI: 549; XII: 611
Geerke, J.H., XVIII: 198a
Geertsema, Johan H. (minister van binnenlandse zaken, 1872), XV: *444*, 705, 708; XVI: 681, 682
Geesink, W., XVII: 638
Gegenward, die. Wochenschrift für Literatur (periodiek), XVIII: *136*, 139n, *163*, *205*, *347*
Geheime Geschichten und rätselhafte Menschen. Sammlung verborgener oder vergessener Merkwürdigkeiten: Bulau, Friedrich von
Geibel, Franz E., XIII: *202–204*+n, *224*; XVIII: 552n

Gedichte, XIII: 202n
Sofonisbé, XVIII: *555*+n
Gelder, Herman van, XVII: 225
Gelder, Jacob de, II: 33, 780n; III: 94, 603n; IV: 665; V: 739n
Gelder, M. van, XXIII: 506
Gelder en zonen, van (papierfabriek), X: 681, 694; XII: 797n
Gelderland, hertogin van: Gelre, Eleonora van
Gelderse volksalmanak (periodiek), IX: *282*
Gellert, Christian, XVIII: *294*+n; XX: *215*
Gelre, Edouard van, II: 65
Gelre, Eleonora van, II: 64-66, 174; XVI: *272*+n
Gelre, Reinald II, hertog van, II: 64, 65
Gelre, Reinald van, II: 65
Gend, J.B. van, X: 529
Gend en Loos, van (pakjesdienst), X: *40*, *74*, *82*, *100*, *198*, *230*, *233*, 234, 529, *544*, *551*; XI: 31, 460, *579*; XIV: 610; XVIII: *226*+n, *313*; XIX: 32, *41*, *477*, *741*, *905*; XX: *475*; XXIII: 219+n
Gendt, XI: *219*
Gendt jr., J.G. van, XI: 331
Geneeskundige courant (periodiek), XXII: *631*, *642*+n, *644*, *672*, *695*
Génestet, Petrus A. de, XIV: 468; XVI: *419*; XVIII: 256, 262, 394+n, 399-401+n; XIX: 459, 865, 931; XIX: 555; XX: 33; XXII: 113; XXIII: 244, 280, 462; XXIV: 441
«Fantasio», XXIII: 462
Over kinderpoëzie, eene voorlezing, XVI: *419*
«Schotje, het», XIV: 468
«Sint Nicolaasavond», XXIII: 462
Genlis, Stephanie F. Ducrest de Saint-Aubin, markiezin van Sillery, gravin van, IV: 104, 775n
Gennep, A.D. van, XIV: 214
Gennep, J. van, VI: 339-344, 384; XIV: 23n, 179a, 182-186+n, *189*, 196, 200, 203, 210, 212, 214, 219, 222+n, 223, 233+n, 234+n, 236, 237, 240, 241, 244+n, 246, 248+n, 249, 255, *273*, 287+n, 288, 290, *293*, *294*, *320*, *321*, 352, 410, 411, *426*, *543*; XV: *294*, *295*, *363*; XVI: *29*, 472, 473, 604; XVII: *119*, *121*, *122*; XVIII: 447; XXI: 692, 728; XXII: *452*, *637*; XXIV: *727*+n, *730*+n
Gennep, W.K. van, XIV: 214
Gent, burgemeester van (1867), XII: 369
Gentol, IX: *576*
Gentsche mercurius (periodiek), XII: 368a, 374n, 378n, 381a; XIII: 473
Genua, Ferdinand van Italië, hertog van, IV: 302
Geoffrin-Rodet, Marie-Thérèse, I: 152, 342, 560n; IV: 104; X: *233*
George I, koning van Engeland, III: 593n
George I, koning van Griekenland, III: 432, 603n; XII: *445*
George II, koning van Engeland, III: 181; IV: 24
George IV, koning van Engeland, V: 346, 732n; VI: 781n; VII: 152, 763n; XV: 648
George V, koning van Hannover, IV: 17, 26, 44, 45, 788n; V: 24; XI: *720*, *721*; XII: *222*+n, *223*, *292*, *302*, *444*, *461*, *571*, *685*, *735*, *783*; XIII: *29-31*+n, 82n, *122*, *123*, *126*, *319*, *320*, *324*, *325*, *348*, *349*,

359, *397*, *469*, *590*, *605*; XV: 798n; XXIII: 704n
George, Henry, XXIII: *307*+n, *308*, *310*
Progress and poverty, an inquiry into the cause of industrial depressions, XXIII: 305n
Georgi, XVIII: 139n
Geraerts jr., J.H., XXI: 779a, 781, *795*
Gerard, «meester –», (ps.), XXV: 171+n, 172
Gerard van Velsen, VI: 504, 506, 519
Gérard, Etienne M., graaf, VI: 301, 786n
Gerdessen, Lodewijk E., XVI: 757b; XXIV: 23
Vijf jaar gedetacheerd. Indische schetsen, XV: *770*+n; XVI: *58*, *118*, 758n
«Gereformeerd lietboek» (*Gereformeerd gezangboek*), VI: 672
Gericke van Herwijnen, Joseph L.H.A., baron, XVI: 681
Gerken (zie ook: Rijken, R.I.), IX: 394+n, 399
Gerlach, August von, XII: *116*
Germania (levensverzekeringsmaatschappij), XII: *77*; XVI: 437; XXII: 21n, 300-302, 310-312, 318, 319, 333, 371+n, 375, *376*, *377*, *391-394*, *398*, 417-419, 422, 423; XXIII: *559*, 584
Germania (periodiek), XIII: *194*
Gerolt, XIII: *348*
Gerretsen, H.J. (uitgever te Den Haag), XVIII: 386
Gerrit (knecht bij R.C. Meijer), X: *606*; XI: *41*, *42*
Gerrits, Engelbrecht (Engelberts Gerrits, Gerrit), XXIII: *709*
Gerrits, Foppe, VIII: 30
Gerritsen, C.V., XXIV: 332, 374, 398, 488
Gerritsen, Hélène, XVIII: 82+n
Gerth, Johan D., IX: 339
Géruzet, Jules (fotograaf), X: *297*, *303*
Geschäfts Anzeiger (periodiek), XVI: 423
Geschlechtsfreiheit(?), XIX: 567
Geselschap, XIX: *287*
Geselschap, Frederik C., VIII: 675
Gesloten mond bewaart de gezondheid, een; door een arts te Gouda, XVIII: *298*
Gessler, XI: *176*; XIII: *195*+n
Geuchten, van der, XXII: *474*+n
Geus, A.J. de, IV: 693; XVII: 578, 633, 635-637, 651
Eenige bedenkingen tegen Multatuli's Vorstenschool, XVII: 578, 633, 651
Gevaert, François A., XII: 383; XV: 696
Geveke, mw., XIX: 596, 597; XXII: 270
Gevers, Carl, XXIV: 84
Gevers, Hugo, XI: 84, 791b
Gevers Deynoot, jhr. Willem Th., III: 179, 603n; V: 388, 740n; XI: 85, 791b
Herinneringen eener reis naar Nederlandsch-Indië in 1862, XI: 791n
Gey van Pittius, Adriaan R.W., VI: 324
Geybel: Geibel, Franz E.
Geyter, Julius de, II: 700; VI: 114, 116, 122, 124, 131, 132, 134, 162, 353, 786n; XI: 459n, 460+n, 512n, 515n, 560a, 569, *578*, *579*, *586*, 590n, 592, 631, 791b; XII:

17n, 46n, 51n, 90n, 147n, 155n, *160*, *191*, *276*, *300*, *342*, *359*, *360*, 375+n, *376*, 391, 399, 409, *411*, 413, *424*, 721n, 796b+n; XIII: 19n, 295n, 298n, 307n, 308n, 321n, 365n, 369n, 370n, 393n, 457+n, 464n, 467n, 477n, *679*, *680*, 709n; XIV: *110*, *169*, *250*+n, *554*, 676b; XV: 312n, *335*, *364*, *430*, *598*; XVI: *53*, *78*, 140n, *175*, *197*, *222*, *223*, 483, 653n, 659n, *664*, *687*, *688*, *689*, 693, *694*, *696*, *704*+n, 705n; XVII: 517, 658n; XVIII: 259, 262; XX: 550, *556*, 591n; XXI: *623*, 654; XXIII: 331+n, 672; XXIV: 643+n

Drie mensen van in de wieg tot in het graf, XI: *459*+n; XII: 781

Hendrik en Rosa, XII: 721n, 781

Keizer Karel en het rijk der Nederlanden, XI: 791n; XII: 796n

Voor drie maanden en misschien binnen drie maanden, XII: 375n, 399, 409, *410*+n, *411*, 413; XIII: *111*+n

Geyter, Lotje de, XII: *131*, *275*; XIII: *366*; XVI: *653*; XX: *565*

Gezelle, Guido, XII: 140n

Gheraerd van Craienhorst, VI: 511

Gheyn, E.F.J.J. van den, XIV: 32a

Ghillany, Friedrich W., III: 230

Ghinst, Augustinus J. van der, XIII: 723b; XIV: 22n, 119n, *120*, *121*, *125*, *169*, *554*, *558*, *565*, 565n, 676b; XV: *336*, *364*; XVI: *175*, *196*, *222*, *223*, 483; XVII: 369n

Ghinst-Fivé, Juliette van der, XIII: 723n; XIV: 130

Gho Tja, VIII: 357

Ghysen, M.C., XIX: 946; XXIV: 22n, 89+n, 103, 104, 105n, 245, 329, 374, 408+n

Ghysen, mw., XIX: 946

Giacometti, Paolo, X: 254n, 261n

Giuditta, X: 254n, 261n; XVI: 211, 245

Judith: *Giuditta*

Gibbon, Edward, XIX: *657*+n; XXIV: 289+n, 293

History of the decline and fall of the roman empire, XIX: 653n; XXIV: 289+n, 293

Gibson, W.M., V: 475, 476; IX: *601*, *602*

Gids, de (periodiek), I: 362, 368, 561n, 563n; II: 163, 169, 200, 796n; IV: 32, 176, 303, 777n; VI: 697, 698, 706, 788n; X: 182n, *259*, *265*, *267*, *271*, *273*+n, 277n, *278*, *286*, *287*, *296*, *543*, 728n, 729n, 746n, 748n; XI: 383+n, 384, 510n, 512+n, 622n, 654n, 655, *657*, *661*, 671, 753, 786n, 788n, 799n, 801n; XII: 429n, *432*, 684, *716*; XIV: 560, 677n, 679n; XV: *37*, 228+n, *492*, *610*; XVI: *299*, 334+n, 399, *646*; XVII: *209*, *213*, *214*, 216, *246*, 543, 598a, 708, *766*, *768*, 798n; XVIII: *197*, 208, 292, *402*, 503n, *509*, 545, *554*, 558+n, 619, 652, 762n, *792*, 798n; XIX: *552*+n; XX: 406a, 411, 441; XXIII: *432*, *436*, *496*, *539*, 562a, 612; XXIV: 23n, 212, 224, 272, 344a, 407, 466, 576n

Giegh, Charlotte, gravin von (Charlotte von Stein), V: 586, 646; XIV: *143*+n

Giers, Nicolaï K. von, XXIII: 699+n

Giese, A., XXII: 457+n

Giffen, Simon van, XXI: *549*

Gigh, van, XIV: 41

Gilbers, Wilhelm (boek- en kunsthandel te Amsterdam), X: 354n

Gilbert, D.L., XX: 277
Gildemeister, Otto, XXIII: 590
Gilkens, IX: *279*
Gillet, III: 264
Giltjes, S. (uitgever te Den Helder), X: 732n
Gintong, controleur van: Puy, N.P. du
Girardin, Emile de, III: 364, 365, 373, 438, 603n; IV: 269; V: 90, 740n; XII: *139*+n, *451*+n; XIII: *123*; XV: *425*+n, *558*; XIX: *131*, *193*, *338*; XXII: *719*+n
Questions de mon temps, III: 604n
Gittelieu, P., XXIII: 222
Gitterman, XIII: *343*
Glade, Jacob, XX: 480
Gladstone, William E., XIII: *313*; XIV: 377; XV: 677, 678; XVI: *649*; XXII: *628*+n, *646*, 759; XXIII: *164*+n
Glanor (ps. van: Beyerman, Hugo), XVI: *458*+n, 460
Uitgaan, XVI: 546n
Glaser, Adolf, III: 583n; XVIII: *326*, *375*+n
Holländische Novellen, III: 583n
Infam cassirt (bewerking van *De bruid daarboven*), III: 583n; XVIII: 370n
Glaser, E., IX: *479*
Gleichman, Johann G., XXIII: *115*+n
Glentek (ps.), XXII: 198a, 200
Globe, the (periodiek), XII: *792*; XVI: *153*; XXV: *43*
Glöckle, Nicolas, XXI: 301
Gloriant, XVI: 134
Gluck, Christoph W., ridder von, XXIII: 26
Glücklich, XV: *556*
Gneist, Rudolf von, XII: *87*, *147*; XII: *127*; XIII: *460*
Go Kiang Seng, VIII: *149*, *151*, *165*, *319*
Göben, August K. von, XII: *40*
Gobius, XI: 502
Godefroy, XII: 574
Godefroi, M.H., X: 673
Godin, W.F. (controleur te Ankola 1842), VIII: 106, 107, 146n
Godon, Alexander P., VIII: 68n, 687b; XXIV: 501n
Godthelp, H., XXIV: 191
Goedhart, XXII: 628
Goedkoop, dr., XI: *82*; XV: 538
Goedkoop, W., X: 662, 666
Goedvolk, Christina: Jut-Goedvolk, Christina
Goeje, Agatha R. de, XIX: *411*
Goes, Frank van der, XXI: 591n, 649, 651, 653, 682, 694, 716, 717, 768-770, 777, 801, 805; XXII: 9n, 39n, 56, 98, 142, 157, 160, 161, 191, 299, 378, 447a, 448; XXIII: 140n, 618+n; XXIV: 224, 245, 374
Majesteitsschennis, XXIII: 614n
Goes, Hendrik D.A. van der, IX: 51n, 52n, *65*, *66*, *68*, *70*, *74*, 90, *111*, 695b; XXI: 260
Goesche courant (periodiek), XVII: 699a, 706; XIX: 235n, 255a+n, *390*; XX: 206n, 336a, 353a; XX: 314n; XXII: 63; XXIV: 97a
Goethe, Johann W. von, I: 41, 137, 333; II: 93, 526, 664, 780n; III: 289, 329, 602-604n, 626n; IV: 74, 94, 264, 372, 413, 452, 453; V: 44, 100, 164, 320, 489, 506, 757n; VI: 231, 241, 242, 246, 486, 785n; VII: 55, 523, 538, 573, 575, 658, 765n; X: *501*; XII: 101, 107, *287*, *411*, *431*, *438*, *489*; XIII: 26n, *66*, 260, *351*, *590*+n, *599*;

XIV: *168*, 265, *361*, *388*, 391, *428*, 432; XV: 232, 407, *685*, 704, 721, 722; XVI: 247, *253*, 507, *571*, 602; XVII: 545, *783*; XVIII: *45*, *53-56*, *75*, *155*, *397*+n, *434*, 470, 705, 758, 759n; XIX: *121*, *127*, *131*, *173*, *230*, 251-253, *271*, 305, 313, 432, 469, 489, 554, *563*, 787, 821, 866; XX: 42n, *205*, *216*, 259n, *286*, 342, 343n, 406, *527*; XXI: 118, 176n, 227, *315*, 365, 366, *400*, *492*, *555*, 594n, *731-733*, *759-761*+n, 780n, *791-793*; XXII: 171+n, 262, 421n; XXIII: *178*, 296n, *529*, *571*+n, 638n, *707*; XXIV: 153n, 445, 720n; XXV: *50*

Dichtung und Wahrheit, IV: 93; XXI: 227, 594n, *732*+n, *759*, *791-793*; XXIII: 569n

Egmond, VI: 241, 785n; XV: 407

Faust, II: 715; III: 289, 292, 602-604n; IV: 163; V: 506; X: *501*; XVI: 247, 507, *571*, 602; XVII: 648, 649; XIX: *174*, 234, 254, 469; XX: 42n, 259n, 342, 343n, *527*; XXI: 176n; XXII: 170n, 421n; XXIII: *178*, 268; XXIV: 153n, 720n

Faust II, XVI: *253*

Iphegenie, XIII: 26n

Juristische Abhandlung über die Flöhe, IV: 413(?)

Leiden des jungen Werthers, die, III: 626n; VII: 55; XVI: 247; XVII: *783*; XVIII: *45*, *53-56*, *397*+n, *398*; XXIII: 296n, 638n

Mitschuldigen, die, XXI: 366

Regeln für Schauspieler, XVII: 545

Wahlverwantschaften, die, XXI: 780+n

«Wahrheit un Dichtung»: *Dichtung und Wahrheit*

West-östlicher Divan, XIX: 554

Wilhelm Meisters Lehrjahre, IV: 372

Wilhelm Meisters Wanderjahre, IV: 372

Goethe, Wolfgang von, XII: *203*

Goethem, Emil van

Wiegje, het: XVII: 727, 736

Goetzee, VIII: *617*, *618*

Goeverneur, Jan J.A. (zie ook onder ps.: Rijmer, Jan de), XI: *66*; XVIII: 799n; XXII: 24n, 192a, 193, 786b; XXIII: 276n, 311a, 461

Reizen en avonturen van mijnheer Prikkebeen, XXII: 786n

Goewitta, IX: 428, 434

Gogel, Isaac J.A., III: 260

Gogh, C.M. van (uitgever te Amsterdam), XI: 769n

Goldberg, Jan, III: 262

Goldie, James, VIII: 357

Goldprinzessin, die (oplichtster), XXI, *560*

Goldschmidt, Abraham M., XIII: *102*, *546*

Goldsmith, Oliver, II: 664, 780n; XI: 752; XVIII: *231*

Golsen, XIII: *105*

Golstein, *wed. van E.I., baron van*, IX: 330

Golther, Ludwig von, XIII: *423*

Goltstein, Willem, baron van (minister van koloniën), XVI: *631*, 681, 743; XXII: *475*+n, *551-553*+n, *556*

Goltz, von der, XIII: *29*, *30*

Gomarus, Franciscus, III: 604n; IV: 775n

Gomo, toekan si, VIII: *202*

Gompertz, Léon, XIV: 682n; XVI: 77
Gonggrijp, J.R.C., XXII: 292
Gonzaga, Aloysius van, VI: 167, 439, 778n; XII: *360*+n
Goor zonen, Gerard B. van (uitgeverij te Amsterdam), XVI: *299*; XVIII: *298*; XXI: *577*
Goosen, Tjaakse, VIII: 28
Goossen, Hillegond, VIII: 27
Goot, P. van der (zie ook onder ps. Quintus), XV: 401; XXIII: 157
Goot Pzn., P. van der, X: *457*, *493*; XI: *361*
Gorcum, Adriaan H. van (drukker te Amsterdam), XI: 479
Gorcum en co., van (uitgeverij te Assen), XX: *232*, 354; XXI: 183
Gordon, Charles G., XXIII: *164*+n
Görisch, Adam, XXIV: 253, 261, 263
Gorkom, Gerrit van, VI: 793n; XV: *37*, *94*, 99, *197*, *205*, *206*, *213*, 220, *453*, 461, *475*, *570*, 571, 573, 578, *622*; XVI: 503, *530*
Gorkom, Karel W. van («G.»), XX: 184+n, *574*+n; XXI: *403*, *622*, *631*, *632*, 722; XXII: *45*
Gids voor de controleurs op Java, XX: 572n
Gorkom, Wilhelm J. van, VI: 130, 364, 377, 378, 787n; XIV: 30; XV: *101*; XVI: 503?
Gorkum, van: Gorkom, van
Gorkum, van, IX: 314
Gorkum, van (te Sneek), XXIV: 669
Görlitz, C.L., XVIII: 182
Bibliotheek der geschiedenis, bloemlezing uit de werken der voornaamste geschiedschrijvers van vroegeren en lateren tijd, XVIII: 182
Gorontalo, civiel gezaghebber te (1851), IX: 211n, 224
Gorter, Auke, XIX: 600; XX: *214*+n, *221*, *226*, *235*, *268*, *420*+n, *421*; XXI: 805; XXII: 572+n; XXIII: 278n, *366*, *384*, *385*, 386, 387, *394*, *395*, *397*, 399, *405*, *417*, 494+n, 582, 583, 592, 602, 669+n, 745, 763; XXIV: 27, 47, 59+n, 403, 409+n, 739b; XXV: 215, 221+n, 222, 234
Gorter, Dirk, VIII: 25
Gorter, Douwe, XV: 354, 372
Gorter, Grietje, VIII: 24
Gorter, Herman, XXIII: 275n, 282n, 285+n, 286
Gorter, Johannes, XIII: 245
Gorter, Maritje L., VIII: 28
Gorter, S., XIII: 245; XXIV: 669
Gorter, Simon, XIV: 676n; XV: 34n, 798n; XVI: 137
Gorter-Lugt, Johanna C., XV: 354, 372
Gorter-Meyer, Geertje, XX: 212n, *268*, *420*+n; XXIII: *385*, 494+n, 583, 602, 669; XXIV: 47, 65, 67, 409+n, 739n
Gortsjakow, Alexander M., XIII: *87*, *575*, *576*; XX: *123*+n
Görtz, XII: *571*
Görz, Joseph, graaf von, XI: *783*
Gosler, W., XXIV: 111, 207a, 210, 399+n
Gotha, hertog van: Coburg-Gotha, Ernst II, hertog van Saxen-
Gothart, IX: *66*, *73*
Götz-Scheps, Cateau, XI: 437; XVII: 103; XX: 405
Goudboor, de: Birch-Pfeiffer, Charlotte

Goudinet (Gondinet, Edmond), XIV: *583*
Goudschaal, U.P., XIX: 853a, 854
Goudsche courant (periodiek), XIX: 747n, 777a; XX: 252n, 311a; XXI: 136n, 147a
Goudsmit, Joël E., V: 622, 650, 740n; XVII: 290
Goudswaard jr., L., XIX: 961a; XX: 25a, 32
Gounod, Charles F., XVI: *486*; XVIII: *155*; XXII: 759
Goupil, Adolphe, XXI: 387
Galerie contemporaine (seriewerk), XXI: 387
Gout, H.J.J., VIII: 212, *217*+n, 234n, 235, *240*, 248n, *268*, 278, 279, 283, *321*, *324*, 336, 339, 354, 687b
Gouverneur, J.J.A.: Goeverneur, Jan J.A.
Gouverneurs-Generaal; zie onder:
Reael, Laurens (1615-'19)
Coen, Jan Pzn. (1619-'23)
Mossel, Jacob (1750-'61)
Riemsdijk, Jeremias van (1775-'77)
Alting, Willem A. (1780-'96)
Daendels, Herman W. (1808-'11)
Janssens, Jan W. (1811)
Capellen, Godert A.G.Ph., baron van der (1816-'26)
Kock, Hendrik M., baron de (1826)
Bus de Ghisignies, burggraaf Leonard P.J. du (1826-'30)
Bosch, Johannes, graaf van den (1830-'33)
Baud, Jean C. (1833-'36)
Eerens, Dominique J. de (1836-'40)
Merkus, Pieter (1841-'44)
Reijnst, jhr. Joan C. (1844-'45)
Rochussen, Jan J. (1845-'51)
Duymaer van Twist, Albertus J. (1851-'56)
Pahud, Charles F. (1856-'61)
Sloet van de Beele, Ludolf A.J.W., baron (1861-'66)
Mijer, Pieter (1866-'72)
Loudon, James (1872-'75)
Lansberge, Johan W. van (1875-'81)
Jacob, Frederik 's- (1881-'84)
Rees, Otto van (1884-'88)
Gouw, Johannes ter, XVI: 664n; XVIII: *355*+n, *789-791*; XIX: *154*; XXI: *566*; XXII: 202
Geschiedenis van Amsterdam, XXI: *566*
-zie ook onder: Lennep, Jacob van
Gowitta: Goewitta
Gozenberg, Truitje, VIII: 44
Graaf, de: Graaff, W.C. de (uitgever te Haarlem)
Graaf, D.A.J.B. de, XXI: 805; XXII: 202
Graaf, Jean R. de, III: 392
Graaf, Reinier de, VII: 768n
Graaff, van de (secretaris financiën, 1842), VIII: 97
Graaff, A. de, XIX: 792
Graaff, Adriana S. de, XI: *72*, 795n
Graaff, Charlotte de, X: 537n, 597n, *604*n, *640*+n, *646*+n, 715n, 739b; XI: *71*+n, *72*, *73*, 76n, 81n, *82*, *105*, *106*, 111n, *115*, *122*, *138*, *139*, *143*, *154*, *204*, *210*, 230, 232, 233, *301*(?), 791b, 795n; XIX: *119*, *131*, *194*, *201*+n, *230*, *398*, *429*; XX: *299*(?), *300*(?)

Graaff, W.C. de (uitgever te Haarlem), II: 679; VII: 680; XVII: 742, 743; XVIII: 467; XIX: 371, *690*, *691*, 669, *798*+n; XX: *196*, 200, *246*, *250*+n, *291*, *309*, *326*+n, *330*, *346*, *349*; XXI: 94; XXIII: *155*+n
Graafland, N., XXIV: *550*+n
Grabow, Wilhelm G., XI: *626*; XII: *87*
Gracchus, Tiberius en/of Gaius Sempronius, II: 776n; IV: 775n; VI: 787n; VII: 256, 765n; VIII: *366*; IX: *165*, *602*, *614*
Graeff, Jacob de, III: 224
Graeff, Pieter de, III: 223
Graevestein, Adriana, VIII: 461n, 688n; XXIV: 554n
Graevestein, Willem C., VIII: 461n, 688n, 691n; IX: 322
Gräfer, XI: *727*
Graff, Carl, XII: *571*
Gram, Johan, XII: 306n, *432*+n, *488*, *512*, *539*; XVI: 538; XVII: 154; XVIII: 206; XXIII: 510
Snuifdoos, de, XII: *307*+n, *432*+n, *488*, *539*
Grammond-Caderousse, hertog van (eig.: Gramont-Cadarousse), V: 209
Grammont, Jacques Ph. Delmas de, I: 185, 560n
Gramont, Antoine A.A., hertog van, XIII: *401*
Granada, A.N. de, XXII: 291
Granier de Cassagnac, Bernard A., IV: 269, 770n; IX: *138*+n
Grant, Ulysses S., IV: 69, 775n; XI: *782*+n; XV: 99+n
Graphic, the (periodiek), XXIII: *237*
Gras, Antoine J. le, IV: 688, 719; VI: 375, 435, 437, 444, 788n, 792n, 804n; XI: 436; XVII: 112n, 229n, 254+n, 259-261, *262*, 267, 282, 288, 298, *317*, *318*, *321*, 324-327, *332*, *333*, 334, 337, 339, *341*, *342*, 343, 345, *346*, 351, *356*, *360*, *361*, *372*, 375, *376*, *382*, *383*, *386*, *387*, 388, 390, *395-397*, 400, 401, 403, 404, 412, *415*, 416, 423, 427, 429-431, 439, 440, 444, 445, 449, 451-453, 457, 470-472, 475-479, 483, 484, 487, 489, *490*, 493, *500*, 504, 509, 513-516, 531, 532, 545, 548, 549, *550*, 566, 582, 596, 608, 613, 614, *616*, 617, 618, 623, 629, 632, 637, 638, 640, 646-650, *659-665*, 683, 691, 706, 708, 712, 713, *715*, 719, 725, *748*, *756*, *778*, *779*, *788*, 794n, 795n, 796b, 797n, 799n; XVIII: 22n, 25, *35*, 37, *41*, *43*, *81*, 88, *96*, 98+n, 101, 102, 107, *109*, *146*, *152*, *157*, 165, 172n, 199, 247n, *250-252*+n, *308*, *324*, *336*+n, 405, *413*, 515-517+n, 547, *553*, *731*, *734*; XIX: 22n, *45*, *46*, *49*, *50*, *64*, *65*, *79*, *89*, *95*, 102, *106*, *107*, *115*, *149*, *162*, *203*, *259*, *273*, *274*, *315*, *323*, *361*, *378*, *390*, *399*, *414*, *424*, *607*, *608*, *736*, *749*+n, 757+n, 758, 769+n, *870*+n, *886*, 971n, 972n; XX: 9n, 173n, *571*+n, 592n; XXI: 707; XXIII: 206n, 263n, 347n, *397*, 773n; XXIV: 392, 470, 471; XXV: 88, 89, 90, 109, 149, 238b
Gras, Jan, III: 583n; VI: 433; IX: *153*
Graser, XII: *127*
Grau(e)l (koetsier), XXIII: *198*, *631*, *632*; XXIV: 262
Grauw, mej. de, XXIII: 762
Grave, I.H. de, IX: 90

Gravenhaagsch weekblad, 's (periodiek), XIII: 650, 724n
Gravenhaagsche nieuwsbode, de 's- (periodiek), X: *498*+n, 731n; XXIV: 316
Greebe, A., XVII: 114
Greef, J.C.C. de, XXI: 157
Greeve, XII: 376
Gregorius VII, paus, II: 432; XXIV: 211+n
Grelot, le (periodiek), XIV: 576
Grenzboten, die (periodiek), XIII: *50*
Gresik, regent van, XV: 194
Gresser, von, XIII: *700*, *702*
Gretchen (kindermeisje van Woutertje), XIX: *699*+n, *702*+n; XXI: 381, *401*, 413, *428-430*, 462, *511*
Grétry, André E.M., XXII: 479n
-zie ook onder: Masson de Pezay, Alexandre
Greve, Arnoldus, VIII: 700n
Greve, W.H. de, XXIII: 709n
Oembiliën-kolenveld in de Padangsche Bovenlanden, het, XXIII: 709n
Grey, Charles, 2nd earl, V: 357
Grieben, Hermann, XII: *536*, *537*, *771*; XIV: *144*, *145*
Grignan, Françoise M., gravin van, IV: 786n
Grillo, Giulano, markies del, X: 744n
Grimm, Friedrich M., baron, IV: 706, 775n; XIX: *174*, *194*, 386, 534, *723*
Correspondance littéraire, philosophique et critique adressée à un souverain d'Allemagne, IV: 775n
Grimm, Wilhelm en Jakob L.K., XIII: *412*+n; XXI: *522*; XXIV: 505n
Deutsches Wörterbuch, XIII: *412*+n
Groen (G. te Utrecht), X: *630*
Groen, Salomon J., XI: 546; XXIV: *598*, *599*
Groen van Prinsterer, Guillaume, II: 353, 354, 503, 504, 780n; III: 9, 146, 177, 395, 429, 604n; IV: 269, 768n; XI: *284*, *748*, 791b; XIV: 472; XV: *241*, *774*, 778; XVI: 267; XVIII: 667; XXII: *488*; XXIII: 224+n; XXIV: *696*
Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau, IV: 18, 768n; XI: 792n; XXII: *488*
Groeneman, Jan, VIII: 44
Groeneveld, XXIII: *320*
Grollmann, von, XII: *777*
Groninger courant (periodiek), XVII: 718; XIX: 303a, 327; XXIII: *430*, *431*, *708*; XXIV: 35
-zie ook: *Nieuwe Groninger courant* (periodiek)
Groninger weekblad (periodiek), XXIII: 727, 730+n, 740a, 765a; XXIV: 29+n, 146a, 236a, 360a, 388a, 391a; XXV: 238n
Grooff, Jacobus, VI: 322, 787n; VIII: *610*+n
Groot, S., VIII: 55
Groot, de, XIV: 54
Groot, ds. de, XIX: 792, 793
Groot, C. de, XXII: *497*+n
Groot, Hugo de, I: 442, 481; II: 211, 780n; III: 95, 604n; IV: 233; V: 589; IX: *111*, *115*; X: *151*; XII: *184*; XVII: *781*; XXII: *464*, *465*; XXIII: *180*; XXIV: 32
De jure belli ac pacis, II: 211, 780n; XXII: *464*, *465*+n
Groot, Jeanne de, XXIV: 407

Groot, Johannes G. de, XX: 406
Groot, Pieter de, IV: 128
Groot placcaetboek, IV: 505
Groote, Alfred, XII: *280*, *302*
Gross (Cross, Joh. W.), XXIV: 47
Gross, von, XVI: 176; XXV: *228*
Grosz, August, XXI: 299
Groustra, XXI: *491*+n, *492*
Groustra, A.J., XXIV: 191
Grundzüge der Geselschaftswissenschaften, oder physische, geschlächtliche und natürliche Religion..., II: 686; XIV: *618*, *621*, 622, *625*; XV: 43, *50*, 53, 55, *57*, *61–63*, 68
-zie ook: *Elementen der sociale wetenschap, de*
Grünewald, XII: *56*
Grünholtz (deurwaarder te Padang, 1844), VIII: 382n
Gruijter, Jan de, XXIII: 291a, 296
Grijn, Jan E., XI: 481, 482
Gryseels, XIII: *279*
Guardia, Joseph M., XVI: *698*
Guatemozin, koning der Azteken, V: 60, 410, 739n
Gubner, fam., XV: 591
Guêpes, les (periodiek), V: 744n; XII: 292n; XIV: 605n
Guépin, Ange, III: 229
Guepin, W.J., XXIII: 506
Guerrini, XIV: 278
Gugel, Franz W.C.C., vrijheer von, XIX: 972n; XX: 451; XXII: 52n, 531, 538; XXIII: 546, 547
Gugel-Bermann, Adelheide K. von, XVIII: 208n; XIX: 168n, 379, 380, 590, 601, 610, 972b; XX: 131, 133, 134, 141, 146–148, 150, 152, 450, 451+n, 453; XXII: 514n, 527n, 531, *533*, 538, 584, *675*; XXIII: *153*, *310*, 546–548, 550–554, 609
Gugern, von (Gagern, Friedrich B. van?), XX: *205*
Guhl, Ernst, III: 425, 604n
Guillaume, Nicolas, VIII: 98n, 124, 696n
Guise, Hendrik I, hertog van, III: 604n
Guizot, François P.G., III: 97, 151–153, 157, 181, 604n; IV: 459, 775n; VI: 717; XI: *350*+n, 358; XIII: 532n; XV: *250*; XVIII: 566+n; XXI: 120; XXII: 94+n
Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps, XI: 358; XVIII: 566+n
Projet de mariage royal, un, III: 181
-met Pauline Guizot: *Abailard et Héloïse, essai historique*, VI: 717
Guizot, Pauline, VI: 717
Gulcher, C.F., X: 438, 464; XI: 19
Guldenarm, XIII: *274*, *277*, *279*
Gulick, W. van (uitgever te Den Bosch), XVI: *168*
Gulik, W. van, XXIV: 670
Gulik en Kleef, Johan Willem V, hertog van, XIII: 544n
Gunne, A. ter (uitgever te Deventer), XI: *325*, *382*, 404; XVII: *188*; XVIII: 671
Günst, Frans C. (uitgever te Amsterdam), I: 547n, 557n; II: 21, 161, 205, 304, 345, 348, 678, 732n, 790n; III: 230, 414, 604n; IV: 266, 735n; X: *110*+n, 181n, *407*, 425n, 470n, *477*, 481n, *483*, 484n, *487*, *489*, *490*, *491*, 492n, 497, *498*, *500*, *501*, *503*, *504*, *506*+n, *507*, *510*, *513*, *543*, 544n, *609*, *611*, *612*, *616*, *629*, 710, 725n, 731n, 732n, 739b; XI: 32, *51*,

92+n, 143, 225, 255, 330, *350*, 406, 474, 539, 540, 542, *676*, 696, 701, 788n, 792b; XIII: 300, 612, *633*, *634*, *637*, 650, *658*, *706*; XIV: *189*, *190*, *192*, *252*, *285*, 603; XV: *35*, *36*, *82*; XVIII: 175n, 343n, *355*, *362*, *369*, *384*, *727*, 797n; XIX: 972n; XX: 390; XXIII: 19n, 276n, *498*, *499*, *504*, *541*+n, *542*, *560-562*, 774b; XXIV: 165, 319, 320

Günst-Schrijver, Catharina F., XVIII: *343*; XIX: *138*; XXIII: *198*, *234*, 276n, *498*, *499*, *542*, *561*, 774b

Guretzki-Cornitz, B. van, XVII: 311

Gustaaf Adolf, koning van Zweden, V: 341; VI: 64, 787n; VII: 771n; XII: *507*, *635*; XIV: 153

Gustaaf Adolf-Kalender, XII: *94*, *124*

Gutenberg, Johannes, III: 333, 604n, 611n; XVII: 399; XIX: *642*; XX: *126*, *127*; XXI: *437*

Guttierez, XII: *458*

Guijkens, C.B.W., XI: 331

Gijsbert Japicx (rederijkerskamer te Sneek, zie ook: Sjucht en Rjucht...), XIV: *230*+n, *247*+n, *554*+n; XV: *336*; XXIV: 279n, 669n, 670

Gijsberti Hodenpijl, Albert A., IX: *253*, *260*, *262*, *264*+n, *276*, *277*, *281*, 696b

Gijsberts, Johanna M., VIII: 24

Gijsbrecht IV van Amstel, VI: 505, 519

Gijselaar Talbot, P.H. de, VIII: 47

H.: Amorie van der Hoeven, Herman A. des

H., mw., IX: *97*

H., v.d., XXV: *20*
«20 Jaar in Rusland», XXV: *20*

H.v.d.G. jr. (ps.), XIX: 824+n
Open brief aan de redactie van het zondagsblad, naar aanleiding van eene recentie over de «voordracht» gehouden door Multatuli, den 17den Maart ll. in de zaal van 't Nut a/d. Oppert alhier, XIX: 824+n

Haafner, Jacob G., IV: 82, 776n; V: 159, 740n
Reize te voet door het eiland Ceylon, IV: 776n

Haagen, J.J. van, XIII: 281

Haagsche courant (periodiek), XXIV: 98a, 193a

Haagsche hopjes: Vluchtig, Piet (ps. van: Smit Kleine, Frits)

Haagsma, N., XIII: 235n

Haak, B. v.d., XXIV: 489

Haakman, XXI: 800; XXII: 227

Haan, Romke E. de, XIX: *644*+n

Haan Hettema, Montanus de, XVIII: *417*

Haanman: Haakman

Haar, Bernard ter, XII: *489*; XX: *540*+n; XXII: 177
Wachters op den morgen, de; leerrede over psalm CXXX vs. 6b, XII: *489*

Haas, de (marine-officier): Haes, R.L. de

Haas, de (advocaat te Amsterdam), XX: *265*

Haas Az., Ph.A., XVI: 311n

Haas, G.H.F. de, XIV: 46

Haas, Hendrik de, XXI: 234; XXII: 341, *420*, *430*; XXIII: 264, 265, 266, 287, 298, 341, *346*, 402, 493, 725, 739, 759; XXIV: 403, 410; XXV: 211, 213, 231

Haas, Jacob H. de, XVII: 794n; XVIII: 797b+n; XIX: 23n, *45*, 66, *75*, *77*, *92*, *160*, *172*, *275*, *368*, *369*, *411*, 509, *519*, 973n; XX: 169n, *181*, *193*, *214*, *226*, 430, *444*, 591n; XXI: 19n, 21n, *44*+n, 60, *79*, *167*, *202*, *238*, *239*, *244*, *245*, *254*, *267*, 277, 278, 393, 446n, 527, 675, 677, 682, 683, *758*, *759*, 805, 812n; XXII: 22n, 23n, 169, 170, 247, 248, 250, 341, 350, 351, *358*, *359*, 365, 368, *370*, 379, 380, 408, *425*, *429*, *439*, *440*, *451-455*, 484, 495, *498*, *557*, *572*, 587, *590*, *611*, *636*, *637*, 681, 725, 741, 786b; XXIII: 20n, *35*, *47*, *56*, *88*, 341, *345*, 492, 493, 494, *496*, 511+n, 602, 738, 744, 758, 759, 774b; XXIV: 22n, 27, 30, 45, 48, 52, 59, 61, 63, 67, 117, 245, 247, 251, 329, 331, 353, 385, 393, 402, 436, 438n, 452, 455, 456, 489; XXV: 210, 212, 213, 214, 232, 234+n, 237n

Geschiedkundig onderzoek omtrent de hypermetropie en hare gevolgen, XVIII: 797n

Haas, Karel de, XXI: 234, 596, 675; XXII: 341, *387*, *414*+n, *420*, *428*, 442, 779; XXIII: 287, 288, 493, 508, 739, 758, 761; XXIV: 30; XXV: 208, 212, 231, 234

Haas, Lina de, VIII: 42n; XXI: 234, *268*, 270n, *274*, 275+n, *401*, 527, 529, 675; XXII: 248, *382*, *387*, *413*+n, *414*+n, *428*, *498*, 515n, *651-653*, *656*, *658*, *662-664*, *666-668*, 669, 670, *678*, 679, *681*, *682*, *705*, *706*, *721*, *722*+n, 725, 741, *744*, *745*, *751*, 752, 779, 786n; XXIII: 127, 131, 221, 298, 402, 508, 535n, 607, 629, 630, *718*, 745, 759, 761; XXIV: 246, 247, 452, 485; XXV: 225, 226+n

Haas, Riekje de, XXI: 180, 529, 675; XXII: 248, *387*, *388*, *414*+n, 572, 769, 778, *780*, *781*; XXIII: *36*+n, 127, 131, 493, 508; XXV: 212

Haas-Hanau, Gosewina C. de, XVII: 794b; XVIII: 797b; XIX: 23n, *45*, *55*, *75*, *77-79*, *157*, *364*, *939*, 973b; XX: *104*, *283*, *284*, *497*, 592b; XXI: 20n, 26n, *32*, *44*, *45*, *69*, *70*, *79*, 180, 181, 275+n, *499*, 593n, 688, 743n, 812b; XXII: 22-24n, 243(?), 368, *395*, 390n, *400*, *402*, 408, 447, 513-515n, *557*, 561+n, 567, 579, 786b; XXIII: 20n, 21n, 33n, 39n, *44*, *51*, 65, *78*, *92*, 215n, 279n, *496*, *497*, 534n, *619*, 629, *646*, 774b; XXIV: 21n, 22n, 24n, 25n, 117n, 140, 218, 246n, 277, 497n; XXV: 144n, 147n, 210, 223, 237b

Haastert, XIV: 37

Habbema, XIII: *257*

Habell, E., XXII: 291

Hachette, Louis (uitgever te Parijs), XI: 404; XXI: 784, 786; XXII: 95, 564, 565; XXIII: 383

Hack van Outheusden, Ph., XXIII: 716+n

Hacke, Hans C.F., IV: 24

Hacke van Mijnden, Conrad J., XVI: 319+n

Hadermann, XIII: *404*

Hadstron, mw., II: 19, 172

Haeckel, Ernst, XXI: 178+n, 186, 221; XXV: 97+n

Haeften, Hendrik T. van, VIII: 47

Haemstede, Witte van: Witte van Haemstede

Haersolte, Coenraad W.A., baron van, X: 417n, 739b; XIII: 199n

Haes, R.L. de, IX: *97*; XX: *439*; XXI: *796*; XXII: *71*; XXV: *86*
Haeseker, J., XVI: 217
Haeseker & Woest (drukkerij te Haarlem, zie ook Woest, W.H. & co.), XV: 89, 129, *131*, *142*+n, *143*, *162*, *171*, 179+n, *181*, *196*, *203*, *212*, *217*, *222*, 224, *235*, *253*, *278*+n, *292*, *339*, 401, *436*+n, *438*, 440; XVI: 54+n, *168*, *194*
Haffmans, J.A.L., XIV: 73
Hâfiz, XIX: 554, *563*
Haga, Anthonie, IX: 640; X: *303*
Haga, Hendricus, X: *303*, *305*, 739b
Hagar, mw., XVI: 518
Hageman JCzn., J.H. (zie ook onder ps. Javanus), XIV: 379+n, 536-540+n, 544a, 546, 560+n; XXIV: 573
Hageman, Johannes M., XXI: 26n, *332-336*, *338*
Hagen, XX: 54
Hagen, Adolf H.W., XIII: *502*, *503*
Hagen, Gotthilf, XII: *225*
Hagen, Nans ten: Sandrock-ten Hagen, Nans
Hagenbergh, XIV: 561
Hageveld, van, XIII: 131n
Haghen, Steven van der, XXII: *675*+n, *676*, *678*, *687*, 734, 735
Hagiosimandre (ps. van G. Broens jr.), II: 206, 294, 305, 659, 781n; X: 380n, 513n, *516*, 521a, 628, 731-733n, 737n; XI: 80, 788n, 792n; XII: 312; XXIV: 583a, 585a, *595*
Max Havelaar!, een beroep op de Nederlandsche vrouwen, II: 294; X: 513n, *514*+n, 515, *516*, *517*, 518, 521, 732n
Papillotten van Oom Geurt, II: 781; III: 568n; X: 676n, 726n, 731-733n; XI: 788n
Hahnenbein, XIX: *81*, *83*
Haighton, Elise A. (zie ook onder ps. Hroswitha), XVI: 638, 703n; XVII: 183n, 236, 734; XXII: *717*; XXV: 77n
Open brief aan dr. D.J. Steyn Parvé, XVII: *190*+n
Halben, Johannes H.F., XII: *229*
Halberstadt, XX: *235*+n, *301*
Halberstadt, Abraham, X: *272*+n, *278*, *279*, 739b; XI: 31, 32, 786n
Standbeeld voor den graaf van den Bosch, een, XI: 31
Vrijmaking der slaven in Suriname en de opheffing van het meesterschap volgens de staatscommissie, XI: 786n
Halenza, Karl, XXI: 676n
Halévy, Ludovic, III: 600n; XV: 451; XXIII: 219n
Juive, la (opera), III: 341, 600n
-zie ook onder: Meilhac, Henri
Halewijn, M.H. (resident van Batavia, 1839), VIII: 75
Halil, Mohammad, V: 479
Hall Azn., Maurits C. van, X: *511*, *553*, *555*
Hall, Adriaan van, XI: 792n
Hall, Floris A. van, I: 570n; II: 353, 354; III: 146, 605n; VII: 37, 39, 42; X: *511*, 744n; XI: *284*; XIV: 677n; XV: *430*+n
Hall, Jacob van, XIV: 677n
Hall, Jacob N. van (zie ook onder ps. Fantasio), VI: 374, 375, 788n, 802n; XIV: 611n, 677b; XV: 429n, 551n, 658a, 662, *672*, 673, *684*, 699; XVII: 9n, 18n, 71a, 72, *73*, 80, *91*, 156a, 158, *210*, 230n, 329n, 348, 388, 436, 437, 444, 456a, 458, 471, 491, 496, 540a, 546, 556, 557; XVIII: 21n, 23n,

117a, 119a, *136*, 144n, 165, 179n, 199, *252*, 275n, 281, 406, *525*, 559n, *560*, 798n; XIX: *92*, *95*, *96*, *105*, 112n, *155*, *365*, *411*, *413*, *420*, *422*; XXI: *795*, 805; XXII: 169, 274; XXIV: 23n, 224, 245, 344a, 347, 353, XXV: *141*
Dichters van dezen tijd (bloemlezing), XIV: 677n
Hall, M.J. van, XII: 291
Hall, Maurits C. van (1768-1858), VI: 414, 788n
Hall, Maurits C. van (1822-1889), XI: 792b
Hall & co., van (commissionair), XI: 792n
Hall-Viruly, mw. van, XVII: *658*; XIX: *105*, *155*
Hallenstein, Konrad A., XV: 302
Hallum, van, XIV: *149*
Halma, François, VI: 622-624, 672, 673, 788n
Hamacher (horlogemaker), XXIV: *558*
Hamacher, Adam, XIX: *81-83*
Hamacher, Christian, XVII: 48n; XIX: *81*, *83*
Hambroek, Antonius, XXII: *691* +n
Hamburger Nachrichten (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
«Hamé, l'» (?), XIV: *145*
Hamel, Antonius G. van, XIII: 715
Hamelsveld, IJsbrand van, VII: 682
Hamerling, Robert, XXIII: 510
Aspasia, XXIII: 510
Hamers, A.J.F., VIII: 105n
Hamilton, Adams and co. (uitgeverij te London), I: 567n; XII: 697
Hamminck Schepel, Annetta, XI: *143*, *144*, *150*, *151*, *153-155*, *199*, *206*, 787n, 792b; XIII: 448; XV: 494+n, 501, 509; XVIII: 613n, *670*, 671n, 697, *702*; XIX: *55*+n, *76*, *144*, *148*+n, *206*, *391*; XX: 141; XXIV: 240+n, 351, 370, 381, 472
Hamminck Schepel, Christina J.J., XI: *206*, *207*, 789n, 792b; XVII: 776, *777*, 797n; XVIII: 671; XIX: 39n, *75*+n, *77*, *107*, *137*, *148*+n, *151*, *203*, *204*, *222*, *273*, *276*, 442n, *446-448*, *451*, *456*, *457*, *479-481*, *499*, *519*, *616*, *620*, 629n, *680*, *684*, *698*, *702*, *710*, *728*, *736*, *771*, *789*, *801*, *835*, *836*, *840*, 877n, *880*, *903*, *907*, *908*, 974b+n; XX: 139, *197*+n, *237*, *303*, *316*+n, *317*, *352*, 430, 592b+n; XXI: 21n, *69*, *70*, *76*, *203*, *219*, *230*, 233, *267*, 812b; XXII: 337, 457n, 485n, 515n, *612*+n, *613*, 767, 768, 780; XXIII: 33n, *128*, 136+n, *199*, 552, *718*+n, 739, 740, 775n; XXIV: 39+n, 45, 227, 435n; XXV: *156*+n
Hamminck Schepel, Elisabeth L. (Betsy), XI: *203*, 792b; XVI: 92; XVIII: *330*, *331*; XIX: *53*, *73*, *92*, *95*, *96*, *105*, *115*, *135*, *136*, *155*, *293*+n, *294*, *352*, *361*, *362*, *364*, *365*, *391*, *399*, *413*, *481*, *501*, *722*; XX: *197*+n, *214*, *221*, *226*, *235*, *257*, *265*, *266*, *268*, *308*, *309*+n, *311*, *315*, *319*, *334*, *349*, 412n, *421*, *436*; XXI: 24n, *76-78*, *82*, *97*, *103*+n, *225*, *253*, *310*, *520*, *532-535*, 595, 596; XXII: 23n, *388*, *414*, *415*, *428*, *439*, 441, *453*, *454*, 459+n, *482*, 484, 485, 492, *495*, *496*, *658*, 780, *781*; XXIII: 20n,

34+n, *36*, 39n, *44*, *51*, 65, *120*, *122*, 132, 279n, *434*, *474*, 493; XXIV: 39, 421+n, 422, 423, 435+n, 456
Hamminck Schepel, Frederika M. (Frédi), XI: *172*, *206*, *210*, *213*, 791n, 792b; XIV: *128*?; XVII: *500*; XVIII: 177n, *330*+n, 340, *352*, *616*, 639+n; XIX: 75n, *148*+n, *151*, *192*, 195, *201*, *203*, *204*, *206*, *276*, *447*, *454*, *684*, *764*; XX: *268*, 306n, *319*; XXI: *53*, 61, *69*, *70*, *76*, *98*, 308n; XXIII: 20n, *171*, 185+n, *187*, *188*, 196; XXIV: 421n, 461; XXV: 208n
Hamminck Schepel, Joannes C.P., X: 540n, 541n, *641*, *645*, *646*, *668*, *669*, *672*, *686*, *689*, *692*, 745n; XI: 76n, *96*, *98*, *101*, *105*, *107*, *110*, *120*, *127-129*, *143-153*, 157, *160*, *162*, *163*, *164*, *167*, *175*, *204*, *211*, 240n, *361*, *491*, 803n; XII: *190*, *191*, *197*, *779*; XIII: *271*; XIV: 88+n, 677b; XV: *379*; XVI: *331*; XVII: 588-591; XIX: *362*; XX: *417*
Hamminck Schepel, Johan A. (Albert), XI: *138*, 793b, 794n; XV: 571; XVI: 92; XVIII: *45*+n, *354*+n, *355*, 358, 613n, 620, *660*, *664*+n, 665, *670*, 680, 698; XIX: 39, *479*+n, 558n, *559*, *561*; XXI: 24n, *314*, 407n, 412, *433*, *473*, *511*, *520*, *530-535*, *549*, 593n, 595, 596, 689, 690, 708, 709, *733*, *791*; XXII: 30, *58*, 308-310, 336, 337, 367, 369, 380, *451*, *454*, *483*, 485, 515n, *533*, 568, 577-579, *613*, 615+n, *631*, *665*, 742, 766, 768; XXIII: 66, *96-98*, 107, *117*, *120*, 173, *199*; XXIV: 22n, 103, 107, 119, 131, 192, 337, 343, 437; XXV: 196
Hamminck Schepel, Johannes M., XI: 793b, 794n
Hamminck Schepel, Maria F.C. (Mimi, zie ook onder ps.: Heloïze)
«Dagboek», XI: *127*, *128*, *129*, *136*, *137*, *138*, *147*, *154*, *155*, *162*, *168*, *175*, *188*, *204*, *213*; XV: 9n, 13n, 15n, 31n, 257, 267, 273, 275, 276, 279, 292n, 296, 301, 302, 314, 318, 321, 323, 327, 332, 336, 340, 344+n, 345n, 350n, 362n, 454n, 459+n, 461, 473, 478, 486, 494, 501, 509, 512, 513, 520, 524, 530, 537, 542, 544, 552n, 560, 564, 566, 571, 573, 578, 590, 600, 612, 645, 664, 681, 690+n, 699, 700, 702, 708, 717, 724, 726; XVI: 14n, 55, 68, 92, 142, 164, 214; XVIII: 16n, 243, 500, 651; XIX: 16n; XXIV: 361
«Mimi's drama»: «Twee vrouwen» (zie onder Heloïze)
Hamminck Schepel-Volck, Maria, X: *641*, *646*, 745n; XI: 76n, *120*, *127*, *128*, *129*, *144*, *145*, *147*, *148*, *150*, 157+n, *162*, *200*, *213*, *216*, 788n, 803b; XIII: *336*; XIV: 677n; XVII: 588-591; XXIII: *330*, *348*
Hanau, Gertrude Falkenstein, gravin van Schaumburg, vorstin van, III: 311, 605n; VII: 603
Hanau, Maurits, prins van, XI: *718*
Hanau, Wilhelm, prins van, XIII: *218*
Handelingen en mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde (periodiek), XV: *37*
Handelingen van het negende nederlandsch letterkundig congres, XII: 369a+n, 375a, 410n, 414n, *424*+n, *425*

Handelingen van het tiende Nederlandsch letterkundig congres, XIII: 131n
Handels- en effectenblad: *Nieuw handels- en effectenblad* (periodiek)
Handelsblad van Antwerpen, het (periodiek), XII: 98n, 391
Handelsblad voor Passaroean en omstreken (periodiek), XIV: 379n, 545, 560+n
«Handleiding der bouwkunde» (voor kadetten), XV: 479, *484*
Handleiding tot de Aardrijkskunde van Nederlands Oostindische bezittingen, VIII: 306-307; IX: 245-247
Hanegraat, Thomas C.M., IX: *260*, *261*; XXIV: *549*+n
Hanegraat, *mw. Thomas C.M.*, IX: *260*
Hanger, Meindert L., VIII: 33
Hanlo, XIV: 47
Hannibal, II: 781n, 792n; IV: 569, 774n, 776n, 789n; V: 735n, 754n; VII: 646; VIII: *466*; XV: *758*+n
Hannover, Frederika, prinses van, XII: *571*
Hannover, koning van: Georg V (etc.)
Hannover, Maria, koningin van, XII: *222*, *292*, *302*
Hannoversche Allgemeine Zeitung (periodiek), XII: *302*
Hansen, P.C.C., XI: 472, 475, 478;
Hansen, W.E.C., VIII: 68n
Hapankira dit Tagajandang, djogoegoe, IX: 92
Hardenberg, Hermanus, XI: 325, 326, 340n, 342, 406, 793b; XXIV: 608n
Hardenbergh, A. van, XX: 548+n
Harder, G., XVI: *83*+n, *121*
Open brief in zake J.C. Zaalberg Pz. contra Y. Brandes, XVI: *83*+n, *121*, 398
Hardouin, E., XVIII: *376-378*+n
Java. Tooneel uit het leven, karakterschetsen en kleederdrachten van Java's bewoners, in afbeeldingen naar de natuur geteekend door E. Hardouin, met tekst van W.L. Ritter en een voorwoord van M.T.H. Perelaer, XVIII: *376*+n
Haren, Onno Z. van, V: 651; XV: *58-60*+n, *63*, *64*, 68; XVII: *188*, *764*; XVIII: 184; XXI: *58*; XXII: 253+n
Haren, Willem van, VIII: 55n
Harkort, Friedrich W, XI: *719*; XII: *87*, *352*, *422*
Harling, von, XIII: *46*
Harlinger courant (periodiek), XIII: 273a+n; XIX: 762n, 799a, 807a; XX: 422n, 437a; XXI: 172n, 173a, 176a
Harmodius, VII: 256, 766n
Haroen al Raschid, kalief van Bagdad, III: 175, 605n; XIX: *80*, *84*
Harold I, koning van Engeland, V: 268, 740n
Harre, Pieter, VIII: 678; IX: 100, 101
Harries, Heinrich, V: 741n
Harro (ps.?), XX: 440a, 442
Harst, L.J. van der, XXII: 258, 276
Hart, de, X: *122*, *123*
Hart, Alexander van der, XX: *204*, *286*
Hart, C. van der, IX: 96n; XXV: *84*, *85*
Harte, Francis Bret, XVIII: 660, *661*
«Coquelin», XVIII: 660

Harte, P. (boekhandel te Bergen op Zoom), XIX: 389, 753
Harten, C. van, VI: 169
Hartevelt, IX: *66*
Hartevelt, Adrianus, III: 275
Hartgens, XVII: *286*
Harthoorn, S.E., XI: 510n
Harting, Dirk, XIII: 650
Harting, Paul
Friedrich von Hellwald's natuurlijke geschiedenis van den mensch. Vrij vertaald door Paul Harting, XXII: *489*
Harting, Pieter, IV: 718; XIII: 650; XIV: 465, 467; XVI: 107, *699*; XVII: *286*, 290; XXI: 719+n, 751
Hartkopf, Andreas, XXI: 301
Hartkopf, Johann, XXIV: 260
Hartman, Engelina H.M.H., X: *314*, 315, 316, 471
Hartman, Evert H., XI: 471, 483, 555
Hartmann, Eduard von, VI: 378, 788n; XV: 244+n, 544; XVI: 108+n, *700*; XIX: 217, 267, *467*, 488, *717*, *724*; XXI: 213; XXIII: 605+n
Philosophie des Unbewussten, VI: 378, 788n; XIX: 217
Hartman, gebr. (uitgeverij te Den Haag), XV: *161*
Hartmann, Karl R.E. von: Hartmann, Eduard von
Hartog, Jan, VII: 679, XVI: 297, *298*, 398, 656; XVIII: *506*+n, 554, *595*; XIX: *614*, 616, *618*; XXIII: 648+n
Spectatoriale geschriften 1741-1800: VII: 679; XVI: 297, 398, 656+n; XVIII: *506*, 554, *595*; XIX: *614*, 616; XXIII: 647n
Hartogh, H.A. (officier van justitie), XI: 330; XII: 582n, 586+n
Hartogh Heys van Zouteveen, Hermanus, XIV: 159-167, *189*+n, *190*; XVI: 107; XX: *377*+n, 399, *418*; XXI: 491n, *514*+n, 652, 677, 782+n, 805
Hartsen, jhr. Cornelis, X: 132, *135*, *144*, *146*, *147*, *155*, *157*, *158*, *163*, *168*, *169*, 174, *175*, *179*, *184*, *189*+n, *190*, *192*+n, 203, *204*, *211*, *223*, *233*, 235, *255*, *267*, 739b; XI: *392*, *677*; XIII: 555n, 566, 568
Hartsen, jhr. Frederik A., VII: 463; XIII: 296n, *312*, 586+n, 588, 723b; XIV: 37a, 66a, 149a, 258a, 677b; XV: *240*, 301n, 315, 318, 395; XVI: *521*, *529*; XIX: 180n, *329*; XX: *329*+n, 447; XXII: 785n; XXIII: 656n; XXIV: 704, 705, *707*, 708, *711*, 125, 126
Nederlandsche toestanden. Uit het leven van een lijder, VII: 463
Waarom studeren wij?, XXIV: *595*
Harttenroht, P., XI: 330
Hartzen, gebr. (wisselkantoor te Amsterdam), XI: 726
Hartzfeld, V: 483; IX: *260*
Hasebroek, Johannes P. (zie ook onder ps. Jonathan), VI: 750, 788n; VII: 147; IX: 151n; X: *307*+n; XVI: 297, *299*, 301, *305*; XVIII: 206, 528; XXIII: 461, 510
«Aan een dertienjarig meisje», VI: 750; X: 304n
Poëzy, X: 304n
Häser, Heinrich, XXIII: *524*
«Epidemiologie» (*Lehrbuch der Geschichte der Medizin und der epidemischen Krankheiten*), XXIII: *524*

Haspels, Coenraad, XIX: 23-25n, *144*, *161*, *162*, *192*, *205*, *224*, *225*, 272n, *277*, *281*, *282*, *289*, *294*, *326*, *328-330*, 331, 332, *396*, *412*, *421*, *424*, *426*, *427*, *446*, *474*, *475*, *497*, *506*, *517*, *519*, *549*, *559-563*, *609*, *667*+n, 973n; XX: *177*+n, *180*, *224*, *432*; XXI: *195*+n, *439*, *550*, *551*; XXII: *242*, *276*, *279*, *282*, *298*, *436*, *630*, *695*; XXIII: *170*, *348*, *350*, 549, 550

Haspels, Derk J.A., VI: 375, 788b; XI: 436; XVII: *385*, 388n, 397, 404, 431, 434, 435, 439, 447, 449, 457, 468, 475, 479, 481, 483, 489, *490*, 493, 497, *500*, 504, 544, 548, 566, 576, 583, 614, 627, 629, 638, *717*, 724, 795b; XVIII: 81+n, 96-101+n, *109*, 119, *146*, *157*, *337*, 517, 548, 798b; XIX: *40*; XX: *193*, *250*, *386*+n, *432*, *433*, *572*; XXI: *438*, 528, *550*, 707, 805; XXII: *282*, *298*, *358*, *630*; XXIII: *94*, *146*, *170*, *172*, *187*; XXV: *138*, 150

Haspels, J. (*mw. Dirk*), XI: 436; XX: *432*; XXIII, *170*

Haspels, Jacob M. (Jaap), IV: 688, 719; VI: 375, 788b, 792n, 804n; XVII:112n, 147, 229n, 254, 259-261, 262, 267, 282, 283, 288, 298, *310*+n, *317*, *318*, *321*, *332*, *333*, 334, 337, 339, *341*, 343, *345*, *346*, *347*, 350, 351, *356*, *358*, *360*, *361*, *387*, 390, *395*, *396*, 400-403, 412, 423, 429-431, 434, 439, 440, 449, 450, 452, 453, 457, 470-472, 475-479, 487, 489, 493, *500*, 513-516, 531, 544, 548, 549, 564, 596, 608, 613, 614, 617, 623, 628, 629, 632, 637, 638, 649, *659-661*, 683, 706, 712, *715*, 719, 724, *748*, *779*, 794n, 795b+n, 796n, 797n, 799n; XVIII: 10n, 21n, 25, 37, *81*+n, 96, 102, *152*, 172n, 199, 247n, *250*, *308*+n, *413*, 515, *553*, 798b; XIX: 21n, 22n, 26n, *40*, *43*, *45-47*, *49*, *50*, *64*, *65*, *79*, *87*, *89*, *91-93*, *95*, 102, *106*, *107*, *115*, *134*, *139*, *144*, *147-149*, *152*, *156*, *162*, *185*, *192*, *203*, *204*, *209*, *225*, *257*, *259*, *273-275*, *289*, *315*, *323*, *326*, *344*, *352*, *361*, *378*, *390*, *399*, *406*, *414*, *421*, *422*, *424*, *426*, *430*, *446*, *447*, *474*, *479*, *497*, *516*, *519*, 549, 550, 553n, 564, 604n, *607*, *616*, 628n, *651*, 659n, *663*, *667*+n, *681*, *684*, *685*, *690*, *691*, *698*, *699*, *702*, *703*, *707*, *709*, *710*, *736*, *748n*, *758*, *764*, *766*, 844n, *863*, *906*, *907*, *921*, 971n, 972n, 973b; XX: 9n, *112*, *113*, *123*, 142, *157*, *158*+n, 168-170n, 173n, 175n, *179*, *181*, *192*, *194*, *196*, *197*, *212*, *226*, *227*, *235*, *237*, *238*, *264*, *266-268*, *283*, *284*, *291*, 304+n, *305*, *309*, *317*, *327*, *330*, *333*, *349*, *351*, *387*, *388*, *395*, *396*, *412-414*, *434-436*, *444*, *455*, *463*, *464*, *575*, 592b; XXI: 19-21n, *29*, *34*, *53*, *54*, *69*, *77*, *80*, *83*, *84*, 85, *98*, *138*, *202*, *254*, 677, 707, 805, 812n; XXII: 23n, *59*, 295n, 350, 365, 515n, 669, 786b; XXIII: 19n, 20n, *51*, 82n, *89*+n, *187*, *188*, 199n, 263, 279n, 347n, *397*, 536n, 773n, 774b; XXIV: 206, 245, 246, 329, 392; XXV: 88, 89, 90, 151, 208+n, 238b

Haspels, *de dochter van Jaap*, XXII: *282*, *298*; XXIII: *170*

Haspels-Valois, Lina, XIX: *162*, *282*, 553n, *563*, *944*; XXI: *550*; XXII: *282*, *298*; XXIII: *170*; XXV: *159*

Hasselaar, Kenau Simons, VII: 256, 766n
Hasselman, B.R.P., XII: 244+n, 318
Mijne ervaringen als fabriekant in de binnenlanden van Java, XII: 244+n, 318
Hasselman, Johannes J., I: 373, 554n, 560n; III: 403, 605n; V: 390; XII: *306*, *553*, *591*, 600n, *657*, *659*, *675*, *676*, 682, 683, *691*, *696*, *706-710*+n, *712*, *717*, *719*, *720*, 727n, 728, *733*, *737*, *751*, *752*, 766, *772*, *778*, 796b; XIII: 161n, 187n, 209, 262, 293n, *676*; XIV: 73, 221+n, *283*, *637*, *650*+n; XV: *95*; XVI: 17n, 270n, *522*+n, *523*; XIX: *619*; XXI: *608-610*+n, *612-614*; XXIV: 647+n
Hasselo, P., XVIII: *482*
Hasselt, A.L. van, XXII: *424*+n
-zie ook onder: Snelleman, Johannes F.
Hasselt, Johannes W. van, III: 260
Hasselt, Mr. J.C. van: Hasselt, Willem J.C. van
Hasselt, Willem J.C. van, V: 642, 671; X: 14n, 19n, 48n, *60*, *61*, *63*, 66n, *70*, *73*, *77*, *80*, *82*, *83*, *84*, *85*, *88*, *94*, *95*, 96n, *98*+n, *99*, *100*, *101*+n, *102*, *103*, 106n, 107n, *109*, *110*, 116n, 120n, *121*, *122*, *125*+n, *127*, 129n, 131n, 133n, *135*, *136*, 137n, *144*, *153*, *184*, *185*+n, *186*, *187*, 188n, 199n, *223*, *233*, *267*, *272*, *274*+n, 439, 441, 652, 662, 666, 740b; XIV: 559+n; XIX: *636*+n, *637*
Hassenpflug, Hans D.L.F., XII: *304*
Hastings, Henry W.C.P.M.R., 4de markies van (21ste baron Grey de Ruthyn), XIII: *53*
Hastings, Warren, XIII: 565
Haszlocher, XIII: *422*
Hatine, IX: *252*
Hatmi, goeroe van, IX: *251*
Hauser, Kaspar, II: 781n; V: 328, 740n; IX: *196*+n; XIX: 402; XXII: *641*+n, *642*, *644*, *684*, *696*; XXIII: *29*+n; XXIV: 288
Haussmann, Georges E., baron, XIII: 402n
Havard, Henri, XVIII: *375*+n; XIX: *270*; XX: *299*, *301*; XXI: 655; XXIII: 510
Hollande pittoresque, la. Les frontières menacées..., XVIII: 370n
Land der geuzen, het, XXIII: 510
Havelaar, D.H., XVII: 575
Haver Droeze, XXIV: 374, 398, 489
Haverkamp (de Hallemannetjes), XI: *368*
Haverkorn van Rijsewijk, P., XV: 402a+n; XVII: 348, 349+n, 423+n, 459a, 587; XVIII: *251*+n, *252*, 516a, *525*+n, *549*, 551, *555*; XIX: *89*+n, *582*, 886n; XXI: 529+n, 649, 650; XXII: 492+n; XXIII: *82*, *92*+n, 537+n
HaverSchmidt, François (zie ook onder ps.: Paaltjens, Piet), XX: *227*
Hawaii, Kamehameha V, koning van (1869), XIII: *422*
Haydn, Joseph, II: 15, 781n
Schöpfung, die (oratorium), II: 15, 781n
Hayez (uitgeverij te Brussel), XIV: 83+n
Hazeu, XIX: 595n
Hebel, Johann P., VI: 485, 789n
Schatzkästlein des rheinischen Hausfreundes, VI: 789n

Hébert, Stephanus M., VIII: *150*, 157, 297n, 688b
Hecker, Willem A., XIX: 484+n
Hedemann, XIII: 265
Heeckeren, W.R.I.D. van, VIII: 35
Heeckeren van Brandsenburg, Jan van, IX: *274*, *276*?, *277*?; XXIV: 534n
Heeckeren van Brandsenburg, *moeder van* Jan van, IX: *274*; XXIV: 553
Heeckeren van Brandsenburg, Wilhelmine van, XXIV: 553
Heeckeren tot Waliën, Constant van (mogelijk is baron Johan C.W. bedoeld), IX: *274*; XXIV: *558*
Heeckeren tot Waliën, Evert van, XIX: *674*
Heeckeren tot Waliën, Johan C.W., baron van, VIII: *455*, *465*, *475*, *489*, *493*, *503*, *508*, *603*, *607*, *611*, *614*, 642n, *644*, *668*, *669*, *672*, 680n, 688b, 699n; IX: 270n, *273*, 397n, *659*, 696b; X: 19n, *30*, *32*, *33*, *34*, *36*, *41*, *45*, *46*, *47*, *52*, *54*, *55*, *60*, *63*, *70*, *73*, *77*, *87*, *89*, *90*, 133, *153*, *156*, *158*, *250*, 277n, *361*, *365*, *414*, *424*?, *455*, *474*+n, 740n; XI: *382*; XIII: 20n, 131+n; XVIII: *323*; XIX: *620*; XXIII: *119*, *121*; XXV: *47*+n
Heeckeren tot Waliën, Ludolf van, XXIII: *119*, *121*
Heeckeren tot Waliën-van Wijnbergen, Henriëtte Marie van: Wijnbergen, Henriëtte Marie van
Heeckeren van Waliën, baron van, XXIII: *119*+n, *122*, *147*
Heekeren, van, X: *270*, *271*, 475
Heekeren en cie., van, XI: 481, 482
Heel, Willem F.C. van, XV: 218
Heemskerck, Jacob van, I: 561n; XIX: 110, *189*, *270*; XX: 68, *299*, *300*; XXII: *677*+n
Heemskerck van Beest, Jacob E. van, XVIII: *416*
Heemskerk, XII: *281*
Heemskerk Azn., Jan, I: 388; III: 403, 605n; IV: 125; V: 407, 740n; VI: 173-175, 177, 178, 180, 185; XII: *528*, 570n, 574, *589*, *590*, *591*, *634*, *696*, *701*, *702*, *708*, *731*, *733*, 796n; XIV: 350, 560, *637*; XV: 536, 657; XVI: 681, 682, *732*; XVII: *99*, *179*, *194*, *285*; XVIII: 317, 552n; XXIII: 82n, 144n, *345*, *439*+n, *564*
Heemskerk Bzoon, Jan, X: 673
Heemskerk, Johan van, XX: *540*+n
Batavische arcadia, XX: *540*+n
Heemstra, Schelte van, IX: *260*
Heenan, Jack C., X: 242n
Heer, de (toneelspeler), XVII: 431
Heer, de (onderwijzer), XXII: *46*
Heer, J.A. de (boekhandel te Middelburg), XIX: 196
Heer, Nelly de, XVII: 431, 450, 629, 648; XVIII: 517
Heerdt, J.C.F., baron van, I: 403; IX: 627n; XIV: *669*
Heeris, F.J., XVI: 412, 413, 415, 420, 479
Cacographie uit Nederlandsche auteurs. Ten gebruike bij het middelbaar onderwijs, XVI: 412, 413, 420, 479
Heerman, Franciscus, XVI: *299*, 399; XIX: *194*
Guldene annotatiën, vertoonende de treffelijckste daden, deuchden

ende sententien der voornaemste coningen, prinsen, philosoophen enz., XVI: *299*, 399; XVII: 182
Hees, A. van, XXIV: 488
Heesbeen, Willem van, XIV: 492
Hegel, Georg W.F., II: 781n; IV: 497, 776n; XIII: *42*; XIV: 377; XIX: *467*, 478, *717*, 720, *723*; XXI: *40*, 120, *190*; XXIII: *542*
Phänomenologie des Geistes, IV: 776n
Hegeman, H.D., XX: 252
Hehanussa, Anna M., IX: *227*+n
Heidsieck, XVII: *502*
Heidsieck & co., Charles, XIII: *29*
Heilbron, J.J., XXII: 291
Heilbutt, E.M., III: 230
Geschichte des Rabbi Jeschua ben Joszef hanootzri, genannt Jesus Christus, III: 230; VII: 413; XVI: *298*, 301; XXV: *140*
Heim, Hendrik J. van, XVI: 681
Hein, Piet P., I: 469, 470; III: 348, 430; XVII: 650; XX: *299*, *301*
Hein, R., XVII: 112n
Heine, Heinrich, I: 132, 137, 465, 527n, 561n; II: 24, 26, 522, 714, 778n, 781n; III: 343; IV: 182, 525, 691; V: 36, 37, 741n; VII: 591; XI: 63; XII: 158n, *166*, *488*; XIII: 84n; XIV: *616*; XV: *161*, *312*, 416; XVI: 603, *646*; XVII: 666, 755n; XVIII: 27, 180, *398*, 429, 671-673, 759n; XIX: *126*, *271*, 466, 658; XXI: *315*, *792*, *793*; XXII: 178, 262; XXIII: 143, 268, 663; XXIV: 133, 136, 154, 155, 349, 372, 446; XXV: *55*
Auswahl aus Heinrich Heines Gedichten, XVIII: 671
Buch der Lieder, das, XIII: 84n
Lorelei, die, II: 778n
Memoiren, XXIII: 143, 144
Reisebilder, XVIII: 180
Heineken, W., XIV: *553*; XIX: *476*; XXI: 644, 783, 787, 805; XXII: 40
Heinrich III (duits keizer, koning van Bourgondië), IV: 28, 776n
Heinrich IV (duits keizer), XXIV: 210n
Heinrich VI (duits keizer), IV: 28, 776n
Heins, H.J. van der, XXIV: 602
Heinsius, Adrianus, XVIII: 674
Feestrede, gehouden bij het derde eeuwfeest der Leidsche hoogeschool, den 8sten Februari in de Pieterskerk gehouden, XVIII: 674
Heintze, XIII: *106*
Heissinger, XVI: 197n
Heist, XIX: 165
Hekeren, van: Heekeren, van
Helbach, Dirk F.H., IX: 295, 296, 297
Helden, Christiaan van (ook: gebr. van Helden, uitgeverij te Amsterdam), IV: 525, 724n, 736n; VI: 342; XI: 227n, *558*, 559, *636*, 655, *656*, *661*, *662*, 663, *680*, 793b; XII: *26*, *32*, 34, 35, 42, *53*, *64-70*, *79*, *91*, 104, *139*, 179, 180, *191*, *522*, *554*, *555*, 556n, *601-603*, *606*, 796b; XIII: *656*; XIV: 10n, 15n, 16n, 22n, 23n, 25n, 74+n, *112-116*, *118*, *123*, *124*, *128*, *129*, *138*, *140*, *142*+n, *144-149*+n, *151*, *152*+n, *154*, *158*, *168*+n, *169*+n, 171+n, 172, 176, 184n, *188-192*, 194n, 196, *198*, *199*, *204*, *205*, 210, *215*, *216*, *227*, *230*, 239, *247*, *248*+n, 249n, *251*, *252*, *254*, *261*, 271n, *274*, *277*, *282*, *283*, *285*, 299, 303-305n, *307*, *320*, *323*, *324*, *329*,

341, *345*, 351, *405*, *406*, *427*, *452*, *488*, *500*, *522*, *531*+n, 534n, *542*, *548*, *551*, *553*, *555*, *557*, *558*, *564*, *567*, *568*, *573–575*, *579*+n, *581*+n, 582n, *582*, 596+n, *599*+n, 605, *620*, *621*, 622, *625*, 628, *638*, 641+n, *642*, *657*, *658*, *663*, 676n, 677b; XV: *38*, *83*, *95*, *106*, *110*, *117*, 128, *130*, 142, *143*, *162*, 169, *173*, 179, *199*, 200, *210*, *284*+n, *294*, 327, *334*, 361, *363*, *365*, *370*, 372, *373*, *374*, 377, 382+n, *384*, *385*+n, *389*+n, *390*, *393*, *398*, 401, 402, *412*, 414, *415*, 421, *426*, 434, *439*, 441, 451, *609*, *701*, *709*, *712*, *781*, *784*; XVI: 45, 95, 101, *239*, *300*, 301; XVII: *77*, *83*+n, *360*, 588, 589, *616*; XVIII: 545+n; XIX: 22n, 23n, *73*+n, *159*, *160*, *162*, *175*, *176*, 177, *178–181*, *185–187*, *191*, *192*, *197*, *203*, *205*, *207*, *208*, *210*, *212*, *240*, *241*, *248*, *249*, *258*, *272*, *274*+n, *276*, *277*, *293*, *294*, *329*, 332, *352*, *360*, *362*, *364*, *365*, *375*, *390*, *400*, *406*, *420*, *421*, *428*, *430*, *441*, *445–447*, *450*, *454*, *455*, *461*, *462*, *473*, *476*, *498*, *505*, 973b; XX: 255, *282*, 491, 501+n, 503

Helden, mw. van, XIX: 224, *1249*

Heldersche courant (periodiek), IV: 672, 720

Heldt, Bernardus H., XXI: 805; XXIII: *709*+n

Helena ? (te Rotterdam), X: *42*

Heliogabalus (Elagabal, Varius Avitus Bassianus, romeins keizer), XVIII: *57*; XX: *117*; XXIII: *255*

Hellenbroek, Abraham, III: 216, 217, 605n: 293

Voorbeelden der goddelijke waarheden voor eenvoudigen, die zich voorbereiden tot het afleggen hunner geloofsbelijdenis, III: 216, 293, 605n

Hellewig, Jurriaan, VIII: 23

Hellwald, Ferdinand H. von, XXV: *20*+n

Hellwald, Friedrich von, II: 688, 690; VI: 748; XVIII: 195; XXI: 783; XXII: *489*

Über Colonien und über die Holländischen Niederlassungen in Ostindien insbesondere, XVIII: 195

Hellwitz, XII: *74*

Helmers, Jan F., I: 509, 561n; III: 431; IV: 39–43, 776n; V: 14, 20; VI: 204, 206, 485, 493; X: *162*+n; XII: 760, 789; XIX: *132*, 140, 145, *230*, 300, 306, 931; XX: *207*; XXIII: 669, *705*+n

Hollandsche natie, de, I: 509, 561n; IV: 776n; X: 159n; XII: 760; XXIII: *705*+n

Helmholtz, Herman von, XXIII: *646*+n

Handbuch der Physiologischen Optik, XXIII: 645n

Helmont, Johannes B. van, IV: 92

Héloise, VI: 716, 717, 778n; XVIII: 51n, 470; XXIII: *641*+n

Heloïze (ps. van Hamminck Schepel, Mimi), XVI: 557n, 570n, 575, 577, 578, 580, 588, 590+n, 599+n, 600, 671+n, 740n; XVII: *35*, *42*, *52*, *53*, *153*; XVIII: 206n, 246, 318, *350–352*, 432n, 434n, 449n, 452+n, 466+n, 472n, 475+n, *476*, 479, 480, *484*, *485*, 488+n, 502+n, 522, 523, 531+n, 532, *542*, 550, 569, 584, 623, 629, 634+n, 671–673+n, 675, 721; XIX: 377, 518n, 896,

963; XX: 67n, 577; XXIII: 90, 505, 729
«Bezoek te Marpingen» (vert.), XVIII: *747*+n, *786*
«Conte bleu de bonheur» zie als *Marcella* onder Sacher Masoch, Leopold von
Eva, XX, 67+n
«Gelijk hebben», XVIII: 82n, *94*, 95, 124+n, *135*, *143*, 164, *167*, 207, *222*, *272*, 648; XXV: 138+n
«Gelukssprookje», zie als *Marcella* onder Sacher Masoch, Leopold von
«Kerstgeschenk / Kerstverhaal»: «Twee vondelingen» (naar James Payn)
«Met vuur gespeeld», XVIII: 648+n
«Twee vondelingen» (naar James Payne), XVIII: 572, 618, 625n, *637*
«Twee vrouwen», XVI: *708*, 726; XVII: *194*; XVIII: *94*, 95, *136*, 207+n, *222*, 246, *254*, *272*; XXV: 71+n
«Vier en twintig uren op reis», XV: *760*; XVI: 28, *31*, 46, 116, 125, 147, 213, 557, 575, 590, *620*+n, 669, 671, 740, 751+n; XVII: *42*+n, *52*, *53*, 176; XVIII: *222*, *272*; XXV: 71+n
Helvétius, Claude A., III: 229, 605n
Helvetius van den Bergh, Pieter T., XV: *393*+n, *397*, 486, 606, *671*+n, *684*+n; XVII: *160*; XVIII: 247n
Neven, de, XV: *393*+n, *396*, *397*, 486, 606, *671*+n, *684*+n; XVII: *160*; XVIII: *252*+n, *337*
Nichten, de, XV: 392n
Helvetius van Riemsdijk, D.C., VIII: 72
Hembyze, Jan van, XII: 391
Hemert, Abraham J.L. van: Langeveldt van Hemert, Abraham J.
Hemert, Dirk A. Junius van: Junius van Hemert, Dirk A.
Hemert, Joseph J. van, IX: 696n
Hemes, XXI: *245*
Hemkes Kzn., Hemke, IV: 555, 558, 559, 561, 562, 568, 611, 655, 662; XIV: *532*+n; XXII: 503n, 787b
Nederlandsch belang, een. De leesboeken voor de volksschool van L. Leopold (de eerste zes deeltjes van ieder der reeksen A en B) beoordeeld, XXII: *503*+n
Henckel von Donnersmarck, Guido, graaf, XIII: *95*, *98*
Hendrickx (E. Hendrick), XVI: 360, 386; XVII: 730, 731, 762; XVIII: 44, 101
Hendrik, prinses: Pruisen, Maria E.L.F., prinses van
Hendriks, Frederik H., XXI: *319*+n, *349*
Hendriks, J.L., IX: *251*
Hendriks, Jacob L., III: 262
Hendrix, Anna C., XVI: 758n
Hengel, W.J. van & A. van Eeltjes (boekhandel te Rotterdam), XVII: 576, 615
Hengst, Johannes B.J. van, IV: 123
Henikstein, Alfred, vrijheer von, XI: 628
Hennig, XIII: *24*
Henny, XVIII: *283*+n
Henny, Carel, XXII: 155
Henri Hamelin (toneelstuk naar Em. Bouvestre), XI: 554
Henri II, koning van Frankrijk, XXI: 478n

Henri IV, koning van Frankrijk, II: 788n; III: 130, 432, 605n; IV: 15, 90, 776n; V: 60; X: *219*+n; XV: 62n; XVI: 275; XVII: 73n; XVIII: 566; XIX: *718*, *843*; XXII: 518n, 697n; XXIV: 172
Henri Quint: Chambord, Henri C.F.M.D. d'Artois-Bourbon, graaf van
Henriques de Castro, D., XXII: 378
Henriques de Castro, N. (Mozes), XXI: 805
Henry, XVII: 103, 730; XVIII: 44
Henry II, koning van Engeland, XV: 480
Henry VII, koning van Engeland, XIX: 556
Henry VIII, koning van Engeland, XIX: 557, *563*; XXI: *586*
Hensberg (gezagvoerder), IX: 206n
Heppe, Heinrich L.J., XI: *708*
Heraklitus van Efesus, XIX: *195*, 543, *717*; XXI: *190*, 250
Heraut, de; eene Nederlandsche stem voor Israels koning, het hoofd der gemeente (periodiek), XIV: *362*; XXII: *748*
Herbert, bisschop van Utrecht, V: 577, 741n
Herder, Johann G. von, VII: 365
Herderschee, Johannes (Hooy-kaas-), X: *305*
Heremans, Jacob F.J., XII: *131*, *276*+n, *299*, 376; XIII: 452, 706; XIV: 75, *169*, *554*; XV: *336*, *365*; XVI: 100; XVIII: 583a
Hergenhahn, XI: *718*
Herinneringen van den baron Strik van Linschoten. Naar het Hoogduitsch bewerkt door een staatsman, IV: 96
Herklots, XIX: *411*
Herleiding van Guldens in Francs en Francs in Guldens, van 1-1000, X: 678
Herman: Herman H. Holle
Herman van Woerden, VI: 519, 559
Hermann (lid Duitse bondsraad), XII: *357*
Herment & Blavet (kleermakers te Batavia), IV: 164; IX: *66*
Hermes, Johannes T., XVIII: 339n
Sophia's reize van Memel naar Saxen, VII: 48; XVIII: 340+n; XX: *208*, 233
Hermse (Jannetje?), IX: *280*
Hero van Alexandrië, XX: *120*
Herodes, koning van Judea, VII: 415, 423, 762n, 766n
Herodotus, II: 777n; VII: 576; XIX: *269*, 555, *563*; XXII: *425*
Heros Forma (ps.), XI: 470
Herostratos, XIII: 653+n; XXIV: 317
Herrmann (duits toneelspeler), XI: 94, 479
Herschel, Frederick W., XIV: 82, 83; XXI: *586*
Herschel, John F.W., XIV: 377; XV: 56+n
Hertsfeld, IX: *239*
Hervorming, de (periodiek), XXII: 20n, 106a, 201, 246; XXIII: 246; XXIV: 24n, 230a, 338a, 389a
Herwarth von Bittenfeld, Karl E., XII: *29*; XIII: *389*
Herwerden CHzn., C.H. van, II: 476
Herwerden, J.D. van, IV: 271; IX: 351; X: 673; XIII: *676*, 678; XIV: 221+n, 337, *344*, 360, 447, 515; XVI: 417

Herzog, XII: *764*
Hesiodus, VII: 576, 766n; XX: 426
Dagen en werken (*Erga kai hemerai*), VII: 576
Hessèle, XIII: *194*, *195*
Hesselink, Wilhelmus H., VIII: 152n, *160*, 162, 164n, 188, 199, *201*, 203, 204, 212, *215*, *218*, 219n, 220n, 235n, 249, 250, *252*, *253*, 260, 265n, 282, *323*, 688b
Hessen, Alexander, prins van, XI: *636*, *700*
Hessen, Alice, prinses van Saksen-Coburg, groothertogin van, XI: *632*, *705*
Hessen, Frederik IV, prins van, XII: *153*
Hessen, Karel, prins van, XI: *759*; XII: *87*
Hessen, Lodewijk, prins van, XI: *699*, *700*, *759*; XII: *39*, *47*, *57*; XIII: *59*
Hessen, Ludwig IV, groothertog van, XXIII: *168*, *169*, *609*+n, 628
Hessen, *de vrouw van* Ludwig IV, groothertog van: Kolemine, Alexandrine von
Hessen, Philip, landgraaf van, XV: 368+n
Hessen, Wilhelm, landgraaf van, XII: 445
Hessen, Wilhelm, prins van, XI: *759*; XII: *87*
Hessen-Darmstadt, Lodewijk I., groothertog van, XIII: *67*
Hessen-Darmstadt, Lodewijk III, groothertog van, XI: *632*, *641*, *683*, *692*, *695*, *699*, *700*, *705*, *737*, *743*, *756*, *774*, *779*; XII: *87*, *124*, *135*, *153*, *210*, *217*, *224*, *234*, *347*, *354*, *418*, *433*, *439*, *531*; XIII: *38*, *67*, *72*, *618*, *621*, *627*
Hessen-Darmstadt, staatsblad van (periodiek), XII: *652*; XIII: *232*
Hessen-Homburg, Ferdinand H.F., landgraaf van, XI: *699*, *720*, *743*
Hessen-Kassel, Frederik II, landgraaf van, V: 83, 741n; XI: *759*; XVIII: *597*
Hessen-Kassel, Frederik Wilhelm, keurvorst van, III: 427, 605n; IV: 44, 45; V: 24, 79, 84, 311; VII: 602, 603; XI: *634*, *692*, *696*, *704*, *708*, *715*, *720*, *721*, *728*, *737*, *738*, *745*, *774*; XII: *22*, *40*, *186*, *232*, *347*, *349*, *350*, *444*, *445*, *448*, *461*, *463*, *471*; XIII: *133*, *154*, *157*, *194*, *218*, *314*, *359*, *421*, *469*
Hessen-Phillipstal, Ernst, landgraaf van, XIII: *421*
Hessische Landeszeitung (periodiek), XIII: *68*, *628*
Hessische Morgenzeitung (periodiek), XII: *309*, *352*, *401*; XIII: *24*, *157*, *218*, *421*
Hessische Zeitung (periodiek), XI: *714*
Heteren, J.H. & G. van (boekhandel te Amsterdam), XXII: 156
Hettner, Hermann J.T., XV: 234
Literaturgeschichte des 18. Jahrhunderds, XV: 234
Heukelom, Cornelis van, XVI: 404
Heukelom, Paulus, VIII: 678; IX: 100, 101
Heumann, J.H.
Zedekunde van Immanuel Kant in hare beginselen kort en duidelijk voorgedragen, ter bevordering van ware deugd en van zedelijke verlichting, de, XXI: 159, 211, 256, 257

Heurtaux, Alfred, XX: 87
Du canceroïde en général, XX: 87
Heusden, VI: 520, 543
Heusden, C.J. van, IX: 713
Gedachte van een geloovige over eene toekomstige geloofsleer, IX: 712
Mijn Christendom, of beknopte aanwijzing mijner opvatting der godsdienstleer, naar de eigen waarden van Jezus Christus. Door een geloovige, IX: 712
XX Stellingen (Twintig stellingen tot aanwijzing der overeenstemming van de christelijke godsdienst met wijsbegeerte en wetenschap, door een geloovige), IX: 712
Heusden, W.C. van (boekhandel te 's-Hertogenbosch), XIX: 388, 754; XXI: 108
Heutsz, Johannes B. van, I: 551n
Heuvel, F.A. van den (boekhandelaar te Ravenstein), XVI: 421 +n, 546+n; XXII: 188
Heuvel, J.V. van den (boekbinder te Den Haag), XVII: 756, 774, 784, *787*; XVIII: 49+n, *61*
Heuvel & Van Santen, van den (boekhandel te Leiden), XV: *339*, 592, 663, 707, *712*+n
Heuvell, ds. van den: Hoëvell, Wolter R., baron van
Heuvell, van den, IX: *281*
Hey'l, XX: 75, 76
Heijberg, P.J., XIV: 46
Heydebrand und der Lasa, Thassilo von, XVII: 322; XVIII: 317
«Handbuch» (*Leitfahden für Schachspieler*), XVII: 322
Heyden, Karel van der, XX: *129*+n; XXI: 541, 638, 639, 684, 726; XXII: *475*
Heydenryck, XVII: *180*
Heyder, XIII: *404*
Heydt, August, vrijheer von der, XI: *720*; XII: *147*, *232*, *548*; XIII: *429*; XVII: *299*
Heije, Jan P., XV: *308*, *384*; XVI: *145*, 147; XVII: 328; XVIII: *284*+n; XXIII: 461
Heijermans, Herman, XVII: 797n; XIX: 529+n, 530, 532
Heijink, Gerrit W., VIII: 36
Heykoop, H.L., IX: 316
Heijligers, G., IX: 582
Heyn(s)e, I., XXIV: 398, 489
Heyne, Moritz, XXII: *489*
«Ulfelas»: *Friedrich L. Stamm's Ulfilas oder die uns erhaltenen Denkmäler der gothischen Sprache. Text, Grammatik und Wörterbuch. Neu herausgegeben von Moritz Heyne*, XXII: *489*
Heijningen, W.H. van, XV: 225, *226*, 227, 257, *266*, 268
Heyse, J.H.C., XXIV: 331
Heyse, Paul J.L., XIII: *224*; XVI: 605; XIX: 960; XXIII: *527*+n
Kinderen van de wereld, de, XVI: 605
Heyst, David F. van, XX: 407a, 408; XXII: 282a, 284
Heijst, Frans M. van, VIII: 415n, 461n, *482*+n, *492*, *493*, *495*, *540*, *544*, *610*, *611*, *612*, 688b; IX: *281*; XV: 515; XVIII: 500
Heijst, Hendrik P. van, VIII: 461n, 688n; XXIV: 554n
Hiebink, Hendrik, XXIV: *549*+n, *550*
Hieronymus, VI: 673; VII: 773n
Hilarides, Johannes, I: 561n; VI: 666–669, 672, 674, 676, 677, 678, 680, 751; XVII: *144*+n

Niewe taalgronden der Neederduytsche taal, I: 561n
Hildebrand (ps. van Beets, Nicolaas), I: 405; VII: 316; XIV: 271; XVI: 398; XVII: 517; XVIII: *674*; XXI: 456; XXII: 114; XXIV: 169, 442, 446, 669
Camera obscura, III: 593n; VI: 780n; XII: 182n; XIV: 271; XVI: *132*, 398; XVII: 738; XXIII: *232*+n, *237*+n, 283, 509, 510, 603n; XXIV: 669; XXV: 201n
Hilgers, von, XIII: *76*
Hilgert, Peter A., XXI: 298-300+n, 302, 303; XXIV: 262
Hillebrand, Joseph, XV: 245+n
Hilman, Johannes, VIII: 60; XV: *35*; XVI: 658
Martha, VIII: 60
Hilten, Arend van, XX: 406
Hingst, S.J., XI: 545, 548, 549, 552
Hingst & Hepkema (uitgeverij te Heerenveen), XVIII: 580n
Hinkenden Bote (periodiek), XII: *124*; XIII: *350*
Hinlòpen, J., IX: 44
Hipparchos, VII: 766n
Hippias, VII: 766n
Hippocrates, II: 228, 782n; IV: 177; V: 673, 741n; VII: 773n; XXIV: 672n
Corpus Hippocraticum, V: 741n
Hirsch, Samuel R., XX: *584*; XXII: *746*
Pentateuch, die; Übersetzt und erläutert, XX: *584*
Hirthe, XI: 94
Hirthe, mw., XI: 94
Hittel, John Shertzer, III: 230
Hobbel, Jan, XXI: 111a, 116, 255a, 261; XXII: 527a, 530, 773+n; XXIII: *30*+n, 137a, 140, 172a, 214, 218, 223a, 225-228, *235*, *240*, *243*, 244, 247-252, 253a, 254-256, 260, 261n, 266, 268, *269-271*, *308*, 383, 728a, 736, 737a, 774b
Socialistisch onverstand, XXIII: *262*+n, *271*, 383
Hobbema, Meindert, XX: 369
Hobbes, Thomas, III: 229, 605n
Hoboken, Anthony en Jacobus van (rederij van Hoboken en zonen), IX: *383*, *386*, 394; X: *399*+n, 740b; XI: *17*+n
Hodges, Charles H., VI: 733, 789n
Hoedt, D.I., IX: *251*
Hoedt, D.S.: IX: 274
Hoedt, Jan H., XVII: 410
Hoefer, E.G., XVII: 235, *237*, 244, 248, 255, 256
Hoek, Isaak H.J., XXIII: 143n, 216+n
Hoek, Johannes, IX: *278*; XVI: 225a
Familie Ploegers, de, IX: *278*
Hoek, mw. van, XIX: *745*
Hoekstra Bzn., Sjoerd, IX: *289*; XVIII: 208; XXIV: *550*+n
Evangelie der genade, het, XXIV: 548n
Geloof en leven des christens, het, IX: *289*
Korte schets der christelijke leer, XXIV: 548n
Hoessein-bassa (Hussein Avni Pasja), XIII: *427*
Hoet, H. ten (boekhandel te Nijmegen), XIX: 831; XX: 229; XXI: 196
Hoetema, J.H., X: 334
Hoeve, Adriaan H. van der, X: *305*

Hoëvell, Wolter R., baron van (zie ook onder ps.: Jeronimus), I: 339, 438, 440, 560n, 561b; II: 14, 97, 98, 188, 285, 287, 353, 354, 781n, 782n; III: 146, 440, 605n, 622n; V: 402, 403, 478, 742n; VI: 322; VIII: 220n, *628*, *629*, 689b; X: *275*+n, *281*, *282*, *302*, 316, 320, *322*, *334*, *336*, 340, 341, *363*, *395*, *400*, *412*, *413*, 417, 729n, 731n, 739n, 740b; XI: *83*, 84, 793b; XII: 245, 319, *562*, *722*, *723*; XIII: 167, 185, 649, 653, *689*+n; XIV: *405*, 483-487, 520; XV: *427*; XVI: 39, 110, *293*, *618*, *619*; XVII: 692; XVIII: 668; XIX: *764*, *765*; XX: 101n, *207*; XXI: *622*; XXII: 121, 147, *648*+n, *649*; XXIV: 124, 320, 378+n

Parlementaire redevoeringen over koloniale belangen, XIV: 520

Slaven en vrijen onder de Nederlandsche wet, III: 440, 622n; V: 402, 742n; XV: *427*

Uit het Indisch leven, X: 731n

Hoëvell-Trip, Abrahamina J. van, XXII: *648*, *649*

Hoeven, Abraham (Bram) van der: Amorie van der Hoeven, Abraham des

Hoeven, H. van der, XXI: *73*, *324*

Hoeven, J.H. van der, XXI: 744n

Hoeven, Johannes van der (Jan) (boekhandelaar te Rotterdam), I: 567n; XVII: 576, 578, 615; XVIII: 321n, 336+n, *369*, *379*, *380*+n, *384*, *385*, 386, *435*, 449, 568, 584, 621, 660, 684; XIX: 27, 60, *153*, *175*+n, 947n, *948*, *949*, 974n; XX: 10n, 49a, 51, 59, *65*, *82*, 170n, 171n, *181*+n, *190*, *221*, *222*, 224n, *227*, *245*, *269*, 287, *332*, *354*, *376*, *432*, *435*, *444*, *445*, 461n, *468*, *469*, *472-474*, 481n, *508*, *509*, *518*, *519*, 592b; XXI: 23n, 30, *44*+n, *46*, *54*, *79*, *80*, *202*, 232, *254*, 307n, 745+n, 812n; XXII: 118, 787n; XXIV: 481; XXV: *166*

Hoeven, Martinus van der: Amorie van der Hoeven, Martinus des

Hoeven, van der, XXI: 781a, 782, *795*;

Hoeven, van der (gezant te St. Petersburg), XXIII: 699

Hoeven & Buys, van der (boekhandel te Rotterdam), XIX: 60, *153*, *175*+n, *208*+n, 307, *362*, *411*, 528n, 629n, *699*+n, 769, 824n, 846, *932*, *947*, *948*, *949*; XX: 178, *256*, 290, *307*, 310, *456*, *468*

Hoeven & Rothmeyer, wed. van der (boekhandel te Rotterdam), XXIII: *47*+n, *48*, *53*

Hoeven-Meyboom, Adriana van der, XX: *457*+n, 592n

Hoeven-Meyer, Maria C. van der, XIX: 947n, 974b; XX: *224*+n, 461n, 481n, 592n; XXI: 307n, 744n, 812n; XXII: 787n; XXIII: *48*

Hoever: Hoefer, E.G.

Hoevers, Willem, VI: 214, 789n; XV: *437*

Hofdijk, Willem J., IV: 26; XIII: 678; XIV: *642*+n, 660, 676n; XV: 80+n, 125, 442; XVII: *329*, *330*; XIX: 884; XXI: *577*; XXIII: 352+n, 563; XXIV: 442+n; XXV: 220

Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, XXIV: 442+n

Geschiedenis der Kennemer vrij-

buiters (eig.: *kroniek...*), XV: 125
Kenneme(lande)r balladen, XXIV: 440n
Ons voorgeslacht, IV: 26; XIV: 641n; XXI: *577*
Triumf der piraten, XV: 125
Hofer, Andreas, V: 314, 742n; VII: 307
Hoff, Joh., I: 424; II: 219, 503-505, 782n; III: 132, 138, 605n; VI: 187; X: 531; XV: *387*; XXI: *579*
Hoff, W.L. van den, IX: 315
Hoffman, XXII: 389
Hoffman, W., VIII: 55
Hoffmann, XII: *357*
Hoffmann (onderwijzer), XIII: *57*
Hoffmann, F., XV: 797n
Hoffmann, Friedrich (van de druppels), III: 622n; XVI: *103*
Hofland, fam., VIII: *671*; XV: 516
Hofman, fam.: Hofland, fam.
Hofmann, Johann J.I., III: 358
47ste propositie van Euclides, de; of het leerstuk van Pythagoras, met vijf en dertig, zoo bekende als nieuwe bewijzen verrijkt (...), vertaald door H. Strootman, III: 358
Hofstede (zie ook onder ps.: Stern, Ernst), I: 547; X: *425*, 428n, *460*; XI: *90*+n
Hofstede de Groot, Petrus, IX: *260*, *261*; XV: 779
Onthulling van het gedenkteken te Heiliglee, in tegenwoordigheid van Z.M. de Koning, den 23 mei 1872. (...), XV: 779
Hogarth, William, I: 279, 561n; XVII: *301*+n; XXI: *338*
Hogendorp, Carel S.W., graaf van, IV: 154; VIII: 393, 396, 423, 430, 436
Hogendorp, Dirk C.A., graaf van, VIII: *452*, *453*
Hogendorp, Gijsbert K., graaf van, XXI: 455; XXIV: 85, 191
Hohenlohe-Schillingsfürst, Chl. K.V., prins von, XII: *689*; XIII: *148*, *408*, *493*, *530*, *597-599*, *617*, *618*, *640*, *642*, *686*, *694*, *699*, *700*, *702*, *712*, *713*
Hohenlohe-Schillingsfürst, Konstantin, prins van, XIII: *104*
Hohenzollern, Leopold, vorst von, XXIII: *342*+n
Hohenzollern-Sigmaringen, erfprinses van, XIII: *138*
Hohenzollern-Sigmaringen, Frederik, prins von, XII: *51*
Hohenzollern-Sigmaringen, Marie, prinses von, XII: *87*, *92*, *139*, *145*
Hol, Richard, II: 58, 782n; IV: 459, 777n; X: *459*+n, *695*+n, 740b; XI: 93-95+n; XX: 159+n; XXII: 768; XXIV: *600*+n, 739b
Saïdjah-elegie, II: 58, 126; IV: 459; X: *459*+n, *695*+n; XI: 93-95+n; XX: 159+n; XXIV: 739n
Holbach, von, XII: *281*
Holbach, Paul H.D., baron d', III: 229, 605n, 613n; IV: 706; X: 734n; XI: 407; XIX: *194*, *723*
Holda (ps. van: Clant van der Myll-Piepers, Adriana J.F.), XVI: 17n, *175*, 178a+n, 185, *195*+n, *196*, 197a, 204, 213, 214, 218, *219-223*, 230, 263, *271*, 274, 275, *330*+n, 346, *431*, *524*+n, *530*, *533*, *536*, *545*, 611n, 663n, 756n, 758n; XVII: 48n, *50*, 183n, 236, 606n; XVIII: 125n, 126n, *560*+n, 654, *656*, *657*; XIX: *107*, 499+n, *505*, *615*; XXI: *626*, 805; XXII:

785n; XXIII: 217; XXV: *54*+n, *55*, 84n, 137n
«Hoogheid» (eig.: *Das Hohelied und andere Gedichte (Deutsche und Holländische)*), XVIII: *657*; XIX: *505*
Holdert, H, XXIV: 25n, 491
Holinshed, Raphael, III: 611n
Holkema, XXIV: *668*
Holkema, Tjomme van (uitgever te Amsterdam), X: 735n; XI: 786n; XV: *311*; XXIII: 276n, 404, 413, *431*, *443*, *446*, 467, 468, 492, 511, 512, 519, *556*, 562, 774b; XXV: 220
Hollander, Johannes J. de, XV: 646; XXII: 565+n
Hollandsche illustratie, de (periodiek), XXI: 655
Hollandsche spectator, de (periodiek), II: 646, 778n; III: 622n
Holle, XXII: 204
Holle: Beest Holle, Gerard (du Rij) van
Holle, Herman H., VIII: *502*
Holle, Karel F., VIII: *613*
Holle, Pieter, VIII: 460n, 689b, 690n
Holle-van der Hucht, Alexandrina A.: Hucht, Alexandrina A. van der
Holleman, XIX: *414*+n
Hollidee, H. (ps. van: Rovers, E.A.), XX: 24; XXI: *793*+n; XXV: *156*
Etsen naar het leven, XXI: *793*+n
Holloway, Thomas, II: 35, 219, 782n; III: 132, 145, 606n; VI: 220, 729; X: 531; XXI: *570*, *579*, 647; XXIV: 319
Holst, XXII: 137
Holtius, Adrianus C., X: 655
Voorlezingen over handels- en zeeregt, X: 655
Hölty, Ludwig, VI: 485, 789n; XXIV: 539n
Laurierboom en bedelstaf, XXIV: *540*+n
Hol(t)zapffel, Jacomina H.C.: Velde-Holzapffel
Holtzendorff, XIII: *42*
Holtzhalb, IX: 327
Holtzman, A., XIII: 566
Holyoake, George J., III: 229, 606n
Holzman, XIII: *691*
Holzmann, Wilhelm (zie ook onder ps. Xylander), VII: 645; XVI: *528*
Homberg, Harmen, VIII: 24
Homburg, landgraaf van: Hessen-Homburg, landgraaf van
Homerus, I: 13, 567n, 580n; II: 13, 782n; III: 536; IV: 456, 525, 572, 598, 603; V: 513, 529, 729n, 753n; VI: 458, 692-694, 798n; VII: 60, 584; VIII: *491*; IX: *187*, *188*; XII: *167*, 519; XIV: *372*; XV: *432*; XVI: 106, *333*; XVII: 642; XVIII: 678; XIX: 237, 315n, 568; XX: 312, 409, 426; XXI: *586*, 769, *792*+n, *793*; XXIII: 141; XXV: *58*
Ilias, I: 567n; II: 780n, 782n; III: 536; IV: 524, 571; V: 62, 729n; VI: 692; IX: *187*; X: *473*; XIII: 563; XIV: 612n; XVI: *649*; XIX: 315n, 469, 568, *642*, *643*; XX: *285*, 391, *543*; XXI: *570*
Odyssee, II: 782n; IV: 524; V: 62; VI: 186, 692; XIV: 612n; XVI: 379n; XIX: 316+n, 469; XX: 391, *583*; XXIII: 100n

Homo sum (ps. van: Bruinsma, Vitus J.), XXIV: 188+n
Honar, si, VIII: *215*
Hondius, G., IX: 330
Honig Jzn. jr., Jacob, XIV: 242
Honsburgh: Horsburgh, James
Hooch, Pieter de, XX: 369
Hoochstraten, David van, VI: 677
Hooft, XXI: *610*
Hooft, G.B. 't, XIV: 36
Hooft, Pieter C., II: 519, 783n; III: 616n; IV: 455, 691, 777n, 787n; VI: 302-305, 308, 663, 750; VII: 464, 598, 681; XIV: *168*; XV: 619; XVI: 134; XVII: *781*; XVIII: 503n, 715; XIX: *58*, 165, *649*, *718*, 720, *844*, 859, 866; XX: 440, 486, *582*; XXI: *492*, *581*; XXIII: 396n, 488; XXIV: 445, *677*
Nederlandsche historiën, de, IV: 456, 787n; VI: 302, 303; XVIII: 503n; XX: 582
Scheinheylich, XV: *788*
Warenar, III: 616n
Hoogenboom, Jaap, XIX: 376
Hoogenstraten, XX: 232; XXI: 101
Hoogeveen sr., Hendrik J., VIII: 67n, 430, 436, 600n, 679, 689b+n; XV: 515, 517, 518; XVIII: 500
Hoogeveen jr., Hendrik J.C., I: 403, 416, 544n; VIII: 67n, 415n, *494*, *648*, 689b; IX: 409, 470n, 580, *581*+n, *617*, 627n, *639*, 669, 697n; XV: 515
Hoogh, H. de & co. (uitgever te Amsterdam), XVIII: 65, *74*, *134*, 165
Hoogstraten & zoon, A. van (boekhandel te Den Haag), XXII: 61
Hook, Theodor, VI: 248, 329
Hoola van Nooten, J., XIV: 644; XXV: *23*+n
Haarlemsche courant, de. Eene humoristische voorlezing, XXV: *23*+n
Hoop, van der, XIII: 497
Hoorn, I.A., IX: 90
Hoorne, Filips van Montmorency-Nivelle, graaf van, VI: 803n
Hoorns liedboek, nieuw groot, III: 293, 606n
Hoornsche courant (periodiek), XIX: 776n, 857a; XX: 367n, 405a, 430n, 442a
Hoorweg, XXI: 226a
Hoorweg, J.N., XXI: 801; XXII: 227, 251
Hooykaas, Isaac, XXIII: 224, 226, *244*, 252, 260, *358*+n
Hooijkaas, Sofie, XXII: 494, 561
Hooijman, XIII: 439
Hora Siccama, jhr. Johan F. (zie ook: directeur-generaal van financiën), IX: 271
Horatius Flaccus, Quintus, I: 216, 264, 555n, 561n, 563n, 568n, 569n; II: 258, 664, 783n; III: 396, 601n, 606n; IV: 782n, 788n; V: 101, 732n, 750n, 753n, 754n, 756n; VI: 349, 784n, 795n, 798n; VII: 183, 576, 582-589, 767n, 769n, 770n, 772n; XII: *236*, *452*; XV: 498, *790*; XVIII: 675; XIX: *270*; XX: *214*, 556n; XXI: 316n, 329n, 788n; XXIII: 452n, 575n; XXIV: 135+n
Ad Pisones, I: 568n, 569n; V: 101, 732n, 750n, 753n; VI: 784n; VII: 770n; XX: 556n; XXI: 316n, 788n; XXIII: 452n
Ars poetica: *Ad Pisones*

Epistolae, IV: 782n, 788n; V: 750n, 753n, 756n; VII: 583; XXIII: 575n
Hekeldichten, brieven en dichtkunst (vertaling van B. Huydecoper), XV: *790*
Oden (*Carmina*), VII: 772n; XXI: 329n; XXIV: 134n
Satirae, VII: 767n
Hörmann, XIII: *700*, *702*
Horn, XX: 491
Horn, C. von, XVIII: *606*
Horsburgh, James, I: 324; XXII: *462*
India directory, or directions for sailing to and from the East Indies, China, New Holland, Cape of Good Hope and the interjacent ports..., I: 324; XXII: *462*
Horst, J.C. van der, XVII: 633; XIX: 191, 686; XX: 231; XXI: 68, 157
Horst, R., XXII: 276
Hortense (dienstmeisje te Brussel), X: *219*, *248*+n, *287*, *296*, *307*, *314*
Hortense Eugénie de Beauharnais, koningin van Holland, III: 278; VII: 251; XXI: *475*+n; XXIV: *697*+n
Hoste, Hendrik (boekhandelaar te Gent), XIII: 706; XVI: 213
Hotels, restaurants en logementen
Albergo della Liguria (te Turijn), XIV: 39
Americain (te Amsterdam), XXIII: 494
Amstel hotel (te Amsterdam), XVII: 623; XIX: 473n; XXII: *692*+n
Angleterre, d' (te Den Haag), XI: *118*
Apeldoorn (te Velsen), XX: 343
Au prince Belge (estaminet te Brussel), IX: 677; X: 14n, 19n, *37*, *42*, *71*, *80*, *84*, *122*, *123*, 181n, 193n, *198*, *354*; XIV: *330*; XIX: *620*, 962
Au Sultan (te Spa), X: *276*
Belle Vue (te Arnhem), XVII: 501
Bolk, de (te Delft), XIX: *274*
Bruxelles, hôtel de (te Franfurt am Main), XI: *558*, 589
Carpe (te Mainz), XIV: *137*+n, *141*
Chaulan (te Batavia), IX: 629n
Courtrai, hôtel de (te Gent), XII: *365*
Dahlheim (restaurant te Wiesbaden), XXIII: 551
Der Nederlanden (te Den Haag), XI: 96n, *98*, *117*, *118*, 803n
Des Pays Bas (te Amsterdam), IX: *288*
Des Pays Bas (te Den Haag), XI: 803n
Des princes (te Parijs), IX: *282*
Doelen, de (nieuwe) (te Leeuwarden), XIX: *789*, *798*, *800*; XX: *386*
Doelen, de (te Delft), XIII: 161
Doelen, de (te Groningen), XIII: *247*; XX: 545; XXII: 192
Doelen-hotel (te Amsterdam), IX: 293n, *303*; XXI: *225*; XXIV: 539
Domhotel (te Keulen), XIX: *722*
Du Nord (te Keulen), XXII: 348
Du Temple (te Antwerpen), X: *37*
Eckhard's privat Hotel (te Wiesbaden), XV: 257

Ebel (restaurant te Amsterdam), XVII: 623
Everts (te Veendam), XXI: 196
Faber (te Purmerend), XIX: *878*, *901*
Führi: Le maréchal de Turenne (te Den Haag)
Funckler (te Haarlem), XX: *291*; XXI: 106; XXIV: 638
Goldnes Lamm (herberg te Sinnersdorf), XIX: *83*
Gouden Leeuw, de (logement te Voorburg), IX: *348*, *349*
Grand laboureur (te Antwerpen), XIII: *308*, *354*, *466*
Hage, 's (te Delft), XXI: *121*
Hollandsche tuin, de (te Zwolle), XIX: *455*+n, *463*
Igesz (logement te Hoorn), XIX: *735*
Im goldnen Adler (te Wiesbaden), XVI: *647*
Im Hirsch (te Nieder-Ingelheim), XXI: *244*+n, *461*+n, *734*; XXII: 31+n
Java hotel (te Soerabaija), XIV: 546
Jonge graaf, de (restaurant te Amsterdam), X: *491*; XI: 570, 609, *623*, *624*
Kasteel van Antwerpen (te Utrecht), XIX: *92*, *95*, *107*, *344*, *711*; XX: *218*, *226*, *264*, *269*, *360*, *404*, 433n; XXI: *583*
Keizer, de (te Deventer), XIX: *462*, *748*
Keizershof (te Den Haag), XIX: *185*, *690*, *691*, *702*; XX: *203*, *238*, 241, 242, *247*, *248*, *256*, *265*, 476; XXI: *102*, *108*, *121*
Keizerskroon (te Deventer), XIX: *737*, *742*, *745*, *747*; XX: *389*
Keizerskroon (te Zwolle), XIX: *734*
Kley (te Bonn), XV: 291
Koster (te Scheemda), XXI: 182
Krasnapolsky (te Amsterdam), XXI: 592n, 768
Kroon, de (te Breda), XIII: *440*
Leeuw, de (logement), zie: Gouden Leeuw, de (logement)
Leeuw, de (te Veendam), XX: 382
Levedag (te Leiden), XX: *194*, *202*, *213*; XXI: 20n, *49*, *63*, *65*, *68*, *70*, *72*, *75*, *81*, *102*
Leygraaf (restaurant te Rotterdam), XIX: *180*, *208*
Maréchal de Turenne, le (te Den Haag, zie ook bij: Führi, George D.), IX: 270n, *303*, 304, 305, 374; X: *237*+n, *363*, 370, 373, 385, *402*, 411, 417, 461, 509; XI: 385n; XXIV: *540*
Meyerbeer (te Parijs), XIII: 345, *354*, *355*
Munt, de (te Amsterdam), X: *134*+n, *135*, *138*; XI: *34*, *91*, *189*, *196*, *215*, *217*; XXIV: 298
Old bible, the (Bijbel-hotel, te Amsterdam), XI: 251n, *299*, *302*+n, *323*, 325+n, *327*, *340*, 341n, 342, 344n, 375, 405n, 793n
Oude graaf: Jonge graaf, de (restaurant te Amsterdam)
Pauw, de (te Gouda), XIX: *411*; XX: *180*, *181*
Pico (te Den Haag), XIII: *708*
Poolsche koffiehuis, het (te Amsterdam), I: 21, 233, 309; X: *138*, *142*, *145*, *147*, *164*+n, *173*, *174*, *266*, *268*, *285*+n, *355*, *422*, *423*, *434*, 455n, 471, *483*, *507*; XI: *361*, *364*; XIV: 410

Post-hotel (te Gent), XII: 364, *366*, 376n
Posthoorn (te Hoorn), XIX: *840*
Posthotel (te Uerzig an der Mosel), XXIII: 185
Prins Friedrich Wilhelm (te Kassel), X: 23
Pijl, van der (te Den Haag), XX: *238*+n, 241+n; XXIV: 356
Rieffel (te Königswinter am Rhein), XX: 477
Rodier (te Dordrecht), XIX: *209*
Roelfsema (te Hoogezand), XX: 383
Rondeel (Amsterdam), XI: 67n, *215*, *224*+n, 230n; XIX: *92*+n, *95*, *96*, *106*, *108*, *115*, 133, 134, 137, *144*, *147-152*, *156*, 196, *205*, *206*, *211*, *391*, *667*, *675*, *709*, *711*, *715*, *771*, *905-908*, 946, *949*; XX: *69*, *195*, *203*, *254*, *266*, *268*, *281*, *296*, *311*, *330*, *443*, *444*; XXI: *48*, *65*, *80*, *138*, *139*, *218*, *225*, *263*, 343
Rotterdamsch hotel (te Batavia), IX: 630n
Royal (te Londen), XV: 77
Runde Eck (te Nieder-Ingelheim), XXI: 299
Rijnhotel (te Wiesbaden), XV: 315
Schwarzen Bock (te Wiesbaden), XVIII: 724; XIX: 109n, 142+n, 150n; XX: 141, 145, 146, 147
St. Lucas (te Rotterdam), XVII: *345*, *350*, 356; XIX: *39*
St. Paul (te Keulen), XII: *588*+n, *603*, *605-607*, *609*, *621*, *623*, *630*, *631*
Suède, hôtel de (te Brussel), XI: 232
Toelast (te Den Haag), V: 496; XII: *578*, *636*, *690*, *692*, *710*, *717*, *720*, *750*; XIII: *90*, *103*, 247n, *270*, *271*, *275*, *278*, *281-283*, *319*, *329*, *347*, *416*; XIV: *50*, 120n, *572*; XV: 324; XVIII: 245; XIX: 63n; XXIV: *668*, 152n
Verhaaren (te Rotterdam), XV: 182
Verwoerd (te Brielle), XIX: 937
Victoria (te Wiesbaden), XXIII: 551
Vier jaargetijden, de (te Wiesbaden), XI: *717*
Vries, de (te Dordrecht), XIX: *209*; XXV: *148*
Wapen van Utrecht, het (te Amsterdam), XXIV: *559*
Weimer (te Rotterdam), X: *248*, *249*, 250n, *261*, *395*+n, *396*, *399*; XVI: 665, *695*; XVII: 82, 324, 584, 707; XIX: 21n, *40*+n, *42*+n, *56*, *60*, *76*+n, *505*, *506*, 666, *667*, *673*, 868n, *870*+n, 886n, *904*, *909*, *925*+n, *928*, *929*, *932*, *933*, *938*, *944*+n; XX: *175*+n, *177*, *180*, *182*, *192*, 195n, *203*+n, *211*, *214*, *232*, *266*, *290*, *308*, *309*, *326*, *351*, 446n; XXI: 31n, 32n, *35*, 42n, 46n, 63n, *162*
Weller (te Ober-Lahnstein), XXIII: 632n, 645n
Westendhall (te Frankfurt), XIII: *68*
Wirtshaus zum Gustavsburg (aldaar), XIV: 152, 153+n, 174, 175
Wisseman (te Winschoten), XX: 325, 402; XXI: 197, 201+n, 209, 579n
Wünscher (te Gotha), XXIV: 84

Wijnberg, de (te Sneek), XIII: 152, 161n, 235n, *421*; XIX: *325*
Zalm, de (te Gouda), XX: *180*
Zeven provinciën, de (te Zwolle), XI: *306*
Zum Deutschen Hause (te Gotha), XII: *725*
Zum König von Preussen (te Kassel), X: 16n, 23, 24
Zwaan, de (te Voorburg), IX: *344*, *346*
Zwijnshoofd (te Arnhem), XXI: *98*
Hotz, Albert P.H., XI: 132n, 139, *142*, *169*, *451*, *456*, 787n, 793b; XVII: 735; XX: *193*+n; XXII: 79+n, *434*+n
Hotz, Jacques C.P., XI: 96n, *98*+n, *108*, *109*, *110*, *115*, *118*, *120*, *122*, *123*, *126*, 128, 138n, *151*, *157*, *159*, *169*, *189*, *215*, 250n, 255, *296*, *297*, *301*, *319*, *433*, *456*, 464n, 505n, 609, 793b+n, 799n; XIV: 118n, 119; XVI: *243*+n, 726; XVII: 735+n; XX: 192n, *205*; XXI: 44n; XXIV: 384+n, 479+n, 603+n
Hotz-Pino Post, Geertruida J.A., XI: *108*, *121*, *122*, 128, *136-138*, 139, *141-151*, *154*, *159*, *163*, *189*, *199*, 251n, 292, *197*, *450*, *456*, 472, 793n, 799b+n; XIII: 334n; XVI: 725, 726; XVII: 735; XVIII: 395n; XIX: 23n, *40*+n, *43*, *44*, *64*, *87*, *91*, *153*, *156*, *249*, *277*, *361*, *411*, *420*, *446-448*, *498*, *673*+n, *906*; XX: *181*, *193*+n, *214*, *222*, *226*, *444*; XXI: *44*+n, *45*, *77*, *79*, 124, *254*, *263*; XXII: 365, *434*+n, *631*; XXIII: *481*, *482*; XXIV: 240n, 384+n
Houbraken, Arnold, VI: 618-622, 624, 627, 789n
Groote schouwburgh der Nederlandsche konstschilders, VI: 789n
Houdin, Jean E.R., III: 40
Houssaye, Arsène, XVI: 426
Femmes sous l'empire, les, XVI: 426
Houten, van (cacao-fabriek), XXIII: *439*
Houten, Jan van (ps. van Brink, Jan ten), X: 731n
Houten, Samuel van, V: 332, 742n; XV: 535; XVIII: 488+n; XIX: *441*+n, *725*, *732*, 779, *901*, 960; XX: 46, 47; XXI: *110*, *514*+n, *581*, 783, 787; XXII: *466*+n, *469-471*; XXIII: 601+n, 665, 748; XXIV: 60, 374
Bijdragen tot den strijd over God, eigendom en familie, XIX: *441*+n
Houtman, Cornelis de, I: 323, 440; IV: 26, 69, 223, 777n; IX: *609*; X: 340; XIV: 490; XV: 794n
Houwink, Dirk, XIII: *327*, *358*
Houwink, Geert, XIII: *327*, *357*, *399*
Houwink Gzn., Jan, XIII: 20n, 150n, 152, 235n, 240n, *242*, *243*, 244n, 245, 267+n, 294n, 297n, 428, 724b; XIV: *292*; XVIII: 768n; XIX: 294, 423; XXIV: 669, 670, 727n, 739b
Houwink, Martinus, XIII: *327*, *357*, *399*
Houwink-Pieters, Petronella J. («Pietje»), XIII: *207*, 246, *274*, *327*, *358*, *415*, *476*, *647*, *667*, 724n; XIV: *292*; XXIV: 669, *727*+n
Höveker, Henricus (uitgever te Amsterdam), II: 348, 349, 366, 367; X: 587n

Hovens Greve, G. (uitgever te Steenwijk), XIV: 376
Hoverbeck, Leopold, vrijheer von, XI: *768*
Hoijer, J.J., VIII: 357; X: 533, 607
Hoyle, Edmond, II: 678
Game of whist, the, II: 678
Hoyte (Hoite), XXIV: *668*
Hoytema, A.J. van, X: 334
Hoytema, J.C.T. van, X: 334
Hroswitha (ps. van Elise Haighton), XVI: *704*+n; XVII: *190*+n, *208*, 236, 734, 735; XXV: 77+n
Huber, J.B. (uitgever te Groningen), XIX: 244; XX: *102*+n
Hübner, XIII: *143*
Hubrecht, Henri F.R., XIII: 47, 431
Hubrecht, Paul F., VI: 789n
Hucht, Albertine C. van der, VIII: 416n, 690b
Hucht, Albertus van der, VIII: 459n, 690b+n, 699n; IX: 317n, 329, 698n
Hucht, Alexandrina A. van der, VIII: *452*, 460n, *508*, *603*, *613*, *665*, 689n, 690b; IX: 397n, 398n
Hucht, Anna J. van der, VIII: 459n, 690b; IX: 298n, 697n, 698b; XI: 794n
Hucht, Bertha L.W. van der, VIII: *564*?
Hucht, Carolina F. van der (overl. 1845), VIII: 416n, 690b
Hucht, Caroline A.J. van der, VIII: *523*, *566*
Hucht, Clara H. van der, VIII: 460n, 690b; IX: 697n; X: 748n; XI: 795n; XXIV: 538n
Hucht, Constance C. van der, VIII: *519*
Hucht, Guillaume L.J. van der: Hucht, Willem L.J. van der
Hucht, Jan P. van der, VIII: 416n, 460n, 461n, *482*, *490*, *503*, *529*, *542*, *545*, *550*, *555*, 599n, *609*, *611-619*, *623*, *624*, *626*+n, *627*, 641n, 691b; IX: 147n, 697n; XV: 515+n; XVIII: 500
Beantwoording van tegen hetzelve gemaakte bedenkingen, VIII: 460n
Betoog tot aanprijzing eener kolonisatie van Nederlanders naar Java, VIII: 460n
Hucht, Johan C. van der, VIII: *493*, *501*, *502*, *649*, *652*
Hucht, Johanna G. van der, VIII: 416n, 460n, *608*, 691b
Hucht, Marie A.T. van der, I: 581n; IX: 397n, 702n; XII: 799n; XIII: 727n
Hucht, Nicolaas van der, VIII: 690n
Hucht, Willem (eig.: Guillaume) L.J. van der, VIII: 415n, 416n, *452*, *454*, 460n, 461n, *550*, *551*, *591*, 599n, *604*, *605*, *607*, *612*?, *718*, 641n, *646*, *647*, *652*, *659*, *664*, *665*, *666*, *667*, *668*, *669*, *670*, 690b+n; IX: *197*, *198*, 298n, 328, *659*; X: *33*, *41*, *52*, 107+n, *114*, *116*, 133+n, *137*+n, *155*, *157*, *158*, 166+n, *364*; XII: *284*; XIII: 103n; XV: 515; XVIII: 500; XX: *324*; XXII: 124, 148; XXIV: *525*, XXV: *48*+n
Hucht-Lulofs, Johanna C.W. van der, VIII: 416n, 460n, *490*, *523*, *614*?, *615*, *620*, *623*, *624*, *628*, *629*, *652*, *658*, *659*, *660*, *667*, *668*, *672*, 691n; IX: *73*?, 328
Hudson, William, III: 230, 606n
Huet («neef»): Ange Huet, Josué l'
Huf van Buren, J. (ps. van: J.A. Heuff Azn.), XXIII: 510

Huffel, A.J. van (uitgever te Utrecht), VIII: 689n
Hugenholtz jr., Petrus H., XXIII: 603n, *646*+n
Schetsen en tafereelen, XXIII: 645n
Hugenholtz, Philip R., XVII: 289
Huggins, sir William, XV: 97
Hugo, Victor, II: 479, 700, 777n, 783n; III: 614n; IV: 137, 138, 220, 234, 302, 459, 685; V: 658; VII: 214, 225; IX: 268n; X: *261*, 338; XI: 561; XII: 158n; XV: 446, 447, 449, 450; XVI: *536*, 608, *649*, *675*; XVII: 241, 355, 697, 704; XIX: *58*, *230*, *271*, *417*, 485, *655*; XX: *114*, *208*, *286*; XXI: 455, *461*, *474*+n, *497*, *759*; XXII: 230, *707*; XXIII: 222, *361*+n; XXIV: 90+n, 223, 357
«1793» (*Quatre-vingt-treize*), XVI: *536*
Année terrible, l', XV: 446, 447
Chansons des rues et des bois, IV: 137
Châtiments, les, XXI: *474*+n; XXIV: 223
Légende des siècles, la, IV: 137
Misérables, les, II: 479, 700; IV: 137, 458; XV: 193, 450
Napoléon le petit, IV: 137
Notre dame de Paris, I: 458; II: 777n; III: 336, 614n; IV: 137; XVII: 241
Torquemada, XXII: *707*
Travailleurs de la mer, les, IV: 458; XV: 193; XVII: 704
Huguenots, les: Meyerbeer, Giacomo
Huibers, XXV: 148
Huisgezin, het (periodiek), XIII: 646, 647
Huisinga, XXIV: 669
Huisman, Hendrik H. (zie ook onder ps.: 3 × 3, Esopus, Sentot, Timotheus en Philoverax), III: 414; XI: 341, 362n, 363, *365*+n, 371, 453, 467, 472, 473, 475, 476, 480, 483, 497, 701n, 793b; XIII: 282+n, 295n, 300+n, 311, 416n, 547a, 612n, 619, 632, 646a, 661n, 684n, 715n; XIV: 17n, 58n, 159a, 167, 187n, 197n, 244n, 304n, *358*, *359*, 372n, *395*, 408a, 444n, *452*+n, *488*, *499*, *554*, *579*, 580n, 678b; XV: 19n, *335*, *336*, 594n, 663, 673, *683*; XVI: 354+n, 355; XX: *334*; XXIV: 717n
Adres aan de Amsterdamsche kerkeraad, XI: 794
Huisvriend, de (periodiek), X: 727n
Huisvrouw, de (periodiek), XIX: 975n
Huizinga, XIX: 792
Huizinga, Dirk, XVI: 107; XVII: 289; XXI: 186
Huizinga, Jurriaan M., XIX: *412*+n, *752*+n; XX: 78
Hull, W. van den, XX: *206*
Over de belangrijkheid eens zestigjarigen ouderdoms in den jare 1832, of schets der hoogst merkwaardige verschijnselen, welke dien leeftijd bij uitstek kenmerken, XX: *206*
Hulshoff, B., VIII: 693n
Hulshoff, Willem van Oosterwijk, III: 293, 606n
Geschiedenis van Jozef voor kinderen, III: 293, 606n
Hulst, Geertuida J., XVI: 756n
Hulst jr., J. van, XX: 422
Hulst, Laurens van (boekhandel te Kampen), XIX: 449, 735; XX: 253

Hultman, Carl, XXIV: 503
Humanist, de. Tijdschrift voor geloofsvrije menschelijke beschaving en veredeling, op bepaalde tijden in 't licht gegeven door J. van Vloten (periodiek), XXII: 593
Humberts, XIV: *137*
Humboldt, Alexander von, II: 393, 783n; III: 291, 606n; IV: 236, 328; VI: 684; VII: 523, 767n; XIV: 82, 83, *91*, 432; XXI: 107+n; XXIII: 24, *148*
Kosmos, Entwurf einer Physischen Weltbeschreibung, II: 393, 783n; XIV: 82, 83
Hume, David, IV: 706, 773n, 777n; XXII: 94
Humoristisch album (periodiek), VI: 291, 789n; X: *630*; XV: 653; XVI: 35; XXIV: *598*; XXV: 163a
Hunt, Leigh, XVII: 328
Huskus Koopman, Hendrik Jacob, XXIV: 740b
Huss, Johannes, III: 220, 432, 606n, 609n; VI: 272; VIII: *366*; IX: *165*; XIII: *82*; XXIII: *627*+n
Huvers, XXI: 127
Huxley, Thomas H., XIV: *658*; XXIII: 26+n
Huydecoper, Balthasar, V: 323; VI: 505, 559, 562, 789n; VII: 342, 584, 585, 767n, 768n; XI: *677*; XV: *790*, *791*
-zie ook onder: Horatius Flaccus, Quintus
Huygen, XVII: 431
Huygens, Christiaan, I: 481, 486, 487, 562n; III: 99, 606n; IV: 328; V: 742n, 745n; XII: *184*; XVII: 796n
Oeuvres, XVII: 796n
Huygens, Constantijn, I: 562n; VI: 380; XV: *380*, *387*; XVI: 134; XVII: 218; XVIII: 72; XIX: *58*; XXI: *492*; XXIII: 268
Huysen, mw., XIX: *53*
Huysser, G.H., XXIII: 776n
Hyacinthe, pater (Charles Loyson), IV: 713, 777n
Hijmans, F., XXIII: 506
Hylkje (Houwink?), XIII: *358*

I-dicht: Breemen, B.H. van
Ibsen, Henrik, XVI: 756n; XVII: 795n; XXIII: 21n, *82*+n, *92*, *93*
Vijand des volks, een, XVII: 795n; XXIII: *82*+n, *92*, *93*
Icke jr., H.G., XIX: 116n
Icke, Herman, XIX: 116n
Ickx, XIV: 54
Idam (mandoer Djatake), IX: 424
Ideeën van Malletuli, XI: 454; XXIV: 600
Idema, P.R., VIII: 47
Idserda, S., XIII: 245; XXIV: 669
Idsinga, J.W.H.A. van, XIX: 225a, 228
«Iduna, de sterrenbruid» (toneelstuk), XVII: 72
Iffland, August W., III: 539, 546, 607n; VII: 602, 767n; XVI: 226, *675*
Ignatjew, Nicolaj P., V: 617, 742n
IK, de duivel (ps.), XIX: 839
Open brief van den duivel aan zijn zeer geliefden zoon sinjeur J. Leopold Hz., XIX: 837+n
Ik ben vader! (komedie): Dodd, G. J.
Ik inviteer mijn kolonel (blijspel): Labiche, E.
Ikler, Carel D., XI: 481, 482
Illustrations (periodiek), IX: *133*

Illustrierte Zeitung (periodiek), XXIV: 236a
Im neuen Reich (periodiek), XIV: 378
Imprimerie Impériale (staatsdrukkerij te Parijs), III: 103
In bonte rij: vertellingen en beelden: Nieveld, Carel van
Inda Mara, radja van Singkoeang, VIII: 132, 196
Indang: Indong
Indépendance belge, l' (periodiek), I: 125, 562n; II: 167, 218, 219; III: 367, 607n; V: 183, 378; X: 15n, 20+n, 21, *27*; XI: *289*, *392*+n, 404, *749*; XII: 99, 518a, 519, *538*; XIII: 215, *513*; XIV: 76, *143*; XVI: *152*, 254; XVIII: *197*; XX: *333*; XXII: 76a, 98, 222; XXIV: 179, 180+n; XXV: *43*
Indépendant, l' (periodiek), XXIV: 179n
Index librorum prohibitorum, II: 416; VI: 581, 790n
Indiër, de (periodiek), II: 200; X: *224*, *250*, *272*, *278*, *284*, 292, *400*, 728n, 729n; XI: 32
Indisch magazijn (periodiek), I: 581n
Indisch militair tijdschrift (periodiek), XIV: 351; XV: 192, 703, 707, 748; XX: 548
Indisch staatsblad (periodiek), XIV: 512, 518
Indische gids, de (periodiek), X: 744n; XXI: 722, 784; XXII: 453n, 788; XXII: 566; XXIII: 585a, *590*+n, 776n; XXIV: 410a; XXV: 238n
Indische humorist, de (periodiek), XI: 399n, 405n, 412n; XXIV: 624
Indische letterbode (periodiek), XVIII: 665
Indische merkuur, de (periodiek), XXIV: 141a
Indische opmerker, de (periodiek), VI: 746; XIV: 296, *400*; XV: *188*, 192, 193, *386*, *423*, *424*, 504, 707; XVIII: *481*, *482*, 566, 680; XX: 548; XXII: 327, 566; XXIII: *368*+n, 381, 382, 670, 699
Indische spectator, de (periodiek), XXIII: 605
Indische vaderland, het (periodiek, eerder als *Samarangsche courant*), XXI: 542
Indong (mandoer Tjorokoliang), IX: 423, 424
Ingen, H.N. van, IX: 90
Ingersoll, Robert G., XXII: *747*
Insulinde, nieuwsblad gewijd aan Ned. Oost Indië (periodiek), XV: 748; XVI: *138*+n, 399; XVII: *41*+n, *68*
Intransigeant, l' (periodiek), V: 754n
Ioel, VIII: 357
Ippel, J.W.L.F., III: 293; VI: 661
Grondbeginselen der aardrijkskunde, III: 293
Ipren, J.B. (J. Booy Ipsen), VIII: 56
Irhoven van Dam, Jan W., III: 261
Iris, romantiek, letteren, kunst en wetenschap (periodiek), XX: 68
Isabella II van Bourbon, koningin van Spanje, III: 613n; IV: 302, 303; V: 369; X: *219*; XIII: 158n, *233*, 595n, *626*+n, 717
Isabella Clara Eugenia, landvoogdes der Nederlanden, V: 743n
Isenburg-Offenbach-Birstein, Karel, prins van, XI: *739*

Isenburg-Offenbach-Birstein, Wolfgang E. III, vorst van, XI: *739*
Isenburg-Wächtersbach, Ferdinand, vorst van, XI: *733*
Ising, Arnold L.H., X: 732n; XVIII: *765*+n; XXI: *600*
Ising, J., XVIII: 206
Isis, tijdschrift voor natuurwetenschap (periodiek), XV: 97, 99, *100*, 122, *205*; XVI: *87*, 106, *299*; XXV: 97
Isis. Der Mensch und die Welt: Radenhausen, Christian
Iskander de Grote: Alexander de Grote
Ismangoon, raden mas, XV: *46*
Israels, Abraham H., XXI: 805; XXII: 84
Israels, Jozef, XVI: *250*; XVII: 200+n; XVIII: 66; XIX: *124*, *132*, *230*; XX: 260, 365, 410, 425; XXI: 805; XXII: 62
Kinderen der zee. Schetsen naar het leven van onze Hollandsche stranden, XVII: 200+n
Issa, IX: 455, 458, 460, 461, 463
Istrië, Jean B. Bessières, hertog van, II: 428
Italië, Margaretha M.Th., kroonprinses van (1868), XIII: *94*, *98*
Italië, Umberto, kroonprins van, IV: 628; XIII: *94*, *98*, *118*
Itterson, A., XI: 330
Ittersum, Paulus A.L.A., baron van, XXIII: *83*+n, *86*, *103*, *119*, *147*+n, *302*, *442*
Iwan IV, de Verschrikkelijke, tsaar van Rusland, V: 60
Ixijzed (ps.), XV: 764a, 769

J., dhr. en mw., VIII: *574*
J., professor, XVI: 154+n, 171
Jaarboekje van de schaakbond, XVII: *373*
Jaarboekje voor de Nederlandsche Mettray (periodiek), XI: 796n
Jaburg, XX: 309
Jaburg, Christoffel C., VIII: 47
Jachmann, Eduard K.E., XIII: *44*
Jacob, IX: *252*
Jacob, Frederik 's- (G.G., 1881-'84), IV: 261, 262; VIII: *626*, *628*; XV: 656; XX: *560*+n; XXI: *285*+n, 286, 657; XXII: *456*+n, *467*, *468*, *471*, *497*, *519-521*, *548*, *551-553*, *555*, *556*, 566, *640*; XXIII: *440*
Jacoba van Beieren, gravin van Holland, Zeeland en Henegouwen, VI: 571; XXIII: *150*; XXIV: *690*
Jacobs, Aletta H., XXIV: 25n, 335+n, 374, 398, 488
Jacobs, Cornelis, VIII: 35
Jacobs, Jacob, XI: 421n, 523n, 546, 550; XII: 585, 586
Jacobs, Neeke, VIII: 30
Jacobs, Weijntje, VIII: 23n
Jacobson, A.L., XIX: *411*; XX: *194*, *317*+n; XXI: 397n, 778+n
Jacobson-Fleck, Rosa, XX: *181*, *194*, *317*+n; XXI: *45*, *82*, *202*, 278, *401*, 777n; XXII: 365, *430*
Jacobus I, koning van Engeland, IV: 314; XIV: *207*
Jacobus II, koning van Engeland, XVIII: *411*+n
Jacquot, Eugène (zie ook onder ps.: Mirecourt, Eugène de), IV: 781n
Jager, Arie de, XVII: 129
Jager Sz., J. de, XXI: 241a, 247, 248, 264a, 265, 269, 270

Jager, S. de, XXII: 212, 258, 276+n
Jahn, Friedrich L., II: 696, 784n
Jaïde, mevrouw, XXIII: *105*+n
Jan, IX: *252*, *253*
Jan I, graaf van Holland, VI: 543, 544
Jan van Velzen, VI: 519
Jannetje B.: Burgers, Jannetje
Jang di Pertoeang: *Mandheling*, jang di pertoeang van
Janin, Jules, XI: 358
Barnave, XI: 358
Janmart, X: 14n
Jans, Claaske: Nagtegaal, Claaske J.
Jansen (gevangenisdirecteur te Middelburg), XXII: *471*
Jansen (Janssen Schollmann, Jan J.?), XXII: 101
Jansen (lid van de Dageraad), XI: 513
Jansen (ps. van: Boelens, Adriaan), XXIII: 601+n
Jansen, F.J., XXII: 202
Jansen, Gerrit, XVIII: *670*
Jansen, J.A., VIII: 78
Jansen, J.F., XX: 422
Janssen, P.A., XV: *64*+n, 67, 72+n, *381*+n, *604*; XVI: 107+n, *119*
Janssen Schollmann, Jan J., XIX: 490a, 496+n, 510-514, 528n, 532
Hoe Kappelman (de heer M.) Multatuli beoordeelde, XIX: 528n
Janssens, G., X: 15n, *122*, *123*, *203*, *354*
Janssens, Jan W. (G.G., 1811), III: 276, 280, 607n
Januarius van Benevento, sint, XV: *457*+n
Janvier de la Mothe, Eugène, III: 389, 608n, 617n
Janzen, XI: 330
Jarnac, Guy Chabot, seigneur de, V: 735n; XXIII: 82n
Jaukles-Koppe, mw., XI: 479
Jauregui, Jean, XIX: 165
Javabode (periodiek), I: 574n; XI: 788n; XII: 574, 575n, 683; XIII: 214, 263, 681, 682; XIV: 237a, 340, 349n, 456a, 462a, 463, 481a+n, 485a, 498a, 503a, *653*+n, 680n; XV: 19a, 446a; XVI: 123, *383*a, 396n; XVIII: 32; XXII: *742*
Javanus (ps. van Hageman JCzn., C.H.), XIV: 379a, 382, 545, 547
Javasche courant (periodiek), I: 285, 563n; II: 142; IV: 158; VIII: 437n; IX: 35a, 56, 213+n, 470n, 581n, 628n, 675n; XIII: 681; XIV: 381; XXIII: 455
Je weet wel wie (ps.), XX: 355a, 359
Jean Paul (ps. van: Richter, Johann P.F.), II: 530, 789n; IV: 377, 783n; VI: 485, 797n; VII: 504, 771n; VIII: 60+n; IX: *185*; XIV: *94*; XVI: 113; XVIII: 27, 28
Jeanbon, André, XX: 492n
Jeekel, L.J., IX: 350, 351, 352, 353, 354
Jelgersma, XXIV: 374, 398, 488
Jenner, Edward, XXII: *661*+n
Jérôme Bonaparte, koning van Westfalen, II: 428; III: 427, 608n; XIII: *583*+n
Jeronimo de Vries, J.: Vries, J.J. de
Jeronimus (ps. van: Hoëvell, Wolter R., baron van), I: 149, 339, 563n; VIII: 220n, *221*, *222*, 689
Dorp en een berg, een, I: 561n
Epidemie op Java en de cholera in Nederland, eene, I: 561n

Graven, I: 149; VIII: 220n, *221*, 689n
Japansche steenhouwer, de, I: 149, 150, 561n, 563n; VIII: 689n
Pedati, I: 149; VIII: *221*, *222*
Veertien dagen, I: 149; VIII: *224*
«Vendutie in een sterfhuis»: *Veertien dagen*
Jerses (gezagvoerder), VIII: 412
Jerusalem, de protestantse bisschop van, XII: *352*
Jesserun, A.J., XXII: 291
Jeusne, le, IX: *67*
Jitta, A.C. Josephus, XIV: 467
Jo Atan, IX: *75*
Joh. (ps.), XVIII: *342*, *344*
Johan (te Parakan Salak): Hucht, Johan C. van der
Johann (knecht te Nieder-Ingelheim), XXII: *773*; XXIII: *37*+n, *48*, *54*, 298
Johann, koning van Saksen, XII: *63*, *230*
Johanna, paus, V: 583, 744n; XXIII: *150*
Johannes, XXIV: *668*
Johnson, Samuel, XVI: 413
Joinville, Jean, sire de, V: 306; XXIV: *682*+n, *686*
Jolles, Jolle A., III: 405, 608n; VI: 169, 172, 173, 184, 790n; XIV: 560, 576; XV: 535; XVIII: 679
Jolly, Julius von, XII: *684*; XIII: *489*, *517*, *602*, *636*, *691*
Jonathan (ps. van: Hasebroek, Johannes P.), VI: 788n; IX: *151*+n; XVI: *305*; XVIII: 674
Waarheid en droomen, VI: 788n; IX: 151n
Jonckbloet, Willem J.A., XIII: 393, *689*, 722n; XV: 151n, 190+n, 780, *782*; XVI: 113; XVII: 274; XVIII: 247, 288+n, 292, 300, 301, 305, 306, *402*, *410*, *425*, *506*; XXI: *399*+n, *493*; XXII: *556*+n; XXIII: 461; XXIV: 180+n
Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, XV: 780; XVIII: 301, 306; XXII: 550n; XXIV: 179n
Physiologie van Den Haag door een Hagenaar (verscheen anoniem), XV: *154*+n; XXIII: 461
Jonctys (Ewoutsz), Daniël, VI: 438, 665, 666, 668, 670-672, 790n
Rosaliins oochies, VI: 438, 665, 667-670, 678, 790n
Venus en Minerva: of twist-gesprek tusschen die zelfde, VI: 666, 669, 677
Waare vrouwenlof, het. Der mannen opperwaerdigheit beweert, tegens de vrouwelijke lof-redenen van dr. Joh. van Beverwyk, VI: 666, 669, 677
Jones, John Paul, IV: 96
Jong, de, XXI: 638, 726
Jong, de (Dageraadsman), XI: 375, 379, 393+n, 472, 480
Jong, dr. (Leipzig), XXV: *20*
Jong, B. de, XXIII: *625*+n, 627
Jong, Cornelia H. de, XXII: 787b
Jong, F.H. de, XXII: 204
Jong, M.S. de, XIII: 252
Jong, R. de, XXII: 291
Jongbloed: Jonckbloet, Willem J.A.
Jonge Holland, het (artiestenvereniging), XX: *571*+n; XXI: *267*
Jonge SJzn., A.C. de (boekhandel te Goes), XIX: 235

Jonge, jhr. Constantijn L. de, IX: 295, 296, 297; XXII: 734
Opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië, de Verzameling van onuitgegeven stukken uit het oud-koloniaal archief, XXII: 734
Jonge Hzn., Jacob de, XIX: 501n, 504a, 509
Jonge, Johannes C. de, XXIII: *570*+n, *579*
Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen, XXIII: *570*+n, *579*
Jonge, Willem K. de, VIII: 25
Jongen, XIX: *746*; XX: *269*, *433*; XXI: *583*
Jongen, Ferdinand, XIV: *154*, *452*, *542*, *551*, *557*, *558*, *565*, *569*; XV: *336*, *698*+n; XVI: *174*, *175*, *196*, *222*, *223*, 483; XVII: *188*; XVIII: *225*, *540*+n, 546, *571*, 577; XIX: *73*, *87*, *407*, *746*; XX: *181*, *228*+n, 500+n; XXI: 23n, *46*, *59*, *172*+n, *235*, *236*
Jongen, mw., XIX: *746*
Jongh, Anna (Johanna A.R.) de, XXI: *512*+n
Jongh, Willem M. de, XX: 171n, 172n, *510*, *511*, *518-520*, *522*, *524*, 541; XXI: *38*, *52*, *512*+n
Jongh van Heedikhuyzen, J. de, III: 275
Jonkman, XXII: 276
Jordan, XII: *640*
Jörg, XIII: *75*
Joris, sint (George), IV: 653; XIV: *582*
Jorissen, A., XI: 331
Jorissen, A.P.G., XXIII: 224, *244*, 252, 260, 357n
Jorissen, Eduard J.P., VI: 204-206, 208, 791n; XV: 392, *393*, 402
Jorissen, Thomas T.H., VII: 679; XV: 392, *393*, 402; XVII: 290; XIX: *618*+n; XXII: *671*
Ondergang van het Koningrijk Holland. Eene historische studie, XXII: *671*
Patriotten te Amsterdam in 1794, de, XXII: *671*
Jorissen, wed., XIII: 239, 242
Jorisz, Douwe, VIII: 20n, 23+n, 25, 27, 29
Jort, Christoffel A., VIII: 35
Josef, IX: *535*
Joseph II, keizer van Oostenrijk, V: 305; XI: 522; XV: 451
Joséphine M.R. Bonaparte-Tascher de la Pagerie (de Beauharnais), keizerin der Fransen, III: 280; XXI: *475*+n
Jost, XIII: *57*
Jottrand, Lucien, XXIV: 642a
Joubert, Barthélémy C., III: 264
Journal de Bruxelles (periodiek), XXIV: 84, 128a, 189a, 222, 273
Journal de Gand (periodiek), XII: 380, 383
Journal de Genève (periodiek), XV: *427*; XVI: *152*; XXV: *45*
Journal de Luxembourg (periodiek), XIII: *106*
Journal de Paris (periodiek), XIII: *29*; XIV: 72
Journal de St.-Pétersbourg (periodiek), XVI: *152*; XXV: *45*
Journal des actuaires français (periodiek), V: 609; XVII: 510
Journal des débats (periodiek), IV: 770n; VI: 746, 748; VII: 532, 577; XI: 752; XII: *377*; XIII: *26*, *665*; XIV: 72; XVI: *152*; XXIV: 361; XXV: *44*
Journal du Haut-Rhin (periodiek), XI: *709*

Journal of the royal united service institution (periodiek), XXII: 624
Journal officiel (periodiek), XIII: *302*
Journal officiel del regno (periodiek), XII: 654
Joustra, Hendrik, XIII: *207*, *209*, 235n, 245, *258*, *279*, *280*; XXII: 204; XXIV: 669
Joustra-Gaastra, T., XIII: 246
Juárez, Benito Pablo, XII: *457*, *458*
Judels, Nathan, XI: 462, 464, 465, 467-470+n; XIV: 492, 495; XVII: *332*, 429, 514, 564, 608, 614; XVIII: 96
Juffer Serklaas: Schimmel, Hendrik J.
Jufvrouw Antje, blijspel met zang: Manus, P.A.
Julia, V: 68
Julianus Apostata, Flavius Claudius (romeins keizer), XIV: *187*
Junghuhn, Franz W., I: 557n; III: 231, 414, 608n; XI: 792n; XIV: 164-166; XXIII: 23, 24, 290+n; XXIV: 124, 378+n
Licht- en schaduwbeelden uit de binnenlanden van Java, III: 414; XI: 792n; XIV: 165; XXIII: 23
Junius (ps. van sir Philip Francis), XII: *488*; XIV: 334
Brieven van Junius, V: 387, 744n; XII: *488*; XIV: 334; XVI: 110
Junius van Hemert, jhr. Dirk A. (president van de Raad van Justitie te Padang), VIII: 341n, 349n, 403, 404
Junot, Andoche; hertog van Abrantes, VI: 300, 791n
Jupiter (*Batava indra*, periodiek), XXIV: 126a
Jurien de la Gravière, Edmond (Jean P.E.), I: 457, 461; III: 334, 338; V: 420, 502, 664; IX: *282*; XVIII: 269; XXIV: 156
Voyage en Chine et dans les mers et archipels de cet empire pendant les années 1847-1848-1849-1850, V: 664
Jurieu, P., XIX: *636*+n
Jussieu: Jurieu, P.
Justinianus (romeins keizer), I: 571n; III: 95, 608n; V: 734n, 735n; VI: 783n; IX: *111*; XXI: 36n
Justus (ps. van: Feringa, Frederik), VI: 365; XV: *36*, *475*
Jut, Gerrit, VIII: 25
Jut, Hendrik J., V: 594-598, 621, 648, 731n, 744n; XVIII: *36*+n, *78*, 175n, *362*+n, *385*, 386-391, 395, *589*; XIX: 465, 916, 937; XXI: *38*, *52*, 113, 119+n; XXIII: *690*+n, *756*+n; XXIV: 298n
Jut, Pieter G., VIII: 25
Jut-Goedvolk, Christina, V: 594-597, 621, 648; XVIII: *78*, 361n, 387, 389, 565; XIX: 916; XXIII: *690*+n; XXIV: 306+n
Juvenalis, Decimus Junius, II: 508, 784n; III: 189, 368, 608n; IV: 673, 778n; V: 736n, 755n; VI: 784n; XI: 747n; XII: *283*+n; XIII: *111*+n; XVI: 405
Satirae, V: 736n, 755n
Juynboll, Abraham W.T., XI: 542

K & C: Kerkhoven en co.
K.W. (ps.), XI: 555n
Kaa, van der, VI: 323
Kaapsche courant (periodiek), X: *511*
Kabidoen, soetan, VIII: *130*, *196*, *215*
Kaboen, IX: *574*

Kadam, IX: *474*
Kadier (loerah Tjiara), IX: 420, 423, 424, 429, 432
Kadir, IX: *252*
Kadis, IX: 554
Kadjim, IX: *574*
Kaerah, IX: 555
Kaibel, XII: *571*
Kaim, IX: *574*
Kaiman, IX: 430
Kaimien, IX: 414
Kaimoen, IX: *576*
Kaiser, Hendrik W., IX: 339
Kaiser, P.J., XXI: *566*
Atlas voor de sterrekunde, zie onder: Bruhn, K.
Kaji, loera, IX: *501*
Kakas, majoor moeda van, IX: *82*
Kalakaua, David, koning der Sandwich-eilanden (Kalakaua I, koning van Hawaii), XXII: *670*
Kalar (loerah van Badoer), II: 127; IX: 552, 554
Kalenkorkan, IX: *84*
Kalff, Martin, XXIII: 510
Kalff, Gerrit, XVII: 568
Kaliam, II: 128; IX: 552
Kâlidâsa, II: 664, 784n; VII: 61, 572; XVII: 739; XXIII: 510
Kalidien (mandoer Tjimandirie), IX: 423, 424
Kalie Radja, VIII: *254*, *263*
Kallenberg van den Bosch, C.R.J. (Kees), XVI: 381; XX: *474*, *475*; XXI: *288*+n, *293*, *463*, *469*; XXII: 106; XXIII: *327*, *329*, *363*+n, *366*, *371*, *392*, *393*, *433*, *497*+n, *504*, *543*; XXIV: 77
Kallenberg van den Bosch, Henriette L.M., XVI: 381; XIX: *836*, *933*; XXI: *292*, *472*; XXIII: *329*+n, *366*+n, *371*, *392*, *497*+n, *542*
Kallenberg van den Bosch, Reyer J.A., II: 659; X: *517*, 518, 613n, 736b; XI: *578*, 594, 601, 604, 606, 609, *638*, 794b; XII: 179n, *205*+n; XIV: 678b, 682n; XV: 512; XVI: 552n; XIX: *406*, *411*+n, *457*, 628n, 629n, *765*, 817a, 820, 821, 837, 838, *906*, 973n; XX: 172n, 424n, *427*, *428*, 433n, 461n, 466n, 477n, 592n; XXI: 26n, *79*, 289n, 462n, 625, 645, 659, *663*, 805, 812n; XXII: 19n, 24n, 29n, 106, 187, 250, 516n, 787b; XXIII: 19n, 20n, 371n, 496n, *504*, *561*+n, 775b; XXIV: 245, 402, *595*+n; XXV: 184n
Kallenberg van den Bosch, *broer van Reyer J.A.*, XIII: 80, 398; XXIV: 76
Kalliwoda, Johannes W., XI: *768*
Kalman, IX: 555
Kalshoven, H.G., XIV: 194, 197, 218, 232
Kaltoem, IX: *540*
Kam, Joseph K., IX: 52n, *68*, 90, 246, 272, 273, 283, *355*, *356*, 357, *474*
Kam, N.M., XXII: 140
Kamah: Kamia
Kambalie (mandoer Gembong), IX: 423, 425
Kamertje van het wasmeisje, het: Ray, Carel A. van
Kamia, IX: 452, 453, 454
Kamiati: Kamia
Kampen, Nicolaas G. van, IV: 82; VI: 414
Bloemlezing uit de Nederlandsche prozaschrijvers, verkort door D. Veegens. Uit de schrijvers van den jongsten tijd bijeenverzameld, IV: 82

Kampen, Pieter N. van (uitgever te Amsterdam), IX: 698n; XI: *53*, 383; XVI: 758n; XVII: *213*+n, *214*, 216, 798n
Kamper courant (periodiek), VI: 218, 219, 221, 222; XVI: 744; XIX: 449n, 459a, 735n, 749a; XX: 253n, 302a; XXI: 646a, *663*, 683a, 710a, 743n; XXII: 52+a, *70*, *71*, 92n, 95a, *115*, 155; XXIV: 333a, 335, 371
Kampf, R., XIV: 375
Kamphäusen, XI: 94
Kamphuysen: Camphuysen, Dirk R.
Kamphuijzen, mw., XIV: 492
Kampo, si, VIII: *114*, *115*, 146, *154*, 199
Kamps, XIII: 300, 301
Kamps, gebr., XIX: 298
Kanimah, IX: 555
Kansleven, E.Z. (ps.), XI: 469
Egoïst, de (karakterstuk), XI: 469
Kant, Immanuel, II: 784n; III: 255, 608n; IV: 497, 778n, 780n; V: 215, 745n; VII: 726; XII: *52*, 107; XV: *314*, 614; XVI: *700*; XIX: *120*, 267, 433, *467*, 478, 544, 547, *717*, 720, *723*; XX: *231*; XXI: *40*, *88*, 120, 159, *190*, 199, 211, 212, *237*, 249, 250, 256, 257, *492*; XXII: 716n; XXIII: *498*, *542*, 631; XXIV: 201
Kritik der praktischen Vernunft, IV: 778n
Kritik der reinen Vernunft, II: 784n; III: 608n; IV: 498, 778n; V: 611, 745n; XIX: 267, *467*, *717*, *723*
Kritik der Urteilskraft, IV: 778n
Ueber Pädagogik, XXIV: 201
-zie ook onder: Heumann, J.H.
Kanter, de, XIX: 955a, 961; XX: 32, 33, 35, 38, 49-51+a, 55, 59, 60, 61, 66
Kanzler, Hermann, XIII: *440*
Kaoet, IX: 557
Kapper, Elise, XVII: 103
Kapper, Evelina, XVII: 103
Kappeyne van de Coppello, Joannes, V: 648; XV: 778; XVII: *179*, *180*, *183*, 532; XVIII: *773*+n; XXII: 559, 560; XXIII: *148*+n
Kappler, August, XXIII: 67+n, *79*, *80*, *105*+n
Erlebnisse und Erfahrungen während eines 43-jährigen Aufenthalt in der Kolonie Suriname, XXIII: 67+n, *79*, *80*, *105*+n
Karasmin, IX: 558
Kardec, Allan (ps. van Hippolyte J.D. Rivail), XVIII: *535*
Karel V, keizer van Duitsland en koning van Spanje, IV: 786n; V: 759n; VI: 449; XI: *176*; XII: *490*; XXII: *483*; XXIII: *693*+n; XXIV: *723*
Karel VI, duits keizer, IV: 29, 778n
Karel VII, koning van Frankrijk: Charles VII, etc.
Karel XII, koning van Zweden, III: 479, 599n; IV: 339; V: 677; XIII: *249*; XXV: *20*, *21*
Karel Albrecht VII, duits keizer, IV: 93
Karel de Grote (koning der Franken, rooms keizer), IV: 27, 28, 620, 624, 662, 665, 778n; V: 62, 342; VI: 64, 190, 612; VII: 367; XII: *234*, *348*, *508*; XVIII: 566; XX: *492*, *493*, *514*; XXI: *285*, *289*, *294*, *385*, *426*, *523*, *601*; XXII: *483*, 585, *604*; XXIII: *310*, 597, 664, 673, 675; XXIV: 195, 290, 421, 468, 672n

Karel de Kale (koning en keizer der Franken), IV: 574; XI: *709*
Karel de Stoute (hertog van Bourgondië), IV: 502; V: 734n
Karel Martel, V: 60
Karel Stuart: Charles I (Stuart), koning van Engeland
Karel van Hohenzollern-Sigmaringen, vorst van Roemenië, XII: *51*, *790*, *791*
Kareltje: Dam, Karel van
Karenten, IX: 454
Karlsruher Zeitung (periodiek), XI: *773*, *783*; XII: *440*, *615*; XIII: *52*, *81*, *119*, *127*, *489*, *517*, *535*, *702*
Karman, IX: 577
Karr, Alphonse, IV: 209, 779n; V: 557, 744n; VI: 791n; XI: 63; XII: *293*+n; XIV: 606+n; XXI: *39*+n; XXII: *454*+n
Karsie, IX: 555
Karta Natta Negara, raden adipatti, regent van Lebak, I: 318, 333, 334, 336, 350, 365, 367-370, 407-411, 413, 415, 417, 426, 554n; II: 135-139, 169, 192; V: 469; VI: 324; IX: 415, 427, 432, 442, 446, 459, 460, 465, 467n, 468n, 470n, *473*, *475*, 480, 485, 488, *489*, 491+n, 492, *495*, 496n, 497, 498, 499, *500*, *501*, *502*, *503*, *504*, *505*, *506*, *508*, *509*, *510*, *511*, *512*, *513*, *514*, *515*, 517, *522*, 523, 525, 526, 527, *528*, 529, 531, 532, *541*, *546*, *547*+n, *549*, 551, *561*, 564, *565*, 568, 569, 570, 579, *585*, *586*, *587*, *588*, *590*, *591*, *600*, *607*, *611*, *618*, *619*, 629, 633, 636, 637, *638*, *639*, 642, 644, 647-654, 656, 657, 667, 668, 669, 671-674, 697b; X: 318, 352, 353, 381-383, *397*, 563; XI: 401, 402, 562; XII: 255, 256, 329, 698, 712, *715*, *751*; XIII: 109, 167, 174, 179-184, 186, 198, 681, 682, *690*; XIV: 246, *362*, 586, 590, 591, 648n; XV: 637; XVI: 36, *522*, *523*; XVIII: 261, 445; XIX: 521, 523; XX: 487; XXI: *46*, *605*, *607*, *608*, 721, 743; XXII: 146; XXIV: 658
Karten, Henri, IX: *273*
Karten, Simon, VIII: 28
Karunda, XII: *43*
Kasdin, IX: 553
Käsebier, XIII: *117*
Kasihidie, IX: 213
Kassan, IX: *574*
Kasseler Zeitung (periodiek), XIII: *284*
Kassib, II: 127; IX: 552
Kassie, si, VIII: *130*, 278
Kassimin, IX: *576*
Kasso, IX: *252*
Kassoem, IX: 462
Kasvereeniging (bank te Amsterdam), XXII: 21n, 243, 249, 347
Kätchen (hulp bij Dekker en Mimi in Wiesbaden), VII: 645, 646, 648, 649, 668-670; XVIII: *460*; XIX: *41*+n, *76*, *144*, *159*, *400*, *447*, *474*, *609*; XX: 147, *222*, *235*, *309*, *315*, *316*, *335*, 491, 501+n; XXI: *80*+n, *81*; XXII: 368, 381, 578, 740
Kate, Hermanus ten, III: 261
Kate, Jan J.L. ten, III: 99, 100; IV: 118, 457, 785n; V: 757n; VI: 231, 732; VIII: *454*, *590*; X: *639*; XI: *268*, 753, *772*+n; XII: *236*+n, *237*, *431*; XV: 45; XVI: *250*; XVII: *160*, 460, 570; XVIII: 800n; XIX: 865; XX: 312, 406, 411, 441; XXI: *319*, *348*, *598*, *600*; XXII: 100, 702; XXIII: 461, 509, 510, 538n; XXIV: 288

Dichterlijke scheurkalender voor 1875-1877, met bijschriften van J.J.L. ten Kate, XVII: 92
Panpoëticon, vertaalde en oorspronkelijke gedichten, XXIII: 510
Schepping, de, IV: 457, 785n; XI: 753, *772*; XII: *236*+n, *431*; XV: 45; XVII: 460
-zie ook onder: Tasso, Torquato
Kater, Klaas, XXIII: 736
Katharina II, de Grote, keizerin van Rusland, V: 60, 109, 112, 295, 744n; VI: 782n; XVIII: 566; XXIV: 211
Katholiek, de (periodiek), XV: 683n
Katholische Bewegung, die (periodiek), XIII: *437*
Katidjan, IX: *574*, *576*
Katz, Samuel, XV: 98+n, 543, *554*, 567, 568, *576*; XVII: 207+n, 623, 638; XVIII: 798b; XIX: *411*
Partieele herziening onzer wetboeken. Historisch staatsrechtelijke studie, XVIII: 40n
Katzenstein, Louis, X: 17n, 23n, 24, *401*; XIV: 98+n
Kaufmann, J. (uitgever te Frankfurt), XX: *584*
Kaulbach, Wilhelm von, V: 64
Kaunitz, Wenzel A., graaf von, V: 305, 744n
Ke Ing, VIII: 278
Ke Moeda: Keh Moeda
Kean, Edmund, VI: 556, 791n
Keats, John, XXIV: 405, 450
Keer, P., V: 484, 656, 736n; XIII: 566
Keer jr., P., XIV: 463, 464, 469
Keerom (ps. van: Doorenbos, W.), XI: 671+n, *675*, *676*, *679*; XXV: 76+n, 77+n
Keerwolf, XVII: 431
Keetje ? (oude strijkster), IX: *279*
Keh Moeda, VI: 422, 423; VIII: 104n, *148*, *203*, *249*, 273, *324*
Kelder, Neeltje, VIII: 28
Kellen, J. van der (boekhandel te Rotterdam), XIX: 307
Kellenaer, Benedictus, VI: 679; XV: *737*
Kellens, D.E., IX: 441, 442
Keller, Gerard, XI: 404+n; XIII: 305n, *465*, 500+n, 516, 724b; XV: *175*, 245+n, 428a, 487, 569, *782*, 783; XVI: *536*+n, 546+n, 547; XVII: 154, 296; XVIII: 206, 370n; XX: 548; XXI: 786; XXIII: 70, *84*+n, *94*, 381+n
Blauwe lint, het, XVI: *536*+n, 546n; XXIV: *691*+n
Keller, J.E., XIV: 194, 197, 232, *395*, 407a, 408, *428*, *503*+n
Kema, zendeling-leraar te, IX: 208n
Kemink & zoon (uitgever te Utrecht), XVII: *76*, *88*
Kemoeda: Keh Moeda
Kemp, Pieter H. van der, XXI: 801; XXII: 227; XXIII: 381+n, 590+n
Kempen, Johannes M. van, XIX: *501*; XXII: *440*
Kempenaer, Jacob M. (van Andringa) de, XXIII: *345*+n, *692*+n
Kemper: Bosch Kemper, jhr. Jeronimo de
Kempff, J.W., XI: 483, 512, 538, 555, 670, 701n
Kempis, Thomas à, V: 755n; VII: 772n; XXIV: 621
Navolging van Christus, de, V: 755n; VII: 772n

Kenny, Alexander, IX: 206n
Kensnil, W.J., XXII: 292
Kepler, Johannes, I: 478, 564n; IV: 236, 328; V: 336, 745n; VI: 617; VII: 653; XIII: *228*; XV: 614; XIX: *174*, *796*; XXI: *419*
Kepper, George L., XVI: 721; XVIII: 188a, 192
Keps, XIX: *609*
Kératry, Emile, graaf de, XII: *457*; XIII: *630*
Empereur Maximilien, son élévation et sa chute, d'après des documents inédits, XII: *457*
Kerchove (Kerckhove, Eugène, baron van), XII: 400
Kerdijk, Arnold, VI: 390, 791n; XIX: *174*, 466, 532; XX: 441
Kerkelijke courant, weekblad voor de Nederlandsch hervormde kerk (periodiek), XXII: 200a, 246, *280*, *385*; XXIII: *31*
Kerkhoff, mw., IX: *279*
Kerkhoven en co. (bankier- en makelaarskantoor), IX: *67*, *234*, *254*, *276*, *277*; XI: 794n
Kerkhoven, Anna C.F., X: 748n
Kerkhoven, Eduard J., IX: 299n, *301*, *302*, 304, 305, 697b
Kerkhoven, F.J.: Kerkhoven, Theodorus J.
Kerkhoven, Jan W., IX: *279*, 298n
Kerkhoven, Johannes, VIII: 459n, 690n; IX: 327, 697b+n; X: *54*+n, 748n; XI: 794b
Kerkhoven, O.W. (d.i.: Willem Octavius), XI: 605, 613, *624*?, *638*
Kerkhoven, Pauline E., IX: 692n
Kerkhoven, Pieter, IX: 697n
Kerkhoven, R., XVII: 257, *258*
Kerkhoven, Theodorus J., VIII: 460n, *535*?, 690n; IX: *232*, *263*+n, *288*, 697b; XI: 794b; XXIV: *536*+n, 538n, 551n, 563+n
Kerkhoven (*zoon van* T.J. Kerkhoven?), XXIV: *551*
Kerkhoven-van der Hucht, Clara H.: Hucht, Clara H. van der
Kerkwijk, J.J. van, XX: 547+n
Kern, Johan H.C., III: 100, 398, 609n; VI: 340, 342, 344; XI: *268*; XII: *359*; XIV: 193, 212, 233, 236, 237, 240, 242, 246, 248, 249, 254, 255, *273*, *274-277*, *281*+n, *284*, *285*, 288-290, *293*, *294*, 295, *308*, *320*+n, *321*, *323*, *345*, 349, 353, *355*, *358*, 359, 370n, 374, 382, 383, 390a, 395, *412*, *413*, *426*, 448, 451, 452, 513-515, 678b, 679n, 681n, 682n; XV: *287*, *294*, *296*, *425*, *432*; XVI: 472, 473; XVII: *330*; XVIII: 447; XXI: 644+n, 654, 676, 677, 707, 741
Kerst, H., XIII: 452
«Kerstnacht, den» (van Bilderdijk?), II: 551
Kertbeny, Karl Maria (ps. van Benkert, Carl M.), XIV: *144*
Kervel, Thomas A.C. van (ass. res. van Mandeling en Ankola, 1842), I: 176-182, 567n; VIII: 106n, 133-141+n, 181-186; XIII: 171, 172; XV: *346*, *347*
Kesteren, van, XIX: *411*
Kesteren, Carel E. van, XII: *722*; XIV: 296, 299, 349+n, *356*, *357*, 377, 588a, 608, 609; XV: 43, 68, 504; XVIII: *438*; XXI: 800; XXII: 227, *455*+n, *465*, *474*, 566; XXIII: 381+n, 590+n
Kesteren, H.J. van (boekhandelaar te Amsterdam), XII: 781

Kesteren, J.H. van, IX: 316+n
Keteh, datoe, I: 144, 148, 576n; VIII: 104n, 166n, *190*+n
Keteh, si Oepi, I: 144, 145, 148-150, 152, 338, 340, 563n, 576n; VIII: 104n, 105n, 166n, *190*n, 296n; IX: *155*+n; XV: 552n; XXI: 554n
Ketjen, erven H.L., XI: 356
Ketjiel, IX: *252*, *253*
Ketjil, VIII: 278
Ketjomg, IX: *574*
Ketteler, Wilhelm E., vrijheer von, XII: *39*, *777*, *791*; XIII: *40*, *52*
«Onze toestand in Duitsland» (*Deutschland nach dem Kriege von 1866*), XII: *39*
«Vrijheid, overheid en kerk» *(Freiheit, Autoririẗat und Kirche, Erörterung über die großen Probleme der Gegenwart)*, XII: *39*
Kettmann, Lambertus A.J. (zie ook onder ps.: Westervoort, Floris van), XI: 453, 467, 471, 480, 483, 497, 544+n, 555, 670, 795b; XVIII: *661*
Ketwich Verschuur, J.D. van, XXII: 305, 315, 318, *394*, *395*, *398*
Keuchenius, Adriaan A.M.N., VIII: 691n; XV: *100*
Keuchenius, Anton: Adriaan A.M.N. Keuchenius
Keuchenius, Levinus W.C., IV: 439, 779n; VIII: 415n, *646*, *648*, *654*, 691n; IX: 294n, 355+n, 357+n, 258+n, 359+n, 362+n, 363+n, 373n, *374*+n, 375n, *376*, 378+n, 381+n, 382, 383n, 385n, *386*, 388, 392+n, 393+n, 394n, 698b, 711n; XII: 263, *306*, 336; XIII: 263, 264; XIV: 73, 351, 383; XV: 98, *100*, *101*; XX: *106*+n; XXI: 287+n, 546; XXII: *466*+n, *469-471*, *553*, 566; XXIII: *319*+n, 382; XXIV: 274+n, 563+n
Keuchenius, Willem A., XV: *100*
Keulen, aartsbisschop van: Paulus
Keulen, bisschop van, XI: *739*
Keulen, burgemeester van (1867): Bachem, Joseph
Keulen, meisje van de straat in (1868), XII: *657-660*
Keulen, postdirecteur te (1868), XII: 605n, *622*, *623*, *627*
Keulsche kroniek (Werner Rolewinck's *Fasciculus Temporum*, in vertaling van Johan Veldener?), II: 65
«Keurverzameling van bouwkundige ontwerpen» (*Verzameling van bouwkundige ontwerpen, bekroond...*), XXI: *566*
Keyser, hr. en mw. de, XV: 77
Keyser, Jan P. de, X: 283, *294*, *301*, *303*, *304*, *327*, *337*, 729n; XVI: *282*, 284; XVIII: 184; XIX: *132*; XXI: *319*+n, *348*, *349*, 358, *361*, *362*, 366, 367, 369, 387, 388, *484*, *630*
Neerland's letterkunde in de negentiende eeuw. Bloemlezing, ten gebruike bij de beoefening onzer letterkunde, XXI: *319*+n, *348*, 358, *361*, 366, 367, 369, 387, 388, *484*
Keijzer, B.A., XIII: 581
Keyzer, Jan P. de: Keyser, Jan P. de
Keyzer, Salomon, XI: 542
Kiat (loera van de dessa Badoer, 1852), IX: 414, 415, 416, *618*
Kiay Modjo, IX: 224
Kiche, Louise, XVII: 432
Ki(r)chenpauer, Gustav H., XII: *357*

Kie Naksan, IX: 556
Kiefer, Friedrich, XIII: *668*
Kieviet de Jonge, XXII: 68, 169; XXIV: 374
Kiliaan, Cornelius, XVII: *771*+n; XXII: 735+n
Etymologicum teutonicae lingae, XVII: *771*+n; XXII: 733n
Kinck, Jean, IV: 305, 306
Kinck, mw., IV: 247, 304, 305
Kind, Johann F., VI: 786n
Kinderen, der, XVII: *310*
Kinderen, Timon H. ter, XII: 574
Kindleben, C.W., I: 560n; VII: 765n
Kingma, H.R., XIII: 245; XXIV: 669
Kingma, Hylke J., XIII: *207*, 235n, 245, *280*; XXIV: 669
Kingma-Mathlener Loderus, A.P.C., XIII: 246; XXIV: 669
Kingsley, Charles, XXI: *492*+n
Kinkel, Gottfried, XIII: 191+n, 192+n, *605*; XXIII: 463+n
Geboorte van Pallas, de, XIII: 191, 192
Gedichte, XIII: 191n
Kinkel, Johann G.: Kinkel, Gottfried
Kinker, Johannes, XVI: 135, *275*
Gabriëla van Faiël, geboren van Vergy. (Katjensspel), XVI: 135
Kip, XXI: 108
Kirberger, W.H. (uitgever te Amsterdam), XVI: 225
Kirederf, XVII: *210*
Kirsch, XVI: 92
Kisseleff, gravin (Sophia, gravin Kiselev-Potocki?), V: 145, 146, 157, 172, 294, 316; XV: *130*
Kistenmaker, VIII: 41n, *532*
Klaasesz jr., P.C., XXIV: 191
Klabat, hoekoem besaar van, IX: *78*, *80*
Klabat beneden, hoekoem besaar van, IX: *67*
Kladderadatsch (periodiek), IV: 47, 48, 77; V: 115; XII: *88*; XIII: *73*, *233*; XVI: *314*+n; XVIII: *197*+n
Klaveren, A. van (uitgever te Amsterdam), XXIV: 181, 327
Kleeff, van, IX: *663*
Kleeuwens & zoon, F. (boekhandel te Goes), XIX: 235
Klein (schipper), XXIV: *549*
Klein (van Semarang): Klein, H.
Klein, Antje E., VIII: 22n, 32
Klein, C., XII: *524*
Klein, Eeltje S., VIII: 19n, 21n, 30+n
Klein, H., V: 478, X: 242
Klein, J.J., XXIII: 506
Klein, J.W.F., IX: 582
Klein, Sytske E., II: 459, 525; IV: 409, 410; VIII: 21n, 22n, 32-36+n, 44, 45, 48, 90n, 91, *534*, *536*, *537*, *554*, *561*, *564*, *616*, *658*, *664*, *665*, 676-678, 684n, 685n, 691b; IX: 15n, 22+n, 25, 26, 92, 98, 100+n, *149*, *151*, *200*, 244n, 694n; X: *231*, *350*, *351*, 468; XI: *368*, *663*; XII: *437*; XIII: *327*; XV: *286*; XVII: *150*, *209*, 588-591; XVIII: *273*, *702*; XIX: *204*, *644*, *882*; XX: *439*; XXI: *466*, *584*; XXIII: 453, *720*, *723*; XXIV: *75*, 183, 340, 491, 505, *552*, 565; XXV: *28*
Klein, Tames, IV: 409
Kleine gazet, de (periodiek), XXIII: 674a
Kleine rampen in het menschelijk leven (*des levens*) (blijspel), XI: 428, 429

Kleine, Leonard A., XI: 93, 95
Kleine, mw., XI: 436
Kleine-Gartman, Maria J., X: *50*, 741b; XVII: 477, 527, 577; XVIII: *561*+n, *779*; XXIII: *350*+n; XXV: 99
Kleinschmidt, XX: 450
Kleinsorgen, Karl von, XII: *73*, *127*
Kley, Th., XXII: *466*+n
Kleijnhoff, Adriana, VIII: 461n, 688n, 691b; IX: 322
Kleijnhoff, Agnita H., IX: 322
Kleijnhoff, Anna C., IX: 322
Kleijnhoff, Christiaan, VIII: 463, 691b, 692n, 696n; IX: 318n, 321, 322, 698b, 701n
Kleijnhoff, Christiaan F., IX: 322
Kleijnhoff, Dorothea F., IX: 322
Kleijnhoff, Everdina, I: 101; VIII: 416n, 459n, 463, *530*, *538*, *547*, *548*, 688n, 692b, 697-700n; IX: *73*, 205, 244n, 318n, 320n, 322, 323+n, 324, 325, 326, 329, 330, 331, *658*, *659*, 703b
Kleijnhoff, Helena J., IX: 322
Kleijnhoff, Huberta, IX: 322
Klikspaan (ps. van: Kneppelhout, Johannes), X: 741n; XVIII: 674; XXIV: 169
Studententypen, X: 741n; XXIII: 283
Klinkhamer, Margaretha C.A., XI: 792n
Kloes, van der, XV: 315
Kloos, Willem J.T., I: 581n; XV: 799n; XXIII: 141+n, 142, 504a, 575n, 599, 773n; XXIV: 294
Kloprugge (controleur), IX: *544*
Klopstock, Friedrich G., VI: 272; VII: 365; XVIII: *57*
Kloris en Roosje (*de bruiloft van...*): Malsen, Thomas van
Kluit, Adriaan, V: 647
Klijn, Barend, XVII: 328, 337
Klijn, Sietske Eeltjes: Klein...
Knack: Knak, Gustaf F.L.
Knak, Gustav F.L., IV: 121, 167, 666; V: 336; XIII: *70*, *71*, *284*+n; XIV: *388*, 391
Knap, Hein, XVI: 268
Knappert, mej., XXV: 203
Knappert, Jan, XVII: 290
Knaus, Ludwig, VII: 595
Kneppelhout, Johannes (zie ook onder ps. Klikspaan), X: *211*, 741b; XVII: 543; XVIII: 799n; XX: *102*; XXIII: 403+n, 461; XXIV: 442
Knigge, Adolf F.F., vrijheer von, V: 271, 745n
Über den Umgang mit Menschen, V: 745n
Knikker, A., XX: 431
Knikker, mej. de wed., XXI: 193, 232
Knobel, Fridolin, II: 319; X: 538n, 540n, 598n, 674; XI: 33n, 331, 795b
Knoop (boekhandelaar Cnoop & co?), XII: *485*
Knoop, Willem J., II: 708; VI: 697-699, 701-704, 706, 791n; XV: *742*; XVI: *59*, 76, 143(?), *378*; XVII: 504; XXI: 389+n; XXII: 181; XXIII: *441*+n
Krijgskundige beschouwingen, XXIII: 438n
Knorsch, XII: *649*
Knottenbelt, J., XXII: 291
Pleitrede inzake Mosselmans, XXIII: 57n
Knottenbelt, R.J., X: *608*+n, *625*, 741b

Knowlton, Charles, XXV: 180n
Vruchten der philosophie, XXV: 180n
Knuttel, P., VIII: 47
Knuijt, Cornelis, VIII: 678; IX: 100, 101
Kobon, si, VIII: *254*, *263*
Koch, XI: 479; XII: *78*
Koch, Robert, XXIII: *189*+n, *190*, 217, *301*, *364*+n, *365*
Kochhahn, XIII: *70*
Köchlin, XII: *220*
Kock, A.S.: Kok, Abraham S.
Kock, Charles Paul de, II: 637, 784n; IV: 203; V: 331, 745n; VI: 581, 791n; VII: 587; XVII: 355; XIX: *271*, 495
Bon enfant, un, VII: 587
Cocu, le, VII: 587
Soeur Anne, VII: 587
Kock, Hendrik M., baron de (G.G., 1826-'30), I: 555n, 558n; IX: 695n; XIV: 519; XV: 357n
Koe, H. de, XXII: 204
Koekebakker, Guurtje, XIX: *752*+n; XIX: 751n
Koekebakker, Hendrik, IX: *280*; X: *272*, 741b; XVI: *650*; XXI: *163*+n
Koekebakker, Jan, X: 741n
Koekebakker, Jat, XXI: *163*, *164*
Koeloeng, IX: 452, 453, 454
Koenen, Matthijs J., XXII: 779
Nieuwe taalboek, het; taal-, stijl- en dicteer-oefeningen, XXII: 779
Koenoes, IX: 557
Koesoema Ningrat, raden adipatti aria (regent van Tjiandjoer), I: 116, 217, 262, 263, 409, 414; II: 136; IX: 490, 495, 498, *500*, *501*, *502*, *503*, *504*, *505*, *506*, *509*, *513*, *515*, 516, 517, *518*, 522, 523, 523, 526, 551, 569, *585*, *586*, *600*, *618*, 629, 642; X: 353, 382, 383; XIII: 180
Koetsveld, Cornelis E. van, III: 98, 609n; VII: 311; XV: 403
«Bijbel, naar de beschrijving van dominee K.»: *Christelijke huisbijbel. De tekst der gewone... Schetsen uit de pastorie te Mastland*, III: 609n
Köhle, Catharine E., X: 24
Köhler, B. (eig.: Reinhold Köhler), XX: 88
Krebs- und Scheinkrebs-krankheiten der Menschen nach den bisherigen Leistungen der Wissenschaft vom klinischen Standpunkte dargestellt, XX: 88
Köhler, G.C.F., XXIII: 506
Köhler, G.M. (bedoeld is: Köhler, Johan H.R.), XXII: 460n
Köhler, Johan H.R., XV: 552n, 727, 740; XXII: 460n
Köhler, wed., XVII: 178
Kok, Abraham S., X: 685; XI: 53, 330; XII: 369, *389*; XVI: *289*, 412+a, 415, 420+n, 435, 477, 478; XVII: 269, 613; XVIII: 178n, 479a, 481, *490*+n, 499, *525*, 531, 676, 798b; XIX: 22n, *405-407*, *409*, 585, 745n, *765*, 973n; XX: 342; XXI: 677, 682, 683, 805; XXII: 19n, 29n, 65, 106; XXV: *154*
Goede kennissen (bloemlezing), XVIII: 798n
Kok, *mw. A.S.*, XVIII: *484*, *485*, 628
Kok, Maarte C., VIII: 28
Kok, A. & co. (boekhandel te Gouda), XX: 252; XXI: 136
Kokx, Trijntje S., VIII: 25

Kol, Everhard H. (bankier te Utrecht), XXIV: 534+n, 740b
Kol, Henri H. van (zie ook onder ps.: Rienzi), XXIII: 667-669+n, *678*, *680*, 711, 712; XXIV: 202+n
Kol-Porrey, Jacoba M.P. (Nellie) van (zie ook onder ps: Nellie), XXIII: 667+n, 668, *678*, 697, 711
Kolb, Georg F., XXII: 777
Kaspar Hauser. Aeltere und neue Beiträge zur Aufhellung der Geschichte des Unglücklichen, XXII: *641*, *684*, 777
Kolemine, Alexandrine von, XXIII: *168*
Kolettnigg, August, XVI: 55+n, 101
Kollewijn, R.A., XXIV: 395a
Kolff, Gualtherus (boekhandelaar te Leiden), XV: 528, *731*, *734*, 737, 738, *741*, 749; XVI: 557n, 566, 568, 570, 573, 575, 577, 578, 580+n, 586, 588, 590, 634+n, 639; XVII: 587; XVIII: *166*, *636*+n, *637*; XIX: 578
Kolff & co., G. (boekhandel te Batavia), XI: 493
Kolkman, M.J.C.M., XXIII: *146*+n, *150*
Kolligs, Hans, XXIII: *357*
Kölnische Blätter (periodiek), XII: *466*; XIII: *200*
Kölnische Volkszeitung (periodiek), XIII: *440*, *532*
Kölnische Zeitung (periodiek), II: 218, 288; IV: 9, 10, 19, 48, 76, 468, 470, 482; V: 12, 106, 107; XI: *632*, *635*, *727*; XII: *30*, *145*, *151*, *156*, *171*, *200*, *205*, *206*, *210*, *213*, *220*, *221*, *223*, *225*, *226*, *229*, *230*, *235*, *271*, *289*, *292*, *297*, *303*, *304*, *309*, *311*, *347-352*, *357*, *358*, *377*, *419*, *421*, *425*, *427*, *434*, *435*, *439*, *443*, *444*, *457*, *459*, *463*, *466-469*, *471*, *474*, *475*, *515*, *517*, *525*, *531*, *536*, *541*, *543*, *549-551*, *570*, *571*, *582*, *583*, *605*, *609*, *616*, *617*, *626*, *638*, *652*, *655*, *665*, *685*, *693*, *694*, *695*, *734*, *763*, *774*, *776*, *782*, *791*, *792*; XIII: *24-27*, *29-31*, *34-36*, *41*, *44*, *45*, *49*, *53*, *57-65*, *67*, *70*, *71*, *74*, *77*, *78*, 80, *81*, *82*, 84, *88*, *96*, *104*, *105*, 107, *112*+n, *113-117*, *121*, *122*, *127*, *128*, *132*, *143-145*, *148*, *154*, *157*, *160*, *162*, *187*, *188*, *190*, *193*, *194*, *200*, *202*, *204*, *218*, *223*, *225*, *229*, *237*, *284*, *301*, *310*, *312*, *313*, *322*, *326*, *343*, *348*, *359*, *367*, *371*, *376*, *377*, *386*, *388*, *395*, *396*, *397*, *400-402*, *405*, *407*, *413*, *417*, *421*, *422*, *424*, *429*, *434*, *436*, *441-443*, *458*, *482*, *486*, *487*, *491*, *492*, *502*, *505*, *513*, *524-526*, *528*, *529*, *532*, *540*, *544*, *549*, *552*, *574*, *576*, *579*, *581*, *587*, *589*, *591*, *594*, *596*, *599-601*, *604*, *614-616*, *626*, *627*, *629*, *630*, *659*, *664*, *665*, *668*, *685*, *686*; XIV: 169; XVI: *152*; XIX: *43*; XXIII: 448, 449; XXIV: 215a, 384, *706*, *711*, *719*, *723*; XXV: *43*
Kölnischer Anzeiger (periodiek), XII: *57*, *63*, *75*, *92*, *115*, *126*, *134*, *153*, *154*
Kolokotronis, Theodoros, VII: 73, 768n; XX: *207*
Koloniën, minister van (1849-1855): Pahud, Charles F.
Koloniën, secretaris-generaal van het ministerie van –: Weddik, Arnoldus L. (1853); Keuchenius, Levinus W.C. (1854)
Kolyn, Klaas (mystificatie door Reinier de Graaf), VII: 342, 768n

Kong-Fu-tsé: Confucius
Koning (van de kompasdeclinatie): David Koning
Koning, David, XI: 417, 420n, 478, 506+n, 516, *524*, *528*, 581, 597, 611, *615*, 643, 795b; XIII: 32, 254; XIV: *91*; XXI: *198*; XXIV: 476+n, 629
Koning jr., David, XI: 506, *525*, *526*; XXI: *202*
Koning, Dirk T., VIII: 25
Koning, Gerhardina (Dina), XI: *530*; XXI: *198*, *202*
Koning, H.J.T.M., XXII: 722, 728
Koning, J., VIII: 55, 57
Koning, J. de, XVII: 534
Koning, Jan J., VIII: 700n
Koning, Johannes C. de, X: 442, 452, 453, *455*, *575*, 662, 741b; XI: 20, 21, 237
Koning-Heydeman, Gerhardina M., XI: *525*, *527*, *529*; XXIV: 476, 630
Köni(n)gsmarck, Maria Aurora, gravin von, XVIII: *606*
Koo, Johannes de, XXI: 644, 652, 653, 673+n, *748*, 754, 783, 784, 805; XXII: 40, 120, *129*, *130*, 159, 348, 354, 409; XXIV: 104, 225+n, 374
Kool, XIX: *229*
Koolen, P.A., XIV: *154*; XV: *336*; XVI: *174*, *175*, *196*, *222*, *223*; XVIII: *571*
Koomans, N., IX: 314
Kooperberg, D., XXII: 106
Koophandel, de (periodiek), XII: 98, 104a, 148n
Koopman, Jan C. (schout-bij-nacht), IV: 95
Koopman, mw., X: *506*
Koopmans, XIII: *257*
Koopmans van Boekeren, R., XXIII: 510
Koops, L., XX: 325; XXI: 201n, 579n
Koorders, Daniel, V: 572; XIII: 209; XVII: 391
Koorevaar, K., XXIV: 175a, 176
Kooij, mw., X: *169*
Kopiïst, de (periodiek), I: 161, 162, 581n
Kopp, XIII: *104*
Korlaar, Willem van, XVII: 431, 450, 545, 614, 638, 724; XIX: 768; XX: 386n
Körner, (Karl) Theodoor, V: 77, 745n; XII: *211*; XV: 798n
Hans Heilings Felsen, XV: 798n
Leier und Schwert, V: 745n
Korteweg, Adrianus J., XVII: 795n
Korteweg, Bastiaan P. (zie ook onder ps.: Mouset, T.), XVII: 793n, 795b, 796n; XVIII: 177n, 386n, *403*, 404-407, *412*, *661*, 669, *726*+n, *732*; XIX: 973n; XX: 96+n, 97, *99*, *110*; XXI: *426*
Korteweg, Diederik J., V: 609, 745n; XIII: *217*; XVII: 796b; XIX: 296+n, *396*, *406*, *407*, 565, *765*, 973n; XX: *229*, 592n; XXI: *79*, 476n, *501*, 591n, 592n, 645, 649, 651, 652, *663*, 673, 695, 768, 799n, 805+n, 812n; XXII: 21n, 22n, 65, 74, 90, 138, *144*, 191, 227, 243, 244, 249, 257n, 275n, 277n, 294, *303*, 318+n, 320, 333, 359n, 360+n, 362n, 370n, *372*+n, 390n, *391*, *392*, *394-396*, *398*, *402*, *405*, *407*, 408, 423+n, *443*, 513n, 787b; XXIII: *159*; XXIV: 351n, 398, 488
Wiskunde als hulpwetenschap, de. Redevoering bij de aanvaarding van

het hoogleeraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam, den 10 October 1881 uitgesproken, XXI: *476*
Korteweg-d'Aulnis de Bourouill, Webbina M., XXI: *477*; XXIV: 354 XXII: 354n
Kortum, Karl A., VI: 790n; XV: 336n
Jobsiade, VI: 57, 61, 790n; XV: 337+n
Kortz, XIV: 378+n; XV: 53
Kossuth, Lajos, XII: *271*+n; XXIII: 463+n
Koster, H.G. (boekhandelaar te Amsterdam, zie *Gebroeders* Koster), XXIII: 57n
Koster, Jan, IX: 330
Koster, gebr. (boekhandel te Amsterdam), IV: 120; VII: 581; XVIII: *152*, *463*+n, *507*+n, 698, *699*; XX: *216*, 289, 442; XXI: *792*; XXIII: *59*+n, *63*
Kothe, H., XXIII: 506
Kotzebue, August F.F. von, I: 344, 564n; III: 545, 546, 590n, 609n; IV: 226, 371, 779n; VI: 434, 444, 792n; VII: 120, 350, 602, 768n, 769n; X: *113*; XVI: 181, 225, *675*
Adelheid von Wülfingen, III: 545, 590n
Armoede en grootheid (*Armut und Edelsinn*), VII: 350
Dood van Rolla, de (*Die Spanier in Peru, oder Rollas Tod*), VI: 434
Dronkaard, de (*der Trinkenbolt*, toneelstuk), XVI: 385
Menschenhaat en rouw (*Menschenhass und Reue*), IV: 226; VI: 434, 792n; VII: 120, 769n
Onechte zoon, de (*Das Kind der Liebe*), VI: 434, 448, 460, 474, 792n; VII: 247; XVI: 181, 183
Kouwen-Ten Cate, M.T. van der, V: 595, 596, 731n, 744n; XV: 530, 531; XVI: 104n; XVII: *99*, *208*; XVIII: 33n, 361n, 390, 395; XXI: 113; XXIV: 306
Kouwenaar, Tiemen (boekhandelaar te Amsterdam), XIX: 67, 169; XXII: 156; XXIII: 465a, 467, 775b
Kouwer, Antje, VIII: 20n, 23+n, 24, 25, 27, 29
Kouwer, Lijsbet, VIII: 27
Kouwer, Pieter H., VIII: 23n
Kox, Klaas J., VIII: 25
Kox, Sijmon, VIII: 25
Kox, Wijtze J., VIII: 25
Kraehmer, A., XXI: *296*
Kraft, P.J. (boekhandelaar te Den Haag), XIII: *637*, *655*; XVI: 400, 652, *654*
Kraft, V.C., XVI: 525+n, 546+n
Krakatau, internationale courant. Eerste en laatste nommer, XXII: 751n
Kramer, VII: 657-659
Vindiciae nomini Germanici, VII: 657
Krämer, XII: *92*
Kramer, K.E., XIII: 217
Kramer, Klaaske, XX: 306n
Kramer en Landré (wisselbureau), XI: *82*
Kramers, H.A. (boekhandelaar te Rotterdam), XII: 313n; XIX: 60
Krates, XIX: *717*
Kratz, Friedrich J., XII: *73*
Kraus, Franz X., XVII: 264+n, 311, 485
Krause, Heinrich, XIII: *60*
Krawang, assistent resident van: Dickelman, Jean H.

Krawang, juffrouw van gezelschap bij mw. Dickelman, VIII: *643*, *645*
Krawang, vendumeester te (1847), VIII: 641n; IX: 35
Krawang, wed. van den vorigen resident van, VIII: *566*
Krayenhof, Cornelis R.T., baron, II: 780n; VI: 142, 792n
Krebs, Joseph, XII: *358*
Krefelder Zeitung (periodiek), XIII: *480*
«Krekel v.d. H.» (?), XX: *299*, *300*
Kreling, J.J., XV: 259
Krelinger Dünler & co., X: 734n
Krementz, Philipp, XII: *594*
Kresna, XI: 503
Kresus: Croesus, koning van Lydië
Kreutzer, mw., XIII: *106*
Kreuz Zeitung (*Neue Preussische Zeitung*) (periodiek), XI: *716*, *746*, *757*, *760*; XII: *51*, *58*, *206*, *428*, *434*; XIII: *70*, *119*, *123*, *284*, *326*, *333*, *583*, *584*, *633*, *693*; XVI: *152*; XXIII: 449; XXV: *43*
Kreyssig, Friedrich A.Th., XIII: *135*
Krieken, A.T. van, XXI: 101n
Krieken, mw. van, XXI: *104*+n
Krings, Margaretha, XII: *662*
Kröber: Roever Kröber, Willem J. de (drukkerij)
Kroes, H.A., XXII: 278
Kroesen, Willem E., IV: 242, 246, 253, 779n; XIV: 610
Kröll (brouwer), XXIV: 262
Kroner, XV: 56; XV: *213*
Kroone, Maria, X: 359, 371
Kropotkin, Alexander A., XXIII: 699
Kropotkin, Peter A., XXII: 564 +n; XXIII: *694*+n, 698, 715, 716
Krug, Friedrich, XXI: *296*
Kruis, van 't (Kruijs, Maarten van 't), XV: *307*
Kruisinga (Smith –), XI: 597, 598, 605
Kruisinga, E.H., XIII: *258*
Krummacher, Friedrich A., V: 28-30, 294, 745n; XIV: *156-158*, *553*
Parabeln, V: 28, 745n; XIV: *156*, *553*
Krupp, Alfred, VII: 436; XI: *757*, *761*, *785*; XII: *58*, *171*, *373*, *618*, *726*, *784*; XIII: *156*, *157*, *285*, *333*, *470*
Kruse, Heinrich, XII: *536*
Kruseman, Arie C. (uitgever te Haarlem), I: 554n; III: 582n; VIII: *58*, 693b; IX: 52n, 104n, *234*, *281*, *289*, 293n, *300*, *303*, 319n, 698b, 710n, 711n; X: 343n, *638-640*+n, *643*, *644*, 741n; XII: 355; XVI: 28, *30*, 137; XVIII: 66, *74*, 79; XXIII: 276n, 278n, 413, 458n, 471n, 473, 474n; XXIV: 24n, 248n, 329+n, 353, 406n, 498n, 531n, *552*, 551n, 740b
Bouwstoffen voor een geschiedenis van den Nederlandschen boekhandel, gedurende de halve eeuw 1830-1880, IX: 698n; XXIV: 407+n
Kruseman, Cornelis, I: 573n
Krüseman, Hendrik G., XVI: 172, 327, 426, 449, 498, 518, *521*, 566, 577, 629, 635, 670, *686*, *707*; XVII: 351; XVIII: *149*, *150*
Krüseman, Wilhelmina J.P.R. (Mina, zie ook onder ps.: Oristorio di Frama, Stella), IV: 679, 718; XV: 13n, 694a, 697+n, *698*, 699, 707, *710*+n, 713n, 733+n, 796b; XVI: 10n, 13n, 15n, 18n,

22n, 23n, *160*+n, *175*, *196*, *222*, *223*, 328n, *330*, 365-367n, *394*, *411*, 421, *428*, *432*, 447n, 483, 505, 509n, *520*+n, *521*, *529*, *530*, *532*, *536*, 551+n, 554, 563n, 580n, 599n, 611n, *614*, *620*, 634n, *643*, *704-708*, *714*, 740n, 751, 759n; XVII: 9n, 13n, 18n, *31*, *52-54*, *56*, *76*, 91n, *95*+n, 96+n, 97n, *98*, *100*, 103, 112n, *122*, *124*, 128, 135, 139+n, 157, *161*, *166*, *167*, 176, *181*, *192-194*, 201, *205*, *210*, 214, 220, 221, 229-231n, 234n, 236, 254n, 257+n, 267, *281*+n, 282, 283, *285*, *287*, 288, *295*, 298, *299*, 304n, *307-310*, 311, *319*, *320*, 325, 326, *332*, *333*, 339n, *341*, 344, 345, *346*, *347*, 348a+n, 350, *356*, *359-364*, 368, *372*, *373*, 276, *377*, 378+n, 379, *381*, *385*, *386*, 388-390, *396*, 400, 401, 403, 404, *406*+n, 408-410, 412, *414*, *415*, 422n, 425n, 427, 429-431, 434-436, 438-441, 445-452, 456, 457, *458*, *459*, 469, 470, 472, 474, 477, 478, 480, 481, 483, *484*, 486-489, *490*, 491-498, *500*, 501, *502*, *503*, 504, 514-516, 524, 531+n, 532, 540, 542, 543, 547, 549, *550*, 555, 558-560+n, 562n, 567, 571, 577n, 581-583, *586*, *593*, *596*, 597n, 606n, 608, *616*, *617*, 618, 623, *624*, 626-630, 632, 638, 639, *645*, 650, *659-663*, 670, 694, 696, 707+n, 713, 719, 721-726, 736a, *748*, *749*, 793n, 795n, 797n; XVIII: 15n, 22n, 64, *77*, *81*+n, *86-88*, 89, *96*, *111*, 117, 118, *147*, *149-151*, *156*, *158*, *162*, 177n, 200, 202, 246, *326*+n, *337*, 614n, *662*, *726*+n, *727*, 728, *730-734*, *776*; XIX: 15n, *36*, *56*, *76*, *89*, 251, *362*, 524+n, 547, 766; XX: 96, *110*, 407; XXII: 199; XXIII: 144n, *187*; XXIV: 184; XXV: 52, *57*, *61*+n, *62*, 67n, 75n, 77, 78, *86*+n, *87*, 88, 90, *104*, 108, 109, 120, 126, 129+n, 130n, 149, *168*+n, 238n

Blik in de kunstenaarswereld, een, XVI: 576; XVIII: *81*+n, 82, 118

Echtscheiding, een, XVI: 368n, 582, 583, *585*, 587, 657, 665, *704*, *705*; XVII: 18n, 82, 96, 102+n, 103, 116, *126*, 147, 149, *161-163*, 201, 229n, 257n, 351, *661*, 793n

Huwelijk in Indië, een, XV: 733+n, 744+n, 797n; XVI: 326, 329, 439n, 447, 454, 455, 496, 503, *530*, 573, 576, 577, *621*, 639, *689*, *705*, *706*; XVII: 18n, *56*, *69*, 103, *127*, *163*, 176, 221, *373*, 436; XVIII: *87*, *733*; XXV: 52+n

Kunst en kritiek: Meester kritiek... «Lettre à Dumas», XVI: 454

Meester Kritiek. Geen roman of novelle, maar een satire. Uitsluitend voor Amsterdam geschreven, en, zonder zijne voorkennis, opgedragen aan haar vijand H. de Veer, XVI: 576; XVII: 59, *95*+n, 96, 97, *98*, 116, 117, *122*, 148, 157, *166*, 201, 221, 234n, *263*, *281*, 288, 311, 323, *332*, 515, 597n, 639, 650, 721; XVIII: *81*, *87*, 118, *726*, *733*; XXV: 75n, 76, *86*+n, 109

Moderne Judith, de, IV: 718; XV: 797n; XVI: 161, 172, 454, 538, 576, *585*, *672*, *676*, 679, *705-707*; XVII: 348; XVIII: *151*, *732*; XXV: 67n, 130+n

Mijn leven, XV: 13n, 710n, 713n, 743n, 797n; XVI: 13n,

18n, 154n, 160n, 171n, 211n, 244n, 246n, 255n, 269n, 324n, 328n, 359n, 381n, 394n, 396n, 424n, 435n, 438n, 446n, 455n, 456n, 461n, 493n, 509n, 510n, 526n, 537n, 539n, 540n, 551n, 555n-557n, 562n, 563n, 566n, 567n, 570n, 573n, 580n, 585n, 586n, 589n, 590n, 597n, 599n, 600n, 629n, 633n, 634n, 637n, 640n, 654n, 657n, 661n, 665n-668n, 672n, 678n, 679n, 684n, 685n, 691n, 694n, 702n, 714n, 716n, 729n, 740n; XVII: 13n, 26n, 29n, 46n, 47n, 52n, 58n, 67n, 80n, 85n, 87n, 91n, 94-97n, 101n, 102n, 105n, 109n, 110n, 112n, 115n, 116n, 126n, 138n, 146n, 161n, 202n, 234n, 239n, 253n, 254n, 257n, 259n, 287n, 292n, 294n, 304, 312n, 315n, 317n, 318n, 323n, 324n, 327n, 334n, 337-339n, 248n, 349n, 351n, 352n, 369n, 393n, 394n, 410, 415n, 416n, 422n, 424n, 527n, 531n, 533n, 560n, 562n, 572n, 576n, 577n, 584n, 586n, 594n, 597n, 613n, 645-647n, 649n, 658n, 665n, 675n, 682n, 691n, 692n, 706n, 708n, 718n, 720n, 732n; XVIII: 15n, 60n, 80n, 82n, 404n, 468n, 470n, 550n, 614n, *726*+n, *727*, 729, *730*; XIX: 15n, 524; XXII: 199;, XXV: 167n

Parias, XV: 797n

Zusters, XVII: 488, 628

Krüseman-Cantzlaar, Jenny D.H.C., XVI: 449, 583

Kruseman-Goteling Vinnis, Anna M., IX: *134*, *137*, *144*, *174*, *300*; XXIV: *540*, *546*

Kruijnen, notaris van, IX: *260*

Kruijnen, L. van, IX: *260*

Krijgsman, Wilhelmus J., I: 147; VIII: *201*, 203, 212

Krijthe, Hendricus C.J., XVII: *52*

Bessere Tage für die gebildete Welt, oder meine Ansicht über das Dasein im grossen ganzen ins besondere das der Menschheit, XVII: *53*

Om der waarheid wille. Open brief aan mr. C.W. Opzoomer over de gewichtige belangen der menschheid. Een opwekkend woord aan alle vrienden der waarheid, XVII: *53*

Religionsreise eines schlichten Landesmannes von der Holländische Grenze, XVII: *53*

Kübel, XII: *791*; XIII: *40*, *331*, *341*, *342*, *343*, *372*, *472*, *636*

Kuenen, Abraham, XVIII: 263; XXII: 327; XXIII: 648+n

Historisch-critisch onderzoek naar het ontstaan en de verzameling van de Boeken des Ouden Verbonds, XXIII: 647n

Kuffeler, van (F.C. van der Meer van Kuffeler?), XV: 68

«Geschiedenis van Petrus», XV: 68

Kügler, XIII: *26*

Kugler, Franz, III: 425, 609n

Handbuch der Kunstgeschichte, III: 425

Kuhne (uitgever te Berlijn), XIII: *145*

Kuhnt (uitgever te Eisleben), IX: *288*

Kuipers, H. (uitgever te Leeuwarden), XIV: *631*

Kümmel, XII: *469*

Kunstbode: Nederlandsche kunstbode (periodiek)
Kunstkroniek (periodiek), XVII: *363*, *406*; XVIII: 798n, 799n; XXV: *87*+n
Kuntze, XX: *329*
Kurfürstliches Hessisches Hof- und Staats-Handbuch auf das Jahr 1859, X: 24n
Kürnberger, Ferdinand, XIII: *105*
Kusel, XII: *639*
Kuuhl, P.A., IX: *251*
Kuyk, Henri van (zie ook onder ps.: Baton, Henri), XIV: 492, 497; XVI: 360, 385, 386; XVII: 730, 731, 752; XVIII: 44
Kuyper, Abraham, XVI: 297+n, *458*, 460; XVII: *115*+n; XXI: *74*, 345+n, 764; XXII: *397*+n, *688*; XXIII: 223+n, 254
Calvinisme, het. Oorsprong en waarborg onzer constitutionele vrijheden. Een Nederlandsche gedachte, XXI: 764
Kuyper Hz., G., XXV: 156n
Kuijpers sr., J., IX: 314
Kijfhoek, Floris van, XXII: 690n
Kijzer, M.H., XI: 331
Kijzer, R.J., XI: 331

L., IX: *276*, *277*
L., juffr., XXI: *439*+n
L.B., IX: 268n, *282*
L.M. (ps.), XXIV: *595*
La Chaussée, Pierre C.N. de, XXV: 115
Ecole des amis, l', XXV: 115
Ecole des mères, l', XXV: 115
Laag, Drevis K. van der, VIII: 33
Laan, Willem, X: 475, 712; XI: 795b
Laan-de Graaff, Adriana S.: Graaff, Adriana S. de
Laar, J.J. van, XXIII: 702n, 760, 761, 765, 767; XXIV: 41+n, 90+n, 182, 295a, 297, 371, 372, 374, 415n, 442
Register op de Ideën van Multatuli, XXIII: 536n, 702+n, 760+n, 761, 765; XXIV: 41+n, 89n, 182, 371, 416, 417
Laat, J. van der, XI: 330
Labaer, J.J., XIV: 218
Labiche, E.
Ik inviteer mijn kolonel (blijspel), XVII: 727;
-zie ook onder: Michel, Marc
Laboulaye, Edouard R., XV: 42+n
Labourdonnais, Bertrand F. Mahé, graaf de, XV: *66*+n
Labre, sint Benoît, IV: 138, 525, 779n; XIX: *900*
Labruyère, Jean de, IV: 489, 529, 779n; XX: *216*, 276-278; XXI: *375*+n, *501*+n; XXII: *600*+n, *655*+n, *686*
Caractères. Tome I: Des ouvrages de l'esprit, de la société et de la conversation, XX: 278+n
Caractères de Théophraste, les; traduits par Labruyère, IV: 779n
Lachaud, Charles A., III: 97, 609n; IV: 306, 779n; V: 594; IX: *281*; XVI: 401; XXI: *37*+n, *51*, 119, *580*
Lachaux: Lachaud, Charles A.
Laçhmé (ps. van: Ramaer, Anthon G.W.), II: 345, 511, 512, 710, 785n; III: 230, 609n; X: *504*, *511*, *629*+n, 731n, 733n, 741b; XI: 84, 86, 795n, 800n
Lacomblé, Antoine Eugène, XI: *87*, 795b
Lacoste, Jean B., III: 264

Lacroix, Paul, XVII: 563; XXII: 68+n
Art militaire et religieuse, l' (eig.: *Vie militaire et religieuse au moyen âge et à la renaissance*, XVII: 563
Arts au moyen âge et à l'époque de la renaissance, les, XVII: 563
Moeurs et coutumes (*Moeurs, usages et costumes, au moyen-âge et à l'époque de la renaissance*), XVII: 563
Lacroix-Verboeckhoven en co., A. (uitgever te Brussel), XI: 32, 79, *393*, *394*, 395, 398
Ladendorf, XIII: *605*
Laer, Daniël van, III: 260
Laffarge, mad. (Lafarge, Marie C.), IX: *280*
Laf(f)itte, Jacques, XVII: 702
Lafontaine, August H.J., I: 39, 564n; III: 546, 547, 609n; IV: 52, 489, 779n; V: 112, 113, 746n; VI: 483, 484, 486, 487; VII: 122, 553; VIII: *510*; IX: *231*; XI: *458*; XVI: *25*+n, *29*, *30*, 46, 225; XVIII: *54*+n; XX: *208*; XXI: 278, 393n, *555*+n; XXIII: *570*+n, *571*, *580*
Hermann Lange, I: 564n; XVI: *25*+n, 28; XXI: 394+n
Hofmeister, der, VI: 486
LaFontaine, Jean de, III: 256; V: 497, 746n, 757n; XI: 331n; XII: *152*, 168n; XIV: *346*, *347*; XVI: *29*, *30*, 46; XIX: 54n, *836*; XXII: 424n, *430*; XXIII: 182, *325*+n
Animaux malades de la peste, les, V: 746n
Cigale et la fourmi, la, II: 650; XXI: *732*
Contes, XVI: *29*; XXII: *430*
Coq et la perle, le, XII: 168n
Deux colombes, les, XIX: 54n
Deux pigeons, les, XIX: 834n
Fables, XI: 331n; XVI: *29*, 46; XXII: *430*
Laitière et le pot au lait, la, XXII: 424n
Vlieg en de reiskoets, de, XII: *152*
Lagerstrale, XII: *695*
Laharpe, Jean F. de, XV: 473
Lakenman, H. (boekhandel te Zierikzee), XX: 295
Lalande, Joseph J. Lefrançais de, III: 229, 609n
Lamarmora (Marmora, Alfonso F. la), XI: *616*
Lamartine, Alphonse M.L. de, I: 137; II: 25, 785n; III: 230, 609n; IV: 81, 779n; V: 28, 29, 294, 513, 514, 746n; VI: 744; VIII: *374*; IX: *173*, *174*, 285n; X: 338; XI: 250n, *295*, *296*; XII: *238*; XIII: *364*, *395*, *397*; XIV: *156*, 457, *553*; XVI: *93*, 95, 102, *115*, *649*; XVIII: *383*; XIX: *271*; XX: *208*; XXIII: 382+n, 461, *652*+n, 696
«Désespoir, le», II: 25, 785n
Harmonies religieuses, XIII: *397*
Héloïse et Abelard, XVI: *93*, 95, 102; XVIII: 470?
Histoire des girondins, XVIII: *383*
«Lac, le», V: 746n; IX: *286*+n; XIV: *156*
Méditations poétiques, XIII: *397*
Premières méditations poétiques, II: 785n; V: 746n
Voyage en Orient, V: 513, 746n
Lamb, Charles, IX: *128*, 698b
Essays of Elia, IX: 698n
Tales from Shakespeare, IX: 698n
Lamberts & Hazeu (commissionairshuis), XXII: 156n, 270n
Lamberts, Henri, XXII: 270
Lamberts, Matthijs, XIX: 595n; XX: *191*

Lamberts, *mw. Matthijs*, XIX: 596, 597; XXII: 270
Lamennais, Hugues F.R. de, XVI: 354+n; XXIV: 191
Affaires de Rome, les, XVI: 351n
Paroles d'un croyant, XXIV: 191
Lamettrie, Julien Offroy de, III: 229; XV: *156*+n; XIX: *194*, *723*; XXII: *411*+n
Lamey, XII: *639*
Lammers, XXI: 136
Lamotte, XIX: *273*, *328*, *344*
Lamping, Isaac A., XV: *364*; XXIV: 451+n
Lamping, Marie, XXIII: 341
Lancet, the (periodiek), XII: *75*
Lancret, Nicolas, XVIII: 379n
Land Ezn., A. (boekhandel te Harlingen), XIX: 763; XX: 422; XXI: 172, 173
Land, Jan P.N., XI: 803n
Landa, oppasser, IX: *68*
Landbouwkundige courant (periodiek), II: 393
«Landgenoten!» (oproep van de Multatuli-commissie), VI: 339; XIV: 232a, 234, 236+n, 244, 255, *284*, *285*, *311*, 352, *406*, 411; XVI: 472-474
Landouw, IX: *78*, 402
Landsberg, Friedrich, graaf von, XII: *776*
Lang, H. de, XIX: 912a, 918, 935, 951a, 955; XXI: 241; XXV: 161
Lang, Jan van, III: 262
Lang, Karl H., ridder von, IV: 94
Memoiren. Skizzen aus meinem Leben und Wirken, meinem Reisen und meiner Zeit, IV: 94
Langan, radja si, VIII: *112*
Lange, Allert de (uitgever te Amsterdam), XXII: 540, 631n
Lange, Alt. de, VIII: 32
Lange, Daniël de, XXI: 805; XXIII: *566*+n, *755*+n
Lange, E., XII: *187*
Lange, H.M., I: 552n
Nederlandsch-Oostindische leger ter Westkust van Sumatra, het, I: 552n
Lange, mr. J.G.: *Padang*, fiskaal bij de...
Lange, Max, XVII: 310, 311; XX: *268*; XXIV: 287
Lange, Pieter de, VIII: 32
Lange, Wichard, XIII: *57*
Langen, Willem van, XIV: 677n
Langendijk, Pieter, I: 563n; III: 209, 608n; V: 744n; VI: 459, 523, 792n; VII: 456; XV: 544; XVI: 525, 655; XVII: 644; XIX: *195*, *649*; XXII: *504*; XXIII: *525*+n
Don Quichot op de bruiloft van Kamacho, I: 31, 563n; III: 608n; V: 744n
Eneas van Virgilius in zijn zondagspak, 4de boek, XXIII: *525*+n
Gedichten, XXIII: *525*
Quimcampoix of de windhandelaars, XXIII: *525*+n
Spiegel der vaderlandsche kooplieden, VI: 792n
Wederzyds huwelyksbedrog, het, VI: 792n
Wiskunstenaars, de, VI: 792n
Langenhuysen, C.L. van (uitgever te Amsterdam), XXII: *504*; XXIV: 709
Langeveldt, Catharina L.G.J., IX: 696n
Langeveldt van Hemert, Abraham J., I: 304, 334, 335, 372, 408, 410-412, 415, 417, 420, 425, 427, 428; II: 135, 142, 169, 192, 295,

795n; VI: 140; IX: 467n, *473*, 480n, *495*, *496*, 496, *508*, *512*, *565*, *568*, 595, 596, *600*, *617*, *618*, 622, 623, 641, 643, 696b; X: *396*, *398*, *514*, 523; XII: 252, 256, 326, 329; XII: *465*; XIII: 167, 180–182; XVI: 36, *522*; XVII: *366*, 610; XVIII: 236; XIX: *269*, *405*, *407*, *409*, 536, *765*; XX: 545+n; XXI: *46*, *47*, *605*, *606*

Langeveldt van Hemert-Hoola van Nooten, Henriette J., IX: 696n; XX: 545

Langiet, soetan die, I: 178, 180, 182; VIII: 139, 140, 173, 182; XIII: 172

Langiewicz, Marian, XI: *113*+n, *186*, 795b

Langkap (kapitein), VIII: 155, 161n, *187*, *240*

Langrand-Dumonceau, André, III: 609n; V: 212, 746n; VI: 124, 792n; XIX: *679*

Lannes, Jean: Montebello, Jean Lannes, hertog van

Lannoij, Johan C. de (adjunct secretaris van het gouvernement, 1848), IX: 44, 45, 699b

Lannoy, Juliana C. de, II: 120, 785n; V: 104, 746n

Lans, J.G.L., IX: *253*

Lansberge, Johan W. van (G.G., 1875-'81), XIX: 536+n; XXII: *553*; XXV: *20*, *21*

Lanseloet van Denemarken, XVI: 134

Lantaarn, de (periodiek), XXIII: *358*+n, 381; XXIV: 268, 459a

Lanterne, la (periodiek), IV: 122, 258; V: 754n; XIII: *141*, *661*; XIV: 473; XXI: *474*+n

Lapat, IX: 556

Laplace, Cyrille P.Th., V: 420–422; IX: *568*; XIX: *173*, 220; XX: *286*; XXI: *59*, *110*, *583*

Laplace, Pierre S., markies de, V: 746n; XIX: 218n; XXIV: 674n, *694*, *695*

Laporte, XIX: *699*; XXV: 153+n, 154

LaRochefoucauld, François de, II: 410, 785n; III: 459; IV: 164, 327, 405, 529; V: 215, 225, 322, 585, 586, 646, 747n; VI: 119; VII: 448; VIII: *494*; XII: *509*; XVI: *571*; XVII: *365*; XIX: *318*, *340*, 787; XX: 30, *205*, *215*, *216*, 276–278; XXII: *686*+n, 697n; XXIII: *430*+n, *577*+n

«Maximes»: *Réflexions...*

Réflexions ou sentences et maximes morales, II: 785n; V: 747n; VIII: *494*, *648*; XX: 277; XXII: 685n, 697n; XXIII: 575n

Larondelle, mw.: Bouwmeester-Larondelle, Christina

Larro, XIV: *584*

L'Arronge, Adolf, IV: 687; XVI: *432*+n

Alltagsleben, XVI: 428n

Mein Leopold, IV: 687; XVI: 428n

Larroque, Patrice, III: 229

Lasa, von der: Heydebrand und der Lasa, Tassilo von

Lasker, Eduard, XII: *286*; XIII: *27*, *28*, *285*

Lassalle, Ferdinand, XII: *60*, *422*+n; XIII: *155*+n, 432n; XIX: 246+n; XXII: *432*+n; XXIII: 661+n, 663

Lateau, Louise, IV: 705, 779n; V: 675

Latib, IX: *252*

Latour, Amédée, XVI: *698*
Lau, W., X: 620
Launij, Lodewijk, VIII: *646*
Laura (de Noves), VIII: *547*; XV: 366n, 567n
Laurent, Hermann, XVII: 510
Laurent de l'Ardèche (Paul Mathieu Laurent), VI: 423, 792n; XXI: *466*+n
Histoire de l'empereur Napoléon, VI: 423, 794n; XXI: 462n
Laurentius (sint Laurens), I: 389, 564n; V: 569, 747n
Laurier, Clement, XIII: *659-661*
Laurillard, Eliza, XI: *81*, 795b; XX: *540*+n; XXII: *488*; XXIV: 670+n
Natuur, zwaard en evangelie. Toespraak gehouden in het kamp bij Millingen op den 24 augustus 1862, XI: *81*
Uit den papieren tas, XXIV: 670
Lavater, Jean G., IX: *139*; XXI: 143+n
Lavollée, Charles, I: 395, 396, 398, 565n
Law, John, IV: 517
Lawick van Pabst, Carel N.H. van, IX: *269*, 446, 447; X: 390, 743b
Lawick van Pabst tot Nyevelt, freule van, XIII: 256
Lebak, controleur van (niet: Langeveldt van Hemert, Abraham J.), IX: *539*, *540*
Lebak, demang van (?), IX: *474*, *475*, *476*, 485, 487, *488*, 489, 498, *544*, 596; XIV: 586
Lebak, djaksa van: Astra Kesoema, raden
Lebak, militair kommandant van: Collard, Petrus A.A.
Lebak, patih van (1862): Astra Kesoema, djaksa van Lebak
Lebak, patih van: Prawira Natta, mas aria
Lebak, raden aju van (1869), XIII: 682
Lebègue, Alphonse N. (uitgever te Brussel), XI: 32
Leboeuf, Edmond, IV: 470; XV: 740
Lebrun (ps.), XIX: 495
Lechner, J., XXII: 140
Lecomte, XIX: *213*;
LeComte-Vigo: Comte (etc.)
Lecouvreur, Adrienne, IV: 369
Ledeboer, D.P.C., XIX: 748n
Ledebuhr, graaf von, XII: *665*
Ledel, Josef, II: 707
Ledru-Rollin, Alexandre A., IV: 302; XV: 52+n
Lee, Maurits H. van, XI: 412; XII: 368, 385; XIV: 298, *331*; XV: 98, 208, *213*, 394, 567; XXIII: 70
Lee, Robert E., IV: 69, 779n; XI: *782*+n
Leeflang, XV: 327
«Leekenadres aan Z. Hoogw. den bisschop van Trier» (duitse brochure), XIII: *537*
Leendertz Wz., Pieter, XVIII: *411*+n, *417*
Leendertz, Jan (uitgever te Amsterdam), XXII: *488*
Leepel, Willem, XI: 566
Leer van Saint-Simon ontvouwd, de. Uit het frans vertaald door G.W. de Voo en A.J. Nieuwenhuis, XIII: 726n
Leeskabinet, het. Bibliografisch album (periodiek), VI: 220; X: *511*, *512*, 731n; XV: 416a, 421, *436*, 441, 500, 568, *610*, 673, 719a;

XVIII: *122*, *143*, *146*, *197*, 799n; XIX: 519a, 618n; XX: 407a; XXII: 282a; XXIV: 162a
Leeswijzer, de (periodiek), XXIII: 302a, 377n; XXIV: 207a, 210a, 325a, 326n, 370a, 462a
Leeuw, de (arts), XV: 43
Leeuw, J. de, XVii: 103
Leeuw, Adrianus van der (raad van justitie te Padang), VIII: 403
Leeuwarder courant (periodiek), II: 170; X: *302*, *349*a+n, *350*, 724n; XIII: 217n, 239n, 242n, 253a, 259n, 270n; XVII: 712n, 719n, 720a, 759n, 760a; XIX: 285n, 327a; XX: 373n, 408a, *418*; XXI: 156n, *165*, 175n, 181a; XXII: 101, 225, 304; XXIV: 104a
Leeuwen, van: X: 700, 701
Leeuwen, van (stuurman): XVIII: 244
Leeuwen, Gerrit J. van, VIII: *549*
Leeuwen, Wilhelmina F.A. van, VIII: 266n, *537*, *549*, *557*, *590*, 618n, 685n; IX: 22+n, 694n; X: 737n; XI: 789n
Leeuwenhart, Richard: Richard I, koning van Engeland
Leeuwenhoek, Anthoni van, II: 783n
Leféber, X: 533
Leflaire, Abel, XX: 88
Indications et contra-indications de l'opération dans le cas de cancer du sein, XX: 88
Legouvé, Ernest W., XVII: 81; XXIII: *578*+n
Béatrix, ou la madone de l'art, XVII: 81
Soixante ans de souvenirs, XXIII: *578*+n
Lehmann, III: 605n
Lehr-Sanders, C., XVIII: *525*; XIX: *411*; XX: *181*, *197*, *329*, *332*
Leibniz, Gottfried W., II: 785n; XIII: 190, 192; XVI: 279+n; XIX: *120*, 433, *467*, 544, *717*, 720, *723*; XXIII: *498*+n
Leicester, Robert, lord Dudley, graaf van, I: 169
Leich, Johan C., X: 467, 468
Leidenhorst, Bertha en Riekchen, I: 463-466, 468; III: 341-344, 346, 430; X: 311n
Leidsch dagblad (periodiek), XIV: 279a; XVII: 412n, 441a, 453a, 483a, 486a, 489a, 492; XIX: 665hn; XX: 189n; XXI: 66a; XXIV: 99a, 128a, 137a
Leidsche courant (periodiek), XVII: 412n; XIX: 158n; XXI: *68*, *69*, 70a, *72*, *73*, *75*
-zie ook: *Leydsche courant*
Leipziger Allgemeine Zeitung (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Leipziger Zeitung (periodiek), XIII: *638*
Lelie, A. de, XV: *307*; XVI: 72n, *96*, *117*, *118*, *157*; XXIII: 506
Lelyveld, mw. J.M. van, XXII: 106
Lemaire, Isaac, XVIII: *763*+n, *766*, *767*, 788, *790-792*; XIX: 37, 38; XXIII: *192*+n
Leman, Mozes, VIII: 700n
Lemcke, Karl, XVI: *433*
Lemmens (gezagvoerder), IX: *234*
Lemmens, W., XVI: 360, 387; XVII: 730, 731; XVIII: 44
Lemmers, F., XIX: 753
Lemoine, Henry, XXI: 458
Lemoinne, John, III: 415, 609n; XV: *430*
Lemster, Jacob, XX: 480

Lemster-Hilgert, mw., XX: 480
Lena (hulp te Nieder-Ingelheim), XXIV: 452
Lenaerts, Henricus, XII: 375, *376*, *393*, 399, 409, *411*, 796b; XIII: *365*, *366*; XXIV: 643
Lennep, David J. van, XV: 625, *631-633*
Lennep, Jacob van, I: 304, 309, 315, 316, 318, 333, 337, 342, 356+n, 372, 516n, 518n, 520n, 522n, 526n, 530-533n, 537n, 540n, 565n, 566n; II: 64, 65, 295, 296, 480, 481, 482, 495, 661, 701-704, 711, 778n, 785n; IV: 9-11, 52, 105, 779n, 780n; V: 760n; VI: 378; VIII: 55n; IX: *280*; X: 9n, 19n, *49*+n, 56, *57-60*, *80*, *81*, *83*, *88*, *95*, *101*+n, *102*, 104, *106*, 107, 116n, 120n, *121-128*+n, 129, *130*, *131*+n, *134-137*+n, *140*, *141*, 142n, *144-149*, *153*, *154*, *157*, *158*, *168*+n, 178, 181n-183n, *184*, *185*+n, *188-190*+n, 193n, *196*, *200*, 201+n, *204*, 205+n, 209, 210, 213, 215, 220n, 222, 225n, 228, 229n, 234n, 236n, 244, 248n, 249n, 254n, *258-260*, *266*, *267*+n, *269*, *272*, *277*, 292, *297*, *301*, *302*, 309n, *313*, 325n, *327*, *328*, 334, *336*, *337*, *343*, *346*, *354*, *355*, 359, 271, 373, 377n, 380n, 384+n, 385-387, *403-410*, 411, *413*, *433*, 438-454, *455*, 461-464, *469*, *492*, *508*, 519, 520, 527, 527n, 560n, 563, 564, *575*, *577*, *582*, *585-588*+n, 621, 652-666, *667*, 674, 684, 685, 723n, 732n, 739n, 741b+n; XI: 19-22, 24n, *39*, 77n, 87-89+n, *220*, *221*, *222*, 234n, 237n, 238n, 328, *337*, 521, *578*, *587*, 614n, *676*+n, *677*, *679*, 707, 796b; XII: 18n, 19n, *140*, 160n, 235n, 262, 335, *360*+n, 393, *537*, 663n, 664n, 688, 713, 755-757, 759, 767, 781, 784, 787, 796n; XIII: 19n, 125+n, *697*+n, *698*, 701; XIV: 24n, *105*, *106*, 131, *227*, 235, *274*, *275*, 280n, *284*, 305n, *320*, *322*, *342*, *345*, 389n, *418*, *427*, 445, *542*, 544+n, 678n, 681n; XV: 88, *154*, *238*, *320*, *631*, 744, 748; XVI: 34n, *133*, *272*, *334*, 368n, 396n, *649*, 651, 655, *703*; XVII: 18n, *194*, 231n; XVIII: *33*, 51n, 59, 235-237, *355*+n, 698+n, *699*, *789-791*; XIX: *613*, 963; XX: 192n, *207*, *324*, 342; XXI: 46n, 118, *582*; XXII: 99, 100, 148, 157, 170; XXIII: *192*, 461; XXIV: 407, 473, *598*, 644, 740b; XXV: *48*
Alledaagsche bokken in 't gesprek, XVIII: 698; XIX: 32
Brief aan den heer E. Douwes Dekker, I: 315; II: 702; X: 537n, 560a, *575-577*+n, *581*, 583, 732n
Dorp aan de grenzen, het; schets uit den tegenwoordigen tijd, IV: 83
E-legende, XII: *237*+n; XX: 192n
Eduard van Gelre (in: *Nederlandsche legenden in rijm gebracht*), II: 64, 778n
Ferdinant Huyck: Lotgevallen van...
Iets over citaten, XVIII: 698; XIX: 32
Klaasje Zevenster: Lotgevallen van...
Leven van Cornelis van Lennep en David Jacob van Lennep, het, I: 318; VII: 679; XVI: *334*; XVII: *194*; XIX: *614*
Lotgevallen van Ferdinant Huyck,

de, IV: 52, 780n; IX: *278*, *302*; XI: *677*
Lotgevallen van Klaasje Zevenster, de, IV: 9, 52, 105, 114, 116, 117, 779n, 780n; XI: 671, *674*+n, *676*, *678*; XII: *360*+n, 781; XIV: 130, 353n; XX: 342
Nadere toelichting der vraag aan de natie, X: 234+n, *235*.
Pleegzoon, de, IV: 52, 780n; X: 445; XI: 22; XXIII: 461
Roos van Decama, de, IV: 52, 780n; V: 760n; X: *407*; XII: 713; XV: 744; XX: 342; XXIII: 461
Stichting van Batavia, de, X: *407*
Vermakelijke anecdoten en historische herinnering, een nalatenschap, XVIII: 698; XIX: 32
Wachter, wat is er van de nacht? Een vraag aan de natie, X: *233*+n, *234*, 235+n
-samen met Johannes ter Gouw: *Boek der opschriften, het*, XVIII: *791*
Uithangtekens, de; in verband met geschiedenis en volksleven beschouwd, XVIII: *355*+n
Lennep, Maurits J. van, XIV: 235, *283*
Lennep, Sara C.W. van, X: 739n
Lennep, Willem van, X: 129, *135*, *184*, 202+n, *206*, *223*, *262*, *265*, *266*, 741b; XIV: 143, *154*, 235n, *272*, *274*, *283*, *359*, *395*, *426*, *427*, *454*, *488*, *499*, *500*, *522*, *531*, *534*, *535*, *542*, *543*, *549*, *573*, 598, 678b; XV: *333*
Lennep-Roëll, Henriëtta S.W. van: Roëll, Henriëtta S.W.
Lennep en Parker, firma, X: 742n
Lenting, Lambertus E., XV: *308*
Schets van het Nederlandsch staatsbestuur en dat der overzeesche bezittingen, XV: *308*
Lentz, Ludwig C., III: 223
Lenz (dageraadman), XI: 669
Lenz (duits toneelspeler), XI: 94
Leo, XVIII: *604*
Leo X (Giovanni d'Medici, paus), III: 191, 610n
Leonidas, koning van Sparta, IV: 40, 780n; IV: 787n; VII: 773n; XII: *29*
Leopold I, koning der Belgen, III: 432, 610n; XII: 86n
Leopold II, koning der Belgen, XI: 795n; XII: 86n, *145*; XV: *70*; XXIII: *344*
Leopold (te Sneek), XXIV: 669
Leopold Hzn., Johannes, XIX: 430a, 433+n, *448*, 457a, 459, 785a, 788, 817-820+n, 820a, 821, *834*, *835*, 852
Leopold, L., XXI: 805; XXII: 243, *272*, *504*, *505*
Lepie, VIII: *214*
LePlay, Pierre G.F. (Fréderic), III: 103-105, 107, 108, 110, 111, 114, 616n; XI: *270*, *274*, *275*, 796b
Ouvriers Européens, les; étude sur les travaux, la vie domestique et la condition morale des populations ouvrières de l'Europe, précédées d'un exposé de la méthode d'observation, III: 103-105, 107, 108, 110, 114, 616n; XI: *270-277*, 796n
Lernutius, Janus, VI: 790n
Ocelli, VI: 790n
Lesage, Alain R., III: 603n; IV: 138, 775n; XV: *120*; XXI: *406*+n, 409n
Don Guzman d'Alfarache, IV: 138, 775n

Gil Blas de Santillane, III: 205, 603n; XXI: *406*, 410+n
Turcaret, XV: *120*
Lespès, Léo (zie ook onder ps.: Trim, Timothée), XV: 37n
Lespinasse, Adolf F.H. de (zie ook onder ps.: Titus), III: 624n; XI: 796b
Lespinasse, Julie de, IV: 104, 780n
Lespirt, Henriette, X: *649*
Lespirt, Louise, X: *649*
Lespirt, Mathilde H.M., X: 541n; XI: 62n, 63n
Lesprit, Mathilde: Lespirt, Mathilde H.M.
Lesseps, Ferdinand M. de, II: 794n
Lessing, Gotthold E., I: 14, 559n, 565n, 568n; III: 230, 600n, 610n, 612n; IV: 67; VII: 61; XII: *189*; XIII: 559; XV: 495; XVIII: *56*, *57*, *59*, 470; XIX: 431; XXI: 140n, *555*; XXIII: *539*; XXIV: 159; XXV: 76+n
Emilia Galotti, I: 344, 559n, 565n;III: 550, 600n
Minna von Barnhelm, oder das Soldatenglück, I: 344, 568n; III: 550, 612n; XII: *189*
Nathan der Weise, I: 565n; IV: 166
Lette, Wilhelm A., XII: *87*
Lettres d'Abeilard et d'Heloïse, les: Abeilard
Leur, Willem P. de, XVII: 103
Leur, mw. de, XVII: 103
Levasseur, Thérèse, XVII: 335
Leven in Parijs, het (toneelspel, zie ook onder: Offenbach, Jacques), XIV: 495
Levensbode, de (periodiek), I: 580n; IV: 788n; XI: 753; XII: 235n; XIII: *217*+n, 723n; XIV: 260, 561, 562; XV: *58*+n, 69, *70*, *71*, 99, 191, 216, 220, 796n; XVI: 256a, 263a, 284, *289*, *299*, *300*, 307, 310, *314*, *315*, *330*, 399, 410, 414, 477a, *730*; XVII: *159*, *188*, 240, 268, 269; XVIII: 185, *196*, *214*, *232*, *234*, 292, 628a, 748a; XIX: 28, *35*, 67, 69, 71, 283, 284, 309, 449, 458, 459, 538a; XX: *191*; XXIII: 255, 259
Levensgeschiedenis van Makatai-Meschekia-Kiak of Zwarte Havik, opperhoofd van den stam der Sac-indianen in Noord-Amerika, met een bericht van de godsdienstige denkwijze, zeden en gebruiken van die stam, III: 23, 29
Leverrier, Urbain J.J., III: 382, 610n; XVIII: 720+n; XXI: *574*
Levi Mozes Zadok, uit de Krim (ps. van: Schenkman, Jan), VI: 288, 792n
Belangrijke brieven van eenen Amsterdamschen Jood, vrijwilliger in het Fransche leger voor Sebastopol aan zijne moeder op Marken, VI: 792n
Levy, XIII: *143*
Levy, Isaac A., XXII: 103a, 105, 120, 121, 126–129, 142, 150, 160, 167, 174, 223, 559; XXIII: 129
Lévy, V., XXIII: 222
Lévy frères, Michel (uitgeverij te Parijs), XVI: *93*
Lewald, Fanny, XV: *317*+n, 321n, 327, *334*, 354
Cesar Cesarini, XV: *317*, 321+n, *334*, 354, 361, 372, *397*, 401, 420, 434, 621; XVI: *30*
Villa reunione. Erzählungen eines alten Tanzmeisters, XV: *334*, 354
Ley, van der, XVII: 221

Ley, Sybren R. van der, XIV: *149*; XVII: 220; XXIV: *628*
Leyden, Adrianus P. van, III: 261
Leydsche courant (periodiek), X: 620a
-zie ook: *Leidsche courant*
Leyssius, VIII: *546*
Lia, IX: 418, 429
Liberaal, de (periodiek), XIX: 465+n
Liberale Correspondentz (periodiek), XII: *49*, *351*, *610*
Liberté, la (periodiek), II: 699; XIII: *123*; XIV: *584*; XV: *120*; XVI: *152*; XXV: *43*
Librairie du *Petit journal* (uitgeverij te Parijs), III: 589n
Libre pensée, la, XII: *131*+n, *138*, *147*, *148*, *149*, *168*, 176
Liddell, A.J.O., XVI: 155; XXV: *227*
Liding de Soubiron, XIII: *29-31*, *46*
Lidth de Jeude, O.C.A. van, X: 334
Lidth de Jeude, W.F.C. van, X: 334
Lie He, VIII: *154*
Lie Peng, IX: *68*
Lie Pie, VIII: *154*, *155*
Liebe, XII: *357*
Liebers, Bruno (zie ook onder ps.: Akaai no Akoema), XXV: 205
Liebig, Justus, vrijheer von, I: 136, 565n; IV: 139; VII: 768n; XX: *208*
Liebknecht, Wilhelm, XII: *726*; XIII: *43*, *432*+n, *588*, *605*
Lieftinck, XX: *299*, *301*
Lieftinck, F., XX: 422
Lieftinck, J.H., XI: 330
Lientje (huishoudster), XX: *264*+n, *282*, *297*
Lier Jzn., Abraham van, III: 570n; XI: 92n, 94; XVI: *533*; XVII: 524; XIX: *108*, *136*; XXIV: 369
Lier, Israel C. van, II: 706; IV: 263-267, 732n; V: 310, 334; VI: 128, 129; XIII: 649a, *656*, *658*, *659*, *684*, *685*, 716+n, 718+n, 724b; XIV: 469a+n, 474a, 477, 480, 485a, 589-592+a+n, 608
Liernur, Charles T., VI: 297, 298, 792n; XVI: *534*, *631*; XVII: *169*; XVIII: 391+n, *549*+n; XXI: *633*
Lieshout, L.H. van, X: 374
Ligtvoet, VIII: *479*, *522*
Lilaar, Franciscus G.R.H. van, XIV: 71
Lim Amau (amfioenpachter te Aijer Bangies), VIII: 128, 208, 272, 299, 300
Lim Kiang Seng: Go Kiang Seng
Lim Sing, VIII: *214*, *236*
Lim Toea, VIII: *214*, 357
Liman, Carl, XXIII: *115*
Limburg Brouwer, Petrus A.S. van, II: 695; XV: 487; XVI: 507, *618*+n, *619*
Akbar, een oosterse roman, XVI: *618*+n
«Movimento intellettuale in Olanda, il», II: 695; XVI: *619*
Limburg Brouwer, Petrus van, IV: 82, 780n
Limburg Stirum, Menno D. van, XVI: 681
Limburg Stirum, O.J.H., graaf van, XXIII: 289-291
Limburg-Westfalen, bisschop van, XI: *723*, *724*, *729*, *768*
Limnander, XIV: *572*
Lina (hulp in Nieder-Ingelheim), XXIII: *37*+n, *54*, *169*; XXIV:

404, 423, 456, 457, 461; XXV: 231
Lincoln, Abraham, XIII: 549n
Lind, Jenny, XVII: 201+n
Lindau, Jacob J., XII: *448*, *472*, *473*, *639*
Linde, Paul (zie ook bij Th.L.), XVII: 138, 139
Linde, Antonie van der (zie ook onder ps. Smâra), IV: 696, 780n; V: 343, 344; XV: 42+n, 43, *50*, 56, *65*, 67, 69, 73, 75, 98+n, *101*, 123, 191, 218, 453, 478, 691+n, 797b; XVI: 541n, *617*+n, 667n, 758n; XVII: 57n, *90*+n, *122*, *186*, *193*, 264n, *286*, 295n, *309*, 329n, *330*, 374n, *387*, 391n, 399, 432; XVIII: 23n, 125n, 138a+n, *162*, *167*, 177n, *298*, *323*, *331*, *360*, *362*, *403*, *410*, *437*, *454*, *458*, *464*+n, 467, 474, *766*, 798n; XIX: *344*, *428*, *641*, *642*; XX: *126*+n, *127*, 447; XXIII: 648+n, 746, 757; XXIV: 57+n, 165; XXV: 76+n, 179+n, 238b
«Caïssa», XVII: 355n, 357, 374+n, 391
Geschichte der Erfindung der Buchdruckkunst, XX: 124n
Geschichte und Literatur des Schachspiels, XVI: *617*+n; XVII: *90*+n, *122*, 296, *309*, 310, 311, 314, *387*; XXV: 75+n
Gutenberg, Geschichte und Erfindung aus dem Quellen nachgewiesen, XIX: *642*; XX: *126*
Haarlemsche Costerlegende wetenschappelijk onderzocht, de, XVII: 311
«Mina», XVII: 391
Schaakspel in Nederland, het, XXIII: 648+n
Schachspiels des XVI. Jahrhunderts, nach unedierten Quellen bearbeitet, XVII: 314
Linde, Elvira van der, XVII: *186*, 296, 311, 323, 374; XVIII: 317, *464*
Linde, Gerrit van de (zie ook onder ps.: Schoolmeester, de), XV: 169, 720
Linden, van der: Cort van der Linden, Pieter W.A.
Linden, Anthonie van der: Linde, Anthonie van der
Linden, Gijsbertus M. van der, IV: 262; IX: *111*; XVIII: *362*
Linden, J.W. van der, XXIV: 230a, 235, 338, 339, 340, 389a, 391
Lindo, Mark P. (zie ook onder ps.: Oude heer Smits, de), IV: 97; X: 249n, 742b; XI: 480n, 770n, 796b; XV: 193; XVI: *243*; XVIII: 652+n, 653; XXIV: 440+n
Lineman, Fokke H., IX: 52n, *101*, *239*; XXIV: *550*+n
Linga, radja, VIII: 135
Lingan, sie, VIII: 139
Lingg, Hermann, XV: 658
Linksy, Louis de, III: 40
Linnaeus (Karl von Linné), II: 785n; III: 610n
Linze (Linse, Jan K.), XXIII: 510
Humoresken op Vondels «Gijsbrecht van Amstel», XXIII: 510
Lion, Henri J., IV: 263; IX: 490n, *550*; X: 348, 351a, 377n, 381a, 392, *393*, *394*, *395*, *398*, *399*, *400*, *412*, 730n, 742b; XIII: 263, 264, 649, 650; XIV: 380, 477, 593, 594; XVIII: 668

Lion, Izaak J. (zie ook onder ps. Philalethes), III: 390, 610n; IV: 109, 112, 113, 116, 117; V: 309, 747n; XI: *772*, 796b; XIV: 210, 350, 376, 430; XV: 42, *46-48*, 52, 53, *55*, *58*, *64*, 394
Mijn staatkundig leven, bijdrage tot de kennis der dagbladpers in Nederland, XIV: 210
Lippe, VIII: *89*
Lippe, Leopold, graaf zur, XII: *304*, *440*, *449*, *450*; XIII: *73*
Lippe, Leopold F.E., vorst van, XIII: *130*; XII: *463*, *472*
Lippmann Rosenthal en co. (bankiershuis), XI: 331
Lippold (notaris te Mainz), XXIV: 260
Lipsius, Justus, VII: 583
Antiquarium lectionem libri V, VII: 583
Epistolae selectae, V: 583
Liszt, Franz, IV: 379, 780n; XVI: 172
Lith, Pieter A. van der, XIV: 561
Littlefield, Robert, IX: 206n
Littré, Maximilien P.E. (Émile), V: 649, 747n; XV: 75; XIX: *153*, *398*; XX: *115*+n, *116*, *119*, *582*; XXI: 92, *331*, *789*; XXIII: 26+n, *357*, *521*, *571*; XXIV: 644+n
Dictionnaire de la langue Française, V: 649, 747n; XIX: *153*, *398*; XX: *115*+n; XXI: 92; XXIII: 25n
Livius, Titus, VI: 610, 635, 637, 793n; VII: 60, 63, 367, 768n; XXIV: 431
Lobatto, Rehuel, II: 27, 786n; V: 747n
Lobo, Mordechay J. (boekhandelaar te Amsterdam), X: 298n, 539n, *555*+n, *592*+n, 742b; XI: 31, 796b
Locardaire, pater, XIX: 513
Locke, John, IV: 495, 500, 501, 780n; XIX: *131*, *193*, 217, 229, 266, 544, *676*, 694, 705, *717*, 793, 851
Essay concerning human understanding, IV: 501
Locomotief, de (periodiek), I: 365; IV: 134, 143, 190, 225, 264, 265, 270, 275, 277, 723n, 725-734n; V: 478; VI: 171; XII: 552n, *605*+n, *721*, 736n; XIII: 263, 298n, 423n, 452n, 477n, 490n, 500a, 501, 503n, 509n, 516, 528n, 538n, 543n, 547n, 572n, 574n, 585n, 593n, 598n, 608n, *619*+n, 624n, 635n, 637n, *648*, 654n, 658n, 661n, *671*a+n, *677*+n, *683*, *691*, 694n, 701n, *706*, *708*+n, 709n, 713n, 715a, 718a; XIV: 21n, 28+n, 38n, 40n, 48n, 50n, 51+n, 66n, 71a, 148n, *156*a, 176, *206*a, 296, 299, 337a, 348n, *357*, 377, 378, 379a, *400*, *402*, 513a, 535a+n, 536, 544a, 545, 560-562, 585a, 588a, 593; XV: 43, 55, 56, 85a, 98, 193a, 216, *443*, 487a, 524; XVI: 106, 127a, 128, 133a, 254a, 274a, *288*, 341a, 575, 577, 580, 596n, 601n, 615n, 628n, *643*; XVII: 689, *778*; XVIII: 407n, *438*, *605*, 634a, 673n, *776*; XIX: *33*, *208*, 463n; XX: 447, 499, 546n; XXI: *324*, 764, 800; XXII: *130*, 218a, 227, 233, 251, 263a, 266a, 271a, 295, 326, 453n, *647*, *648*; XXIII: *119*, *321*, 375a, 381+n, 383, *411*, *440*
Lodeesen, David, XI: 84, 797b; XXV: 74

Lodeesen, Johanna M., XI: 797n
Lodeizen, ds.: Lodeesen, David
Lodensteyn, Jodocus van, III: 217, 610n
Uyt-spanningen, behelsende eenige stigtelyke liederen en andere gedigten, III: 610n
Loder, C.F., XVII: 539
Lodewijk II, koning van Beieren: Ludwig (etc.)
Lodewijk II, frankisch keizer, IV: 632, 634
Lodewijk de springer, landgraaf van Thüringen, XII: *418*
Lodewijk de vrome, frankisch keizer, II: 432; IV: 93, 632, 634
Lodewijk Napoleon (Karel –): Napoleon III, keizer der Fransen)
Loë Ehe, VIII: *163*
Loempang, IX: *252*, *253*
Loene, Albert C., VIII: 28
Loffelt, Antonie C., VI: 751, 793n; XVII: 583; XVIII: 137a, 175n, 185, 186, 255, *273*, 287, 288+n, 291+n, 292, *295*, 299, 300, 302, 305-307, *322*, *325*, *331*, *356*, *375*, *376*, *402*, *410*, 431+n, 432, *457*, *494*, *495*, *524*, 578, 583a, 621, 647n, *651*, 798b; XIX: *93*, *149*, *154*, *169*, *175*, *176*, *181*, *185*, *189*, *288*, *326*, 499, 504, 578, *641*, *643*, *698*, *700*, *704*, 962, 973n; XX: 25, 40, 113, *238*, 241, *245*+n, 340; XXI: *583*, *790*+n, *793*, *794*, 805; XXII: 62, 272, 278, 618; XXIII: *30*+n, *42*, *45*, *60*+n, *63*, 217, 221, *269*, *272*; XXIV: 356, 357, 374
Jupiter van Vloten en zijn kritiek, VI: 751, 793n; XVIII: 287, 288+n, 291+a, *295*, *302-304*, 305, *322*, 431, 621, 647+n; XXII: 618; XXIII: 28n, *42*, *60*+n
Logam, si, VIII: 177
Logeman, G., X: 323
Loghem, Martinus G.L. van (zie ook onder ps.: Fiora della Neve), XXIII: 215n, 358n
Lohe, Jan H. van, VIII: 47
Lohma (de Savornin Lohman?), XXI: 784
Loho, IX: *236*, *237*
Lohr, H.C., XXIII: 224, *244*, 252, 260, 357n
Löhr, mw., XV: 328-332, 342; XIX: *44*, *73*, *92*, *205*
Lohuizen (papierhandelaar), XI: 31
Lokomotief, de: *Locomotief, de* (periodiek)
Lom de Berg, Pieter L. de, XVII: 590
Loman, Abraham D., III: 223, 610n
Loman jr., Jan C., V: 714n; XIV: 87n, *93*+n, *95*, *122*, *138*, *140*, *188*, *195*+n, *254*; XV: *283*, *284*; XVI: 538, *734*; XVII: 25; XVIII: 246, 321, *491*+n, 579; XIX: 569
Loman, Kirberger & van Kesteren (drukkerij te Amsterdam), XIV: *121*
Loman & Verster (uitgeverij te Amsterdam), XII: 182n
Lommaert, XIX: 22n, *78*, *88*, *156*, *157*, *410*
Lommaert, Carolientje, XIX: *421*
Lommaert, Felicité, XIX: *422*
Lommaert, Mathilde, XIX: *446*
London magazine (periodiek), IX: 698n
Looman, Theodorus M., II: 366
Verhaal eener geestelijke opwekking, die onder de weeskinderen in het stads-weeshuis te Elberfeld, in

de laatste weken heeft plaatsgegrepen. Eene vrucht der bidstonden in de week van 6-13 Januari 1860 gehouden, II: 348, 366
Loon, B. van, XIII: *258*; XX: 422
Loopuit, S., XXII: 291
Loopuyt, J., XXII: 140
Loos, J. François, XII: 97
Loosjes Pzn., Adriaan, VI: 485, 793n, 801n; XX: *208*, 233
Historie van mejuffrouw Suzanna Bronkhorst, VI: 588, 801n; XI: *678*
Maurits Lijnslager, VI: 793n
Loosjes, erven (boekhandel te Haarlem), XVIII: 503n
Loots, Cornelis, VI: 485, 793n; XVII: 337
Looy, Jacobus van, XXIII: *581*+n; XXIV: 78n
Lorette, Jeanne, XXIII: *688*+n, *691*
Loretz, wed. J. (boekhandel te 's-Hertogenbosch), XXI: 108
Los, graaf von, XII: *76*
Los, D. (drukker), XV: 142, 169, 182, 198, *200*, *203*, 207, 391, *392*, 401, *436*+n, *437*, 440, 493, 561, 579, *623*, 626, 692, *743*, 749, *750*, 783, *785*; XVI: 372+n, 569; XVII: 200; XVIII: 165, 358, *664*; XIX: 579, *581*, *920*, 926; XX: *63*, *65*, 67, 71
Los en vast (periodiek), VI: 365, 793n; XV: *197*, *205*, *206*, *214*, *453*, 461, *475*, *570*, 571, 572, *575*, 606, *622*, 755, *759*; XVI: *299*, 301, *304*, 311
Lotsy, XXII: 259
Lotsy (te Utrecht), XXII: 259
Lotta, hoekoem van, IX: *78*
Lotta, majoor van, IX: *79*
Loudon, Franck, XV: 42, 43, 122
Loudon, James (G.G., 1872-'75), I: 366; II: 66, 67, 92, 101, 115, 118, 147, 150, 153, 155, 175, 786n; V: 682; VI: 138, 325, 793n; X: *419*+n, 420-421, *422*, *423*, 431, 479n, *480*, *481*, *488*, 607, 618, 742b; XI: *82*, 84, 797b; XIV: *325*, 562, 609, 610; XV: 42, 43, *49*, 56, *65*, 73, 98, *102*, 122, *137*, 192, 216, 367, 368, 395, 421+n, 422, *426*, *445*, 641, 644, 665, 715, 727-729, *731*, 747; XVI: 82, 90, *281*, 405; XVIII: 681+n; XXI: 287; XXII: 79+n, *462*+n, 564
Gedenkschrift van zijne excellentie jhr. James Loudon, X: 420-421; XXIV: 157
Louis (van der Hucht?), VIII: *648*
Louis VIII, koning van Frankrijk, IX: *168*
Louis IX, koning van Frankrijk, XV: *458*; XXIV: 673n
Louis XI, koning van Frankrijk, IV: 503; V: 734n
Louis XII, koning van Frankrijk, XXI: 386n
Louis XIV, koning van Frankrijk, I: 551n, 575n; II: 786n; III: 161, 177, 592n, 603n; V: 84, 113, 243, 314, 342; VI: 64; VII: 368, 456; IX: *168*; X: *229*; XII: 42, *508*; XIII: *145*+n; XIV: 45; XV: *49*, 72, *120*; XVI: 600n, *706*; XVII: 73n; XXI: 134+n, 187, *584*; XXII: 459n; XXIII: 266n, *726*+n
Louis XV, koning van Frankrijk, I: 397; V: 84, 748n; XXI: 552n; XXIII: 647n
Louis XVI, koning van Frankrijk, IV: 245, 274; V: 60; VIII: *369*; IX: *168*; XIV: 51; XXI: 106; XXV: 116

Louis XVIII, koning van Frankrijk, V: 205, 295; XIII: *484*; XIV: *324*+n
Louis Bonaparte: Napoleon III
Louis le Grand: Louis XIV, koning van Frankrijk
Louis Napoleon, koning van Holland, I: 555n; II: 430; III: 156, 266, 276-278, 280, 282, 283, 286, 476, 532, 607n, 608n, 613n, 619n; IV: 39, 215; V: 510, 512; VI: 449, 492, 531, 532, 554, 566, 570-573, 575-577, 581-584, 688, 780n; VII: 30, 335; VIII: 686n; IX: *285*, 692n; XI: *677*; XV: *630*; XVI: 135, 136, 208, 261, 262, 276, 344, 345; XVIII: *231*; XIX: *57*+n, *65*, 110; XXI: *475*; XXII: *648*; XXIII: 487+n
Louis Philippe, hertog van Orléans, koning der Fransen, II: 547; III: 151, 181, 610, 613n; V: 60, 113, 309, 357, 550; IX: *478*; XIII: *395*, *397*, *484*, 532n; XV: 676
Louis, Paul, XV: 51, 72
Louise ? (jeugdvriendin van Multatuli), VIII: 43n, IX: *69*
Louise Henriëtte, gravin van Nassau, keurvorstin van Brandenburg, IV: 24
Louise van Hessen-Kassel, koningin van Denemarken, XI: *738*
Louise, mw., XVIII: 44
Louize (kindermeid bij Jan Douwes Dekker), X: *95*+n
Louvet de Couvray, Jean B., III: 602n; VI: 786n
Louvois, François M. le Tellier, markies de, II: 286, 786n; IV: 252; V: 465, 748n; VII: 241, 769n; XIII: *145*+n; XV: 72; XXI: *110*, 134+n, 135, 187; XXII: *462*+n
Löw-Steinfurt, Erwin, vrijheer von und zu, XII: *282*
Lowe, Hudson, X: *42*
Lowe, Robert, XVI: 155, *163*, *173*, *174*, *178*, *186*, 210, 211; XXV: *41*, *227*
Löwe, Wilhelm, XII: *358*; XIII: *459*
Lowen, IX: *78*
Löwenthal, J.J., XVII: 322
Loyson, Charles, IV: 713-715, 777n
Lubach (hypnotiseur), IX: *308*; XV: 718
Luber jr., Michel W., X: 373, 385, 386, 387, 411, 461, 462, 508, 527, 528n, 588n, 652, 656, 662, 663; XI: 20, 237
Lucas, Joseph, XIII: *45*
Luchtmans, XXI: 805; XXII: 139
Lucia van Syracuse, heilige, II: 443
Lucifer: Benoit, Peter
Lucius Silanus, VI: 306
Lucretia, VI: 407, 782n, 793n; VII: 769n
Lucretius Carus, Titus, XXIII: 616+n
De rerum natura, XXIII: 613n
Lucullus, Lucius Licinius, III: 610n; XVI: *535*; XX: *481*+n
Ludens, VIII: 31
Ludolph, XIV: 35, 68
Ludwig, XII: *684*
Ludwig I, koning van Beieren, IV: 377, 378; V: 749n; VI: 793n; XII: *230*; XV: 416
Ludwig II, koning van Beieren, XI: *759*; XII: *230*, *354*, *418*, *466*, *678*; XIII: *106*, *118*, *148*, *203*+n, *204*, *305*, *438*, *599*, *641*+n, *685*, *686*, *693*, *699*, *702*, *713*; XV: 448; XXIII: 623n

Luers, mw., XVII: 431, 439, 724; XIX: 768
Luger, Jacob, XX: 480; XXIV: 260
Lugt, A.W., XXIV: 369
Lulli (Lully, Jean B.), XI: *511*
Lulofs, XX: *207*
Lulofs, Barthold H., IX: *110*
Lulofs, Johanna C.W.: Hucht-Lulofs, Johanna C.W. van der
Lups, Johannis, IX: *251*
Lusignan, Amalrich de, koning van Cyprus, III: 611n; VII: 769n
Lusignan, Guy de, koning van Jerusalem, III: 611n; VII: 769n
Luther, Martin, I: 470, 566n; II: 22, 75, 432, 786n; III: 191, 192, 198, 246, 348, 351, 353, 432, 626n; IV: 209, 271; V: 541; VI: 800n; VII: 101, 215, 749; VIII: *366*; IX: *165*, *606*; X: *138*; XI: *227*; XII: 391, *559*, *572*, 728; XIII: *82*, 191, *285*, *517*, *518*; XIV: 163; XV: 368+n, 569+n; XVIII: 720; XIX: *359*; XX: *206*; XXI: *280*; XXII: *548*, *718*; XXIII: *498*; XXV: 175
Lutjens, Hendrik J., IV: 155; VIII: 67n, 693b; IX: *286*; XV: 509; XXIV: 503, *517*
Lutjes, Hendrik J.: Lutjens, Hendrik J.
Lütkebühl jr., C.L., XVII: 176; XVIII: 671a, 673
Luttenberg, G., XXII: 252, 334, 362, *390-392*, *395*, *398*, 418, 419
Luttenberg Gzn., Gerrit, XI: *305*
Lutz, Johann F. von, XIII: *712*
Lutzelberger (Lützelsberger, Ernst K.J.), III: 230
Luxemburg, groothertog van (1867): Willem III, koning der Nederlanden
Luyckx, J.T., XVII: 498, 524, 541
Luyken, Jan, II: 21, 786n
Duytse lier, II: 786n
Jezus en de ziel, II: 786n
Luijten jr., R., XX: 113; XXII: 202
Luzac, Anne (Chloë), XVII: 156, XXIII: *157*
Lykurgus, I: 40, 566n; VII: 715
Lijn, Anne M. van der, XV: *633*
Lijn, Cornelis van der, XV: *631*, *633*
Lijn, Cornelis J. van der, XV: *629*, *631*
Lijn, Daniël M. van der, XV: *629*, *630*, *632*
Lijn, Jeanette E. van der, XV: *631*, *632*
Lijn, Pierre van der, XV: *631*, *632*
Lynden van Sandenburg, Constant T., baron van, XVI: 681; XXI: 513n, 783; XXII: 327;
Lynen, Victor, XIV: 225
Lynn Linton, Elisa, XVIII: 107n; XXV: 139n
«Jozua Davids»: *Ware geschiedenis van Jozua Davids, de*
Meliora latent, XVIII: 107n; XXV: *139*+n
Patricia Kemball, XVIII: 107n
Ware geschiedenis van Jozua Davids, de, XVI: 297, *298*, *300*, 301, *304*, *520*; XVIII: 107n
Lytton, Edward R. Bulwer, 1st earl of, XIX: *583*+nX

M.B.: Bulkley-Bekking, Maria C.
Maaden, van der, XI: 589
Maandblad der vereeniging tegen kwakzalverij (periodiek), XXIII: 388n
Maanen, van, XII: *155*

Maanen, van: Manen, Willem C. van
Maanen, Cornelis F. van, III: 131, 611n; XVIII: 443
Maanen, Guillaume A.G. van, X: *296*, 742b
Maanen, mej. H. van, XVII: 236
Maaren Jz., H. van, IX: 315
Maasbode, de (periodiek), XIX: 776a, 847, 848, 936; XXII: 20n, 154a, 246, *280*, *385*; XXIII: *31*; XXIV: 188a
Maaskamp, Evert (boek-, plaat- en kunsthandel te Amsterdam), VII: 30, 33
Maaskamp en zonen, wed. (uitgeverij te Amsterdam), VII: 249
Maatschappij tot nut van den Javaan (periodiek), XIII: 107a, 151+n, 297n
Maatschappij tot nut van het algemeen, departement Waterland, VIII: 42n, 55-57 (ntl.), 60-63 (ntl.); IX: *128*; X: *343*+n
Maatschappij van letterkunde (periodiek): *Handelingen en mededeelingen van de...*
Mac-Mahon, Marie E.P.M. de, hertog van Magenta, IV: 616, 658, 674, 780n; XIV: 151n, 173n; XV: 323n; XIX: *194*, 541, *723*
Macalester Loup, ds. Robert, II: 90, 102, 157, 175, 179+n; X: *610*; XXIV: 399, 489
Macaulay, Thomas B., III: 406, 407; V: 320; VII: 225, 418, 769n; IX: *288*; XVIII: *764*+n, *765*; XIX: *270*, 720, *843*, 859; XXI: *579*
History of England from the accession of James II, IX: *288*
Macbeth, koning van Schotland, III: 611n; V: 60; VI: 398
MacCulloch, XI: *738*
MacDonald, XV: 193
Macé, Jean, VI: 722, 794n; XVI: 76+n; XIX: *279*, *723*
Histoire d'une bouchée de pain, VI: 722; XVI: 75n; XIX: *279*
Machiavelli, Niccolò, II: 786n
Principe, il, II: 786n
Machielse: Michiels, Aug.
Machteld van Velzen, VI: 505, 519
Mackay van Ophemert en Zennewijnen, Aeneas, baron (1807-1876), II: 503, 786n; X: 317, 742b; XVI: 76
Mackay van Ophemert en Zennewijnen, Aeneas, baron (1838-1905), XXI: 150+n
Maclaine, Watson & co., X: 734n
Maçons: zie onder: Scribe, Augustin E; *Le maçon*
Macpherson, James, VII: 770n
Madagaskar, Rasoherina, koningin van Howa op, III: 68
Madai, von, XIII: *304*
Madame Angot, ou la poissarde parvenue et le mariage de Nana: Maillot, Antoine F. Eve, dit
Madava Rao, XV: *792*
Made, v.d., XXII: 137
Madian: Madiean
Madiean, IX: 455, 458, 460, 461, 463
Madioen, resident van (1856): Rutering, Anthonij
Madjad, IX: *576*
Madoera, sultan van, V: 421, 422; XXIV: *694*
Madray, IX: 557
Maecenas, Gaius Silvius, VII: 576, 582, 588, 769n

Maere Limmander, A. de, XII: 369
Maeren, van der, XIII: 566
Maerlant, Jacob van, VI: 502; VII: 572; XIX: 414n; XXI: *492*; XXII: *72*+n; XXV: 19n
Spiegel historiael, VI: 502, 505; XXV: 19n
Maessen, A. van der, XXIV: *537*
Maessen, M. van der, XXIV: *537*
Magasin pittoresque, le (periodiek), XV: 367
Magat Maradja, datoe, VIII: 278
Magazijn voor Nederlandsche taalkunde (periodiek), VI: 751
Magdeburger Zeitung (periodiek), XII: *308*, *407*; XIII: *152*, *153*, *615*
Mageh, si, VIII: 278
Magelhaes, Fernâo de, X: 340, *342*; XV: *771*
Magnan, Bernard P., XI: *185*
Magnus, XIII: *525*, *526*
Magot, E., IX: *214*
Mahmout-Ibn-Mourad, sultan van Turkije, V: 110, 113, 748n
Mahner, Ernst, XII: *39*
Maiah, IX: 558
Maier: A. Mayer
Maillot, Antoine F. Eve, dit
Madame Angot, ou la poissarde parvenue et le mariage de Nana, XVII: 523, 628; XVIII: 202, 203
Mailoehoen, IX: *251*
Mailuku, E.A., IX: *251*
Main Zeitung (periodiek), XI: *709*, *713*, *723*, *726*; XII: *550*; XIII: *600*
Maingaud: Mingaud, François
Maintenon, madame de: Scarron-d'Aubigné, Françoise
Mainz, bisschop van: Ketteler, von
Mainz, burgemeester van (1866): Muller
Mainzer Abendblatt (periodiek), XIII: *102*
Mainzer Anzeiger (periodiek), XIII: *546*, *577*
Mainzer Beobachter (pseudo-periodiek), XI: 536n, *744*+n, *746*, 750n, *757*, *760*, *763*, *765*, *776*, *777*, *780*, *782*; XII: *31*+n, *38*, *44*, *46*, *62*, *65*, *73*, *89*, *93*, *126*, *133*, *145*, *151*, *202*, *231*, *311*, *358*, *449*, *466*, *473*, *550*, *641*, *783*; XIII: 19n, *25*, *38*, *53*+n, *63*, *67*, 68n, *75*, *78*, *116*, *128*, *137*, *144*, *153*, 162n, *187*+n, *195*, *204*, *232*, 296n, *324*, *348*, *367*, *377*, *385*, *396*, *442*, *460*, *505*, *533*, *540*, *583*, 586, 588; XIV: 677n; XXIII: 449, 500, 512, 563, 564; XXIV: 497n, 703, 704, 705, *706*, 708
«Mainzer blad, een» (zie voorgaande lemma), XI: *751*+n, *754*, *778*; XII: *21*+n, *23*, *24*, *27*, *43*, *47*, *55*, *61*, *95*, *116*, *157*+n, *188*+n, *210*, *223*, *234*, *282*, *286*, *289*, *293*, *298*, *305*, *310*, *420*, *421*, *441*, *445*, *461*, *468*, *482*, *542*; XIII: *68*+n, *77*+n, *105*, *122*, *155*, *163*+n, *301*, *313*, *322*, *342*+n, *373*, *397*, *413*, *480*, *527*
Mainzer Journal (periodiek), XII: *650*; XIII: *70*
Mainzer Zeitung (periodiek), XI: *722*; XII: *39*, *211*, *216*, *233*, *428*, *727*, *782*
Maistre Pierre Patelin (klucht), VI: 779n
Maistre, Joseph M., graaf de, I: 395, 396, 398, 399, 400, 566n; IV: 780n; VI: 532; XX: 486+n
Soirées de Saint-Pétersbourg, ou entretiens sur le gouvernement temporel de la providence, les, XX: 485n
Majofski, Theodorus J., IX: *152*

Maju (Kinsbergen, Levie of Roelof H.), II: 683
Makart, Hans, XVIII: 627+n
Makassaarsch handelsblad (periodiek), XVIII: 665a
Makassie, hadji, VIII: 278
Makiat, IX: 452
Makie, si, VIII: 278
Makim, IX: 555
Maksan, IX: 556
Malang, rongo van (voor 1830), XIV: 520
Malcolm III Canmore; koning van Schotland, III: 611n
Malebranche, Nicolas de, XVI: *698*
Malherbe, François de, II: 379, 786n
Malibrun (eig.: Malibran-Garcia, Maria), XII: *238*
Maller, XI: *773*
Mallet, XIII: *660*
Mallinckrodt, Hermann von, XII: *358*
Malo: Maloe
Maloe, IX: 452, 453, 454
Malon, Benoît, XXIV: 202
Malot, Hector H., XV: 117+n
Bonne affaire, une, XV: 117
Malsen, Thomas van
Kloris en Roosje (de bruiloft van...), VII: 236
Malta, J.F., XXIV: 347n
Malthus, Thomas R., I: 43, 87, 137, 566n; II: 201, 786n; III: 109, 611n; XI: *274*; XVII: 636, 637; XXIII: 305n
Essay on the principles of population, I: 566n
Malthusiaansche bond, XXIII: *307*+n
Maltitz, von, XI: *773*
Mamak, II: 128; IX: 552
Manak-Maya (Javaanse rijstmythe), XIII: 563
Manaloeheum, radja: Menaloean, radja
Manceau, mad., XIV: 219, *250*, *251*; XV: 275, *307*
Manco Cápak (I of II), koning der Inka's, XI: *175*, 789b
Mandaya, II: 128; IX: 553
Manders, XIV: 35, 68
Mandheling, ass. res. van- en Ankola (T.I. Willer, 1842), VIII: *121*, 126n, 128n, 131n, 211n, 212n, 213n, 216n
Mandheling, jang di pertoeang van, I: 176-182, 346, 401; VIII: 133-141+n, 167-187, *630*; X: *205*, *206*; XIII: 171-173; XV: *346*, *347*
Mandira (mandoer Tjidongdong), IX: 423, 425
Manen, Willem C. van, XVIII: 235a, 243, 255, 432
Manggia, IX: 552
Mangkoe Boemi, II: 774n
Mangoeijang (radja van Taboejoeng), VIII: 132, 196
«Manifest aan het Nederlandsche volk van de vereeniging de Dageraad», XI: *701*a
Manlius Capitolinus, Marcus, VI: 283, 794n
Mannen van beteekenis in onze dagen (seriewerk), XXI: 387; XXIV: 242, 248+n, 399n
Mannering, zie onder: Scott, Sir Walter; *Guy Mannering or, the Astrologer*
Manngia, II: 127
Mannheimer Journal (periodiek), XII: *693*

Mannus, J., VIII: 678
Mansholt, Derk R., XVI: 373a, 376, 377, 758b; XVII: *778*; XVIII: *324*, *542*+n, *543*, *576*, 577a, 579, 630-633, *687*; XIX: 34n, 832a, 834, 865, 866, 973n; XX: 167n, 168n, 170n, 173n, *292*, *303*+n, *334*, *371*, *372*, 386n, *412*, *415*, *416*, *420*, 592n; XXI: 21-23n, 25n, 26n, *80*+n, *81*, 416n, 491n, 533n, 653, 673, 677, 695, 805, 812n; XXII: *397*, 787b; XXIII: 246+n, 277n, 775b; XXV: 192n, 238b
Mansholt, J.H., XX: 592n
Mansholt, Theda, XIX: 228
Mansholt, Ubbo J., XVI: 758n
Mansholt-Dijkhuis, Aaltje W., XVI: 758n; XX: 386n, *415*; XXI: *283*, *284*, *417*, *538*; XXII: *55*; XXIII: *301*; XXIV: 338; XXV: *188*
Manstein, Albrecht E.G. von, XII: *71*
Mansvelt, Anthony P. van, XXII: 276; XXIII: 648+n, *742*; XXIV: 56
Mantayie, IX: 559
Mantegazza, Paolo, XII: 666
Manteuffel, Edwin H. von, XII: *40*, *63*, *71*; XIII: *117*, *119*, *149*, *376*
Manteuffel, Ernst C., rijkssgraaf von, IV: 22, 724n, 781n
Mantiah, IX: 555, 557
Manus, P.A., XI: 437
Jufvrouw Antje, blijspel met zang, XI: 437
Manzoni, Alessandro, XII: 60+n; XIV: 44
«Colonna infame e ossercazioni sulla tortura» (*Storia della Colonna infame. Con appendice, le osservatore sulla tortura di Pietro Verri*), XIV: 44
I promessi sposi, XII: 59n
Maoedin, IX: *253*
Mapiah, IX: 434
Mar, Charles de la, XX: 405
Mar, H. de la, XI: 331
Marassat, si, VIII: 278
Marat, Jean P., II: 776n; VI: 742, 794n; XIII: *576*; XX: *533*+n; XXIII: *652*
Marchand, Prosper, VII: 660
Marchand & cie. (boekhandel te Antwerpen), XII: 781
Marck, XVIII: 97
Marcx, XVII: *49*
Mardjaij (mandoer Binoewangan), IX: 417, 423, 425, 559
Maréchal, Pierre S., III: 229, 611n; X: 734n
Margadant, Christiaan W., XVII: 617n, 707, *717*, 796b; XIX: *411*; XX: *251*+n; XXIII: *149*+n
Margot (nichtje), XXI: *162-164*+n
Marguerite d'Angoulême, koningin van Navarra, XVII: *781*
Maria Christina, koningin-regentes van Spanje, XIII: 595n, *626*
Maria Fjodorowna (Dagmar van Denemarken), grootvorstin van Rusland, IV: 17; XII: *445*
Maria Laetitia Ramalino («Madame Mère»), IV: 410, 781n
Maria de Rijke, hertogin van Bourgondië, IV: 502-505
Maria Stuart, koningin van Schotland, I: 141; III: 377, 612n; VII: 750; X: *233*
Maria II Stuart (vrouw van stadhouder-koning Willem III), XVIII: *411*

Maria Theresia, keizerin van Oostenrijk, IV: 774n, 778n; V: 223, 305, 744n, 748n; XIV: *136*
Marie ? (te Wiesbaden), XV: 274-276, 700
Marie, mad. (te Brussel), X: *277* +n, *293*
Maria Antoinette, koningin van Frankrijk, XXV: 116
Marie Louise van Oostenrijk, hertogin van Parma, II: 428, 429, 433; VI: 309, 794n
Mariette, Auguste E., VI: 784n
Marisa (mandoer Poendoekpandjang), IX: 423, 424
Marius, Gaius, XII: *706*
Marivaux, Pierre de, XX: 486n
Surprise de l'amour, la, XX: 486n
Mark (Hendricus H. van den Marck), VI: 668
Mark, Z. van der, XXI: 769
Markam, IX: 414
Markassan, IX: 452
Marle, K.W. van (uitgever te Arnhem), XVIII: 139n
Marlitt (ps. van Eugenie John), XVIII: 112
Marlowe, Christopher, XVII: 580
Marnie, II: 128; IX: 552
Marnix, heer van Sint-Aldegonde, Philips van, XII: 375, 409; XVIII: *198*
Maronier, J.H., XXIII: 224, *244*, 252, 260, 357n
Marryat, Frederick, V: 26, 748n
Jacob Faithful or the adventures of a waterman, V: 748n
Mars, mlle. (ps. van: Anne F.H. Boutet-Monvel), IV: 368
Marsa (mandoer Panjawoengan), IX: 423, 424
Marschner, Heinrich A., II: 781n; V: 741n; XV: 501n, 796n, 798b
Hans Heiling (opera), II: 613, 781n; V: 36; VIII: 42n; XV: 501+n, 502, 796n, 798n
Templer und die Jüdin, der, XV: 798n
Vampyr, der, XV: 798n
Marselis Hartsinck, Jan van, XV: *630*, *633*
Marselis Hartsinck, Theodorus van, XV: *630*, *633*
Marsina, IX: 418, 429
Marsinten, IX: 556
Marssam, IX: 599
Martanie (mandoer Tjiborm), IX: 423, 425
Martel: Karel Martel
Martialis, Marcus Valerius, VII: 316; XV: *380*+n, *387*; XXI: *584*
Martin, IX: *282*
Martin (bisschop van Paderborn), XIII: *40*, *52*
Martin du Nord, Nicolas, XXIII: 696+n
Martinelli, XI: 94
Martinet, Johannes F., VI: 723; XVII: *767*;
XX: *208*; XXI: *89*+n, *190*, *192*
Katechismus der natuur, XVII: *767*; XXI: *89*+n
Marx, Karl, XII: 420n; XIII: 200n; XIX: 658, 812; XXII: *431*+n; XXIII: *32*, 661
Kapitaal, het, XXIII: 661
Masaniello (Tomaso Aniello), III: 407, 612n; VII: 256, 769n; XXIII: *681*+n, *706*+n
Masieh, IX: 415
Masina: Marsina
Massay, Lucien, XX: 87
Mémoire sur le traitement médical

et la guérison des affections cancéreuses, XX: 87
Massers: Massay, Lucien
Massillon, Jean B., IV: 434, 781n
Massini, XIV: 620
Masson, Auguste M. B. Gaudichot-Masson, dit Michel, XII: *489*+n; XX: 341
Contes de l'atelier, les, XX: 341+n
Grain de sable, le, XII: 485n; XX: 341+n
Masson de Pezay, Alexandre, XXII: 479n
Rosière de Salency, la, XXII: 479n
Mast, G.C. van der (uitgever te Gorinchem), XXIV: 709
Maters, Johannes, IX: 330
Mathilde Caroline, koningin van Denemarken, VI: 710, 794n, 801n; XVIII: 200
Mathy, XII: *684*
Matthes, Jan C., XVI: *77*+n
Uit onze beste schrijvers, XVI: 77n
Matthieu en zn. (bankiers te Brussel), X: 347n
Mattioni, XII: *155*; XV: *313*
Matzen, Otto C., XV: 97+n, *100*, 504, 777
Maurenbrecher, Wilhelm, XI: *730*
Maurik, Justus van, XXI: 707, 805
Maurik, Matthys van, III: 262
Maurits van Nassau, prins van Oranje, stadhouder, IV: 697; V: 616, 649, 756n; XV: 111+n, *113*, *445*, 643, 648, 665, 719, 794n; XVI: 82, 91; XVIII: *53*, *282*, *371*; XIX: *844*, 859; XXI: *586*; XXIII: *150*
Mauve, W.C., XXIV: 533+n
Max, hertog van Beieren, XII: *466*
Maxentius (romeins keizer), I: 556n; V: 743n; XI: 112n
Maximiliaan, keizer van Mexico, aartshertog van Oostenrijk, III: 612n; XII: 417n, *426*, *427*, *458*; XIII: *226*, *525*, *526*
Maximiliaan I, duits keizer, IV: 93
Maximiliaan II, koning van Beieren, XIII: *202*+n, *203*
May, A., XI: 331
Mayassieh, II: 127; IX: 552
Mayer, XXI: 303
Mayer, A., XII: *571*; XIII: *631*, *632*
Mayinten, II: 128; IX: 553
Mazarin, kardinaal Jules (Giulio Mazarini), XII: *46*+n; XX: *509*+n
Mazeppa, Iwan S., II: 786n
Mazzini, Giuseppe, XII: *462*
Mechtal (Arnold von Melchtal), XI: *176*
Meckel, XIII: *117*
Mecklenburg-Schwerin, Frederik Frans II, groothertog van, XII: *736*; XIII: *81*, *309*, *492*
Mecklenburg-Schwerin, Maria van Schwarzburg-Rudolstadt, groothertogin van, XIII: *81*
Mecklenburg-Strelitz, Frederik Wilhelm, groothertog van, XII: *153*, *445*
Medicinische Handbibliothek (seriewerk), XX: 88
Medicis, Marie de, IX: *134*; XXIII: 469
Meding, Oskar (zie ook onder ps.: Samarow), XXIII: 215
Meer, D. van der, XVII: 225
Meer, I.J. van der, VIII: 61, 62
Meer de Wijs, van der, IX: *279*

Meer-de Wijs, van der, IX: *279*
Meerburg, P.C., IX: *260*
Meere, XIX: 256
Meeren, Paulis H. van der, VIII: 24
Meerkerk, J.B., XXII: 232a, 233; XXIV: 404+n
Meerten, Hendrik van, VI: 794n; X: 745n
Meerten, Jacob H. van (controleur van Natal 1841), I: 153, 176-183, 349, 401, 567n; VI: 413, 794n; VIII: 107+n, *117*, *119*, 133-141+n, 146n, *162*, 164n, 167-187, *193*, 196, *238*, *253*, *267*, *269*, *272*, *317*+n, 357, *630*, 693b; X: *206*, 745n; XIII: 171, 172; XV: *346-349*
Meerten, N. van, XXII: 291
Meerten-Schilperoort, Anna B. van, I: 349; VI: 423, 794n; X: *206*, 745
Meertens, XIV: 540
Mees, XIX: 792
Mees, Benedictus J. (drukker te Antwerpen), XII: 148
Mees, Josina, XXII: 494, 561
Mees, P.R., XXIV: 245
Meester, Johan de, XXI: 150n; XXII: 95a, 98, 221a, 223
Meidinger, Jean V., II: 330
Meidinger, Johann H., II: 787n
Meidner, II: 219
Meilhac, Henri, XV: 451; XXIII: 219n
-samen met Ludovic Halévy: *Frou-Frou*, XVI: *675*; XXIII: 217, 221+n
Meilink, A.B., XXII: 140
Meindersma Wzn., D. (uitgever te Leeuwarden), III: 29
Meiningen, George, hertog van Saksen-, XII: *269*, *792*
Meinsma, Johannes J., XI: 541, 542; XXII: 79+n
Melanchton (Philipp Schwarterd), XIV: 163; XV: 366n
Melanie ? (Brussel, 1859), X: *38*
Melati van Java (ps. van Sloot, Maria), XVIII: 206
Melchers, Paulus, IV: 631; XXI: *110*
Melem, von, XI: *755*
Menado, dokter, civiel geneesheer en opzichter der vaccine te, IX: *145*, *156*, 224
Menado, hoekoem van, IX: *78*, *80*
Menado, ingenieur Wat. en 's-L. Geb. in zending te: Beyerinck, P.J.G.
Menado, militaire commandant van (zie ook: Nijgh, Joannes G.), IX: 51n, *67*, *72*, *109*, *185*
Menado, oetoesan te, IX: *79*, *80*, *81*, *82*
Menado, pakhuismeester te (1849), IX: 224
Menado, resident van (zie ook: Abraham I. van Olpen en Reinier Scherius), IX: 23, *80*, *81*, 399, 402, 406
Menaloean, radja, VIII: *130*, 146n
Menander, II: 788n; VII: 600, 769n, 770n
Mende, Fritz, XIII: *576*, *577*, *588*
Mendelssohn, Mozes, XI: *308*; XXI: *141*+n, 142, 143
Mendelssohn-Bartholdy, Felix, XII: *173*; XXI: 457n
Mendoza, Bernardino de, XIX: 165
Meng, W., XXI: *164*, 675
Meng-tse (Mencius), IV: 670; XXI: *164*+n
Menkema, Anna E., IX: 697n

Mensing & Visser (uitgeverij te Den Haag), XIX: 185n; XXII: 61
Mephisto (ps. van: Günst, Frans C.), XI: 792n
Meppeler courant (periodiek), XIX: 435n, 481a, 486a, 501a, 509a; XX: 249a, 278a, 336n
Merano, II: 491, 492
Mercator, Gerardus, XIII: *546*+n
Mercier, XXII: 565; XXV: 203
Merens, Albrecht (Alikruuk), XIX: *480*, *501*+n, 974n; XX: 48, *318*; XXII: 459+n; XXIII: *718*+n
Merens, Allard, XI: 792n; XVII: 797b; XVIII: 620; XIX: *75*+n, *151*, *203*, *276*, 442n, *448*, *451*, *456*, *479-481*, 500n, 629n, *675*, *684*, *691*, *841*, *878*, *902-904*, *907*, 973b, 974n; XX: 196n, *268*, *316*+n, *329*, *352*, 592b+n; XXI: 812b; XXII: 515n, 612n, 787b; XXIII: *122*, *199*, *330*, *718*, 775b; XXIV: 435+n
Merens, Christiane, XXII: 459+n; XXIII: *718*
Merens, Dirk, XVII: 776, 777; XIX: *442*+n, *447*, *479*+n, *480*, 500n, 974n; XX: *318*; XXII: 459+n; XXIII: 20n, *34*+n, *36*, 39n, *44*, *51*, *55*, 65, *118*, *120*, *123*, *718*+n
Merens, Johannes C.P. (Christiaan, Tis), XVII: 776, *777*; XIX: *442*+n, *447*, *479*+n, *480*, 974n; XX: *316-318*, *331*, *334*, 430, 592n
Merens-Hamminck Schepel, Chris: Hamminck Schepel, Christina J.J.
Merewether, XIII: *225*
Merkelbach, XIII: *274*+n, *277*, *279*
Merken, Lucretia W. van, XXI: 317n
Nut der tegenspoeden, het, XXI: 317n
Merkus, Frederik G.E., IX: 315
Merkus, Pieter (G.G., 1841-1844), I: 167, 176, 179, 346, 560n; IV: 154; VI: 222; VIII: 95, 295n, 342n, 393, 395+n, 396, 402, 411n, *621*, *632*, 693b; IX: *156*, *186*, *188*, *189*, 699n; XV: *346*; XXIII: 459+n; XXIV: *520*
Merlé, XI: 94
Mermillod, Gaspard, XV: 704+n
Merrem, F.M. en co., XI: 451, 465
Mertens, Léon, XVII: 709
Mertens, mw., XI: 612(?), 642, *680*, *681*, *683*, *684*
Mesdag, Hendrik W., XXI: 806; XXII: 62, 272, 278
Meskendorff, Hendrik R., II: 424, 549; VIII: 39n, 41n, 694b; IX: *233*, *234*, 267n, *279*, *289*, 699n; XXIII: 453+n, 512; XXIV: 80, 85, 86, 375
Meslier, Jean, II: 296, 787n; III: 229, 415, 612n; X: *543*, *614*+n; XI: 407, 786n, 797b; XVI: 369n
Testament de Jean Meslier, le, II: 296, 787n; III: 415, 612n; X: 530, 532, 578, 614n, 678, 734n; XI: 56+n, 407, 408, 786n, 797n; XVI: *370*+n, 399
Mesmer, Franz A., III: 291, 612n; XV: 718+n
Messalina, Valeria, V: 60; VI: 306
Messchert, W. (uitgever te Amsterdam), XXIII: *45*
Messchert van Vollenhoven, Jan, III: 85, 154, 625n; XI: *264*
Messius Cicirrus, VII: 584-585
Messter, Eduard, XXIV: 67

Meszmacher, C., XIII: *76*
Métayer, XXII: 564
Meteren, Emanuel van, XV: 794n; XVII: *766*; XIX: 165
Commentarien ofte memorien van den Nederlandschen staat, handel oorlogen ende gheschiedenissen van onsen tyden, XV: 794n
Methorst, IX: 26
Metis, sociaal en politisch tijdschrift (periodiek), XVI: 404
Metternich, Pauline C., gravin Zandor, prinses, XIII: *81*; XVIII: *154*
Metternich, Richard C.L., prins, XIII: *81*, *344*, *406*; XX: *474*, 489; XXV: 202n
Metternich-Winneburg, Clemens W.L., prins von, IV: 229, 230, 781n; V: 749n; XXI: 287; XXV: 203+n
Mémoires, documents et écrits divers, XXI: 287; XXV: 203+n
Mettrie, La: Lamettrie, Julien Offroy de
Metz, August J., XII: *229*, *571*; XIII: *27*, *600*, *601*
Metzel, XIII: *580*
Meulen, François P. ter, XX: 92
Meulen, S.K. van der, XIII: 245
Meulen, IJ. van der, XIII: 245
Meurs, A.G. van, VIII: 35, 45
Meurs, Bestje van (Eva Vlieghen), II: 522
Meurs, Trijntje J., VIII: 26
Meurs & Stufkens, van (drukkerij), XI: 437
Mey, Henriëtte van der, XXIV: 90+n, 408
Mey, P.J.C.: Meys, P.J.C.
Meij van Alkemade, jhr. Alexander de (zie ook onder ps.: Alexander D.M.), III: 591n
Meyboom, Louis S.P., II: 56, 62, 376, 465, 466, 469, 636, 726, 787n; III: 413; IV: 441, 781n; X: *303*, *305*; XI: 385; XV: 618; XVIII: 260; XIX: *359*; XX: *205*
Leven van Jezus, het, II: 787n
Meyde, Elise van der, IX: *345*+n, *346*, *347*, *348*
Meyer: Mijer, Pieter
Meyer, XXII: *475*
Meijer, majoor, IX: 247
Meijer, A. (Adolf B. Meyer), XVIII: 666
Meijer, Bernardus, VIII: 47
Meyer, Hendrik A., I: 498, 561n, 568n
Heemskerk, I: 561n
Vaarwel aan Java, I: 498, 568n
Meijer, J., XIII: 259
Meijer, Jacobus F., VIII: 34
Meyer, Jonas D., V: 589, 749n
Meyer, Maria C.: Hoeven-Meyer, Maria C. van der
Meijer, R.C. (de uitgeverij; zie verder: Ablaing van Giessenburg, Rudolf C. d'), I: 515n, 541n, 543n, 546-548n, 554n, 557n; II: 21, 294, 660, 732, 741n, 749n, 787n; III: 231, 415, 446, 568n, 570n, 572n, 583n, 588n, 589n, 590n; X: 346n, *470*, *476*, *485*, *489*, *491*, *495*, *501*, 513n, 521, 523, 524, 530, 544n, 558, *560*, 578+n, 579, *585*, *592*, *595*, *596*, 598, *600*, 601, *604*, *611*, 613, 614n, 617, 621, 625, 628, 630, *635*, *675*, 677-680+n, *683*, *694*, *697*, 698-700, 702, 709n, 710n, 717, 718, 725n, 726n, 732n, 733n, 734n; XI: 14n, 43, 48, 49, 51, 57, 58, 66, 75n, 91, 92, 188, *224*, *233*, 239, 251n, 255, *299*, *305*, *306*, 328,

336, *340*+n, 341, 345, 347, 349, 357, 358, 373, 374, 375, *382*, 394n, 406, 408n, 409+n, 417, 441, 444, *445*, 446, 447, 449, 451, 452, 455, *456-458*, 461, 466, 470, 474, 495, 496n, 498-501, 504-509+n, *512*, 515, 519+n, 520, 523, 543, 559, 560, *573*, *580*, 581, *586*, *587*, 592, 597, 635, 786n, 797n; XII: 13n; XIV: *86*, *108*, 257, 399n, 602, 676n; XV: *83*, *95*; XVI: 275, *315*+n, *370*; XVII: 712; XVIII: *459*+n, 545; XX: 390, 503; XXIV: *581*, *587*, *596*, 739n

Meyer, Ymke: Braunius Oeberius-Meyer, Ymke

Meyer, Ytje: Braunius Oeberius-Meyer, Ytje

Meijer Warnars, Pieter (uitgever te Amsterdam), X: *407*

Meyerbeer, Giacomo, V: 747n

Africaine, l' (*Die Afrikanerin*, opera): XI: *732*, *759*

Huguenots, les (opera), XVI: 439

Robert le diable (opera), V: 747n

Meyern Hohenberg, von, XIII: *119*, *123*

Meyjes, Reinier, VIII: 677, 678; IX: 25, 99, 100, 101

Meyners, Willem H.J.; graaf d'Estrey, XVII: *140*, 154, *158*

Meynsma: Meinsma, Johannes J.

Meys, P.C.J., XIX: *411*, 501a, 504, 510

Mezger, Johan G., XXII: *692*+n

Mezzofanti, Giuseppe G., IV: 781n; V: 329, 749n

Michaelis, Otto, XII: *303*, *361*, *422*, *650*

Michel: Baumgärtner, Michael

Michel, Louise, XXIII: 670+n

Mémoires, XXIII: 667n

Michelangelo Buonarroti, IV: 381, 701; VI: 446, 795n; XVII: 552; XX: 410; XXIII: *416*

Michelsen, G.A., XXIV: 398, 488

Michiels, Andreas V. (gouverneur van Sumatra's Westkust, 1842), I: 74, 155, 156, 159-167, 175, 176, 178-184, 304, 343, 346, 401, 567n, 568n, 570n, 576n, 577n, 581n; II: 707; IV: 781n; V: 363; VI: 222, 423; VIII: 101n, 102n, 103n, 104n, 105n, 133n, 134-141+n, *141*, *142*, *144*, 145, *149*, *153*, 193n, 213+n, 246+n, 259, 279, 283, 289n-291n, 293n, 295-297n, 300n, 307n, 312n, 314, 328, 329n, 330, 331n, 339+n, 341n, 342n, 347n, 349n, 353, 383, 393-396+n, 398-400+n, 402, 403n, 409-412+n, 418-424, *424*, 426, 428, 431, 433, 435, 440, 446-448, 450, 549n, *621*, *630*, *631*, *632*, 642n, 694b, 696n; IX: *155*, *189*, *287*, 293n, *594*+n, *612*, 699n; XIII: 171-174, 186, 198; XV: *346-350*, 648; XVIII: 236, 261; XXIII: *179*, 459; XXIV: 340

Michiels, Aug., XVI: *664*; XVII: *187*

Michiels, J., XI: 208

Middelaar, VIII: 698n

Middelburgsche courant (periodiek), X: *504*+n, *511*, *543*, 731n; XVII: 343a, 348, 492, 684n, 692a, 719n, 729a; XIX: 196n, 244a+n, 249a, *262*, *294*, 393a, 454, 525n, 618n, 740n, 759a; XX: 296n, 314n, 325a, 349a, 353, 362, *418*; XXI: 21n, 127n, 129a, *149*, 151, 176, *183*, 184, 813n; XXII: 31a, *58*, *70*+n, *71*, 80, 85, 102, 321, 431n; XXIII: *243*, *428*, 507+n; XXIV:

90, 100a, 197, 229; XXV: 216a, 233a
Mieling, IX: *253*, *261*, *262*
Mieling, C.W., IX: *261*
Mientje (van der Hucht?), VIII: *503*, *609*, *625*; IX: *287*
Mieris, Frans van, XVIII: 455n
Mignet, François A.M., XXIII: 697+n
Histoire de la révolution française depuis 1789 jusqu'en 1814, XXIII: 697+n
Miguel de Bragança, koning van Portugal, XI: *751*
Milaan, Tine's dokter te, XII: 59, 60, 267, 442
Milchling, von, XII: *353*
Militär Wochenblatt (periodiek), XII: *485*
Mill, John S., II: 292, 787n; IV: 356, 418, 447, 787n; V: 205, 320, 749n; VI: 136, 137, 154-156, 166, 378, 695, 729, 801n; VII: 40, 153, 225, 288, 307, 334, 418, 457, 532, 576, 591; XV: *189*+n, *205*, *212*, 231, 533; XVI: *299*, 310, *337*, *338*, 339, 393, *700*, *701*; XVII: 133, 275, 276; XVIII: *45*; XXIII: *704*+n; XXIV: 73+n
Principles of political economy, IV: 787n; V: 749n; VI: 801n
System of logic, a; ratiocinerative and inductive, XXIII: 703n
Millard, J., XV: 209
Millaud, Moïse, XV: *39*+n; XVI: *190*
Miller, XIII: *40*
Millie-Christine (de tweehoofdige nachtegaal), XVIII: 200
Millies, Henricus C., XI: 541
Millord, Ed., XIII: 458
Miltiades, VI: 193, 794n; VII: 72, 769n; XII: *29*
Milton, John, V: 757n; VII: 365; XVI: 102
Paradise lost, XVI: 102
Mina, XI: *321*
Mina (nichtje), XXI: *162*+n
Mina (vrouw van Siddin of Castor), VIII: 103n; IX: *613*
Minckwitz, J., XVII: 322
Minden, J.R. van (zie ook onder ps.: Salomo), XXI: 645n
Minerva, algemeen Nederlands studenten weekblad (periodiek), XIX: 98a, 163a, 214a, 218a, 263a, 311, 347a, 383a, 692a, 693a; XX: 42a, 232a, 259a; XXI: 89a, 219a, 226a, 752
Mingaud, François, II: 679
Minkman, J. (uitgever te Arnhem), XX: 569
Minnaert, Gilles D., XVIII: 676
Minthrop, XIX: 569
Mioulet, XII: 375; XIII: 131
Miquel, Johannes von, XII: *278*; XIII: *486*
Mir Hassan, XV: 647
Mirabeau, Honoré G. Riqueti, graaf de, III: 97, 563, 612n; IV: 419; V: 387, 743n, 749n; X: *147*, 241, *530*; XI: *125*; XII: *488*; XIV: *94*, 334; XVI: 405; XIX: *270*; XX: 272, 411
Choix de lettres de Mirabeau à Sophie, XX: 272, 411
Mirandolle, L.J.F., XIII: *675*, *677*; XIV: 375, 513
Mirecourt, Eugène de (ps. van: Jacquot, Eugène), IV: 217, 781n
Miska, IX: 429, 430, 435
Mispelblom Beijer, Julius D., VIII: 68n, 415n, *622*, *654*, 694b, 704n; XIII: *237*
Mitchell, Logan, III: 229

Mitkiewicz, César L.N., XI: 411n, *445*, 482+n, 493, *646*, 797b; XII: *65*+n; XVII: *42*, 711, *716*; XVIII: 22n, *75*, 79, *334*, 550; XXV: *135*+n
Mittel-Rheinische Zeitung (periodiek), XI: *729*; XII: *353*, *354*, *735*; XIII: *150*, *467*
Mittnacht, Herman von, XIII: *27*, *28*, *89*, *441-443*
Modderman, Anthony E.J., II: 188; XV: 778; XVI: *292*; XVII: *159*, *187*; XX: 529n, 547+n, *574*+n; XXI: *73*, 113, 119, 188, *324*, *514*+n; XXII: *642*; XXIII: *52*+n, *702*+n, *707*+n
Moeda, datoe, VIII: 278
Moedaiem, IX: *574*
Moedayam, IX: *574*, *576*
Moedin, IX: *252*
Moekain, IX: 555
Moekatir, IX: 554
Moekaijad, IX: *574*
Moeksar, IX: 557
Moektar, II: 128; IX: 553
Moelana, IX: 553
Moenah, njai, IX: *576*
Moens, Anthony, VI: 390, 795n; XIV: 610+n; XVI: *292*, *733*; XVII: *119-121*; XXIII: *34*+n, *150*+n
Moens, Petronella, III: 281, 612n; XVIII: *197*
Moentot (mandoer Tjiprauw), IX: 423, 424
Moerkerken, Pieter H. van, IV: 703
Moerman Jzn., C., XX: 38a, 41, 51-54, 60a, 62
Moersa (dessahoofd Tjipoendaij), IX: 420, 423, 425
Moersatie, njai, IX: 452, 453, 454
Moersaya, IX: 557
Moersia, IX: 557
Moerssid, II: 127; IX: 552, 554
Moertaissah, IX: 452, 453, 454
Moestadjar (mandoer Tjilangkahan), IX: 423, 425
Moestapa (loerah Rahong), IX: 560
Moetaha, hadji, IX: 433
Moetaijsah: Moertaissah
Moetasser, IX: *574*
Moetassi, II: 128; IX: 553
Moetjens, Adriaen (uitgever te Den Haag), XVIII: *607*
Moetot (mandoer Tjigangé), IX: 420, 423, 425, 432
Mogh, IX: *239*
Mogk (zie ook Mogh), XVII: *180*
Mögling, Theodor, XII: *201*
Mohammed, sultan van Siloe, IX: 212n
Mohammed Achmed (de Maghdi), XXIII: 287n
Mohl, XII: *651*
Mohl, von, XIII: *148*
Mohr, Eduard, XVIII: *525*
Mohr, M.L.F., XVIII: *662*; XIX: *119*, *120*, *131*, *230*
Mol, Hendrik, VIII: 676
Mol van Otterloo, Theodoor de, XIV: *402*+n, 433; XV: 43, 96n; XXI: 286
Moleschott, Jacob, III: 99, 100, 230, 612n; XI: *268*, 701; XIX: 478, 544+n, 547, *717*, 720, *724*; XXII: 702+n; XXIV: 166+n
Molière (ps. van: Poquelin, Jean Baptiste), I: 137, 337, 563n, 579n; II: 90-92, 664, 787n; III: 144, 544, 598n, 611n, 612n, 614n, 623n; IV: 46, 519, 553, 781n; V: 205, 243, 360, 589,

743n, 744n, 749n, 751n; VI: 120, 125, 136, 137, 368, 405, 785n, 790n, 791n, 800n; VII: 456, 457, 471, 738, 770n; X: *46*; XIV: 130n, *324*+n, *530*, 667n; XV: 24, *161*, 367, *393*, 503, 504, 514, *671*, *685*; XVI: *243*, 401, *419*; XVII: *107*, *334*, 644, 652, 739; XVIII: *150*+n, 325n, *382*, *521*, *522*, 676, 759n; XIX: *174*, 251, 252, *648*, *649*, 837n; XX: *205*, 342, 406, 555n; XXI: 757n; XXIII: 236n, 268, *364*, *589*; XXIV: 153n; XXV: *20*, 132n

Amour médecin, l', V: 744n, 751n; VI: 791n

Avare, l', XVIII: *521*

Bourgeois gentilhomme, le, II: 787n; XVI: 401

Don Juan, II: 787n; XV: 514

Femmes savantes, les, I: 563n; V: 743n; VII: 471; XVIII: 144n; XXIV: 153n

George Dandin, III: 598n; XIX: 837n; XX: 555n; XXIII: 236n; XXV: 132n

Malade imaginaire, le, III: 144, 611n

Médicin malgré lui, le, VI: 136, 800n

Misanthrope, le, VI: 405; VII: 770n; XV: 514; XVIII: *521*, *522*

Précieuses ridicules, les, II: 787n; VII: 471

Sganarelle, I: 563n; V: 743n

Tartuffe, I: 579n; II: 787n; III: 544, 614n, 623n; VI: 785n, 790n; X: *46*; XIV: 130n, 667n; XIV: *324*+n; XV: 367, 504, 514; XVI: *149*; XVII: *74*, 652; XVIII: *521*, *522*; XXI: *582*, 757n

Moll, XII: *593*

Moll, Robert, XVI: 423

Möller, von, XI: *716*, *717*, *733*, *744*; XII: *134*; XIII: *367*

Moltke, Helmut, graaf von, IV: 46, 95, 484, 485, 665, 781n; V: 565, 749n; XII: *29*, *40*, *45*, *310*; XIII: *50*, *95*, *117*; XV: 544+n; XVII: 313; XVIII: 687; XXIV: 445

Moltzer, Henri E., XII: 376, *389*; XIX: *399*+n

Moltzer, Jacob P., XIV: 488a+n, 508a+n, 522a, *528*+n, *530*+n, *521*, 532a, 533

Molukken, gouverneur der (1851): Visser, C.M.

Mombie, besaar van, IX: *68*

Momman (?), IX: *279*

Monatshefte für Literatur, XXIV: 412

Monchy, M.F. de, XVIII: 427

Monchy, Rudolf A. de, XX: *571*+n; XXI: 806

Monde, le (periodiek), XII: *201*

Money, J.W.B., II: 70, 71, 74, 82, 125, 201, 213, 511, 690, 711, 787n; V: 420, 749n; XII: 744; XIII: 571; XXIV: 322

Java, or how to manage a colony, II: 70, 74, 82, 201, 711, 787n; V: 749n; XII: 744

Monica, heilige, II: 443

Moniteur belge, le (periodiek), XII: *435*

Moniteur de l'armée (periodiek), XIII: *49*

Moniteur des intérêts belges (periodiek), XIV: 298

Moniteur universel, le (periodiek), XII: *419*; XXII: *474*+n

Monnier, Claude F., markies de, XX: 272
Montaigne, Michel E., seigneur de, III: 229, 612n; VII: 61; XVI: 603; XVII: 666; XXIII: 488+n
Essais, XXIII: 483n
Montebello, Jean Lannes, hertog van, II: 428, 433, XIII: 321n
Montépin, Xavier A. de, III: 298, 613n; XX: *129*+n; XXII: *481*+n; XXIII: *688*+n
Koning der eeuw, de (vert.), XX: 124n; XXIII: 155n
Montes, Trijntje, VIII: 30
Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, II: 197, 787n; IV: 508, 529, 773n; V: 12, 750n; VI: 189, 795n; VIII: *365*, *366*; IX: *164*, *165*; XVI: *72*; XX: 277; XXIV: 533
Esprit des lois, l', II: 787n
Lettres persanes, II: 787n
Montez, Lola, V: 61, 113, 749n; VI: 793n; IX: *280*
Montezuma, koning der Azteken, III: 233, 613n; V: 60, 739n; X: *163*; XI: *175*, 797b; XXIII: *370*+n
Monthyon: Montyon, Jean B.A.A., baron de
Montigny, XII: 97
Montigny, Gustave Lemoine, XIV: *583*
Montluc, Adrien de; prins de Chanbannais, graaf de Cramail, III: 596n
Comédie des proverbes, la, III: 596n
Montoft, XIV: 536
Montpensier, Antoine M.P. d'Orléans, hertog van, III: 181, 613n
Montry, Albert de, V: 344, 345, 372, 383
Montyon, Jean B.A. Auget, baron de, XI: *679*; XVII: 688; XVIII: *593*; XIX: 676n; XXIII: *528*; XXV: 111n
Mony: Money, J.W.B.
Moody, D.L., XVIII: 265
Moonen, Arnold, VI: 677; XV: *726*
Moonen, Jet van, XIX: 578; XX: 340
Moor, Louis B.J., XI: 436; XVII: 103
Moore, John, XII: *435*, *618*
Moore, Thomas, II: 648, 649, 787n; VII: 399, 770n; XIX: 786
«Peri en paradijs» («Paradise and the Peri»), II: 648, 651
Moot, H., XIX: *411*
Mooij jr., Cornelis de (Keesje), IX: *38*+n, *286*, 699b; X: *346*+n, 742n; XIX: *637*+n; XX: 593n; XXII: *336*+n, *414-416*
Mooij sr., Cornelis de, IX: *38*; X: *346*; XIX: *636*+n, *637*; XX: *223*; XXII: *336*
Mora, XIV: 45
Moraux, Ephraim D.L., IX: 52n, *76*
Morgen Zeitung: *Hessische Morgen Zeitung* (periodiek)
Morin, Pierre A., XI: 436; XXI: 806
Moris and sons, X: 531
Moritz, XIX: *411*
Morning journal (periodiek), XXIV: 413
Morning post (periodiek), XXIV: 413
Morny, Charles A.L.J. hertog de, XX: *562*
Morphy, Paul, III: 165; XXIII: 744+n

Skizze aus der Schachwelt, XXIII: 744
Morpurgo, M.J., XXII: 291
Morriën, Henri, XI: 436
Möser, Heinrich, XXI: 299; XXIII: *445*, 607
Moser, J.A., VIII: *317*+n
Möser, Johann, XXI: 299; XXIV: 262
Mossel, Jacob (G.G., 1750-'61), VIII: 691n; IX: 318n
Mosselmans, A.W., IX: 314, 316
Mosselmans, Balduines C.J., XV: *245*; XVI: *292*; XVIII: *234*+n; XXIII: *60*+n
Motley, John L., III: 406, 407, 613n; VII: 225; XII: 679; XIX: 165
Opkomst van de Nederlandsche republiek, de (*The rise of the Dutch republic*), XIX: 165
Mottu (zie ook: Wegner & Mottu), XVI: 554, 560; XVII: 675, *716*, 718
Moufang, XII: *661*
Moulijn, XIV: 35
Mouset, T. (ps. van: Korteweg, Bastiaan P.), XVII: 796n; XVIII: 387+n, 431
Moustier, Léonel, markies de, XII: *545*
Mozart, Wolfgang A., I: 559n; V: 614, 737n, 754n; VI: 423, 435, 437, 438, 786n, 802n; VII: 768n; XVI: 182; XXII: 584, 585
Don Giovanni, V: 737n, 754n; XV: 514
Figaros Hochzeit (*La nozze di Figaro*, opera), VI: 438, 786n
Zauberflöte, die (opera), VI: 397, 802n; VII: 714, 768n
Mozer (Möser, Justus), IV: 29
Mucius: Scaevola (Gaius Mucius Cordus)
Mueler, XIX: *708*
Mühler, Heinrich von, XII: *73*; XIII: *148*, *159*, *233*+n, *285*, *331*, *386*
«Wir kommen so eben aus 'm Wirtzhaus», XIII: *233*, *331*
Muhlert, E.H.H., IX: *269*
Muhlhäusser, XII: *639*
Mulder II (uitgeverij te Amsterdam), XXIV: 600
Mulder, A.W., XXII: 140
Mulder, F.P.J., II: 417; X: *614*+n, 678, 733n; XI: *41*, *47*, 379, 480, 483, 670; XXIV: 459
-samen met Cornelis de Gavere: *Opmerkingen en gedachten over zaken van algemeen belang*, II: 417; X: *614*+n, 678, 733n; XI: *41*, 47n, 56
Mulder, G., XXIV: 669
Mulder, H., XXIV: *628*
Mulder, J.G., XIV: 467
Mulder, Lodewijk, XI: 770n; XX: 570n; XXI: *138*, 238n
Kiesvereeniging te Stellendam, de, XX: *572*+n; XXI: *138*, *239*+n
Mulder, Louis, XXII: *432*+n
Mulken, van (de kunstlievende generaal), II: 708
Muller, XXII: 276
Müller, XIII: *95*
Muller, burgemeester van Mainz (1866), XI: *641*, *691*, *695*, *713*
Muller (kamerlid), XXI: *632*
Muller (senator van Frankfurt), XI: *697*, *708*; XII: *655*, *664*, *725*; XIII: *114*
Muller, gebr. (boekhandel te 's-Hertogenbosch), XIX: 388, 754; XXI: 108

Muller, von, XII: *357*; XIII: *422*
Muller, Frederik (boekhandelaar te Amsterdam), XIV: *632*+n; XVII: 798n; XXI: 702
Müller, G.M.F. (uitgever te Berlijn), I: 567n; XXIV: 412
Muller, H.M.: Muller, Hendrik C.
Muller, Hendrik C., XXI: 650; XXII: 376+n, 421, 476+n, *492*+n, 500-502, 506+n, 515n, 528, 540, 541, 542a, 544, 545, *548*+n, 563, *633*+n, *688*, *689*, *698*+n, 722, 728, *745*, 787b; XXIII: 19n, 21n, *115*+n, 117n, 128-130+n, 232n, *262*+n, 264, *271*, *329*, 534-536n, *560*, *562*, 632a, 637+n, *655*+n, *678*, 739, 765a, 768, 775b; XXIV: 21n, 51, 167, 281a, 283, 295, 372, 374, 380, 417, 418, 421+n, 470, 740b; XXV: 223n
Wachter, wat is er van den nacht?, XXV: 223-224
Woord over Multatuli, een, XXII: *492*+n, 505, 509, 528, 540, 542, 631n
Muller, *zoon van H.C.*, XXIII: *568*, 762; XXIV: 35, 39, *40*, 43, 57
Müller, Max, VI: 683-685, 795n; XXV: 51+n
Muller, Pieter N., XIV: 465, 466; XVI: 562
Muller-de Grauw, Gertrude H.C., XXIII: 232n, *237*, *329*, *568*, 635, 762; XXIV: 39, 40, 43, 57
Mulock Houwer, Jan, XIX: *447*
Mulock Houwer, M.C. (Kees), XIX: *249*, *411*
Mulock Houwer, Maria J., XIX: 377
Mulock Houwer, Willem H. (griffier Raad van Justitie te Padang), VIII: 403; XIX: 182n, 974n; XXIV: 502
Mulock Houwer-Hoogenboom, Kee, XIX: 376, 377; XXV: *149*
Mulock Houwer-Syriër, Elizabeth L., XVIII: *732*+n; XIX: *197*, *203*, *213*, *242*, *248*, *390*, *447*, *752*, 974b; XX: 306n; XXI: *562*+n; XXIV: 502
Multafero (ps. van: Antoine A.T. Visscher), XII: *438*
Multapatior (ps. van: Philipona, L.P.), IV: 720, 781n
Multatuli (ps. van Eduard Douwes Dekker)
Aan de lezers mijner Ideën, XI: *444*, *449*, *450*; XVIII: *334*;
«Aan de redactie» (zie ook: *Aan de stemgerechtigden in het kiesdistrikt Tiel*), X: *720*, 723n
Aan de stemgeregtigden in het kiesdistrict Tiel (zie ook: *Indrukken van den dag, no. II*, I: 432-449, 545n; X: 325n, *327*, *329*, 720n, 724n; XIII: 409+n, 650; XXIV: 126n
«Aan de voorzitter van het democratisch congres te Antwerpen», XV: *772*; XVI: 141+n, 264+n, 353+n
Aan het volk van Nederland, II: 482, 491, 660; X: 671n, 726n; XI: *52*+n; XXIV: 626n
«Aan Mejufvr. Caroline Versteegh», VIII: *87*
«Aan mijn moeder», I: 32; III: 427; IX: *119*, *149-151*, *286*+n; XXIV: *521-525*+n
Aan Quintillianus: *Brief aan Quintillianus*
«Adversaria» («Mengelwerk»), XXI: 23n, *172*, *235*

«Afscheid aan Natal»: «Vaarwel aan Natal»
Aleid (*Deugdjes, blijspel*), VII: 683-734, 760n; XV: *393*, 402, *575*, 580, *684*; XVII: *69*, *73*, *75*, 80, 86, 200, *206*, 232n, *237*, *245*, *279*, *284*, *303*, *334*, *361*+n, 428, 489, *748*, *778*, *779*, *788*; XVIII: 22n, 23n, *35*, 37, *42*, *59*, *63*, *96*, 107, 138, *140*, *142*, *146*, *253*, *273*, 291, *324*, *338*, *413*, *496*, *521*, 620, 648; XIX: 252; XXV: *142*
«Almanak, spreuken en gezegden uit Multatuli's werken» («sprokkelingen»), XVII: 57, *66*, *84*, *89*, *90*, 92, 93, 111, *141*, *142*, 154, 155
«Banjir»: *Wijs mij de plaats waar ik gezaaid heb*
«Barbertje», I: 14, 552n; VI: 266; X: *89*, *101*; XII: 142, 240, 314; XIII: 558+n; XVII: *754*
Bloemlezing (1865), I: 515n; III: 589n; XI: 251n, *299*, *301*, 420n, 498, 499, 501, 504, 506-509+n, *510*, *512*+n, 513n, 515+n, 519, 523, 544, 553, 560, *576*, *585*, *664*, 671, *675*; XII: *66*, 132, *394*, *395*, *398*, *453*; XIV: *149*, 171, 257, 675n; XVI: *427*, *428*; XVII: 155, *214*, 693; XVIII: *224*+n, *350*; XXIV: 126, 334, *627*+n, 628n
Bloemlezing door Heloïze, XVII: 93, *142*, 154, 155, *158*; XVIII: 10n, 176n, 178n, 207, *224*, *225*, 246, *253*, 290, 299, 320, *331*, 335, 339, *350-352*, *354*, 357n, *360*, *363*+n, *368*, *385*, *426*, 432n, *434*, *435*, *437*, 449n, 452+n, *453*, 466-468+n, *471*, 472+n, 474, 475+n, *478*, 479+n, 480, 483-488+n, *493*, *497*, 499, *502*+n, *503*, *508*, 513, 514, 522+n, *524*, 531+n, 532+n, *537*, *540*, *541*, *542*, *544*, 550, 552+n, *553*, *554*, 567, *571*, *575*, 576, 584, *616*, 617, 618, 623, 629, 634+n, *636*, *638*, *641*, 647, *651*, 671+n, 673, 675, *677*+n, 679, 680n, 683n, 685n, 688n, 689n, 690n, 695n, 703n, 721; XIX: 32, *138*, 377, 517n, 529, *645*, *741*, 742, 743, *764*, *835*, 896, 963; XX: *475*, 504, 577; XXIII: 90, 376, 505, 729; XXIV: 327, 141n, 164n
Brief aan de kiezers te Amsterdam, omtrent de keuze van een afgevaardigde (zie ook: *Indrukken van den dag, no. II*), I: 445; II: 169; X: *164*+n, *169*, *170-173*, 723n
Brief aan de weleerwaarden heer W. Francken Azn., I: 377-390, 541n; II: 29, 163, 698; IV: 144, 433, 728n; V: 311; X: *280*, *282*+n, *284*, 292, *300*, *301*, 724n; XI: *186*, 497, 504; XII: *199*; XIV: 257; XVII: 655; XVIII: 311n
Brief aan den gouverneur-generaal in ruste (zie ook: *Indrukken van den dag, no I*), I: 369, 373, 391-429, 454, 543n; II: 133, 189, 192-194, 277, 294, 295; III: 331, 354; V: 406, 472; VI: 324, 333, 345, 384; IX: 243n, 471n; X: 14n, 15n, 16n, 20n, *58*, *77*, 104, *109*, 132, 139+n, *141*, *175*+n, 177, *197*, *251*, *252*, *282*, 323n, *398*, *514*, 523, 724n, 732n; XI: 497, 501, 504, 563; XII: *510*, *523*; XIV: 257, *327*, *367*+n; XVI: *521*; XVII: 655; XVIII: 312+n; XXI: *604*, *605*, *612*, 635, 636, 772
Brief aan Mevr. de Wed. P. geb. baronesse van D. te Zwol, III: 43-

74, 381, 572n; VII: 505; XI: 78n, *239*+n, 292, 294, *299*, *304*, *311*, *368*, 373, 374, 384, 453, 466, 474, *484*, 544, 560; XII: 103, 132, *199*; XIV: 171, 257; XV: 620; XVIII: 739; XXI: 93; XXII: 223, 507; XXIII: 767
Brief aan Quintillianus, II: 299-306, 748n; X: *584*+n, *588*, 726n
Brief van Multatuli aan den koning over de openingsrede, I: 302, 342; II: 288, 290; III: 446; V: 465, 679-683, 728n; VI: 215-218, 220, 221, 380, 757n; XV: 31n, 345n, *353*+n, 354, *356*, *358*, 361, *362*, 365+n, *370*+n, 371, 416+n, 421, *436*, 442, *443*a, 488, 643, 646, 665, 715, 719, *731*, 732, 733, *745*, 756, 761, *773*; XVI: 82, 90, 99n, 398, 399, *534*, 604; XVII: 326, *334*, *341*, 655, *688*+n; XVIII: 686; XXI: *538*, *631*; XXII: *462*+n, 626; XXIII: *164*, *178*, *703*; XXIV: 157, 181, 225; XXV: *132*+n
«Brieven aan Fancy»: *Minnebrieven*
«Brieven, medegedeeld door Multatuli, I»: *Brief aan de gouverneur-generaal in ruste*
Bruid daarboven, de (*De eerlooze*; *De hemelbruid*), I: 310, 344, 554n; III: 365, 427, 428, 439, 447-559, 567n, 582n, 583n; IV: 97; IV: 378; V: 666; VI: 120, 159, 220, 235, 334, 346; VII: 255; VIII: 297n, *454*, *621*, *649*; IX: *156*, *183*, *184*, *230-234*+n, *288*, *289*, *300*; X: 19n, 37n, *47*, *49*+n, *50*, *51*, *53*, *55*, *56*, *57*, *58*, *59*, *60*, *61*, *62*, 66+n, *70*, *73*, *74*, *77*, *78*, *80*, *83*, *88*, *95*, *98*, *99*, *100*, 104, 132, 133, 186, *300*+n, 309n, *310*, *311*, 595+n, 744n; XI: 253n, 370n, *394*, 395+n, *400*, 406-414+n, 418n, 419n, 425, 427-432+n, *433*, *434*, 435n, 436+n, 439, 442, 443, 449, *450*, *458*, 460, 462-464, 466-475+n, 479+n, 480n, 506, 515, 544, 560, *571*, 593; XII: 78, 103, 132, *165*; XIII: 217, 274; XIV: *142*, 170, 257, 675n, 676n; XV: 79, *82*, *83*, 84n, 89, *90*, *91*, 104, *105*, *106*, 108, 109, *110*, 116, *117*, *118*, 124, 125, *126*, *129*, *130*, 131, *132*, *134*, *135*, *143*, 169, *171*, *172*, 180+n, *196*, *203*, *222*, 228, 243+n, *255*, 264, 321, *334*, *335*, *354*, *356*, *358*, 366, 395, 402, 414+n, 421, *433*, 441, 442, 448, 452, 544, *554*, 659, 661, 721, 722; XVI: 225-231+n, 236, *243*, 276, 361+n, 373+n, 385n, 386, 398, 399, 444; XVII: 61, *84*, *91*, 94, *386*, *387*, 390, 399, 473, 508, 521, *536*, 564+n, *597*, 608, 613+n, 614; XVIII: 22n, *54*, *96*, 193n, *335*, 361, *490*, 514, 523, 550, *562*, *651*; XIX: 32, *648*, 962; XX: *304*, 367+n, 405+n, 441, 504, 577; XXI: *320*, *349*; XXIII: 90, *159*; XXIV: 73, 96, 100, 126, 327, 383, *536*, 588, 616-621+n, 739n, 740n; XXV: *26*, *33*
«Causerieën», IV: 101-306, 725n, 726n; VIII: 42n, 67n; XIII: 293n, 295n, 296n, 298n, 423n, 452n, 477n, 490n, 503n, 509n, 516, 528n, 538n, 543n, 547n, 572n, 574n, 585n, 593n, 598n, 608n, *619*+n, *620*, 624n, 635n, 637n, 654n, 658n, *671*a+n, 675n, 694n, 701n, *706*, *708*+n, 709n, 713n; XIV: 21n, 38n, 40n, 48n, 50n, 66n, 299, *357*
«Ce fanfaron du mal...», XIV: *389*

«Circulaire aan zyne excellentie den minister van binnenlandse zaken», XVI: *146*, *149*, *150*, 155n, *156*, *157*, *159*, 167, *170*+n, *176*, 208, 254, 274+n, *362*+n; XXV: 42n, *57*, *227*+n
«Daar is een kracht uit hoger...», VIII: 297n
«Dagboek», VIII: *466*, *467*; IX: *148*, *183*; XX: 181n
«Deugdjes»: *Aleid* (blijspel)
«Divigatiën over zeker soort van liberalismus», IV: 587; V: 309, 325-383, 583, 645, 689n, 714n; VIII: 40n, 45; XIV: 9n, 15n, 22n, 23n, 74, *96*, *115*, *121*, *126-129*, *135*, *137-139*, *147*+n, 168n, 173n, *254*, *261*, *275*, *283*, 298, *324*, *356*, 376, *564*; XV: *283*+n
«Dramatische fragmenten»: *Vorstenschool*
Duizend-en-eenige hoofdstukken over specialiteiten, I: 354, 356, 375; II: 668, 687, 690, 700, 701, 703; III: 396, 403, 409, 417, 419, 424, 430, 444; IV: 576, 597, 665, 689, 715, 723n; V: 31, 307, 311, 481-677, 687n, 689n, 725n, 726n; VI: 132, 136, 137, 159, 267, 268, 315-317, 328, 345, 379, 385, 446, 697; VII: 20, 70, 225, 346, 679, 680; XIV: 9n, 15n, 22n, 142n, 144n, 264, 303-305n, *341*, *345*, *346*, *355*, *358*, *359*, *365*, *372*+n, *395*, 411n, 493n, *502*, 508n, *522*, *528*, 529n, *531*, *542*, *548*, *549*, *552-554*, *556-558*, 559, 563, *564*, *567*, *573*, *596*, 612, *629*, *630*, *637*, *645*, *646*, *649*, *669*, 682n; XV: 20+n, *134*, *136*, *177*, *283*, *431*, 473, 478, *492*; XVI: *79*, *286*, *289*, *316*, *320*, *321*, *338*, 506, *627*; XVII: *77*, 156, *161*, *174*+n, 202, 229n, 232n, *245*, *246*, *251*, *258*, *395*, *747*, *748*, *750*; XVIII: 23n, *32-34*+n, *37*, *39*, 47+n, 48, *63*, *94*, *96*, 107, 112+n, *140*, *142*, 208, *225*, *250*, 268+n, 279, *293*, *294*, *324*, *334*, *337*, *437*, *465*, 468, 473, 474, 494, *496*, *497*, *541*, 718, 728, *735*; XIX: 26n, *107*, *152*, *399*, *421*, *587*, *593*, *594*, 598, 599, *604*, *614*, 617, *620*, *621*, *633-635*, *643*, *644*, *652*, *659*, *662*, *680*, *706*, 735n, *741*, *744-746*, 785n, 793, 864, 936, 937; XX: 173n, *385*, *502*; XXI: 19n, 27n, *363*, *368*, 446, *489*, *496*, *500*, *505-507*, *509*, *514*, *767*; XXII: 33, 627, *729*; XXIII: 27, 49, 289, 648, 730; XXIV: 73, 126, 149, 151, 159, 178, 296, 327, 354+n; XXV: *19-21*+n, *20*, *136*, *143*+n, 157n
Een en ander over Pruisen en Nederland, I: 300, 374; II: 288, 700; III: 385, 390, 431, 436, 533; IV: 7-100, 409, 416, 460, 724n; V: 31, 465, 643, 644, 676; VI: 159, 198, 242, 345, 468; VII: 336; XII: 17n, 18n, 19n, *25*, *26*, *32*, 34, 35, *36*, 42, *53*, *65*, *68*, *69*, 104, *138*, *139*, *165*, *166*, *169*, 178, *183*, *191*, *199*, 262, *394*, *396*, 399, *410*, *436*, *513*, *534*, 556, 703, 796n; XIII: 214+n, 274, *543*; XIV: 66, 74n, *112*, *113*, *151*, 374n, 597, *637*, 640, 677n; XV: *252*, 552n, *776*; XVI: *100*, 398, 399, 444, *533*; XVII: *77*+n, 93, 295n; XVIII: 207, *217*, *334*, 361, 514, 550, 676, 680; XIX: *151*, *152*, 579, 580, 596, *616*, 617, 630n, *741*, 742, 864; XX: 21n, 63, *64*, 67, 79, *81*, 83, *86*, 142, 153+n, *157*, 504, 577; XXI:

496, *617*, *618*, 739; XXII: *468*+n, *548*, 580, 592; XXIII: *88*, 90, *151*, *239*, 636, 729; XXIV: 73, 96, 126, 149, 151, 172, 273, 327, 635+n; XXV: 25n, 220
«Eerloze, de»: *De bruid daarboven*
«Extempore onder een bittertje»: «Toespraakje aan Gijs»
«Fancy», II: 12, 117, 171, 177, 661, 732n, 749n; X: 181n, *211*+n, *213*, *216*, *218*, *221*+n, *236*, 243, *251*, *433*, *482*, 519, 540n, *544*+n, 545; XI: 24n, 29, *36*+n, 76n, 208+n; XV: 674; XXII: 344; XXIV: *597*
«Franse rymen», III: 561-563, 589n; XVI: *427*
«Ge vraagt me bij 't scheiden van deze oorden», I: 109; V: 26; VIII: 416n; IX: *197-199*; XXIV: *525-526*+n
Gebed van den onwetende, het, I: 473-478, 557n; II: 21, 161, 681, 732n; IV: 360; X: 377n, *402*, 413n, *425*+n, *426*, 428n, *433*, *460*, *469*, *478*, *483*, *556*, 725n, 737n; XI: *90*, 91, 143, 306n, 502, 504, 544, 560; XII: 132, 214n; XIII: 286-290+n, *361*, 722n; XIV: 257, 460; XV: 418; XVI: 279, 444, 447; XVII: 170n, 655, 686; XVIII: 312, 455, 581+n, 672; XIX: *189*, 896; XXI: 120, *424*+n; XXII: 181; XXIII: 137-139, 172, 600; XXIV: 98, 178, 191, 209, 577+n, 578, 588; XXV: 198
Geloofsbelijdenis, I: 7-9, 390, 515n, 557n, 566n; II: 332; III: 358; X: *82*+n, *84*, *94*, *98*+n, *99*, *117*, *214*, *587*+n, 723n; XI: 500, 501, 504; XIV: 257; XVII: 655; XIX: *339*, *645*
«Gelukkige Hans, de», XXIV: 505-514+n
«Golgotasprookje»: «Kruissprookje»
«Grafschriften op Thorbecke», VI: 179-196, 198, 228, 270; VII: 526; XV: 31n, *370*, *373*, *375*, 376, *378-383*, 384, 385, *387*, 392, 395, *397*, *415*, 422, 512, 535, 536, 550n, 564, *575*, 720, 721; XVI: 51; XVIII: 262, 427, 443
«Gij vraagt waarom toch de oceaan...», IX: *129-131*
«Hector» (treurspel), VIII: 41n; IX: *147-148*; XI: *200*
«Hemelbruid, de»: *De bruid daarboven*
Herdrukken, I: 387, 515n, 541n, 543n, 547n, 548n; II: 727; III: 357, 568n, 570n, 588n; IV: 144; V: 367; XI: 477, 504-506, 510, 543, 560; XII: *66*, 103, 132, *165*, *169*, *199*+n, *396*, *453*, *521*; XIII: 274, 696; XIV: 36, 171, 257, 597, 603; XXIV: 126
Ideën (algemeen), II: 261, 263, 283, 290, 297, 316, 327, 366, 406, 410, 415-417, 423, 426, 427, 434, 438, 480, 485, 487, 492, 503, 508, 511, 649, 653, 654, 666, 670, 672, 678, 697, 725; III: 95, 140, 144, 162, 232, 350-353, 355, 362, 374; IV: 115, 160, 216, 236, 267, 277, 290, 373, 466, 489, 490, 511, 578, 592, 678, 714, 736n, 737n; V: 287, 306, 309, 322, 328, 367, 379, 543, 554, 570, 592, 640, 645, 667; VI: 11, 112, 115, 144, 153, 159, 192, 219, 230, 308, 309, 325, 327, 329, 336, 345, 362, 373, 447, 690, 707, 738, 745; VII: 224, 289; VIII: 684n; IX: 268n, 471n; XI:

207, 341, *348*, 358, *360*, 375, 376, *379*, *380*, 395, 399n, 405n, 407, 408, 412n, 418n, 423, 433, *445*, *450*, 454, *456*, *458*, *459*, 477, *485*, 507, 543, 564, 567, 575, *576*, *581*, *585*, 592, 595, *647*, 671+n, 701; XII: *66*, *79*, 96–98, 144, *159*, *164*, *165*, *169*, *172*, 180, *198*, 209+n, 262, 335, *396*, *436*, *453*, *634*; XIII: 222, 453, 454, 646, *648*, 652, *655*, *656*, *679*, 696, *705*; XIV: 9n, 16n, 34, 36, *86*, *103*, *106–108*, 131, 239, *252*, 255, 256, 257, 305n, *323*, *326*, 334, *342*, *343*, *346*, 376, 377, *388*, 391, *405*, 432, 445, 446, 470, 480, 481, *493*, *502*, 514, *555*, *558*, *571*, *581*, 596, 597, 602–604, *606*, 608, 610–612, *614*, *620*, 623, 628, *633*, *634*, 640, *643*, *648*, *654*, *658*, *663*; XV: *39*, *58*, 78, *83*, 84, 89, *90*, *91*, *95*, 99, 104, *106*, *130*, 132, *134*, *143*, 145, 146, *152–155*, 167, 169, 170, *172*, *174*, *177*, 179, 181, 185, *186*, *203*, *205*, *210*, *212*, 219, *221*, *222*, 228, *264*, *308*, 326, *334*, *339*, 354, *358*, *369*, 372, *373*, *374*, *379*, *387*, 391, 394, 395, *427*, 442, 451, *454*+n, *484*, 521, *522*, 533, 541, 542, 560, 580, *583*, *610*, 614–618, 620, 653, *709*, 720, 721, *731*, 749, 753–756, *757*, *759*, 765, 766, 768, 779, 783, 786; XVI: *25*, 28, 34, 49, *53*, 74n, 75, 76, *93*, 110–113, *121*, *138–140*, *145*, *146*, *156*, *168*, 179, *195*, *206*, *219*, *220*, 247, 257, 261, 263, 275, 277, 284, *286*, *287*, *294*, *298*, 301, 307, 326, *332*, 335, *338*, 341, 344, 345, 371n, 393, 398, 399, *434*, *440*, *442*, 444–446, *457*+n, 459, 460, 463, 467, 468, *480*, 506, 554, 556, 560, 601–610+n, 683, 726, *743*; XVII: 58, 62, 80, *83*, *106–108*, 155, 177, *191*, 207, 212, *213*, *214*, 221, 265, 336, 388, 414, 476, 487, 496, 538, 566, 579, 619, 621, 631, 653, 666, 693, 694, 742; XVIII: 26, 30, 65, 83, 90, 95, 176n, 178n, 194, 199, *250*, 258, 274+n, 299, 314, 315, 319, *334*, *335*, *354*, *364*, *367*, 455, 480, 513–515, 523, 524, 526, 528, 569, 616, 628, 634, 678, 680, 714, 718, 739, 741, 754, 760, *770*; XIX: *65*, *93*, 219, 226, 228, 253, *279*, 283, 284, 299, 309, 327, *339*, 350, 393, *396*, 465, 523, 525, 574, *594*, 695, 759, *764*, 783, 802, 826, 833, 845, 865, 873, 890, 916, 919, 926, 933, 936, 946, 954, 958, 962; XX: 28, 33, 40, 47, 53, 63, *64*, *128*, 169n, *204*, 219, 239, 240, 271, 289, 325, 345, 350, 356, 381, 391, 407, 424, *520*, *527*, *564*, 577; XXI: 93, 115, 187, 224, 227, *324*, *349*, 366, *373*, 411, *489*, *495*, *500*, 504, *506*, *507*, *509*, *518*, 698, 783, 803; XXII: 33, *46*, 65, 66, 76, *93*, 121, 124, 127, 133, 149, 152, 153, 174, 176, 178, 201, 224, 250, 240, 263, 267, 273, 275, 331, 344, 345, 500, 508, *641*, *659*, 713, 714, *755*, 773, 774; XXIII: 27, *52*, *59*, *60*, *64*, *88*, 90, 133, *177*, 224, 226, 249, 267, 283, 285, *322*, 376, 380, 447, 471, 483, 485, 505, 513, 515, 518, 536n, 564, 565, 612n, 666, 673, *678*, 702, 729, *753*, 760, 761, 765–768; XXIV: 73, 81, 86, 87, 96, 98, 100, 102, 106, 115, 126, 138, 145, 149, 151, 157, 159, 160, 162, 171, 178, 180, 181, 183, 184, 190, 192, 209, 213, 224, 238, 286, 288, 296, 297, 326, 330, 334, 335, 339, 344, 346, 360, 371, 375, 389, 392, 412,

432, 441, 447, 459, 497n, *580*+n, 588, *596*, 599, 615, *626*, 627, *709*; XXV: *22*, *46*, *56*, 61, 78, 101, 121, 199, 220
Ideën, eerste bundel, I: 305, 308, 316, 328, 353, 363, 365; II: 296, 307-727, 338, 513, 516, 731n, 749n, 750n; III: 24, 29, 30, 63, 89, 93, 94, 100, 101, 112, 120, 125, 128, 130, 132, 153, 154, 162, 164, 171, 173, 178, 180, 182, 187, 189, 195, 196, 202, 205, 215, 217, 220, 224, 226, 231, 235, 239, 240, 246, 256, 257, 291, 298, 317, 327, 329, 352, 353, 362, 365, 374, 382, 384, 385, 393, 396-399, 402, 413, 415, 416, 426, 429, 436, 441, 534, 613n; IV: 81, 194, 207, 314, 322, 326, 328, 338, 339, 343, 345, 347, 352, 370, 392, 393, 395, 402, 403, 414-416, 423, 424, 437, 441, 453-455, 461, 490, 493, 495, 498, 500, 508, 511, 514, 517, 520, 521, 525, 547, 549, 554, 563, 567, 570, 576, 577, 589, 597, 606, 607, 617, 622, 645, 649, 662, 668, 674, 677-679, 685, 702, 714; V: 121, 215, 301, 315, 317, 351, 506, 526, 543, 554, 555, 574, 607, 608, 623, 628, 641, 643, 649, 650, 661, 662, 670, 671, 676; VI: 9, 112-115, 117, 125, 145, 150, 156, 164, 170, 179, 197, 202, 220, 225, 231, 234, 241, 248, 253, 258, 260, 267-271, 274, 302, 308, 323, 324, 327, 330, 350, 351, 355, 365, 389, 405, 406, 424, 457, 460, 500, 501, 533, 567, 593, 625, 626, 663, 692, 696, 700, 701, 706, 708, 714, 732, 744, 745, 752; VII: 12, 15, 18, 20, 40, 41, 56, 67, 68, 91, 125, 143, 208, 224, 255, 291, 299, 309, 313, 314, 336, 355, 417, 418, 429, 442, 445, 521, 524, 527, 530, 554, 574, 588, 589, 595, 598, 599, 650, 662, 676, 680; VIII: 40n; X: 538n, 540-544n, 546n, *552*, 555n, *556-559*+n, *575*, *577*+n, 578, 579, *581*, *582*, 584n, *585-588*+n, *590*, *591*, 593n, 595, *597*, 602, *603*, *606*+n, *611*, *612*, 613n, *614*+n, 622, 629n, 630+n, 631n, *632*, *641*, *644*, 651n, *668*, 671n, 673, *675-677*+n, 678-681, 683, *685*, *691*, *694*, *695*, 700-702+n, *709*, *715*, 717-719+n, 726n, 727n, 733n, 747n; XI: 23n, 24n, 31-33, 36n, 38n, 42, *45*, 46n-47n, 48, *49*+n, *52*+n, 54-62+n, *64*, *65*, 66, *67*+n, 68, 69, *73*, 75n, 76n, *81*+n, *82*, 85, *87*+n, 88+n, 95, 97, *114*+n, 132, 152n, 188n, *195*, 207, 208, *218*+n, 237, 240, 246, *280*, *285*, *299*, *301*, 306n, *308*, *309*, 317n, *337*, 359n, *367*+n, 369n, 374, 383, 425, 443, 449, 466, 470, 474, 499, 502, 506, 510, 559, 560, 566; XII: 78, 118n, 132; XIII: 84n, 274, *679*+n; XIV: 25n, 75+n, 76, *96*+n, 101n, *108*, 170+n, 176+n, 239, 256n, *277*+n, 305n, *326*+n, *358*, *400*+n, *564*, *572*, 598n, 607, 610, *620*, *624*, 628, *629*, *630*, *646*, *658*+n, *664*+n, 675n, 676n; XV: *38*, *39*+n, *47*+n, 79, *83*, 90, *91*, 105+n, 109, 129, *152*+n, *172*, 207, *222*, 224, *253*, 267, 275, *358*, 378n, *380*+n, 414+n, 440, 442+n, 452+n, *455*, *476*, 513n, 521, 561, 567, 591, *610*, 615-620, *622*, 651, 653, 663, 693, *709*, *742*; XVI: *29*, *32*, 35, 37, *53*, 62, 68, *97*, 106, 118n, 194n, *288*, 326+n, *330*, 335, 368n, 412, *415*, 444, *457*, 596n, *619*, *621*, *622*,

686, *709*; XVII: *51*, *78*, *107*, *144*, 211, *284*, *289*, 293n, *364*, 605n, *616*, 666–670, 696; XVIII: 30, *52*, 84, 86, 90, *168*, 207, *217*, *220*+n, 240, 260, 266, 274, 275+n, *287*, *334*, 360, *454*, *491*, 550, 749, 751, 752, 757, 762; XIX: 216, 234, 279n, 284, 353n, 495, 522, 545, 574, 579, 630n, 855, *920*, 926, *939*, *947*; XX: *64*, *65*, 67, 79, 100n, *128*, 239, 262, 288n, *296*, 503; XXI: *319*+n, 386n, 394, *444*, 533n, *731*, 737; XXII: 149, 267, 389n, *413*, 541, 709n, 713n; XXIII: *64*+n, *190*+n, *239*, *309*, *336*, 587n, *594*+n, 760, 767; XXIV: 176, 197n, 199, 200, 291, 296, 371n, 419, 432, 459, *597*, *598*, 594n, *596*, *600*+n, 615, 739n; XXV: *20*, *21*, *27*, *50*+n, 94+n

Ideën, tweede bundel, I: 317, 355, 422, 515n, 546n; II: 162, 290, 674, 681, 699, 721, 783n; III: 30, 41–446, 567n, 572n; IV: 95, 96, 98, 104, 107, 136, 216, 344, 351, 379, 386, 402, 403, 406, 414, 420, 426, 456, 462, 464, 466, 481, 483, 495, 497, 511, 517, 523, 566, 572, 584, 587, 607, 619, 633, 634, 637, 639, 647, 650, 656, 681, 689, 690, 700, 703; V: 212, 226, 312, 315, 317, 322, 323, 356, 613, 631, 638, 649–651, 657, 658, 672; VI: 9, 115, 116, 119, 122, 129, 140, 170, 172, 173, 198, 219, 249, 292, 312, 326, 355, 385, 398, 402, 405, 408, 409, 446, 454, 462, 468, 567, 640, 680, 684, 688, 698; VII: 20, 30, 52, 56, 63, 64, 140, 278, 299, 418, 443, 445, 447, 532, 574, 588, 617, 624; X: 678+n, 680, *682*, 694, 701; XI: 31, 57, 58, 60, 66, 67, 68, 70, *71*, 76n, 78n, 79, *81*, 83, 84, 86, 140, 141, *239*+n, 240, 250n, 251n, 252n, 253n, 256n, 288, 292, 294, *299*, *301*, 328, *348*, 349n, 350n, 353n, *357*, 358, *364*, *368*, 372, 373, 374, 379, 383, 391n, 399, 406–409, 411, 419–421n, 423, 424, 426–428, 433, 435, 438–443, 447, 449, 451, 453, 465, 466, 470, 474, 476+n, 477, 486, 500–502, 506, *508*+n, 509, 510, *511*, 512+n, 515, 523n, 543, 553, 555, 559, 560, 592+n, 793n, 794n; XII: 78+n, 132, *140*, *172*, *198*+n, *199*, *394*, *396*, 450n, 797n; XIII: 274, *275*+n, 360n, *363*+n, 450+n; XIV: 25n, *108*, *112*, 187n, 249+n, 255+n, 256n, 305n, *564*, 598n, 607, 610, *624*+n, 626n, 628, *629*, *630*, *632*, *633*, 675n, 676n; XV: *38*, *46*, *58*, *62*, 79, *83*, 90, *91*, 105, 109, *144*, 224, 275, 321, *358*, *424*, 440, 442, 452+n, *455*, 460+n, *476*, 561–564, 567+n, *610*, *622*, *709*, *776*; XVI: 35, *53*, 368n, *415*, *433*, 444, *622*; XVII: *78*, *107*, *764*; XVIII: 207, *287*, *334*, 360, *422*, 550, *655*, 743+n, 756; XIX: 29, 30, *57*, 69, 226, 234, 574, 579, *642*, 926, *939*; XX: *64*, *65*, 67, 79, 142, 503, 537; XXI: 90+n, 107, 329n, 386n, 738; XXII: 530, 545; XXIII: *37*+n, *149*+n, 760; XXIV: 199, 296, 438n, 447, 453, 604n, 606n, 621+n, 622, 623, 739n

Ideën, derde bundel, I: 307, 328, 343, 351; II: 664, 666, 669, 672, 676, 677, 680–682, 685, 691, 693, 696, 699, 713, 722–724; III: 246, 384, 397, 398, 406, 406, 410, 413, 416, 417, 419, 423, 428, 540, 543,

589n; IV: 311-720, 723n; V: 187, 308, 545, 566, 629, 631, 638, 646, 649, 661, 663, 667, 675, 676; VI: 9, 112, 114, 132, 142, 150, 152, 153, 160, 166, 211, 220, 256, 270, 275, 278, 280, 302, 307, 330, 342, 357, 383, 388, 473, 496, 521, 523, 567, 579, 628, 687, 708, 751, 758n; VII: 19, 20, 56, 68, 74, 255, 311, 523, 524, 532, 535, 590, 598, 601, 662, 679; VIII: 41n; XI: 372, 395, 423, 435, 465, 474, 475, 574; XII: 132+n, 796n; XIII: 209n, 227n, 397n, 644n, *647*, *655*, *659*, 664; XIV: 9n, 10n, 15n, 21-23n, 25n, 73, 74, *103*+n, *106*, *115*, 125n, *128*, *129*, *137-139*, 142n, 144n, *146*+n, 148n, 152n, 155n, 168n, *169*+n, 171, 172n, 176+n, 179n, 184n, *188-192*, *195*, *204*, *205*, 206n, *215*, *216*, 220n, 222, *227*, *229*, *230*, 239+n, *247*, 248n, 249m, *251*, *252*, 260, *277*+n, *282*, *283*+n, *285*, *286*+n, 298, 303n, 305n, *308-310*, *320*, *326*+n, *329*, *344*+n, 350, *388*, 391, 430, *456*, 456n, 457, 531n, 534n, 535n, *542*, *543*, *553*, *555*, *558*, *574*, *575*, 579n, 582n, 583n, 595-598+n, *599*, 607-609+n, 611+n, 612, *613*, *625*, *626*+n, 628, *629*, *630*, 660, *668*, 676n, 677n; XV: *36*+n, *38*, 90, 105, 116, *134*, *141*, 142, *143*, 145, 146, 169, *177*, *203*, *212*, 220, 229+n, 231+n, 232, 234, 235, *313*, *334-336*, 382n, *431*, 434, 451, *492*, 528, *599*+n, 621, *623*, 627; XVI: 45, *78*, 95, *157*, 217, 218, *233*, 256, 291, *292*, 311, 335, 372, 396, *409*, *411*, *415*, 421, *422*, 434n, 444-446, 547, 569, 585, 617n, *621*, 640, *646*, 651, *654*, 659n, *673*, 738+n, 744; XVII: 25, 57, *100*, 134, *141*, 271, *363*; XVIII: 21n, 22n, 50, *63*, 64, *75*, 78, *80*, *87*, 89, *93*, *94*, 95, *111*, *112*, *140*, *142*, *156*, *167*, *168*, *180*, *196*, 207, *217*, *218*, *221*, *222*, *250*, *276*, *282*, *331*+n, *334*, *335*, *338*, 361, *363*, 392, *458*+n, *492*, 545, 550, *554*, *590*, *616*, 749, 754, *772*; XIX: 72n, 491, 864; XX: 23, 503; XXI: 90, 93, 106, *326*; XXII: 57, 269, 627; XXIII: 201, 622n; XXIV: 130n, 178, 198, 199, 201, 269n, 391, 430, 443, 448, 466; XXV: *19*, *20*, *21*, *26*, *59*+n, 67

Ideën, vierde bundel, I: 314, 563n; II: 665, 669, 700, 705; IV: 671, 684, 691, 710, 718; V: 300, 311, 469, 639, 648, 689n, 728n; VI: 7-391, 446, 448, 457, 493, 591, 663, 696, 757-759n, 780n; VII: 20, 299, 448, 526, 532, 533, 598, 611, 659; IX: 28n, 268n; X: 15n, 22n, 137n; XIII: 199n; XIV: 244n, *607*, 627, 628, *630*, *647*, *658*, 660, 676n; XV: 30n, 32n, *38*, 79, *83*, 84, *90*, *91*, 105, 109, 116, *117*, 129, *141*, *143*, *145*, 146, *153*, *157*, 170, *177*, 180, *183*, *184*, 185, *186*, *197*, 201n, 204n, 207, *222*, 224, *225*, 267, 269n, *278*, *285*, 291, *292*, 301, *317*, 321, 326, *334*, *335*, *340*, *358*, 361, *363*, *364*, 365+n, 371, 383+n, *390*, *392*, 402, 420, 421, 422+n, *425-427*+n, 428, 433, 434, *438*, 441, 446, 451, 452n, *454*+n, *455*, *458*, 459, 461, 463, *474*, *475*, 478, 480, 488, 495, 510+n, *511*, *519*, 520, 524, 528, 529n, 531+n, 533, 536, 538, 540+n, 542, 543n, *545*, 549n, 560, 562+n, 563n, 564, 567, *574*,

575, *577*, 579, *623*, 627, 652, 658, 673, 675n, *684*, *685*, 719–722+n, *731*+n, 755, 782, 783, 798n; XVI: 46, 49, 74, *78*, 95, 99n, 166, 217, 218, 231, *233*, *292*, 311, 335, 372, 396, *409*, *416*, 421, 444, 445, 465+n, 466, 468, 472, 477, 483, 547, 549n, 569, 585, 608, 609, *621*, *646*, 651, *654*, *734*, 744; XVII: 25, 57, *65*, 67+n, 69, 70, *73*, *74*, *78*, 80, *83*, *108*, *110*, 111, 156, *163*, *182*, 195+n, 200, *263*, 305, 340, 368, 399, 413, *535*; XVIII: 23n, 50, *63*, 64, 71+n, *75*, 89, *93*, *94*, 95, *96*, 107, *111*, *140*, *142*, *160*, 169, *180*, 207, *217*, 259, 261, 263–265, *326*, *334*, *335*, *338*, 339, 340, 361, *385*, 427, *437*, 447, *456*, *459*, *471*, *492*, *543*+n, 548n, 550, *616*, *711*, 748, 753, 755, *772*; XIX: 72n, 459; XX: 503; XXI: 728; XXII: 231, 621, 662, 764; XXIII: 767; XXIV: 127, 199, 201, 296, 297, 416, 429; XXV: 25, *26*, *27*, *33*, *105*, 124

Ideën, vijfde bundel, I: 357, 363, 508; II: 707; IV: 677, 689, 690, 693, 706; V: 308, 648, 655, 689n; VI: 370, 393–753, 757n, 772n; VII: 20, 31, 42, 62, 312, 427, 457, 479, 532, 588, 601; VIII: 104n; XIV: 676n; XV: 9n, 32n, *334*, *453*, 513, 528, *529*+n, 549n, 551n, 552n, 561, 564, *566*+n, *576*, *577*, *581*, *587*, *593*, *594*, *599*, *608*, *614*, 621, *622*, *623*, *635*, *650*, 662, 663, *667*, 673, 688+n, *690*, 693, *702*, 703, 705, 707, 711, *713*+n, *724*, *726*, 732+n, *746*, *751*, *757*, *762*, *771*, 776+n, 778, *781*, *782*, 785, 787n; XVI: 21n, *26*, *27*, 28, *32*, 45, *53*, 54, *59*, 74, 75, *78*, 80+n, 109+n, 113, 128, *140*, 143, 179, 203, 231, 236, 256, 274–279+n, 365n, *378*, *416*, 444, *457*, 468, 744; XVII: *144*, *152*, *188*; XVIII: 207, 240, 263, *335*, 340, *437*, 476, *478*, 527, *539*+n, *543*+n, 546, 550, *553*, *555*, 618, *636*, 658+n, 659, *664*, *699*; XIX: *32*, 279n, 538, 683; XX: 503; XXI: 386n, 739, 740; XXII: 662, 714, 764; XXIII: 57n, 587+n, 622n; XXIV: 178, 296; XXV: *30*, 96

Ideën, zesde bundel, IV: 677, 693, 716; V: 301, 650, 654; VII: 7–336, 364, 598, 601, 624, 662, 755n, 756n; VIII: 42n; XIV: 676n; XV: 785, 786; XVI: 21n, 23n, *25–27*, 28, 45, *53*, 74, *78*, *93*, *125*, *132*, *133*, *140*, *145*, *156*, *157*, *160*, 166, *168*, *174*, *175*, *207*, 212, *215*, 216, 217, *218*, *220*, *221*, *223*, *224*, 231, *232*, *233*, 245+n, *237*, *248*, *249*, 255, 297, 298, *305*, *306*, 316+n, *324*, 334, *339*, 340+n, 347, 365n, 368n, *369*, *370*, 371+n, 372, 381n, 395, *411*, 412n, *415*, *416*, 421, 423, 426, *442*, 444, *457*, 468, 483, *493*, 562, 651, *654*; XVII: 419; XVIII: 107, 207, 227n, *231*, 266, *335*, 550, 751, 756; XIX: 25n, *152*, 538, 551, 578–580+n, *581*, *582*, 586, 598, 604+n, *614*, *615*, 683; XX: 503; XXI: 90n; XXII: 594n, 764; XXIV: 296, 443, 445

Ideën, zevende bundel, II: 681, 682, 686; III: 31; VII: 146, 255, 335, 337–682, 755n, 758n; VIII: 42n; X: 17n; XIV: 676n; XVI: 23n, *27*, 28, 46, *207*, *215*, 216+n, 217, *218*, *219*, *222*, *224*, 230, 231, *233*, *240*, *248*, *252*, *273*, *282*, *292*,

305, *316*, 335, 347, 365, *369*, 371n, 372, *422*, *442*, 459, 483, 526, 551, 561+n, 562, 578, 602, 651, *654*, *679*, *711*, 718-720+n; XVII: *41*, 57, 87+n, *90*, *108*, 111, *151*, 155, 157, *158*, *204*, 232n, 353, 418, 741, 784, *788*; XVIII: 10n, 23n, 89, *94*, *96*, *109*, *142*, 165, 176n, 178n, 299, 319, *335*, 357, 431, *470*+n, *471*+n, *472*+n, 473, *474*+n, *475*, 476, *478*, *484*+n, *485*, *486*, 487, *488*+n, *492*, *493*+n, 494, *496*, *497*, 499, *502*, *516*+n, 531+n, 533, *540*, 550, *553*, *555*, 565+n, 569, 577, 579, 583, 612n, *616*, 617, 618, 620, 623, 626, 631, *636*, 638, *644*+n, 646, 649, 653, *654*+n, *664*, 665, 680, 683+n, 714+n, 718, 751; XIX: *32*, 70, 495, 538, 551, 579, 580, *581*, 586, *594*, *613*, *616*, 630n, *633*, 683, *920*; XX: 44, 49, *65*, 71, 83, 97+n, *137*, 142, 240, 370, 371, 503, *574*+n; XXII: 503n; XXIII: 202, 760, 767; XXIV: 200, 296; XXV: 79+n

«Ideën, achtste bundel», XVI: 217, *233*; XVIII: *94*; XXI: 23n, 504, 594n; XXII: 219, 516n; XXIII: 422

«Ideën over de opleiding van den tooneelspeler», XVIII: 144n, *220*, *252*, *275*a, 278

«Iets over beschaving», XXIV: *673-702*+n

«In den vriendenrol van den Heer A.C. Kruseman», VIII: *58*; IX: 153n

Indrukken van den dag (algemeen), X: *342*; XIII: 409; XIV: 171, 257; XVIII: 193n; XX: 577; XXI: 226; XXIV: 73, 126+n, 299, 327

Indrukken van den dag, no I. (zie ook: *Brief aan de gouveneur generaal in ruste*), I: 543n; II: 133, 294; X: 323n, 724n

Indrukken van den dag, no II. (zie ook: *Aan de stemgeregtigden in het kiesdistrikt Tiel* en *Brief aan de kiezers van Amsterdam*), I: 545n; X: 325n, 338, 720n, 724n

«Ingezonden» (*Amsterdamsche courant*, d.d. 9-12-1859; ook in *Indrukken van den dag, no. II*), X: *140-144*, *147*, *149*, *150*a, 215n, 723n

«Ingezonden» (*Amsterdamsche courant*, d.d. 10-12-1859), X: 146-*148*, *159*a, 723n

«Is zoeter hier zijn maker, 't»: «Gij vraagt mij bij het scheiden...»

Japansche gesprekken, II: 677, 685, 716, 731n; III: 9-32, 357, 568n; IV: 596; VI: 735; X: 541n, *675*+n, 676n, 726n, 727n; XI: 23n, 24n, *52*+n, 75n, 470, 474, 499-502, 504, 544, 560; XII: 103+n, 132, *453*; XIV: *149*, 171, 257; XVII: 655; XVIII: *36*, *348*, *424*, *425*, 455, *490*, 740; XIX: *774*, *796*, 862, 942; XX: 239n; XXI: 93; XXIV: 98, 100, 354n, 599

«Japanse steenhouwer, de», I: 150-152; XII: 140-142, *164*; XVIII: *62*, *372*

«Kind, da schlägt die neunte Stunde, hör!...», I: 199, 462; III: 339; X: 18n, 25n, *87*, *93*, *96*, *99*, *313*, 727n; XI: *121*; XVII: *307*; XVIII: *228*, *323*; XIX: *132*, 300; XXI: 205+n

«Kopyregt van den Max Havelaar verdedigd tegen mr. J. van Lennep, het», II: 732n; X: *492*

«Kruissprookje», I: 575n; II: 106-114, 179, 196, 792n; III: 355; IV: 435; V: 365, 366; VI: 220, 355; X: *483*+n, *485*, *512*; XI: *184*+n, 564, 570n; XIII: 84n, *277*, *278*; XIV: *103*+n; XVIII: *77*+n, 667, 752; XXII: *92*; XXIII: 124, *232*, *237*, *239*; XXIV: 177
«Lieve jongen is het waar, – Ruilt gij...», IX: *38-39*; X: *346*; XX: *223*+n; XXII: *336*+n, *415*+n
«Losse bladen uit het dagboek van een oud man», VIII: 42n, *80-84*, 105n, 296n, *364-381*; IX: *119-126*, *144-145*, *148*, *161-162*, *164-182*; XI: *219*+n; XXIII: 413, 424, *431*, 452, 456-459, 471, 476, 491, 512, 513, 515, 516, 537, 564, *753*
«Lijstermannetje»: *Geloofsbelijdenis*
Maatschappy tot nut van den javaan, den, I: 563n; IV: 256, 257, 266, 307-310, 735n; V: 467; VI: 126; XIII: *633*, *634*, *637*, 639, 649, 650, *658*+n; XIV: 469n, 592n; XVI: 398, 399; XVII: 58, *99*, *121*, 326, *334*, *341*, *342*, 655; XXII: 220
«Manifest aan het nederlandsche volk», XXII: *649*
Max Havelaar aan Multatuli, I: 451-472, 546n, 556n; III: 330-350; X: 311n, *328*, *337*, *345*, 348, 353n, 724n; XI: 476+n, 477, 497; XXIV: 126n
Max Havelaar, of de koffiveilingen der Nederlandsche handelmaatschappy, I: 11-376, 379, 387, 388, 394, 403, 420-428, 433, 434, 439, 440, 449, 455, 461, 482, 516n, 552n, 565-569n, 575n; II: 28, 64, 70, 86, 94, 95, 97, 98, 100, 101, 117, 124, 133, 142, 161-166, 169, 172, 176, 184-187, 189, 192-195, 200, 202, 205-207, 214, 258, 262, 270, 271, 274, 278, 281, 294-296, 410, 480, 481, 482, 486, 488, 489, 494, 495, 515, 516, 661, 670, 673, 674, 701-706, 711, 796n; III: 76, 124, 158, 239, 259, 327, 328, 331, 332, 334, 339, 352, 354, 363, 364, 367, 369, 372, 421, 427, 431, 439-442, 533; IV: 77, 105, 144, 267, 303, 361, 673, 684, 725n, 781n; V: 310, 335, 364, 365, 367, 388, 391, 402-407, 416, 462, 469, 470, 474, 477, 516, 568, 645, 650, 740n; VI: 113, 114, 128-130, 134, 135, 140, 141, 143, 146, 149, 152, 153, 159, 171, 221, 222, 249, 260, 266, 267, 284, 295, 296, 314, 315, 331-333, 339-341, 345, 353, 354, 356, 357, 379, 381, 384, 699-701, 704; VII: 682; VIII: 41n, 103n, 104n, 105n, 297n, 416n, 684n; IX: 53n, 268n, 319n, 413n, 446n, 465n, 467n, 468n, 471n, 504n, 511n, 581n, 594n, 679n; X: 9n, 19n, 22, 55+n, *59*, *61-65*, *67-74*, *76-108*, *110-116*+n, 117-120, *121*, *122*, *124*, 125, *126*, *127*, 129, *130*, 132, 133+n, *147*, *153*, *158*, *159*, *164*, *169*, *178*, 181n-183n, *184*, *185*, 186, *187*, *188*+n, *190*, *194*, *196*, *199*, *200*, 201+n, 202, *203*, *204*, 209, *213*, *216*, *220-223*, *225-227*+n, 228+n, *229-234*, 235, *236*, *237*, 238, 239, 242, 245, *247-249*, *254-260*, *264*, *265*, *267*, *269*, 270, *273*+n, *274*, *281*, *282*, *285*, *286*, 287, *293*, *294*, *296*, *297*, *299*, *300*, *303*, *306*, *312-314*, 316+n, 317-321, *322-324*, *326-328*, 329+n, 330-333, *337*, 338, 339, 342n,

345+n, *347*n, 351–353, 355, 358n, 360, *361*, 362n, 363n, 367, 271, 372, 373n, 377n, 381, 384, 386, 389, 392, 393, *394*, *396–398*, 400, *401*, *403–410*, 411, 438–454, *455*, *459*, 461–464, *474*, *480*, *504*, *511*, *512*, *514*, 515, 520, 523–526, *547*, *549*, 561–573, *576*, *580*, 583, *585*, *588*, 621, *630*, *633*, *641*, *643*, 652–666, 684, 685, *705*, *708*, *715*, 716, 723n, 724n, 727–732n, 741n, 744n, 748n; XI: 18–22, 23n, 24n, 67n, *71*, 77n, *82*, 85, *87*, 88, 95, 96n, 97, *114*, *121*, *186*, *193*, *195*, 207, 225n, *234*, 237, 238, 245n, 250n, 253n, *295*, *297*, 317, 339+n, *352*, *364*, *370*+n, *382*+n, *383*, 386, *389*, *393*, *394*, 395, *397*+n, *398*, *400*, 405, 419n, *434*, *445*, 483, 499, 507, *510*+n, 560–563, 567, *573*, 590+n, 595, 614n, 622n, *648*, *668*, *676*, 707, 725, 781, 789n, 796n, 801n; XII: 10n, 18n, 37n, 55, 96–98, 100, 103, 105, 106, 110, 144, 160n, *161*, *163*, *165*, *169*, 178, 180, 182+n, *198*, *199*, 240+n, 245, 246, 251, 256, 257, 261, 262, 270, *283*, *300*, 313+n, 319, 320, 322, 325, 329, 330, 334, 335, *344*, 355, *387*, *396*, *453*, *454*, 465, 474n, *485*, *496*, *497*, *510*, *511*, *514*, 518, *521*, *526–530*, *532*, *536*, *537*, *554*, 557, *562*, *573*, 599–601n, *631*, *633*, 644, *648*, 656n, *658*, *660*, 664+n, 669, 671–673, 679, 681, 688, *691*, 697, 698, *703*, 704, 705+n, 712, 713, *719*, *722*, *723*+n, *733*, 734, 737–744+n, 748, *752*, 759, 760, 763n, 766, *771*, *773*, *778–780*, 786, 787, 795n, 796n, 798n; XIII: 31n, 55+n, *103*, 107–109+n, 150, 166, 184, 186, 197, 198, 201, 212, 214, 251, 259, 264, 267n, 274, *277*, *280*, 281, 390, 409, 431, 500, 521, 556+n, 567, 646, 649, 650, 652, 653, *658*, *675*, *683*, *685*, 688n, *690*, *698*, *704*, *706*+n, *708*; XIV: 21n, 24n, 30, 32, 33, 72, 85, *89*, *94*, *103*, *105–107*, *111–114*, *116*, *117*, *121*, 131, 132, *136*, *138*, 154n, *158*, *169*, 213, 218+n, *227*, 232–234, 239, 241–245, 270+n, 271, *274*, 275, *284*, 288, *292*, 296, 298, 305n, 306n, *310*, *320*, *330*, *331*, 333–337, *342*, *343*, 352, 360, *362*, *367*+n, *368*, 375, 382, 389+n, 392, 393, 396, *405*+n, 416, *426*, *427*, 434, 444–446, 451, *454*, 461, 469, 471, 473–476, 478, 479, 480, 488, 489, 495, 496, 499, *501*, *502*, 514, 515, 525–527, *534*, *541*, 544+n, *564*, *566*, *569–572*, 588, 590–594, *600*, 603, 608+n, *614*, 639+n, *650*, *654*, 676n, 678–681n; XV: 20, *64*+n, 85+n, *114*+n, *153*, *154*, 169, 216, 228, 237n, *251*, *305*, 345+n, *357*+n, *363*, 372, *373*, *374*, *379*, *381*, *382*, 417, *425*, *427*, *432*, *492*, 515, 518, 532, 540, 541, 550n, 551n, *570*, 592+n, *604*, 616, 640n, 651, 653, 654, 662–664, 707, *712*+n, 722, *741*, *742*, 744, 748, 752, 753, *758*, *759*, 761, *764*, 766–768, *773*, *774*; XVI: 21n, 36+n, 38, *78*, *79*, 110, 112, 120, *170*, *195*, 236, 263, 265, *272*, 278, *289*, 290n, 345, 354, 360, 365n, 368n, 374, 396, *406*, 412, *429*, *432*, *442*, 444, 460, 505, 506, 510n, 519n, *521–523*, 526, *533*, 569, 585, *593*, 602–604, 608, *619*, *621*, 651, 677, *679*, *689*, *694*, 718, 727, *732*, *733*, *737*, *747*, 758n; XVII: 17–

19n, 24, 33, *35*, *41*, *42*, 44, *56*, *63*+n, *66*, *69*, 70, *72*, 80, *90*, *92*, *110*, *118*, *121*, 155, *158*, *169*, *182*, 199, *205*, *213*, *214*, 218, 229n, 231-233n, 242, 270, 271, 291, 297, *307*, 322, 326, *334*, 335, *342*, *366*, *378*, 393, 408, 436, 442, 452, 498, 508, 529, 532, *550*, 559, 560+n, 574, 633, 649, 651, *661*, *683*, 684, *688*, 689, 692, 699, 740, 742, *744*, *745*, 746, *747*, *748*, *753*, *754*, *756*, 757, 758, *760*, *763*, 771, *778*, 785, *788*; XVIII: 21n, 26, *34*, *47*, 49+n, 50+n, *58*, 59, 60+n, *61-63*, 65, *74*, *75*, 79, *81*, 113, 115+n, 123, *134*, 138, 139, *140-143*, *151*, *162*, *163*, 164, *166*, *168*, 169, 176n, 178n, *180*, 188-192, 194, 195, 207, *215*, 224, *228*, 235-243, 246, *249*, *250*, *254*, 258, 274, 312, *313*, *322-324*, 326, *333*, *334*, 336, *347-349*, 361, *370-372*, 394, *411*+n, *424*, *435*, *437*, 443, 445, 449+n, *457*, *459*, 465, 469, 477+n, *479*, 480, 481, *492*, 500, 513, 514, 523, 524, 550, *554*, 568+n, *570*, 583, 616, 619, 621, 634, 635+n, 649, 652, 665-669, 672, 680, 681, 705, 717, 718, 721, *734*, 753, 760-762, *770*, *771*; XIX: *35*, 109, *119*, *132*, *173*, *230*, 234, 244, *269*, 290, 300, 305, *318*, *319*, 327, *339*, 350, 353, 355, 392, *407*, *409*, 436, 465, 525, 526, 536, *582*, *605*, *620*, *636*, *639*, *657*, 693, *726*, 749, 783, 817, 833, 839, 853, 858, 864, 873, 911, *922*, 929, 937+n, *947*, *948*, 951, 962, 963; XX: 35, 50, 53, 101n, *106*, 114n, *128*, 159, 173n, *205*, 219, 271, 325, 344, 350, 251, *324*, 356, 381, 385n, 386n, 408, 424, 441, *458*, *459*, 487, 488, *504*, *534*, 545n, *565*, *574*, 577; XXI: 19n, 23n, 24n, *29*, *39*, *42*, *45-47*, 55, 62, *63*, 115, 118, 120, *137*, 145, *166*, 168n, *170*, *219*, 227, *237*, 248, *264*, 265, *272*, 278, *282*, *283*, *290*, 302, *313*, *315*, *322*, 323, *325*, *327*, *330*, *337*, *338*, *340*, 345, *352*+n, 366, 380, *393*, *395*, *448*, 456, 457+n, *469*, 476+n, *492*, *495*, 516+n, 518, 524, 527, *537*, 540, 541, *549-551*, *557*, *585*, 592n, 596, *604-606*, *608-612*, *614*, *615*, *617*, *618*, 626, 627, 629, *630*, 635-637, 640, 645, 646, 657, 661, 684, 698, 712, *718*, 719, 720, 722, 725, 736-738, 743, 751, 772, 776, 780, 783, 786, 787, 803+n; XXII: 33, 34, 37, 38, *45*, *46*, 49, 50, 53, 60, 61, 65, 66, *70*, *71*, 76, 81-85, 88, 96, 99, 107, *116*, 120, 122, 123, 126, *130*, 146, 147, 157, 166, 175, 176, 180, 183, 185, 198, 215, 224, 263, 274, 275, 282, 283, 330, 444n, 461n, *470*, *474*, *475*, 500, 501, 527, *602*+n, 620, 626, *659*, *660*, *726*, *750*, 761+n; XXIII: 27, 49, *64*, *83*, *88*, 90, 99, *162*, *178*, *192*, 202, 224, 226, *237*, *262*, *271*, 279n, *322*, *323*, 379n, *410*, *411*, 447, 455, 460, 468, 471, 475, 477, 479, 480, 483, 484, 505, 510, 513, 517, 518, 534n, 563, 564, 603n, 608, 664, *678*, *703*, 729, 738, 766, 767; XXIV: 72, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 95, 96, 98, 100, 102, 115, 123, 126, 128, 142, 143, 144, 147, 149, 151, 153, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 170, 177, 179, 180, 183, 184, 187, 189, 195, 203, 206, 209, 212, 213, 216, 221, 222, 224, 231, 232, 248, 275, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 317, 320,

323, 326, 330, 333, 335, 339, 344, 354, 360, 375, 377, 391, 410, 412, 413, 426, 440, 441, 452, 463, 468, 469, 573n, 576, 576+n, 579+n, 583, 588, 589, 592, *597*, *598*, 599, *613*, 615, 616, 645, 646, 648+n, 649, 665, *682*, *685*, 740n; XXV: *20*, *26*, *47*, 70, 109, 114, 124, *133*, *136*, 138n, 144, 149, 220, 238n
«Memoriaal», IX: 52n, *63*+n, *87*, *93*, *102*, *234*, *251*, *254*, *259*, 267n, 268n, *269*, *273*, *275*, *285*, *472*+n, *567*; XIV: 15n, 16n, 22n, *120*+n, *121*+n, *125*+n, *142-148*+n, *150*+n, *152*+n, *154*, *158*, *168*, *169*, *184*, *205*, *224*, *248*, *249*, *271*, 272n, *292*, *307*, *311*, *358*, 364n, *371*, *395*, *411*, *417*, *452*, 456n, *481*, *487*, 493n, *499*, *508*, *522*, *528*, *529*, *531*, *534*+n, *535*, 541n, *542*+n, 543n, 547n, *548*+n, 549n, *551*+n, 554n, 555, 556n, *557*, *558*, *564*, *579*+n, *582*, *583*, *584*, *588*, *506*+n; XV: 13-15n, *103*, *108*, *112*, *120*, 124n, *127*, *129*, *130*, *201*, *204*, *220*, *254*, *255*+n, *285*+n, *313*, *322*, *399*, *529*, *566*+n, *571*, *577*, *581*, *586*, *592*, *594*, *599*, *608*, *613*, *624*, *635*, *650*, *690*, *701*, *713*, *723*, *726*, *737*, *746*, *751*, *762*, *771*, *780*, *787*+n; XVI: 14n, *25*, *40*, *47*, *74*, *83*, *88*, *94*, *96*, *103*, *105*, *109*, *115*, *117*, *121*, *122*, *125*, *127*, *149*, *164*, *175*, *191*, *206*, *208*, *212*, *215*, *216*, *222*, *223*, *273*, *296*, *322*, *346*, 371n, *412*, *492*, *640*, *645*, *654*, *656*, *666*, *668*, *679*, *710*, *711*, *717*; XVII: *71*; XVIII: 16n, *169*, 179n, *180*, *469*, *470*, *472*, *474*, *484*, *488*, *493*, *515*, *586*+n, *616*, *644*, *654*; XIX: 16n, *32*, *33*, *563*; XX: *578*; XXI: *565*; XXII: *488*, *670*; XXIII: *520-530*; XXIV: *730-735*+n; XXV: *208*+n
«Men is zijn God op bergen meer nabij», VIII: 416n; XV: 515+n
Millioenen-studiën, I: 508; II: 679, 684, 706, 715; III: 31, 412, 606n; IV: 402, 462, 529, 647, 700, 707; V: 7-324, 661, 687-689n; VI: 133, 142, 150, 153, 159, 230, 231, 242, 277, 323, 360, 378, 694, 757n; VII: 47, 104, 299, 335; VIII: 41n, 42n, 58n; IX: 364n; X: 17n, 24n; XI: 557n; XIII: 52n; XIV: 9n, 15n, 21n, 23n, 71n, 74, *86*, 88+n, *114*, *117*, 118n, *128*, *129*, *137-140*, *146*, 148n, *156*+n, 159n, *188*, *205*, 210, *215*, 222, 223, *229*, 234, 240, *254*, 271n, *283*, *287*+n, 298, 319n, *327-330*, *355*, *522*, *548*, *552*, *553*, 557n, *567*, *569*, *596*, *647*, *658*, *664*, 666+n, 672, 682n; XV: 32n, 42, *46*, 51, 54+n, 55, *57*, *103*+n, *106*, 108n, 112n, *124*, *126*, *127*, 128+n, 130n, 138, *163*+n, 175, *177*, *181*, *186*, *211*, *241*, 254n, 260, 267, 275, 277, *283*, *309*, 313n, *317*, *318*, *322*+n, *340*, 341, *355*, *359*, *364*, *369*+n, *374*, 399n, *419*, *428*, 434, *437*, *454*, *475*, 479, *488*, 501+n, 502, 504, 505, 526, 528, 538, 541, 551n, 592n, *600*, *603*, 605, *609*, *610*, *623*, 624n, 663, *672*, *673*, 691, 692, *735*, *773*; XVI: 21n, 22n, 37, 76, *79*, *139*, *140*, 142, *144-147*, *149*+n, *156*, *157-159*, *163*, *164*, 166, 171, *176-178*, *196*, *206*, *221*, 237+n, 244, *286*, *289*, *299*, 301, 307+n, 310, *313*, *316*, *320*, *321*, *322*, *336*, *337*, 339, 383n, 389-391+n, 393, *411*, *429*, 468, 476, 477, *480*, 506, 609, *626*, *627*, 628n, *632*, *633*, *637*, *646*, *653*, *734*; XVII: 62, *159*, *209*, *246*, *247*,

251, 253, 269, 452, 498, 509, 510, *748*, *750*, *751*; XVIII: 30, *36*, 48, *63*, 92, 117, *142*, *166*, 179n, 208, *225*, *335*, *354*, *366*, *437*, 442+n, *450*, 473, 480, 523, 524, 533, 634, *636*, *637*, 693, 694, *709*, 718, 740; XIX: 26n, *107*, *152*, *358*, 465, 523, 586+n, *587*, *593*, *594*, 598, *604*, *614*, *621*, *622*, *633*, *634*, *643*, *652*, *706*, 731, 735n, *741*, *744-746*+n, 759n, 793, 817, 833, 936, 962; XX: 36, 39, 173n, 325, *385*, *502*; XXI: 19n, 446, *472*, *479*, *500*, *505*, *507*, *509*, *514*, *555*, 739, 740, *768*; XXII: 33, *413*, *430*, *729*+n; XXIII: 27, 49, *88*, 289, 292, 295, 296, *411*, *624*, *625*, *641*, 730, 765; XXIV: 73, 81, 86, 98+n, 115, 126, 149, 151, 159, 173, 178, 200, 296, 297, 327, 354+n, 360, 375, 420, 421, 424, 446, 478, *717-718*+n; XXV: 21+n, *23-25*+n, *30*, 31+n, 63n, *68*+n, 69n, 77, 139n, 166n, 199, 200, 220

Minnebrieven, I: 315, 353, 355, 365, 366, 375, 420, 422, 424, 425, 427, 564n, 575n; II: 7-179, 186, 192, 195, 203, 207, 213, 486, 500, 509, 674, 685, 698, 705, 706, 711, 732n, 779n, 792n; III: 9, 124, 159, 182, 328, 352, 353, 356, 357, 366, 436, 446, 583n, 604n; IV: 222, 259, 361, 416, 435, 562, 637; V: 47, 292, 310, 362, 367, 405, 467, 475, 556, 666, 671, 733n; VI: 115, 131, 141, 156, 159, 247, 341, 345, 355-357, 379, 782n; VIII: 41n; IX: 243n, 471n, 551n, 584n; X: *258*, *260*, *264*, 321n, 377n, 379n, 380n, *470*+n, 471, *472*, *474*, *475*, *477-483*+n, 484, *489*, *490*, *492*, *493*, *496*, 497+n, *498*, *501*, *504*, *505*, *507*, 509n, *510-512*+n, 515, 525, 541n, *543*, *609*, *610*, *616*+n, 617, *629*+n, 631n, *633*, *642*, *643*, *707*, *715*, 716, 725n, 727n, 729n, 731n, 732n, 735n, 739n, 746n; XI: 27, *71*, *72*+n, *82*, *87*, *90*, 91, 92, *108*, 111n, *174*, *179*, *181*+n, *182*, *186*, *195*, *203*, 207, 208, *215*, 223n, 225, 294n, *299*, *302*, 316n, 317n, *318*, *340*, *346*, *350*, *361*, *398*, 406, *445*, 470, 474, 478, 500-502, 506, 510, 543, 560, 563, 564, 567, *650*, *651*, 786n, 792n; XII: *66*, 78, 96-98, 103, 132, 144, 158n, *163*, *165*, *169*, *196*, *198*, *396*, *453*, *465*, *486*, *496*, *497*, *511*, *514*, *521*; XIII: 274, *277*, *358*, 650; XIV: *102*, *103*, *107-109*, *111*, *117*, 131, 132, *138*, 170, 257, *277*+n, *343*, 446, 461, 514, 515, *571*, 597, 603, 610, *614*, 619+n, 676n; XV: *153*, 487, 541, 550n, 637, 640n, 651, 653; XVI: 38, 263, 279, *295*, 335, 345, 373, 398, 399, 444, *480*, 506, *521*, *533*, 537, 569, 585, 604, *621*, 651, 677, *679*, 727; XVII: 25, 33, 35, *36*, *41*, 45, *56*, 58, *65*, *66*, *110*, *118*, 135, 202, 393, 413, 452, 476, 498, 539+n, 583+n, 612, 619, 666, 676, 755n; XVIII: 26+n, 29-32+n, 67+n, 69, 70, 85, 93, 117, *140*, 193+n, *215*, *233*, 274+n, 312, 319, *322*, *334*, 361, 395, 455, 469, 480, 513-515, 523, 550, 634, 718, 740, 760, *770*; XIX: *333*, 465, 522, 833, 850, 864, 942, 962; XX: 21n, 67, 79, *82*, 83, *324*, 381, 504, 577; XXI: 227, *281*, 329n, *605*, *611*, 711, 737; XXII: *46*, *92*, 146, 232, 240, 241, 342-345, 594n, 662; XXIII: 27, 90, 267, *416*, *429*, 505,

533n, 536n, *561*+n, 599, *626*, *685*, *687*, 702, *705*+n, *709*, 729, 774n; XXIV: 73, 81, 86, 96, 100, 102, 126, 149, 151, 170, 177, 183, 184, 224, 286, 296, 297, 316-324, 326, 346, 360, 375, 386, 392, 399, 412, 416, 434, 584, 599, *627*, *709*, 739n; XXV: 60, 170n, 220
«Moeder! 'k ben wel ver...»: «Aan mijn moeder»
«Molenaar van Sans-Souci, de» (vert van Andrieux' «Meunier de...»), VIII: 42n; IX: *286*+n; XI: 762n; XIII: 366n; XVIII: *36*+n; XXII: *410*+n; XXIV: 670
«Mijn schaatsen», VIII: *50-54*
«Nachtschuitsdroom, de», VIII: 297n; IX: *189-196*
«Nieuwjaar 1845», VIII: *437-439*
«Nog eens graven», VIII: 105n, *220-233*+n; IX: 152n
Nog-eens: vrye-arbeid in Nederlandsch-Indië, I: 320, 328, 388; II: 285, 287, 688, 706; III: 385, 398, 441, 443; IV: 515, 723n; V: 310, 385-479, 687n, 715n; VI: 128, 159, 345; XII: *553*+n, *558*, *561*, 564n, *573*, *577*, *578*, *587*, *625*, *630*, *706*, *723*, *732*; XIII: 678+n; XIV: 9n, 22n, 24n, 200, *204*, *205*+n, 218, 223+n, 224+n, 226n, *229*, 230n, 235, *262*+n, *263*, 279+n, *283*, *286*, 288, 292, 295n, 298, 303n, 304n, 313+n, *320*, *331*, 333+n, *341-344*, 349, 359, *363*, *364*, *366*, 377, *386*, *388*, 391, 392+n, 393, 396, 398, *404*, 408n, 413+n, 418+n, 422n, 423, 424, *426*, *429*, 434+n, 439+n, 440, 443-448+n, *454*, 456, 469, 475, 479-481, 483, 488, 489, *502*, 503+n, 509, 514, 515, 522, 523, 527, *530*, 532, 533, *552*, *554*, 585, 589, 590, 593, 594, *596*, *630*, *634*, 635, 682n; XV: *94*, *177*, 208, *283*, *357*, *419*, 551n, 662, *668*, *730*; XVI: *79*, *196*, *286*, *289*, *316*, *627*, *628*; XVIII: 48, 208, *335*, 718; XIX: *662*, *741*, 742, 766; XXI: 19n, 446, *505*, 594n, *617*, *618*, *622*; XXII: 24n, *45*, *51*, *129*, *130*, *145*, 236+n, 250+n, 274, 327, *476*, 579; XXIII: *178*, 289, *441*, *703*, 730; XXIV: 73, 126, 178, 327, 354+n
«O, zoek gastvrijheid», VIII: *470*; XV: 517
«Onafgewerkte blaadjes», VII: 735-751, 755n, 761n; XXIII: 536n, *685*, 702, 704n, *709*, 717n; XXIV: 25n, 384, 385n, 404+n, 408+n, 413 409+n, 414, 415, 419, 433, 435, 436, 437, 438, 455, 459+n, 730n
«Oudejaarsnacht van een' ongelukkigen» (naar Jean Paul), VIII: 42n, 55n, 60+n; IX: *185*
Over vryen arbeid in Nederlandsch Indië, I: 299, 303, 315, 374, 424, 558n; II: 181-298, 336, 338, 349, 354-356, 363, 443, 471, 484, 489, 508, 657, 661, 663, 666, 667, 679, 692, 699, 705, 706, 741n; III: 86, 96, 136, 146, 178, 232, 333, 352, 353, 362-364, 385, 443; IV: 64, 96, 491, 678; V: 310, 387, 389, 393, 405, 461, 477; VI: 128, 147, 159, 247, 249, 251, 345, 741, 745; IX: 710n; X: 380n, 529, *530*, *531*, 532n, 537, 538n, *543*+n, *544*, 545, *547-559*+n, 560n, 563, *577*, 578, 579, *582*, 583, *585*, *591*, *609*, *644*, 678, *715*, 717-719+n, 725n, 732n; XI: 23n, 28, 30-33+n,

36n, 58, 75n, *82*, 85, *87*, *182*+n, *195*, 208, 237, *320*, 327, *344*, *380*, 395, *397*, 425, 443, *445*, 449, *458*, 466, 470, 474, 506, 515, 544, 560, 563, 565, 593; XII: *66*, 78, 132, 144, *169*, *396*, *453*, *496*, *497*, *511*, *514*, *707-709*, 714n, 724, 727; XIII: 567, 570; XIV: *107*, 170, 257, 334, 337, *342*, 350, 456, 490, *502*, 590, 594, 597, *624*, *637*, *669*, 675n; XV: *152*, *154*, 228, 541, 551n, 651, 662, 663, 665, *723*, *725*, 726, *730*, 732, 733, 748, 749, *750*, *757*, *781*, *782*, 783, *784*; XVI: *29*, *31*, 45, *47*, 54, *77*, *78*, *105*, 126, *132*, *137*, 138, *145*, *149*, *168*, *174*, *175*, 193, *194*, *195*, 212, 213, 218+n, *219*, *221-223*, 230, *233*, 236, *337*, 398, 399, 444, *457*, 596n, 602, *628*; XVII: *108*, *120*, *121*; XVIII: 207, *334*, 361, 514, 550, 718, 748; XIX: *741*; XX: 504, 577; XXI: *617*, *618*, *622*, 772; XXII: 232, *659*; XXIII: *88*, 90, 202, 204, 729; XXIV: 73, 96, 100, 126, 149, 151, 178, 326, 579n, 580n, 581, *709*, 739n; XXV: *30*

«Politieke stukken», XIX: 630n, *663*, 742; XX: 21n, 63, *86*; XXI: 594n, *617*

«Reisindrukken»: *Millioenen-studiën*

«Saïdjah en Adinda», I: 218, 220, 226, 232, 233-254, 345, 357, 363, 379; II: 124, 126, 128, 193, 200, 708; IV: 252, 357; V: 377, 428; VI: 148, 699, 700, 702; X: 17n, *68*, *76*, *94*, *100*, *101*, *102*, *111*, *191*, *249*, *273*, *285*, *610*, 732n; XI: 339, *347*, 520, 562; XII: 110, *163*, 257, 330, *485*, *486*, 698, 739, 742, 747, *752*; XIII: 176, 179, 560; XIV: 33, 271, 333, 488, 496, 522; XV: 767; XVI: 279, *379*, 427; XVII: *213*, 216; XVIII: *62*, 262, 313, 318, 320, *348*, *364*, *367*, *373*, 395, 524, 666, 667, 760; XIX: 393, 758, 864, 929; XXI: 527, *612*, 637; XXII: 31, 181, 283; XXIV: 177, 186, 190, 216, 653

«Scheurkalender uit de werken van Multatuli», XXI: 529

School des levens, de, III: 33-40, 570n; IV: 681; V: 367; VI: 359; XI: 76n, 78n, 92n, *449*, 501, 504; XIV: 257; XV: 537n; XVII: 655; XVIII: 311n; XXIII: 734+n

«Streven naar waarheid» (Idee 541-549), XIV: *206*a

«Stukken uit het dagboek van een oud man (jongelingsdromen)»: «Losse bladen uit...»

«Toen en thans», VIII: 68n; IX: *186-188*

«Toespraak tot de hoofden van Lebak», I: 105-113, 205; XI: 562; XII: *164*; XIV: 271, 333; XVII: 698; XVIII: 524, 760; XIX: 246, 864, 937+n; XX: 219; XXII: 283; XXIV: 177, 186, 194, 460

Van den Rijn, XXIV: 671, 703, 704, 708, *710*, 712, *720*a; XXV: *74*

«Toespraakje aan Gijs», IX: 244n, *263-264*

«Uit Multatuli's leven» (uit: *Millioenen-studiën*), XIV: *156*a

«Vaarwel aan Natal», I: 146; VIII: *285-286*+n; IX: *152-153*

«Van den Rijn», XI: 11n, 536n, 626, 627+n, *628*a, *631*+a, *633*a, 635 + *635*a, *636*, *637*, *640*a, *652*, 655, *658*, *659*, *663*, *665*a, *667*, 670,

671, *672*a, *674*, *681*+a, *686*a, *691*a, *694*a, *697*a, *700*a, *703*a, *707*a, *712*, *713*a, *717*a, *718*a, *722*a, *726*a, *729*a, *732*a, *734*, *736*a, *643*a, *747*, *750*a, *754*a, *756*a, *759*a, *762*a, *766*a, *770*, *772*a, *776*a, *779*a, *781*a, *783*a; XII: 9n, 17n, *21*a, *26*a, *32*, *37*a, *42*a, *46*a, *54*, *55*+a, *60*a, *65*, *71*a, *75*a, *86*a, *92*a, *113*a, *124*a, *125*a, *133*a, *139*, *145*a, *150*a, *152*a, *155*a, *157*a, *168*, *170*+a, *186*a, *200*a, *201*a, *204*, *205*a, *210*a, *212*a, *216*a, *217*a, *219*a, *221*a, *222*a, *225*a, *226*a, *230*a, *231*a, *233*a, *268*a, *271*a, *278*a, *285*a+n, *292*a, *296*a, *301*a, *304*a, *306*, *308*+a, *310*a, *342*+n, *346*a, *348*, *351*a, *352*a, *357*a, *361*a, *372*a, *377*a, *400*a, *407*a, *417*a, *419*a, *421*a, *425*a, *427*a, *433*a, *439*a, *443*a, *447*a, *449*a, *457*a, *461*a, *462*a, *466*a, *467*a, *469*a, *470*a, *474*a, *482*a, *492*a, *515*a, *523*a, *531*a, *538*, *541*a, *543*a, *546*a, *548*a, *570*a, *579*, *582*a, *593*a, 600n, *605*, *609*a, *615*a, *637*a, *641*a, *649*a, *651*a, *654*a, *660*a, *664*a, *678*a, *684*a, *685*a, *688*a, *692*a, *733*, *734*a, *750*, *763*a, 766, *771*, *774*a, *781*a, *790*a; XIII: 15n, 19n, *23*a, *26*a, *29*a, *31*a, *34*a, *36*a, *38*a, *40*a, *41*a, *44*a, 46, *47*a, *52*a, *56*a, *59*a, *62*a, *64*a, *65*a, *67*a, *68*a, *70*a, *72*a, *76*a, *77*a, *81*a, *83*a, *87*a, *91*a, *94*a, *97*a, *102*a, *104*a, *113*a, *115*a, *119*a, *121*a, *126*a, *128*a, *132*a, *135*a, *136*a, *138*a, *143*a, *147*a, *152*a, *155*a, *156*a, *158*a, *162*a, *187*a, *193*a, *196*a, *200*a, *202*a, *218*a, *220*a, *224*a, *225*a, *229*a, *237*a, 264, *284*a, 293n, 295n, 296n, 298n, *301*a, *304*a, *309*a, *312*a, *319*a, *321*a, *324*a, *326*a, *330*a, *333*a, *339*a, *348*a, *359*a, *367*a, *371*a, *376*a, *380*a, *384*a, *388*a, *395*a, *400*a, *402*a, *405*a, *407*a, *408*a, *411*a, *413*a, *417*a, *421*a, *424*a, *427*a, *429*a, *432*a, *433*a, *436*a, *440*a, *441*a, *458*a, *467*a, *470*a, *478*a, *480*a, *483*a, *486*a, *488*a, *491*a, *498*a, *502*a, *504*a, *506*a, *508*a, *510*a, *513*a, *517*a, *519*a, *522*a, *523*a, *525*a, *526*a, *528*a, *529*a, *532*a, *533*a, *535*a, *536*a, *538*a, *544*a, *549*a, *552*a, *572*a, *574*a, *578*a, *579*a, *583*a, *586*a, *588*a, *591*a, *594*a, *596*a, 597, *597*a, *598*a, *599*a, *602*a, *604*a+n, *605*a, *606*a, *608*a, *614*a, *615*a, *617*a+n, *620*a, *624*a, *626*a, *628*a, *630*a, *631*a, *633*a, *634*a, *636*a, *638*a, *639*a, *641*a, *657*a, *659*a, *664*a, *667*a, *669*a, *685*a, *687*a, *691*a, *693*a, *699*a, *702*a, *712*a, 713n; XIV: 9n, 21n; XXIII: 512

Verspreide stukken, I: 515n, 541n, 543n, 547n, 548n; II: 161, 168, 294, 676; III: 331, 406, 568n, 570n, 588n; IV: 735n; V: 467; VI: 159, 161, 345, 359; XI: 477, 504, 505, 544, 560; XII: 132; XIV: 171, 257, 619; XVI: 335, 373, 398, 399, 444, 519n, 569, 585, 615n, *621*, 651, 677, *679*, 727; XVII: 25, 33, *36*, *41*, *56*, 58, *65*, *110*, *118*, 202, 291, 326, 655+n, 656, 688+n; XVIII: 26, 311n, *335*, 361, 513, 514, 523, 550; XIX: 864, 942; XX: 21n, 63, *64*, *65*, 67, 79, *82*, 83, 142, 153+n, 504, 577; XXI: 635, 737; XXIII: 27, 90, 505, 729, 734; XXIV: 81, 102, 178, 296, 326, 375, 739n; XXV: 198

«Vertrouwelijk woord aan de gemeenteraad, een», X: 697

«Vingt florins... quel trésor!...», I: 161; VIII: 297n

Vorstenschool, II: 289; III: 439, 446; IV: 342, 362, 684, 687, 688,

707, 709, 719, 728n; V: 156, 185, 324, 339, 372, 614; VI: 9–113, 135, 141, 146, 153, 158, 209, 222, 230, 235–238, 243, 263, 264, 266, 270, 275, 277, 280, 281, 299, 331, 345–347, 349, 358, 361, 362, 366, 372–375, 379, 382, 383, 386, 387, 391, 466, 757–759n, 784n, 788n, 792n, 804n; VII: 152, 335, 599, 755n; VIII: 297n; XII: 18n, *430*, *432*, *437*, *438*, *447*, *451*, *452*, *480*, *489*, *498–509*+n, *529*, *535*, *536*, *605*, *659*, 688, *702*+n, *718*, 733n, 734, *737*, 749, *752*, *773*; XIII: 20n, 98n, 99+n, *112*, 146, 147, *162*, 198, 199n, 204, 209n, 211, 214+n, 215, *243*, 250, 251, 253+n, 254, 264, 267, 270, 273, 295n, 299–301, 303, 306, *321*, *365*, *366*, *369*, 375, 376, 452, 456–458+n, *464*, *465*, 466, 467+n, 474, 475, 538; XIV: *86*, 87, *89*, *92*, *93*, *97*+n, *123*, *139*, *144*, *195*, *309*, *658*, *664*; XV: 30n, 31n, *38*, 79, *83*, *84*, 89, *90*, *91*, 105, *106*, 109, *117*, *126*, *127*, 128, 129, *131*, 132, *133–135*, *140*, 141, 142, *143*, *145*, 146, *151–154*, *156*, *157*, 160n, *161*, 167–170, *171–173*, *176*, *177*, 179, 180, 182, *183*, *184*, 185, *186*, *187*, 190, *197*, *199*, *200*, *202*, *203*, 207, *210–213*, *217*, 219, *222*, 224, 227, *239*, *242*, 244, 246, *248*, *252*, *254*, *279*, *285*, 291, 309n, *313*, *335*, *340*, *353*, *354*, *356*, *358*, 360–362, 365, 366, *370*+n, 372, *375*, 377, 402+n, 404, 411, *412*, *413*, *419*, 420, *424*, 428+n, 429, *432*, 433, *438*, 441+n, 442, 447–451+n, 461, 462+n, 463, 474, *475*, *480*, *484*, 486, 488, *491*, *492*, 493, 494, 495+n, 496, 502, 514, *519*, 526, 531, 532, *539*, 545+n, 546n, 550n, *554*, *558*, 563, 569, 572, 601, 605, *623*, 659–663+n, *670*, *672*, 673, *684*, *685*, 706+n, *710*+n, 721–723, *734*, 741, *773*, 797n; XVI: 10n, 22n, *27*, 46, 49, 51, *79*, 211, 227, *243*, 245, *288*, 365–368n, 425, 426, *430*, *432*, 434, *435*, *438*, 439, 444, 445, 447, 466, 467, 470, 471, 499, 500, 504, *509*, 540, 549, *585*, *586*, 587, 599n, 601, *646*, *654*, 657, *660*, 665, 666, 670, *673–676*, 677–680, 684, *687–690*, 692, *694*, 703, *704–706*+n, *733*, *734*, *743*, 745, *747*; XVII: 9n, 18n, 23+n, 46, 47, 52, *54*, 59, 61, *67*, 71, 72, *74*, 80, 81, *82*, *83*, *88*, *91*, 93, *95*, 102, *104*, 105, *106–108*, 109, *110*, 111, 112, 116, 117, 139, 147–149, 157, *161*, *163*, *181*, 199, 201, *206*, *213*, 214, 216, 229n, 231n, 243, *246*, 253–255, 257, 259, 260, *262*, *263*, 264, 266, 267, 273, *281*, 282, *286*, *287*, 288, 294, *295*, 298, *300*, *304*, 305, 306, *307*, *309*, 313, *317*, *319–321*, 323, 325, 326, *331–333*, 334, 335, 337–340+n, 343, 344, *346*, *347*, 348, 351, *360*, *361*, *363–365*, 368, *373*, 375, *377*, 379+n, 380, *382*, *383*, *387*, 389–394+n, *396*, *397*+n, 398–401+n, 403–405, 407, 409–413+n, *414*, *415*, 423, 424+n, 426–430+n, 434+n, 435+n, 441+n, 444, 445+n 449–453+n, 456–461, 463, 465–468, 471–474, 476–483+n, 486, 487, 489, *490*+n, 491, 493–499+n, *500*, *502*, *503*, 504, *505*, 506–509, 512–521+n, 524, 525, 527, 531+n, 532, *533*, *535*, 537, 538, 540–544+n, 546–548+n, 552–557, 560+n, 562+n, 563, 564, 568,

569, 571, 572, 573, 575-578+n, 578-583+n, 596, 597, 598-602+n, 605, 608, *616*, 618, 623-637+n, 640, 646, 648-652, *659-663*, 666, 670, 678, 682, 684, 690-692, 694, 700, 707, 708, 711, 719, 720+n, 725-727, 729-734+n, 736, 737, 739, 746n, *748*, *750*, 751+n, 752, 759, 761+n, 785,793-797n, 799n; XVIII: 21n, 22n, 25+n, 28, 32, 38, *41*, 43+n, 64+n, 80n, 88+n, *93*, *96*, 97-100+n, 103, 107, 118, 119, *136*, 138, *143*+n, *146*, *163*, *166*, 169, 172n, 198-204, *205*, *219*, *249*, *253*, 259, 271n, *335*, *347*, 361, *375*, *376*, *381*, 405, 432n, *436*, 442n, 450n, 455, 468, *486*+n, *490*, *491*, 499, *512*, 514, 515+n, 517+n, 519, 520, 523, *525*, 529, *542*, 547+n, 550, 551, *554*, *574*, 614n, 622, 634, *637*, 638, *661*, 714+n, 719, *734*, 760, *787*, 800n; XIX: 21n, 26n, *38*, *40*, *41*, *45*, 60n, *93*, *128*, 140, *151*, *155*, 280n, 306, 465+n, 524, 525, 579, 580, 596, *607*, *608*, 617, 630n, *736*, 758+n, 766+n, 767, 769, 783, 818, 865, 919, 926, *939*, 946, *947*, 962, 963; XX: 21n, 23, *42*, 49, 56n, 62, *63-65*, 67, *73*, 78, *82*, 83, 97+n, 99+n, 100, *138*, *187*, 224n, *253*, 271, *304*, *321*, 340-342+n, 345, 350, 385n, *386*, 406-408+n, 410, *475*, 503, *525*, *526*, *535*, *562*, 577; XXI: 86, *354*+n, *355-357*, 391n, *399*, *403*, *432*, *450*, 456, *535*, *623*, 739; XXII: 33, 120, 175, 381, *504*, *598*+n, 764; XXIII: 27, *45*, 49, 90, *187*, 203, *262*, 268n, *270*, 312n, 359n, *397*, *412*, *581*+n, *594*, *723*, 767; XXIV: 73, 81, 86, 96, 98, 100, 102, 115, 126, 149, 151, 173, 178, 180, 183, 186, 190, 286, 297, 327, 340, 344, 346, 375, 391, 448, 470, 471, 499n, *639-642*+n, *691*+n, *692*+n; XXV: *29*, *39*+n, 74, 77n, 79, *86*, 88+n, 89+n, 90, 91, *98*+n, 100, 101n, *104*+n, *105-106*+n, 109, 114+n, 115, 116, 120, 121, 123, 124, 134n, 149+n, 150, 151, 173+n, 220, 238n

«Vrije arbeid» (beide werken, zie ook *politieke stukken*), XVII: 452, 498; XVIII: 193, *479*, 523, 634, 680; XIX: 465, 630n, *663*, 742, 833; XX: 63, *64*, 79, *81*, 83, *86*; XXII: *46*; XXIII: *27*

«Wand'lend schorsbesluit, het», I: 74, 155, 160, 162, 183; VIII: 270n; IX: *189*

«Wat roemt ge 't schoon...», VIII: 105n; IX: *153-154*

«Wat zoekt ge, liefde en min...», VIII: *556*

«Weg naar Golgotha»: «Kruissprook»

Woutertje Pieterse (zie ook: «Fancy»), I: 308; II: 715, 732n, 749n; III: 148, 233, 350, 356, 423; IV: 179, 322, 350; VI: 370, 387, 391, 415, 423, 447, 469, 744, 745; VII: 351, 355, 506, 572, 577, 616, 624, 755n; VIII: 42n; X: 181n, 210n, 544n; XI: 24n, 36n, *65*, 76n, 207n, 252n, 328, *368*, 399, 418n, 449, *450*; XII: *512*; XIII: *207*; XIV: 73, *103*+n, 132, *325*, *624*, 627; XV: 32n, 69n, *152*, *154*, 169, 180, 261, *334*, *379*, 402, 486n, 502, 513, 520, 521, 528, *529*, 549n, 560, 561, *570*, 573, 574, *575*, 590, *603*, 663, *673*, *684*, 694, 779; XVI: *25*, *27*, 28, *29*, *32*, 45,

93, 94, 102, *105*, 112, 113, *119*, *121*, 128, *132*, *157*, *163*, 179+n, 184, 203+n, 217, *232*, *233*, 241, *253*, 274-278, *281*, *313*, *333*, 367n, 368n, *442*, 446, *457*, 459, 468, 506, 527n, 596n, 602, 651, 663n, *721*, 744, 756n; XVII: 18n, *83*, 93, *107*, *108*, 111, 134, *150*, *209*, 232n, 243, 252, 265, 272, 315n, 353, 418, 421, 452, 498, 581, 606n, 738, *788*; XVIII: *94*, 178n, 259, 291, *294*, 319, *334*, *359*, 429+n, 430, *454*, *456*, 481, *485*, *496*, *508*, 513, 523, 565, 623, 624, 634, 649, *709*, 740, 760, 761; XIX: 300, 580, 758, 817, 864, 926; XX: *449*; XXI: 23n, 205, 227, 278, *340*, *427*, *431*, *432*, *450*, 456, *495*, 504, *520*, *538*, 594n, 595, 787n; XXII: 33, 120, 175, 181, 220, 241, 344, *431*, *497*, 508, 509, 622; XXIII: 27, *237*, 247, 283, 285, 468, 471, 486-489, 513, 534n, 563, 565, 598, 637, *685*, 702, *720*, 766, 767, 774n; XXIV: 82, 102, 147, 149, 151, 157, 173, 178, 292, 296, 297, 326, 334, 344, 346, 347, 361, 372, 416, 459; XXV: *56*, 79, 115, 129, 202n

Wijs mij de plaats waar ik gezaaid heb, I: 332, 387, 479-510, 548n; II: 163; III: 356, 357; VI: 159; X: 377n, 379n, 429, *430*+n, *432*+n, *433*, *459*, *460*, *469*, *492*, 599, 725n; XI: 18, 19+n, 54, 425, 470, 474, 499-502, 504, 544, 560, 563; XII: 132, *184*; XIV: 171, 257; XVII: 655; XVIII: 311n; XIX: *900*; XX: 39; XXII: *420*, 751; XXIV: 73, 149, 151, 170, 296, 470; XXV: *26*

«Zeeziektegeschiedenis» (Idee 229-242), II: 436-459, 715; III: 162; IV: 701; VII: 12; XI: 67n, *155*+n, *360*+n, 588; XV: *154*, *155*; XVI: *27*, *618*+n, *619*; XVIII: 262, 524, 667, 672; XXI: 86+n, 227; XXII: 241; XXIII: 767; XXIV: 149, 151, 157, 171

Zegen Gods door Waterloo, de. Gemoedelijke opmerkingen van A.Z., III: 406, 551-559, 588n; IV: 15, 136, 272, 475; XI: 420n, 496n, 497, 498, 502, 504, 544, 560; XII: 132; XIV: 171, 257; XVII: 655; XVIII: 751; XXIV: 59, 149, 151

«Multatuli-bazuin» (voorgesteld periodiek), XXIII: 19n, *234*

Multatulibond, XVII: 236; XIX: 93n

Mumm, XII: *664*

Münchener Volksbote (periodiek), XIII: *61*, *78*, *155*, *116*, *359*, *411*, *514*, *515*

Munster, Johannes van, IX: 98, 99

Muntendam, N., XI: 545, 552

Münzer, Thomas, XIII: *419*

Munzinger, Werner, XIII: *225*

Muquardt, C. (uitgeverij te Brussel), XIV: 298; XVI: 421+n, 426, *428*

Murad Effendi, XXI: *399*+n

Marino Falieri, XXI: 397n

Selim, XXI: 397n

Murillo, Bartolomé E., VII: 457, 460

Murphy: Morphy, Paul

Murphy, William, XI: *738*, *745*; XII: *155*, *156*

Murray, Charles, V: 750n

Murray, John (1808-1892), V: 323

Musard, mad., XIV: 213+n, 576

Muschard, XII: *73*

Muséum litteraire (periodiek), XI: 32
Musset, Alfred de, XVII: 543; XIX: *271*; XX: *103*; XXI: 524; XXIII: 268, *442*+n; XXIV: 347+n, 437
Confessions d'un enfant du siècle, XXIV: 347+n
Namouna, XXIII: 438n
Muurling, Willem, II: 473-478, 507, 788n; III: 95, 613n; IV: 457, 459, 462, 718; VI: 795n; XI: *51*, 797b; XV: *599*, 618; XVIII: 738; XXI: 389+n;
Formulier ter huwelijks-inzegening, II: 475, 476; III: 95, 613; IV: 459; XI: *51*
Muusses, J., XV: *322*
Muusses & co., J. (uitgeverij te Purmerend), V: 715n; XXI: 19n, 446, *490*, *505-507*, 594n, *735*, *768*, 814n; XXII: 24n, *51*, 236n, 250, 579, 617n, 700, 788n; XXIII: 289, 730; XXIV: 327
Muusz, Guurtje, VIII: 26
Muzen, de (periodiek), XI: 799n
Mijer, Pieter (G.G., 1866-'72), I: 438; II: 97, 99, 100, 169, 204, 225, 226, 788n; IV: 514, 515; V: 404, 750n; X: 317-319, *322*, 525, 742b; XI: 536n, 710n, *712*, 798b; XII: 263, 336, *464*, *591*, 799n; XIV: 73, 350+n, 476; XV: 244, 422+n; XVI: 681, 682
Mijnhardt, Hermanus, X: *460*+n, *491*, *501*, 509, *510*, 743b; XI: 798b
Mynssen, Jan J. (notaris), IX: 25

N., hr., XVII: 287a, 288
Na, oude: Freybourg, Hermina
Naber, Samuel A., XXIII: *101*+n, *102*, 140+n
Nadjiam (dessa Tjemplang), IX: 555
Nadjiam (dessa Tjikatampé), IX: 557
Naevius, Gnaeus, VII: 600, 764n
Nagel, Carel F., XXI: *319*+n, *349*
Nagel, Louise, XXI: 317n
Nagtegaal, Claaske J., VIII: 21n, 30+n
Nagtegaal, Jan B., VIII: 33
Nahuys, A.J.B.H., XXIII: *147*
Nahuys, jhr. Alphonse J.B.H., I: 309, 361, 567n, 568n; II: 704; XI: 331, 519; XII: 239n, *497*, *527*, *528*, *530*, *591*+n, *621-624*+n, *631*, *632*, *636*, *657*, *660*, 664+n, *673*, *691*, *697*+a, 699+n, 703n, 712, 734n, 737, 739, 742, 748, 766, *773*, *778*, 796b; XIII: 108, 166, 201, 264, 431, 562; XIV: 92n, *116*, *654*; XVIII: 178n, *424*, 487, *490*; XVIII: 246, 499; XX: 35; XXI: 24n, 407n, *469*; XXIV: 413, 648, 649
Nahuys van Burgst, Huibert G., baron, XIV: 519
Verzameling van officieele stukken (rapporten) betreffende den oorlog op Java 1828-30, XIV: 519
Naiel: Nail
Naigeon, Jacques A., III: 229, 613n
Nail (loerah Tjilaboh), IX: 420, 423, 425
Naimah, IX: *574*
Nanninga, H., XIX: 790
Nannings, Kl., VIII: 24
Nap, X: *606*
Napel, ten, XI: 480
Napels, koning van: Frans II, koning der twee Siciliën
Napier, sir Robert C., XIII: 97n, *225*

Napoleon I (Bonaparte), keizer der Fransen, I: 159, 399, 400, 555n, 557n, 571n, 575n, 579n; II: 266, 427-433, 443, 565, 569, 687; III: 156, 246, 266, 276-281, 553-559, 594n, 608n, 611n, 618n, 625n; IV: 12, 39, 42, 68, 73, 81, 97, 139, 204, 220, 324, 408-410, 473, 474, 478, 481, 485, 573, 665, 771n, 781n; V: 124, 277, 307, 310, 363, 364, 564, 646, 732n, 734n; VI: 272, 300, 422, 423, 570, 618, 780n, 786n, 791n, 794n, 801n, 802n, 804n; VII: 238, 253, 354, 357, 771n; VIII: 104n, *365*, *366*, *368-370*, *372*, *473*, *591*, 686n, 694n; IX: *119*, *120*, *161*, *162*, *165*, *167*, *169*, *171*, *172*, *280*, *479*; XI: 46n, *177*, *190*, *214*, *221*, *313*, 522, 535n, 544, *632*, 718n, 753n, 788n; XII: *174*, *635*, *707*, *726*; XIII: *42*, 359n, 582n; XIV: *147*, 609, *615*, *658*, 667n; XV: 42, 69n, *95*, 121n, 185n, *458*+n, 676, 766; XVI: 57n, *164*, *191*, 307; XVII: 504; XVIII: 566; XIX: *58*+n, 246; XX: 183+n, *207*, 233, *299-301*, *492*, *493*, *514*; XXI: *110*, *289*, *426*, *443*, *445*, *460*, *461*+n, *465-467*, *474*+n, *475*, *511*, *523*, 528, 597, *789*; XXII: 94n, *425*, *474*, 585, 728n; XXIII: 457, *578*+n, 651n, 664; XXIV: 156, 159, 210, *667*

Napoleon III (Bonaparte), keizer der Fransen, I: 570n; II: 219, 407, 433; III: 103, 104, 152, 278, 608n, 612n, 613n; IV: 32, 35, 122, 137, 138, 140, 196, 616, 783n, 788n; V: 363, 471, 659, 739n, 760n; VI: 792n; VII: 157, 310; IX: 268n, *477*, *478*, *479*; X: 178, *179*; XI: *176*, *177*, *185*, 252n, 628, 759n; XII: 19n, *69*, *139*, *200-202*, 205n, *347*, 376n, *418*+n, *426*, *434*, *446*, *457*, *458*, *462*, *467*, *543*, *545-547*, 714n, *734*, *735*; XIII: *139*, *140*, *188*, *200*, *225*, *313*, *314*, *324*, *344*, *395*, *398*, *401-403*, *405*, *406*, *412*, *426*, *484*, *532*, *574*, *575*, *579*, *591*, *626*, *630*, *632*, 717; XIV: 77, 151n, 162, 173n, 176n, 259, 298, *355*, 376, 380, 430, 496n, 537; XV: 42, *48*, *49*, *52*, *58*, 326, 676, 703n; XVI: 351n; XIX: 220, *334*, *340*, *417*; XX: *286*; XXI: 134, *453*, 473n; XXII: *754*; XXIII: *345*, 463, 667n; XXIV: *720*, *721*, *722*+n, *723*, *724*, *725*, *726*; XXV: 202n

Oeuvres de Napoléon III, IX: *477*

Napoleon IV (prins LouLou; Louis Napoleon Bonaparte), XII: *205*, *725*+n, *726*, *734*, *735*; XIII: *532*; XXIV: *720*

Napp, XII: *445*

Nara Pandjang, datoe si, VI: 422; VIII: *123*, *161*, *201*, *202*

Narmaut en van Ouwenaller, le (kassiers), X: 626

Nasleep van een eerste huwelijk, de (blijspel van J.P. Hagen?), XVII: 727

Nassau, Adelheid (Adelaïde) van Anhalt-Dessau, hertogin van, V: 52, 53, 54, 59, 63, 294; XI: *692*, *693*, *699*, *722*, *732*, *773*, *781*; XII: *296*, *445*, *448*; XIII: *56*

Nassau, Adolf van (1540-1568), IV: 681

Nassau, Adolf W.A.K.F., hertog van, groothertog van Luxemburg, IV: 44, 45; V: 24, 52, 75, 294; XI: *621*, *634*, *672*, *673*, *682*, *688*, *692*, *693*, *696*, *704*, *705*, *714*,

720, *721*, *722*, *727*, *728*, *733*, *759*, *760*, *763*, *773*, *774*; XII: *21*, *37-39*, *47*, *48*, *125*, *134*, *207*, *210*, *281*, *294*, *296*, *304*, *373*, *421*, *440*, *444*, *448*, *461*, *463*, *656*, *692*, *782*; XIII: *25*, *40*, *56*, *130*, *158*, *469*; XVI: 154; XIX: 631n
Nassau, Frans, prins van, XI: *773*
Nassau, Hilda, prinses van, XI: *773*
Nassau, Nicolaas, erfprins van, IV: 99; XII: *157*, *281*, *373*, *448*
Nassau, Wilhelm, hertog van, XXI: *730*
Nassau, Wilhelm (IV) Alexander, erfprins van, XI: *773*; XII: *125*, *304*
Nassim, njie, IX: 420, 431
Nassim: Nassim, njie
Nast, Robert, XVIII: *62*, 108, 113, *114*, 124, *134*, 164, *166*, *250*, *349*
Natal, geëmployeerde van de factorij der N.H.M. te: Sem, P.I.G.
Natal, jaksa van (1843), VIII: 278
Natal, militair commandant te: Pool, Carel S. van der
Natal, Mohammed, toeankoe bezaar van, I: 180-182, 401, 577n; VI: 420, 422; VIII: 103n, *117*, 133-141+n, 145, 167-187, 193n, *196*, *198*, *202*, *275*, 278, 281, 289n, 290n, 298, *323*, 329, 333-335, 338, 339, 343, 354, 355, 361, 390, 391, 445, *631*; IX: *67*; XIII: 172; XV: *346-349*
Nation, die (periodiek), XXIV: 351+n, 368, 370, 381, 382+n, 467a, 471, 472, 474
National Zeitung (periodiek), XI: *737*, *751*, *754*; XII: *30*, *357*, *650*
«National-Verein, weekblad van de» (periodiek), XI: *759*
Nature (periodiek), XX: 76
Nature, la. Revue des sciences et de leurs applications aux arts et à l'industrie (periodiek), XXI: 392
Naumann, XII: *74*
Nauta, J., XIII: 245
Nauta, J.H., XIII: 246
Navarre, Henri de: Henri IV, koning van Frankrijk
Navarro, Sanchez, XIII: *525*, *526*
Navorscher, de (periodiek), II: 687; XI: 328, 796n; XVI: *299*, *300*, 301, 306, 336, 399, 655; XVII: *182*; XVIII: *411*+n; XXIII: *529*
Naijoen, IX: 452, 453, 454
Naza, XI: 554
Nebelthau, Friedrich, XII: *353*
Necker: Staël-Holstein-Necker, Anna L. G., barones de
Nederburch (gouvernements-secretaris 1855), IX: 400, 402, 404+n, 406, 407; X: 291, 533, 619
Nederduitsch tijdschrift (periodiek), XI: 560a, 561, 567, *573*, *586*, 588
Nederland (periodiek), IV: 587, 723n; V: 309, 343, 380, 645, 714n; VII: 679; X: 235; X: 746n; XII: *169*, 182a+n, *191*, *199*, *307*+n, *359*, 429n, *431*, *454*, *539*, 555, 556+n, 781; XIV: 22n, 23n, 74, 87, *94-96*, *98*, *99*, *115*, 118n, *121*+n, *122*, *124*, *128*, *129*, *134*, *138*, *140*, *146*, 147n, 168n, 173n, *188*, *195*+n, *198*, *254*, *261*, *275*, *282*, *283*, 303n, *324*, 376, *550*, *564*; XV: *283*; XVI: 127n, 133n, 236, 284, 399, 557, 599n, *620*+n, 640, 751+n; XVII: *35*, *42*+n, *153*; XVIII: *109*, *136*, 193a, 207+n, *222*+n, *272*, *273*+a, 311a, 321, *338*, *354*+n, 358, *403*, 428a, 441a, *457*+n, *491*+n, *495*, 499, 569,

621, 623, 648+n, 681, 697, 698, 718; XIX: 566, *582*, *583*, 585+n, 596, *615*, 617, *618*, *619*; XX: *128*, *154*; XXI: 626; XXV: 25n, 71+n
Nederland door Nederlanders geschetst, XXIII: 461
Nederlandsch magazijn ter verspreiding van algemene en nuttige kennis (periodiek), XI: *139*
Nederlandsch museum, het (periodiek), XVII: 240, 241, 243; XVIII: *380*a, 583a, 584a
Nederlandsch tooneel, het (periodiek), VI: 374, 788n, 802n; XIV: 677n; XV: 480, *492*, 658a, *672*, 673, 699; XVII: 71a, *73*, *74*, 156a, 157, *194*, *210*, 375, 408, 471, 496, 540a, 546a, 555, 556, 558; XVIII: 117a, 119a, *136*, 144n, *146*, *162*, 199, *252*, 271n, *275*a, *525*, 546a, 548n; XX: *571*+n; XXI: 805, 806; XXIII: *91*
Nederlandsch tijdschrift voor geneeskunde (periodiek), XVIII: *298*
Nederlandsch-indisch tijdschrift: Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië (periodiek)
Nederlandsche heldendaden ter zee (*Neerlands heldendaaden ter zee, van de vroegste dagen af tot op den tegenwoordigen tijd*), III: 406
Nederlandsche industriëel, de; weekblad voor nijverheid, koophandel en scheepvaart (periodiek), III: 183; V: 369
Nederlandsche kunstbode, de (periodiek), XV: 694, 696, 697; XVI: *530*, 538; XVII: 268, 339a, 412a, 503a, 564a, 636, 646, 733a; XVIII: 185a, 208, *213–216*, *221*, *226*, 227, *228*+n, *230*, 254a, 289, 292, 299a, *325*, *331*, 432, 467, 620a, 647+n; XXV: *61*+n
Nederlandsche letteroefeningen (periodiek, zie ook: *Vaderlandsche lett.*), XIV: 608n
Nederlandsche muzen-almanak (periodiek), IV: 176; VI: 485; XVII: 328
Nederlandsche spectator, de (periodiek), I: 334; II: 510; III: 430, 622n; IV: 176, 269, 270, 695; V: 343; VI: 137, 299, 346, 347, 349; VII: 523, 525; X: *248*+n, *250*, *259*, *286*, 292, *294*, *305*, *307*, 728n, 729n, 731n, 732n, 742n, 745n; XI: 18n, *48*+n, 480n, 671+n, *674*, *675*, 796n; XII: *432*, 697a, 712; XIII: 197a, 724n; XV: *134*, *431*, 462a, *475*, *477*, *480*, *491*, *492*, 493, 494, 495a, 500, 502, 526, 545, 563, *598*, 748, 779a, 780, *782*, 799n; XVI: 131, *175*, 178a, 193, *196*, 197a, 206, 213, 214, *220*, 263, 274, *332*, 335, 346, 357a, 420a, *429*+n, 478, 483, 601, 616n, *627*, *632*, *648*, 680, 675n; XVII: *31*, *145*, *153*, 175, *194*, *208*, *209*, 236+n, 311, 334a, 337, 418a, 517a, 606n, 738a; XVIII: 37a, *94*, 95, 123n, *135*+n, 138a, *143*, *162*, *167*, 183, *196*, *222*, *249*, 270, *272*, *298*, *331*, *356*, *377*, *437*, *463*+n, *470*, 476n, *479*+n, *507*, 515a, *560*, 569, 621a, 623, *645*+n, 648, *650*, *651*, 652, 653, 679, 681, 760, *765*+n, *766*, 788a, *789*, 798n; XIX: *89*, 235a, *287*, 354, 499, 594, *615*, *641–643*+n, 704a, *709*, 779, 935a, 937, 975n; XX: 67n, 124n, 182, *231*, *238*, *246*, 262, *267*, 274a, 276a, 312, 313, *330*, 368, 426, 500+n, 501; XXI: 132a, *139*, *356*, 370, *383*, 392, *399*, 455a, *492*, 524a, 594n, *599*, *600*+n,

618a, *630*, *633*, 651, 775a, 782, *788*, *789*+n, *793*, *795*; XXII: 56, *92*, 112a, 116a, 327, *518*+n, *519*+n, 563, 594n, *706*, *729*+n, 785n; XXIII: *38*, *41*, *46*, *54*, *102*+n, *103*, 142, 143+n, 217, 252a, 266a, *269*, 353n, *356*, 381, 414n, *416*, *430*, *528*, 533n, *588*, 686n, *693*+n, 731a, 737, 738a, 739, 776n; XXIV: 148a, 244, 264a, 267, 278a, 332, 334, 335a, 367, 370, 472, 474a, 576; XXV: 52, *56*, 63n, 219a, 233, 238n

«Nederlandsche werklieden!» (oproep van het internationaal werklieden-verbond), XIV: 193a, 197, 225n

Neff, de, IX: *279*

Negrie baroe, hoekoem besaar van, IX: *78*, *81*

Nei, F., IX: *253*

Neipperg, Adam A., graaf von, VI: 794n

Nélaton, Auguste, IV: 540

Nellie (ps. van: Kol-Porrey, Jacoba M.P. van), XXIII: 667+n, *680*+n, 699, 711

Brieven aan Minette, XXIII: 667+n, *680*+n, 699

Nelly ?, XXIII: *113*

Nemours, Louis C.P.R. d'Orléans, hertog de, V: 357

Nenek, si, VIII: *202*

Nepos, Cornelius, VI: 193, 796n; XV: *378*; XVIII: *440*+n; XIX: *172*, 220, 222, 486+n, 487, 502, 504, *843*; XX: *285*; XXI: *60*, 67, *111*, *281*, *578*, *583*

De viris illustribus, VI: 796n; XXI: 67, *281*

Levens van beroemde mannen: De viris illustribus

Nero (romeins keizer), IV: 508, 786n; V: 83, 85, 224, 750n; VI: 306, 307, 796n; XIV: *429*; XV: 753; XVI: *331*; XIX: *195*, 266, *723*, 931

Nerval, Gérard de, XX: *103*

Nes, jhr. Johan F. Walraven van, VIII: 393, 396, 423, 430, 436, *666*, *667*; XIV: *371*

Nesselrode-Ehreshofen, Maximilian B., graaf von, XII: *77*

Nessle, Eberhardt, XVIII: *169*

Netscher, Frans, XV: 795n; XXIII: 603n, *646*+n

Neuberger, XIX: *707*, *708*

Neubronner van der Tuuk, Herman, III: 235, 624n; X: *667*; XI: 798b; XIII: 254; XIV: 432; XV: 219+n, 704+n; XIX: *324*+n, *425*, 566; XXI: 800; XXII: 226; XXV: 203+n

Neuchâtel en Balangin, Alexandre Berthier, hertog van (vorst van Wagram), II: 428, 429

Neue Allgemeine Zeitung (periodiek), XIII: *407*

Neue Badische Landeszeitung (periodiek), XI: *762*; XII: *653*

Neue Berliner Schachzeitung (periodiek), XVII: 322

Neue Frankfurter Zeitung (periodiek), XI: *709*

Neue Freie Presse (periodiek), XIII: *31*, *32*

Neue Karlsruher Zeitung (periodiek), XIII: *138*

Neue Landwirtschaftliche Zeitung (periodiek), XII: *92*

Neue Moselzeitung (periodiek), XIII: *573*

Neue Pitaval, der; eine Sammlung der interessantesten Criminalge-

schichten aller Länder, aus älterer und neuerer Zeit (seriewerk), XIX: *154*
Neue Preussische Zeitung (periodiek), XII: *726*
Neue Rheinbote (periodiek), XIII: *535*
Neue Stettiner Zeitung (periodiek), XIII: *589*
Neue Wiener Presse (periodiek), XVI: *153*; XXV: *44*
Neuester Anzeiger (periodiek), XVIII: *169*
Neuhoff, Theodoor A., baron von, V: 60, 309
Neuman, Aug., IX: *279*
Neumann, F.I.E.: Neumann, Gottlieb C.D.
Neumann, G.R., XVII: 85n, 311; XX: *268*; XXIII: *474*; XXIV: 65+n
Leitfaden für Anfänger im Schachspiel, XVII: 311; XXIV: 65n
Neumann, Gottlieb C.D., IX: 243n, 254n, 257+n, 258+n, 259, 274, 275, 699b
Neurath, Konstantin F., vrijheer von, XII: *211*; XIII: *78*
New York herald (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
New York weekly times (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Newcomen, Thomas, XXV: 95+n
Newton, Isaac, II: 242, 520, 521, 788n; IV: 236, 328; VI: 618; VIII: *473*; XIII: *228*; XIV: 83+n, 84, *91*, 609+n; XV: 614; XIX: *173*, *339*, *416*, *678*, *724*; XXI: *110*, *111*, *419*, *476*, *477*, 482, 483, *572*, *574*; XXIII: 25, *148*, 377, *658*; XXV: 177
Philosophiae naturalis principia mathematica, XIV: 83+n; XXI: 482
Newijs, S., XXII: 291
Ney, Michel, IV: 370, 473, 474, 477-480; XIII: *359*
Ngawi, Mangoon Dirdjo, raden toemenggoon; regent van (1856), I: 284; XIII: 184
Nicolaas (klerk), VIII: *479*, *518*, *527*, *660*
Nicolaas I, keizer van Rusland, IV: 138, 187
Nicolaas, Evert, VIII: 24
Nicolini, Ernesto, XVIII: 705
Nieden, Geertje J. van, VIII: 28
Nieder-Ingelheim, dokter te, XXIV: 21n, 30, 44, 48, 49, 57, 58, 69, 130, 336, 343
Niel, Adolphe, XIII: *49*, *430*+n
Nielsen, G., XVII: 311
Nielsen, V., XVII: 311
Niemant, Jan F., VIII: 35
Nienboen, si, VIII: *124*
Nierop jr., F. van, XI: 331
Nierop, P., XIX: 883
Nierstrasz, Johannes L. (1796-1828), XV: 647, 715, 729; XXV: 76
Nierstrasz, Johannes L. (1822-1881), XXII: *695*+n
Nierstrasz jr., J.L., VIII: 56; XIII: 678;
Jesaïa 40, vs. 8b, VIII: 56
Nietszche, Friedrich, XXIII: 616+n
Nieuw advertentieblad Heerenveen (periodiek), XX: 355n
Nieuw Amsterdamsch handels- en effectenblad (periodiek), II: 206, 305, 327; III: 31, 568n, 570n; X: *267*, *281*, *343*, *434*, *469*, *489*, *511*,

513n, *514a*, 518, 521a, 529, 541n,*543*+n, 545, *584-587*, *601*+n, *620*, 628, *675*+n, *703*, 717, 718, 726n, 731-733n, 737n; XI: 26, *52*+n, 92a+n, *586*, 725, 788n, 790n; XXIII: *498*; XXIV: 583a, 585a, 586n, 587a, 588a, 591a, 599a+n, 600n

Nieuw archief voor wiskunde (periodiek), XVII: 796n

Nieuw Bataviaasch handelsblad (periodiek), V: 70, 310, 335; XI: 787n; XIII: 107, 263; XIV: 469a, 474a, 588, 592a, 675n

Nieuw en oud (periodiek), XII: 786

Nieuw kerkelijk weekblad, het (periodiek), XV: 56

Nieuw Nederlandsch taalmagazijn (periodiek), VI: 751

Nieuw Padongsch Handelsblad (periodiek), XXIV: 215a

Nieuwe Amersfoortsche courant (periodiek), XX: 273a; XXI: 152a

Nieuwe Amsterdamsche courant: Algemeen handelsblad (periodiek)

Nieuwe Bredasche en Oosterhoutsche courant (periodiek), XX: 545n

Nieuwe Brielsche courant, nieuws- en advertentieblad voor de Zuidhollandsche eilanden (periodiek), XIX: 961a; XX: 25a, 32a, 49a, 59a, 60, 65a, 66

Nieuwe bijdragen ter bevordering van het onderwijs (periodiek), IV: 557; XVII: 221a, 268; XVIII: 291a, 314a, *322*, *362*+n, 532a, *537*+n, *549*, 567, 568, 629+n

Nieuwe gids, de (periodiek), XIV: 677n; XV: 795n; XXIII: 469+n, 504a, 565n, *567*, *577*+n, *581*, 598, 603, 611a, 614n, *709*, 716+n, 773-775n; XXIV: 78n, 306, 307, 392n, 440a, 445+n, 451, 453+n, 454, 465

Nieuwe Gorinchemsche courant (periodiek), XIX: 871n, 883a; XXI: 243n, 249a

Nieuwe Groninger courant (periodiek), XIX: 801a, 813, 814a, 829, 832a, 865; XX: 279, 372a, 381a, 397a; XXIV: 137

Nieuwe Noord-Hollander (periodiek), XX: 36, 37

Nieuwe Nijmeegsche courant (periodiek), XIII: 438n, 452a

Nieuwe provinciale Drentsche en Asser courant (periodiek), XXI: 782n

Nieuwe Purmerendsche courant (periodiek), XIX: 929a

Nieuwe recencent, de (periodiek), X: 731n

Nieuwe Rotterdamsche courant (periodiek), I: 355, 364, 505, 510; II: 284, 288, 362, 705; III: 96, 393, 397, 405, 441, 443, 445; IV: 108, 216, 217, 220, 258, 266, 272, 276, 296, 732n; V: 70, 311, 312, 320, 638, 657; VI: 121, 133, 141, 169, 171, 173-180, 196-198, 203, 205, 208, 214, 218, 219, 224, 230, 231, 233, 238, 239, 254, 257, 269, 336, 339, 346, 362, 387; IX: 468n, 490n; X: *224*?, *226*, 238a, *247*, *248*, *249*, *258*, *260*, *263*, 265n, *266*, 292, 351n, 377n, 381a, 389a, 392, *396*a, *397*, 492a, 497n, 717, 725n, 728n, 730n, 743n, 747n; XI: *49*+n, *221*, 425a, 428n, 429a+n, *433*, *434*, 798n; XII: *170*, *475*; XIII: 131a, 145n, 190a, 227a, 301, 475, 649a, *655*, *656*, *658*a, *675*, 681a, *683*, *685*, *690*, 716, 718; XIV: 23n, 37, *144*, 151n, 178,

179a, 182, 184, 185, 186, *189*, *217*, 230, 232a, 234, 237, 244, 275a, 313a, 333a, *341–344*, *346*, *347*, 349, 350, *353–355*, 359, *360*+n, *361*, *363*, *364*, *368*, *370*, 373, 375, 383, *386–389*, 391, 392, 394, *395*+a, 396a, 397, 398, *401*, 408, 418n, 422–425, *429*, 440, 444–448+n, 452, *453*, 466, 514, 515a, *632–634*, *645*, *648*, *669*, 672a; XV: *48*, 54+n, 123, 168, *241*, *250*, 259, 269, *289*, *306*, *336*, 352n, *364*, 366n, 394, 402a, *419*, 420, *425*, *432*, 433, *437*, *438*, 441, 461, 462, 474, *484*, *491*, 513, 535, 536, *554*, *558*, 568, 569, 574, *576*, 719n; XVI: 120a, 206, 373a, *377*, *378*, 470, 471, 472, *530*, *644*; XVII: 97, *99*, 344a, 248+n, 349n, 399n, 429n, 434a, 440, 444, 459a, 480, 490–494, 496, 506, 512a, 514n, 537a, 546, 556, 560, 564n, 572a, 574a, 576n, 608n, 613n, 615n, 619a, 683n, 685a, 710, 719, 735n, 776a; XVIII: *77*, 96n, 99a, 223a, 247n, 336a, *337*, 430, 515n, 516a, *525*, 531n, 545, 549n, *555*; XIX: *45*+n, *50*, 53n, 59n, 95n, 96a, *109*, 307n, *363*, *375*+n, *407*, *582*, 594, *644*+n, 757, 766a, 769n, 771a, 776, 787, 846a, *887*, 935, 950n; XX: 177n, 198a, *202*, *231*, 249n, 290n, 304a, 320a, *483*; XXI: 30n, 40a, *42*, *48*, *63*, 232n, 239a, *446*+n, *451*+n, 543, *622*, 635, 639, 649, 650, 725, 784; XXII: *46*, *58*, 62, 63, *115*, 138, 201, 233, 331, 332, *439*, *454*, *455*, *465*, *466*+n, *470*, *475*, 478n, *520*, *631*, *639*, 726a, 788n; XXIII: *89*, *92*+n, *119*, 206, 224, 250, 263, 514a, 537, 715, 776n; XXIV: 59, 72a, 74n, 88, 91, 97, 243n, 264, 275a, 277, 278n, 330, 331a, 380a, 407a, 423a, 451+n, 453, 465, 491a, 621, 665; XXV: 148, 238n

Nieuwe schoolblad, het (periodiek), XV: 799n; XXII: 545, 592; XXIII: 377; XXIV: 211a, 228a, 372a

Nieuwe Tielsche courant (periodiek), XIX: 880a; XXI: 252a

Nieuwe Utrechtsche courant (periodiek), XVI: 106

Nieuwe Zaansche courant (periodiek), XXIV: 143a

Nieuwe Zutphense courant (periodiek), XX: 293a

Nieuwenhuis, Adriaan J., I: 309, 567n; III: 230; XI: 233, *295*, *397*+n; XII: 18n, 474n, *540*, 601n; XIII: 31n, 726n; XV: 355n, *379*; XVIII: 336, *437*, 449, 465, 466, 568, 583, 621, 622; XXI: *440*; XXIII: *309*; XXIV: 412

Nieuwenhuis, Ferdinand: Domela Nieuwenhuis, Ferdinand

Nieuwenhuis, Joan A., XIX: 133n; XXII: 47; XXIII: 730n

Nieuwenhuijs, Lambertus C., VIII: 47

Nieuwenhuijs, P.B. (boekhandel te Breda), XIX: 387; XX: 367

Nieuwenhuizen, dr., VIII: *609*

Nieuwenhuijzen, Frederik N. (secretaris van Bagalen), I: 574n; IX: 36n, 40; XIV: 73, 296, 350+n, *356*+n, 375, 376; XV: 368, 518+n, 646, 657, 705, 719, 728, *731*, XXII: *464*+n

Nieuwenhuijzen, J.F.N.: Nieuwenhuijzen, Frederik N.

Nieuwland, Manta van, XVII: 397+n, 398, 431, 457, 470, 545,

614, 724, 797b; XVIII: 102; XXV: 151
Nieuws van den dag, het (periodiek), II: 780n; III: 392; V: 464; VI: 212, 390; XIV: 463, 602n, 641, *642*, *656*, 659, 676n; XV: *36*+n, *39*, *70*, 79, 80, *107*, *126*, 158a, 165, 206, *289*, *317*, 327, 344, 361, *397*, 420, *475*, *506*, *522*, 549n, 550n, *558*, *575*, *586*, 597, 595a, 597, 600, *602*, *604*, 612, 616, 626, *635*, 663, 666, 674, 714, *742*, *745*, 798n; XVI: 126, *133*, *137*, 138, 166, *168*, *172*, *188–190*, 192, 193, *194*, *195*, 205, 213, 231, 235, *240*, *282*, 284, *287*, 291, *293*+n, 457n, 466, *521*, 527n, *530*, *535*, 546, *571*, 634, *647*, 684a, *688*, 728a; XVII: *36*+n, 38a, 40, 44, *88*, *91*, 96, 97, *126*, 148, 149, *167*, *179*, 235n, 257n, *258*, 267a, *279*, 289a, 298, 324a, 327a, *329*, 412n, 414a, 440, 445+a, 480, 491, 493, 495, 501a, 503n, 513a, 516, 546, 555a, 556, 573a, *596*, 623n, 626a, *773*, 774, *784*; XVIII: *94*, 110, *160*, 175n, *226*, *251*, *326*, *342*, *355*+n, *356*, 360n, *362*, 425n, *453*, *461*, *478*, *490*, 515, 558, 572, 617n, 625+n, 644n, 659, 746n, 798n; XIX: 141, 145a, *151*, 177, 216a, *326*, *583*, 585, *641*+n; XX: 172n, 210a, *231*, *493*, *536*, *572*; XXI: 9n, 20n, 25n, 62a, *63–65*, *69*, *72*, *76*, *102*, 240n, *291*, *296*, 357+a, 359+n, *360*, 364, 366a, *367*+n, *368*, 369, *371*, 372, *373*, *378*, *379*, 380, 381, 386, 387, 389, 393, *398*, *402*, *403*, *407*, *410*, *417*, *449*, *483*, *484–488*, *496*, *497*, 503, *513*, *622*, *624*, *631*, *632*, *795*, 798, 805, 813n; XXII: 34n, *45*, *58*, *59*, 69n, *130*, 340n, *435*, 476a, 614n, *631*, 646n, *647*, 664n, *672*, *689*, 690n, *708*, *726*, *748*; XXIII: 23n, *29*, *78*, *86*, 89n, 128a, 143, *149*, *153*, 158n, *177*, 244a, 245+n, 263, *269*, *270*, 280a, 289a+n, *321*+n, 367, 399n, 403, *429*, *432*, 473, 505n, 509n, 511n, *523*, *526*, 565n, *594*, 694, 702a, 729n, 751n, 774n; XXIV: 24n, 63a, 80a, 99n, 110, 121a, 125a, 129a, 132, 133, 152, 188, 192, 219, 230, 243n, 244, 270, 279a, 287, 490a; XXV: *61*, 77+n, 237n
Nieuwsblad voor den Boekhandel (periodiek), X: 529, 717, 718; XI: 30, 48n, 57n, 66n, 67, 374n, 408n, 470n, 498–500n, 504n, 505n, 515n, *664*; XII: 35n, 41n, 74, 104n; XII: 683; XIII: 201a; XIV: 170n, 176n, 218n, 239n, 249n, 255n, 279n, 389n, 563n, 598n, 611n, 618n, 639, 666n; XV: 180n, 365n, 414n, 422n, 442n, 452n, 460n, 501n, 540n, 562n, 592n, 688n, 732n, 776n; XVI: 80n, 218n, 236n, 245n, 316n, 340n, 371n, 561n, 634, 639, 738n, 741n; XVII: 45n, 67n, 87n, 195n, 289n, 399n, 411, 503n, 733n, 743n; XVIII: 50n, 66n, 112n, 123n, 125n, 198n, 288n, 386n, 449n, 466n, 471n, 475n, 488n, 502n, 531n, 568n, 660n, 682n, 743n; XIX: 586n, 603n; XX: 97n, 153n, 577a; XXI: 446n, 475n, 516n; XXII: 250n, 617n; XXIII: 465a, 472a, *475*, 759n, 775n
Nieuwsblad voor Nederland, het (periodiek), XXIII: 469

Nievelt, Carel van
In bonte rij: vertellingen en beelden, XXII: 572
Nightingale, Florence, III: 151, 614n
Over ziekenverpleging (*Notes on nursing*), III: 151
Nigra, Constantino, ridder, XIII: *401*
Nips: Hamminck Schepel, Annetta
Nisard, Désiré, IV: 67, 72, 782n
Nispen, jhr. van, XIII: 256
Nispen tot Sevenaer, jhr. Carel J.C.H., XXI: 783; XXV: 51n
Nispen tot Sevenaer, jhr. Jan A.C.A., XV: 741
Nitti (Nitie) Pringa: *Waroeng Goenoeng*, demang van
Njai Moersatie: Moersatie, njai
Njaro Pandjang, datoe si: Nara Pandjang, datoe si
Noack, Ludwig, III: 230
Noël, François J.M., I: 457, 569n; III: 335, 614n
Noerkam, IX: 418, 429, 435
Noerredin, sultan van Syrië en Egypte, I: 189, 569n
Noessaniva, orang kaja van, IX: *251*
Noessaniva, radja soeissa (patteh) van, IX: *251*
Noguès, Jean F.X., III: 286
Nölcke, XI: *784*
Nolet de Brauwere van Steeland, Jean K.H., XII: 369; XIII: *88*+n, *89*
Noll, XXII: 381
Nolthenius, IX: *279*
Noman en zoon, Johannes (uitgeverij te Zaltbommel), X: *299*, 731n; XII: 292, *605*; XIII: *649*; XV: *522*; XVI: 538
Nomsz, Johannes, IV: 79, 382, 782n
Nonhebel, Joannes P., III: 98, 614n
Noord en zuid (periodiek), XIII: 51n, 722n; XXI: 736a
Noord en Zuid-Nederlandsche tooneelalmanak voor 1876 (periodiek), XVIII: 198a
Noordbrabanter, de (periodiek), XIII: 433n, 444a, 454a, 461a; XIV: *362*
Noorden, C.J. van, IX: 315
Noorden, het; nieuw Amsterdamsch handelsblad (periodiek), III: 31; IV: 462, 529, 533, 723n; V: 9, 12, 28, 31, 41, 46, 51, 332, 688n; VI: 153; XIV: 22n, 23n, 74, 87n, 88n, 92n, 95n, *114*, *117*, 125n, *127–129*, *137–141*+n, *143–149*+n, 150n, 153n, 156n, *158*, 159n, *169*, *188*, *192*, *195*, *198*, *205*, *215*, *216*, *229*, 232n, *254*, *261*, *271*+n, *282*, *283*, 295, 296, 298, 299, 303n, *320*, *322*, *324*, *327–330*, *347*, 349, *353*, *356*, *357*, *386*a, 391, *395*, 396–398, *402*, *428*, 432, 433, 440, 463, 468, 477, *552*, *556*, 560–562, *567*, 672, 673; XV: 54, 73, 122, 208, 392, *609*;
XVI: 354, 389–391, *730*, *734*; XVIII: *166*, *636*; XXIV: *717*+n; XXV: 21
Noorder-Regentschap, regent van: Tjondro Negoro, raden toemenggoeng ario; regent van Serang
Noordhoff, Popko, XI: 69; XV: *336*; XIX: 813; XXII: *489*
Noordhoff & Smit (uitgeverij te Groningen), XVI: 206, 413; XIX: 594; XXIII: *701*
Noordman, D.G., XIX: 813, 833, 863a, 868

Noordstar, de (periodiek), XVI: *187*
Noordt, Johannes van der, XIV: 46
Noort, Olivier van, VI: 607, 610, 629, 631-633, 637, 638, 644, 646, 650-652, 796n; XIV: 490; XVI: 201, 279
Noot, Dirk C., VIII: 25
Noot, F.C., XVII: 592
Noot, mw., VIII: *522*+n
Nooten, S. & W.N. van (boekhandel te Schoonhoven), XIX: 408, 444
Nordau, Max (ps. van: Südfeld, Max S.), XXIII: *426*+n; XXIV: 270+n
Konventionellen Lügen der Kulturmenschheit, XXIV: 270+n
Norddeutsch-Volksblatt (periodiek), XII: *44*
Norddeutsche (Allgemeine) Zeitung (periodiek), XI: 629, *766*, *768*; XII: *30*, *222*; XIII: *36*, *150*, *380*, *421*, *486*; XVI: *152*; XXV: *43*
Nordenskjölt, Adolf E., XXII: *677*+n
Nork, F. (ps. van: Korn, Felix), III: 230
North British review, the (periodiek), XII: 18n, 239a+n, 313n, 340, *447*+n, 465, *479*, *496*, *515*, *521*, *523*, *526*, *537*, 557, 763n
North English review: *North British review* (periodiek)
Nosse, XIV: 379
Nostradamus (Michel de Notredame), XXIV: *724*
Nothomb, Jean B., baron, XII: *210*
Nouhuys, Willem G. van, XI: 132a
Noyon, P.S., X: 662, 666
Nozeman, Christina H., XVI: *633*, 758n, 759n
Nuggelmans, XVI: 387; XVII: 730, 731; XVIII: 44
Numa Pompilius (koning van Rome), II: 35, 788n; V: 62; VII: 36, 363, 742, 765n, 770n; VIII: *374*; IX: *174*; XVII: 362n; XIX: *733*; XXV: *112*
Nuyens, Willem J.F., XIX: 859; XX: *483*+n
Geschiedenis der Nederlandsche beroerten in de 16e eeuw (1559-98), XIX: 859; XX: *483*+n
Nijgh, Henricus (uitgever te Rotterdam), I: 481, 485, 505, 506, 510, 548n; II: 163; VII: 676; X: *231*, *249*, *256*, *258-260*, *264*, *284*, 292n, *294*, *297*, *299*, *321*, *409*, *430*, *432*, *433*, *454*, *459*, *460*, *484*, *492*, 544n, 555n, *556*, 725n, 743b; XI: 18, 19, 30, *83*, 85, 798b; XV: 568, 744+n; XXIV: 470
Nijgh, Joannes G., IX: 52n, *66*, *82*, *87*
Nijgh en Van Ditmar (uitgeverij te Rotterdam), XV: *336*; XVII: 614; XXI: 705
Nijhoff, Henricus, XX: 538n, *543*+n
Nijhoff, Martinus (uitgever te Den Haag); III: 379; XI: 801n; XIV: 520; XV: 500, 733; XVI: 193, *195*, 241+n, 439, 455, 503, 511, 567, 574, 581+n; XVII: *787*; XVIII: *135*+n, 246, 317, 477, 652, 653; XX: *543*; XXI: 370+n, 806; XXII: 62, 84, *687*+n, *690*, *707*+n; XXIII: *104*+n, *190*
Nijhoff, Martinus (uitgeversfirma te Den Haag), XXII: 706n
Nijhoff, Paulus, XI: 798b

Nijhoff & zoon, Isaac A. (uitgever te Arnhem), IX: *282*; XI: 798n; XVII: 798n
Nijlandt, XXII: 204
Nijmeegsche nieuwsbode (periodiek), XIX: 831n, 870a, 872a; XX: 217a, 229n, 271a

O'Connel, Daniel, IX: *602*, *614*, 700b; X: *124*
O-sprook Colholms roos: Amorie van der Hoeven jr., Abraham (Bram) des
Obdam, John (en mw.), VIII: 641n, *648*, *649*, *662*, *668*, *669*, 675; XV: 517
Obenhuijsen, Jan J., VIII: 47
Oberman, J.W., VIII: 55, 56
Obos, IX: 494
Obreen, Frederik D.O., XXIV: 329+n
Obreen, Herman L.A., XXIII: *587*+n, *588*, 603+n
Observateur, l' (periodiek), XII: *523*
Ochsner, Ernest, XXIII: *120*
Ochsner, *mw. Ernest*, XXIII: *119*
Ochsner, Jean G., VIII: 49
Ochtman & zoon, S. (boekhandel te Zierikzee), XX: 295
Ockerse, Willem A., IV: 614-617, 656, 782n; VIII: *557*, *558*; XIX: *343*
Octavia, VI: 306, 307
Odeurs, Hugo, XIII: 709n
Odilde: Bilderdijk-Woesthoeven, Catharina R.
Odoaker, koning der Herulen, VI: 779n
Oeckelen, Karel C. van, IX: *232*
Oefening in het kunstmatig lezen (*Leesboek tot...*, van N. Anslijn Nzn.), VI: 661; VII: 58
Oehmichen, Wilhelm F., XIII: *484*
Oemar (dessahoofd), IX: 420, 431
Oembar, IX: *576*
Oembo, IX: 213
Oenda, IX: 557
Oera linda bok, thet, XIV: *631*+n, *638*, 640+n, *641*, *642*, 660; XV: *39*+n, 79, 420, *438*, 473, 606; XVII: 323, *784*; XVIII: *58*+n, 408n, *411*+n, *417*, *418*, *422-425*, *507*, *508*+n, *670*+n; XIX: *399*; XX: *126*; XXIV: 400
Oesar, radja, VIII: 278
Oesman (dessa Poelo), IX: 556
Oesman (dessa Tjiboentoe), IX: 557
Oessoep, II: 127; IX: 552
Oetker, Friedrich, XII: *286*, *350*
Oettker: Oetker, Friedrich
Oever, Hendricus H. ten, II: 429-431
Offel, Johan H. van, XVII: 431, 614; XVIII: 380n, *402*+n, 798b
Janneken en Mieken, XVIII: 798n
Kanailje, het, XVIII: 798n
Vrije zangen, XVIII: 798n
-samen met R.J. Pellellier: *Mevrouw Roland en de Girondijnen*, XVIII: *381*+n, *383*, *402*, 798n
Offel-Kley, Mina van, XVII: 431, 439, 449, 479, 648, 714; XVIII: 517
Offenbach, Jacques, XIV: 265; XV: 451; XXII: 546n
Chanson de Fortunio, la, XXII: 546n
Pariser Leben (*la vie Parisienne*, operette), XIV: 495?; XVII: 523-525, 635
Office de publicité, l' (boekhandel te Brussel), XII: 35, 36, 41, *66*

Office de publicité, l' (periodiek), III: 366, 367; XI: *393*+n; XII: 99
Ogelwight, IX: *260*
Oheimb, Julius, baron von, XII: *471*, *472*, *550*
Ohello, Jacob, IX: 257n
Olden, Frédéric van, IX: 295, 296, 297, 352
Oldenbarnevelt, Johan van, heer van Berkel en Rodenrijs, I: 405; III: 160, 367, 592n; IV: 767n; V: 77; XXI: 455; XXIV: 85, 191
Oldenbarnevelt-van Utrecht, Maria van, I: 405
Oldenburg, Peter, grootvorst van, XIII: *351*
Oldenkott, B., XX: *230*+n
Potloodstreepjes van Redivivus. Met rechtsgeleerd advies van mr. A.M. Stipriaan Luiscius, XX: *230*+n
Olga, XI: 249; XXIV: 631
Olivier: Ollivier, Emile
Olivier «den baardscheerder» (Olivier Ledain), IV: 503
Ollefen jr., van, XVII: 103
Ollefen, Daniël H.N. van, XI: 436, 437; XV: *554*; XVI: 547, *666*, *676*, 678, *688-690*, *695*; XVII: 18n, *54*, *74*, 103, *104*, 112, 148, *163*, *164*, 200, *246*, 253, 255, 325, 350, 351, 415, 436, 793n, 795n, 796n, 797b+n; XVIII: 517; XXIV: 616, 619, 621
Ollivier, Emile, IV: 269, 302; XIII: *513*+n; XV: 740
Olpen, Abraham I. van, IX: 51n, *69*, *72*, *73*, *82*, 272, 283, *286*, 295, 296, 297, 351, 700b
Omar Ibn al-Hattâb, tweede kalief van Bagdad, IV: 494, 694; V: 60; VI: 478; XVIII: *504*+n
Omboni, Giovanni, XI: 295+n, 298, 419n, 496n, 610, 612, 613, *615*, *620*, 642, 702, 703, 731, 790n; XII: 136, *275*, 705, 715, *778*; XIII: 51, 332, 374, 643, 710+n, 711; XIV: 38-40, 49, 52, *120*, 155, 202, 268, 269, 280, 675n; XV: 40n, 77, 344; XVI: *158*, *204*, *207*, *218*, 745; XVII: 21n, 32, *37*; XXIV: 638; XXV: 69
Omboni-Etzerodt, Stéphanie: Etzerodt, Stéphanie
Ommeren, wed. Jan van, IX: 330
Omnibus, de; jaarboek aan de algemeene belangen gewijd (periodiek), XI: 506n, 507a, 509, 519+n, 522n, 534n, 543n, 555n, 559n, 569, 574, 575, *576-579*, *585*, *587*, 600, 640, 694
Onbekende meesterstuk, 't (frans drama in twee bedrijven), XV: 545
Ondermeulen (zie ook Ouderen, van den), X: *237*
Ondorp, Jurian, III: 260
Onrust, B., VIII: 24
Ons onderwijs, orgaan van het Nederlandsch onderwijzers-genootschap (periodiek), XVIII: 314-316
Ons streven. Weekblad gewijd aan de ontwikkeling der vrouw (periodiek), XVI: 759n; XVIII: 704a, 717, *744*
Onstee, Albertus J., I: 466; III: 344; VI: 149; XI: *748*
Ontbijtstertje: Hartman, Engelina H.M.H.
Ontrop, VIII: *644*
Ontwerp eener Nederlandsch West-Indische ontginnings- en handel-

maatschappij met een kapitaal van vijftig millioen guldens, XI: 227n, 413
Onze eeuw (periodiek), XIV: 264+n, 303n, *307*, *322*+n, *355*, *364*, 480a
Onze roeping, orgaan voor de Nederlandsche vrouw (periodiek), XVI: 161, 163
Onze tolk (periodiek), IV: 698; VI: 234-236, 237, 796n; VII: 315; XIV: 238a; XV: 243a, 264, 421, 441a, 461a, *484*, *491*, 500, 531a, 796n; XVI: 109a, 206, 389a, 410, 412a, 420, 435, 471, 477, 605a; XVII: 60a, *63*, 70, *73*, 239n, 240, 251a, 252, 265a, 268, 269, 293a, 315a, 335a, 352n, 353a, 385n, 424a, 499a, 526a, 539a, 566, 583a, 584a, 609a, 612, 653, 666a, 675a, 678a, 681, 689a, 713a, 727a, 737, 758a, *762*, *763*; XVIII: *140*, *210*, *214*, *216*, *219*, *228*, *230*, *231*, *234*, *322*, *456*; XIX: 463n, 594; XXI: 811n; XXII: 61, 785n; XXV: 48n
Onze tijd (periodiek), XVIII: 798n
Onze wachter (periodiek), XXI: 546
Oom Geurt: zie onder ps.: Hagiosimandre
Oorlog, minister van (1868): Bosch, D.A. van den
Oort, A.J., XIX: 486a, 490+n, 501-504, 509a, 510; XXI: *281*+n
Oort Hzn., H.L., VIII: 689n
Oort, Henricus, XV: 45; XXI: 26n, 142+n
Evangelie en talmud uit het oogpunt van zedelijkheid vergeleken, XXI: 141n
Oost en west, staat- en letterkundig weekblad (periodiek, zie ook: *Weekblad, het*), I: 334; XV: *453*; XIX: 463a, 532, 535, 536, 566, *657*, 846a, 935, 937; XX: *104*, *269*; XXIV: 125
Oostenrijk, Albrecht, aartshertog van (hertog van Teschen), XII: *220*; XIII: *665*
Oostergo (periodiek), XIX: 214a, 282a, 303+n; XXI: 168n, 177a
Oosterwijk, Joannes en Hendrik van der Gaete (uitgeverij te Amsterdam), VI: 665
Oosterwijk Bruijn, Jacob van, VII: 572, 573, 575, 576, 577, 770n; VIII: 55n, 56, 60; XX: 370, 371
Nieuwe ontdekkingen op de maan, de, VIII: 60
Philemon en Baucis, VIII: 56
«Trekschuit, de», VII, 571; XX: 370
Oosterzee, H.M.C. van, XIV: 608n, *614*
Oosterzee, Johannes J. van, II: 718, 788n; III: 35, 40, 267, 425, 598n, 614n; IV: 328, 329, 681; VII: 417, 770n; XI: 518, 541, 798b; XV: 571
Oratio de scepticismo hodiernis theologis caute vitando... (*Het scepticisme, door den godgeleerde onzer dagen zorgvuldig te vermijden*), II: 718; III: 598n; IV: 328, 681
Zullen wij nog theologie studeeren of niet? Toespraak bij de hervatting der academische werkzaamheden, XI: 518
Oosting, G., XXI: 806
Oostpost, de (periodiek), XXI: 543

Op de Coul, Jean, XVI: *480*, *633*, 758n
Op de Coul, Josephus H., XVI: *370*, *480*, *613*, 758n; XIX: *44*+n
Op de Coul, Maria M.E. (Mathilde), XVI: 24n, *331*, 365n, 366n, 415n, *480*, *486–488*+n, 493n, 501, *529*, *531*, 537, *613*, 759n; XVII: *364*+n; XIX: 23n, *43*+n, *55*+n, *60*, *96*, *136*, 140, *144*, *147*, *149*, *161*, 195, *206*, *411*, *446*, *680*, *681*, *684*; XX: 169n, *182*, *194*, *197*
Op de Coul, Theodorus H., XVI: 24n, *175*, *195*, *196*, 213, *219*, *222*, *223*, *331*, 365n, 366n, *369*+n, 394n, 398, 406n, *442*, 455, *480*+n, *482*, *483*, 485n, *488*, 493n, 503+n, *612–614*, *633*+n, 758b; XVII: 362n; XVIII: 577+n; XIX: 42n, 54n
Op ten Noort, Willem R., X: 735n
Opdorp, van, XXI: 742; XXII: 377
«Openbare zedelijkheid» (Duitse brochure), XIII: *524*
Opmerker, de: *Indische opmerker, de* (periodiek)
Oppenheim, baron von, XII: *516*; XIII: *309*
Oppenheimer, L., XXII: 291
Oppermann, XII: *127*
Opregte Haarlemsche courant (periodiek), I: 458; II: 392, 552; III: 335, 336, 410, 428, 429, 606n; IV: 178, 258, 261, 269, 287; V: 356; X: 516, 717; XI: *49*, 535n, 626, 627, *628*a, *631*+a, *633*a, 634, 635, *635*a, *639*, *640*a, *644*, *652*, 655, *656–659*, 660, *661*, *663*, *665*a, *666*, *667*, 670, 671, *672*a, *674*, *675*, *681*+a, *684*, *686*a, 691a + *691*a, *694*a, *697*a, *700*a, *703*a, *707*a, 710, *712*, *713*+a, *717*a, *718*a, *722*a, *726*a, *729*a, *732*a, *735*, *736*a, 740–742+a, *747–749*, *750*a, 753, *753*a, *756*a, *759*a, *762*a, *766*a, *770*, *772*+a, *776*a, *779*a, *781*a, *783*a, 788n; XII: *21*a, *26*a, *32*, *37*a, *42*a, *46*a, *53*, *54*, *55*a, *60*a, *64*, *65*, *71*a, *75*a, *86*a, *92*a, *113*a, *124*a, *125*a, *133*a, *137*, *138*, *140*, *145*a, *149*, *150*+a, *152*a, *155*a, *156*a, *168*, *170*+a, *185*a, *199*a, *201*a, *204*, *205*+a, *210*a, *212*a, *216*a, *217*a, *219*a, *221*a, *222*a, *225*a, *226*a, *229*a, *231*a, *233*a, *268*a, *270*a, *278*a, *285*a, *292*a, *296*a, *301*a, *303*a, *308*a, *310*a, *342*, *346*a, *348*a, *351*a, *352*a, *357*a, *361*a, *372*a, *377*a, *390*, *400*a, *407*a, *417*a, *418*a, *420*a, *425*a, *427*a, *432*a, *433*a, *437*, *439*a, *443*a, *447*+a, *449*a, *457*a, *461*a, *462*a, *466*a, *467*a, *469*a, *470*a, *474*a, *481*, *482*a, *492*a, *515*a, *523*a, *530*a, *538*, *540*, *541*a, *543*a, *546*a, *548*a, *570*a, 574, *579*, *582*a, *593*+a, *615*, *609*a, *615*a, *630*, *637*a, *641*a, *649*a, *651*a, *654*a, *660*a, *664*a, *675*, *676*, *678*a, 683, 684, *684*a, *685*a, 688, *688*a, *692*a, *708*, *734*a, *763*a, 766, 767, *771*, *774*a, *782*a, *790*a, 795n; XIII: 15n, 21n, *23*a, *26*a, *29*a, *31*a, *34*a, *35*a, *38*a, *40*a, *41*a, *44*a, *47*a, *52*a, *56*a, *58*a, *62*a, *64*a, *65*a, *67*a, *68*a, *70*a, *72*a, *75*a, *76*a, *77*a, *81*a, *82*a, *87*a, *91*a+n, *94*a, 96, *96*a, *97*a, *102*a, *104*a, *112*a, *115*a, *119*a, *121*a, *126*a, *128*a, 130n, *132*a, *134*a, *135*a, *138*a, *142*a, *147*a, *152*a, *155*a, *156*a, *158*a, *162*a, *187*a, *193*a, *196*a, *200*a, *201*a, *217*a, *220*a, *223*a, *224*a, *229*a, *231*a, *237*a, 264, *284*a, *301*a, *304*a, *308*a, *312*a, *319*a, *321*a, *324*a, *326*a, *330*a, *333*a, *338*+a, *348*a, *359*a, *366*a, *371*a,

*376*a, *380*a, *384*a, *388*a, *394*a, *400*a, *402*a, *404*a, *407*a, *408*a, *410*a, *413*a, *417*a, *421*a, *424*a, *427*a, *429*a, *432*a, *433*a, *436*a, *440*a, *441*a, *458*a, *467*a, *470*a, *478*a, *480*a, *483*a, *485*a, *488*a, *490*a, *498*a, *501*a, *504*a, *506*a, *508*a, *510*a, *513*a, *516*a, *518*a, *522*a, *523*a, *525*a, *526*a, *528*a, *529*a, *531*a, *533*a, *534*a, *536*a, *538*a, *544*a, *549*a, *552*a, *572*a, *574*a, *578*a, *579*a, *582*a, 585+n, *586*a, 588, *588*a, *590*a, *593*a, *595*a, 597, *597*a, *598*a, *599*a, *602*a, *604*a, *605*a, *608*a, *614*a, *615*a, *617*a, *620*a, *624*a, *625*a, *626*a, *628*a, *630*a, *631*a, *633*a, *634*a, *635*a, *637*a, *639*a, *641*a, *657*a, *659*a, *664*a, *667*a, *669*a, *685*a, *687*a, *691*a, *693*a, *699*a, *702*a, *712*a; XIV: 21n, 31, 32, 88n, 169a, 394n, 644; XV: 168, *289*, 366+n, 420, 487; XVI: *152*, 375, *530*; XVII: 615n, 667, 690; XVIII: 545, *554*; XIX: 371n, 375a, *395*, *407*, *410*, 444, 669n, 696a, 917; XX: 143, 144, 199n, 217a, *231*, 309n; XXI: 94n, 126a; XXII: 322n, 326; XXIII: 448, 449, 500, 512, 563, 564, 662; XXIV: 85a, 498n, *704*, 705, *707*, 708, *711*, 712, 713, 714, *716*, *719*, 720n; XXV: *22*, *43*, *74*, 125

Opzoomer, Cornelis W., V: 215, 322, 751n; VI: 208; XI: 518, 541, 798b; XVI: 268; XVIII: 184, *458*+n, *506*, 674; XIX: *843*, 860; XXI: *578*, 764; XXIII: *101*+n, *102*

Oud of nieuw? Redevoering ter opening der akademische lessen uitgesproken, XI: 518

Oranje Nassau, Alexander (Willem A.K.H.F.), kroonprins der Nederlanden, II: 336; XX: *107*; XXII: *71*, *72*

Oranje Nassau, Frederik (Willem F.K.), prins van, II: 18, 172; X: 736n; XI: *185*; XIV: 678n; XIX: 973n; XX: *299*, *301*, 592n; XXI: 92, *465*+n, 645, *788*, 805, 812n; XXII: 106, 562n, 787n; XXIII: 775n

Oranje Nassau, Hendrik (de zeevaarder), prins van, VI: 174; XVIII: 545+n, *564*, *565*, *574*, *575*; XIX: *189*, *652*, *660*+n; XXII: 24n, 453n, *470*, *471*, *551*, 564+n, 565; XXIII: 321n

Oranje Nassau, Marianne, prinses van, XII: *352*; XX: *207*

Oranje Nassau, Willem («Wi-will»), prins van, X: *213*; XII: *571*+n; XVI: 76; XVIII: 405

Orbin, Johann B., XIII: *40*

Ordre, l' (periodiek), XVI: *152*; XXV: *44*

Orelius den procureur: Tounens, Orélie Antoine de

Orelius van Araucanië (Franciscus Orellana), V: 751n

Orelli, Johann K. von, VI: 778n

Orfela: Orfila, Matthieu J.B.

Orfila, Matthieu J. B., IV: 541; XIV: *493*; XX: *208*

Origines, II: 404, 405, 789n; VI: 590, 796n; XV: *61*+n

Oristorio di Frama, Stella (ps. van: Krüseman, Mina), XV: 607, 796n; XVI: 329+n; XVII: 103, 128, 409

Orsini, Felice, graaf, I: 40, 570n; IV: 323, 783n

Os, Ar van der, VIII: 27

Oscar II, koning van Zweden, II: 671; XII: *445*

Osnabrücker Sontagsblatt (periodiek), XIII: *523*

Ossian (mystificatie door James Macpherson), I: 568n; VII: 770n
Songs of Ossian VII: 770n
Ostsee Zeitung (periodiek), XIII: *88*
Oswald, François, XIV: *583*
Otho, Marcus Salvius, VII: 646
Ott, XII: *282*
Ottema, Jan G., XIV: *631*+n, 640, *642*; XVI: 399; XVIII: *417*
Geschiedkundige aantekeningen en ophelderingen bij Thet oera linda bok, XVI: 399
Otterloo, XVIII: *575*
Otterloo, A. van, XVIII: 314-316, *575*
Ot(t)fried, IV: 632-634
Liber evangeliorum, IV: 632
Otto I (duits keizer), IV: 28
Otto I, koning van Griekenland, VII: 768n
Otto, Hans C., VIII: 687n
Otto, Nicolaus A., XX: *579*
Otto, wed., IX: *72*
Ottolander, XXIII: 670
Oud Hellevoeter, een (ps.), XX: 343a, 344, 378-381
Oud-officier van het O.-I. leger, een (ps.), I: 355; III: 441, 442; VI: 221, 258; XIV: 313a, *354*, *360*+n, *361*, *363*, *368*, *370*, 373, 378, *386-388*, 394, 396, 397, *403*, 423, 440, 446, 514; XXI: *280*, *611*
Oud-ondermeester, een (ps.), XVIII: 115a+n, 117, 479
Oude heer Smits, de (ps. van: Lindo, Mark P.), X: 742n; XI: 796n; XVIII: 652n; XXIV: 440+n
Oude tijd, de; geschiedenis, maatschappelijk en huiselijk leven... (periodiek), XIX: *154*
Oudemans, Anthonie C., IX: *258*+n
Oudemans, Corneille A.J.A., XVII: 290; XXI: *271*+n; XXII: *670*
Flora van Nederland, de, XXI: 270n
Ouderen, van den, X: *230*+n, *231*, *237*, *244*
Oudraat, IX: *261*
Oultremont de Wégimont, Henriëtta, gravin d', XXIV: 516n
Out, Trijntje W., VIII: 20n, 25+n, 26
Out, Walig, VIII: 25
Outshoorn, Cornelis, V: 751n
Ouwersloot, F., XIV: 609, *615*
Oven, van, XV: 123
Oven, von, XII: *693*
Overbeek (baron G. von Overbeck), XXII: 529
Overhoff, H.F., XIX: 693a
Overklift, XVI: 298
Overman, XXIV: 281, 372
Overstraten, Pieter G. van, II: 708
Overzier, Ludwig, XXII: 681, *682*, *688*, *690*, *696*
Wetterprognose für jeden Tag der Monate Juni-December 1883 auf Grundlage der Berechnung des Atmosfärs, Gezeiten und der Einfügung der Werte für Wärme, Druck und Feuchtigkeitsgehalt der Luft für ganz Deutschland, XXII: 681, *682*, *688*, *690*, *696*
Ovidius Naso, Publius, I: 568n; IV: 342, 543, 544, 641-646, 771n, 773-776n, 782n, 783n; V: 68, 751n, 754n, 755n; VI: 618, 620, 623, 798n; VII: 238, 239, 241, 242, 255, 267; XVI: 102; XIX: *132*; XXII: *772*+n
Ars Amandi (*Ars amatoria*), V: 751n

Epistulae ex Ponto, XXII: 769n
Fasti, XVI: 102
Heroïdes, V: 68, 751n, 754n, 755n
Metamorfosen, de, IV: 641, 644, 771n, 774n, 776n, 782n; V: 751n; VI: 618, 620
Tristia, I: 568n; IV: 783n
Owen, Robert, III: 229, 615n
Oxenstierna, Axel, graaf, VII: 383, 771n; XVI: *273*; XIX: *336*; XXI: 187
Oye, Eugeen van, XII: 140a

P. R-d (ps. van: Westra, Pieter), XVIII: 762; XIX: 28-31, *34*, *35*, 449, 458, 459
Pa Moer, IX: 254n
Paaltjens, Piet (ps. van: Haver-Schmidt, François), XIII: 190n; XVI: *521*; XX: *227*
Paap, Willem A., I: 581n; XV: 799n; XXI: 24n, 287, *355*+n, *356*, 371, 455n, 591n, 594n, 599n, 625, 645, 649, 651, 652, *663*, 695, 768, 806, 812b; XXII: 21n, 24n, 191, 213, 243, 352, 359, 360, *402*, 787b; XXIII: 21n, 155n, *164*, *165*, *170*, 175, 176, *199*, 275n, *361-363*, 598, 775b; XXIV: 22n, 25n, 119, 491, 493, 672
Bombono's, XXIII: 21n, 141, *155*+n, *164*, *170*, 175, 275n, *361*, 775n
Vincent Haman, XXIII: 21n, 775n
Paasch, Marie van, XXII: 247
Pädagogische Beobachter. Wochenblatt für Erziehung und Unterricht (periodiek), XVIII: 580
Padang, agent van de factorij der N.H.M. te (1843), VIII: 120n, *155*, 193n
Padang, ass. res. van (Schaap, Dirk F., 1843; Teylingen, H. van, 1844), I: 155, 156, 160, 349; VIII: *154*, 167-187, 197n, 315, 329n, 347n, 357, 434, 446
Padang, chef van de komptabiliteit te: *Westkust van Sumatra*, ass. res. belast met...
Padang, deurwaarder te: Grünholtz (deurwaarder)
Padang, fiscaal bij de raad van justitie te (Lange, J.G.), I: 166; VIII: 296n, 330, 343, 363+n, 382n, *382*, 387-389, 392, 395, 396, 399-407+n, 410+n, 419-423
Padang, fiscaal bij de raad van justitie te (Prins, Ary), I: 182; VIII: 133-141+n, 172; XIII: 172
Padang, postkommies te (1843), VIII: *270*
Padang, raad van justitie te, VIII: 401, 403+n, 405-407, 418, 419, 420, 422
Padang, wees- en boedelkamer te, VIII: *252*
Padangsch handelsblad (periodiek), XX: 546; XXII: 566; XXV: 203
Padangsche Bovenlanden, resident van: C.P.C. Steinmetz
Padua, burgemeester van, XXV: 194+n
Paepe, César de, XX: 501n; XXII: *749*; XXIII: 669+n; XXIV: 202a, 204
Paepke Bülow, Friedrich W., IX: 52n, *78*, *79*, *80*, *81*, *82*, 94n
Paetus, Caecina, II: 772n
Pagalottij, Laurens, IX: 52n, *66*
Paganini, Niccolò, XXIV: 446
Pagedangan, radja, VIII: *112*
Pagger, radja, VIII: 177

Pahud, Charles F. (G.G., 1856-'61), I: 289, 305, 336, 365, 369, 372, 426, 435, 560n, 565n, 570b; II: 142, 163, 711; IV: 219; V: 641, 669, 677, 751n; VIII: 415n, *608*, *635*, *646*, 694b; IX: 294n, 295, 297n, 305, 307+n, 332, 333n, 335+n, 337n, 341, 342, 343, 350n, 352+n, 353+n, 358, 359+n, 360, 362+n, 364+n, 373n, 374, 375+n, 377, 378+n, 381, 382+n, 383, 384+nm, 385+n, 387+n, 388n, 389, *391*, 392, 394+n, 406n, 471n, 627n, 634n, *637*+n, *638*, *639*, 640n, 666n, 671+n, 695n, 700n; X: *62*, *114*, 150, *221*, *233*, 290, 291, *300*, 342n, 362n, 367, 368, 430, 431, 525, 744b; XI: 402; XII: *512*, *715*, *716*; XV: *48*+n, 55, 515; XXIV: *559*, *562*, *567*, 573; XXV: *21*

Paige, Marc A.F. le, VIII: 464

Paillet, Alphonse G.V., III: 97, 615n; IX: *281*

Paine, Thomas, III: 230, 615n

Paira, XII: 442

Paixhans, Henri J., V: 61, 751n

Pak Maria (ps. van: Roorda van Eysinga, Sicco E.W.), XV: 111+n, *358*, 395

Pakoe Alem, panggeran, IX: 30, 31

Palaiologo (Constantijn XI, Byzantijns keizer), V: 60, 110

Paleis van justitie (periodiek), XVI: *317*+n

Palembang, sultan van (1825), IX: 695n

Paleologo, H.B.S., XXII: 270

Pall Mall gazette (periodiek), XIII: *504*; XVI: *153*; XXIII: *412*, *415*; XXIV: 413; XXV: *43*

Pallavicini di Priola, Emilio, XI: *616*

Palm, van der (res. van Bantam), XIII: 681, 682, *685*; XXI: 721

Palm, Johannes H. van der, I: 159, 571n; II: 238, 551, 789n; III: 28, 98, 281-284, 286, 615n; IV: 40, 73, 95, 176, 214-216, 457, 462, 665, 783n; VI: 493, 567, 582, 699; VII: 307; VIII: *604*; XI: *308*; XV: 192, 216+n, *599*+n; XVI: 261, 344; XVII: 252, 274; XVIII: 256, 674; XXI: 90, 723; XXIII: 221, *522*+n

«Aantekeningen op de bijbel» (*Volledige aantekeningen tot de vertaling des bijbels*), II: 297; III: 282

Bijbel voor de jeugd. Taferelen uit de gewijde geschiedenis voor christen-huisgezinnen, IV: 176; XXIII: 221, *522*+n

Geschied- en redekunstig gedenkschrift van Nederlands herstelling in den jare 1813, I: 571n; III: 281; IV: 783n

«Preken» (een uitgave van *Leerredenen*), IV: 176

Palmer, Elihu, III: 230, 615n

Palmer Nahuys van Burgst, Catharine P., XIII: 721n

Palmerston, Henry J. Temple, 3rd earl of, XII: 262, 335, *694*, *695*; XV: 418

Palmieri, Luigi, XXII: *678*+n, *688*, *731*

Paltz, Friedrich V., keurvorst van de, V: 733n

Pamaga, si, I: 180-183, 401, 577n, 581n; VIII: 104n, 133-141+n, *142*, *144*, 145, 167-187, *198*, *630*; XIII: 172, 186, 198

Pandeglang, ass. res. van: A.J. van Dijck
Pandeglang, patih van (1855), IX: 455
Pandeglang, regent van, IX: *548*, 592, 649
Pandji, si, VIII: *112*
Panechetti, mw., XIII: *448*
Panghoeloe, datoe soetan, VIII: *166*
Pangoloean, si, VIII: *254*
Panman, E.E., XXI: 182
Pannemakers, XXIII: 725
Pant, M.G. van der, XXIV: *627*
Panta noètá, (studentengezelschap te Utrecht), XII: *733*, 734; XV: *336*; XIX: 24n, 351, *365*, 367, 383, 385, 532
Paoenda, pion, IX: *82*
Paolucci, markiezin: Paulucci-Panciatichi, Marianna, markiezin
Papenstecher, XI: *734*
Papin, Denis, XXV: 95+n
Paracelsus (Philippus A.T. Bombastus von Hohenheim), XIX: *467*, *717*, *724*
Paradijs, Cornelis (ps. van: Eeden, Frederik van), XXIII: 538n, 692n, 774n
Grassprietjes, XXIII: *539*+n, *566*, *693*+n, 774n
Parang Koedjang, demang van (1862), XXI: 720
Parang Koedjang, demang van: Wiera Koesoema
Parang Koedjang, mantri van, IX: 459
Parang Koedjang, schrijver van, IX: 459
Paraphrast, Joost (ps.), XIX: 463a, 466, 532-543
Pareau, XX: *120*, *121*
Parent, Antoine, XXIII: 186n
Parent-Duchâtelet, Alexis J.B., VI: 714, 797n; XXIII: *189*
De la prostitution dans la ville de Paris, considérée sous le rapport de l'hygiène publique, de la morale et de l'administration, VI: 797n
Paris-Journal (periodiek), I: 571n
Paris-murcie, XXI: 455
Pariser Leben (operette): Offenbach, Jacques
Park, Mungo, II: 553, 789n; III: 291, 615n; VI: 602, 797n; XII: *453*; XVI: 199
Parker, Hyde, XXI: 397n
Parmentier, van Hoegaerden en co. (fabriek te Gent), XII: 356, 365, 366, 379, 383
Parra Breton Vincent, van der: XXV: 203
Parvé: Steyn Parvé, Herman
Parville, François H. Peudefer de, VI: 746-748, 797n; XIX: *269*; XXI: 155
Causeries scientifiques, découvertes et inventions, progrès de la science et de l'industrie, VI: 748, 797n
Pas, Joan, IX: 43, 44
Pascal, Blaise, I: 559n; XV: 192; XVI: 110, 111, *220*; XXI: 289n; XXIII: 430n; XXV: 202n
Pensées, XVI: 111; XXI: 289n; XXIII: 430n; XXV: 202n
Provinciales, les, I: 559n; XVI: 110
Pasir Air, II: 128
Passart, XXII: 171
Passavant, E., XII: *725*
Pat, F., XI: 331
Patingni Gapoor, datoe, X: 720

Patow, Robert, vrijheer von, XI: *717*; XII: *30*, *58*, *134*, *296*; XIII: *460*
Patrie, la (periodiek), XIII: *401*
Patti, Adèle J.M., XVII: 201+n; XVIII: 705
Paul, XIII: *413*
Paula (de heilige Vincentius a Paolo), IX: *119*, II: *417*
Pauli, Fritz, XII: *373*
Pauline (Pauline W.L. Holle?), VIII: *523*
Pauline ? (Brussel 1859), X: *38*, *42*, *52*
Paulsen, L., XVI: 509n
Paulucci-Panciatichi, Marianna, markiezin, XVII: 27, 28, 33; XVIII: 642; XXIV: 480
Paulus (aartsbisschop van Keulen), XII: *94*, *661*; XIII: *339*, *341*; XIX: *82*
Paulus (ps. van: Admiraal, Aart), VII: 523, 525; XVIII: *645*+n
Pauly, XII: *127*
Pauly, Karl R., XX: 480
Pauly-Ett, Magdalena, XX: 480
Pauwert, Joh. L. van der, XIX: 255a, 256+n, *262*, *390*; XX: *309*+n
Pawel-Ramingen, von, XIII: *122*
Pawi, si, VIII: *166*
Payen, Antoine A.J., I: 573n
Payer, Julius von, XXII: 735+n
Payn, James (zie ook onder Heloïze), XVIII: 625n
Peabody, George, XIV: *137*; XIX: *899*, *900*, 916, 954; XX: *206*
Peacham, Henry, V: 751n
Pébé (ps. van: Brooshooft, Pieter), XV: 536, 678n; XXII: 252a, 257, 284, 285, 286a, 290
Beschouwingen over Thorbecke en opmerkingen over het kiesrecht, naar aanleiding van zes volksgesprekken, XV: 536, 677, 678+n
Pedoli, radja, VIII: *196*, *202*
Peel, sir Robert, XII: *694*
Peene, Hippo van
Twee echtscheidingen (blijspel), XI: 425
Peere, J.D. van, XIII: 438
Peereboom, Alphonse van der, XII: 368, 400
Peeters, Petronella J.: Houwink-Pieters, Petronella J.
Pekelharing, Arie, VIII: 43n, 695b
Pekelharing, Baltus H., XX: 51; XXI: 683; XXII: 276; XXIV: 374, 398, 489
Pelkwijk, J. ter, XVII: 328
Pelldram, Leopold (bisschop van Trier), XI: *739*; XII: *219*
Pellico, Silvio, I: 83, 571n; II: 44, 789n
Mie prigioni, le, I: 83, 571n
Pellissier, R.J. (zie ook onder: Offel, Johan H. van), XVIII: *381*+n
Pels Rijcken (minister van marine), XII: 574, 751; XVI: 681
Peltzer, Armand, XXII: *479*+n, *481*, *482*
Peltzer, Léon, XXII: *479*+n, *481*, *482*, 484, 487
Peltzer & Lautier, VIII: 357
Pelupessij, J.A., IX: *251*
Pen, Cornelis, VIII: 416n, 460n, *607*, *614*, *624*, 691n
Pen, Sara J., VIII: 416n, 460n, 690n
Pen-van der Hucht, Johanna G.: Hucht, Johanna G. van der
Pène, Henri de, I: 13, 571n; II: 28, 172, 789n; V: 739n; XI: *67*+n, *195*, *383*; XII: 518a, *521-523*, *526*, *538*; XV: 245+n; XVII: *63*+n; XVIII: 50n; XXIV: 412, 649

Paris amoureux, I: 571n
Paris aventureux, I: 571n
Paris intime, I: 571n
Paris viveur, I: 571n
Penn, William, IV: 26, 784n
Penning, P.J., XXV: 232
Penning jr., Paulus J., XI: 330; XIII: 300; XXIII: 728, 736+n
Penning jr., Willem L. (zie ook onder ps.: Coens, M.), XIII: 146n; XVIII: 798b; XIX: 577; XX: 113, *227*+n, 340; XXI: 21n, 85n, *95*+n; XXII: 117; XXIII: 302a, 304, 357n; XXV: 102n, 156n
Tienden van den oogst, XVIII: 799n
Pepifax (ps. van: Boele van Hensbroek, Pieter A.M.), XXI: 455a, 456+n, *492*
Pepijn (Pippijn, Frankisch koning), V: 60
Péreire, Isaac, IV: 302
Perelaer, Michel T.H., IV: 99n; XVIII: 376n; XXI: 26n, 539+n, 540a+n, *547-549*, *551*, *552*+n, *555*, 591n, 592n, 596, *599*, 602, 603, *613*, 614, *618*, 619, 626, 628, 635+n, 646-650, 652, 657, 661, *662*, *663*, 668, 682-684, 688, 692, 694-696+n, 711, 716, 721, 725, 726, 743, 744, 751, 761a, 767, 772, 776, 778, *795*, 806; XXII: 31, 53, 56+n, *59*, 61, 75, 84, 91, *92*, 96, 319, *468*; XXIII: 108, 605, 608; XXV: *197*
Borneo van zuid naar noord, XXI: 539, 646
Nogmaals Bantam en Max Havelaar, XXI: 635n, 636, 642, 657, 661, *663*, 684, 761, 772, 776; XXII: 75, 96
Perez, Antonio, XII: *426*
Perez, de, XIV: *669*
Periander, II: 479, 790n; V: 97; VII: 774n
Pericles, VI: 779n; XII: *29*; XVI: *333*; XXV: *58*
Perillus, V: 752n; VI: 797n
Peripathaeticus (ps. van: Uilkens, Jacobus A.), XV: 748; XVII: *41*, *42*, *56*, *68*, *69*
Perk, Christina E. (Betsy), XV: 697+n, 699+n, 733, 797n; XVI: 22n, 154, *160*, 161-163+n, 171+n, 172, 245, 246n, 255n, 269, *316*, 325, 327, 399, 454, 483, 538, 556, 557, 567, 578, 579, 635, 637, 759b; XVIII: *732*, *733*
Elisabeth van Frankrijk, XVI: 759n
Jacques Perk, geschetst voor 't jonge Nederland der XXe eeuw, XVI: 759n
Kruis met rozen, een, XVI: 759n
Mijn ezeltje en ik, XVI: 247, 359, 557, 567, 578, 579, 759n
Starren liegen niet, de, XVI: 759n
Wenken voor jonge dames, XVI: 759n
Perk, Jacques, I: 580n, 581n; XV: 799n; XVI: 759n; XIX: 715n; XXIII: 140n; XXIV: 294
Gedichten, XV: 799n
Perk, Marie A., XIX: *736*+n
Permentier, W.A., VIII: *472*, *473*, *474*, *477*, *478*, *480*, *493*, *495*, *540*, *542*, *562*, *563*, *569*, *571*, *572*, *575*, *576*, *578*, *581*, *643*, *645*, *647*, *648*, *652*, *657*, *671*
Permentier, *mw. W.A.*, VIII: *472*, *473*, *477*, *478*, *480*, *495*, *514*, *538*, *540*, *541*, *562*, *563*, *568*, *569*, *570*, *571*, *573*, *575*, *576*, *657*

Pernice, Victor A.H., XII: *232*
Perponcher, Willem, graaf de, XIII: *529*
Perrot, Georges, XII: *28*
Ile de Crète, l'; souvenirs de voyage, XII: *28*
Perseveranza (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Persichini, XVI: 659
Persigny, Jean G.V.F., hertog de, XIII: *532*
Persyn, XIX: *841*; XX: *251*+n, *268*
Perthes, Justus, II: 771n; XII: *726*
Pestalozzi, Johan H., XVIII: 271
Pesther lloyd (periodiek), XIII: *304*
Pesti napló (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Peter de grote, keizer van Rusland, II: 786n; XVIII: *46*, 566; XX: *301*; XXV: *168*
Peter III, keizer van Rusland, VI: 782n; XIII: 506n
Petermann, August, XI: *763*; XII: *726*; XIII: *40*
«Geographische Mittheillungen» (*Mittheilungen aus Justus Perthes geographischer Anstalt über wichtige und neue Forschungen auf dem gebiete der Geographie*), XI: *763*
Peters, Anthonie, IX: *300*, *301*; X: *50*, *98*, *311*, 744b, 745n, 747b; XI: 460, 463, 464, 470, 471, 799n; XXIV: *536*+n, *540*+n
Petersburger Zeitung (periodiek), XVI: *152*; XXV: *45*
Petersen, XXIII: *398*, *399*
Petit journal, le (periodiek), XV: 37n; XVI: *190*
Petöfi, Sándor, XIV: *144*
Petrarca, Francesco, II: 664, 790n; VIII: *547*, *548*; XV: 567n; XVI: 319+n, 383, 745; XVII: 29, 316, 755n; XXI: *464*; XXII: 704; XXIII: 510
Sonnetten, XVI: 319
Petrus (ps. van: Couperus, Petrus T.), XVIII: 29n, 30n
Eerste stap van een leerling. Eenige beschouwingen over Multatuli's Minnebrieven, ten behoeve van het roode kruis, XVIII: 29n, 31; XXII: 342
Peijpers, H.F.A., XXIV: 314a, 372
Pfälzer Zeitung (periodiek), XII: *351*; XIII: *699*
Pfeiffer-Reyer, Ida L., I: 348, 572n; XIX: *173*
Frauenfahrt um die Welt, eine, I: 572n
Meine zweite Weltreise, I: 572n
Pfeil, Ludwig W., XX: 480
Pflüger, XI: 479
Pfusterschmidt, von, XIII: *120*
Phaedrus, III: 256, 615n; V: 738n
Phalaris, tiran van Agrigentum, V: 91, 752n; VI: 797n
Phayre, XIII: *225*
Phidias, III: 289, 541, 616n; VI: 458, 798n; XV: 544
Philadelphus (ps. van Boelen, Anton), XIV: 237a+n
Philalethes (ps. van: Lion, Izaac J.), X: *299*
Philidor, François A.G., XXIII: 658n
Philip (te Nieder-Ingelheim), XXI: *385*, *396*, 462, *508*; XXII: 367, 427, 459+n, 615, 752; XXV: 196
«Philippine W.» (*Philippine van Vlaanderen* door Désiré Delcroix), XXV: 78
Philippson, Ludwig, XIII: *546*

Philippus, koning van Macedonië, I: 104, 572n; III: 602n, 616n; V: 341, 736n; VI: 64; XII: *507*
Philips II, koning van Spanje, II: 76, 77; III: 180; IV: 18, 770n, 782n; V: 588, 743n; VII: 579, 661; XI: *176*; XVIII: *157*; XIX: 859
Philips, George, XVII: 517
Philipsborn, von, XI: *697*
Philipse, Johan A., IV: 237-240; XI: *749*, 750
Philippeau, IX: *663*, *666*, *669*, *670*
Philosophulus (ps.), XIX: 263a, 268+n
Philosophie positive, la (periodiek), XV: 193; XVIII: 566
Philostratus, VII: 650
Leven van Apollonius de Tyane, het, VII: 650; XVIII: *595*
Philoverax (ps. van: Huisman, Hendrik H.), II: 205, 790n; XI: 794n; XIII: 612
Des verstokten Ninevieten open zendbrief aan Dr. Jona C. Zaalberg, modern profeet en godgeleerde, XIII: 416n, 612+n
Nederland en Max Havelaar, II: 205; X: 732n
Phitsinger, VIII: *546*, *643*, *645*, *647*, *658*, *671*
Phlippeau, Bernardus M.F., VIII: 47
Phönizische Geschichte. Nach dem griechischen bearbeitet durch Philo von Byblos ins Deutsche übersetst, mit eine Vorrede: Sanchuniathonis
Physiologie van Rotterdam, door twee Rotterdammers, XIII: 722n, 726
Pichot, Amédée, XII: 313n
Pické, Carolus J., XVI: 681
Pieper, R., XIX: 855a, 890a, 891, 892n, 934; XXV: 159a, 162
Piepers, M.C., XVIII: *410-412*+n, *425*+n, *438*+n; XX: *118*+n, 144; XXIII: 21n, 200n, 585a, 590+n
Macht tegen recht. De vervolging der justitie in Nederlandsch-Indië, XVIII: 407n; XX: 114n; XXIII: 21n, 200n
Pierson, Allard, III: 189, 192, 193, 616n; VII: 523; XI: 511+n, 518, 520, 602, 701, 799b; XIII: 461n; XIV: 676n; XVII: 504; XVIII: 184; XIX: *755*, 931; XX: *105*+n, *154-155*+n, 182+n, *188*, *216*, 392, 411; XXI: *88*, *190*, 199, *237*, 250, 257, 806; XXII: 84; XXIII: *241*+n
Aan mijne laatste gemeente, XI: *511*+n, 518
Levensbeschouwing, een, XX: 100n, *154*+n, *221*, 393; XXI: 257
Onverdraagzaamheid. Naar aanleiding van een kerkelijk protest van drie Amsterdamsche heren, III: 189
Ter uitvaart. Prof. van Oosterzee's inleiding over zijne dogmatiek en prof. Doedes' leer van God getoetst, VII: 523
Pierson, Nicolaas G., XIV: 511; XV: 741; XVII: 289
Kultuurstelsel, het; zes voorlezingen, XIV: 511
Piet de smeerpoets, IX: *264*+n; XXI: 123n
Pieters, D.F., IX: 275
Pieterse, P.A., VIII: 60, 62
Pieterson, Hendrik, VI: 661
Geslachtlijst der zelfstandige naamwoorden, VI: 661

Pietersse, Jan, III: 261
Pigault Lebrun (ps. van: Pigault de l'Epinoy, Charles A. G.), II: 636, 790n
Pik, J., XXIV: 109
Pik, Willem, XVII: 797b; XVIII: 799n; XIX: *411*, *446*; XXIV: 109
Pinchbeck, Christopher, IV: 787n
Pincoffs, Lodewijk, XIII: 497, 498, 521, 522; XX: *107*+n, *187*, *230*, 240, 275, 280, 289, 344, 440; XXI: *50*; XXIII: *147*+n, 604+n
Pinedo, D., XI: 330
Pino Post, Franciska, XI: 112n, *122*, *136*, *138*, *140*, *142*, *148*, *150*, *151*, *189*, *198*, *199*, 292, *297*, *449*, *450*, *456*, 464+n, 471, 472, 506+n, 553, 799b; XIII: *337*+n; XXIV: 240n
Pino Post, Geertruida J.A.: Hotz-Pino Post, Geertruida J.A.
Pino Post, Mimi, XIX: *153*, *673*+n
Piper, IX: *269*
Piper-Colet, mw., IX: *269*
Pirmez, Léonard, XIV: 83+n
Essai sur la queue des comètes, XIV: 83+n
Piron, Alexis, VI: 719-721, 798n
Pisistratos, VII: 766n
Pisuisse, Hendrik L.F., XIX: 244a, 248+n, 249a, 254, 519a+n, 524, 525, 612n, *619*+n; XX: *298*+n, *331*, 593b; XXI: 151, 682, 683, *750*, *796*, 813n; XXII: 32a, *70*+n, *432*; XXIII: *428*; XXV: *155*
Pisuisse-Margadant, Constance, XX: *303*, *331*
Pitaval, François Gayot de, XV: 590+n
Pitt, William (the elder), XIX: 246+n
Pitt, William (the younger), IX: *578*; XIX: 244n
Pittacus, II: 479, 790n; V: 97; XIX: *194*
Pius VII, paus, VII: 253, 771n; VIII: *372*; IX: *172*
Pius IX, paus, IV: 302, 715, 784n; V: 337, 338, 752n; VI: 157; XII: *445*, *462*, *523*, *524*, *595*, *642*, *650*, *651*, *660*-662; XIII: *49*, *82*+n, *163*, *226*, *340*, *341*, 402n, 432n, *437*, *438*, *440*, *498*, *521*, 574n, *579*, *606*, *686*, 717; XIV: *97*+n, 151n, 176n; XV: 677; XVI: 426, 501+n, 513, 565, 576, 578, 579, 583, 659; XVII: 485; XXII: 461n; XXIV: *715*; XXV: 205n
Pizarro, Francisco, III: 617n; V: 751n; IX: *609*; XXIV: *682*+n
Plaat, Joh. van der, VIII: 57
Planche, Jean B.G. (Gustave), IV: 457; VI: 239, 798n; XXII: *600*+n
Portraits littéraires, VI: 798n
Plancius, Petrus, XXI: *583*
Plas, Louis, XVII: 103
Platen, graaf, XII: *582*, *583*
Plater, Ladislaus, graaf, XII: *220*
Plato, I: 577n; II: 664, 790n; III: 255, 616n; IV: 205, 227, 412, 509, 511, 606, 625, 665; V: 407; VII: 60, 63, 583, 715, 774n; IX: 712; XII: 107; XIII: *680*; XVII: 654; XIX: *194*, *269*, 312, 386, 543, 547, *717*, *723*; XXI: 93, 199, 256; XXIII: *148*; XXIV: 170; XXV: 175
Phaedo, IX: 712
Republiek, de (*Politeia*), XIX: 543
Plautus, Titus Macchius, III: 544, 616n; VII: 456, 600, 771n; XVI: *243*; XVIII: *521*
Aulularia, III: 616n
Miles gloriosus, III: 616n

Plet: Plettenberg, Alexander L., baron van
Plettenberg, graaf von, XII: *665*
Plettenberg, Alexander L., baron van, XIII: *217*; XIV: 16n, 22n, 24n, 70+n, 193, 219+n, 220, 223, 224, 231+n, 272n, 277+n, 287, 289-291+n, 303-305n, *307*, *320*, *358*+n, *359*, 365n, 370n, *372*+n, *395*, 399+n, *405*, 410+n, *417*, *418*, *426*+n, 432, 451, *452*, *488*, *499*, 508n, *522*, *528*, *531*, 532+n, *542*, *548*, *548*+n, *549*, *551*+n, *553*, *555-558*+n, *564*, *596*+n, 609, *615*, *654*, 678b, 682n; XV: 30n, 32n, 42, *46*, *48*, 56, *64-66*, 68, 69, *71*, 73, 75, 98, *101*, *113*, 123, 159n, *172*+n, 192, *202*, 207, *209*, *210*, 211+n, *214*, *217*+n, *221*, 223, *250*, *251*, *253*, *255*, 263+n, 276, 277, *283*, 286n, *287*, *288*, 289+n, 290, 291, *292*, *293*, 298+n, 299, *300*, 301, *304*, 310, 314, 315, 318, *322*, 324, 325, 332, *333*, *334*, *340*, 341, *355*, *359*, *360*, *363*, 367, *369*, *374*, *389*, *390*+n, 394, 395, *396*, *398*, 401, 422, *427*, *428*, *439*, *453*, 478, 551n, 569, *609*, 687+n; XVI: 9n, 23n, 24n, *285*, *286*, *289*, *304*, 369n; XVII: *415*+n, 416, 423, 588, 589; XIX: *65*+n, *75*, *148*, *149*, *153*, *180*, *276*, *352*, *411*, 566, *657*; XX: *245*, *248*, *330*; XXI: *96*; XXII: 139, 273; XXIV: 354
Pleyte, Willem, XVII: 290
Plinius Caecilius Secundus (de jongere), Gajus, VII: 645, 647
Epistulae, VII: 645, 647
Panegyricus in Traianem, VII: 645
Plinius de oudere, Gajus, IV: 625, 782n, 784n; VII: 576, 577, 645, 647, 771n; XVIII: *474*
Historia naturalis: *Naturalis historia*
Naturalis historia, IV: 782n, 784n; VII: 645
Plotho, Erick C.E. von, IV: 30
Plotz, Johann von, XXIV: 617
«Dom en geleerd» (blijspel), XXIV: 617
Plutarchus, II: 500, 501, 790n; V: 490, 646, 752n; VI: 798n; VII: 645, 646, 668; XVI: *528*; XVIII: *440*+n; XIX: 266, 542, 859; XXI: *297*
Poe, Edgar A., XXIV: 348+n
«Raven, the», XXIV: 348+n
Poedjing Anteer, IX: 494
Poel, XII: 120
Poel, A. van de, IX: 19a, 28a
Oorsprong van den naam Bagalen en het aldaar gevestigd geslacht der Kentols, IX: 19n
Poel (du Rij) van Beest Holle, mw. van der, XX: *243*+n
Poelgeest, Gerard van, IV: 769n
Poeloeng: Koeloeng
Poerawidjaija, raden, IX: 415
Poetie, datoe, VI: 422; VIII: 133, *191*
Poisson, Simon D., XVII: 510
Pol, G., VIII: 56
Polak, E.A., XXII: 291
Polak, H.J., XXIV: 24n, 423a, 451, 453, 454, 455, 461
Polak, Joost, XXII: 292
Polak, M.S., X: *557*; XXIII: *498*, *542*, *561*
Poland, Theodorus (Toontje), V: 363, 752n
Polanen Petel, O. van, XXI: 720

Polano, Herman, XI: 331
«Polen aan de volken en regeringen van Europa», XII: *126*
Polerio, Giulio C., XVII: 314, 323
«Politische Jahrbücher»: *Deutsche Jahrbücher für Politik und Literatur* (periodiek)
Poll, Frederik van de, XV: *628*, *631*, *632*
Poll, H.J. van de, X: 464
Pöllnitz, Carl L., vrijheer von, IV: 22
Memoiren zur Lebens- und Regierungsgeschichte der vier Letzten Regenten des Preussischen Staates, mit einem berichtigendem Anhange, IV: 22
Polman, Jacob, VIII: 678; IX: 100, 101
Pompadour, Antoinette Poisson, dite Mad. de, XXI: 552n
Pompeius Magnus, Gnaeus, XXII: *671*
Ponson du Terrail, Pierre A., burggraaf de, III: 298, 616n
Pont Noordbeek, Jacobus du, X: 359, 361, 371, 372, 373, 385, 411, 461, 520
Ponte, Lorenzo da, VI: 786n
Ponto, Jacobus, IX: *91*+n
Pool, Augustine J., XVIII: 639+n; XX: *334*
Pool, Carel S. van der, VI: 415, 417, 418, 421, 422; VIII: 105n, 142, *149*, *150*, *214*, *234*+n, 241, 244n, 264, *268*, 278, 336, 337, 695b; IX: *97*, *149*, *288*, 696n, 700n; XI: *219*+n; XVIII: 244
Pool, Frederik H.A., XI: 792n; XVII: 588, 589; XVIII: *330*+n, 339, *616*; XIX: *75*+n, *148*+n, *203*, *451*, *454*, *684*, *764*; XX: *268*, 306n, *334*, *567*; XXI: *53*, *262*, 308n, 323, 343; XXIII: 20n, *171*, 185+n, *187*, *188*, *330*; XXIV: 421n; XXV: 208n
Pool, G.J., IX: 341; X: *60*; XVIII: *330*
Pool, George A., III: 279
Pool, Marinus J., IX: 582, *620*, 622, 631, 647
Pool-Hamminck Schepel, Frederika M.: Hamminck Schepel, Frederika M. (Frédi)
Poolman, Willem, X: *175*, *217*, *222-224*, *237*, *248-250*+n, *251*, *254-259*, *263*, 744b; XI: 799b, 802n
Poot, Hubert Kzn., VII: 312; XXI: 297; XXIII: *305*, 479
Pooven: Simonau & Toovey
Pope, Alexander, II: 254, 337, 790n
Essay on man, II: 337
Poppaea Sabina, VI: 306
Poppink, J.W., XXII: *717*+n; XXIII: *150*+n
Poquelin, Jean B. (zie ook onder ps. Molière), III: 612n; IV: 781n; V: 749n
Porcia, II: 17, 790n
Porkas, radja van Rau Rau Japorkas, VIII: *254*, *263*
Porsenna, koning der Etruriërs, I: 575n; VI: 407, 795n
Portefeuille, de (periodiek), XX: 69a, 99a, 220a, 362a, 447a; XXI: 9n, 25n, 322+n, *331*+n, *339*, 346n, *347*a, *349*, 353, 357, 358, 364, *367*, 369a, 370, *373*, 380, 386a, 393, *398*, *400*, *417*, *449*, 455, *484*, *486*, 811n; XXII: 20n, 64a, 90n, 97+n, 98, 167a, 221a, 273a, *599*+n, *729*, 785n; XXIII: *158*, *159*, 499a, 607a, 773n; XXIV:

24n, 133a, 153a, 181n, 181a, 192, 212, 219, 229, 271, 272, 274a, 351, 373, 404
Portier de l'Oise, Louis, III: 264
Portius, K.J.S., XV: 69n; XXIV: 65+n, 287
Katechismus der Schachspielkunst, XV: *69*+n, *103*, 219+n; XX: *268*; XXIV: 65n
Portugal, Lodewijk I, koning van, XII: *305*
Portugal, Maria Pia, koningin van, XII: *305*
Portugal, Pedro V, koning van, II: 219
Porus, I: 442, 573n; X: *151*
Post, die (periodiek), XIII: *157*
Post, van der, XXI: 644
Post, C.L.F., XX: 241, *245*+n; XXI: 644, 806; XXII: 62, 79+n, 147, 278, 566; XXIV: 356, 357
Over den waterstaat in Nederlandsch-Indië, XX: 245n
Post, David, VI: 246, 247, 252-255, 269, 274, 279, 282-298, 312, 313, 317, 326, 328, 330-335, 349-354, 359-366, 368, 383, 387; XV: 452n, 454n, 458n, 459+n, 474, *480*, *530*, 541, 543, *545*+n, *546*, 565+n, 567, *570*, 651, 652, 722, *758*, 798b; XVI: 34, 312n, 472; XVII: 61; XVIII: 258+n, 262-265, 267; XX: 143+n; XXIV: 339, 498n; XXV: *28*+n, *30*
Post, Elisabeth M., VI: 723, 724, 780n
Land, het; in brieven, VI: 723, 724, 780n
Post, T.: Post, C.L.F.
Post van Leggelo, Annetta G., IX: 694n; XI: 790n; XXIII: 24n, 555n
Postheyri, der (periodiek), XV: 739, 740
Posthumus, Rinse, III: 29
Posthumus Meyjes, F.E., XXIII: 282n, 285n, 287
Postma, Frederik, XVII: 131, 225; XX: 67
Postma, S., XVII: 219, 225
Postma, Th., XXI: 156+n, *164*+n, *165*
Postma, mw., XVIII: 644n, 646
Postma-van der Wal, J., XVII: 131, 225; XIX: *801*; XX: 67
Potan, Jan, VIII: 129n, 200, 216n, 251, 257, *265*
Potas, Aagje A., VIII: 28
Potgieter, Everhardus J., I: 561; XI: 511n, 535n, 610, 613, *615*, *618*+n, *620*, *623*, *626*, 654n, 742, *749*, 799b; XII: *139*, *169*, 204n, *432*+n, *555*, *556*, *580*, *581*, *593*, *607*, *627*, *636*, *660*, 749; XIII: 55, 118, 146, 227, 315, 392n; XIV: 38, 176, 220, 268, 269, 272n, 277, 280, *359*, *395*, 556, 643n, 678b, 682n; XV: 80, 114n, 262, 267, 284, *305*, 342n, 525n, 549n; XVI: 23n, 382n, 387, 504+n, 552n, 562, 752+n, 753; XVII: 37+n, 324+n, 325, 327, 328, *329*, *330*, 336, 634; XVIII: 66, *509*, *764*; XIX: *287*, *288*, 504, 865, 866; XXII: 64, 124; XXIII: 461, 504n; XXIV: 169, 325, 441, 442, 477+n, 482, 632, 636, 638
Florence, XVI: 319+n
Liedekens van bontekoe, XVII: 328
Noorden, het; in omtrekken en tafereelen, XVII: 328
Poëzy, XVI: 318n
Twee zusters, XVII: 328

Potgieter, Sophia J., XVI: 380, 543
Potter, XVI: 404
Potter, Louis J.A. de, III: 229; V: 357
Potter, Paulus, II: 438
Potvin, Charles, II: 168; III: 229, 616n; XI: *394*, 395, 399, 800b; XIII: 556a+n, 571
Poulin, P., III: 229; XI: 79
Qu'est-ce que l'homme? Qu'est-ce que dieu? Solution scientifique du problème religieux, XI: 79
Pouwert: Pauwert, Joh. L. van der
Pouyer-Quertier, Augustin T., III: 388-390, 617n; V: 261
Pozzati, XIII: *194*
Praag, E. van, XXII: 291
Praag, J. van, XXII: 291
Praag, M. van, XXII: 291
Practisch volksboek, museum voor natuur, kunst en wetenschap (periodiek), XI: 476
Praetorius en zn., P.E.H. (bankiers), X: 213, *214*, 215, 222, 228, 244; XI: 235, 339, 499; XII: 270, *272*; XIII: *698*
Prâlin: Praslin, César G. de Choiseul, hertog de
Pranckh, von, XIII: *148*
Praslin, César G. de Choiseul, hertog de, IV: 192
Pratassoff Bachmeteff, graaf, XXIII: 279n, *410*, 411, *417*
Prawira Natta, mas aria (patih van Lebak), IX: 425, 434, 457, 462, *476*, 480, 485, 487, *489*, 498, *508*, *509*, *512*, *518*, 531, *550*, 560, 564, *587*, *600*, 648, 648
Prawira Redja, agoes; demang van Lebak (voor 1850), IX: 648
Preanger Regentschappen, resident van: Cleerens, Joannes B.
Précurseur, le (periodiek), XII: 97a, 98a, *138*
Prehm, van, X: *249*, *250*, *257*, *258*, *260*, *266*, *268*, *271*, *277*
«Prentenbijbel»: *Bijbel (...), voorzien met 200 platen van Gustave Doré. Voorzien van een voorbericht en uitgegeven onder toezicht van Nicolaas Beets. Opgedragen aan H.M. de Koningin der Nederlanden*, XVI: *299*
Prescott, William H., III: 406, 407, 617n; V: 320, 752n; VII: 225, 418, 771n; XIX: *270*, *843*; XXI: *566*, *579*
History of the conquest of Peru, V: 752n
History of the reign of Ferdinant and Isabella, V: 752n
Presse, die (periodiek), XIII: *586*
Presse, la (periodiek), II: 220; III: 603n; XII: 136n; XV: 423n; XVI: *152*; XXV: *44*
Presse Belge, la (periodiek), XVII: 578
Prévost-Paradol, Lucien A., XI: 752, 753; XIV: 71
Revue de l'histoire universelle, XI: 752, 753
Prevot, mr. et mlle., IX: 675
Prim y Prats, Juan, XII: *457*; XIII: *626*+n
Prince, VIII: *222*, *223*, *336*
Prins, Ary (zie ook: algemeen secretaris 1851-'53), VIII: 134n, 172; IX: 230, 409
-zie verder: *Padang*, fiskaal bij...
Prins, Laurent de: Deprins, Laurent F.
Prinsen, Pieter J., II: 542
Prior, XIII: *404*
Probst, Franz R., XIII: *43*

Procureur-generaal bij het hooggerechtshof van Nederlands-Indië, VIII: 436; IX: 643; X: 290
Procureur-generaal van Noord Holland, XII: 570n
Proff-Irnich und Menden, Karl, vrijheer von, XII: *76*, *305*
Pronk, Gerrit, VIII: 25
Propertius, Sextus Aurelius, IV: 782n; V: 750n; XVIII: 220n
Elegiae, V: 750n; XVIII: 220n
Prosper, mw., XIV: 619
Prot, Gustave, XX: 367, 405
Protestant, de (periodiek), XXIII: 21n, 22n, 206a, 214a, 218a, 224-228, *235*, *236*, *240*, *244*+a, 247a, 252, 253a, 254a, 260, 261, *262*, 266-268, *269*, *270*, 357n
Protestantische Kirchenzeitung (periodiek), XIII: *60*
Proudhon, Pierre J., IV: 784n; XV: *101*+n, 479, 538, 741; XXIV: 643
Providentia (levens-verzekeringsmaatschappij), XVI: 437
Provincial Correspondenz (periodiek), XII: *58*, *95*, *96*, *133*, *134*, *145*; XIII: *35*, *76*, *148*, *149*, *367*, *369*, *527*
Provinciale Drentsche en Asser courant (periodiek), XVII: 497; XIX: 830; XX: 201a, 354n, 376n, 390a; XXI: 183n, 231a
Provinciale Friesche courant (periodiek), III: 138; X: 344
Provinciale Geldersche en Nijmeegse courant (periodiek), XVIII: 25a+n; XIX: 852a, 871, 893a; XXI: 196n
Provinciale Groninger courant (periodiek), XIII: 204n, 210a, 227n, 239a, 241n, 249n, 251a, 257a, 259a; XV: 149a; XVI: 375; XVII: 492, 496; XIX: 244n, 484, 658, 763, 806a, 813-816, 831a, 832, 833, 853a, 863a, 865-867; XX: 325n, 360n, 391a; XXI: 175n, 182n, 184a, 196a+n, 199a, 201a, 206a, 719, 723a, 727, 778; XXII: *58*; XXIII: 311a
Provinciale Noordbrabandsche en 's-Hertogenbossche courant (periodiek), XIX: 388n, 753n; XXI: 107n
Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant (periodiek), XIX: 435n, 450a, 466n, 477a, 730n, 743a; XX: 249n; XXI: 200n, 207a; XXII: *58*
Pruikemaker, J., XXII: 378, 421
Pruimers, Johanna Th.; baronesse van Dedem, III: 43, 68, 71-74, 381, 383, 617n; XI: 78n, *239*+n, 250n, 251n, 252n, *299*, *302*, *304-307*+n, *312*, 800b; XIX: 539; XXIV: 606n
Pruimers, Margaretha D., III: 617n; XI: 800n
Pruisen, Adelbert, prins van, IV: 302; XII: *461*
Pruisen, Albrecht, prins van, XII: *352*; XIII: *485*
Pruisen, Augusta van Saksen-Weimar-Eisenach; koningin van, V: 77; XI: *703*, *705*, *718*, *757*?; XII: *92*, *218*, *362*, *418*, *428*, *516*; XIII: *67*, *76*, *120*, *309*; XXII: *582*
Pruisen, Frederik Karel, prins van, XI: *632*; XII: *95*, *231*, *461*; XIV: 169
Pruisen, Frederik, kroonprins van, XI: *718*, *780*; XII: *47*, *127*, *157*, *446*, *474*; XIII: *48*, *67*, *68*, *76*, *87*,

106, *120*, *309*, *664*, *665*; XV: 682
Pruisen, Karel, prins van, XII: *461*; XXII: *583*
Pruisen, Karel, «prinses van» (zie ook: Weimar, Maria van Saksen-), XI: *717*
Pruisen, Louise van Mecklenburg-Strelitz, koningin van, XII: *211*
Pruisen, Maria E.L.F., prinses van, XXII: 24n, *456*+n, *467*, *497*, *520*, *548*, 566; XXIII: *322*+n
Pruisen, Sophia Dorothea van Engeland; koningin van, IV: 23, 24
Pruisen, Victoria van Saksen Coburg Gotha; prinses van, XII: *213*, *446*, *474*; XIII: *76*, *87*, *106*; XXIV: *720*
Pruisen, minister van financiën van, XI: *755*; XII: *353*
«Pruisisch staatsblad»: *Allgemeine Preuszische Staats-Zeitung* (periodiek)
Pruys van der Hoeven, Abraham, XX: 528n; XXII: *474*+n
Pruys van der Hoeven, Cornelis, XVI: 208; XX: *534*
Pryce, Mary, VIII: 690n
Ptolemeus, Claudius, XVIII: *482*+n
Public advertiser, the (periodiek), V: 744n
Puck. Montagsmagazin für die elegante Welt (periodiek), XVIII: *586*+n
Pugatcheff, Jemeljan I., XIII: *507*+n
Punch, or the London Charivari (periodiek), IV: 48; XII: *515*; XVI: *234*+n
Purmerender courant (periodiek), XI: 396; XIX: 892n, 910a
Putbus, von, XII: *45*
Putte, erve van der (uitgeverij te Amsterdam), XVII: *768*
Puy, James du, VIII: 393, 396, 423, 430, 436
Puy, N.P. du (controleur te Krawang, 1845), VIII: *471*, *472*, *483*, *578*, *580*, *581*, *582*, *652*
Puy, *mw. N.P. du*, VIII: *581*, *582*
Pijnappel Gzn., Jan, XIV: 351
Pyrrhus, koning van Epirus, VI: 319, 798n
Pythagoras, II: 27, 319, 791n; III: 357, 358, 360, 378, 617n; IV: 205, 340, 509, 511, 665; V: 494, 511, 753n; VI: 156; XI: *192*+n; XII: *140*, *396*; XV: *671*+n; XIX: *194*, 692, 854; XIX: 253; XX: *493*; XXIV: 199, 400, 609n, *626*
Pythias, VI: 308, 787n
Pyttersen Tzn., Hendrik (uitgever te Sneek), II: 662; XVI: 107, 605; XVII: 384

Quaat, XIV: 54
Quack, Hendrik P.G., VI: 340, 342; XIV: 199, 211, 212, 233, 236, 237, 246, 287n, 288, 289, *321*, *356*, 410n, 448, 451, *453*, *455*, 678n, 679b, 681n, 682n; XV: *287*, *296*+n; XVI: *288*, 472, *702*; XVII: *169*; XVIII: 447, *537*, *540*; XX: *187*, *188*; XXI: 692, 728; XXII: 231; XXIII: *432*+n, *436*, *496*, *653*+n, *694*, 716
Quarles, mevrouw (ps. van: Anderson, Marie), XX: 255+n, *329*, 447, 501+n; XXI: 364+n, *377*+n, *378*; XXIV: 37+n
Schetsen naar het leven, XX: 254n, 500+n
Quarles van Ufford, jhr. Jacob K.W., XXIII: 382+n

Quarterly review, the (periodiek), XV: 479, 504
Quast, XXIII: *566*
Quast, Alexander F. von, XVI: *252*+n
Quatrefages de Bréau, Jean L.A. de, XV: 52+n, *71*
Quélus, Jacques de Lévis, graaf de, XVI: *679*
Quenstedt, Friedrich A., XV: 505
Quentin Durward: Scott, sir Walter
Quérard, Joseph M., XIV: *143*; XXV: *200*+n
Supercheries littéraires dévoilées, les, XIV: *143*; XXI: *731*; XXII: *656*+n; XXV: *200*
Quételet, Lambert A.J., XV: 504+n
Physique sociale, ou essais sur le développement, XV: 504
Théorie des probabilités, XV: 503n
Quidam (ps.), XIX: 860a, 863, 919, 940-942; XX: 36a, 38, 55
Quinctilianus: Quintilianus, Marcus Fabius
Quinet, Edgar, II: 678; V: 169, 170, 184, 295, 320, 753n; XV: 503+n, 504
Traité des probabilités, V: 169; XV: 504+n
Quint (Quinet, Edgar), XIX: *172*
Quintilianus, Marcus Fabius, I: 571n; II: 228, 748n; IV: 489, 783n, 784n; XIX: 486+n; XXII: 546n, 594n; XXIV: 714n
Institutiones oratoriae, I: 571n; IV: 783n, 784n
Quintillianus (ps. van: Braunius Oeberius, Nicolaas), II: 301, 303-306, 659; III: 231, 618n; X: *586*+n, *587*, 628, 732n, 744b; XI: 788n, 800n; XIV: 30a+n; XVIII: 83a, 90a, 93, 97a; XIX: 971n; XXIV: *595*+n, 622+n, 623, 739n
Brief van Quintillianus, II: 301-303, X: 584n, *587*+n, *611*
Quintus (ps. van: Goot, P. van der), XXIII: *154*+n, 157, *164*, 175

Raadersma Lzn., H., XXIII: *526*
Rekenboek voor de lagere school, XXIII: *526*
Raaf, Harm de, XVIII: 326a+n, 580a, 632, 684a, 685, 687n, 714a, 716, 799b; XIX: 27a+n, 31, 67-71, *412*, 458, 974n; XXI: *539*+n; XXV: *155*
Beginselen der zielkunde, XVIII: 799n
Raalte, Ed. W. van, XI: 331
Raat, XIV: *332*
Rabelais, François, VII: 61; XIX: 555; XX: 277
Rabenau, Adalbert, vrijheer von, XIII: *618*, *621*, *623*, *627*
Rabon, IX: *576*
Rabus, Petrus, VI: 780n
Rachel, Elisabeth (ps. van: Félix, Elisabeth), IV: 368; IX: *282*
Racine, Jean, VII: 245; X: 738n; XIII: *364*; XVI: *698*; XVII: 739; XVIII: *382*, *522*; XIX: 520n, *648*; XX: 342; XXIII: 268; XXIV: 153n
Athalie, IV, 210
Britannicus, XIX: 520n; XXIV: 153n
Racowitza, Janco von, XXIII: 659n
Radaya, II: 127; IX: 552
Radboud, koning der Friezen, II: 791n; V: 60; XIX: *415*+n

Radcliffe-Ward, Ann, II: 444, 791n; VII: 543, 553
Rademacher, Jac. (ps. van: Ven, E.Ph.H. van der), XV: *36*, *37*, 552n, 772n; XVI: 141, 351a, 357; XVIII: 669
Radenhausen, Christian, III: 230; XXII: *489*
Isis. Der Mensch und die Welt, XXII: *489*
«Radenhausen, Rebel wider dem Glauben», XXII: *489*
Radie, IX: 555
Raedt van Oldebarnevelt, Hendrik J.A., XIII: 645, 669, 724b; XIV: 27, 36
Raedt van Oldebarnevelt, Johannes R., X: *553*, *555*, 743b; XI: 31, 330, 605+n, 797n, 800b
Rafael (Rafaello Santi), II: 717, 791n; IV: 172, 278, 608, 701, 768n; V: 614, 753n; VI: 625, 627, 799n; XVI: *243*; XVII: 552; XX: 46, 365, *496*, *515*; XXI: 212, *465*, *667*, *732*, *734*; XXIII: 267, *594*; XXIV: 445
Raffles, sir Thomas Stamford, V: 403, 753n; XII: 265, 338
Raht, XIII: *117*
Raimien (mandoer Tjidikit), IX: 423, 424
Rakoem, IX: 557
Rama, si, VIII: *201*, 209n
Ramaer, Anthon G.W. (zie ook onder ps. Laçhmé, Ramajana), II: 785n; X: 629n, 731n, 733n, 741n; XI: 474, 795n, 800b
Ramajana (eig.: A.G.W. Ràmàynà, ps. van: Ramaer, Anthon G.W.), XI: 474
Duizend gulden, of het scheppingssysteem van H. Weiss, XI: 474
Ramanie, IX: *576*
Rambang, si, VIII: 311
Rammelman Elzevier, W.J.C., XVI: 581-583, 588+n, 639
Rammers, IX: 403
Ramoe, IX: 554
Ramondt: Slingervoet Ramondt, Joh. E.
Ramses, koning van Egypte, V: 753
Rangem, IX: *576*
Rangga, IX: 552
Ranitz, de, XIX: *518*+n
Ranke, Leopold von, IV: 787n
Rankas Bitoeng, djaksa van, IX: 414
Rannga, II: 128
Rant, F.H.M., XXV: *157*
Rant, R., XXII: 202
Rantjanie, IX: 555
Rappard, C.H.A. van, XI: 331
Rappard, jhr. Josias C., XXI: 23n, *136*+n, *137*
Rappart (kommandant te Serang, 1856), XXI: *137*
Rappel, le (periodiek), XIII: *630*
Rappo, Carl, IV: 84
Rapport van de Gouverneur van Suriname, omtrent de ontworpen Nederlandsche ontginnings- en handelmaatschappij, met de memorie van beantwoording, XI: 227n, 413
Raspail, François V., IV: 302; XIII: *553*; XIV: *493*; XIX: *194*; XX: *208*; XXIII: *301*+n, *364*+n, *365*
Rassina (mandoer van Godang), IX: 453
Ratiah, IX: 557
Ratibor, Victor M.K., hertog van, XII: *269*; XIII: *438*
Rationali (ps.), XIV: 164
Ratjenie, IX: 557

Rattazzi, Urbano, V: 279; XII: *461*, *462*
Rattazzi-Bonaparte Wyse, Marie S.; dame de Solms, V: 278, 279, 297; XXV: 23n
Rau, Heribert, III: 230
Rauch, XIX: 380, 589+n, 590; XX: 451
Raumer, Friedrich L.G. von, XXII: 577+n
«Raumer's Historisches Taschenbuch» (*Historisches Taschenbuch, herausgegeben von Friedrich von Raumer*), XIX: *154*, *398*; XX: *581*
Raupach, Ernst, III: 570n, 601n, 618n; XI: 92n, 94; XVIII: *42*
Schule des Lebens, die, III: 35, 38, 570n, 601n, 618n; XI: 92-94+n; XVIII: *42*+n
Rauscher, Joseph O., ridder von, XI: 628
Rauwenhoff, Lodewijk W.E., XVIII: 184
Rauwenhoff, V.W.P., XXIV: 602
Ravaillac, François, III: 605n
Raven, Pr., VIII: 24
Ray, Carel A. van, VI: 791n
Kamertje van het wasmeisje, het (blijspel), VI: 443, 791n
Razouk, X: *715*; XI: *81*
Read, William H.M., XXI: *631*
Reael, Laurens (G.G., 1625-'19), XIX: *58*
Realistus (ps.), X: 732n
Multatuli's Minnebrieven aan de rede getoetst, X: 732n
Rebeck, XI: *743*
Rechberg und Rotherlöwen, Johan B., graaf, XI: *641*
Recht door zee (periodiek), XII: 796n; XIV: 193n; XVI: 359a, 373a
Recht voor allen (periodiek), XIV: 680n; XX: *525*; XXI: *440*; XXII: 20n, 109a, 111a, 172n, 201n, 221n, 236n, 243n, 304n, 306n, 319n, 546n, 569, 773a, 786n; XXIII: *31*, 535n, 600+n, *681*, 697, *706*, 710n, 716, 735, 743, 744a, 746a, 748, 749, 773n; XXIV: 53+n, 137a, 273, 465, 472a, 739n; XXV: 205, 247n
Reclus, Elie, XI: *393*, 800b; XXI: 783
Primitifs, les; études d'ethnologie comparée, XI: 800n
Reclus, Jean J.E. (Elisée), XIV: 680n; XIX: 536+n; XX: 143+n; XXI: 782-784+n, 786, 787; XXII: 45+n, 95, 327, 564, 565; XXIII: 276, 382+n, 383
«Dictionnaire de géographie»: *Nouvelle géographie universelle*
Nouvelle géographie universelle, XXI: 782, 784, 786; XXII: 45+n, 95, 564; XXIII: 382+n
Reclus, Onésime, XXIII: 591+n
Terre à vol d'oiseau, XXIII: 591+n
Recordon, Charles F., XV: 624
Recordon, Henri, XV: 624, *628*, *631*, *632*, 708
Recueil des causes célèbres de tous les peuples, XX: *585*; XXII: *656*+n
Red Gauntlet: Scott, sir Walter
Redder, de (toneelstuk): Roobol, Cornelis J.
Rederijkers weekblad (periodiek), XVII: 287a, 292, *295*, 459n, 486n, 568a, 699n; XXI: 811n; XXII: 785n; XXIV: 154; XXV: 74a
Ree, Jacob J. de, VIII: 33
Reekel, XIV: 378

Reenen, van, XIX: 937, 961
Reenen, Gerlach C.J. van, IX: 92; X: 673
Rees, van, VIII: *469*, *607*; XV: 515
Rees, Catharina F. (Cateau) van, XVI: 556
Rees, Otto van (G.G., 1884-'88), XIV: 73; XV: 216, *306*; XVI: 405; XX: *324*+n, *330*; XXII: *470*; XXIII: *62*+n, *64*, *67*, *87*, *93*, *147*, *148*, *163*, *440*+n, *442*
Rees, Willem A. van, V: 752n; XIV: 376, 378, *403*, *404*, 434; XVI: 556; XXI: *281*
Herinneringen uit de loopbaan van een Indisch officier, XIV: 378
Toontje Poland, V: 752n
Regeerings-almanak voor Nederlandsch-Indië, XXI: 764; XXII: 327+n
Regensburg, bisschop van (1869), XIII: *513-515*
Regensburger Anzeiger (periodiek), XIII: *515*
Reghellini de Schio, M., III: 229
Regtsgeding, gevoerd voor de arrondissements-regtbank te Amsterdam, over de uitgave van Max Havelaar of de koffieveilingen der Nederlandsche handelmaatschappij, X: 438n, 497
Rehbinder, Nicolai, graaf, XVIII: *402*+n, *505*
Jezus van Nazareth, treurspel in vijf bedrijven, XVIII: *402*+n, *505*+n
Reich, Eduard, XIX: *441*
Reichensperger, August R., XII: *76*, *206*, *361*
Reichstadt, Napoleon (II) F.Ch.J. Bonaparte; hertog van, V: 62; VIII: *380*; IX: *181*
Reiger, IX: *251*
Reigersberg, graaf, XIII: *614*
Reimarus, Hermann S., III: 230, 618n
Reimer, G. (uitgever te Berlijn), XV: *161*
Reina ? (blind meisje), XXI: *515*
Reincke, Peter A., XIII: *58*, *95*
Reine de Chypre, la (?), IV: 138
Reine de Navarre: Marguerite d'Angoulême, koningin van Navarra
Reineke (Reincke, Peter A.), XII: *422*
Reinganum, Maximilian, XIII: *404*
Reis rondom de wereld, de: Voitus van Hamme, Andreas P.
Reithmeijer, mw., XI: 94
Reitsma, A.T., XVIII: *417*
Reize rondom het eiland Celebes en naar eenige der Molukse eilanden, gedaan in den jare 1850, door Z.M. schepen van oorlog Argo en Bromo, onder bevel van C. van der Hart, IX: 96n; XVIII: *416*; XXV: *85*
Rembang (mandoer Baija), IX: 423, 424, 561
Rembang, resident van (1857): Bekking, Henri C.
Rembrandt Harmensz. van Rijn, IV: 701; V: 614; VII: 108, 311; IX: *184*; XI: *308*; XV: 799n; XVII: 420; XVIII: 273n; XX: 369; XXIV: 445
Remo (ps. van: Wattez, Omer), XXIII: 38n, *41*, *43*, *45-47*, *53*
Meer licht! Eerste illuminatie. Vlammetjes van oortjeskaarsen, aangestoken door Remo, XXIII: 25n, *38*+n, *41*, *43*, *45-47*, *53*, *56*, *62*, 776n

Rémusat-Gravier de Vergennes, madame Claire E.J., XX: 183+n, *300*; XXI: 26n, *443*+n, *445*, *460*, *461*, *465-467*, *474*, *475*, *499*, *511*, 526, 528, 597, 688, 690; XXII: 94, *474*, *656*; XXIII: 221+n, *578*+n
Mémoires, XX: 183+n; XXI: 26n, *443*+n, *445*, *460*, *465*, *467*, *469*, *474*, *475*, *499*, *511*, 526, 528, 597, 688; XXII: *474*; XXIII: 221+n, *578*+n
Renan, Ernest, II: 679, 680, 791n; III: 193, 197, 229, 413, 415, 618n; VI: 476, 799n; XI: 346+n; XIII: 461n; XV: 618; XIX: 936+n
Leven van Jezus, het: Vie de Jésus, la
Vie de Jésus, la, II: 791n; III: 229; VI: 799n; XI: 246+n; XIII: 461n
Renand, Paul, III: 229
Renesse, Henriëtte G. van, VIII: 462, 683n
Renesse van Wilp, Jan van, VIII: 683n
Rennefeld, Johann H., XVII: 326, *333*
Renner, XII: *211*
Rensen, J.K., XXII: 202
Rentmeester, Willem F., XX: 406
Républicain des Pyrénées-orientales, le (periodiek), XVIII: 465a
Ressin, si, VIII: *112*
Retz, Jean F.P. de Gondi; kardinaal de, XV: 52+n
Retzsch, Moritz, VII: 136; XV: 302; XVI: *105*
Reuchlin, jhr. P.A., X: 334
Reus, XII: *664*
Reuss, Heinrich XIII, vorst van, XII: *187*
Reuter, Fritz, XXI: 227
Ut mine Stromtid, XXI: 227
Reuters persbureau, XXII: 626
Revers, J.P. (uitgever te Dordrecht), X: *703*+n, 733n; XI: 69; XV: 13n; XVI: 13n; XVII: 13n, 633, 793n; XVIII: 15n, 729; XIX: 15n; XXIV: 599; XXV: 130n
Réville, Albert, III: 190, 618n; XI: 477, 520+n; XIII: *413*, 461n, 714; XIV: 37, 432+n, 562; XVIII: 184; XIX: *619*+n
Révolt, la (periodiek), XXII: 327
Revue Britannique (periodiek), IX: *287*; XII: 18n, 313a, *447*+n, *453*, 465, *479*, *485*, *491*, *492*, *494*, *496*, *510*, *511*, *515*, *526*, *540*, 557; XXIV: 413
Revue contemporaine (periodiek), XII: *426*, *457*
Revue de Belgique (periodiek), XIII: *554a*; XIV: 298
Revue de Cannes (periodiek), XIII: *312*
Revue de Paris (periodiek), X: *211*
Revue des deux mondes (periodiek), I: 398; V: 428; X: *147*; XIV: *584*; XV: 587, 588, *635*, 642; XVI: 101; XXI: 529; XXIV: 210
Revue Germanique (periodiek), XII: 465
Revue moderne (periodiek), XII: 18n, 465, 474n, *479*, *496*, *513*, 557, 601n, 704n; XIII: 31n, 561; XXIV: 413
Revue scientifique (periodiek), XV: 50n
Revue trimestrielle (periodiek), XI: 208; XIII: 555n, 566a; XXIV: 642a
Rey, XIX: *270*
Reybaud, Louis, IV: 97; V: 643, 754n; VI: 7697n; XXII: *683*+n

«Du parlementarisme», IV: 97
Etudes sur les réformateurs contemporains ou socialistes modernes Saint-Simon, Charles Fourier, Robert Owen, XXII: *683*
Jérôme Paturot à la recherche d'une position sociale, V: 643, 754n; VI: 320, 321, 325, 797n; XXII: *683*+n
Jérôme Paturot à la recherche de la meilleure des républiques, V: 754n; VI: 797n
Reyer, Ida L. (zie ook onder ps.: Pfeiffer, Ida), I: 572n
Reymond, XVI: 76
Reymond, mw., XVI: 76
Reijn, C.A. van (drukker te Den Haag), XVIII: 107n
Reijninck, mw., XVII: 103
Reynolds, sir Joshua, V: 35, 295, 754n
Reynst, jhr. Joan C. (G.G., 1844-'45), VIII: 296n, 393, 396, 411+n, 423-425, 430, 435, 440, 449, 695b; IX: 35n; XV: 351
Rhein, baron von, XIII: *42*, *75*
Rhein- und Ruhrzeitung (periodiek), XIII: *588*
Rheinhessische Beobachter (periodiek), XXI: 302
Rheinische Blätter (periodiek), XIII: *149*
Rheinische Zeitung (periodiek), XI: *719*, *755*; XII: *47*, *361*, *650*; XIII: *330*, *387*, *427*
Rheinischer Kurier (periodiek), IV: 687; V: 320; XII: *38*, *43*, *448*; XIII: *91*; XVIII: 311, *586*+n, 746n; XIX: *33*; XX: *470*; XXII: *490*; XXV: 179, *180*
Rhemrev, C.H., IX: 442, 446, 447, 451, 453, 471n, 491n, 504n, 506, 511n, 515, 517n, 518+n, 521n, 527n, 529, 530, 561n, 564+n, 565+n, 566, *567*, 572n, 582n, 620n, 622, 630
Rhub, Janus, IV: 282
Rhijn, L.J. van, IV: 435
Reis door den Indischen archipel, in het belang der evangelischen zending, IV: 435
Riambourgh, J.B.C., XIV: 83+n
Ecole d'Athènes, ou tableau des variations et contradictions de la philosophie ancienne, XIV: 83+n
Rianzares, Agostino F.M., hertog van, XIII: *626*
Ribbink, G., XXIV: 167
Ribot, Théodule, XVI: *701*
Ricci, kardinaal, XVI: 495
Rice, James, XV: 572n; XVIII: 107n
-zie ook onder: Besant, Walter
Richard I, koning van Engeland, II: 493, 791n, 792n; VIII: *555*; XV: *481*+n
Richard III, koning van Engeland, IV: 374; XVIII: 392
Richardson, Samuel, I: 560n; II: 780n; III: 604n, 610n; V: 758n; VI: 718, 751, 782n, 787n, 793n; VII: 623, 765n; XVI: 136; XVIII: 227n, *590*, *591*; XIX: *270*, 495; XX: *208*, 233, 342; XXI: 155, 188, 554n, *577*, *581*; XXIII: 90n
Clarissa Harlowe, III: 610n; V: 758n; VI: 588, 782n, 793n; XI: *678*; XX: 432; XXI: 554n
Grandison: Sir Charles Grandison
Pamela, or virtue rewarded, VI: 588; VII: 623; XI: *678*; XVIII: *591*, *593*; XXI: 155, 188, *581*
Sir Charles Grandison, I: 458,

560n; II: 611, 780n; III: 336, 604n; VI: 588, 787n; VII: 765n; XV: 778; XVIII: 227n
Richelieu, Armand J. Duplessis; kardinaal de, IV: 665, 785n; XII: 42n; XV: 637n; XVIII: 566
Richelieu, Louis F.A., hertog de, V: 363; VIII: *496*; XIV: *615*
Richepin, Jean, XXIII: 218n
Richter, Eugenius, XII: *421*, *650*; XIII: *284*
Richter, Johann P.F. (zie ook onder ps.: Jean Paul), II: 789n; IV: 783n; VI: 797n; VII: 771n; XVIII: 27
Richter & co., firma F.A. (te Nijmegen), XXI: *579*
Ridder, Jan P., VIII: 33
Ridjal, II: 127; IX: 552
Riecke, Carl F., XV: 30n, 257, 258, 260+n, 267, 273-275, 296+n, *576*, 787n; XVIII: *586*, *587*; XXIII: *188*+n, *189*, *212*, *213*, 675
Schichtung der Völker und Sprachen in Deutschland auf Grund der vergleichenden Sprachforschung, die; nachgewiesen an Orts-, Familien-, Thier-namen, XV: 260
Ueber den Ursprung der Sprachen, Sagen und Mythen. Auch ein Beitrag zur Kentniss der Vorgeschichtighe Zeit Deutschlands, XV: 260
Urbewohner und Alterthümer Deutschlands, die, XV: 260
Volksmund in Deutschland Sonst und Jetzt, der, XV: 260
Riecke, mw., XV: 274
Riedel, XX: *482*+n, *483*
Riedel, J.F., XXIV: *549*+n, *550*
Riedesel, von, XI: *728*
Rieffel, mw., XX: 478
Riehl, Gerard von, I: 578n
Riemsdijk, van (raad van Indië), VIII: 72
Riemsdijk, Jeremias van (G.G., 1775-'77), VIII: 72
Riemsdijk, W. van, VIII: 75
Riemsnijder, Hendrik, XVII: *188*; XXIII: *42*+n
Rienzi (ps. van: Kol, Henri A. van), XXIV: 203+n
Riet, van, XVIII: 629, 633
Riet, H.J. van, XIV: 36
Riethammer, von, XIII: *309*
Rietschoten, van, XIV: *522*
Rietveld Texier, Johannes, XXII: *604*+n
Rigelé, Edouard, XII: 97
Rimirez (Ramirez, Alonso), XIII: *226*
Ringeling, C., VIII: 55
Ringh, A. van, XIII: *207*, *208*, 235n, 245, *358*; XXIV: 669
Ringh, H. van, XXIV: 669
Rinkes jr., J. (uitgever te Arnhem), XVIII: *235*+n
Rinner, J. (boekhandel te Den Helder), XX: 438
Rinsum, Cornelis van, XIX: 596, 597;XXII: 270
Rinijk, K. van, XXII: 204
Riouw, resident van (1872: Schiff, D.W.), XV: 644, 645, 655
Ris, Klaas, III: 123, 619n; XII: 78n, 185n, *488*, 797b; XIX: *318*, *755*, *900*, 916; XXI: *580*; XXIV: *596*, 603
Is Neêrlands moed jenever moed? dan vivat de jenever! Open brief aan het bestuur, III: 123, 173
XII: 78n, 797n
Open brief aan de werklieden van den Heer van Vlissingen over het afschaffen der kermis, XII: 797n

Wat leert de Nederduitsche hervormde gemeente te Amsterdam en wat doet die kerkeraad?, XII: 797n
Woord aan alle weldenkende in Nederland, een, XII: 797n
Woord over voor en tegen arbeiders vereenigingen, een, XII: 797n
Risch, Jac. Z., XXII: 278
«Risler aîné»: zie onder: Daudet, Alphonse: *Fromont jeune et Risler aîné; moeurs Parisiennes*
Risse, Edmund, XI: 330
Risselada, O.J., XVII: 132, 219, 225; XXII: 139
Ristori, Adalaide, II: 116, 117, 791n; IV: 368; X: 254n, *262*, *265*, 744b; XVI: 518, 659
Ricordi e studi artistici, X: 744n
Ritgen, J.M.H., XII: *418*
Ritter, Pierre H., XXI: 594n, 813b; XXIII: 534n, 535n, 630, 631, 759n, 775b; XXIV: 197a, 235n, 248n, 401n, 740b
Monadenleer van Leibniz, de, XXI: 757, *785*, 813n
Paedagogische fragmenten, XXIII: 765
Ritter jr., Pierre H., XXI: 813n; XXIII: 630n, 631, 650+n
Ritter, Wilhelm L., IX: 254n; XVIII: *376-378*+n
-zie ook onder: Hardouin, E.
Ritter-Gowthorpe, I., XXIII: 535n, 648; XXIV: 49, 56, 110, 242
Rittinghausen, Moritz, XII: *47*, *74*, *77*, *87*
Rivail, Hippolyte J.D.: zie onder ps.: Kardec, Allan
Rivo Palacios (Vicente Riva Palacio), XII: *458*
Robbers, Jacques G., XX: 568, 577; XXI: 23n, 25n, 28, *44*, *45*, *48*, *168*, *169*, *254*, *261*, *263*, *264*, *325-328*, *339*, 343-345, *355*, 380, *479*, *489*, *500*, *506*, *507*, *517*, 695, 806, 811n, 813b; XXII: 193, 211, *388*, *496*, 499, 515n, 572+n, *611*, *665-668*, 679, 680, *684*, *685*, *693*, *694*, 787b; XXIII: *162*, 220, *237*, 278n, *325*, *349*, *350*, 386, *475*, 493, 536n, 775b; XXIV: 23n, 249, 250, 267, 332, 337, 384, 416, 487
Robbers, mw., XXIII: *350*
Robespierre, Maximilien de, III: 97, 618n; V: 743n; VI: 742, 799n; VIII: *368*; IX: *167*; XX: *533*+n; XXIII: *652*
Robidé van der Aa, Christiaan P.E., VIII: 56
Sjoert en Aukje, eene Friesche vertelling, VIII: 56
Robidé van der Aa, Pieter J.B.C., X: 248n, 249n, 728n, 744b; XV: 783; XVIII: 652, 653; XXII: 122, 147
Robinson Crusoe (een editie van), XXIII: 217
-zie ook onder: Defoe, Daniel
Robinson, Charles E., X: 739n; XI: 791n
Robsart, Amy, I: 169
Rochan, von (Rochau, August L. van), XI: *733*
Rochefort-Luçay, Victor H., markies de, IV: 122, 137, 139, 220, 258, 302, 785n; V: 358, 754n; XIII: *141*, *315*, *660*, *661*; XIV: 472-474, *583*; XXI: *461*+n, *474*+n; XXV: 49n
Rochussen, Charles, X: *476*+n; XV: *156*; XXI: *47*+n
Rochussen, Emilie A., X: 743n

Rochussen, J.G., XIV: 394; XV: *156*
Rochussen, Jan J. (G.G., 1845-'51), I: 66, 222, 384, 396, 418, 435, 448, 560n; II: 14, 98, 133, 167, 168, 489, 791n; III: 146, 368, 442, 443, 619n; IV: 515; V: 403, 404, 468, 715n, 754n; VIII: *452*+n, 455n, *582*, 589n, 599n, 601, 602, *603*, *610*, 626n, *627*, *628*, *629*, 636n, 637, 642n, *647*, 679, 680, 695b; IX: 15n, 16n, 35, 36, 40, 41n, 44+n, 45, 46, 47, 48, 54, 55, 700n; X: 23+n, *62*, *77*, *103*, 107, *114*, 118, 119, 120+n, *121*, *122*, *123*, *124*, 125, *127*, 129, 131+n, 132, *134*, *136*, *137*+n, *138*, *141*, *142*+n, *143*, *144*, *146*, *147*, *149*, *153*, *154*+n, *155*, *157*, *158*, *163*, *165*, *168*, *173*, *174*+n, *175*+n, *176*, *179*, *194*, *195*, *197*, 201, *211*, *212*, *213*, *214*, *217*, *220*, 230, *237*, 242, 243, *244*, *255*, *271*, *282*, 317, 318, 319, 342n, *413*, *416*, *418*+n, *419*+n, *423*, *549*+n, *550*, 551n, *552-555*+n, *557*, *707*, 743n, 745n; XI: 27, 28, *284*, 390n, *392*, 602, 800b; XII: 19n, 20n, 122, 180, 519n, *527*, *528-530*, *532-534*, *552-555*+n, *574*, *576-581*, *587-593*, 599n, 600n, *601-603*, *605-609*, *622-636*+n, *643*, *648*, *657-660*, *672*, *675-677*, 683, *690*, *692*, *695*, *696*, *704-710*+n, *712*, *717-723*, 728, *731*, *733*, *737*, *750*, *754*, *771-773*, *778*, *780*, 797b; XIII: 19n, 61, 107, 209, 222, 293n, 297n, 567, 568, 570, 678n; XIV: 24n, 71+n, 72, *113*, *114*, 292, 394+n, 471, 498a, 521, *650*, 679b; XV: *47*, 56, *156*, 190, 516; XVIII: 500; XIX: *57*; XIX: *619*; XX: *324*; XXII: 38, 80, 124, 148, 216, *467*, *552*; XXIII: 664; XXIV: 529+n, 579+n, 616; XXV: *73*+n
Rodenbach (Rodenback, Charles, ps. van C.A. Monterossi), XIV: *428*
Rodenburg, Theodoor, V: 760n; XIX: 647n
Frank van Riemstra, XIX: *648*+n
Röder, von, XI: *691*, *695*, *722*
Rodi, J.A., XXII: 140
Roelands, XIX: *667*+n, *684*, *691*, *711*, *736*, *771*, *870*, *927*; XX: *250*, *251*; XXIII: *199*+n; XXV: *155*+n
Roelants: Roelands
Roelants, H.W.M., XXII: 140
Roelants, Hendrik A.M. (uitgever te Schiedam), XXI: *95*+n, *97*
Roelfsema (zie ook hotel Roelfsema te Hoogezand), XXI: *194*, *195*
Roëll, Henriëtta S.W., X: 202, *203*, *208*, 236, 739n, 741n; XI: *677*; XIII: 125, 701
Roëll, Willem F., baron, III: 156, 619n; XI: *677*
Roeloffs, IX: *279*
Roeloffzen & Hübner (drukkerij), XIX: 926; XX: 23, 67, 79
Roelofs, Otto, III: 13
Roenah, IX: 557
Roesgen von Floss, Philipp von, XI: *379*; XV: 509
Roessingh van Iterson, F.H.L., XXII: 291
Roessingh van Iterson, Johan A., XIII: *217*; XIV: 192, 193; XVII: 512; XVIII: 626n, 799b; XIX: *91*+n, *160*, *208*, *209*, 296+n, *352*, *361*, *396*, *406-409*, *411*, *413*, *414*, *759*, *765*, 974n; XX: *225*+n, *229*,

427, *469*+n, *471*, *474*, 593n; XXI: 24n, *44*+n, *54*, *79*, *80*, *463*, *476*, *477*, 591n, 645, 649, 652, *663*, 673, 695, 768, *795*, 806, 813n; XXII: 21n, 65, 68, 89, 90, 138, 191, 244, 250, 359, 372, 409; XXIII: 573;, XXIV: 22n, 206, 207, 240+n, 245, 246, 331, 384, 393, 398, 402, 489

Roessingh van Iterson-Fransen van der Putte, Digna J., XVIII: *525*, 799n; XIX: *91*+n, *181*, *208*, *389*, *396*, *406*, *409*, *413*, *414*, 974n; XX: *317*; XXI: 770+n; XXII: 354; XXIV: 329+n, 352+n

Roest, Jakob, IX: 315

Roest, M. (uitgever te Amsterdam), XXI: 140n, 260

Roever, N. de, XXIV: 265+n, 490

Roever Kröber, Willem J. de (drukker), X: 530, 545, *552*, *557*, *559*, *582*, *593*+n, 602, *615*, *622*, *676*, *677*, 681, 694, 718; XI: 25, 27, 31, *36*, *41*, *44*, *45*, *48*, *49*, *50*, 55, *56*, *57*, *60*, *65*, 68, *239*, 288, 294, 406, 795b

Roger (den monnik): Bacon, Roger

Roger, Gustave H., XVI: 426, 451, 502

Rogge, Hendrik C., XVII: 290

Roggen, F.W., XII: *229*

Roggeveen, Jacob, XXIII: *709*+n

Rogghé, Willem (boekhandelaar te Gent), XI: 32, 568; XII: 369n, 375n; XIII: 706; XV: *335*, *336*

Rogier, Charles L., XII: *226*

Roh, XI: *755*

Rohan-Guemené, Louis R.E. (Edouard), kardinaal de, IV: 513

Rohlfs, Gerhard, XIII: *97*, *225*

Roisin, de, XIII: 566

Roland: Rolet

Roland Holst, Henriette, XXIII: 419

Rolet, Charles, III: 563; IV: 419; V: 495, 754n

Rolin-Jaequemyns, Gustave, XII: *341*, *342*, *342*, *365*, 376, 377a, 378, *381*, 382, 383, 392, 402, 404-406, 797b; XIII: *365*+n

Roloff, Michael, IV: 23

Rome-Reichstadt, koning van: Reichstadt, Napoleon (II) F.Ch.J. Bonaparte; hertog van

Romein, M., XXII: 137

Römer, Robert, XII: *227*; XIII: *304*, *422*, *442*

Römer, mw. von, IX: *260*

Rond den heerd (periodiek), XII: 140a

Ronge, Johannes, IX: *616*; XI: 794n

Rongh, van: Ringh, A. van

Rongo, pangerang, IX: 224

Ronkel, Ph.S. van, XVI: 297

Roo van Alderwerelt, Joan K.H. de, XXI: 783

Roobol, Cornelis J., X: 56, 57, 745b, 747n; XI: 460, 463, 464, 470, 471, 800b

Redder, de (blijspel, vrij naar het Frans), X: *73*

Roock, Hendrik W.C. de, IX: 676

Roock, P.J. de, XXI: 147

Roodhuyzen, H., XXI: *319*+n, *349*

Roon, Albrecht T.E. von, XI: *768*; XII: *29*; XIII: *159*

Roorda, Taco, XIX: *643*+n

Roorda van Eysinga, Felix, XXII: 279; XXIII: 382, 591

Roorda van Eysinga, Gertrude, XIX: 536, 567; XX: 143+n, 183+n; XXI: 392; XXV: 203

Roorda van Eysinga, Henri P.B., XV: 68, 220, 368, 395, 504, 505, 748; XVI: *87*, 107; XX: 183+n, 548+n; XXIII: 590, 668, *678*, 697+n
Roorda van Eysinga, Lindor, XIX: 536; XX: 183+n, 548+n; XXV: 203+n
Roorda van Eysinga, Marianne, XX: 183+n; XXIII: 591, 671
Roorda van Eysinga, Marie, XIV: 299, 377, 562; XV: 53, *60*, *113*, 216, 220, 245, *251*, 368, *369*, 395, *427*, 478, *480*, *482*, *483*, 503, 504, 538, *557*, 568, 626, 748; XVI: 107, *160*; XVII: *100*, *101*; XX: 183+n; XXIII: 590, 668, 669, *678*, 699; XXV: 202
Roorda van Eysinga, Philippus P., XV: 194-196+n
Algemeen Nederduitsch-Maleisch woordenboek in de hof-, volks- en lage taal, XV: 195
«Chrestomathie» (*Beknopte Maleische spraakkunst en chrestomathie...*), XV: 194
Roorda van Eysinga, Sicco E.W. (zie ook onder ps.: Sentot en Pak Maria), I: 310, 311, 313, 574n; III: 445, 619n; IV: 686; V: 79, 388, 439, 467, 754n, 759n; VI: 241, 274, 322, 371, 387, 746, 799n; X: 419n; XI: 801n; XIII: 264; XIV: 10n, 17n, 71a, *169*, *250*, 261n, *272*, 304n, *307*, *358*, 359a, 373n, 379, 381, 382a, *395*, 399n, 513a, 515, 535a, 545-547, 477, *554*, *558*, 613n, *626*, 653n, 657n, 662n, 679b; XV: 9n, 30n, 41n, 45, 71n, 110a, 136n, *155*, 193a, *197*, *221*+n, *225*, 290, *294*, 324, *335*, *336*, *339*, 353n, *356*, *373*, *398*, 452n, *453*, 460+n, 461+n, 462, 474, 476n, 478, 480, *485*, 494n, 518, 552n, 571, 574, 687n, 708, 719, 738a+n, *760*, 797n; XVI: 21n, *31*, 46, 75n, *156*, 166, *168*, *174*, *175*, *189-191*+n, 192, *196*, 213, *215*, *222*, *223*, 280n, *289*, 400a, 406, 416, 435n, 483, *648*, *722*+n, *723*, *731*, 734n; XVII: 25, 33, *36*, 62, *118*, *119*, *121*, 122n, *145*, *154*, *168-170*, *208-210*, 233n, 296, 606n; XVIII: 21n, 50n, *58*, 178n, 181a, 187, 208, 209, *214-216*, *218*, *226*, *234*, *324*, *441*, 526n, 565a, 567, *571*, 669, 673a, 676, *677*+a, 680a, 682, 683a, 685a, 687, 688a, 689a, 690a, 692, 695a, 697, 703a, 706n, 799b; XIX: *582*, *658*, 974n; XX: *104*, *105*, 142n, 182n, *269*, *573*, 593n; XXI: 345, *538*, *626*, 653, 806, 813n; XXII: 24n, 65, 279, 284, *456*, *462*, *497*, 561n, 562n, *749*, *750*, 787b; XXIII: *146*, 279n, 368n, 375a, 379, *440*, 533n, 582, *631*, *651*, *689*, 696n, 704n, 775b; XXIV: 24n, 203, 210a, 211, 236a, 273, 274, 360a, 472a, 573, *715*+n; XXV: *45*, *57*, *59*+n, *60*, 137+n, 238b
«Andere waarheid dan de officieele, een»: *Mijn verbanning...*
«Laatste dag van de Hollanders op Java, de»: zie onder: Sentot (ps. van Roorda van Eysinga, Sicco E.W.)
Liberalen en mijn verbanning, de, XV: 747
Mijne verbanning en mijn vloekzang; eene andere waarheid dan de officiële, XIV: 375, *653*; XX: 546n
Weten en begrijpen, XVI: 400, 416, 417

Roorda van Eysinga, Sytze, XIV: 430n, 679n
Roorda van Eysinga, Sijtze F.W., XI: *114*, 801b; XII: 786; XIV: 376+n, 431; XV: 74, 367, 368, 568, 707; XVI: 77, *723*, *729-732*+n, 734+n; XVIII: 534n; XXIII: 668
Roorda van Eysinga-Bolomey, Selinda E., XIV: *331*, 348-350, 432, 680n; XV: 53, 68, 98, 192, 218, 244, 263, 422, 543, 569, 707, 747, 748; XVI: 75-77, 107, *237*, *238*; XVII: *208*
Roorda van Eysinga-Dibbits, Geertruida C., XIV: 348, 431+n, 679n; XV: 53, *60*, 75, 98, 99, *100*, 219, 244, 263, 422, 505, 568, 707, 747; XVI: 75, 107, *232*, *280*, *281*, *723*, *724*, *731*; XVII: *36*, 55, *208*, *209*; XX: *182*; XXI: 787; XXIII: *374*, 668; XXV: 202
Roorda van Eysinga-Duvoisin, Jenny L., XIV: 680n; XIX: 536+n; XX: 143+n, 549; XXII: 327, 565; XXIII: *374*, 380, 382, 590, 669, 671, *679*, 698; XXV: 203
Rooses, Max, XII: 269n, *274*, *343*, 369n, 376, 414n, *424*, 798b; XIII: 298n, 452, 706, 709+n; XIV: *169*, *554*; XV: *335*, *365*; XVI: *141*+n; XXIII: 70; XXIV: 638n, 740b
Roothaan, Albert (muziekuitgever te Amsterdam), XX: 159
Rooy, mw. de (de oudste), II: 433
Rooyaards, VIII: *575-578*
Rooyaards, mw., VIII: *541*, *546*, *573-577*
Rooyaards, G., IX: 90
Rooyen, van, XXIII: *83*, *86*, *103*, *442*
Rooyen, mw. van, XXIII: *83*+n, *85*, *103*, *118*, *302*, *442*
Roozendaal, Roelof J., VIII: 24
Rosalia (pestheilige), II: 443
Rose, Frederik C., VIII: 95, 451, 637; IX: 41, 46, 700b
Roselje, IX: *66*
Rosellen, Wilhelm, XII: *662*
Rosenberg, XI: 479
Rosendaal, Nicolaas, VIII: 698n
Rosenstein, Fr. W., XXIII: *359-363*+n, *384*
Rosenthal, S., XVII: 85n
Rösicke, XI: 94
Rosine, XI: 293
Roskot, B.N.J., IX: *260*, *261*; XXIV: *549*+n, *550*
Ross, sir James C. (of sir John), III: 291, 619n
Ross, Johannes T., «ridder», III: 277
Rossel, Louis Nathaniel, XXV: *50*+n
Rossem, H.W. van, XXI: 806; XXII: 202
Rossi, Gian B., XXII: *688*+n
Rossi, Pellegrino, XVIII: 648; XXI: 120
Rossie: Rozy, Fontaine
Rössing, A. (uitgever te Den Haag), XXIII: 233n
Rössing, Johan H., XVII: 116, 148, 397n, 402n, *459*, 638; XVIII: 208; XX: *571*; XXIII: 70; XXV: 77+n
Rossini, Gioacchino A., I: 559n; IV: 379, 785n; VI: 779n
Asschepoester (*Cenerentola, la*, opera), X: 738n

Barbier van Sevilla, de (opera), IV: 785n; VI: 397, 779n
Semiramis (Semiramide, opera), X: 738n
Tancredo (*Tancredi*, opera), X: 738n
Rosskopf, J.M., XXI: 800; XXII: 227, 251n
Roszhirt, XII: *26*
Rot, Thomas de, XX: 423
Rotgans, Lucas, VI: 618, 619, 622-624, 672, 788n, 799n; VII: 236, 238, 239, 243-245, 247, 251, 252, 255, 256, 259, 260; XVI: *164*
Boerenkermis, VI: 623; VII: 244
Eneas en Turnus, VI: 799n
Scilla, VI: 799n; VII: 236, 245, 283
«Zedelessen uit d'oude verdichtzelen» (in: *Poezy, van verscheide mengelstoffen*), VI: 618
Roth, M., XIV: 15n
Rothan, Gustav, XII: *26*
Rothmeyer, J.H. (zie ook: Hoeven, van der & Rothmeyer), XXIII: *47*+n, *54*, 776b; XXV: 180n
Rothschild (bankiershuis), XII: *448*; XIII: *134*
Rothschild, dr., XIII: *546*
Rothschild, Anselm S. von, XI: *745*, *766*, *777*; XII: *40*, *88*, *95*, *117*, *157*, *203*, *348*, *445*, *463*; XIII: *25*, *127*; XXII: *746*
Rotterdammer, de (periodiek), XXIV: 90+n
Rotterdamsch nieuwsblad (periodiek), XIX: 871a; XX: 200a, 309n; XXI: 55a, 116; XXII: 20n, 60a, 87a, *92*, 138, 162a, 192a, *628*; XXIII: 662, 728a, *730*a, 733+a, 736, 737a, 738, 743, 774n; V: 759n; XXV: 149a, 169a
Rotterdamsch zondagsblad (periodiek), XIV: 37; XVII: 480; XIX: 435a, *445*, 454, 490a, 510a, 529-532+n, 782a, 824, 846-848, 936
Rotterdamsche courant (periodiek), I: 436; X: *224*?, *226*, 339; XXIV: 617a
Rotterdamsche gids, de (periodiek), XVII: 348, 478a, 614, 637a
Rotterdamsche lantaren, de (periodiek), IV: 258; XIII: 409a, 475a, 482n, 488n, 493a, 521a, 537a, 581a, 727
Rouffaer, Gerrit P., XXII: 513n, *637*, 711, 760, 787b; XXIII: *243*+n; XXIV: 220n, 221
Rougeard, XIII: *315*
Rougs, hertog van: Rovigo, Anne J.M.R. Savary, hertog van
Rouher, Eugène, IV: 217, 218, 785n; XIII: *344*, *532*
Rousseau, Jean-Jacques, I: 39, 574n; II: 198, 664, 792n; III: 229, 545, 619n; IV: 597, 598, 669, 705-707; V: 346; VI: 291, 799n; VII: 156, 157; VIII: *372*, *527*, *528*; IX: *129*, *171*; XI: 535n, *676*; XII: *498*; XIII: 222; XIV: 237, 242, 383, *606*+n; XV: 68, 532, 533; XVI: 355; XVII: *168*, *169*, *174*, *178*, *180*, *238*, 252, 335+n, 519, 565, 637, *674*; XVIII: *45*, 181, 271, 468, 759n; XIX: *174*, *270*, 386, 534, *676*, *737*, 897; XX: 252, *458*, 547; XXI: 120, 259, *576*, *633*; XXII: 94, 327, *498*, 680+n, *683*, *684*; XXIII: 25, 268; XXIV: 159, 174, 175, 344, *694*
Confessions, IV: 705, 706; VI: 291, 799n; XXII: *498*, *657*, 680+n, *683*

Contrat social, le, I: 574n, II: *198*
«Correspondance», IV: 706
Emile, ou de l'éducation, I: 39, 574n; IV: 597, 598; VI: 799n; VIII: *527*; XVII: 335; XIX: *373*; XXI: *633*; XXIV: 174
Rousselet, Louis, XXI: 787; XXIII: 382, 383
Roux, H.M. le, IX: 24
Rovere de Breughel, Jan de, XXI: 702
Rovers, C.A.: Rovers, Elard A.
Rovers, Elard A., XX: 593b; XXI: 801; XXII: 227, 231
Rovers, W., XX: 35a, 36, 39, 51-54, 61
Rovigo, Anne J.M.R. Savary; hertog van, II: 428
Rowland, Alexander, II: 527
Roy, de, XV: 794
Roy, le, XIII: *121*
Roy, Pierre, XVIII: 379n
Royen, Stephanus J. van, XX: *417*
Royer Collard, Pierre, XX: 539n
Rozelaar, J.L., XI: 460, 464, 468
Rozy, Fontaine, IX: 417, 428
Rubbens: Rubens, Pieter P.
Rubens, XX: *462*+n, *483*
Rubens, Barend A., XI: 546
Rubens, Pieter P., IV: 608, 701; XII: *389*; XVI: 247; XVII: 552; XIX: 536
Rubini, Jean B., XXI: 524
Rubinstein, Anton, XIX: *174*, *474*, 483, 484; XXIV: 471
Ruchonnet, XXV: 203
Rückert, Friedrich, XII: *92*; XIII: *203*
Rudolph, XVII: *760*
Rudolph, E.H.M., IX: 598
Ruffa-Vink, Anna J.M., XVII: 103
Ruffey, Marie T. Richard de (Sophie), XX: 272, 411
Rugelé, XIII: *365*
Rühle, J.A., VIII: *471*, *574*, *575*
Ruisdael, Jacob I. van, XIV: *94*
Ruitenschild, ds., IX: *261*
Ruloffs, Johannes P.C. (zie ook: Directeur-generaal van financiën van Ned. Indië), VIII: 67n, 415n, *608*, *635*, *646*, 695b; IX: 534, 669; XV: *48*, *49*
Rumpf, XII: *468*
Rumphius, Georg E., III: 230, 619n; IX: 247, 700b, 701n
Amboinsche kruidboek, het, IX: 700n
Amboinsche rariteitenkamer, d', IX: 700n
Rüscher, XIII: *470*, *471*
Rusland, Maria van Hessen, keizerin van, XIII: *47*, *148*, *627*
Rusland, prinses Maria van, XIII: *118*, *305*
Russell, lord John, XII: *694*
Rutering, Anthonij (resident van Madioen 1856), I: 285; VIII: *644*, *646*, *647*, *650*, *651*, *652*, *654*, *655*, *656*, *662*, 674, 675; IX: 567, 571, 599; XII: *487*; XV: 351
Rutgers, XIX: 658
Rutgers van der Loeff, A., IX: *260*
Rutgers van Rozenburg, jhr. Jan W.H., IV: 262
Ruyter, de (bakker te Brussel), XII: *387*
Ruijter, F. de, XIII: 695
Ruijter, Gerbrantz J. de, VIII: 34
Ruijter, Jacob M. de, VIII: 34
Ruyter, Joost de (uitgever te Amsterdam), I: 516n, 566n; II: 169, 480, 481, 495, 701; X: 132, *169*+n, 170, 181n, 186, 202, 209,

210, *223*, *224*, 225n, *226*, 228, *229*, 230n, *231*, *233*, 234+n, 235, *237*, 238, 239, 245, *247*, *256-260*, *265*, *268*, *269*, *272*, *277*, *297*, *299*, *313*, *324*, *326*, 330-332, 355, 360, 371, 384, 385, 387, 400, 401, *407*, *408*, 439, 446, 447, 449, *507*, 560n, 561, 566, 568-571, 573, 574, 652, 653, 657, 723n, 728-730n, 732n, 745b; XI: 89, 235, 238, 339, 507, *676*, 707, 801b; XII: 270, 354, 355, 663n; XIII: 201, *698*, 701; XIV: 226n; XV: *154*; XVII: *214*; XXIV: 576

Ruyter, Michiel Az. de, II: 563, 792n; III: 99, 171, 172, 428, 429; IV: 52, 324, 325, 665; VI: 142, 732, 734; VII: 309, 310, 314; XII: *389*; XVIII: *417*; XXIII: *150*, *398*+n, *399*, 477; XXV: *22*

Ruyter, *mw. M. Az.* de, XXIII: *398*, *399*

Rijckevorsel, E. van, XXIII: *105*+n

Uit Brazilië, XXIII: *105*+n

Ryhove, François van de Kethulle, heer van, XII: 391

Rijk, Jacob Szn. de, VI: 142, 799n

Rijk, mw. van: Boer-van Rijk, Esther de

Rijken, R.I., IX: *386*, 391

Rijkschroeff, Rijk A., I: 401; IX: 52n, *82*, *87*, *89*, 244n

Rijmer, Jan de (ps. van: Goeverneur, Jan J.A.), XXIII: 311, 461

Rijn, Johannes G. van, III: 617n; XI: *304*, 305n, 800n

Rijnbende, A., XXII: 140

Rijnders, X: *217*

Rynders, I.W.G., XXII: 421

Rijswijck, Jan van, XIX: 552

Saalwächter, Andreas, XXI: 298n

Saalwächter, Wilhelm, XXI: 300

Saaymans Vader, Pieter H., XIV: *388*, 391; XIX: 644n, 974b; XXI: *582*

Sabah, IX: 556

Sabbe, Julius, XIII: *464*; XIV: 133+n

Sablairolles, Wilhelmina, XVI: 662; XVIII: 517; XXV: 151

Sablon, X: *261-263*

Sacher-Masoch, Leopold von, XV: 587, 593n, 642n; XVI: 27n, 55n, 94n, 101; XVIII: 139n

«Kains Vermächtnis» (*Vermächtniss Kains, das*), XVI: 101

Marcella (Conte bleu de bonheur, le), XV: 587, *593*+n, *610*, *613*, *622*, *634*, *635*, 642+n, 643, 646, 674, *683*; XVI: 28+n, *30*, 55+n, 101, *115*, 125, 212

Maria Therésia en de vrijmetselaars, XVIII: *140*+n

Sachs, Hans, XIX: *172*; XXI: *58*

Sachse, G., XXIV: 400+n

Sächsische Zeitung (periodiek), XIII: *664*

Sadam, IX: 558

Sade, Donatien A.F., markies de, II: 637, 792n; VI: 589, 800n; XV: *61*+n

Sadik, hadji, II: 127; IX: 552

Sadjen (dessahoofd Soewakan), IX: 422, 423, 424, 433

Sadjia: Sadjiah

Sadjiah, II: 127; IX: *474*, 552; XII: *486*+n; XV: *576*+n

Sadjira, demang van (1855-'56), IX: 443, 444, 465, 596

Sadjira, demang van (1862): Astra Kesoema, djaksa van Lebak

Sadjoeman, IX: 494, 553

Saeda, IX: 434
Saedt, XII: *661*
Safir: Saphir, Moritz G.
Sagien, IX: 414
Sahier, IX: 560
Said, VIII: *218*, *219*, 234n
Saidan (mandoer Tjimantjak), IX: 423, 424
Saidi, prins van Ternate, I: 580n
Saidien, IX: 493, *574*
Saidjah, IX: 558
Saimoen, IX: 555
Saint Louis: Louis IX, koning van Frankrijk
Saint-Hilaire, Emile M. de, XXI: *466*+n
Saint-Lambert, Jean F. de, III: 229
Saint-Simon, Claude-Henri, graaf de, XV: 679n; XVI: 470; XXII: *432*+n
Nieuwe christendom, het, XIII: 726n
Saint-Simon, Louis de Rouvroy, hertog de, XXI: 187
Mémoires de M. le duc de Saint-Simon sur le règne de Louis XIV et sur les premières époques des règnes suivans, XXI: 187
Saint-Victor, Paul, graaf de, XIV: 72
Sainte-Beuve, Charles A., XIV: 299; XV: 479+n XVIII: 291; XXII: *600*+n; XXIII: 451; XXIV: 168
P.J. Proudhon, sa vie et sa correspondance 1838-1848, XV: 479+n
Saintine, X.B. (ps. van: Boniface, Joseph X.), I: 83, 575n
Picciola, I: 83, 575n; XXII: *440*(?)
Saisset, Jean M.J.T., V: 576
Saj: Say, Jean B.
Sakam, IX: 558
Sakida, IX: 555
Sakiman (dessa Tji Gembrong), IX: 560
Sakiman (dessa Tjipoetjong), IX: 557
Sakoep, njie, IX: 421, 432
Saksen, Albert, kroonprins van, XII: *230*; XIII: *437*
Saksen, Amalia van Beieren, koningin van, XII: *230*
Saksen, Augustus van, V: 363
Saksen, Carolina Wasa, prinses van, XII: *230*
Saksen, Christina von, XV: 366n
Saksen, Johann, koning van, XII: *230*; XIII: *386*, *437*; XV: 448
Saksen, Moritz, graaf van; maarschalk van Frankrijk (1696-1750), V: 90, 312, 363; XIV: *583*, *615*
Saksen-Gotha Altenburg, Ernst, hertog van («de Vrome»), XIII: 192
Saksen-Meissen, Anna van, XIX: 714; XXIII: *356*+n
Saladin, sultan van Egypte en Syrië, II: 493, 792n; XV: *480*+n
Salamander (blijspel van Paul Ferrier), XVII: 759
Salati, XIII: *103*+n, 241+n, 246, *283*, *319*, *338*, 345
Saldjah, IX: 561
Sale, Margaretha von der, XV: 366n
Saleh, IX: 493, 494
Saleh, raden (Sarief Bastaman), I: 243, 573n
Salem Soerat, VIII: *202*, 281
Saleman, hadji, VIII: 139
Saliama (mandoer Tjigemblong), IX: 423, 425
Saliaman, IX: 434

Salidien (mandoer Tjibograng), IX: 423, 424
Salidja, IX: 420, 431
Salie, IX: 493, *574*
Salim, soetan, I: 177, 181, 182, 184; VIII: 102n, 103n, 104n, *122*, 133-141+n, *142*, *144*, *153*, 167-187, 194n, 196, 197, 258, 289n, 290n, *318*, *323*, 329, 333, 338, 349, 354, 356, 361, 384, 390, 391, *556*+n, *631*; XV: *346-349*
Salimoedin, IX: 557
Salinah, IX: 557
Salis (Soglio Mayenfeld)-Moorrees, Johanna C. de, XVIII: 643; XIX: *41*+n, *43*, *76*, *84*, *181*, *211*, *411*, *413*, *475*; XXI: *52*, 123; XXII: *686*
Salisbury, Robert Cecil, markies van, V: 617, 755n
Salisch-Von Frankenberg, Eugenie, XXI: *296*
Salm-Salm, Felix, prins zu, XIII: *225*, *226*
Queretaro. Blätter aus meinen Tagebuch in Mexico, XIII: *225*
Salmie, IX: 557
Salok, sultan, IX: *603*
Salomo (ps. van: Minden, J.R. van), XXI: 645a, 646, 674, 684, 751, 753
Salomons (scheepsbevoorrading), IX: *284*
Salomons, A., XXII: 291
Salvador, Joseph, III: 229
Salvador, jhr. Mozes, III: 373, 602n; X: 119, 745b; XI: *313*, 330, *344*, *345*, *347*, *348*, 495, 517, 539, 801b; XII: *436*; XIII: 131; XV: 394+n, 755+n, 756, *757-759*, 760, *762-764*, 777; XVI: *33*; XVII: *123*+n, *180*; XXI: *282*+n
Salverda, Matthijs, XV: *205*+n, *212*: XXIII: *425*
Salzman, Christian G., XIII: 695
«Ernst Haverveld» (*Erzählung wie Ernst Haberfeld, einen armen Bauer ein Freiherr geworden ist*), XIII: 695
Samad, IX: 556
Samarangsch dagblad (periodiek), XXIII: 368n
Samarangsche courant (periodiek), V: 476; XII: *554*?, *560*; XXIII: *126*, *149*
Samarow (ps. van: Meding, Oskar), XXIII: 217+n
Samat, si, VIII: *113*
Samie (dessa Tjemplang), IX: 555
Samie (dessa Tjikampé), IX: 557
Samin, IX: 434
Sampimon, Hendrik, XIV: 466
Samson, Ed., XXII: 291
Samson, Joseph I., XVII: 543
Samuels, C.W., XXII: 202
Samuels, J., XXII: 202
Sanarie, IX: 556, 557
Sanchoniaton: Sanchuniathonis
Sanchuniathonis, XIV: *632*+n, 640, *641*
Phönizische Geschichte. Nach dem griechischen bearbeitet durch Philo von Byblos ins Deutsche übersetzt, mit eine Vorrede, XIV: 640
Urgeschichte der Phönizier, in ein Auszug aus dem wieder aufgefundenen Handschrift von Philo's vollständigen Übersetzung. Nebst Bemerkungen von Fr. Wagenfeld. Mit einem Vorwort von G.F. Grotefend, XIV: 640
Sand: Sandt
Sand, George, XX: 386n; XXI: *735*

Markies de Villemer, de (vert.), XX: 386n
Sandé (mandoer soeka radja), IX: 423, 425, 428, 432
Sande la Coste, Cornelis M. van de, XVII: 290
Sandeau, Jules, XIX: *619*+n
Sanders, T., XXI: 806
Sandrock-ten Hagen, Nans, XVII: 339, 561+n, 562, 577+n, 586, 614, 647, 684, 691, 709, 719, 725; XVIII: 37, 202; XIX: 766; XXV: 104n, 238b
Sandt, XIX: *80*, *81*
Sandwijk, G. van, VIII: 56
Saniman, IX: 556, *576*
Sanin, IX: *252*
Sankey, Ira D., XVIII: 265
Sankoepan, di pertoean van, VIII: 182
Sanroc (Sandrock), XVII: *717*
Sanson, XVII: *616*; XIX: 454
Santa, IX: *576*
Santander, bisschop van (1882), XXIII: 224
Santen, I.J. van, XIV: 268
Santen, P. van (zie ook: Heuvel & van Santen, van der), XV: *339*, 551n, 569, 662, 663, 665, *668*, 707, *712*+n; XVI: *79*, 291+n; XXI: *577*; XXIII: 473
Santen Kolff, Jacob J. van, XVI: *734*; XXIV: 381+n
Santer, IX: *576*
Saphir, Moritz G., IV: 377, 378; XIV: *142*
Sapilah, IX: 421, 432
Sapioedin, II: 127; IX: 552
Sappho, II: 397, 792n
Sardang, IX: 434
Sardinië, Charles A. van Savoye-Carignan, koning van, XXIII: 463
Sardinië, Karel E. II, koning van, I: 399, 400, 566n
Sardjie (loerah Tjilangkap), IX: 422, 423, 425, 433
Sardou, Victorien, IV: 687, 785n; V: 324, 755n; VI: 277, 800n; XV: 410, *413*+n, *424*, *485*; XIX: *44*+n; XX: *540*+n
Fernande, XIX: *44*
Madame Sans-Gêne, IV: 785n; VI: 800n; XX: 539n
Rabagas, IV: 687; V: 324, 755n; VI: 277, 800n; XV: *413*+n, *424*, 696
Tosca, XX: 539n
Sariada, II: 128; IX: 552
Sarim (dessa Tjikatampé), IX: 556, 557
Sarim (gevangene), IX: *574*
Sariman, IX: 415, 556, *576*
Sarimoen, IX: 557
Sarip, IX: 557
Sarmentus, VII: 584-585
Sarphati, Samuel, V: 751n
Sasam (mandoer Kadoebingloe), IX: 453
Saturday review, the (periodiek), XIX: *187*
Sauerländer, XIII: *404*
Sautijn Kluit, W.P., XXIII: *689*+n
Sauvlet (jr.), III: 375, 376; XI: 523n
Sauvlet, Hubert, XI: 523n, 546
Sauvlet-Zerr, Pauline, III: 375, 576; XI: 421n, 523n, 546, 554
Savelkoels, Maria G., VIII: 463, 686n, 687n, 698n; IX: 319n, 695n, 703n
Savigny, Friedrich K. von, X: 441
Obligationsrecht als Theil des heutigen roemischen Rechts, das, X: 441, 655
Savigny, Karl F. von, XI: 720

Savornin Lohman, jhr. Alexander F. de, XXI: 546; XXII: *46*+n; XXIII: *64*+n
Sawal, IX: *76*
Sawyer: Sayers, Tom
Say, Jean B., I: 137, 575n; II: 201, 792n; XV: *212*+n, 538
Saijam, IX: 421
Sayamah, IX: 556
Saijantie (mandoer Kadopangoer), IX: 423, 424
Sayers, Tom, X: 243+n
Saijie (mandoer van Soemoerpandjang), IX: 453
Scaevola, Gaius Mucius Cordus; bijgenaamd, I: 26, 575n; II: 481, 792n; IV: 323; VI: 407, 795n; VII: 256, 770n
Scanzoni von Lichtenfels, Friedrich, vrijheer von, XVI: 92
Scarron, Paul, I: 559n, 575n; IV: 104, 785n; VII: 456, 772n
Roman comique, I: 575n
Scarron-d'Aubigné, Françoise, I: 342, 575n; IV: 785n; V: 61; VII: 456, 457; X: *233*
Schaakwerld, de (periodiek), XVI: 95n, 148n, 451n; XVII: 264n, 313n, 355, 374n; XXIII: 746; XXIV: 56n
Schaank, S.H., XXII: 202
Schaap, Dirk F. (ass. res. van Padang 1843), I: 349
Schadd, Karel H. (uitgever te Amsterdam), I: 516n; II: 704; XII: 312, 798b; XIV: *86*, *87*, *92*, *93*, 218, 270+n, 305n, 389, 434, 480, 481, 499, 639+n, 680b; XV: *374*, *381*, 551n, 592, 662, 664; XVI: 36, *79*, 290n, 651, *734*; XVII: *66*+n, 70, 529; XVIII: *166*, *636*, *637*
Schadd, Sebastiaan, XIV: 680n
Schaepman, Andreas I., XVII: 136, 137
Schaepman, Hermanus J.A.M., VII: 308, 309, 314-316; XV: *684*, *689*, *782*; XVII: *160*, 273; XXI: *88*, *190*, 199, 213, *237*, 250, 258, *430*, 546; XXII: 100, *469*+n; XXIII: 145n, *236*+n, *241*, *263*, *319*; XXIV: 85, 191, 445
Aya Sofia, XXIV: 85, 191
Schaepman, Hillegonda M., XVII: 136, *151*, 166, 175, 176, 178, 219, 225, 236, 297, *367*; XVIII: *744*+n; XIX: 974b; XXI: *423*; XXII: 90+n; XXV: 94
Schäfer, XXIII: *169*
Schaffelaar, Jan van, XIII: *280*
Schagen, Neeltje F., VIII: 32
Schager courant (periodiek), VI: 157-164, 166, 355, 379, 380; XV: 137a, *175*, *241*, *530*; XVII: 506a, 520-522; XVIII: 760; XX: 431n, 439a; XXI: 193n, 232a
Schakel, Adriaan, XXI: 741
Schalekamp, Van de Grampel & Bakker (uitgeverij te Amsterdam), XVII: *53*
Schalekamp's photographie en kunsthandel, XXIV: 181
Schalk, Karel J.P. van der, XXI: *95*+n, *97*
Schambeck, Johann G., X: 17n, 18n, 24
Scharf, Moritz, XXII: 743n
Scheefhals, H.G. (boekhandelaar te Antwerpen), XI: 587; XV: *335*
Scheffer (ontvanger), X: 374, 528, 666, 675
Scheffer, Ary, II: 714; III: 100, 620n; X: 737n
Schelfhout, Andreas, I: 573n

Schelling, Friedrich W.J. von, XIX: *467*, *717*
Scheltema, XXIII: 381
Scheltema, tante, XXIII: 380
Scheltema, Jac. (student), XV: *46*
Scheltema, Jacobus, IV: 472-478, 480, 481, 483, 484, 785n; VI: 579; VIII: 47; XV: *599*+n; XVIII: 751
Laatste veldtogt van Napoleon Buonaparte, de, IV: 472, 473, 480, 481, 483
Scheltema, S.P., II: 345; III: 230
Scheltema en Van Holkema (boekhandel, zie ook: Holkema, Tjomme van), VI: 295; XV: *522*; XVIII: 358, *363*+n; XXII: 156
Scheltus, Isaac, II: 708
Schelven, Aart van, XII: 375, 409
Schenk, XIII: *117*
Schenk (notaris), XV: 330, 332
Schenk, Claartje, VIII: 20n
Schenk, P.A., XXV: 77
Schenkel, mw., XIX: *208*, *211*, *396*; XX: *267*
Schenkendorf, Max von, V: 78, 755n
Schenkman, Jan (zie ook onder ps.: Levi Mozes Zadok uit de Krim), III: 344, 620n; VI: 792n
Schepel, A.: Hamminck Schepel, Anneta
Schepel, J., XX: *417*+n
Schepen:
Alfulek, IX: 254n
Alma, X: *40*
Anna Sophia, XI: 486
Argo (Zr.Ms. korvet), IX: *97*, *108*; XVIII: *416*; XXV: *84*, *85*
Banka, XV: 728
Baobab, le, I: 163; III: 334; VIII: 105n
Batavier, de, XV: 280
Bayonnaise, la, I: 99, 457; V: 472, 503, 504, 664; IX: 53n, *76*, *282*; XVIII: 269; XXIV: 156
Boabab: Baobab
Bromo (Zr.Ms. raderstoomschip), IX: *105*; XXV: *84-86*
Brougham (whaler), IX: 206n
Cecile, IX: *234*
Charon, IX: *285*
Christine, XI: 605
Claudius Civilis (oorlogsbrik), III: 279
Djambie, XV: 649
Doris (gouvernements-schoener), VIII: *160*, 209, 211
Dorothea, VIII: 40n, 67n, 70n, 75n; XXIV: 340, 501
Flik en Flak, XX: 353
Frederik (fregat), XV: 649
Frederik Hendrik, VI: 645, 648
Friede, IV: 181; XIX: *549*
Frolic of London, the, IX: 206n
Gefion (fregat), XI: *777*
Giusseppe Baccarcich, XII: *434*, *687*
Goede Vrede, VIII: 79
Haai (Zr. Ms. brik), XIV: 214; XV: 649
Harmonie, de (brik), IX: *263*+n, 264n, 267n, 268n, *287*; XXIV: 535n
Hoogly, XIII: 265
Humboldt, IV: 181, 182, 189; XIX: *549*
India, IX: *383*, *386*, 390, 391, 393, 394, 399; XXIV: *571*+n
Japan, IX: *69*
Kaiser, XIX: *549*
Kim hy Aphien (prauw wankang), VIII: *149*, *151*, *165*, 188, *318*, *319*

Koningin der Nederlanden (stoomschip), IX: 628n, 675; X: 289
Leibnitz, XII: *686*
Lutine, de, III: 387, 611n
Maas en Waal, de, XV: 649
Margaretha, VIII: 31
Maria, XII: *564*
Martina Johanna (stoomsleper), XX: *347*, *348*, 353, 390
Matthias Stinnis no. 3 (sleepboot), XI: *784*; XII: *44*
Muhlheim no. 7 (sleepboot), XI: *784*; XII: *44*
Naim, IX: *73*
Nisero, XXIII: *178*+n
Onrust (raderstoomboot), I: 438
Orestes (brik), VIII: 412+n
Overijssel, XXV: *185*
Phenix (Zr. Ms. stoomschip), VIII: 172, 180
Sainte-Vierge, II: 436, 438, 441, 444, 445; IX: 677+n
Telegraaf, de, XI: *297*; XII: 781
Timor (stoomschip), XV: 728
Tweede buiksloter, de (trekschuit), IX: *128*
Urania , X: 735n; XI: 786n
Vampyr (schoener), XI: *784*
Varna, XXII: *676*+n
Voorwaards, XXII: 325
Vrouw Trijntje, de, VIII: 677; IX: 99
Zeeuw, de, VIII: *535*
Zijpe (stoombarge), XIX: 822
Schepens, mw. (Schepers, Geertruida), XVII: 103
Schepern, J.L.E., IX: 351
Schepers, J.B.
Bouke mei sîn fluitsje (zangspel), XVII: 759
Scherber, Babete, XIV: 175
Scherff, von, XII: *170*
Scherius, Reinier (resident van Menado), I: 401; IX: 51n, 52n, *78*, *81*, 91n, 93n, 94n, *97*, *101*, *107*, *109*, *132*, 201, 205, 206n, 210n, 217, 219, 224, 225n, 226, *227*+n, *228*, 243n, 244n, 272, *289*, 336, 337, 405, 407, *599*, 701b; XV: 718, 719; XIX: 935n
Schermbeek, IX: *281*
Schermbeek, J.C. van, XV: 318; XXIV: 628
Schermbeek, P.G. van, XXI: 683+n, 783+n, 806
Scherr, Johannes, IV: 29, 30, 94, 182; XI: *770*, *771*; XIII: *541*; XVIII: *596*, *597*
Blücher. Seine Zeit und sein Leben, IV: 29; XI: *771*
Scherrman, E., XI: 479
Scherrman, mw., XI: 479
Schertzetsky, XIII: *404*
Schreuel, G.W., IX: 351
Scheuer, XXIV: *62*
Scheuer, Willem, XXIII: 629+n, 650+n; XXIV: 228, 458
Scheurleer, Daniel F., XIV: *252*; XIX: 578; XX: 241; XXIV: 356, 357
Scheurleer en zonen, bankiers, XX: 499
Scheurlen, von, XIII: *148*
Scheve, von (zie ook: Schlewe, von), XII: *288*+n, *289*
Schiedamsche courant (periodiek), XX: 200n, 218a; XXI: 78n, 99a; XXIII: *43*, *46*, *52*; XXIV: 104a, 136a, 152a, 197a
Schiff, Severin D. (zie ook: directeur der Kultures), IX: 657
Schikaneder, Emanuel, VI: 802n; VII: 768n

Schill, Theodoor F., X: *231*, *232*, *234*, 235, *277*, 347, 745b
Schiller, Friedrich von, I: 41, 137, 333, 563n; II: 664; III: 406, 407, 537, 602n, 608n, 620n, 623n; IV: 12, 74, 453, 770n; VI: 241, 242, 246, 486, 784n; VII: 61, 523, 538, 658; X: *204*; XI: *318*, *319*; XII: 107, *193*, *411*, *431*, *438*, *489*, 756; XIII: *42*, *66*, *641*; XIV: 175; XV: 122n, *161*, *163*, 406, 721; XVI: 623; XVII: 335n, 465, 466, 506, 755n; XVIII: *157*, *160*, *434*, *462*+n; XIX: *173*, *271*, 313, 813, 866; XXI: *315*, *492*, *555*; XXIII: 25; XXIV: 144+n
Bürgschaft, die, XV: 122n
Don Carlos, IV: 12, 770n; VI: 241, 784n; XVII: 506; XVIII: 459n
Fiesko of de zamenzwering te Genua, XI: 437
«Ideale, die», XXIV: 143n
Kabale und die Liebe, I: 344, 563n; III: 550, 608n; XVII: 465
Räuber, die, III: 620n; XVII: 465
Wallenstein, XII: *431*, *438*
Wilhelm Tell, XVI: *242*; XVIII: *161*
Schimmel, Hendrik J., VI: 801n, 802n; X: 235, *409*, 738n, 741n, 746b; XIV: 199, 211, 212; XV: 228, 229, *241*, 442, 708; XVI: 747n; XVIII: *362*, 552n, 558+n; XX: *571*+n; XXII: 100; XXIII: 70, *84*+n, *91*, *94*, *95*, *104*, 462; XXIV: 114a+n, 115, 669n
«Betsy Hollis»: *Mary Hollis Juffer Serklaas*, XXIII: 348n
Mary Hollis, X: *409*
Struensee, XVI: 747n; XXIV: 670+n
Zegen na strijd, X: 741n
Schimmelpenninck Jzn., G., II: 702; X: 651, 662, 666
Schimmelpenninck, Rutger J., III: 156, 157, 261, 262, 620n
Schimmelpenninck van der Oye, mw., X: *511*
Schimmelpenninck van Nyenhuis, Rutger J., graaf, III: 403, 620n; XII: *712*, *731*; XVI: *522*+n, 681
Schinderhannes (Johann Bückler), VII: 137, 772n; XXII: *556*+n; XXIII: 650n
Schingen Hagen, Johanna F., XXIII: 113n, *116*, 124, 125
Schippers, Jacob, XVI: *322*; XVII: 251a, 253, 265, 266, 355; XVIII: 291a, 315, *322*, *525*, 532a, 534, 536n, *575*, 629; XIX: *411*, 577, 578; XX: 113, *245*+n, 340, *493*; XXI: 652, 677, 778, 806; XXII: 40, 62, 90, 101; XXIV: 230, 409+n, 422
Schirm, XIII: *117*
Schlagintwert (Von Schlagintweit), XXI: 786
Schlegel, August W. von, XV: 302, *791*
Schleicher, August, XI: 328, *333*
Compendium der vergleichenden Grammatik der Indo-Germanischen Sprachen, XI: 328
«Darwins theorie toegepast op den groei der taalplanten»: (mog.) *Darwinsche Theorie und die Sprachwissenschaften, die*, XI: *333*
Schleiden, M.J., XVIII: *52*, *53*
Pflanze und ihr Leben, die, XVIII: *52*
Schleiermacher, Friedrich E.D., XIII: *61*, *218*+n, *219*; XIX: 478

Schlesinger, F.E. (Versantkatalog-Unternehmen te Gotha), XXIII: *522*
Schlesische Zeitung (periodiek), XIII: *156*
Schlewe, von (zie ook Scheve, von), XII: *282*
Schlieben, graaf, XII: *231*
Schliebuer, XVII: 369
Schlör, von, XIII: *700*, *702*, *712*, *713*
Schlosser, Friedrich C., XI: *749*; XIX: *172*, *173*, 226, 386+n, 387, *657*+n; XXV: *179*+n
Weltgeschichte für das deutsche Volk, XIX: 226, *657*; XXV: *179*+n
Schmand, H.A., XVIII: *351*
Schmeltzer (Carl Schmelzer), VII: 530, 532, 534, 535
Schmid, Aloïs, XIII: *624*
Schmid, Christoph von, VII: 538
Schmidt (kanunnik): Schmid, Christoph von
Schmidt, Anna, XXII: 243?, 348, *557*; XXIV: 247+n, 455
Schmidt, Tettje J., XVI: 758n
Schmidt auf Altenstadt, jhr. Johan G.O.S. von (resident van Bagalen 1846), IX: 34n, 35, 44, 46?, 351, *599*, 701b; XV: *47*, 53, *58*, 517, 518; XXIII: 460
Schmidt Crans, Johannes M., X: *559*, *582*, 737b
Schmit, Maria J., XIII: 295n, 296n, *336*, 593+n
Schmitt, XX: 480
Schneevoogt: Voorhelm Schneevoogt, Gustaaf E.
Schneevoort: Voorhelm Schneevoogt, Gustaaf E.
Schneider, XI: *756*
Schneider (leraar te Nieder-Ingelheim), XXIII: 592; XXIV: 423
Schneider, J.W.J.B., IX: 582
Schneider-Weller, Lina, XVIII: 206
Schneidewind, F., XI: 330
Schneither, J.J., XIII: *675*, *677*
Schnel, XV: 329, 330
Schnelle, XV: 329, 330
Schnitzer, XIII: *66*
Schob, XII: *77*
Schoe, Jacob, IX: 52n, 53n, *76*, *77*, 95+n, 402, 403
Scholl, Karl, III: 230
Scholten Dzn., J., XX: 427
Scholten jr., Jan R., VIII: 47; IX: *280*; XV: 521
Scholten, Joannes H. (pastoor), VI: 243-246, 800n; VIII: 69n, 85n, 696b; XV: 459+n; XVI: 472; XXIV: 504, 514n, 515n, 740b
Scholten, Johannes H., XI: 602; XII: *136*+n, *150*, *169*; XXII: 563+n
Leer der hervormde kerk, de, XI: 602
Supranaturalisme in verband met bijbel, christendom en protestantisme. Eene vraag des tijds beantwoord, XII: *137*+n, *140*, *150*, *185*
Scholtz, Karel, XIII: *23*
Schonck (resident), XVI: 403; XXIII: 380
Schonck, Everhard J.B. (zie ook onder ps. Eibes), XVII: *767*, *768*
Schönherr-Möser, Anna, XXI: 302
Schöning, Wilhelm von, XII: *127*
Schöningh, F. (uitgever te Paderborn), XXII: *489*
Schook, Frits, XIII: 724n

Schook, Jan F., XIII: 724n
Schook, Willem F., IV: 210; X: 621n, *641*, 685, *708*+n, 746b; XIII: *683*, *684*, *689*, *699*, 718n, 724b; XIV: *252*; XV: *335*, *336*, *558*, 560, *570*, 704, *709*, *710*, *745*; XVI: 21n, 22n, 76, 77, *87*, *88*, 101, 107, 125+n, 142, *159*, *174*, *175*, *187*, *195*, *196*, 208n, 213, *222*, *223*, 334, 367, 483, *535*, *643*, *647-650*, *660*+n, *664*, 677, 680a; XVII: *31*, *210*, 236; XVIII: 340+n; XXI: *549*+n, *610*+n; XXIV: 593+n; XXV: *44*
Schoolblad, het (periodiek), I: 307; IV: 698, 703; XV: 421; XVI: 206, 306a, *320*, *321*+n, *336*a, 396n, *411*, 424, *458*, *627*, *643*; XVII: 127a, 128a, 132+n, 133, *142*, 156, *194*, 196a, 197a, 199, 210a, 211a, 215, 219, 221+n, 222, 224, 267a, 268, *308*, *762*, *765*; XVIII: 115a, 181a, 182, 194a, 208a, *211*, *214*, *215*, *218*, *219*, *234*, 268a, *283*, 304a, *331*, 339n, *464*, 479a, *484*+n, *490*, 531, *542*, 565a+n, 567a, 569, *571*+n, *575*, 577a, 580a, 628-633+n, 676, 680, 684a, 689, 714a, 737a; XIX: 27a, 34n, 67, 71, 458, 594, 814, 962, 975n; XX: *493*; XXI: 778; XXII: 788n; XXIII: *368*, *369*, 377, 381, *390*, *442*, *700*, *701*; XXIV: 244a; XXV: 78, 81, 237n
Schoolbode, de (periodiek), XVIII: 326a, *353*
Schoolmeester, de (ps. van: Linde, Gerrit van de), VI: 179; XV: 31n, 169+n, *377*, *387*, *575*, 720; XXIII: *350*
Gedichten, XV: 31n, 169+n, *172*, 180; XVI: 241
Schoolwereld, de (periodiek), XXIV: 93
Schoonemeijer, Aaltje, VIII: 24
Schoonhovensche courant (periodiek), XIX: 407n, 443a
Schopenhauer, Arthur, III: 230, 620n; IV: 716; XIV: *616*; XIX: *467*, 488, *717*, 720, *724*; XXI: 213
Schopp, XII: *74*
Schorlemer-Alst, Burghard, vrijheer von, XII: *665*
Schoute, J.C., XI: 330
Schouten, Jacob, VIII: 28
Schouten, Willem C., XXII: 673n; XXIII: 507n
Journal ofte beschrijvingvan de wonderlicke reyse, gedaan door Willem Cornelisz Schouten van Hoorn in de jaren 1615, 1616 en 1617, XXII: 673n; XXIII: 507n
Schouten, Wouter, XXII: *676*+n; XXIII: 509+n, *525*
Wouter Schoutens Oost-indische voyagie: vervattende veel voorname voorvallen en ongemeene vreemde geschiedenissen..., XXII: *676*
Schouwalow (Sjoewalow, Pjotr A.), V: 617
Schrader, Clement, XIII: *606*
Schrader, Eberhard, XXIV: 351+n, 370+n, 381+n
Schrader, Jean D.F. (Franz), XXIII: 383
Atlas de géographie moderne, XXIII: 383
Schramade, XVII: 730; XVIII: 44
Schrant, Johannes M., IV: 689, 785n; VI: 675, 676; VII: 78; XVI: 77+n; XXIII: *60*+n
Keur van paarlen, verzameld bij J. van den Vondel, VI: 675
Schrenk, baron, XIII: *75*

Schreuder, IX: *261*
Schreven, von (zie ook: Scheve, von en Schleve, von), XIII: *233*
Schrieke, Otto, XIX: 163a, 214a, 216
Schröder, XIX: *80–81*
Schröder, August, XVII: *184*, *308*
Schröder, Carl, XXI: 294
Schröder, Henny, XIX: *92*, *108*, *135*, *136*, *147*+n, *411*
Schröder *dhr. Henny*, XIX: *136*, *147*, *205*
Schröder, J.C. (boekhandel te Amsterdam), XXII: 156
Schroeder van der Kolk, J.L.C., IX: *116*+n, *117*
Schrijfsma, Joh., XXIV: 669
Schrijver, J., XVIII: *346*; XIX: *138*
Schubart, Christian F.D., VII: 665
Ahasveros, of Hamans ondergang, VII: 665
Schuilenburg, I.C., VIII: 357
Schuitemaker, Cato: Vernée-Schuitemaker, C.J.
Schuitemaker, Frits P., XXIV: 32, 55
Schuitemaker, J.D., XIX: 892
Schuitemaker, M. («tante Riet»), XXIII: 535n, 600n, 711, 737; XXIV: 55
Schults, XIII: *381*
Schultze-Delitsch: Schulze-Delitsch
Schulze, Ernst, XVIII: *593*
Gotisches Wörterbuch nebst Flexionslehre, XVIII: *593*
Schulze-Delitzsch, Hermann, V: 358, 755n; XII: *422*; XIII: *434–436*, 566; XV: *189*+n; XVI: *299*; XXIII: *31*+n
Schulze-Gävernitz, Hermann von, XI: *708*
Schumacher, XIX: *83*
Schumann, Robert, XXIV: 310n; XXV: 53n
Dichterliebe, XXV: 53n
Frauenliebe und -leben, XXIV: 310n
Schupp, G.N., XIX: 455n
Schürmann, XIII: *371*
Schürmann, J.J., XVII: 578
Multatuli. De vorstenschool. Mina Krüseman. Elise Baart. Eene kunstbeschouwing, XVII: 578
Schut, XXI: *38*, *51*
Schut, Gerrit, VIII: 28
Schutter, J.A., XXI: 219a, 224
Schuurman, XX: 390; XXV: 170n
Schuurman (hypnotiseur), X: *250*, *257*, *270*, *271*, 475; XV: 718
Schuurman (broer van de hypnotiseur), X: *270*
Schuurman, Anna M., XIII: *420*
Schuijlenburch, VIII: 68n, *88*+n
Schuijlenburch, mw., VIII: 68n, *90*+n
Schuijlenburch, Caroline, VIII: *88*, *89*
Schwäbischen Merkur (periodiek), XII: *610*; XIII: *686*
Schwanefelder, Margaretha E., VIII: 691n
Schwartz, XI: *734*
Schwartz, Carl, III: 154, 189–192, 216, 217, 410, 411, 620n; VII: 416, 772n
Schwartz, J.G., XXIV: *550*+n
Schwar(t)zburg-Rudolstadt, Frederik G., vorst von, XII: *298*
Schwartzenberg, Philip, XI: *744*
Schwarz, Berthold, V: 61, 755n; VI: 194, 800n
Schwarzenberg, prins von, VII: 680

Schwarzenberg, Friedrich J.J.C., vorst von; aartsbisschop van Praag, XIII: *686*
Schweitzer, J.V. von: Schweitzer, Johann B. von
Schweitzer, Johann B. von, XII: *147*, *524*, *595*; XIII: *49*, *417-419*, *432*, *478*, *479*, *576*, *588*, *590*, *592*, *594*, *605*, *628*
Kapitalgewinn und der Arbeitslohn, der, XII: *524*, *595*
Schwerin-Putzar, Maximilian H.K.A.K., graaf von, XI: 629; XII: *61*; XIII: *58*, *106*
Schijfsma, Jan, XIII: 245
Schijfsma, Johannes, XIII: 245
Schijfsma-Campen, A.C., XIII: 246
Schynheilige: zie onder: Pieter C. Hooft, *Scheinheylich*
Scialoja, Antonio, I: 137, 576n; II: 201, 792n
Scipio, Publius Cornelius (major), II: 792n; IV: 569, 789n; VII: 646; XIX: *319*; XX: 45, *301*
Scotsman, the (periodiek), I: 361; XIII: 55a, *93*; XXIV: 413, 648a
Scott, sir Walter, I: 169, 453, 456-458, 564n, 576n, 581n; III: 164, 205, 330, 334, 336, 607n, 621n; V: 731n; VI: 686, 689; VII: 46, 762n, 767n, 772n; VIII: 643n; IX: *285*, *287*; X: *83*; XVI: 171; XVIII: *348*; XIX: 470, 486, 781; XX: *207*, 342
Anne van Geierstein, of het meisje van de mist, VII: 46, 762n
Guy Mannering or the astrologer, IX: *285*
Ivanhoe, III: 205, 607n; VII: 47, 72, 763n, 767n; XVI: 171; XIX: *333*, 470, *775*, 781
Kenilworth, I: 169, 564n
Oudheidskenner, de (*The antiquary*): I: 543; III: 330
Quentin Durward, VIII: *644*
Red Gauntlet, X: *576*
St. Valentine's day, or the fair maid of Perth, VII: 46, 772n
Waverley-cyclus, I: 576n, 581n
Waverley, or 't is sixty years since, I: 169, 581n
Scriba (ps.?), XXIV: 218+n
Scribe, Augustin E., III: 600n; IV: 369; V: 747n; VI: 153, 800n; XVI: *243*+n, *675*, *676*, *688*, *689*; XVIII: *252*; XIX: 648n; XX: *561*+n
Adrienne Lecouvreur, IV: 369
Bertram en Raton, of de kunst van zamenzweren, XIX: *649*+n
Maçon, le (opera), VII: 667
Sc(h)rieck, Adriaan van, XVII: *769*; XVIII: *58*
Scriverius, Petrus, VI: 502, 800n; VII: 578, 579, 581, 669
«Beschryvinge van alle de graven van Holland, Zeeland ende Vriesland...» (*Hollandsche, Zeelandsche ende Vriesche chronyck...*), VII: 578, 579, 581, 669, 670
Sech Abdul Kader Baradjak, IX: 254n
Secrodipo, VIII: 200, 258
Secundus, Janus (ps. van: Everaerts, Jan), VI: 438, 790n
Basia, VI: 438, 790n
Seebach, von, XI: *730*
Seeger, XIII: *102*
Seelig, Hendrik G., II: 708; XIX: 536+n
Seiffert, XII: *282*, *289*
Seigel, mw., XXI: *426*, *427*

Seitz, XII: *449*, *450*
Selden, Camille, XXIII: 143+n
Derniers jours de Heinrich Heine, les, XXIII: 143n
Selkirk, Alexander, IV: 284, 785n; VI: 644
Sem, P.I.G., VIII: *205*, 213, 278, 294n, 338, 349, 351, 353, 354, 356, 362, 363, 383, 384, 387, 392, 393+n, 418, 422, 425, 431, 436, 441, 449, 601; XI: *219*
Semal, XII: *160*
Semarang, regent van (1849), X: 318, 319
Semet, IX: *98*
Semeyns, XIX: *411*
Semiramis (opera): Rossini, Gioachinno A.
Semiramis, koningin van Assyrië, IV: 598, 786n; V: 61
Senden, Gerard H. van, IX: *285*
«Reis door het heilige land» (*Het heilige land of mededelingen van eene reis naar het Oosten...*), IX: *285*
Seneca, Lucius Anneaus (de jongere), IV: 606, 625, 786n; VI: 796n; VII: 715; XIX: *195*, 266, *717*, *723*, 931; XXIII: *701*
Senerpont Domis, H.J. de, IX: 582
Senin, IX: *253*
Senne, P., XI: 330
Senninder, von (telegrafist), XXIV: 38
Sentot (Alibassa Prawiro Dirdjo), I: 313, 314, 550n, 576n; IX: *176*; XIII: 684n; XV: 460, 461
Sentot (ps. van: Huisman, Hendrik H.), XIII: *689*, 715a; XIV: 58a+n, 244a, *360*, 372a, 408a, 422a, 425, 444a, 448; XXIV: *717*+n
Sentot (ps. van: Roorda van Eysinga, Sicco E.W.), I: 310, 311, 313; XVIII: 50n; XXII: 283, 562n
«Laatste dag der Hollanders op Java, de», I: 310-313, 374; V: 439, 759n; XIV: 299+n, *332*, 351, 375, *626*, 680n; XV: 43+n, 45, 69, 192, 246, 422; XVII: 233n; XVIII: 50n, *58*; XXI: 783; XXII: 283, 563+n; XXIII: 281, 382; XXV: 238n
Sepp, Christiaan, XVII: 290
Serang, controleur van de afdeling, IX: 18
Serang, regent van: Tjondro Negoro, raden toemenggoeng ario
Serdang, radja van, XV: 649
Serière, Guillaume de, XIII: 649
Serlé, VIII: *465*
Seroux d'Agincourt, J.B.L.G., XVI: *252*+n
Sammlung von Denkmälern der Architectur, Sculptur und Malerei von IV. bis zum XVI. Jahrhundert, XVI: *252*+n
Serrure, Constant P., XII: 392, 403
Servaas van Rooyen, Abraham J., XVIII: 175n, 196n, 536n, 799b; XXV: 74a
Servet, Michel, IV: 209
Sesap, VIII: *122*
Seun (eig. Senn) van Basel, Magdalenus J., IX: 351
Sève, Edouard, XIII: 555n, 566a, 572
Sevenhoven, J.I. van, VIII: 70a, 672a
Severijn, Pieter, XV: 209+n
Sévigné, Marie de Rabutin-Chantal, markiezin de, IV: 104, 786n
Seward, William H., XIII: *348*

Sewel, Willem, VI: 677
Sextus Tarquinius, VI: 407, 793n
Seyberth, XIX: *207*
Seydlizt, XX: 259
Seyn Verhoughstraete, Hendrik de (uitgever te Roeselare), XXIII: 25n, *45*, *47*, *48*, *53*
Shada: Strada, Famiano
Shakespeare, William, I: 40, 137; II: 183, 231, 321, 664, 781n; III: 136, 535, 538, 611n, 614n; IV: 64, 236; VI: 515, 791n, 793n; VII: 61, 362, 665; XI: *125*, *126*, 565, *771*; XII: *431*, *509*; XIII: *366*, *465*; XIV: *93*, 298, *613*; XV: *161*, 193, 302, *308*, 505, 514; XVI: 130, 466, 467; XVII: *49-51*, *56*, *66*, *84*, *141*, 580, 613, 739; XVIII: *45*, *155*, *157*, 299n, 300, *522*, 626, 627, 798n; XIX: 539n, *582*, 585, 866; XX: 342, 365, 391, 406; XXII: 241, 313; XXIII: 25, 57n, 95n, *101*, 218n, 268; XXIV: 448
As you like it: XV: 302+n, XVII: *75*
Hamlet, II: 183, 231, 320, 323, 781n; IV: 64; VI: 397; X: *690*; XI: *126*; XII: *167*; XIII: *366*; XV: 502, *791*; XVII: 580; XVIII: *325*, *456*+n, *522*; XIX: 539n, *582*; XX: *204*; XXII: 241; XXIII: 95n
Henry VIII, XVII: *51*
Julius Caesar, XVI: 410
King Lear, VI: 397
Lustige Weiber von Windsor, die (*The merry wives of Windsor*), XV: 302
Macbeth, III: 11, 611n; VI: 397, 793n; XXI: *759*; XXIII: 218n
Othello, VI: 397; XV: 301, 302; XIX: *887*
Richard III, XVII: *51*; XVIII: 627; XXIII: *101*
Romeo en Julia, XVIII: *522*; XXIV: 448
Troilus en Cressida, XVIII: 299n
Twelfth-night; or, what you will, XVII: *75*
Was Ihr wollt: *As you like it*
«What you will»: *Twelfth-night; or, what you will*
Zomernachts-droom, (*A midsummernight's dream*; vertaling van Abraham S. Kok), XVIII: 626, 627
Shakespeare almanak, XVII: *56*, *84*, 94, *141*; XXV: 75
Shelley, Percy B., XXIV: 450
Sherer, mw., XXI: 123
Sheridan, Richard B., XIV: 383; XV: 514; XVII: *191*; XVIII: *231*
School for scandal, the, XV: 514
Shomburg, V: 760n
Shri Mohammed, XV: 648, 794n
Sialeh, toekan, VIII: *202*
Sialet, toekan, VIII: *202*
Siam, koning Chulalongkorn van, XII: 797n
Sibmacher Zynen, Willem N.F., XXIV: 89+n, 332, 398, 488
Siccama, XI: *223*
Sicherer, Carl A.X.G.F., XIV: 377
Sichterman, XIV: 37
Sickinge, E.E., XIX: 352
Sickingen, Franz von, VI: 675, 800n; XX: *474*+n; XXIII: *192*+n
Siddin (zie ook Castor), VIII: 103n
Siècle, le (periodiek), XV: *431*; XVI: *152*; XIX: 567; XXV: *44*
Siedenburg, Adam F., IX: 336, 337
Siegenbeek, Matthijs, II: 119, 537, 538, 665, 793n; V: 588, 647; VI: 635, 642, 662, 800n; XI: 513n; XVII: 211
Verhandeling over de nederduitsche

spelling, ter bevordering van eenparigheid in dezelve, II: 793n
Siemanompak, VIII: 156, 241
Siemasoman, VIII: 156, 241
Sientje (Eekhof?), XX: *297*
Siepkens, XVI: *645*
Sierig, (Ferdinand) Carl, XXIII: 236n
Sifflé, Alexandre F., II: 345; III: 230
Sigel, Frans, XIII: *550*
Sillem, J.A., XVI: 447; XXII: *671*
Leven van mr. Joan Valckenaer (1759-1821), het. Naar onuitgegeven bronnen bewerkt, XXII: *671*
Silvala y de la Vielleuse, Manuel, XIII: *626*
Simmer, J., XVIII: 393a, 399a, 401
Simon, Jules, IV: 302; XV: 677
Simonau & Toovey (lithografen te Brussel), XI: 482
Simonau, Gustave: Simonau en Toovey
Simonis, XII: *423*
Simons, Adam, VIII: 63
«Arme man, de», VIII: 63
Simons, D.J., XXII: 292
Simons, P., III: 158-161, 163, 164, 169-173
Johan de Witt en zijne tijd, III: 158, 170-173
Simonsz, Menno, III: 612n; XX: *204*; XXI: *576*
Simonun: Simonau & Toovey
Simpicius Simpliccisimus, der Abenteuerliche, XXIII: *523*
Simrock, Karl, XX: 342
Quellen des Shakespeare in Novellen, Märchen und Sagen mit Geschichtliche Nachweisungen, die, XX: 342
Simson, Eduard von, XII: *77*; XIII: *106*
Sinara pandjang, datoe: Nara Pandjang, datoe si
Singendonck, Johan A., XIX: *932*+n
Singer, Dirk, XXII: 389
Singer, Jan, XXII: 389
Sinning jr., XXI: 298n, 302, 303
Sinning sr., XXI: 303; XXIV: 262
Sinninghe Damsté, J., II: 476
Sint Nicolaas (hospita), VIII: 68n
Sip, Willem S., VIII: 28
Sipkes, Klaas, VIII: 33
Siroe, IX: 557
Sissa (periodiek), XVII: 314+n
Sixtus V, paus, IV: 27; VIII: *366*; IX: *164*, *165*; XV: *297*
Sjoerdsz, Eeltje: Klein, Eeltje S.
Sjucht en Rjucht, rederijkerskamer te Sneek (zie ook: Gijsbert Japicx...), XIII: 270+n
Sl., «P. vd en tante», IX: *280*
Slap, Mietje, XVIII: 391
Slee, S. van, XXIV: 408
Sleeswijk-Holstein-Augustenburg, Frederik, hertog van, XIII: *106*
Sleicher, XIII: *127*
Slingelandt, Simon van, III: 156, 622n
Slingerlandt, J. van, IX: 23
Slingervoet Ramondt, Joh. E., XIX: *698*+n, *704*; XX: *250*+n, *264*; XXIII: *145*+n, *200*+n, *209-211*
Slingervoet Ramondt, mw. «Jo», XXIII: 20n, *145*, *200*, *204*, *205*, *207-211*, *214*, *684*+n
Sloet tot Oldhuis, Bartholomeus W.A.E., VIII: 118n
Sloet van de Beele, Ludolf A.J.W., baron (G.G., 1861-'66), II: 66, 67, 92, 153, 163, 234, 486, 793n; V: 388, 439, 756n; X: 334,

420+n, 421, 479n, 618, *621*+n, *641*, *645*, *708*, 746b+n; XI: *352*, 403, 800b; XII: *284*; XIII: 92n; XIV: 73, 259, 299, *331*, 375, 432, *653*; XV: *71*, 705; XVI: 76; XVIII: 184+n; XXI: *610*+n; XXIII: 697+n; XXIV: 592
Sloman (rederij te Hamburg), XII: *686*
Slooten, H. van, XX: 422
Slot, H., XVII: 289
Slotering: Carolus, Charles E.P.
Slothouwer, A.M. (boekhandel te Amersfoort), XIX: 772; XX: 255+n, 500n
Slijmering: Brest van Kempen, Carel P.
Sluis, Eduard van der, III: 260
Stuijters, Henriette en Wilhelmina van, XIV: 492
Smâra (ps. van: Linde, Anthonie van der), XV: 98+n
Ideeën I. Lijden, XV: 98+n, *101*
Smidt, Anna, XXIII: 221, 288
Smidt, Hendrik J., XX: 528n; XXII: *489*
Geschiedenis van het wetboek van strafrecht. Volledige verzameling van regeeringsontwerpen, gewisselde stukken, gevoerde beraadslagingen enz., XXII: *489*
Smissaert, wed., IX: *279*
Smit: Smidt, Hendrik J.
Smit, Duyvie P., VIII: 28
Smit, Fop Janszoon, XII: 154n, *633*, *634*
Smit, *mw. Fop*, XII: *634*; XV: 324
Smit, J.V.C.J., XXII: 291
Smit, Jan, XII: 798n
Smit, Jan Janszoon, XII: 798n; XIX: *241*
Smit Kleine, Frits (zie ook onder ps: Vluchtig, Piet), XVII: 742n; XIX: *411*, 567n, 612n, *619*, *698*; XXI: 806; XXIII: 70, *84*+n; XXIV: 24n, 350n, 382+n, 401n, 467a, 474
Smith, Adam, I: 137, 575n, 577n; IV: 118, 447, 786n; XV: *212*+n
Wealth of nations, the, XV: 211n
Smith, J., IX: 314, 403
Smith, jufvr. A.: Smidt, Anna
Smith, Nancy, II: 498
Smith, Sydney, XVII: 517
Smith Kruisinga: Kruisinga
Smout (de jonge –), IV: 22, 92, 786n
Smout, Adriaan J., IV: 92, 786n
Snabilié, D., IX: 341, 342, 342
Sneeker courant (periodiek), III: 445; IV: 679, 686; XII: 99a, 108a, 118a, 128a, 465a, 712a, 755a, 759a, 767a, *778*+n, 784a; XIII: 20n, 84a, *90*, *92a*, *98a*, 102, *112*+n, 198, 212a, 221-223, 236n, 259n, 264+n, 273n, *279*, 721n; XIV: 185a, 193n, 197a, *198*, 299, 349, *358*, 359a, *363*, *364*, 374, 382a, 392a, *400*, 514, 675n; XV: 110a, *356*, *358*, *373*+n, 543, 544, 568, 641a, 707, 715a, 727a, 738a, 739, *744*, *760*, *764*; XVI: *187*, 208a, 400a, 416a, 418n, 423a, *642*, *644*, *647*, *648*, 680a, 683, 743, 744; XVII: *31*, *71*, *78*, 87, 132, *170*, 177, *210*, 236, 371, 495a, 498n, 522a, 575a, 606n, 689a, 794n; XVIII: 59a, 83a, 90a, 97a, 673a, *677*+a, 680a, 683a, 685a, 688a, 689a, 690a, 695a, 703a, 706n; XIX: 280n, 353a, 781n, 839a, 971n; XX: 355n, 405a, 420a; XXI: 169n, 188a,

549+n; XXII: 155, 203; XXIV: 665a, *667*, 670a; XXV: *44*, 93, *197*
Sneider: Snijders
Snellaert, Augustijn F., XII: 376
Snelleman, Christiaan, XIX: 972n
Snelleman, Johannes F., XIX: 370n, 972n; XXI: 379n; XXII: 367, 379, 426, *435*+n, *454*, *482*, 485, 494, 503+n, 561, 569, *607*, 615n, 635, *637*, *644*, *657*, 697n, 785n, 788b; XXIII: 98, 130, 288, 500n, 773n, 776b; XXIV: 68, 219+n; XXV: 238b
-samen met C.H. Cornelissen en A.L. van Hasselt: *Midden-Sumatra. Reizen en onderzoekingen der Sumatra-expeditie, uitgerust door het Aardrijkskundig Genootschap*, XXII: *424*+n, *426*
Snelleman, Sara, XXII: 485, 494, 561
Snelleman-Dupont, Josephina H., XXI: 379n; XXII: *426*+n, 446, 447, 494, 561, 588, *591*, 697n, 752; XXIII: 288, *501*+n, 647, 695; XXIV: 68, 219+n
Snoek, Andries, VI: 556, 800n; VII: 253, 256
Snijders, XI: 471-473, 538, 555
Sobat (ps.), XXIV: 333+n, 351, 366n, 368
Social-Democrat (periodiek), XIII: *138*, *576*
Socialisme progressif (periodiek), XXIV: 202a
Société nouvelle, la (periodiek), XX: 501n; XXIII: 376; XXIV: 202a, 203, 473
Socrates, I: 83, 577n; II: 276, 331, 500, 501, 771n, 793n; III: 175, 479; IV: 105, 205, 412, 589, 625; V: 214, 490, 491, 675; VI: 158, 285, 801n; VII: 751; XI: *676*, *679*; XII: 107; XIII: 191, *363*, *680*; XIV: 80; XV: 403; XVIII: 753; XIX: *194*, 213, 217, 266, 386, 478, 542, 545, *717*, *723*; XX: *299-301*; XXI: 158, 199, 249, *419*, *577*; XXII: *406*, *473*, *655*, 759; XXIII: *230*, *701*; XXV: *206*
Soden-Goetzdorf, von, XI: 479
Soebeert (Georg Adolf Soetbeer?), XIII: *544*, *545*
Soek, VIII: *465*
Soeloe-eilanden, sultan van de, I: 340; IV: 95; XI: *784*
Soemenep, sultan van (1849), XV: *195*
Soera mangala Agoes, IX: *550*
Soera Rana (ps. van: Esser jr., Isaac), XIII: 723n; XIX: 863n
Soerabaia courant (periodiek), VI: 313, 314; XIV: 32a, *50*, 296, 339, 545; XVII: *94*; XXI: 801; XXII: 22n, 198a, 226a, 227, 232a, 249a, 251n, 252a, 260, 284a, 289, 294+n, 514n
Soerabaiasch handelsblad (periodiek), IX: 201n; XIV: 296, 351, 378; XV: 74, 123, 453; XVI: 574, 639; XIX: 566; XX: 144, 548; XXIII: 381; XXIV: 354a, 355
Soerabaija, ass. res. voor de politie te: Swerver, Pieter
Soerabaija, resident van (1857): Vreede Bik, Pieter
Soerakarta, resident van, II: 212
Soeria Ningrat, pangerang, IX: 224
Soeria Winata, raden adipatti; regent van Bogor, I: 116, 262, 409; IX: 495, 498, *500*, *502*, *505*

Soero Leksono, VIII: *160*
Soest, G.H. van, III: 367; X: *278*, *284*, *399*; XII: 99; XIII: 569; XV: 216, 219, 220; XXI: 705, 806; XXII: 62, 84; XXIII: *523*
Geschiedenis van het kultuurstelsel, XV: 216, 219, 220; XXI: 705
Soest, G.K. van: Soest, G.H. van
Soesten, van, XV: 510
Soeter, XVII: 103
Soeza, IX: *574*
Sofie (Hooikaas ?), XX: *436*
Soleman, mantri, IX: 436, 437
Sollewijn Gelpke, Johan H.F., XVII: 290; XXI: 722
Solms, George van, XIX: *58*, *270*, *844*; XXI: *191*, *586*
Solo, de voorlaatste keizer van, II: 212
Solo-eilanden, sultan van de: *Soeloe-eilanden*, sultan van de
Solon, I: 40, 577n; II: 479, 793n; IV: 496, 501; V: 97; VII: 288, 715, 774n; XIX: *194*, *195*, 217, 266, 477, 542, 547, *717*, *723*; XXI: 158, *190*, 211, 249, 256
Solong, IX: *576*
Solymossi, Esther, XXII: 743n
Sombeek, P.N. (boekhandel te Zaandam), XIX: 883; XXV: 157
Someren Brand, Johan van, X: 48n, 56, 746b
Someren Greve, K. van, XIII: 245
Somerhausen, XV: 567
Son, van, IX: *658-666*, *669*
Son van Pellicom, L. van, XI: 331
Sonnemann, XIII: *371*, *404*
Sontroff, de, XI: 241
Sontroff, mw. de, XI: *289*
Soolo-eilanden, sultan van: *Soeloe-eilanden*, sultan van de
Sophia van Beieren, aartshertogin, XII: *466*
Sophia's reize van Memel naar Saxen: Hermes, Johannes T.
Sophie ?, XXIV: 631
Sophie Charlotte van Hannover, koningin van Pruisen, IV: 789n
Sophie F.M. van Württemberg, koningin der Nederlanden, IV: 16, 17, 32, 777n; VII: 225; X: *226*; XI: 76n, 93n, 96n, *106*, *115*, *116*, *512*, *693*, 801b; XII: 570n; XIV: 575; XV: *354*+n, 362, 656; XVI: 329, 455+n
Sophocles, VI: 458, 515, 801n; VII: 660; XVI: *332*; XVII: 739; XVIII: *478*; XXV: *56*
Antigone, VI: 801n; XXIII: 353n
Antigone. Uit het Grieks vertaald door C.W. Opzoomer, XVIII: *506*
Oedipus, VI: 801n
Soranus (ps. van: Geerke, J.H.), XVIII: 198a
Sorel, Agnes, V: 61
Sorgdrager, C.P., VIII: 32
Sorgdrager, Pieter J., X: 734n
Sorgen, W.G.F.A. van, XXII: 276; XXIII: 70
Soubiron: Liding de Soubiron
Soubirous, Bernadette, I: 347; XVI: 424n
Soulié, Frédéric, XX: *208*
Spaan, A.J. (resident van Bantam), XXI: 639, 723, 725; XXII: 88
Spaen, Willem A. van, II: 778n
Oordeelkundige historie van Gelderland, II: 778n
Spaink, P.F., XXIII: 590
Spamer, Otto (uitgever te Leipzig), XXI: 294, *319-322*, *330*, *348-351*, *484*

Spamers' Illustriertes Konversations-Lexicon der Gegenwart, XXI: 294, 311, *319*, *321*, *330*, *339*, 347, *348*, *351*, *379*, 386, 387, 395n, *484*, 503, *556*
Spandaw, Hajo A., VIII: 56, 60; XI: *320*, 801b; XVI: 413; XX: *207*
«Kinderlijk gebed», VIII: 56
«Zaligst levensuur, het», VIII: 60
Spanier & zn., Wed. E. (steendrukkerij), XVIII: 477
Spanjaard, Jacobus, XXII: 79+n
Spannemer (Spannemat, R.P.), VIII: 56
Spar en Hulst (periodiek), XV: 394
Spartacus, V: 627, 756n; VII: 256, 772n; IX: *602*, *614*
Spectator: Nederlandsche spectator, de (periodiek)
Spectator, the (periodiek), XV: 237n
Spee, J., X: *553*, *555*; XI: 331
Speet, IX: 592, 598
Speltz, XI: *708*; XII: *693*
Spencer, Herbert, VI: 378, 801n; VII: 334, 335, 532; XVI: *693*; XVIII: *45*, 690; XXIII: 376, 476+n, *704*+n, *707*
On progress, XVIII: 690
Spengler («van Blikslager») jhr. van, XV: *186*
Spengler, jhr. Johannes T., XV: *631*
Spengler en co. (bankiers), IX: 24
Speyk, Jan C.J. van, I: 50, 470; III: 348, 251, 431, 434, 622n; IV: 80, 324, 787n; V: 78, 661; VI: 733; XII: *82*, 375, *389*; XIX: *132*, 300, 307, *718*; XXI: *586*, 592n, *771*
Spiegel, Laurens P. van de, XXII: *671*
Spiegel historiael: Maerlant, Jacob van
Spieghel, Hendrik L., XIX: *58*
Spiess, Johan, VIII: 102n, *122*, *123*, 278, 298, 334+n, 335, 337, 396
Spill, P. ter, XXIII: 510
Spin, J.W., XXIV: 462a, 464
Spinder, XX: *207*
Spindler, Karl, XXIV: 54+n
Jude, der, XXIV: 54+n
Spinola, Ambrosio, IV: 697; V: 616, 649, 756n; XVIII: *53*
Spinoza, Baruch de, II: 793n; III: 230, 414, 622n; V: 629, 756n; VII: 429; XI: *334*, *335*, *336*, 541, 543, 801b, 803n; XII: 107; XIII: 190, 192; XV: *252*, 368, 614, 797n; XVI: *242*; XVII: 19n, 275, 276; XVIII: 108, *114*, 124, *134*, 256, 432; XIX: *333*, 433, *467*, 478, 484, 544, 547, *717*, 720, *724*; XXI: *141*, 142, 212, 259, 345, 410; XXIII: 175, 486, *498*, 605; XXIV: 29
Ethica, III: 622n; XI: 802n
Splitgerber, J.J., X: 662, 666
Spohr, Louis, VII: 603
Spohr, Wilhelm, XXI: 298; XXIII: 663
Spoor, XVI: *317*
Spoor, Adrianus J., XVII: 706-709+n
Spoor, Cornelis, XVIII: 103; XIX: 768
Sprenger van Eyk, Jacobus P., XXIII: *87*+n, *147*, *148*+n, *163*, *271*+n, 375a
Sprengler, van, IX: 331
Sprokkelaar, de (periodiek), XIX: 847, 848, 936
Spruyt, C.B.: Bellaar Spruyt, Cornelis

Spruyt, H.C., XIV: 193; XXII: *489*
Hochdeutsche Sprachlehre für Niederländer, XXII: *489*
Spijker, Jan, XXI: 741
St. Paul: hotel St. Paul
Staalman, XXI: 20n, *46*, *95*, *100*+n, *101*, *145*, *195*, *218*, *229*
Staatkundig Jaarboek 1863, XI: 227n, 413
Staats, Gerrit Gerardus, VIII: 29
Staats-Anzeiger, Würtembergische (periodiek), XIII: *507*, *578*
Staats-Anzeiger, Preussische (periodiek), XI: *752*
Staatscourant, Nederlandsche (periodiek), II: 69; XII: *415*, 574, 683; XIV: 72; XV: 148, 562n, 728; XVI: 681; XXII: *405*; XXIII: 371n
Staatscourant, bijblad behorende bij de Nederlandsche (periodiek), II: 203, 218, 236; II: 483; III: 80, 96, 132, 144; IV: 270; V: 408; VI: 447, 466: X: *641*; XIV: *667*; XV: 563, 677; XVIII: 695
Stabel, XII: *684*
Stad, Pieter van der, XXIII: 601
Staden, dr. Alexius van (ps. van: Jan ten Brink), II: 700; XII: *359*, *360*; XXIV: *595*+n
Stadermann (boekhandel te Den Helder), XX: 438
Stadt, Gonne van der, XV: 521
Staël-Holstein-Necker, Anna L.G., barones de, II: 397, 793n; XV: 123+n; XVI: 405; XVIII: 468; XIX: 291+n, *337*, *725*; XXI: 148, *191*, *573*; XXIV: 372
Staes, J., XX: 340a, 343
Stakman Bosse, X: 468
Stam, F.A., XIII: 245
Stamkart, Johannes A., II: 9; X: 471+n, *473*+n, *474*, *476*, *492*, *506*, 519, 746b; XI: *182*+n, 395; XVI: 38, *533*; XIX: *901*; XXIII: *561*+n; XXV: *21*
Stamm, Friedrich L., XXIV: 350
Ulfila, oder die uns erhaltenen Denkmäler der gotischen Sprache, XXIV: 350+n
Stammler, Philip J., VIII: 423, 441
Standaard, de (periodiek), XV: 740; XVI: 297n; XXI: 343n; XXII: *748*; XXIV: 103a, 213a, 242a
Stanhope, Hester L., lady, V: 64
Stanhope, Philip H., lord, XXII: *642*
Stanley, lord: Derby, Edward G. Stanley; 15th earl of
Staphorst, Nicolaas van, III: 261
Star, van der, X: *231*
Stärcke, XX: *525*
Starckenborg van Straten, Barend W. van, IX: 710n; X: 183n, *345*+n, *356*, *357*, 358+n, *361*, *362*, *363*+n, *364*, *365*, *366*, *370*, 387, 388, *394*, *396*, *422*, *423*, *424*, *425*, *428*, *511*, 746b; XV: 537
Starckenborg van Straten-Bruinier, Jeanne M. van, IX: 710n; X: *345*+n, *356*, *362*, *365*, *366*, 746n; XV: 537
Staring, Anthonij C.W., II: 712; IV: 9, 10, 14, 787n; VI: 485; VII: 593-598, 600; IX: *110*; XII: 557; XIII: 431+n; XVI: 277; XX: *208*, 406; XXIII: *362*+n
«Vampier, de», XVI: 277
«Statistische aantekeningen over de residentie Menado», IX: 56-62
Staude, Elwin (uitgever te Berlijn), II: 686; XIV: *621*; XV: 43

Stauffacher, XI: *176*
Stauffenbeil, G.W., VIII: *472*, *474*, *477*, *478*, *495*, *546*, *574*
Stauffenberg, Franz, baron Schenk von, XIII: *538-542*
Stechmann, A.W., XIII: *113*
Steck, F.G., XVIII: 281n
Stedman, John G., XXIII: *571*+n
Reize naar Suriname, en door de binnenste gedeelten van Guiana, XXIII: *571*+n
Steegman, XIII: *304*
Steele, Richard, II: 664, 771n, 793n; XV: *239*+n
Steen Hzn., Jan, V: 387; VI: 201, 623; VII: 269, 311; XII: 741; XIV: *94*; XV: *605*; XVIII: 455n; XX: 365; XXIII: 285
Steenmeyer, Johannes, XXI: 90
Brieven over de welsprekendheid, XXI: 90
Steensel, J.M. van, XXII: 292
Steenstra, Pibo, VIII: 31
Grondbeginselen der meetkunst, VIII: 31
Steenwijker courant, oprechte (periodiek), XIV: 376
Stein, Charlotte von: Giegh, Charlotte, gravin von
Stein, Karl von (Heinrich F.K. von und zu Stein), V: 646; XIV: *143*, 559
Steinbach, Erwin von, I: 56, 578n
Steinbeck, XI: 94
Steinitz, Wilhelm, XVII: 313, 322, 322
Steinmetz, Carel P.C., I: 576n; VIII: 252, 261, 297n, 309, 312n, 328n, 339n, 344, 395, 433; XV: 53, *346*; XXIV: 340
Steinmetz, E., XV: 53
Steinmetz, Karl F. von, XIII: *498*, *499*
Stellwagen, Arnoldus W., XVIII: 194a, 195
Stemberg, J., X: *303*, *304*
Stemler Czn., Joh. G. (boekhandel te Amsterdam), XXII: 157
Stemmen (van denkenden en voor denkenden, uit alle kerken en kerkgenootschappen) over waarheid en godsdienst (periodiek), X: 484
Stemmen van waarheid en vrede (periodiek), XV: 614a
Stempel, A.A. van den, XV: 85
Max Havelaar, een strijder voor recht en billijkheid, XV: 85+n
Stemvers, J. (uitgever te Amsterdam), XI: 786n
Stenfert Kroese & van der Zande (boekhandel te Arnhem), XX: 248; XXI: 157
Stengel, H., XX: *585*
Stephan, Heinrich von, XI: *738*; XX: *208*
Stephenson, George, XXIII: 377
Ster, van der, X: *231*
Steringa Kuyper, B.H., XIX: 385a, 387, 543a, 535+n
Sterk, XVII: *386*, *395*, 399
Sterk, J.P., XIII: *276*
Sterk, Ph., XIII: 300, 301, *382*, *383*
Sterkenburg, van, XIV: 35, 69
Stern (bankier), X: 23
Stern, Ernst (ps. van: Hofstede), I: 547n; X: *428*+n
Sterne, Laurence, II: 664, 694, 793n; IV: 701, 787n; V: 387, 756n; VII: 629, 648; XII: *488*, 739; XIV: *94*, 334; XV: 237n; XVI: 603; XVII: *191*, 666; XVIII: *231*, *570*+n, 619; XXI: 85n; XXIII: 268
Life and opinions of Tristram Shandy, the, VII: 629; XVIII: 570n, 619

Sentimental journey through France and Italy, a, II: 694; XVIII: *570*+n
Steveniers, Jacques, XV: 696
Stevin, Simon, V: 756n
Steyer, Heinrich, XX: 480
Steyer-zu König, mw., XX: 480
Steyn Parvé, Herman, XII: *659*; XV: 68
Steynis Gzn., J., XXII: 140
Stichters, almanak van Erve –: *Enkhuizer almanak*
Stichtse courant (periodiek), XXII: 99a, 157a
Stiehl, XII: *234*
Stieltjes, Thomas J., III: 76, 179, 183, 622n; IV: 56, 76, 787n; V: 388, 756n; VI: 340; X: *216*, 746b; XI: *344*, *350*, 358, 543, 770n, 799n, 802b; XII: *284*; XIII: 92+n, 725b; XIV: 73, 193, 199, 212, *217*+n, 221, 233, 236, 237, 246, *272*, 289-291, 296, 298, *321*, 349, 350, *355*, *358*, 374, 382, *400*, *403*, *405*, 432, 433, 448, 478, *542*, 560, 610, *626*, 678n, 679n, 681b, 682n; XV: 51, 52, 55, 56, *287*, *293*, *296*; XVI: 107, 472, *481*; XVII: 290; XVIII: 185, 447; XX: 144+n; XXI: 692; XXII: 147; XXIII: 604+n; XXIV: *715*+n
Stockhausen, von (geheimraad), XII: *223*, *444*
Stockhausen, von (generaal), XI: *774*
Stoel, H.L., XXII: 526
Stoffel, Cornelis, XIX: 553a, 556a, *563*
Stoffels, mw., XX: 282
Stoffels-Winkler, Elisabeth M. (nicht Betje), XX: *282*, *307*, *308*+n, *396*, *417*, *444*, *521*; XXI: *203*+n, *225*, *267*
Stoke, Melis, II: 319, 793n; V: 323; VI: 502, 504, 505, 509-511, 518, 520, 525, 529, 559, 560, 585, 586, 630, 674, 801n; XV: *593*, 626n, *635*+n, *669*+n; XVI: 57n, 134, 486n; XVII: *189*
Rijmkroniek van Holland, II: 793n; V: 323; VI: 505, 585, 801n; XVI: 57n
Stokhuyzen, W. (boekhandel te Gorinchem), XIX: 871
Stokvis, Barend J., XXI: 806; XXII: 84; XXIII: *385*
Stolk, Alexandrina, IX: *347*+n, *349*
Stolkert, XV: 72
Stollberg'sche Verlagshandlung (te Gotha), XVII: *53*
Stollberg-Wernigerode, Eberhard, graaf zu, XII: *422*; XIII: *579*, *580*
Stolte, Harm, I: 440-442, 578n, II: 239, 297, 793n; X: *140*+n, *144*, *147*, *148*, *150-153*, 215+n, 340, 746b
Stoltz (Stolze, Wilhelm), XII: *127*
Stoltze, Fr., XII: *48*
Stone, G.W.
Electro-Biologie wetenschappelijk verklaard en haar geheimen ontsluierd, naar de voorlezingen van J.B. Dodds, IX: 713; XXIV: 557
Stoppelaar Blijdesteyn, Maria de, X: 739n
Storm, Willem, XIII: 725n
Storm-van der Chijs, Anna M.M., XIII: *112*+n, 483, 725b; XV: 218+n; XVI: 396+n; XXIV: 643?
Storm van 's-Gravesande, jhr. Carel M., IV: 262

Storm van 's-Gravesande, Nicolaas J., VIII: 55n, 63
«Doove orgeltrapper, de», VIII: 63
Stot-tai, XIX: 484+n
Straalen, van: Straelen, C. van
Straalman, Anne W., baron, XV: *630-633*
Straaten, J.J. van, XII: *131*
Straatman, Jan W., XIV: 74, *92-95*, *123*, *140*, *141*, *146*, *188*, *329*, 351, 374, *403*, 431, 434; XV: 73, 402; XVI: *734*; XVIII: *636*
Strabbe, Arnoldus B., VI: 661; VII: 37, 67, 69, 283, 284, 297, 317, 340, 341, 370, 382, 445; XV: *726*
Strabo, VII: 577
Strada, Famiano, XIX: 165
Stradivari, Antonio, XVIII: *563*
Straelen, C. van, XII: 105a+n, *147*, *155*
Strambio, XII: 136
Stratenus, Louise A., XX: 569+n
Straten, Barend W. van: Starckenborg van Straten, Barend W. van
Straten-Bruinier, Jeanne M. van: Starckenborg van Straten-Bruinier, Jeanne M. van
Stratenus van Voshol, XXIII: *119*+n, *147*+n
Strauss, David F., II: 795n; III: 193, 230; XI: 379, 786n; XIII: 461n; XIV: 578; XV: 505+n; XVI: 605, 606; XVII: 314; XXII: 177+n; XXIII: 491+n; XXIV: 463+n
Alte und der neue Glaube (eig.: *Ein Bekentnis der alte und...*), XVI: 606
«Dogmatik» (*Christlichen Glaubenslehre*), XXIII: 491
Leben Jesu, das, XI: 379, 786n; XV: 503n; XXII: 174n; XXIII: 489n; XXIV: 463+n
Strausz & cie., A. (rederij te Antwerpen), XII: *434*, *686*, *687*
Stredel, Paul (uitgeverij te Gera), XV: 260
Strehl, XII: *407*, *408*
Strelitski, David I., XIV: 492
Stri(c)k van Linschoten, Paulus H.A.J., baron, IV: 96
«Gedenkschriften»: *Herinneringen van den baron Strik van Linschoten. Naar het Hoogduitsch bewerkt door een staatsman*
Stroethoff, Johan H., X: 508, 509, 519, 520, 521, 527, 662, 674, 675
Stromer, Th., I: 309, 567n; XVIII: 21n, 49, *61*, 65, 113, *114*, *134*, *143*, *163*, *166*, *249*, *347-349*, *370-375*, 666, 667; XXI: *395*, *396*; XXIV: 412
Stromeyer, XIII: *331*, *341*, *343*, *372*, *472*
Strootman, IX: *279*
Strootman, H., II: 33; III: 358; XXIV: *610*+n
-zie ook onder: Hoffman, Johann J.I.
Strootman, Johan, II: 794n
Struensee, Johann F., graaf van, VI: 710, 794n, 801n; XVI: *748*+n; XVIII: 200; XXIV: 669n
Struth («Entenmichel»), XXI: 22n, *76*, *80*+n, *202*, *253*, *262*, *272*, *273*, 277, *282*, *288-290*, *296*, *307*, *309*, *385*
Struve, XI: 94
Struvé, XXI: 199
Struwelpeter (zie ook *Piet de Smeerpoets*), XXI: 124+n

Struyk, Jantje C., XXII: *456*+n, *631*, *633*, *636*
Stuart Mill: Mill, John S.
Stuart, Agatha, IX: 43
Stuart, Martinus, VII: 367; IX: *186*, 701b
Stubenrauch, XIII: *194*
Student in de medicijnen, een; of de genoegens van het vaderschap (komedie), XIV: 492, 495
Studenten weekblad, orgaan voor noord- en zuid-Nederland (periodiek), XIV: 488a+n, 508a, *522*+a, 527, *528*, *530*a, 532a, 562; XV: 56, *65*, 751a, 755, 764a, 765, 766, 769a; XVI: 35+n
Stuers, Hubert J.J.L., ridder de, I: 552n
Vestiging der Nederlanders ter Westkust van Sumatra, de, I: 552n
Stuiver, H., XX: 65a+n
Stuiverblad, het (periodiek), XIII: 632, *684*+n, *689*, 715n; XIV: 29, *58*+a+n, 251n, 425n; XVI: 125, 212
Stumm, XIII: *117*
Stumpff, Johan E., X: *49*, *50*, *51*, 56, *59*, *589*+n, *596*, *606*, *615*, 747b; XI: 300; XVI: 638
Sturler, J.E. de, XXI: *729*, *796*+n
Granada en Alhambra. Geschiedenis en reisherinneringen, XXI: *729*, *796*+n
Sturm, XIX: *147*
Stürtz, J.J., XVIII: *248*, *254*
Stuttgarter Beobachter (periodiek), XII: *228*, *571*, *653*; XIII: *78*, *309*, *629*, *631*, *632*
Stuttgarter Merkur (periodiek), XI: *751*
Stijling, J.E.H., XI: 566
Styman, K., VI: 222
Stijntje ?, IX: *279*
Suchet, Louis G., VI: 300, 801n; XXIV: *696*+n
Süddeutsche Presse (periodiek), XIII: *425*
Südfeld, Max S. (zie ook onder ps.: Nordau, Max), XXIII: 425n
Sue, Eugène, I: 243, 558n, 578n; III: 479, 623n; VI: 123, 791n, 799n; VIII: *486*, *570*; IX: *157*, *282*; X: 338; XVIII: 28; XIX: *655*; XX: *208*
Juif errant, le, I: 243, 558n, 578n; VI: 123, 267, 791n, 799n; IX: 157n
Mystères de Paris, les, I: 578n; VIII: *486*, *567*, *570*, *591*; XV: 451
Wandelende jood, de, XVIII: 28
Suetonius Tranquillus, Gaius, IV: 625, 767n, 787n; VI: 516, 637, 801n; VII: 367, 772n; XVI: 250; XXIII: 437n
Vita Titi, IV: 767n
Sully, Maximilien de Béthune, hertog de, IV: 92, 599
Mémoires de Maximilien de Béthunes, duc de Sully, IV: 92
Sulphator (ps.), XVII: 578
Sulzer, Johann G., XXII: 327
Sumatra courant (periodiek), XV: *772*a; XVI: 80a, 89a, 122a+n, 141a; XXIV: 273a, 340a, 369a
Suminoma (ps. van Fennema, Hendrik), XIII: 268
Surinamer, de (periodiek), XXII: 291
Suringar, Willem H., XIX: *900*, 916, 917, 954
Surlet de Chokier, Erasme L., baron, V: 357
Susan jr., C.H., XIV: 196, 200
Susan CHzn., H.C. (uitgever te Den Haag), V: 648; XVIII: 324n

Suwarow (Soeworof, Alexander W.), XIV: *615*
Svilvoet, Jaapje K., VIII: 25
Swaardemakers, Agie, VIII: 25
Swaardemakers, Jan, VIII: 25
Swanenburg, Maria C. («Goeie Mie»), XXIII: 50n, *56*
Swart, IX: *659*
Swart, Anna, VIII: 48; X: 734n, 735n
Swart Wzn., J., VIII: 55
Swaving, dr., VIII: *613*
Swaving, A.H., IX: 582
Sweers, X: *136*
Swerver, Pieter, IX: 676; X: 289; XIV: 380, 381, 538-540, 560
Swieten, H.J.C. van, VIII: 95
Swieten, Jan van, I: 323, 338, 578n; II: 497, 513, 516, 707, 708, 794n; III: 370; VI: 700, 702, 704; VIII: 403; X: *221*, *222*, 532+n, *547-549*+n, *552*, *557*, 747b; XI: 26, 27, *387*, 802b; XV: *742*; XVI: 374, 376, 377, *378*, *572*; XVII: *108*, *120*; XX: *107*+n; XXIV: *580*+n, *613*
Waarheid over onze vestiging in Atjeh, de, II: 707
Swieten, Pieter van, IX: 55
Swift, Jonathan, II: 664, 794n; IV: 701, 787n; XIII: *482*; XVIII: *231*; XXIII: 484+n, 513, 564; XXIV: 154, 326
Swildens, J.H.
Vaderlandsch A.-B.-boek van 1781. Met versjes van dr. E. Laurillard, XVI: 342; XXII: *488*
Swinden, Jean H. van, II: 33, 794n
Grondbeginselen der meetkunde, II: 794n
Swinderen, O.Q. van, XXII: *489*
Aantekeningen op het wetboek van strafrecht, wet van 3 Maart 1881 (staatsblad no. 35), XXII: *489*
Swiss times (periodiek), XVI: *153*; XXV: *43*
Switzar, Johannes L., XVI: 21n, 72n, 95n, *157*, 193n, 323n, 366n, 394n, 479n, 481n, *483*, 509n, 524, 537n, 541n, 616n, *626*+n, 652, *654*, 680n, 709n, 726n, 759b; XVII: 64n, *66*, 85n, *143*, 220n, *387*, 509n, 533n; XXV: *69*
Sybel, Heinrich von, IV: 21, 22, 787n; XII: *373*
Kleine historische Schriften, IV: 21
Sydow, von, XIII: *44*
Sijp, W. van, VIII: 56
Sypesteyn, jhr. Cornelius A. van, V: 677; XI: 227n, 413+n; XIV: *358*, *634*+n, *672*, 681b; XV: *431*+n; XXI: 638, 726; XXV: *20*, *21*
Belegering en inneming van Ostende, XIV: 681n
«Beschouwingen»: *Beschrijving van Suriname...*
Beschrijving van Suriname; historisch, geografisch en statistisch overzicht, uit officieële bronnen bijeengebracht, XI: 227n, 413; XIV: 681n
Hollands vroegere tijden, XIV: 681n
Sijthoff Albertus W. (uitgever te Leiden), XVIII: 799b
Sijthoff, R.A., IX: 582

Taaffe, Eduard, graaf, V: 351
Taaks, X: *608*
Taal is gansch het volk (genootschap), VI: 409; XII: *773*; XIII: 457; XV: *334*, *336*, *365*
Taal- en letterbode, de (periodiek), XI: 787n; XVII: 276

Taalgids, de (periodiek), XI: 787n
Taalman Kip: Erp Taalman Kip, Willem F. van
Taboegan, radja van, IX: *92*+n, 93n
Taboekan, kapitein laut van, IX: 92
Tacitus, P. Cornelius, III: 201, 417, 623n; IV: 455, 456, 582, 593, 594, 625, 787n; V: 600, 746n, 753n, 757n; VI: 302-305, 308, 402, 787n, 801n; VII: 367, 598, 773n; IX: *186*, *188*; XI: *737*; XII: *398*; XIII: *45*; XIV: *535*, *631*; XVIII: *419*, 715
Annales, IV: 787n; V: 649, 746n, 753n, 757n; VI: 787n, 801n
Germania, III: 201
Historiae, IV: 787n; V: 757n; VI: 303, 801n
Tacoma, Jacob H., X: 344, 349, 353
Taconis, XIII: *234*, *237*; XXIV: *668*
Taenie, IX: 555
Taets van Amerongen, Willem J. P., baron, XX: 159
Tagesblatt für die Provinz Nieder-Hessen (periodiek), X: 23
Taglioni, Maria, I: 139, 579n
Taine, Henri (Hippolyte?), XVIII: 291
Taine, Hippolyte, VII: 334, 335, 532; XI: 404; XVII: 580; XXIII: *704*+n; XXIV: 210, 644+n
Philosophie de l'art, XXIII: 704n
Tak, Pieter L., XIX: 945, 946; XXIV: 91n, 104+n
Tak, W. van der, XVI: 92; XVIII: *354*, 358
Tal, Tobias, XXI: 26n, 140n, *149*, 159, *183*, 187, *190-192*, *238*, 260, 813b
Blik in talmoed en evangelie, een, XXI: *140*+n, 159, 260
Talens Hz., M., XX: 566
Talens & co. (wisselkantoor), XX: 566
Talleyrand-Périgord, Charles M. de, I: 323, 579n; II: 337, 677, 794n; IV: 229, 270, 532; VII: 374; XI: *636*+n; XIII: *484*; XIV: 267, *354*, 377; XVI: *58*+n, 480n, 608; XIX: *336*; XX: *214*, 274, 289, 409, 440; XXI: *475*+n, *511*+n; XXII: *729*+n
Talma, François J., IV: 368, 369, 371; VI: 556, 801n; VII: 253; XVI: *191*
Taloep, si, VIII: 177
Tamba Toea, orang kaija, VIII: 135-141
Tamerlan: Timoerleng
Tan Kong Larie, IX: 428, 429
Tancredo (opera): Rossini, Gioachinno A.
Tancredo, vorst van Antiochië, III: 99, 623n; V: 596, 757n; VII: 307
Tangie, si, VIII: *112*
Tankamom, IX: 403
Tanne, Karel, XII: 368
«Tantes in Wageningen»: Wijnbergen, Everdina en Wilhelmina C. van
Tapanoelie, ass. res. van (1843), VIII: *236*, 398n, 399, 404
Tarbé, Edmond, V: 739n
Tardieu, Auguste A., IV: 540; XXIII: *115*+n
Etude médico-légale sur les attentats aux moeurs, XXIII: 114n
Tardieu, Charles, X: 20n
Taria (mandoer Bedjoed), IX: 423, 425
Tarquinius Priscus, Lucius, X: 145
Tarquinius Superbus, Lucius, III: 563, 623n; IV: 419; V: 633, 757n

Tasch, J.C., XIV: 340; XVII: *184*
Tasman, Abel J., II: 379, 794n
Tassio, Juan B. de (Tassis, Juan B. de), XIX: 165
Tasso, Torquato, II: 664, 794n; V: 731n, 743n, 757n; XII: *167*; XVI: 318n; XVIII: *655*
Gerusalemme liberata, II: 794n; V: 743n
Jerusalem verlost (vertaling door Jan J.L. ten Kate), III: 99; V: 743n; XI: *268*
Tatler, the (periodiek), XV: 237n
Tausent, X: *86*
Taya, IX: 557
Taijieb, IX: 415
Taylor, Robert, III: 229
Taylor, William C., VII: 654, 655
Tegnér, Esaias, XXIII: 510
Teins, A.M., X: 520
Teissedre L'Ange, J., VIII: 693n
Teixeira de Mattos, Joseph H., XVII: 592+n; XVIII: *735-737*, *776*, *783*, *785*, *787*; XIX: 569+n; XX: *463*, *467*, *519*
Telefoon, de (periodiek), XXIV: 374a
Telegraaf, de (periodiek), XV: 208, 216, 219, 220, 245, *250*, *251*, 461+n, 474, *476*, 480, 501, 504, *539*, *554*, *558*, 574+n, *576*, 707; XVII: 207, 734, 735; XVIII: 798n; XXV: 78a, 81a, 90a
Tell, Wilhelm, III: 407, 623n; XI: *176*; XIII: *133*, 193n; XVIII: *160*
Tellegen, Bernard D.H., XVI: *490*; XIX: 833
Tellegen, J.W.C, XIX: 347a, 351
Tels, H.H., X: *258*, *259*, *263-265*, 747b; XI: *221*; XIV: *670*; XV: *364*
Telting, A., X: 353
Temating, radja: Ternating, radja
Temme, Jodocus D.H., IX: *288*
Anna Hammer (*Neue Deutsche Zeitbilder, 1. Abteilung*), IX: *288*
Temminck, M., III: 275
Temple, sir William, XVII: 222
Essais, XVII: 222
Temps, le (periodiek), XII: *443*; XIII: *128*, *129*; XVI: *152*; XXIV: 77, 128; XXV: *43*
Ten Sande, X: 464
Tengnagel, Simon C.E.M.W., baron Gansneb genaamd, IX: 52n, *66*
Tenthoff van Noorden, H.C., XVII: 707
Terborgh, Gerard, XI: *324*
Terburch, C. (ps. van: Esser jr., Isaac), XIII: 723n; XXI: *145*+n
Hildegonda van Duyvenvoorde, XXI: *145*+n
Terentianus Maurus, VI: 788n; VII: 766n; XXIII: 537n
Carmen heroicum, VI: 788n; VII: 766n
Terentius Afer, Publius, II: 664, 775n, 788n, 794n; III: 544, 623n; IV: 782n; V: 736n; VI: 796n; VII: 456, 600, 770n, 773n; XVI: *243*, *252*; XVIII: *478*, *521*; XIX: *650*
Adelphoe, III: 623n
Andria, II: 775n; III: 623n; IV: 782n
Heautontimorumenos, II: 788n; VII: 770n
Phormio, V: 736n
Termaat, XIX: *411*; XX: *181*
Ternate, raad van justitie te, IX: 222
Ternate, sultan van, IX: 216, *610*, *614*; XXIII: 272
Ternating, radja, VIII: *122*, *196*, *202*

Terpstra, Willem, IV: 127, 128, 199; XIII: *543*+n, 725b; XIV: 38+n
Tersteeg, D.F., IV: 587; V: 645, 714n; XIV: 22n, 74, 87n, 92n, 95n, 98n, 100n, 118n, *121*, *124*, *128*, *129*, *138-141*+n, *146*, *254*; XV: *283*+n
Tersteeg, H.G., XXI: 645, 806; XXII: 62
Tertullianus, Quintus Septimius Florens, IV: 772n
De carne Christi, IV: 772n
Terwen, Johannes L., XXI: *577*
Koningrijk der Nederlanden voorgesteld in eene reeks van schilderachtige gezigten..., XXI: *577*
Terwen, M.A., XI: 331
Tets van Goudriaan, J.G.H. van, X: 177, 747b
Tetterode, Nicolaas (lettergieter), XV: 749, *750*
Tetzel, Johannes, IV: 257, 310; VI: 127, 801n; XII: *559*, *572*; XIII: 653; XXII: *718*
Teunisz (kapitein), VIII: *472*, *480*, *513*, *540*, *541*, *547*, *568*, *573*, *574*, *617*
Teunisz, Cateau, VIII: *472*, *473*, *478-481*, *490*, *493-495*, *512-515*, *518*, *521*, *523*, *538*, *539*, *540-542*, *545*, *547*, *549*, *554*, *561-563*, *567*, *569-579*, *581*, *582*, *593*, *594*, *617*, *618*
Teupken, H.W., IX: *348*, *349*
Texeira: Teixeira de Mattos
Teyler van der Hulst, Pieter, XXIV: 543
Teylers stichting, XVIII: *169*
Teysset, Jacob, III: 261
Th. L. (ps. van: Linde, Paul), XII: 239a, 340a+n, *496*, *510*, *511*, *540*
Thackeray, William M., V: 387, 388, 757n; XII: 746; XIV: *94*, 334; XVIII: *373*, 705; XX: 35; XXI: 227
Arthur Pendennis (*De geschiedenis van...*), XVIII: 705; XXI: 227
Vanity fair, V: 757n
Thaïs, V: 729n
Thales, II: 479, 795n; V: 97; VII: 774n; XIX: *194*, *340*
Thalhofer, Valentin, XIII: *624*
Theleman, XIII: *130*
Themistocles, VII: 122, 742
Theocritus, VI: 802n; VII: 589, 590, 592, 593, 597, 598; XX: *540*+n; XXI: 373n; XXV: *50*+n, 75n
Syracusische vrouwtjes, VII: 589, 590, 593, 598; XXV: 76+n
Theodorus II, keizer van Abessinië, V: 60, 309; XIII: *97*+n, *117*+n
Theodosius I (de Grote, romeins keizer), IV: 694
Theophile, IV: 276, 277, 285, 296; V: 486; VI: 149
Theophilus, aartsbisschop, IV: 694
Thérésa (ps. van: Valadon, Emma), XVIII: *154*
Therese (vriendinnetje van Wouter), XXI: 124; XXV: 211
Theresia de Jesus van Avila, XI: *197*, *198*; XVII: 701; XIX: *334*, *337*, *725*, *775*
Thespis, VI: 515
Thiboust, Lambert, VI: 786n
Thiek, Johann L., XIII: *203*
Thieme & co. (uitgeverij te Samarang), XIV: 378
Thieme's boek- en muziekhandel (boekhandel te Zutphen), XIX: 440, 701; XX: 256; XXI: 140; XXII: 36, 52, 155

Thieme, Derk A. (uitgever te Arnhem), I: 543n, 545n; II: 174; X: *292*, *294*, *295*, *321*, *322*, 323n, *324*, 325n, *346*, 347n, 747b; XI: *83*, 84, 404, 406, 476+n, 477, 802b; XIV: *401*; XV: 372, 504, 569; XVI: *282*, 284; XVIII: 477; XXI: 317n
Thieme, H.C.A. (boekhandel te Nijmegen), XV: *363*, 372, *374*; XIX: 831; XX: 229; XXI: 196
Thieme, Wilhelm J. (uitgever en boekhandelaar te Zutphen), X: *268*, *269*
Thieme, Willem, XXIII: 381+n
Thienen, van, IX: *76*
Thiers, Louis A., I: 137; II: 687; III: 97, 152, 388-390, 624n; IV: 658, 674; V: 261, 295, 319, 323, 577, 644, 757n; VI: 224; XII: *200*; XIV: 472, 496n, *529*, 559, 563n, *658*+n; XV: 42, *48*, *49*, 56, 75+n, *306*; XVIII: *383*; XIX: *58*, *334*, *774*
Discours parlementaires, III: 624n
Thile, Carl H. von, XII: *462*
Thissen, Eugen J.T., XII: *87*, *92*, *93*, *113-116*, *417*, *428*
Thoen, Jacob, III: 260
Tholuck, Friedrich A.G. (August), XXIV: 533+n
Wahre Weihe des Zweiflers, die, XXIV: 533+n
Thomas, C.F., III: 230
Thomas, William, IX: 206n
Thomassen: Landouw
Thönges, XIX: 314, 322, 590, 610; XX: 150, 450, 460; XXIII: 550
Thorbecke, Johan R., I: 350, 424, 437, 559n, 570n, 579n; II: 158, 353, 354, 357, 360-362, 435, 436, 480, 483, 484, 490, 493, 499, 502-508, 679, 687, 688, 701, 705, 720, 795n; III: 76, 136, 137, 140, 146-148, 150-161, 163-171, 173-179, 181, 182, 184, 223, 224, 373, 386, 394, 395, 404, 405, 409, 413, 414, 428, 553, 593n, 620n, 624n; IV: 58, 64, 76, 78, 84, 88, 95, 124, 195, 210, 244, 262, 359, 420, 457, 459, 460, 462, 665, 680, 689; V: 201, 368, 570-572, 675; VI: 133, 149, 166-179, 186, 187, 192, 196-215, 221, 225-229, 233, 312, 380, 382, 389-391, 448, 449, 451, 452, 454-456, 459-461, 464-468, 567, 699, 802n, 804n; VII: 158, 520, 526; VIII: 694n; X: *282*, 537n, 738n, 744n; XI: 132n, 251n, 252n, *284-286*, *306*, *308*, *334*, 350n, 353, *354*, *355*, *368*, 419n, *450*, 511n, 570n, *676*; XII: 262, 263, 335, *520*, *554*; XIII: 19n, 222, 267, 268, *269*, 725n; XIV: 298, *330*, 350, 408, 423, 459, 498, 561, 562, *584*, *624*, 627+n, *629*, *634*, 635, *636*, *637*, 661; XV: 30n, 31n, 52, 55, *58*, 218, 225n, 242n, 244, 245, *253*, 350-352, 368, *375*, 376, *379*, *381*, *382*, *387*, *397*, 422, *426*, *437*, 530, 533, 535, 536, 621, 635n, 675n, 677-681+n, 720, 721, *776*, 778; XVI: 51, 52, 267, 278, 279, 350, 393, 405, *409*, 557; XVII: 62, 727n; XVIII: 262, *362*+n, 427, 443, 566, 650, 678, 679, 681, 683, 686, 691, 704, 760+n; XIX: 69, 540; XX: *559*; XXI: 389, 402n, 455, 784; XXII: 102, 128, 150, 180, 181, 225, *504*, 541-543, *548*, *556*, 559, 565, 703; XXIII: *94*, *242*, *317*, *318*, *430*, 767; XXIV: 142, 432, 445, *596*, *715*; XXV: *21*, *64*
Historische schetsen, III: 150, 155,

166, 168, 169, 173, 175, 176, 179, 404; VI: 467, 567; XI: *676*; XIV: 627; XXIV: *596*
Parlementaire redevoeringen, XV: 422
Thorbecke, W., IV: 129; XVIII: *362*+n, 565; XXI: *580*; XXIV: 306+n
Thouloup, V: 363
Thrasybulus (ps. van Busken Huet, Conrad), IV: 518
Groen en rijp, IV: 518
Thudichum, Georg, XIII: *304*
Thungen, baron, XIII: *75*
Thüringen, Ludwig, hertog van, V: 737
Thurn und Taxis, Maximilian K., vorst von, XI: *665*, *721*, *775*
Thurn und Taxis, Paul, prins von
Tiberius Claudius Nero (romeins keizer), I: 142, 579n; V: 630; XVIII: *295*; XXI: *149*, *183*, *190*, *191*
Tibullus, Albius, II: 440, 795n; VI: 438, 802n
Tichelaar, Willem, XVIII: *53*+n
Tideman (te Krawang): Tiedeman (te Krawang)
Tideman, B.J., XVII: 290
Tideman, Bruno, IX: 26
Tidore, sultan van, XXIII: 272
Tiedeman: Tydeman, Meinard en/of Hendrik W.
Tiedeman (te Krawang), VIII: *515*, *575*
Tiedeman (het *plaatsje* Friedenau bij Berlijn, zie XVIII, 254), XVIII: 619
Tiedeman, H., XIV: 264, *272*, *307*, *322*+n, *359*, *364*
Tiele, Cornelis P., XVIII: 256, *403*, 800n; XIX: *44*+n, *50*+n
Tiele, J.J., XXII: 41, 276
Tiele, Pieter A., XVII: 213n, 216, 780n, 797b; XVIII: 21n, 177n, 408n, 436n, 585n, 788a+n, 789, 800b; XIX: 42n, *517*, 975n; XX: *214*+n, *221*, *226*+n, *235*, 593n; XXI: 768n, 806; XXII: 192+n, 276+n, 294n, 672n, *687*, 788b
Bloemlezing uit de nederlandsche prozaschrijvers, XVII: 213n, 216
Mémoire bibliographique sur les journaux des navigateurs Néerlandais..., XXII: 788n
Tiele-ter Meulen, Agatha C., XX: *88*, 92, *218*; XXII: *674*, 734
Tielsche courant (periodiek), II: 94, 125, 135; X: 182n, *323*+n, 729n; XVIII: 116; XIX: 851a; XXI: 33n, 87n, 231n
Tiemens, J.A., XXIII: *369*+n, *370*
Tiengal, IX: *576*
Tienhoven, G. van, XXIII: 473
Tigellinus, VI: 307, 308, 787n
Tilanus, Christiaan B., II: 328; XI: *308*; XIV: *400*
Tilenius, M., XVII: *88*
Till, Wilhelmina C. van, VIII: 462, 699n
Timbang, si, VIII: 135
Times, the (periodiek), II: 218, 316, 669; III: 353, 624n; IV: 787n; VI: 744; VII: 577, 695; X: 21; XII: *515*; XIV: 434; XV: 739, 740; XVI: *152*, *195*+n, *555*; XVII: *108*; XVIII: *197*, *770*; XXIV: 98a; XXV: *43*
Timmer, Hendrikus H., XIV: 232
Timmerman, XXIV: 363
Timmerman, Aegidius W. (Tim), XXIII: *651*+n
Timoerleng, I: 189, 365, 579n; V: 62

Timotheus (ps. van: Huisman, Hendrikus H.), III: 230; XI: 794n
Tin Aijon: Tjong Aijong
Tio Tanpek, IX: 208
Tiro, Tullius, V: 757n
Tirol, Gérard C.M. Duroc; hertog van, II: 428
Tischendorf, mw., XI: 479
Tisset: Tissot
Tissot, IX: *90*, *127*, *128*, *129*; XII: *32*
Tissot, gebr. (bankiers), XIII: 80, 118, 146, 227; XXIV: 632
Titsingh, Gulliemus, III: 261
Titus (ps. van: Lespinasse, Adolf F.H. de), II: 345; III: 230, 624n; XXIV: 622
Titus, Flavius Vespasianus (romeins keizer), IV: 508, 699, 767n; V: 104; XIV: *252*+n; XIX: *843*, *900*, 960; XX: 29; XXIII: *37*
Tjasink, Johannes, X: 56, 57, 745n, 747b; XI: 460, 463, 464, 470, 471, 802n
Tjeenk Willink, H.D. (uitgever te Haarlem), XIX: 440n; XXIV: 248n
Tjiandoer, regent van: Koesoema Ningrat, raden adipatti aria
Tjikandie, controleur van de afdeling, IX: 18
Tjilangkahan, demang van: Angka Widjaija
Tjilangkahan, demang van (1862), XXI: 720
Tjoe ling Siang, VIII: *163*
Tjolom, IX: 555
Tjondro Negoro, raden toemenggoeng aria; regent van Serang, IX: 591, 592, 650, 652, 672
Tjong Ameh, VIII: *249*
Tjong Aijong, VIII: *148*, 237n, *249*, 273, 312n, *324*, 334-336, 342n, 357
Tjong Tjong, Baba, VIII: 278
Tobias, J.H., IX: 275
Tobo, si, VIII: *254*
Toby, VI: 423
Tocqueville, Alexis C.H.M. Clérel, graaf de, XV: 705+n
Todoreno Somento, VIII: *160*
Toeankoe bezaar van Natal: *Natal*, Mohammed, toeankoe bezaar van
Toekomst, de (periodiek), XIV: *251*+n, *358*, *361*, 372a, 408a, 422a+n, *428*+n, 444a, *455*; XV: *34*, *35*, *37*, *335*; XVI: 354
Toekomst, de (periodiek te Gent), XXIV: 203
Toendoe, si, VIII: *166*
Toergenjew, Iwan S., XIX: *943*; XXIII: 477+n
Tofield, H., VIII: 56, 61
Tokaija, IX: *77*, *87*
Tol, van, XI: 480, 538, 555, 670
«Woordenstrijd», XI: 480
Toland, John, III: 229, 624n
Tolk, de: *Onze tolk* (periodiek)
Tolk van den vooruitgang, de (periodiek), XVII: 796n; XVIII: 21n, 26a, 67a, 70a, *139*+n, 175n, 176n, 180a, 183, 187, 285a, *322*+n, 327a+n, *379*, *380*, *384*, *385*, 386n, 393, 406, 427a, 431a, 584, 612n, *661*, *662*, *664*, 669; XIX: 232a, *323*, *425*, *456*; XXIV: 125; XXV: 108n
Tollens, Hendrik, I: 363; II: 24, 511, 795n; IV: 176; VI: 308, 485, 731, 732, 802n; VII: 295; VIII: 55n; IX: *157*, 285n; XI: 333n, 795n; XVIII: 468; XX: *207*, 261,

262; XXI: 154, *598*, *600*; XXII: 672n; XXIII: *539*, *709*
«Bedelbrief», IX: *286*+n
«Dirk Willemsz. van Asperen», I: 363
Laatste gedichten, II: 795n
«Noord-Amerikaansche jager, de», II: 24, 795n; VI: 802n
Romancen, balladen en legenden, IV: 176
Tafereel van de overwintering der Hollanders op Nova Zembla, XXII: *675*+n
«Wien Neêrlandsch bloed», XII: 378, 382n; XXIII: *567*
Tollens, L.J.A., IX: 254n
Tollens-Rivier, Gerbranda C., XX: 262
Tondano, zendeling-leraar te, IX: 208n
Toneel, het (periodiek), XXIII: 218n
Tönges: Thönges
Tonkes, E., XIX: 790
Tonkes, *mw. E.*, XIX: 790, 792
Tonkes, Hendrika, XXI: *418*, *415*; XXII: *55*; XXIII: *302*; XXIV: 338
Tonkes, Hermannus F., XVI: 758n; XX: 386n
Tonkes, Wiepke («Wupke»), XIX: 790, 793; XX: *386*+n; XXI: *282*, *315*, *316*, *418*, *488*, *516*, *538*; XXII: *386*; XXIII: *301*
Tonkes-Dijkhuis, Aaltje.: Mansholt-Dijkhuis, Aaltje W.
«Tooneelverbond, tijdschrift van het»: *Nederlandsch tooneel, het* (periodiek)
Toos Daij, IX: 493, *574*
Tooven: Simonau & Toovey
Toovey, E.: Simonau en Toovey
Tormijn, mw., XVII: 729, 730, 762; XVIII: 44
Tornaar, V: 354
Torquemada, Thomas de, XXII: 706n
Toscane, Maria L. van; aartshertogin van Oostenrijk, XI: *739*
Toulian, majoor van, IX: *82*
Tounens, Orélie-Antoine de; koning van Araucanië en Patagonië, II: 220; V: 60, 113, 308
Tour van Bellinchave, Marc W., baron du, XXIII: 686n
Tourgueneff: Toergenjew, Iwan G.
Toussaint, dr., VIII: *613*, *634*, *626*
Toussaint, Anna L.G.: Bosboom-Toussaint, Anna L.G.
Tower, Robert, IX: 52n, *73*, *74*, *82*, 211
Trabert, XII: *793*
Trahrany: Trakranen, Nicolaas
Trajanus, Marcus Ulpius (romeins keizer), IV: 508; VII: 645
Trakranen, Nicolaas, XII: 263, 264, *283*, 336, 337, *510*; XV: 190
Trap, X: *604*
Traupmann: Tropmann
Treffers, P.J., XXII: 106
Trémoille, Louis II de la, III: 624n
Tribonianus, III: 608n
Tribune (periodiek), XI: *686*, *722*; XII: *289*; XIX: *33*; XXIV: *720*
Trier, bisschop van: Pelldram, Leopold; na mei 1867: Eberhardt
Tright, J. van, XXII: 258, 276
Trigt, Hendrik A. van (bedoeld is: G.A. van Trigt), XVI: 240n
Trim, Timothée (ps. van: Lespès, Leo), XV: *39*+n; XVI: *190*

Trip, Jan, VII: 773n
Trip, Lammert, VIII: 20n
Tristan «den beul»: (Tristan l'Hermite), IV: 503
Trochu, Louis J., IV: 649-651, 653, 658, 665, 788n; VI: 802n
Troemong, radja van, I: 175, 340; VI: 222; VIII: *219*; XIII: 171
Tromlitz, A. von, XX: *207*
Tromp, Cornelis, XXIII: *398*, *399*
Troost, A. Breunissen: Breunissen Troost, A.
Troplong, Raymond T., XII: *419*, *420*; XIII: *395-397*
Droit-civil expliqué, XIII: *395*
Tropmann, IV: 247-253, 297, 303-306; V: 471; XIII: 630n; XIV: 66+n, 376+n
Trotsche, Eduard H.C. von, XII: *45*
Troullet, XIII: *579*
Tserklaes, Johan; graaf van Tilly, XX: 114n
Tubantia (periodiek), XX: 310, 364a; XXI: 146n, 157a
Tuli Oesman, djogugu, IX: 211n
Tullus Hostilius (koning van Rome), V: 62
Tulp, Nicolaas, XVIII: 274+n
Turck, Leopold, XV: 367
Turenne, Henri de la Tour d'Auvergne; burggraaf en prins de, XX: *185*
Tuttle, III: 230
Tuuk, Herman N. van der: Neubronner van der Tuuk, Herman
Tuuk, J.C. van der, XXII: 202
Tuuk, Titia K.E. van der, XIX: 232a, 235, *411*, *456*, *462*, 629n, 975b; XX: 173n, 174n, *281*+n, *413*, *414*, *418*, *419*, 593n; XXI: 813n; XXIII: *756*+n
Vrouw en haar sexuele leven, de, XIX: 975n
Twee echtscheidingen (blijspel): Peene, Hippo van
Twee honden (blijspel), XVII: 727
Twee weezen: Ennery, Adolphe d'
Tweed, William M. («Boss»), XV: *792*
Twerten: Twesten, Karl
Twesten, Karl, XI: *626*; XII: *45*, *286*, *516*; XIII: *62*, *63*, *73*, *459*, *460*
Twijsel, Sara M.E., IX: *78*, *82*
Tychicus, bisschop van Erytrhai, VI: 673
Tijd, de (periodiek): IX: *282*; XXIV: 99a, 127a
Tijd, de (dagblad), IV: 108, 290; VI: 197-199; XIX: 852; XXII: 20n, 151a, 154, 174, 201, 246, 264, *280*, 326, *374*, *385*, *748*; XXIII: *31*
Tydeman, Hendrik W., XVI: 135; XX: 125n; XXII: *731*; XXIII: *570*+n
Tydeman, Johan W., X: *140*, *144*, *146*, *147*, *148*, *223*, *233*, 235, *272*, 274+n, 728n, 747b; XVIII: *554*+n
Tydeman, Meinhard, XVI: 135; XIX: *642*; XX: 125n; XXII: *731*
Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië (periodiek), I: 149, 363, 543n, 561n, 563n; II: 200; III: 368; IV: 269; VIII: 70a, 73, 108a, 220n, *221*, 672a, 689n; IX: 18a, 19a, 28a, 32a, 56a, *84*, *110*, 464, 472n; X: *224*, *267*, *271*, *275*, *281*, *283*, *334*, 729n; XII: *722*; XIV: 486, 520, 522; XXI: 806; XXII: 84, 245n
Tijdschrift voor nijverheid en landbouw in Nederlandsch-Indië (periodiek), XXIII: 381

Tijdschrift voor staathuiskunde en statistiek (periodiek), VIII: 118n
Tijdspiegel, de (periodiek), I: 382, 455, 458, 469, 481, 541n, 546n; II: 12, 168; III: 330, 332, 336, 347; VI: 140; X: 20n, *280*+n, *282*+n, *284*, *294*, *300*, *302*, *303*, *304*, *305*, *307*, 311n, *322*, 323n, *327*, *328*, *337*, *345*, 354n, *472*, 724n, 729n, 731n; XI: *186*, 476+n, 497, 671; XII: 713; XV: 421; XVI: 225a, 236, 274a, *282*, 284, *288*; XVII: *308*, 754n; XVIII: 116, 257a, *273*, *504*; XXI: *630*; XXII: 559a; XXIV: 318
Tijl, A.H.E., XXII: 140
Tyrtaeus, V: 77, 758n; IX: *199*

U., IX: 203+n
Über Land und Meer (periodiek), XX: *540*+n; XXIII: *237*+n, 402+n
Ubryk, Barbara, IV: 220; XIII: *609*, *610*
Uechtritz, von, XII: *223*
Ugade, XII: *426*
Uhlefeld, III: 421; XXI: 738, 740
Uhlenbeck, Gerhard H. (minister van koloniën, 1862-'63), III: 140; X: 608, 619, *641*; XV: 53; XVI: 404; XXIV: 274
Uhlich, Leberecht, III: 230
Uilenspiegel (periodiek), VI: 288; XIV: 291a, *428*; XVI: 106, 466; XVII: *330*; XIX: 659, 832; XX: 402a; XXI: 364a; XXII: 172a; XXV: 88a
Uilenspiegel, Tijl (ps.), XXII: 172a, 173
Uilkens, Jacobus A. (1772-1825), VI: 723
Uilkens, Jacobus A. (na 1825; zie ook onder ps.: Peripatheticus), XXIII: *104*+n
Bezoek aan 't paleis te Buitenzorg in den jare 1900 en zooveel, een, XXIII: *104*+n
Uit de gedenkschriften van een voornaam Nederlandsch beambte, medegedeeld door H. van A. (ps. van: Engelen, Adriaan W.), XXII: *671*
Uit het leven van een croupier, XV: *393*, *396*, 606
Uiterdijk (J. Nanninga Uitterdijk), XVIII: *418*
Ujest, Hugo, hertog van, XII: *269*
Ulbach, Louis (zie ook onder ps.: Ferragus), III: 415; IV: 216-218, 222
Ulfers, S., XXIV: *550*+n
Ulfilas (Wulfila), XXI: 179; XXIV: 349n
Ullmann, XVII: 201
Ulrich, J.S., XIV: 54
Ulrichs, Carl H., XXII: *695*+n
Forschungen über das Rätsel der Männlichen Liebe, von Numa Numantius, XXII: 693n
Umberto, prins: Italië; Umberto, kroonprins van
Union, l' (periodiek), XVI: *152*; XXV: *44*
Univers religieux, l' (periodiek), VI: 803n
Unruh-Bomst, Hans W., vrijheer von, XII: *127*
Untzer, von, XX: *475*, *481*
Untzer, mw. von, XX: *395*
Urgeschichte der Phönizier, in ein Auszug aus dem wieder aufgefundenen Handschrift von Philo's vollständigen Übersetzung: Sanchuniathon

Utrecht, Jan van (ps. van: Goens, R.M. van?), XXII: 623a, 625
Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad (periodiek), XII: 405a, 409a, *447*, *511*, 734a; XIV: 186; XV: 62n, 674, *683*, 693; XVI: 28, 76; XVII: 267, *281*, 282a, 287, 298a, 338a, 343, 349, 352, *364*, 375a, 401n, 407a, 423a, 428a, 435a, 440n, 444, 452a, 480a, 490a, 495, 498a, *502*, 515a, 577a, 619n, 640a; XIX: 60n, *65*, *91*+n, *93*, *106*, *109*, 112a, *232*, 351n, 363n, 365a, 694n, 719a; XXI: 143n, 145a, 258, 265n, 268n, *269*a; XXII: 197a; XXIV: 96a, 152a, 188, 616n, 620a, 621a; XXV: 77
Utrechtsche courant (*nieuwe* –) (periodiek), XVII: *281*, 444, *502*, *644*, *657*; XXI: *583*
Utrechtsche provinciale en stads-courant (periodiek), X: *504*
Uxkull, baron, XIII: 575

Vacherot, XIII: *413*
Vaderland, het (periodiek), IV: 691, 718; VI: 387, 793n; X: 747n; XI: 802n; XIV: 248a, 258, 384a, 385a, 390a, 391a, 395, 398, *654*, 678n; XV: 99, *101*, 139a, 147a, 149, 164a, 165, 191, *205*, 453a, 641, 643a, 646+a, 655a, 694a, 696, 697n, *698*, 699, 707, 799n; XVI: 77, 106, 366n, 367n, 504a, *509*, 510n, 518, 519+n, *520*, *521*, 525, *536*, 537n, 540, 546, 548, 596n, 601+n, 604, *611*, 615n, *627*, 628n, *643*, 678, 680, 691, 729, 745, *747*; XVII: 23, 48n, 62, 116, *145*, 148, *160*, *183*, 288a, 311, *321*, *330*, *331*, 344n, 365a, 440, 444, 453, 456a, *458*, 471a, 482, 485, 490, 491, 493, 494, 496, 515n, 551a, 559, 577, 622n, 650a, 675, 708; XVIII: 88a, 107+n, 183, *251*, 648, 683, 718, 798n; XIX: 61a, *65*, 95n, 97a, *109*, 158n, 198a, 277a, 686n, *698*, 701a, *704*; XX: 232n, 248a; XXI: 101n, 127n, 542, 543, 761a, 767, 776, 781a, *795*; XXII: 56n, 61n, *72*, 90, *687*, *690*; XXIII: 215, 221, 512a, 694, 699a, *703*, *707*, 728a, 733a; XXIV: 86a, 98n, 357; XXV: 60, 67, 75n, 77n, 103n
Vaderlandsch A.-B.-boek van 1781. Met versjes van dr. E. Laurillard: Swildens, J.H.
Vaderlandsche letteroefeningen (periodiek), III: 281; IV: 176; VI: 220, 239, 485; X: 730n, 732n; XI: 671; XII: 556, 557; XIV: 608+n, *614*; XV: 227n, 414a, 795n; XVII: 651; XVIII: 235a, 255, *402*, *509*+n; XX: *207*
Vaillant, C.J., XXII: 140
Valentini, IX: *238*, *263*
Valentijn, François, I: 318, 580n; II: 297, 795n; IV: 163, 788n; IX: 244n, *602*, *609*, 701b; XVIII: *416*+n; XX: *207*; XXII: *676*, 734+n; XXIII: *538*+n
Oudt- en nieuw Oost-Indiën, I: 580n; IX: 701n; XXII: *676*, 733n
Valerianus (romeins keizer), V: 747n
Valerius, Adriaen, III: 610n
Nederlandtsche gedenckclanck, III: 610n
Valette, G. de la, XXII: 525
Valette, Gerardus J.P. de la (zie ook bij: Ferragus), XX: 172n, *238*+n, 239n, *245*, 276a, *330*,

485n, *493*, *541*+n, *563-565*, 593b; XXI: 24n, 25n, 28, *116*+n, *117*, *121*, *123*, *139*, *245*, *362*, *367*, *371*, 372, *379*, *383*, 386a, 390+n, 395, *398*, *400*, *403*, 410, 411, *417*, *426*, *486*, *487*, 503, *510*, *548*, 620n, 800, 806; XXII: 35+n, 218, 227, *595*+n, *596*, 788n; XXIII: *430*; XXIV: 343, 354a, 458; XXV: *185*+n
«Zaak van Bouwens», XX: 551+n, *558*+n
Valette-Couperus, Gertrude J. de la, XX: 476, 478, 499, 593n; XXI: *116*+n, *117*; XXII: 525, 526, *595*, *596*; XXV: *185*+n
Valk, Theodorus A.F. van der, III: 230; XI: *578*, 594, 599, 604-606, *650*, *651*, *654*, 802b; XIV: 682n; XXIII: 376
Valkenaar, I: 155
Valkenburg, J.F.F. van, X: 662, 666
Valois, Jean C., XVII: 147, 253, 608
Valois, Marguerite de (oudste zuster van Charles IX, koning van Frankrijk), XXII: 518n
Valois, mw.: Sablairolles, Wilhelmina
Vanden (heilighen) sacramente vander Nyeuwervaert, XVI: 134
Vanden vos Reynaerde, VI: 786n; XVIII: *506*; XXIII: 331n
Vandermeulen, E., XIII: 286
Vanswieten: Swieten, Jan van
Vargas, Juan de, V: 758n; VI: 285, 803n; IX: *189*
Varkevissers: Visser, Carel M. (gouveneur der Molukken)
Varnbühler, Friedrich G.K. von, XII: *211*, *610*, *611*; XIII: *27*, *28*, *408*, *441-443*, *632*
Varus, Publius Quinctilius, XIII: *224*+n
Vauban, Sébastien le Prestre, seigneur de, XV: 72; XXII: *667*+n, *690*; XXIV: *686*+n
Vauvenargues, Luc de Clapiers, markies de, I: 395-397, 580n; XX: *215*, *216*, 276, 277
Introduction à la connaissance de l'esprit humain, I: 580n
Réflexions sur divers sujets, I: 580n
Vaynes, de, XXI: *469*
Veder, W.R., XXIV: 265+n, 398n, 490
Veeckens, Nicolaus E.Z., VIII: 47
Veegens, Daniel, IV: 82; XVII: 289
Veegens, Dirk J., VIII: 700n
Veeman (zie ook: Veerman), XIX: 790, 792
Veen Kzn., D., XVII: 225
Veen, Herre G. van der, XVIII: 583; XXI: 423n
Veendammer courant (periodiek), XIX: 483; XXI: 503
Veenstra, Kl., VIII: 63
Veenstra, Klaas, X: 182n, *269*, *286*, 291n, *293*, *294*, *307*, *346*, *354*, *365*, *425*, *505*
Veer, Gerrit de, XXII: *675*+n, *677*, 734; XXIII: *709*
«Journaal» (*Waerachtighe beschryvinghe van drie seylagien...*), XXII: *675*+n, 734
Veer, Hendrik de, VI: 793n; XIV: 676n; XV: 34n, *39*, 327, *357*, 361, 372, *397*, 401, 420, *475*, 480, *492*, 550n, 571, 595a, *598*, *599*, 601, *602-604*, 605, *607*, 611, 612, *613*, 621, *624*, 627, *635*, 666, 674, *684*, *689*, 714, *745*, 779, *782*, 798b; XVI: 166, *168*, *188*, *189*, 192+n,

193, *194*, *195*, 213, 231, 235, 236, *282*, *287*, 447, *458*, 503, *530*, *535*, *571*; XVII: *36*, *37*, 38a, 43, 47, 96, 97, *126*, *166*, *167*, *329*, 555a, 587; XVIII: 22n, *74*, *75*, *160*, 175n, *226*, *251*, *342*, *355*+n, *356*, *359*, *362*, *490*, *554*, *645*, *661*, *733*; XIX: *76*, *326*, *583*, *584*, 612n, *619*, 640n; XX: *287*; XXI: *63*, *72*, *74*, *296*, 359+n, *368*, *369*, 372, 380, *449*, *485*, *487*, *496*, *497*; XXII: *71*+n, *666*+n, *677*; XXIII: 70, *78*, *160* +n, *178*, 367, 510; XXIV: 24n; XXV: 203

Toen... en nu, XXIII: 510

Trou-ring voor 't jonge Holland, XV: 798n

Veerman, XIX: 229, 299

Vegte, van der, XXI: 200

Velde, van de (textielfirma), VIII: 42n, *560*

Velde, Abraham van de, VIII: 39n, 49

Velde, Abraham P.F. van de, VIII: 49, *560*; IX: *279*

Velde, Alexandre H. van de, VIII: 49

Velde, Anna van de, XXV: *134*, *136*

Velde, C.F. van den, XX: *207*

Velde (-Erdbrink), Charles W.M. van de, XI: *318*; XXV: *86*

Velde, Edouard van de, VIII: 49

Velde, Ernest van de, VIII: 49

Velde, Helene V. van de, VIII: 49; XXV: *136*

Velde, Meindert van de, XXIV: 535n, 740n

Velde, Pieter van de, XXIV: 539+n, 543, 546, 554+n; XXV: 238b

Velde-Douwes Dekker, Antje van de, IX: *289*; XXIV: 535n, 740b; XXV: 238n

Velde-Holzapffel, Jacomina H.C. van de, XXIV: 538n; XXV: 238n

Velde van der Capelle, S. van der, XXIV: *550*+n

Veleda: Velleda

Velleda, III: 305, 625; V: 759n

Velsberg, Anna S., X: 743n

Velthuyzen, XV: *141*

Veltrup, Anna M. te, VIII: 28

Veltrup, Melchior te, VIII: 28

Ven, Adrianus van der (secretaris van Aijer Bangis, 1843; ass. res. van Aijer Bangies 1843), VIII: 105n, 129n, 131n, 197n, 198-200n, 203n, 204n, 212n, 216n, 219n, 234n, 235n, 237n, 244n, 247-249n, 251+n, 261+n, 263n, 266n, 274n, 291n, 293n, 296n, 300n, 308+n, 309, 312n, *318*, *320*, *321*, 326, *327*, 330, 331, 333n, 339, 340, 343+n, 345+n, 347n, 353, 355n, 359n, 360n, 362, 363, 383-386, 388, 403n, 407n, 442, 444, 445, 696b

Venes, A.N., XI: 330

Venturini, Karl H.G., III: 230

Ver Huell, jhr. Alexander W.M. C., IV: 556, 788n; XXIII: 311; XXV: *64*+n

Ver Huell, Carel H., III: 157, 625n; IV: 408, 788n

Verbeek, XX: *265*

Verbeek, mw., XX: *265*, *330*

Verbeek, H., XI: 330; XV: 537, 538

Verbond van vrije denkers in Nederland, XIV: 159, 160

Verbrugge: Langeveldt van Hemert, Abraham J.

Verburgh, G.D., XIV: 37
Verdier, XIII: *572*, *573*
Vereenigde Groninger werklieden, de, XXIII: 276n
Vergilius: Virgilius
Verhaal eener geestelijke opwekking (...) *te Elberfeld*...: Looman, Theodorus M.
Verhaaren: Hotel Verhaaren (te Rotterdam)
Verhaaren, XVII: 350, 351, *359*
Verhagen, XI: *354*, *355*
Verhey, XXI: 650
Verhoeven, XVII: 428, 429
Verhulst, Johannes J.H., XV: 696
Verkade, XXII: 436
Verkouteren, VIII: *504*
Vermakelyke slaa-tuintjes, de (...): Eibes (ps. van: Schonck, Everhard J.B.)
Vermeulen, W.F., XXI: 241a, 243, 247, 248
Verne, Jules, XXI: *274*, *340*
Tour du monde en quatre-vingt jours, le, XX: 362
Vernée, Leonard C., XXIII: 776n
Vernée-Schuitemaker, Catharina J., XXIII: 535n, 600n, 776n; XXIV: 21, 113
Vernet, Horace, I: 573n; IV: 547
Verres, Caius Lucinius, III: 225, 435, 625n
Verri, Pietro (zie ook bij: Manzoni, Alessandro), XIV: 44, 45
Verschoor, P.F.L., XX: 259a, 263+n
Verschuer, Adriaan D., baron van («Daantje»), XIV: *621*+n; XV: *374*, 567, *570*; XVII: *186*; XVIII: *441*+n; XIX: *73*, *77*, *84*, *87*, *93*, *398*, *411*, *676*, *680*, 975b; XX: *203*+n, *213*+n, *221*+n, *222*, *235*+n, *237*, *238*, *246*, *257*, *297*, *307*, *333*, *348*, *349*; XXI: *69*+n, *128*, 813b; XXII: 690n, 788b
«Verslag over handel en scheepvaart over 1860» (*Verslag van den handel, de scheepvaart en de inkomende en uitgaande regten op Java en Madoera over 1860*), X: 531; XI: 31
Versluys, Bram, XX: *263*, *269*
Versluys, Jan, I: 307; IV: 698; XV: 799b; XVI: 306a, 310, *320*, *336–339*+n, 340, 396n, *411*, 421, *422*, 423, *458*, 483, *520*, *627*, *643*, *649*, *650*; XVII: 128a+n, 130, 133, 156, *194*, 196, 197a, 199, 202n, 206+n, 210a, 212, 215, 218, 221–225, 236, 268a, 276, *285*+n, 291, *308*, 510, *717*, *762*, *765*, *779*; XVIII: 30, *45*, *151*, 177n, 182, 208a, 209, *211*, *215*, *218*, *235*, 247, 304a, 308, 339+n, 340+n, *353*, *360*, 407, *441*, *464*, 473, 479, *490*, *542*, *575*, *576*, 628, *708*, *775*, *786*, 800b; XIX: *45*, *75*, 86, 93n, *211*, 228, 229, 295, *298*, 299, 301, 303, 316, 423, 482, 483, 628n, 629n, *675*, *690*, *877*, *881*, *886*, *908*, 962, 975n; XX: *81*, *191*, *235*, 236n, *246*, *250*, *263*+n, *265*+n, *266*, *330*; XXI: *35*, *98*, *116*, *117*, *121–123*, *128*, *166*, *167*, 181, 216, *510*, *511*, 552n, 591n, 597, 644, 649, 651, 769+n, 770, 806, 807; XXII: 21n, 42, 65, *93*, 98, 145a, *159*, 189, 191, 204, 216, 223, 234, 245, 246, 248, 252, 257n, 267, 277, 300, 318, 321, 327, 350–354+n, 356, 359, 362, 366, 372, *373*+n, 375, *383–385*, *390–403*, *405–407*, 417, 419, 420, 423+n, *428*, *429*, 436, 437, 442+n, *471*, *472*, 545,

592, 720, 788b; XXIII: *87*, 291n, 296, 377, 590, 740; XXIV: 228a, 329, 352, 372a, 373, 398, 409, 422, 488; XXV: 138, 202
Leerboek der algebra, XVI: *320*
Theorie der rekenkunst, XVI: *520*
Versluys, Marie, XVI: *321*, 424; XIX: *298*, 301, 319, *362*; XX: *263*, *265*; XXI: *69*, *70*, *122*, *123*, *128*, *510*; XXII: *429*, 442; XXIV: 422
Versluys, Willem, VII: 760n; XX: *269*; XXV: 127+n
Versnaeyen, Karel, XI: *397*, *512*+n
Verspijck, Gustave M., XV: 728
Verspijck, Huberta, VIII: 463, 691n, 692n, 696b; IX: 318n, 320n, 321, 322, 698n, 701b, 710n
Verspijk, Everhard, VIII: 696n
Versteegh, Caroline J., VIII: 68n, 86, 103n, 104n, 124+n, *500*+n, *507*, *508*, *558*, *582*, *583*, *584*, *585*, *586*, *615*, *621*, 696b; IX: *148*, *149*, *151*; XI: *219*; XV: 479+n; XXIV: 504, 515n, *607*+n
Versteegh, Johannes M., VIII: 69n, 85, *87*, *88*, 92, *583*, *615*, 696n; XXIV: 504, *515*+n
Versteegh, W.F., XI: 69
Versteegh, Willem, VIII: 88, *90*+n, *508*, *583*
Verstraete, mw.: Verstraeten, Marie
Verstraeten, Marie, XVI: 360; XVII: 729, 730, 732, 751, 762; XVIII: 44, 102
Verstraeten-Laquet, Julie, XIV: 492; XVI: 360, 386; XVII: 729, 730, 762; XVIII: 44, 102
Vertellingen van duizend-en-één-nacht, I: 338; III: 505, 605n; V: 62; VI: 421; XV: *157*; XIX: *80*, *364*; XXIII: 217
Vervloet, W.J., XXI: 660, 682, 683, 696, 772a, 775, 778, *795*, 806; XXII: 56, 62, 142, 273
Verwey, Albert, XXIII: 141+n, *580*+n, 599, 611a; XXIV: 405
Persephone en andere gedichten, XXIII: *580*+n
Verwonderenswaardige liefde-gevallen van Beralt, prins van Saxe, stamvader van 't doorluchtig huis van Savoye, de, XI: *355*
Verwijs, Eelco, XVII: 127n, 276, 742, *784*; XVIII: 292; XIX: *172*, *399*, 945; XXI: 740
Bloemlezing uit de middelnederlandsche dichters, XXI: 740
Verzamelaar, de (periodiek), X: 734n
Vesalius, Andreas (Vésale, André), V: 105, 759n
Vespasianus (romeins keizer), IV: 787n; XII: *171*; XIV: 251n
Vespucci, Amerigo, VI: 803n; XVII: *783*
Veth, Daniël D., XXII: 788n; XXIII: 776n; XXV: 238n
Veth, Pieter J., I: 362, 368, 552n; II: 163, 169, 688, 689, 703, 796n; III: 444, 445, 625n; IV: 293, 303, 682; V: 664; VI: 316, 417, 803n; X: 182n, 183n, *259*, *272*+n, *275*, 277n, *278*, *281*, *286*, *287*, *300*, *303*, *328*, *336*, *343*, *345*, *356*, *364*, 387, 388, *394*, *396*, *422*, *428*, *433*, 452, 453, 728n, 729n, 747b; XI: *623*+n, 802n; XII: *163*, *716*; XIII: 109; XIV: *111*, 349, 378, 560, *663*+n; XV: *492*, *731*+n, *734*, 737, 738, *741*+n, *742*, 749, *760*, 794n; XVI: 334, 400; XVII: *780*; XVIII: 116, 652, 653; XIX: *91*, 566+n, *755*, 962; XXI: *622*+n,

644, 654, 677, 755; XXII: 423n, 565; XXIII: 510; XXIV: 576+n; XXV: *20*
Atchin en zijne betrekkingen tot Nederland, XV: *731*+n, *734*, 737, 738, *741*, *760*, 794n
Atlas van Nederland en (zijne) bezittingen (...) door P.J. Veth, XXIII: 510
Insulinde. Het land van den orang-oetang en den paradijsvogel (bew. van Alfred J. Wallace's: *The Malay archipelago*), II: 688, 689, 703, 704; IV: 303, 682; V: 664; XIV: *663*+n; XVII: *780*
Java, geografisch, ethnologisch, historisch, XVI: 400; XIX: 566+n; XXI: 755
«Multatuli versus Droogstoppel, Slijmering en comp.», V: 367; X: *273*+n, 277n, *287*, *296*, *300*, 728n, 729n; XI: 622n; XV: *493*; XVIII: 652; XXIV: 576n
Veuillot, Louis, VI: 118, 119, 157, 803n; XII: *160*+n, *411*; XIV: 29; XV: *430*+n, *431*; XXII: 711+n
Odeurs de Paris, XII: *160*+n, *411*; XV: *431*
Vicari, Hermann von, XII: *440*, *736*, *776*
Vicat, Louis J., XV: 479
Victor Emanuel II, koning van Italië, IV: 32; V: 60, 577, 733n, 759n; XI: *616*+n; XII: *462*, *467*; XIII: *344*, *401*, *405*, *406*; XIV: *494*+n; XV: 448; XVI: 513, 517
Victoria, koningin van Engeland, IV: 17, 26, 788n; VII: 224, 225; XI: *632*; XII: *213*, 388n, *694*; XIII: *87*, *106*, *226*; XIV: 537; XV: 649; XVI: *127*; XVIII: 705; XXIII: 699+n; XXIV: 456
Vidal, XX: *481*; XXI: *288*+n, *293*
Vidocq, François E. (Eugène F.), III: 352, 625n
Vidua, graaf de, IX: 247
Vier heemskinderen, de, V: 380; VI: 702; XXIII: 476
Vieweg, C.A. (boekhandel te Nijmegen), XIX: 831
Vigne, J.O. de, XVIII: 584a, 585
Vigny, Alfred de, XX: 539n
Journal d'un poète, XX: 539n
Villemessant, Jean H.A. Delauney de, XV: 337+n, 338
Villier, baron von, IV: 470
Vimercati, Ottaviano, graaf, XIII: *401*
Vincke, Georg, vrijheer von, XII: *87*; XIII: *200*
Vink, Adriaan, XVII: 103
Vinke, G.J., XVII: *286*
Vinkhuizen (Vinkhuyzen, C.W. of H.J.), XXII: *71*+n
Vinoy, Joseph, V: 573, 759n
Virchow, Rudolf, I: 337; V: 643, 674, 675, 759n; VII: 773n; XI: *626*; XII: *548*, *549*, *582*; XIII: *59*; XIV: 559; XVII: *302*; XX: *208*; XXIII: 26+n
Virgilius Maro, P., II: 664, 779n, 796n; III: 612n, 615n; IV: 447, 598, 768n, 785n; V: 328, 739n, 749n, 754n; VI: 432, 438, 794n, 799n, 803n; VII: 36, 60, 188, 236, 762n, 772n, 773n; VIII: *374*; IX: *174*; XII: *167*, 705n; XV: 133n; XIX: 178n; XXIV: 34n
Aeneïs, II: 796n; III: 615n; IV: 768n; V: 749n; VI: 803n; VII: 762n, 773n; VIII: *374*; IX: *174*; XV: 133n; XIX: 178n; XXIV: 34n

Eclogae (*Bucolica*), II: 779n; V: 739n; VI: 803n; VII: 236; XII: 705n
Georgica, IV: 785n; V: 754n; VI: 803n; VII: 772n
Viruly, XVII: 589+n; XIX: *155*
Viruly (onderwijs in Indië), IV: 269, 270; XVI: 403
Vis Wzn., Jacob, XIX: *411*, *887*
Vis, P.C., XXI: 691n
Vis, Stijntje K., VIII: 26
Visscher, Cornelis (zie ook: algemeen secretaris 1841-'51), I: 167, 345; VIII: 95, 680; IX: 47, 702b; XV: 517, 518; XXIV: 503
Visscher, Roemer, XV: 544
Visser (algemeen secretaris): Visscher, Cornelis
Visser, Carel M. (gouverneur der Molukken, 1850), I: 330, 401, 402; IX: 51n, *68?*, *87?*, 216, 243n, 248n, 254n, *257*, 258, *259*+n, *262*, 263n, 264n, 270, 274, 275, 399, *599*, 702b; XV: 525, 530
Visser, D., IV: 96
Visser Azn., J., XXII: 204
Visser, Jan-Josef/Jansje, IX: *280*
Visser, Job T., VIII: 33
Visser PJHz., P., XXIV: 279
Visser, Roelof, XIII: 246
Visser, W.H., XIII: 245; XXIV: 669
Vissering, XIV: *655*; XV: 42, 43
Vissering, Simon, VI: 208, 804n; XIV: 533; XVI: *458*+n; XVIII: 619
Handboek der practische staatshuishoudkunde, VI: 804n; XIV: 533
Herinneringen, XVIII: 619
Vitalis, L., XIII: 109
Vitringa, Anne J., XVIII: *417*
Vitu, Auguste C.J., XV: 120
Vivès, Hyppolite de, X: 529, 578, 678
Petits livres de la Rue de Fleurus, les, X: 529, 532, 578, 579, 678; XI: 27
Vivien de Saint-Martin, Louis, XXI: 783, 787+n
Dictionnaire de la géographie universelle, XXI: 783
Vlaamsche gids, de (periodiek), XII: 798n
Vlaamsche kunstbode (periodiek), XVI: 385a, 386; XVII: 736a, 751a; XVIII: 63a
Vlaamsche school, de. Tijdschrift voor kunsten, letteren, wetenschappen, oudheidkunde en kunstnijverheid (periodiek), XI: 589a; XX: 340a
Vlaanderen, Filips, graaf van, XI: *785*; XII: *87*+n, *139*, *145*, *210*
Vlaemsche land, het (periodiek), XII: 380a, 392n
Vlam, XIX: *842*
Vlamingh van Oudshoorn, Arnold de, I: 580n
Vlerk (ps. van: Bernard Gewin), XVIII: 674
Vletter, A. de, XIII: 669+n, 726n; XV: 139, 147, 158
Vletter, Cato M. de («Toos»), XIII: 695; XIV: 53, 54
Vletter, Jacob de, IV: 133, 190-192, 195-201, 261, 274, 298, 300; V: 499, 599, 648, 663, 759n; VI: 307; XIII: 296n, 297n, *543*, 582+n, 639n, 654n, *655*, 668n, *671*+n, *672*+n, 721n, 722n, 724n, 725b+n; XIV: 28, 30, 38+n, 40+n, 42-46, 52, 53n, 57n, 560, 575, *581*, 675n, 681b; XV: 31n, 139+n, 147a+n, 149a, 150, 158a,

164a, 165, 269, *270-273*+n, *380*; XIX: *318*, 788+n, 803, 830, 937; XX: 44, *205*, 440; XXIII: 383+n, *756*+n
Openbare executie of een koud bad voor politie en justitie, XIII: *673*+n, 726n; XIV: 37, 45
Vletter, Willem H. de, XIII: 695; XIV: 37, 53-55; XX: 44
Vletter-Kleyweg, Wilhelmina J. de, XIII: 669, 674, 695+n, 714n, 725n, 726n; XIV: 35, 36, 53-55, 69, 70; XV: 147, 148, 158, 269; XX: 44
Vliegend blaadje, 't; kleine courant voor Helder, Nieuwediep en Texel (periodiek), XX: 438n, 446a; XXI: 218n
Vliegend blad van Amsterdam, (periodiek) XXIV: 99a, 128a, 152a
Vlielander Hein, XX: 478
Vliet, J. van der, XIV: *190*+n, *191*
Vliet, Leonard (van Woudrichem) van, II: 188; XIV: 379; XV: 350, 351
Vlinder, weekblad voor kunsten, letteren en wetenschappen (periodiek), XII: 105a, 150n, 176a
Vlis, C.J. van der, VIII: 118n
Vloten, A. van, XVIII: 310
Vloten, Abraham A. van, X: *204*+n, *233*, 235, *259*, *264*, *269*, *275-277*, *281*, *302*, *312*, *313*, *314*, *322*, *325*, *329*+n, *334-337*, *246*, *356*, *257*, *362*, *363*, *364*, *365*, *370*, 387, 388, 392, *394-396*, *412*, *416*, *422*, *428*, *429*, *469*, *591*, 748b
Vloten, Eduard A. van, X: 748n; XI: 593
Vloten, H.J. van (uitgever te Alkmaar), XXIV: 533+n
Vloten, Johannes van, I: 307, 308, 331, 352, 580n; II: 171n, 345, 673, 679, 796n; III: 230, 231, 415; IV: 79, 155, 166, 491, 689, 693, 694, 698, 699, 717, 736n, 788n; V: 643; VI: 164, 379, 382, 749, 751; VII: 336, 680, 681, 755n; X: 203n; XI: 60, 251n, 316n, *318*, 535n, 593, 594, 604, *615*, *617*, *618*, *620*, *621*, *624*, *626*, *629*, *645*, *651*, *653*, *657*, *658*, *669*, 701, 711, 753, 787n, 802b; XII: 90, 149n, 235n, *283*, *285*+n, 295n, *390*, 683, *771*, 786; XIII: 19n, 47, 86, 90n, 150, 161+n, 187n, 190-193+n, *217*, 228, 230, 431, 450, 723n; XIV: 34n, 72, *169*, 186, 213, 260, 267a, 269, *274*, *276*, 279, 296, 384, *427*, 431, 474, 561, 562, 682b; XV: 43, *50*, 53, *58-60*+n, *62-64*, 67, 69, *70*, 72, 73, 75, 99, 123, 216, 218, 220, 245, *294*+n, *305*, 453, 511n, 720, 778, 796n; XVI: 10n, 24n, 76, 128, 256a, 263a, *288*, 291, *292*+n, *293*, *296*, *299*, *314*, *315*, *330*+n, 341-343, 346, 404, 410, 414, 415, *431*, 435, *441*+n, 477a, *520*, *530*, *617*+n, *648*, *660*, *664*, *700*, *704*, *730*, *732*, *734*+n; XVII: 9n, 19n, *36*, *37*, 43, 47, *49*, 127a, 129+n, 130, 133, *142-144*, *150*, *153*, 156, *159*, *187-189*+n, *191-194*, 196a, 197-200, *205*, 206, 207, 211a, 212, 215, 218, 221, 224, 231-233n, 239a, 244, 251-253, 265a, 266, 268-276, *285*, 291, 293a+n, *303*, *308*, 311, 315a+n, 316n, *320*, *330*, 335a+n, 352n, 353, 355, 372, 385n, *387*, *397*, 424a, *484*, 499a, 526a, 539a+n, 564a, 583a, 584, 606+n, 607, 609a, 636, 666a, 670, 675a, 678-

681+n, 689a, 690, 691, 727a, 737, 742+n, *743*+n, *749*, 755+n, *762–765*, *768*, *778*, *779*; XVIII: 21n, 27–29, 31, *59*, 67–72, 83–86, 90–93, 97, 117+n, *122*, 123n, *137*, 138, *140*, *143*, *146*, *166*, 175n, 180–182, 184, 185+a, 208, 209, *210–221*, *225*, *226*, *228–235*+n, 238, 241, 242, *246*, *249*, 254a, 259, 266, 285, 288+n, 289, 291, 292, *294*, *295*, 299a, *302–304*, 305–307, *319*, *322*, *323*, *325*, 329, *331*, *375*, *380*, 394, *402*, *403*, *410*, *411*, *425*, 431+n, 432, *456–459*, 467, 469, 474, *495*, *496*, 499, 529, 567a, 568, *571*, *573*, *575*, 577–579, 619, 628a, 630, 631n, 633, 634, 647, 717; XIX: *172*, *174*, *195*, 213, 251, *269*, *334*, *338*, *362*, *371*, *372*, *374*, *399*, 459, 466, *468*, 504, 510, 532, 540, 547, *654*, *655*, *717*, *724*, 814, 860, 962; XX: 40, *468*, 488, 542; XXI: *319*, *348*, 393, *403*; XXII: 38, 61, 64+n, *92*, *93*, *115*, 124, 199, 264, 515n, 593, *598*, *600*+n, 618–621, 623, 624, *625*, *695*, 700–705, 740; XXIII: *29*, *30*, 39n, *42*, *43*, *46*, *52*, *59–63*+n, 255, 259, *262*, *269*, *270*, *411*, 447, 461, 512, 597, 613n; XXIV: 24n, 158, 181, 184, 270, 286, 306, 327, 440, 442, 443, 444, 448, 454+n, 461, 463, 477, 481+n, 482, 622; XXV: 78+n, 81, 126, 130, 138

Aesthetica of schoonheidskunde in losse hoofdtrekken, I: 580n; XXIII: *43*+n, *59*

Baruch d'Espinoza, naar leven en werken, in verband met zijnen en onzen tijd, III: 230; XI: *323*, *333*, *335*

Beknopte geschiedenis der Nederlandsche letteren, een leer- en handboek voor hoogere burger- en andere scholen, XVII: 691

Beknopte geschiedenis der nieuwe letteren, XVIII: 123n

Bloemlezing uit het Nederlandsch proza, XVII: 270, 271, *308*, *330*; XXV: 78

Drie vraagpunten, XIV: 384

Eerlijke wensen omtrend hooger en middelbaar onderwijs, nederlandschen volkszin en maatschappelijke oprechtheid, XII: *149*, *285*+n, 295n

Galante dichtluimen van Hendrik Riemsnyder en W. Bilderdijk, XVII: *143*, 156, *159*, *188*, *191*; XVIII: *225*, 227, *232*, 619; XXIII: *42*+n, *59*, *61*

Jezus van Nazareth, XI: *333*, *337*

Jonckbloet's zoogenaamde geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, XVIII: *235*+n, *246*, 247, 256, 288+n, 305, 306, *402*+n, *410*, *425*, 619

Kiezersindrukken, te boek gesteld tot waarschuwing en opwekking van ieder naar waarheid strevend Nederlander, V: 643; VII: 679, 680

Leven en werken van W. en O.Z. van Haren, XVII: 183n

Mr. Willem Bilderdijks eerste huwelijk, naar zijne briefwisseling met vrouw en dochter, XVII: 156

Nederlandsch dicht en ondicht der negentiende eeuw, I: 307; IV: 155; XI: *382*; XVII: 218, 273, 691

«Nederlandsche aesthetica»: *Aesthetica...*

Nederlandsche baker- en kinderrijmen, XVI: *617*+n; XXIII: *42*+n, *59*, *61*

Nederlandsche geschiedzangen, I: 580n
Onkruid onder de tarwe, I: 307; IV: 788n; XI: 803n; XIV: 682n; XVII: 265a, 293a, 315a, 335a, 352n, 385n, 423a, 499a, 527a, 539a, 583a, 609a, 613n, 666a, 670, 675a, 678, 681, 689a, 727a, 737, 742+n, *743*+n, 754n, *762*, *763*, *779*; XVIII: 67, 69, 71, 83n, 90n, 93, 138, *140*, 185, 187, *210*, *228*, *230*, 238, 242, 243, 255, 288+n, 289, 291, 305, 307, 308, *322*, 329, 394, 428n, 431, *456*, *457*, *458*, 469, 578, 631, 647, 760; XIX: *172*, *174*, 466, 510, 962; XX: 40; XXII: 61, 64+n, 199, 618, 620, 623, 625; XXIII: *29*, *42*, *43*, *52*, *60*, *61*, *63*, 255, *269*, *270*, 597; XXIV: 181, 327, 443, 453n; XXV: 130, 138
Paulus en Schleijermacher, XI: 423
Spraakwording, taal en schrift; Nederlandsche spreek- en schrijftaal, XI: *319*, *323*, *333*
«Taalwording»: *Spraakwording, taal en schrift...*
Vondelalmanak, Nederlandsche volkskalender voor het schrikkeljaar 1876, XVIII: *225*, 227, 246, 247, 619; XXIII: *42*+n, *59*
Waarheid inzake B.C.J. Mosselmans openlijk schrijven, de, XXIII: 57n
Vloten, Julie van, X: *425*; XI: 593; XV: 77; XXIV: 630+n
Vloten, Willem van, XI: *325*, 327
Vloten, Willem J. van, XII: 208
Vloten-van Gennep, Johanna E.H. van, XI: *318*, *320*, 327; XVIII: 184, *211*
Vloten-Strick van Linschoten, Susanna C.F. van, X: *266*, *296*, 748n
Vluchtig, Piet (ps. van: Smit Kleine, Frits)
Haagsche hopjes, XIX: *411*;
Vlug, Jan (ps?), XX: 251a, 344, 346, 378a, 381
Voetius, Gijsbert, XXIII: 491+n
Vogel, Henri A.F. de, X: *91*;
Vogel von Falckenstein, Eduard, XIII: *117*, *119*
Vögelin, XIII: *331*
Vogt, Karl, III: 230, 625n; IV: 103, 104; XII: *515*, *516*, *661*; XIII: *138*+n, 462+n; XV: 123+n, 219, 704+n, 778; XXV: 97
Voigt, von, IV: 482;
Voigt, Georg (bedoeld is Vogt, Karl), IV: 103, 104, 789n
Voisin, Daniel F., XV: 72
Voitus van Hamme, Andreas P., XI: 460, 463
Asschepoetster, of het glazen muiltje (balletpantomime, vrij naar *Moeder de Gans*), XI: 460n, 464, 470, 471
Reis om de wereld, de, XI: 464, 471
Volland, Sophie, XX: 272
Völck: Völk, Joseph
Volck, XXII: *678*+n
Volck, Annette: Burlage-Volck, Annette
Volger, Bruno C.E., XII: *652*, *653*
Völk, Joseph, XIII: *43*, *65*, *66*, *94*, *538*, *540*, *541*
Volks Zeitung (periodiek), XI: *708*; XII: *45*, *152*, *305*, *582*; XIII: *154*, *285*, *304*, *587*
Volksbelang, het (periodiek), XII: 365a, 381n, 391, 412a; XIII: 456n, 473a, 712a; XV: 207; XVI: 106

Volksblad, het (periodiek), XV: *774*
Volksblad, het Rotterdamsch (periodiek), IV: 258, 273; XIV: 51
Volksbote: *Münchener Volksbote* (periodiek)
Volkstribune (periodiek), XXII: 355
Vollenhoven, Hendrik, XII: 400
Vollenhoven, J.J. van, IX: *260*
Vollenhoven (burgemeester van Amsterdam): Messchert van Vollenhoven, Jan
Volmer, Hilgont, VIII: 28
Volney, Constantin F. de Chasseboeuf, graaf de, III: 229, 625n
Voltaire, François M. Arouet de, I: 356; II: 21, 35, 38, 89, 664, 725, 726, 796n; III: 229, 406, 415, 595n, 624n, 625n; IV: 492, 706, 707, 773n; V: 741n, 747n, 758n; VI: 683; X: *543*, 713, 734n; XI: 407, 797n; XII: 158n; XIII: 556; XIV: 163, 237, 296, 319n, 382, 383, 432, 514; XV: 504+n, 505, 514, 544, *556*, *775*; XVI: 102, 247, 369n, 527n; XVIII: 181, 419n, 470, 676; XIX: 432, 729, 802, 844; XX: 44, 262, 277, 283n; XXI: *51*+n, 780; XXII: 357, *411*, 563, *684*; XXIII: 25, 268, 616, 663, 750; XXIV: 159, 372
Candide, V: 758n; XVI: 527n
Enfant prodigue, l', III: 624n
Henriade, la, V: 78, 741n; XVI: 102; XVIII: 409n
Ingénu, l'; histoire véritable, XVIII: 676
Mahomet, XIV: 319n; XV: 503n; XVI: 527n
Mérope, II: 796n
Oedipe, V: 747n; XX: 283n
Zaïre, XV: 504
Vondel, Joost van den, I: 137; II: 523; IV: 22, 24, 79-81, 258, 382, 687, 690, 691, 699, 701, 702, 767n, 776n, 782n, 786n; VI: 305, 572, 573, 674-676; VII: 108, 572, 573, 577, 580, 605, 660-664, 679; XII: *438*, *465*+n; XIII: *89*; XV: 57n, *387*, 486, *683*; XVI: 134, 262, 278, 345; XVII: 275, *280*, *768*, *781*; XVIII: 247, 256, 301, 306, *463*+n, *497*, 566, 619; XIX: *58*, *127*, *132*, 140, 145, 300, 306, 432, *618*, 866; XX: 338, 339, 368-371+n, 406; XXI: 92, 372+n, *578*, *581*; XXII: 100, 266, 593n, *671*; XXIII: *61*, 396n, 478, 510, 677n, *706*; XXIV: 85, 159, 191
Gijsbrecht van Amstel, VII: 664, 669, 679; XI: 245n; XV: 486; XIX: *618*; XX: 338; XXIII: 510
Hierusalem verwoest, VII: 661
Joseph in Dothan, XV: 57n
Lucifer, VI: 675; VII: 661
Vonk: Fonk, Peter A.
Vonk, Jan: Vonk, Jac. de
Voo, Goose W. van der, III: 231, 625n; IV: 258, 789n; XI: 788n; XIII: 409a, 483n, 493a, 498, 521a, 522, 582, 726b; XVIII: 21n, 27a, 29, 67-69, 70a, 72, 175n, 176n, 180a, 181, 285a, 286, 327n, *368-370*, *379*, *380*, 386+n, 393, 426, 584, 612n, 660+n, *661*, *662*, 663, *664*, 669, 685, 800n; XIX: *153*+n
Antwoord op den brief van J. Esser, alias Jut, waarin zeer belangrijke aanhalingen van Multatuli over dat onderwerp, XVIII: *368-370*, *379*, *384*, *385*+n, 386+n, 426, 660+n, 684, 685; XIX: 465
Mijne werken, XIII: 727n

Voogt, XI: 473, 478
Voogt, G.G. de (boekhandel te Breda), XIX: 387; XX: 367
Voorhelm Schneevoogt, Gustaaf E., XV: 74, *423*
Voorhoeve, XIV: 35
Voorlezing over de bijbelse berichten aangaande het leven van Jezus, inzonderheid over het Johannesevangelie, XIV: 161
Voorne, Gheraerd van, VI: 510, 511; XV: *599*
Voorst Vader, P.J. van, XIX: 694a, 695
Voorthuyzen, Evert du Marchie van, IV: 262
Vooruitgang, de; volksblad voor politiek, kunst wetenschap en handel (periodiek), XII: 113a+n, 143a, 796n
Vos, IX: *260*
Vos, Albt., VIII: 32
Vos, Amand de, XII: 798b
Vlaamsche jongen, een, XII: 798n
Vos, Antje, VIII: 32
Vos Azn., Gerrit J. de, XVIII: *402*
Vos, Hendrik, IX: 352
Vos, Jan, XVII: 580
Vos, Jan C. de, XXI: 591n, 645, 651, 653, 694+n, 695, 768, 799, 806; XXII: 191, 360
Vos, P.F., XXI: 693
Vos, Pieter J.H. de, VIII: 687n
Vos, W. de, XV: 696; XVII: *167*, 587
Vosmaer, Alexander, XXI: *793*; XXII: *522*+n, *687*, *707-709*, *730*, *731*; XXIII: *40*+n, 217+n, *271*+n
Vosmaer, Carel, I: 305-307, 422, 478, 554n, 580n; III: 622n; IV: 678, 679, 691, 692, 695, 718; VI: 346-350, 361, 372, 384, 385; VII: 313, 589, 590, 598, 599, 755n; XI: 770n, 790n; XII: 727n; XIV: 23n, 682n; XV: 462a, 473, 479n, *480*, *492*, *493*, 495a, 499, 502, 510+n, 512, 526, 528, 542, 545, 550n, 567, *570*, 572, 573, 579, *598*, *599*, 600+n, *603*, 653, 654, 658n, 799b; XVI: 15n-18n, 193, *196*, 214, 218, *219*, *224*, 230, 236, 241+n, *248*, *249*, 250n, 255, 284, *288*, *289*, *293*, 297, *298*, *300*, 301, 303n, *304*, *306*, *314*, 335, 357a, 358, 366n, 367n, 382, 394, 398, 428n, 451, 452?, 475, 485n, 500, 504a, 508, *509*, 510n, 511, 519n, 525, 537n, 540, 544n, 546-548, 549a, 550, 556n, *558*, *559*, 561, 562, 563n, 567, 568, 579, 581, 584, 586, 588, 596n, 601+n, 603, 604, 611n, 615n, 616n, *627*, 628n, *643*, *648*, *649*, 651, 656, *661*, 663n, 697n, 711, *723*, *728*, 729n, 734n, *736*, 740, 741+n, *743*, 745, *747*, 751, 756n; XVII: 9n, 18n, 25, *31*, 32, *35*, *36*, *42*, 43, 44, 61, 62, 70, 71, *73-75*, 80, *86*, *90*, 109, 134, *160*, *167*, 183n, 195n, 197-199, 203, 215n, 221, 230n, *237*, 255, 273, 274, *279*, 290, 291, *296*+n, 311, 323, *333*, 334, 337, *341*, *342*, 343, 349, 351, 352, 362n, 368, 375, *376*, 378, 379, 384, *385*+n, 388, 391, *395*, *397*, 399, 405n, 407, 418a, 422, 423, 424+n, 436, 444, 445, 471a, 476, 485, 491, 493, 499+n, *503*, 526n, 539n, 583n, 588, 589, 606n, 611, 613n, *664*, 666-668, 738a, *751*, 755+n, 785n, *788*; XVIII: 21n, 29, *33*, 51n, *57*, 67, 69, *75*, 117+n, 125n, 126n, 133n, *135*, 138, *166*, *167*, 185, 186, 200, *225*, *226*, 227, *233*,

235+n, 238, 243, 266, *273*, 292, 317, *355*, *375*, *402*, *410*, *441*, *458*, *485*, *489*, *495*, *524*, 550, 579, 621, 621a, *650*, *651*, 653, 654, *655*, *657*, 676, 718, 750, 800n; XIX: 10n, 23n, *89*, 94, 143n, *175*, *181*, *185*, *189*, *212*, 234, 235a, *282*, 315n, *361*+n, 466, 504, 536, 577n, 637n, *690*, *691*, *698*, *700*, *704*+a, 706, *709*, 731, 779, *904*, *906*, 935a, 963, 975n; XX: 113n, 196n, 212n, *235*+n, *237*, *238*, 240, 241, *245*, *246*, 336, 340n, 368, 369, 488, 546n, 552, *557*, *558*, *560*, 577, *583*, 593n; XXI: *96*, *116*, *117*, *121*, 216n, 217, 234+n, *245*, *356*, 390, 392, *423*, *449*, *600*, 618a, *623*, 644, 652, 775a, 778, 788n, *795*, 806, 813n; XXII: 62, 65, 84, 117, 139, 272, 278, 345, 513n, 515n, 584-586+n, *610*, *674*, *675*, 685n, 728n, 729n, *732*, *733*, 785n, 788b; XXIII: 19n, 21n, 27, 39n, *50*+n, *54*, 100n, 134n, 140n, 155n, *160*, 215n, 255, 276n, 279n, 283+n, *409*, 414n, *444*+n, 563, 739, 760, 776b; XXIV: 24n, 89+n, 90, 148a, 150n, 170, 175, 184, 206, 244, 245, 249, 264a, 288, 296, 327, 332, 356, 357, 367, 368, 371, 374, 381, 384, 399n, 414n, 417, 422, 440, 441, 442, 443, 447, 498n; XXV: 48n, 49n, 51n, 53n, 59n, 65n, 67n, 74, 108, 131n, 137n, 198, 207n, 219a, 220, 238b

«Aan Multatuli», IV: 695; XVI: 358; XXV: 52+n, *59*+n

Amazone. Aesthetische roman, XV: 799n; XX: *543*, 551+n, 552, *557*; XXI: 28, *356*; XXIV: 370

«Idylle», XVIII: 126+n, *137*+n, *144*, *166*; XXIII: 443n

Inwijding, XXIII: 143

Londinias, IV: 719; VII: 599; XV: 799n; XVI: 241+n, *248-250*+n, *252*, *314*, *333*, *649*; XVII: 384; XIX: *287*, 504; XX: *560*; XXI: *170*, *356*; XXV: *58*, 67

«Multatuli»: *Zaaier, een Nanno. Eene Grieksche idylle*, XXII: *518*+n, *519*, *582*, *583*; XXIII: 424

«Niet de ezelinnen», XVI: *432*+n, *489*

Rembrandt Harmensz. van Rijn, sa vie et ses œuvres, XV: 479n; XVI: *314*; XVIII: 138, 186

Vogels van diverse pluimage, IV: 691, 692, 719; VII: 313, 589; XV: 799n; XVI: *248*, *250*, *252*, *253*, *272*, 284, *293*, 297, *314*, *419*, *535*, *649*; XVII: *143*, *183*; XVIII: *57*, 125n, *137*, *144*, *166*, *355*, 621, *657*; XIX: *282*; XXII: *521*; XXIII: 217, 443n; XXV: *49*+n, *50*, 67, 75n, *140*+n

Zaaier, een, I: 305, 307, 422, 478, 580n; VI: 385; VII: 755n; XIV: 682n; XV: 799n; XVI: 367n, 504n, 510n, 519n, 537n, 596n, 601n, 615n, *627*, 628n, 741+n, *743*, 745, *747*; XVII: 19n, 25, 35, *36*, *48*, *49*, 55, 59, 61, 71, *123*, 198, *285*, 473, 606n, 613+n; XVIII: 69, 138, 186, *225*, *233*, 243, *458*, 550, 676, 718; XIX: 234; XX: 577; XXIII: 48n, 134, 135, 282n, 760; XXIV: 170, 175, 296, 327, 440; XXV: 71, 74, 78, 138, 198

Vosmaer, Gualterus C.J., XVII: *664*; XXI: 27, 28; XXI: *793*; XXII: *522*+n, *610*, *706*, *731*; XXIII: 137+n, 143+n, *271*+n, 404; XXV: *86*+n

Vosmaer, Jacob, VIII: 63
Leven en de wandelingen van meester Maarten Vroeg, het, VIII: 63
Vosmaer, Jacques N., XXV: *84* +n, *85*+n, *86*
Vosmaer, Marie C.A., XXII: 515n, *519*, *522*, *581*, *583*+n, *610*, *686*, *687*, *689*, *733*; XXIII: 136+n, *271*, *356*, 404, *408*, *580*; XXIV: 383; XXV: 207+n
Vosmaer, Willem, XVI: *534*; XXI: *793*
Vosmaer-Clant, Abrahamina C.C.G. (Mina), XV: 799n; XVII: 485; XXI: *108*, *123*, *793*; XXII: *370*, 515n, *519*, *522*, *581*, *583*+n, *610*, *686*, *689*, *733*, *763*, 788n; XXIII: 136, *271*, 279n, *356*, 404, *408*, *409*, *415*, 423, *438*, *580*; XXV: 207+n
Voss, Johann H., XXI: 555+n
Louise («Luise»), XXI: 554n
Vossische Zeitung (periodiek), IV: 9, 11; XII: *46*; XIII: *302*, *320*; XVI: *152*; XXIII: 449; XXV: *43*
Vossius, Gerardus J., III: 359, 626n; XII: *299*
Voute (controleur), XIII: 265
Voûte, Robert, XI: *346*+n, *368*; XIX: *746*+n
Vox studiosorum (periodiek), VI: 246, 283, 291; XV: 452n, *454*+n, *457*, *458*, 541, 565, 635a, 651, 652, 675a, 768, 798n; XVI: 35; XVIII: 522a, *536*; XIX: 109a, 225a, 310a, 351, 385a, 464, 532a, 694a, 844a; XX: 142n, 425a; XXIV: 620a; XXV: *28*+n
Voz de Rio Cuarto, la (periodiek), XVIII: 207, 224, 247, *250*
Vragen des tijds (periodiek), XV: 795n; XVIII: 488; XIX: 466; XXI: 783; X: 747n
Vragen van den dag (periodiek), XXIV: 395a, 397a
Vreede, Albert C., XV: 741
Vreede, George W., XII: 10n, 18n, 374-376, 378-380, 383-385, *386-390*, 392, *393*, *395-398*, 403, 405, 406, 409, *410*, 413, 414, *415*, *429*, *435*, *436*, *447*, *451*, 798b; XXII: *671*; XXIV: 644+n
Inleiding tot eene geschiedenis der Nederlandsche diplomatie, XII: 798n
Spiegel en zijne tijdgenoten, XXII: *671*
Vreede, P.D., XIII: 192
Vreede Bik, Pieter (resident van Soerabaija 1857), IX: 675n; X: 289; XIV: 381, 539, 540, 545, 546
Vreemde gevallen van Cretonia en haar zoon Felix met de nieuwe buitensporigheden van Donquichot, de, XI: *355*
Vriend van de waarheid, die niet streeft naar valsche populariteit (ps.), XIV: 515a, 522
Vries, Abraham de, XIV: 465-467
Vries Azn., Adriaan D. de, XXI: 644, 806
Vries, Anthony de, XV: 31n, 169+n, *172*, 180, *377*; XVI: 241
Vries, B. de, V: 648
Regtsgeding tegen Hendrik Jacobus Jut en zijne huisvrouw Christina Goedvolk, beschuldigd van den moord gepleegd op Mevrouw van der Kouwen en hare dienstbode Helena Beeloo, V: 648
Vries, Dirk P. de, VIII: 35

Vries Azn., Gerrit de, I: 559n; 738n; XV: 778; XVI: 681
Vries, H.M. de, XIV: 464
Vries, Hendrik de, X: 595n; XI: 803b; XXII: 24n, 487, 513n, *522*, 524, 569, 577, *674*, *713*, 788b; XXIII: 20n, 776n; XXIV: 21n, 57+n, 65, 70, 110, 129, 218+n, 227+n, 298a, 310, 336, 337, 342, 372, 398, 445n, 451, 488
Vries, Jan E. de, III: 582n; X: *50*, *51*, 66+n, *80*, *81*, *82*, *85*, *88*, *93*, *94*, *96*+n, *98*+n, *99*, *100*, *102*, 105, *106*, *125*, *128*, 133, 738n, 748b; XI: *434*, 436, 442, 464; XVI: 583; XVII: 46, 47, *54*, 59, 390, 401, 430, 440; XXIV: 616, 620
Vries sr., Jeronimo de, VI: 414
Vries, Jesaja de, XI: 421n, 523n, 546, 550; XII: 585, 586
Vries, Matthias de, II: 665, 694, 722, 793n; III: 387, 557, 590n, 600n; IV: 165, 430, 493, 614; V: 584, 589, 644, 645, 662, 759n; VI: 674, 758n; VII: 309, 315, 409, 774n; XI: 513n; XII: 379, 382, *387*, *390*, *395*, *398*, *436*, 798b, 799n; XIII: *679*; XIV: *625*+n, 628; XV: 91n, 216+n; XVI: 100, 424; XVII: 127n, *189*, *190*, 211, *330*; XVIII: 184, *595*; XIX: *621*; XX: *115*; XXI: *351*+n; XXIII: *168*, 461, 605+n
Woordenlijst voor de spelling der Nederlandsche taal, met aanwijzing van de geslachten der naamwoorden en de vervoeging der werkwoorden, II: 694; V: 584, 645
Vries, Pieter de, VIII: 32
Vries, Sophie de, XI: 436; XVI: 505+n; XVII: 81, 82, *264*, 350, 397, 477, 527, 587, 798b; XVIII: 165, 517-519, 547, *549*, 551; XIX: *361*, 766; XXV: 99
Vries, T.P. de, XX: 355
Vries en co., de (cargadoor), XI: 605
Vrieze, C.J. de, XXII: 291
Vrugt, Isabella W., IX: *299*
Vrij-arbeider, een (ps.), XIV: 503a, 507
Vrije gedachte, de (periodiek), II: 662; III: 602n; IV: 679, 685, 717; VI: 157, 288, 353, 386; XV: 97, 99, 123, 137n, 227a, 235, *237*, 367, *432*, 504, *745*, 777, 796n; XVI: 35, 106, *221*, 347a, 351a, 400+n, 404, 416, 418n, 463a, 474, 549a, 605, 610, *642*, *650*, *697*+n, *699*, *700*, *708*; XVII: 62, 134-136, 217, *285*, 368, 608+n; XVIII: 182, 718; XIX: 491; XX: 376n, *529*, 591n; XXV: 52, 67n, 125n, 130+n
Vrije pers, de (periodiek), XXIV: 161a
Vrije studie (studentendispuut te Delft), IV: 316, 343, 348, 491, 736n; XIII: 20n, 161, *162*, 187n, 190-193, 227, 228, 230, 388, 390, 391, *703*; XIV: 16n, *169*; XV: 234, *336*; XVI: *54*+n, *341*+n; XVII: *536*, 537+n, 539, *551*+a, 575; XIX: 292, 695; XX: 336; XXI: *68*; XXIV: 497n, 672n, *680*, *691*; XXV: 100
Vrije Studie, secretaris van het studentendispuut: Asser, L.E.
Vrije volk, het (periodiek), XV: *772*; XVI: 353+n;
Vrije woord, het (periodiek), XII: 209a; XXIII: 139, 228
Vrijheid, de (periodiek), XIX: 933a, 950a; XXII: 500a; XXV: 162

Vulpius, Christian A., II: 780n, 791n; III: 604n; VI: 786n; VII: 765n; XXIII: 39n
Glorioso de duivel, eene roversgeschiedenis, II: 525, 527, 528, 531, 538, 544, 545, 554, 780n; III: 293, 318, 604n; VI: 232, 424, 492, 786n; VII: 44, 47, 72, 404, 419, 765n; XV: 521; XXIII: 39n
Rinaldo Rinaldini. Overste der roovers. Eene geschiedenis in onze tijd, II: 791n; III: 318; VI: 786n; XV: 521; XXIII: 39n
Vuuren, J. van, X: *559*, *593*, *596*+n, 651; XI: *48*, 300, 371, 379, 403, 413, 509, 567
Vuuren, mw. van, XI: 567
Vuurst, Willem van der, III: 261
Vuijk, C., VIII: 55
Vuylsteke, Julius P., III: 426, 626n; XII: 301, 382, 383, 385, 406, 798b; XIV: *169*, *250*, *554*; XV: *335*, *365*; XVIII: *422*+n; XXI: 654, 707
Vijand van fetichisme, een (ps.), XIX: 448a, 449, 458, 459
«Vijf zusters, de»: Krüseman, Wilhelmina J.P.R. (Mina); *Zusters*
Vijselaar (of Decker), Raijmpje, VIII: 26

W.H. (ps.), X: 730n
Waarheen? Een woord aan de lezers van Max Havelaar, X: 730n, 731n
Waal, Engelbertus de, I: 161, 345, 581n; IV: 204, 219, 242-244, 253, 254, 266-268, 270, 271, 360, 733n; V: 334, 390, 467, 469, 641, 669, 729n, 760n; IX: 397n, 702b; XII: *732*, 799b; XIII: 19n, *93*, 161n, 209, 214, 262, *675*, *677*, 727b; XIV: 33, 72, 259, 289, 313, *344*, *356-369*, 447, 460, *649*; XIX: 566; XX: *324*+n; XXIII: *62*+n, *87*, *323*, 382, *523*
Waal, G. de, XIX: 692a
Waal, R. de, XXIV: 162a, 165
Waal-van der Hucht, Marie A.T. de: Hucht, Marie A.T. van der
Waalner, G. (ps. van: Nouhuys, Willem G. van), XX: 338a, 339, 369-371
Waanders, Pieter L.: Bloemen Waanders, Pieter L. van
Waardenburg, Petrus A.T., VIII: 700n
Wachenhusen, Hans, IV: 482; XIV: 488
Wächter, Karl G. von, XIII: *603*
Wackwitz, J.P., XIX: 67, 117, 140, 145, 169, 213, 216, 668, 682, 712
Wadjir, IX: *252*, *253*
Waem, C. (secretaris van het Crombrugghe's genootschap), XII: *341*, *343*, 357, *365*; XIII: 458
Wagenaar, Jan, VI: 504, 505, 518, 520, 522, 523, 539, 804n; XV: *593*; XVII: *781*; XVIII: *53*
Vaderlandsche historiën, VI: 522, 804n
Wagener, XI: 94
Wagener, Hermann, XII: *116*; XIII: *460*
«*Wageningen*, tantes in»: Wijnbergen, Everdina en Wilhelmina C. van
Wageningen, D. van, XVII: 563; XXII: 68
Wageningsche courant (periodiek), XVII: 578; XXIII: 733a, 740
Wagner, Gustav R., XIII: *58*
Wagner, Joseph, XIII: *334*

Wagner, L., XVI: 550, 551, 554, 555, *558*, 560, 561, 568, 569, 584; XVII: 32, 718; XIX: 631n
Wagner, Richard, III: 16, 626n; VII: 669; XII: *466*, *726*; XIII: 639n; XV: 695; XIX: 251; XX: 447+n; XXII: 567+n; XXIII: 25, 26
Lohengrin, XII: *726*
Ring des Nibelungen, der, XIX: 251
Wagner, Rudolf, vrijheer von, XIII: *148*
Wagner, Rudolf J. von, XV: 705
«Chemische technologie» (*Handbuch der Chemischen Technologie*), XV: 705
Wahre Jacob, der (periodiek), XII: *48*
Waitz, Georg, XI: *676*
Waldbott-Bassenheim, von, XII: *661*
Waldeck, Benedict F.L., XII: *358*, *685*; XIII: *42*, *43*, *459*, *483-485*, *587*
Waldeck-Pyrmont, Georg V, vorst van, XII: *223*, *231*, *297*, *298*, *444*, *449*, *641*
Waldenburg, Ludwig, XXIV: 67
Walderen, van, XV: 290
Wales, Albert E. (Edward VII), prins van, I: 365; XII: *433*, *462*
Wales, Alexandra van Denemarken, prinses van, XII: *433*, *445*
Wallace, Alfred R., I: 316; II: 688-690, 703, 704; IV: 293, 303, 682, 714, 715; V: 664, 665; XIV: 434, *663*+n; XVII: *780*; XVIII: 195, 666, 667; XXI: *57*, *109*; XXI: 92+n; XXII: 565; XXV: *20*, *21*
Malay Archipelago, the (zie ook: Veth, Pieter J.: *Insulinde...*), II: 688; IV: 293, 682; XIV: *663*+n; XVIII: 666
Wallenstein, Albrecht von, IV: 28, 789n; V: 760n
Waller, H., XIX: 464, 465, 532
Walpole, Horace, IV: 773n
Walraven, Margrietje, VIII: 23
Walraven, Maria, XIX: 38
Walster, XIII: *595*
Walter, John, III: 624n; IV: 787n
Walterop-de Vries, Sophie van: Vries, Sophie de
Walther (te Kassel), X: 23
Walther (te Nieder-Ingelheim), XXI: 302
Waltman jr., Jan, I: 388; IV: 700; V: 636-638, 657, 688n, 689n, 715n, 715n; VII: 335; XIV: 16n, 22n, 70+n, 223, *227*, 231, 264, 277, 279, 289-291+n, 299, 303n, 305n, *320*, 333, 365n, 371n, 399, *426*, 532, *548-553*+n, *556-558*, 563, *567*, *569*, *596*+n, 597, *647*, *658*, 666, 678n, 682b; XV: 20, 104, 108n, *126*, *127*+n, 128, *129*, 130n, *157*, 169, *172*, *177*, *202*, 211, 267, 282, *283*+n, *287*, *314*, 321, 322n, *336*, 337, 341, 342, *359*, *363*, *364*, *374*, 418n, *428*, 434, *454*, *476*, *492*, 501, 528, 551n, 592n, *603*, *609*, *610*, *623*, 624n, 662, *668*, 691, *730*, 735n; XVI: 23n, *29*, *78*, *79*, *157*, *159*, *206*, *223*, 237, *289*, 290, 291, *296*, *299*, 307, 389, *429*, *441*, *625*; XVII: *77*, 156, *161*, 202, 229n, *395*; XVIII: 9n, 22n, 23n, 48, *63*, *81*, *88*, *94*, 112, *136*, 139n, 177n, 179n, *196*, 204n, 208, *218*, *225*, 227, 268, *324*, *325*, *334*, *335*, *384*, *437*, 441n, *450*, 451, 452, 460n, *508*, 514, *540*, *553*, *670*, *735*; XIX: 26n, *56*, *60*, *64*, *65*, *107*, *274*, 316, *378*, *399*, *411*, *427*, 586, *593*+n, *594*, 597, *633*, *634*, *652*,

664, *670*, *676*, *680*, *690*, *709*, 731, *741*, 742, *904*, 936, 975n; XX: 63, 167n, 173n, *221*, 594n; XXI: 19n, *74*, *76*, *77*, *81*, *97*, 446, *500*, *509*, 594n, 813n; XXII: 788b; XXIV: 354n; XXV: 21n, 22+n, 31+n, *136*
Waltman, Cornelia J., XVIII: 459n, *465*+n, 473, 494, 800n
Waltman-Berk, Maria J., XIV: 682n; XVI: *294*; XVII: *249*, *250*, *536*; XVIII: *460*, *465*, 473
Waltman & Hofland (drukkerij te Delft), XXI: *507*
Wandsbecker Bote, der (periodiek), V: 625, 760n; VI: 485, 782n; VIII: *222*
Wangsa Nieman, VIII: *160*
Wangsaperadja, mantri, IX: 437
Waning Bolt, Jacob van, XVIII: *571*, 576
Wansleven & zoon, J.H.A. (uitgever te Zutphen), XVII: *41*+n
Wap, Johannes J.F., III: 282, 626n; XVII: 200+n
Warens, Louise E., barones de, IV: 706; XXII: *684*+n
Warmolts, A.S., VIII: 106
Warnars: Meijer Warnars, Pieter
Warnsinck Bzn., Willem H., XVII: 337
Waroeng Goenoeng, demang van (Nitta Pringa, mas), IX: 499, *548*, 644, 648, 649
Washburne, Elihu B., XIV: 384
Washington, George, XII: *156*
Wassenaer van Catwyck, Otto E., baron van, XIX: 536+n
Wassenbergh, Everwinus, XVI: *528*
Wasserschleben, Friedrich W.A. H., XI: *714*, *715*, *743*
«Wat zal er geschieden met het hertogdom Koburg?» (*Was soll aus dem hertogthume Coburg werden? Ein beitrag zur kleinstaatliche Verhältnisse*), XII: *285*, *311*
Watson, XIII: *481*
Watt, James, V: 41, 760n; XVII: *367*; XIX: *173*; XXI: *574*; XXII: 136; XXIII: 377; XXV: 95+n
Wattez, Omer (zie ook onder ps.: Remo), XXIII: 38n, *53*, *64*, 776b
Wattier, Johanna C., VII: 253, 254
Watts, Alexander, IX: 206n
Watts, Isaac, XVI: 413
Watzdorff, Bernard von, XI: *775*; XII: *269*; XIII: *25*
Waveren Pancras Clifford, Pieter A. Oetgens van, IX: *269*
Weber, Albrecht F., XVIII: 139n
«Abhandlung» (*Aus den Abhandlungen der Königl. Akademie der Wissenschaften zu Berlin*), XVIII: 139n
Weber, Carl M. von, VI: 786n; XXIII: 26
Freischütz, der (opera), VI: 397, 786n; XVIII: *155*
Weber, Karl von, IV: 22; XX: *585*
Aus vier Jahrhunderten. Mittheilungen aus dem Haupt-Staatsarchive zu Dresden, IV: 22; XX: *585*
Weber, Karl J., XV: 220+n
Democritos oder hinterlassene Papiere eines lachenden Philosophen, XV: 220
Webster, John, XVII: 580
Wechmar, baron von, IV: 470
Weckherlin, Carl W.A. von, XI: 93n
Wedderburn, Alexander; 1st baron of Loughborough, XIX: *59*, *270*

Weddik, Arnoldus L. (resident Aijer Bangies, 1842), I: 149, 180, 183, 349, 576n, 581n; VIII: 101n, 106n, 118n, 119n, 124n, 125n, 126n, 129n, 131n, 133-141+n, 144n, 150n, 152n, 157n, 160n, 162n, 164n, 167n, 167-187, 193n, 194n, 197n, 204, *242*, 255+n, 256, 257, 258, 299n, *317*, *318*, *631*, 696b; IX: 226, 293n, 297n, 307+n, 333+n, 334n, 336, 338, 342, 344, 702b; XV: *346*, *347*, *350*; XX: *107*+n; XXII: 626; XXIII: *272*
Wedell, graaf von, XII: *783*; XIII: *25*
Weegman, XII: *304*
Weekblad van het Regt (periodiek), X: 438a, 651a, 652; XIII: 645, 669; XIV: 37, 44
«Weekblad voor de boekhandel»: *Nieuwsblad voor...*
«Weekblad voor Voorne, Putten, Overflakkee en Goedereede»: *Brielsche courant of het weekblad voor Voorne...* (periodiek)
Weekblad, het (periodiek; zie ook: *Oost en west*), XV: 42, 56, *65*, *101*, 192, *205*, *250*, 263, 324, *359*, 367, 394, *398*, 453, 478
Weelderen, van, IX: 273, 400, 402, 404, 406, 408
Wegner & Mottu, XVI: 554
Wehrpfennig, Wilhelm, XII: *61*
Weikum, XIII: *40*
Weil, XX: *316*, *434*
Weil, Adolf, XXIV: 67
Weiland, Pieter, II: 659; V: 647; VI: 635, 662, 804n; XXIV: *595*
Nederduitsche spraakkunst, VI: 804n
Weimar, Karel Alexander, groothertog van Saksen –, XII: *43*, *269*, *782*, *783*, *792*; XIII: *24*, *25*, *224*;
Weimar, Marie, prinses van Saksen–(zie ook: Pruisen, «prinses Karel» van), XII: *782*
Weimar, Sophie, prinses der Nederlanden, groothertogin van Saksen –, XII: *782*
Weimar, Wilhelm E., erfhertog van Saksen –, XII: 157
Weinhold, Karl, XV: 80
Altnordisches Leben, XV: 80
Weinsbergen, August, XX: 480
Weintré, wed., IX: *78*
Weis, XIII: *638*, *643*
Weiss, H., XI: 474
Scheppingssysteem, of de oorsprong en het individuele karakter van aarde, hemel, zon en maan, in betrekking tot de geestenwereld en de onsterfelijkheid, verklaard volgens de natuurwetten, XI: 474
Weiss: Weisz, H.G.J.
Weiss, Jean J., XIV: 71, 72
Weissbein en zn. (bankier te Amsterdam), XXII: 212, 221
Weisz, A., XI: 460
Weisz, H.G.J., XI: *400*, 403, 469, 502, *557*, *558*
Weitzel, August W.P., I: 332, 333; XVI: 681; XXI: *611*
Schetsen uit het oorlogsleven in Nederlandsch-Indië. De Lampongs in 1856, I: 332
Wekker, de; weekblad voor onderwijs en opvoeding (periodiek), IV: 557; XV: 421; XVIII: 551a; XIX: 67a
Wellems, VIII: 464
Wellems, Leentje: Willems, Leentje

Wellington, Arthur Wellesley, hertog van, III: 13, 267, 626n; IV: 473; VI: 300, 804n; X: 130; XI: *632*
Welly, XI: 479
Wenen, burgemeester van (1866), XI: *632*
Wensen, L.A.A. van, X: 464; XI: 19
Wenten, IX: *69*, *74*
Wentzel, von, XI: *756*
Wenzelburger, Carl Th., V: 601; XVIII: *136*+n, 432n, 622, 800b; XIX: *60*+n, *65*, *75*, *77*, *173*, *339*, *357*, *359*, *726*; XX: *286*
Werder, XIII: *384*, *385*, 433n
Werder, August von, XI: *722*
Werdmüller von Elgg, Otto F., XV: *221*, 223, *225*, *300*, 303+n, *307*, *335*+n; XVII: *714*+n, *715*; XVIII: *662*+n
Werker, de (periodiek), IV: 258; XIV: 218, 225, 231+n, 236; XIV: 193a+n, 197, 217n, 218, 225a+n, 231a, 236a, 407a
Werkmansbode, de (periodiek), XVIII: 691
Werkmansvriend, de (periodiek), XXV: 232a
Werner, A., XI: 627; XXIII: *706*, *707*
Werner, *mw. A.*, XXIII: *706*
Werner, Johann B., XXI: 299; XXIV: *75*
Werner, *erven* Johann B., XXIV: 262
Werren, XI: *737*; XII: *281*
Wertheim, Abraham C., VI: 340, 804n; X: *176*, 748b; XI: 330, 426, 439; XIV: 199, 211, 212, 233, 236, 237, 240, 246, *272*+n, 280n, 287n, 288, 289, 292, *293*+n, *307*, *321*, *358*, 410n, *412*, *427*, 448, 451, *453*, *549*, *550*, 678n, 679n, 681n, 682b; XV: 32n, *286–288*+n, 290, 291, *293*, *296*+n, 298, *300*, 301, *304–306*, 324, 325, *333*, *360*, 361, *363*, 372, *427*+n, 551n; XVI: 9n, 77, 472; XVIII: 447; XIX: 200n, *609*; XX: *435*, *443*+n, *571*+n; XXI: *54*, 692; XXII: 94, 131a, 132, 133, 175, 176, 223, 273, *407*, 788b
Wertheim, Camille, XIX: *412*
Wertheim, Carel, XI: 330
Wertheim, J.E.: Wertheim, Jacob L.
Wertheim, Jacob L., XI: 330; XV: 688; XXII: *340*+n, 604n
Wertheim-van Minden, C., XXI: *54*; XXII: *340*+n
Wertheim & Gompertz (bankiershuis te Amsterdam), XIV: 289, 598, 682n; XV: 687; XVI: 298
Wertwijn, Jan W., XIV: 218
Werumeus Buning, Arnold, XVII: 742n; XX: 241, *245*+n; XXI: 683; XXIV: 356, 357; XXV: 201n
Weser Zeitung (periodiek), XIII: *523*
Wessels, M., XXIV: *515*+n, *516*+n
Wessink, XIII: *648*, 661n
West, J. van, XXII: 291
West-Indië, de (periodiek), XXIV: 330a
Westenberg (Westenborg, Westerberg), XXIV: 374, 398, 489
Westenberg, mw. A., XXII: 106
Westenberg, P., XXII: 106
Westenburger-Hellmeister, firma, XXIV: 262
Westerbaen, Jacob, VII: 578, 580
Westerman, Maarten, IX: *153*

Westerman(n), Willem B., I: 557n; XIV: *428*; XV: *64*, 72
Westermann, G. (uitgever te Braunschweig), III: 583n
Westervoort, Floris van (ps. van: Kettmann, Lambertus A.J.)
Dientje, XVII: *286*
Westfalen, graaf van, XII: *642*, *665*, *726*
Westfalen, koning van: Jerome Bonaparte
Westfalen, koningin van (Katharina van Württemberg), II: 428
Westfälische Zeitung (periodiek), XIII: *76*, *96*
Westkust van Sumatra, ass. res. belast met de controle over de comptabiliteit en financiën ter (Jacobus van der Linden, 1843), I: 163; VIII: 208, 329n, 410
Westminster and foreign quarterly review, the (periodiek), V: 387; XII: 739a, 763n, *778*; XV: 97, *100*; XVIII: *371*; XX: 35; XXIV: 413
Westra, Pieter (zie ook onder ps.: P. R-d), XV: 782, 783; XVIII: 23n, 268a, 271, *655*+n, 748a+n, 749n, 757n, 758n, 759n, 800b; XIX: *34*, 67a, 71, *211*, 282a, 285, 303, 308a, 309; XX: *191*+n, *192*; XXI: 736a, 740; XXII: 530+n, 540a, 542-544, 545a, *548*+n, 722, *726*, 728; XXIV: 316a, 317, 417+n
Westrheene Wzn., Tobias van, XII: 182n, 376, 781; XXIV: 183+n, 411
Westrheene-van Heijningen, Jacoba van, XVIII: *507*+n
Wet op het armenbestuur, XVIII: 619
Weteling, J.J., XIV: 610; XV: *66*+n, 74
Wetenschappelijke bladen (periodiek), II: 18, 670; II: 775n; X: 729n; XV: 421, 479; XVI: 107; XVIII: 652
Wetterauer Boten (periodiek), XIII: *618*, *620*, *621*
Wettig, XI: *55*
Weijdemuller, Johan C., IX: 52n, *66*, *76*, *77*, *86*, *87*, *88*, *89*, *101*, *102*, *103*, *104*, *236*, *237*
Weyer, Peter, III: 391?; X: *491*; XI: 570, *578*, *585*, *623*, *624*, *637*; XIII: 275n, *283*, 503; XIV: *57*
Weygold, Johan P., XII: 373
Weyler, III: 434
Weijtingh (Weytingh en Brave, uitgeverij te Amsterdam), X: *470*
Wezer Zeitung (periodiek), XI: *723*; XII: *186*, *187*
White, James, XI: 752
Achttien eeuwen der Christenheid, XI: 752
Whitman, Sidney, XXIV: 361
Conventional cant, its results and remedy, XXIV: 361
Whittington, Richard, XXIII: 109+n
Wiardi Beckman, H.B., XXIII: 506
Wibaut, Florentius M., XIX: 946; XXIII: 773n; XXIV: 89+n, 90, 91n, 103n, 105a+n, 108, 119+n, 131, 132, 245, 329, 374, 398, 489
Wibaut-Berdenis van Berlekom, Mathilde, XIX: 755n; XXIV: 106, 117n, 400+n, 401
Wichers, XXII: 276
Wichers, jhr. Hendricus O., XXI: *512*

Wickens, jhr., XXII: 41, 276
Wied, Maximiliaan, prins van, XII: *76*
Wied, Willem, prins van, XI: *718*
«Wiedersahler»: Busch, Wilhelm
Wiegand (O. Wigant, uitgever te Leipzig), XXIII: *523*
Wiegje, het (blijspel): Goethem, Emil van
Wieland, Christoph M., VII: 365
Wielen, IJ. van der, XIII: 242, 243, 250, 253; XVII: 759; XIX: 286, 309, 327, 800, *801*; XX: 373; XXI: 175
Wielens, XIX: 790
Wienecke, Georg J., X: 735n; XI: 786n; XIV: 148; XXI: *479*+n
Wiener Presse (periodiek), XIII: *105*; XVI: *152*; XXV: *43*
Wiener Zeitung (periodiek), XVI: *152*; XXV: *43*
Wieniawski, Henryk, I: 462, 581n; III: 340, 626n; XIX: 484+n
Wiera Koesoema, raden (demang van Parang Koedjang), I: 110, 117, 217, 219, 258, 262, 275, 333, 365, 409-411, 426, 565n; II: 192; IX: 415, 417, 444, 447, 448, 455, 456, 458, 459, 460, 461, 463, 468n, *500*, *501*, *503*, *505*, *506*, 523, 532, *544*, *548*, *549*, 551, 554, 558, 568, 569, 596, *618*, 643, 644, 646, 647, 654, 655, 656, 672, 673; X: 391; XII: *715*, *716*; XIII: 176, 178, 181, 182; XIV: *362*
Wiersma, J.N., I: 363; XXIV: 338a, 340+n, 390
Wiertz, Antoine C., XV: 695
Wiesbadener Tageblatt (periodiek), XIX: 23n; XIX: 85n; XX: 141, 145
Wiggers (Wichers, jhr. Hendricus O.), XXI: *512*
Wiggers, G.A.E., I: 285, 412; VIII: *317*+n; IX: 274, 437, 438, 439, 444, 447, 450, 461, *539*, *540*, *542*, *543*, *544*, *545*+n, *548*, *549*, *618*, 647, 650; XII: *487*
Wiggers, *mw. G.A.E.*, IX: 592
Wiggers, Moritz, XII: *153*, *777*
Wiggers van Kerchem, XV: *46*
Wilberforce, William, V: 515, 760n
Wild, XII: *649*
Wilde, George H. de, III: 261
Wilde, P., XIV: *144*
Wilde, W. de, XXII: 202
Wildschut, S., X: 464; XI: 19
Wilgen: Wilsen, F.C.
Wilhelm I, koning van Pruisen, keizer van Duitsland, IV: 26, 31-38, 54, 55, 83, 99; V: 573; XI: *621*, *625*, *628*, *632*, *673*, *692*, *695*, *699*, *707*, *714*, *717*, *718*, *722-724*, *726*, *728-730*, *732*, *745*, *746*, *751*, *760*, *764*, *765*, *768*, *780*, *784*; XII: *27*, *29*, *37*, *40*, *43*, *92*, *94-96*, *115*, *116*, *151*+n, *206*, *213*, *217*, *230*, *231*, *234*, *272*, *288*, *302*, *304*, *305*, *346*, *350*, *352*, *353*, *362*, *363*, *373*, *374*, *401*, *402*, *417*, *419*, *421*, *422*, *433*, *469*, *472*, *474*, *484*, *492*, *517*, *523*, *524*, *549*, *572*, *618*, *641*, *642*, *650*, *655*, *790*; XIII: *36*, *40*, *67-69*, *72*, *73*, *76*, *84*, *87*, *89*, *94*, *97*, *117*, *120*, *121*, *128*, *129*, *133*, *135*, *156-158*, *202*, *224*, *225*, *301*, *309*, *323*, *349*, *367*, *376*, *404*, *411*, *413*, *414*, *421*, *434*, *438*, *469*, *470*, *502*, *504*, *514*, *515*, *533*, *534*, 717; XIV: 169, 384, 462; XV: *70*; XVIII: 311+n; XX: *105*, 489; XXI: *578*; XXII: *583*, *745*, *755*; XXIII: *168*, 699+n,

754; XXIV: *706*, *720*, *722*, *723*; XXV: *62*+n
Wilhelm, koning van Württemberg, IV: 31, 32; XIX: *318*
Wilhelm, landgraaf: Hessen, Wilhelm, landgraaf van
Wilhelmi, XXII: *524*
Wilhelmi, bisschop, XII: *207*
Wilhelmina Frederika Louise, prinses van Pruisen, koningin der Nederlanden, IV: 50; XIX: *900*, 917, 958; XX: 53; XXI: 123, *581*
Wilhelmina Frederika Sophia, prinses van Pruisen, III: 266, 594n, 626n; IV: 17
Wilhelmina, prinses (koningin der Nederlanden), XXIII: 437n, *567*
Wilhelmus Procurator, VI: 502, 804n
Wilhelmus van Nassaue, XXII: *671*
Wilhelmij, F., XIII: 245
Wilhelmij, G. XXIV: 669
Wilhelmij, P., XIII: 245; XXIV: 669
Wilken, Nicolaas Ph., IX: 52n, *66*; XXIV: *550*+n
Wilkes, F., XI: 330
Willaire, XXI: *319*+n, *349*
Willem II, graaf van Holland, II: 329; IX: *290*; XIV: *613*; XVI: *58*+n
Willem III, graaf van Holland, XVI: 57n
Willem I (de Zwijger), prins van Oranje; stadhouder, II: 651; III: 12, 256, 260; IV: 18, 635, 782n; VI: 803n; VII: 660; XI: *176*; XIII: 556; XV: 111; XVIII: *53*, *197*, *198*, 566, 688; XIX: *58*, 164, 165, 714, *718*, *844*, 859; XX: *207*, *299*; XXI: *586*; XXIII: *150*, *356*, *705*, *722*
Willem II, prins van Oranje; stadhouder, III: 274; IV: 767n
Willem III (Hendrik), prins van Oranje; stadhouder, IV: 698; XV: 111; XVIII: *53*+n, *411*+n, 566; XIX: *58*, *270*, *713*, *718*, *844*, 859; XXI: *191*, *586*
Willem (Karel Hendrik Friso) IV, prins van Oranje, stadhouder, IV: 698
Willem V, prins van Oranje; stadhouder, I: 100; III: 260, 263, 264, 266, 267, 626n; IV: 17, 60, 61
Willem I, koning der Nederlanden, I: 318, 555n, 557n; III: 611n, 619n; IV: 324, 474, 480; V: 310, 357; VI: 173, 576, 579; VII: 30; VIII: 74, 75; XIV: 475, 498; XV: 625, 648; XVI: *334*, 543+n; XVII: *194*; XVIII: 443; XIX: 917; XXI: 279n, 462n, *581*; XXII: 562n; XXIII: 275n, 478; XXIV: *516*+n
Willem II, koning der Nederlanden, I: 343; III: 13, 553-558; IV: 18, 41, 85, 324, 472-480; VI: 301, 578; IX: *41*, *42*, 47, 48, 54, 55, 56, 381, 407; XIV: 677n; XV: 111, *156*, *157*; XVIII: 544n; XIX: 659n; XXI: 317n, *581*; XXII: 453n; XXIII: 321n, *345*+n, *350*
Willem III, koning der Nederlanden, I: 48, 93, 99, 111, 130, 225, 284, 294, 354, 375, 384, 418, 434, 435; II: 29, 97, 101, 126, 127, 133, 163, 166, 189, 194, 229, 295, 426, 436, 506, 515; III: 121, 142, 148, 155, 363, 372, 620n; IV: 12-18, 50, 85, 88, 89, 91, 127, 136, 209, 210, 239-242, 274; V: 61, 390, 473; VI: 11, 12, 215, 219, 226, 281, 315, 381; VII: 679; IX: *107*,

133, *134*, 388, 389, 390, 392, 393, 394n, *607*, *613*; X: *45*, *61*, *62*, *67*, *74*, *77*, *86*, *87*, *95*, *98*, *99*, *101*, *102*, *106*, 107, *109*, *110*, *111*, *114*, *143*, 181n, *186*, *188*, *190*, *192*, *198*, *199*, *200*, 201, *203*, *204*, *211*, *212*, *213*, *214*, *217*, *220*, *226*+n, *227*+n, *229*, *233*, *234*, *236*, *312*, *313*, *406*, *418*, 563, 565, *677*+n, *709*; XI: 246, *320*, *390*, 466n, 535n, 710n, 750, 759n, 788n, 801n, 802n; XII: 19n, 20n, *69*, 100, 180, *192*, 205n, *213*, *227*, *230*, 261, 263, 264, 334, 336, 337, *439*, *520*, *527-530*, *534*, *553*, *554*, *562*, 570n, *590*, *591*, 599n, *608*, 611, 619+n, 669, 671, 708n, *717*, *719*, *720*, 728, *732*, *752*, *773*, 790, 799n; XIII: 20n, *106*, 161n, 168, 185, *208*, *465*, *543*, 560+n, 561, 582+n, 669+n, 674; XIV: 27+n, 41, 72, *113*, 213+n, 376, 378, 575, 576, *637*, *651*, *668*, 681n; XV: 51n, 88, 111, *133*, *181*, *186*, *306*, 344, 366, *373*, 416, 417, *443*, 448, 617, 642, 643, 649, 656, *731*; XVI: 76, 82, 83, 143, *334*, 466, *521*, *572*, 604, 636, 679, 682, *706*; XVII: 46, *54*, *74*, *194*, *300*, 388, 389; XVIII: *62*, 65, 688, 741; XIX: 106n, 524, *660*, 827, *905*, *908*+n, 958; XX: 489; XXI: *426*, *433*, *581*, 637, 713, 772; XXII: 38, 67, 180, *520*, 565, *602*, *605*, *606*, *610*, 626, *692*; XXIII: *168*, *170*, *319*, *440*+n, *441*, 484, *567*, 604n , *623*, 682, *689*, *691*, 699, *705*, *722*; XXIV: 22n, 89+n, 95, 142, 146, 177, 190, 194, 195, 207, 215, 236, 317, 364, 462, *613*, 660, *715*; XXV: 225

Willem (Mansholt?), XXIII: *301*

Willem van Berchem, II: 65

Willem de Veroveraar, hertog van Normandië; koning van Engeland, I: 91; V: 458, 486, 760n

Willem Frederik, prins van Oranje: Willem I, koning der Nederlanden

Willem van Teilinghen, VI: 511

Willem van Zaenden, VI: 511

Willème, C., XI: 494, *528*, *529*, *582*, *620*, *650*; XII: *65*+n; XVIII: 177n, 178n, *284*; XIX: *56*+n, *64*, *72*, *75*, *88*, *144*, *201*+n, *210*, *212*, *262*, *390*, *429*, *446*, *457*, *498*, *519*, *699*

Willème, mw., XI: 554; XIX: 683n; XX: 9n, 173n, 504n

Willems, Alfons, XVI: 240n; XXI: 676, 707

Willems, Jan F., XI: 799n; XVII: 328

Willems, Leentje, VIII: 35

Willems, Leonard, X: 20n

Willes, von (eig.: van Willes), XVIII: 177n, *403*, *412*

Willibrord (aartsbisschop), IV: 435; XII: 285n

Willink, XX: 566

Wills (gezagvoerder), IX: 206n

Wilms & co. (uitgeverij te Amsterdam), XXIII: *170*

Wilsen, F.C., IV: 263; XIII: 650; XIV: 608n

Duivel op Java, de, XIV: 608n

Wilson, IX: 211

Wilson, F.C.: Wilsen, F.C.

Wilson, George, IX: 206n

Wilson: Bouberg Wilson, S.J.

Winckel, Christiaan P., XVI: 634, 637

Wind(t)horst, Ludwig, XII: *358*

Windisch-Grätz, Alfred C.F., prins zu, XII: *471*

Winguth, XI: 94
Winkel, Lammert A. te, II: 665, 694, 722, 793n; III: 387, 557, 590n, 600n; IV: 165, 430, 493, 614; V: 584, 589, 644, 645, 662, 759n; VI: 674, 758n; VII: 315, 409, 774n; XI: 513n; XII: *389*, *429*, *432*, 781n, 798n, 799b; XIII: *679*; XIV: *625*+n, 628; XV: 91n, 215n; XVI: 424; XVII: *190*, 211; XIX: *287*, *621*; XX: *115*; XXI: *351*+n; XXIII: 603n
Winkel, Pierre G. te, VIII: 47, 64, 697b
Winkelried, Arnold, XI: *176*+n
Winkler Prins, Anthony, XIX: 792; XXIII: *539*+n
Winkler Prins, C., XIX: 844a, 846
Winkler Prins, Jacob, XXIII: *539*+n; XXIV: 325a, 326
Sonnetten, XXIII: *538*+n, *539*
Winkler, T.C., XX: 306n
Winschoter courant (periodiek), XX: 383a; XXI: 21n, 209a
Winter, C.F. (uitgever te Leipzig), XX: 88
Winter, Carel F., VIII: 118n
-samen met C.J. van der Vlis: «Spraakkunst, chrestomathie en woordenboek» (nooit in deze vorm verschenen), VIII: 118n
Winter, van, VIII: 48
Winterfeldt, XIII: *143*
Wintgens, Willem, II: 203, 204, 209, 687, 796n; III: 403, 430, 626n; VI: 312, 446, 447, 449-452, 468; X: 748b; XII: *415*, 599n, 604n, 619+n, *626*, 799b; XIV: *325*, 477, *624*, 627, *628-630*, 635n, *637*, 640, *647*, *659*, *663*, 682b; XV: *33*, 42, 52, *58*, 564, *565*, 567, *570*, *577*, *623*, *750*; XVI: *175*, *195*, *221-223*, 681; XXII: *469*+n; XXIV: 585; XXV: *45*
Conservatieve koloniale politiek. Redevoeringen over koloniale onderwerpen, XIV: 635, *636*, *638*, 640, *644*, *667*, 683n
Pligt van Nederland jegens eigene zelfstandigheid en Java's nationaliteit, de, XIV: 683n
Politieke nabetrachting, XIV: 683n
Redevoeringen in de Tweede Kamer der Staten Generaal (1866-1873), XVI: *97*
Wirth, Max, XIII: 566; XIV: *143*
Principes d'économie politique (Grundzüge des National-Oekonomie), XIV: *143*
Wisdom, H., VIII: 55, 57
Wiselius, Samuel I., III: 156, 260, 626n
Mengel- en tooneelpoëzy, III: 626n
Wisse jr., G., XXIII: *300*+n
Wit, A. de, X: 205+n, 463
Witsen, Nicolaas, XVIII: *411*+n
Witsen Geysbeek, Pieter G., IV: 79, 382, 789n
Nederduitsch rijmwoordenboek, IV, 81, 789n
Witt, de, XI: *527*
Witt, Cornelis de, II: 25, 796n; III: 224; XVIII: 51n
Witt, Johan de, II: 25, 796n; III: 156-164, 166, 168, 169, 171, 174, 177, 180, 223, 367, 409, 626n; IV: 590, 767n; V: 674, 677; XXI: 455; XXIII: *398*; XXIV: 85, 191; XXV: *20*
Witt Hamer, Michiel J. de (Jacques), XVII: 698; XIX: *240*, *248*, *411*, *753*, 759n, *764*, 945+n, 975b;

XX: 21n, 335n, 594n; XXI: 323+n, 422n, 806, 814n; XXII: 40, 427n, 789b; XXIII: 25n, 302n, 601, *643*, *680*, 682, 683, 699, 712, 776n
Arbeidersvereenigingen, de, XIX: 975n; XXIV: 22n, 89+n, 90, 132, 206, 245, 329, 374, 383, 401+n, 415, 417, 489
Witt Hamer, *mw. Jacques* de, XXI: *434*; XXIII: *540*, *686*; XXIV: 42
Witt Hamer, *zuster van Jacques* de, XXIII: *573*
Witt & zoonen, firma A.E. de, XIX: *748*+n
Witte, de, XII: *171*, *493*
Witte, Hendrik, XV: *684*; XVI: *168*, 213, 235, 398
In 't lommer, XVI: 213
Plant, de, XV: *684*; XVI: *168*, 235, 398
Witte van Haemstede, VI: 543, 544
Wittering, X: *261*
Wittersheim, XIII: 302
Wittich, H., XI: 330
Woerden, burgemeester van (1864: Hendrik Raad), XI: *352*
Woest & co., W.H. (drukkerij; zie ook: Haeseker & Woest), XVI: 217, *233*, *422*, 547+n, 569, 727; XVII: *78*, 202, *258*+n, 414, *415*; XVIII: *336*, *350*, *352*, *354*, 357, *360*, *364-367*, *385*, *433*, *434*+n, *436*, *449*+n, *450*, 451, *453*, *471*; XIX: 579, *581*, *587*, *588*, *593*, *622*, *920*, 926; XX: 23, *42*, 63, *64*, *65*, 67, *72*, 79, *81*, *86*; XXI: *137*, *391*, *393*, *735*, *767*; XXII: *87*
Woetzel, XI: 479
Wohlers, XII: *311*
Woldrendorff, von, XIII: *148*
Wolf, Carl, XXIV: 121, 247, 252+n, 261, 263, 264
Wolf, Clara, XIX: 262, 279n, 289, 320, 572, 975b; XX: 152; XXIII: 548-550
Wolff, Adriaan, II: 773n
Wolf(f), Christian, vrijheer von, XIX: *467*, *717*, *723*
Wolff, Elisabeth, I: 553n; II: 57, 773n, 774n; VI: 485, 752, 753, 783n; VIII: 60, *586*; IX: 104n; XVIII: 370n; XIX: *373*; XX: 233
-samen met Aagje Deken:
Historie van Cornelia Wildschut, de, VI: 753; XVIII: *596*; XXI: *577*, *581*
Historie van den heer Willem Leevend, de , VI: 588, 783n; VIII: 60, *594*
Historie van Mejuffrouw Sara Burgerhardt, de, I: 336, 553n; II: 774n; VI: 588, 783n; VII: 455; VIII: 60; IX: 104n; XI: *678*; XVIII: *375*+n; XX: *208*
Wolff, Hendrik C. de, XVII: 798b; XIX: *411*, *939*, 966n; XX: *101* +n, *108*, 170n, *193*, *230*, 594b; XXI: *31*, *276*, 393, *401*, *454*, *499*, 526, 528, 597+n, *663*, 683, 807, 814n; XXII: 223a, 225, 234, 351, 365, *439*, 447, 484, 494, *555*, *590*, *607*, 614+n, *636*, *654*, 769, 789b; XXIII: *47*, *53*, *56*, *64*, *81*, *86*, 130, 277n, 340-342+n, 533n, *632*+n, 776b; XXIV: 22n, 24n, 70, 87 +n, 88, 117, 140, 206, 207, 246, 276+n, 277, 329, 331, 352, 368, 398, 402, 409+n, 455, 489+n
Wolff-Dames, Adriana W. de, XXI: *663*, 814n; XXIII: 341, *343*, *346*, *347*, 535n, *619*; XXIV: 68, 88, 455

Wolters, Jan B. (uitgever te Groningen), XXII: 779
Wonno, IX: *252*
Woolston, Thomas, III: 229
Woordenboek der Nederlandsche taal, het, III: 557, 590n, 600n; IV: 165, 230, 430; V: 586, 644, 759n; VI: 662; VII: 310, 774n; XII: *397*, *398*, 798n, 799n; XIV: 623n, 628, 682n; XV: 215n; XVII: 391; XX: *116*; XXI: 179; XXIII: 186n, 461
Woortman, Barent J., VIII: 30
Worcester, Edward Somerset, tweede markies van, I: 42
Century of the names and scantlings of such inventions as at present I can call to mind to have tried and perfected, a, I: 42
Worl, XXI: *409*
Worthmann, F., X: *478*, 732n, 733n
Wotki, Johanna van, XXV: 90n
Wouda, F., XXIV: 669
Woudrichem van Vliet, Leonard van: Vliet, Leonard (van Woudrichem) van
Wouters, H.J., XI: 67n
Wrangel, Friedrich H.E., XII: *461*
Wright, Lewis, XXII: *490*
Illustrated book of poultry, the; with practical schedules, XXII: *490*
Wttewaal van Wickenburgh, Gerard, III: 156, 626n
Wunderly & co. (wisselkantoor), XVII: *184*, 195
Wundt, XII: *492*
Wurmb, Lothar von, XII: *127*
Württemberg, Frederik, prins van, XI: *682*
Württemberg, Karel I, koning van, XII: *377*, *446*, *689*; XIII: *631*, *685*, *686*; XV: 448
Württemberg, Olga, grootvorstin van Rusland, koningin van, XII: *446*
Württemberg, Wilhelm, kroonprins van, XIII: *304*, *442*
Württemberg, staatscourant van (periodiek), XII: *725*; XIII: *529*
Württemberger Beobachter (periodiek), XII: *472*
Württemberger Landeszeitung (periodiek), XIII: *61*
Würtz, Paulus, V: 314
Wüste, J.R., XXIII: 473
Wijbrands, C.N., XVII: 638
Wijck, jhr. A.J.B. van der, IX: 350, 352
Wijck, jhr. Carel van der, V: 38, 305, 760n
Wijck, jhr. Herman C. van der, I: 310; III: 379, 380, 627n; XV: 739
Over koloniale staatkunde. Een beroep op het Nederlandsche volk, III: 379
Wijck, jhr. Nicolaas van der, IX: 350, 352
Wyenbergh, XVIII: 247
Wijk Roelandsz., J. van, VI: 632, 637; XXII: *675*+n, *676*, 734
-zie ook onder: Bennet, Roelof G.
Wijk, mw. van, VIII: *523*
Wijnbergen, Arend W.A. van, VIII: 462, 699n
Wijnbergen, Carel F.J.P., baron van, I: 100; VIII: 459n, 462, 464, 686n, 687n, 692n, 697b, 699n, 700n; IX: 234n, 317n, 318n, 320n, 324, 325, 326, 327, 329, 331, 698n, 703n; XI: 794n, 795n; XVII: 592; XXI: *463*
Wijnbergen, Carolina F. van, VIII: 459n, 690n, 699b; IX:

317n, 326+n, 328, 329, 698n; XXIV: 538n
Wijnbergen, Everdina van (tante), VIII: 416n, 459n, 462, 699b, 700n; IX: 205n, *234*+n, *276*, *277*, 317n, 319n, 327, 329-331+n, 657n, *658-660*; X: *54*, *122*, *153*+n, *155-157*, 166, 181n, *256*, *276*+n, *356*, *357*, *361*, *364*, *414*+n, *416*, *455*, *500*; XI: *382*; XXV: *47*+n, *48*
Wijnbergen, H.C., baron van: Wijnbergen, Willem L. van
Wijnbergen, Henriette M. van, VIII: 416n, 445n, *453*, 459n, 463, *475*, *488*, *492*, *494*, *495*, *506*, *518*, *529*, *589*, *595*, *603*, *613*, *614*, *617*, *618*, *625*, *629*, 642n, *649*, *652*, *654*, *658*, *666*, *667*, *671*, 680n, 697n, 699b; IX: *145*, *309*, 317n, 326, 329, 397n, 696n; X: 19n, *26*, *27*, *28*, *29*, *34*, *38-40*, *42*, *54*, *55*, *89*, *90*, *279*+n, *365*, *455*; XIII: 130n; XIX: 178, *620*, *671*+n, *673*; XXI: *509*; XXIII: *121*; XXIV: 483+n, *537*; XXV: 46n
Wijnbergen, Josphia L. van: Wijnbergen, Sophia L. van
Wijnbergen, Judith van, VIII: 683n
Wijnbergen, Lambert F. van, VIII: 459n, 462, 683n, 699b, 700n; IX: 317n, 320n, 329
Wijnbergen, Marie G.H. van, VIII: 462; IX: 320n
Wijnbergen, Sophia L. van, VIII: 416n, 445n, *453*, 459n, 463, *475*, *488-489*, *495*, *507*, *518*, *519*, *529*, *552*, *553*, *555*, *470*, *590*, *591*, *595*, *603*, *613*, *614*, *617*, *618*, *625*, *629*, *648*, *654*, *662*, *665*, 680, 697n, 700b; IX: 15n, 317n, 320n, 326, 329, 703n
Wijnbergen, Wilhelmina C. van (tante), VIII: 416n, 459n, 463, 699n, 700b; IX: 205n, *234*+n, *276*, *277*, 317n, 319n, 327, 329-331+n, 657n, *658-660*, 703n; X: *54*, *122*, *153*+n, *155-157*, 166, 181n, *256*, *276*+n, *356*, *357*, *361*, *364*, *414*+n, *416*, *455*, *500*; XI: *382*; XXV: *47*+n, *48*
Wijnbergen, Willem L. van, I: 100, 101, 330, 553n; VIII: 459n, 462, 688n, 690n, 692n, 697-699n, 700b+n; IX: 317n, 318n, 320n, 322, 325, 329, 331
Wijnbergen-Fischer, Maria A. van: Fischer, Maria A.
Wijnbergen van Buslo, IX: *286*
Wijnmalen (adj. secr. v.h. gouv.), XIV: 316, 319
Wijnmalen, R.J.W.P., I: 438
Wijnmalen, Theodoor C.L., XVIII: 665, 667
Wijnstok, Nicolaas A., XI: 467, 803b
Wyronboff (Gregoire N. Wyrouboff), XVI: *701*
Wijt: Bruining en Wijt (boekhandel te Batavia)
Wijt & zonen, M. (uitgever te Rotterdam), XI: 454, 492, 493; XIV: 522
Wijthoff, Abraham W., X: *158*, 748b
Wyttenbach, Daniel, VII: 645

X., Mathilde: Lespirt, Mathilde
Xenophon, I: 577n; IV: 572, 772n, 789n
Anabasis, IV: 772n, 789n
Cyropaedie, IV: 571, 772n, 789n
Xerxes I, koning van Perzië, II: 418; IV: 569, 789n; VII: 665; XI: *190*, *191*

Xylander (ps. van Holzmann, Wilhelm), VII: 645, 646; XVI: *528*

IJ- en Amstelbode (periodiek), X: 729n
Ykema, Joh. (uitgever te Den Haag), XVIII: 288, 291, 305; XXIII: *526*
York en Albany, Frederick A., hertog van, I: 100
Young, Edward, XV: *379*+n
Night-Thoughts on life, death and immortality, XV: *379*+n
Ypsilanti, Alexander, VII: 16, 122, 774n; XX: *207*
Ysveld, Bernardus, IX: 96n, 803b
Yupeng, IX: 211
Yzerman, XIV: *50*

Z., X: *466*
Zaal, C., VIII: 79
Zaalberg, Johannes C., III: 87, 148, 189, 196-199, 202-210, 213, 215-221, 231, 410, 412, 413, 627n; IV: 112, 441, 457, 459, 460, 462, 634, 789n; VI: 789n; X: 540n, 541n, 631n, *646*, *669*, 748b; XI: 252n, *297*+n, *306*, *368*, *450*, 770n, 803b; XIV: 187n, 627; XV: 233, *455*; XVI: *83*+n, 89, *121*; XVIII: 260, 738; XIX: 284, *294*, *359*; XXI: 258, 389; XXIV: 231, *596*
Biddende Jesus, de; beschouwing van den Zoon in zijn gemeenschapsoefening met den Vader, XI: *512*
Eeregericht in zake J.C. Zaalberg Pz. contra den heer Y. Brandes, XVI: *83*+n, 398
Godsdienst van Jezus en de moderne richting, de. Christelijke toespraken over godsdienstige vragen des tijds, III: 189, 196, 627n; X: 748n; XI: 803; XVIII: 260; XXIV: 231
«Zestien taartjes»: *Godsdienst van Jezus en de moderne richting, de*
Zaanlandsch advertentieblad (periodiek), XIX: 883
Zaanlandsche courant (periodiek), VI: 259, 344, 384; XIII: 299n; XIV: 236a+n, 240a, 248, 255, 266, *273*+n, *274*, *276*+n, 287, 288, *293*, *294*, 359, 382, *406*, *412*, 434, 452, 513-515; XVI: 473, 561a, 601a, 604, *626*, *628*, *643*, *644*, 683, 743a, 756n; XVII: *31*, *63*+n, *94*, 112a, *115*, *118*, *119*, *123*, *145*, 520a; XIX: 539n, 840n, 882n, 883n, 885n, 909a; XXI: 209n, 234a, 241a, 247a, 264a, 269a
Zaanstreek, de (periodiek), XIX: 855a, 887a, 889, 890, 892, 912a, 933-935, 951a, 965a; XX: 37, 343a; XXV: 157n, 159a, 161
Zaaijer Azn., J., XVI: 107
Zabern, Victor von, XXI: *409*
Zanten, wed. van, XIV: 375, 433
Zanten Bakker, van, XXII: 137
Zedekunde van Immanuel Kant in hare beginselen kort en duidelijk voorgedragen, ter bevordering van ware deugd en van zedelijke verlichting, de: Heumann, J.H.
Zedlitz, von, XII: *295*
Zee, van der (gezagvoerder), IX: *69*
Zee, Freek van der, XV: 674
Zeeuw, de (periodiek), XXIV: 141a
Zeggelen, Willem J. van, XII: 388n

Pieter Spa's reize naar Londen, XII: 388n
Zeidlersche Correspondenz (periodiek), XII: *231*
Zeidlitzer Zeitung (periodiek), XIII: *572*
Zeitung des Vereins Deutscher Eisenbahnverwaltungen (periodiek), XVI: 152n; XXIII: *625*+n; XXV: *231*
Zeitung für Norddeutschland (periodiek), XIII: *668*
Zelandus (ps. van: Bellamy, Jacobus), IV: 769n
Zell, von, XI: *641*
Zellner, Raphael, IX: 377, 378, *387*, *391*, 393, 666
Zeno (van Cyprus), XIX: *194*; XXI: 211
Zenobia, koningin van Palmyra, XVIII: 144n
Zeppernick & Hartz (Versandunternehmen te Berlijn), XXIII: *523*
Zessen, van, XIX: 408, 443
«Zestien jaren later»: (*Arthur, of zestien jaren later*, van Charles D. Depeuty, vertaald door Joost H. Burlage), IV: 370
Zeuxis, IV: 375, 376, 789n
Zeyde, C. (Karel) van der, XXIII: 312a, 316, 357n; XXIV: 312a, 372
Zeyl, Maria J. van, VIII: 689n
Zieler, XVIII: 311
Ziemiecki, XI: *692*
Zierikzeesche courant (periodiek), XIX: 310n, 404a, 746n, 758a; XX: 295n, 355a
Zierikzeesche nieuwsbode (periodiek), XIX: 391a, 401a; XXIV: 127a
Zillesen, Willem J., VIII: 700b; XXIV: 285
Zimmerman, Johan C., XI: 655, 660; XIV: 199, 211, 212; XV: 43; XVIII: 256+n
Zocher, Jan D., V: 731n
Zoïlus, VI: 158, 804n
Zola, Emile, VII: 335; XV: 795n; XIX: *618*+n; XX: *114*, *208*, 217, 218, *231*, 262, 312, 346, 398, 411, 426, *540*, 551, 552, *559*; XXI: 26n, *244*+n, 394, 395+n, *398*, *400*+n, *401*, *429*, *452*, *454*, *564*; XXII: *670*, 779; XXIII: 256, 599, 669, *679*, 698; XXIV: 453
Assommoir, l', XX: *560*+n; XXI: *244*+n, *263*, *272*, 395, *429*, *454*; XXII: *670*
Curée, la, XXI: 395+n, *400*, *452-454*
Nana, XX: *559*; XXI: *453*, *454*
Oeuvre, l', XXIII: 599, 669, *679*, 698; XXIV: 453
Rougon-Macquard, les, XXI: 393n
«Studien», XX: 552
Zondag, XXIV: 563+n
«Zondagsblad»: *Rotterdamsch zondagsblad* (periodiek)
Zondagsblad, het (van *Het nieuws van den dag*), (periodiek), XVI: 205n, 213, 231, 434+n, *536*, 546+n; XVII: *179*, *279*, 633a; XVIII: 113, *114*, 124, *326*, 572, 698, *747*+n; XIX: *583*; XXI: *139*; XXII: 612; XXIII: *29*, *78*, *154*, *177*, *523*, *529*
Zonneveld, XXI: 169
Zoo, Gerard van der, III: 261
Zoom, de; nieuws- en advertentieblad van Bergen op Zoom en omstreken (periodiek), XIX: 388n, 753n

Zöpfl, Heinrich, XII: *493*, *494*
Zornow, H., XI: 473, 497
Zoroaster (Zarathoestra), I: 40, 582n; II: 35, 796n; III: 63, 627n; VII: 36, 665; VIII: *374*; IX: *174*; XI: *308*; XVIII: *604*, 756; XIX: *105*; XXV: 175
Zoutman, Johan A., XXI: 397n
Zschokke, Johann H.D.
Aballino de groote bandiet (treurspel), VII: 368; XVII: 499
Zuid- en Oostkust van Borneo, resident der, IX: 90, 91
Zukertort, Johannes H., XVII: 313, 322; XXV: *184*+n
Zukunft, die (periodiek), XII: *45*, *652*; XIV: 434
Zürcher, Cornelia T. (Nelly), XXIII: *165*, 627, 400+n, 773b
Zürcher, Frederik W. (Oom Fritz), XXI: *77*, *103*, *273*; XXII: 765+n
Zürcher, Johannes W.C.A., VIII: 45; XX: 9n, 172n, 477n, 482n, *497*, *513*, *521*; XXI: 22n, *42*+n, *53*, *54*, *65*, *69–71*, *75*, *77–80*, *96*, *103*, *105*, 106, *202*, 219, *225*, *236*, *244*, *245*, *253*, *254*, *262*, *271*, *273*, *415*, 591n, *624*, 645, 649, 651, 652, *663*, 695, 716, 768, *771*, 783, *795*, 807; XXII: 21n, 22n, 35, *59*, *144*, 189, 191, 244, 247, 248, 279, *280*+n, 327, 364, *388*, *401*+n, 408, *429*, 515n, *537*, 753, *761–763*+n, 764+n, 767, 778–780; XXIII: *37*, *112*, *152*, 157, *163*, *165*, 279n, 399n, 508, 519, *522*, 534n, 536n, *580*, *594*, *595*, 598+n, 607, 627, *755*+n, 758, 759, 761, 776n; XXIV: 22n, 25n, 26n, 30, 31, 71n, 119, 129a, 132+n, 152, 188, 192, 219, 270, 271, 288, 452, 488, 491, 492, 493; XXV: 223, 234+n
Zürcher, Marie, XXII: 515n, *762*, *763*, 767, *772*, 776, 778; XXIII: *37*, *615*, 776n; XXIV: 423
Zürcher-Gompertz, Wilhelmina E.M., XXI: *55*, *77–80*, *103*; XXII: 247, *762*+n, 765, *771*; XXIII: 157, 776n
Zusters: Kruseman, Wilhelmina J.P.R. (Mina)
Zutphensche courant (periodiek), XIII: 439n, 449a; XIX: 440n, 468a, 700n, 728a; XX: 255n, 288a; XXI: 140n, 151a, 153a; XXII: 36, 51, 52
Zuur (eigenaar van hotel Toelast), XIII: *243*, *247*+n, *278*, *279*, *416*; XIV: *120*+n, *572*; XVIII: 245; XIX: *64*+n, *72*, *75*, *136*, *144*, *391*, *446*, *519*; XXV: *153*+n
Zuylen, Anton G. van, XVII: 431, 439, 614, 724; XIX: 628n, *756*, *757*, *764*, 768, *798*, *870*+n, *886*; XX: 169n, *264*, *280*, *281*, *331*, *346*, *347*, *377*, *386*, *387*, *394*, *396*, *400*, *401*, *403*, *413*, *444*; XXV: *155*+n
Zuylen, Willem J. van, IV: 688, 719; VI: 375, 788n, 792n, 804n; XVII: 112n, 229n, 254, 259–261, *262*, 267, 282, 288, 298, *317*, *318*, *321*, *332*, *333*, 334, 337, 339, *341*, *342*, 343, *346*, 351, *356*, *360*, *361*, *386*, *387*, 388, 390, *395*, *396*, 400, 401, 412, 416, 423, 429–431, 434, 439, 440, 449, 450, 452, 453, 457, 470, 472, 475–479, 487, 489, 493, *500*, 513–516, 531, 544, 548, 549, 568, 582, 596, 608, 613, 614, 617, 623, 629, 632, 637, 638, 640, 649, *659–661*, 683, 706, 712, *715*, 719, 724, 726, *743*, *748*, *779*, 795–797n, 799b; XVIII: 25, 37, *41*, *81*+n,

88, 96, 102, *152*, 172n, 199, 247n, *250*, *324*, *336*, *413*, 515, 518, 548, *553*; XIX: 22n, *40*, *45*, *46*, *49*, *50*, *64*, *65*, *72*, *75*, *79*, *89*, *93*, *95*, 102, *106*, *107*, *115*, *149*, *162*, *203*, *259*, *273*, *274*, *315*, *324*, *361*, *378*, *390*, *399*, *414*, *424*, *446*, *498*+n, *519*, *607*, *608*, 628n, 748n, 758, *764*, 870n, 971n, 972n; XX: 9n, 173n, *570*+n, 592n; XXI: *45*, *76*, *77*, *438*, *551*+n; XXII: *434*; XXIII: *91*, 265+n, *348*+n, *397*, 773n; XXIV: 64, 269, 392, 407; XXV: 78, 88, 89, 90, 134n, 150, 181, 172, 173, 178, 238n

«Eerste liefde», XXIV: 64

«Engagementslooze, de», XXIII: 265

«Hoed, de», XXIV: 64

«Lastig geval, een», XXIV: 64

Zuylen van Nyevelt, Jacob P.P., baron van, X: *423*, 743b; XII: *590*, *718*, *778*; XV: 190

Zuylen van Nyevelt, Julius P.J.A., graaf van, III: 373, 374, 403, 620n, 627n; XII: *474*, *520*+n, *528-530*, *532*, *577*, *579*, *580*, *590*, 600n, *614*+n, *634*, *659*+n, *674*, *696*, *699*, *701*, *702*, *707*, *708*, *710*, *718*, *720*, *721*, 728, *733*, *751*, *752*, 799b; XVI: *522*+n, 681

Zuylen van Nyevelt-Rochussen, Emilie A. van, X: 419

Zwaan, F.J. de (boekhandel te Den Haag), XXII: 61

Zwart, XIII: *257*

Zweden, koning van: Oscar II

Zweeden, P. van (uitgever te Groningen), II: 724

Zweep, de (periodiek), XXIV: 179a

«Zwei Nagtigallen sangen...», I: 464-466; II: 27; III: 342, 343

Zwingli, Ulrich, III: 246, 627n; IV: 209; VII: 749

Zijde, K. van der, XVIII: 401n

Zijlstra, J., XIII: 245; XXIV: 669

INHOUD VAN DEEL XXV

Voorwoord 7
Verantwoording 11

Brieven en dokumenten

begin jan. 1871	Brief van Multatuli aan de redaktie van Onze Eeuw	19
voorjaar 1871	Aantekeningen van Multatuli voor Specialiteiten.	19
november 1871	Aanbiedingsbrief van Millioenenstudiën .	21
6 dec. 1871	Brief van Multatuli aan de firma Enschedé	22
16 dec. 1871	Brief van Multatuli aan de firma Enschedé	22
Omstr. 1872	Kladhandschrift van Multatuli van Millioenenstudiën	23
30 dec. 1872	Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart	25
12 mrt. 1873	Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart	30
maart 1873	Aanbiedingsformulier van Millioenenstudiën	30
25 juni 1873	Brief van Multatuli aan A.B. Cohen Stuart	31
1 juli 1873	Brief van Multatuli aan A.B. Cohen Stuart	33
1 juli 1873	Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart	34
4 juli 1873	Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart	36
8 juli 1873	Brief van Multatuli aan J.W.T. Cohen Stuart	38
11 sept. 1873	Ingezonden brief van Multatuli in het Algemeen Handelsblad	39
14 sept. 1873	Lijst betr. Multatuli's circulaire over de reklame op spoorwegbiljetten	42
6 nov. 1873	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	46
24 nov. 1873	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	48
januari 1874	Brief van Mimi aan C. Vosmaer . . .	51
19 jan. 1874	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	52
24 febr. 1874	Brief van Multatuli aan A.B. Cohen Stuart	59
28 febr. 1874	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	59
1 mei 1874	Brief van Mimi aan C. Vosmaer en vriendin.	60

9 mei 1874	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	61
27 mei 1874	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	62
juni 1874	Brieffragment van Multatuli aan C. Vosmaer	63
3 juli 1874	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	64
13 juli 1874	Notitie en brief van Mimi en Multatuli aan C. Vosmaer	67
23 juli 1874	Opdracht van Multatuli in Millioenen-Studiën	68
23 juli 1874	Opdracht van Multatuli in Millioenen-Studiën	69
29 sept. 1874	Brief van Mimi aan C. Vosmaer . . .	69
18 okt. 1874	Passage uit een brief van C. Vosmaer aan J. Versluys	72
oktober 1874	Brieffragment van Multatuli aan C. Vosmaer	72
oktober 1874	Brieffragment van Mimi aan C. Vosmaer.	74
29 okt. 1874	Toneelkritiek door A.J. Servaes van Rooijen in het Rederijkers Weekblad . .	74
9 nov. 1874	Brief van Mimi aan C. Vosmaer . . .	75
Omstr. nov. 1874	Brief van Mimi aan C. Vosmaer . . .	76
3 dec. 1874	Recensie van de 7de bundel Ideën . . .	78
14 dec. 1874	Artikel in De Telegraaf	81
Omstr. dec. 1874	Fragmenten van een brief van C. Vosmaer aan Multatuli	81
januari 1875	Brieffragmenten van Multatuli aan C. Vosmaer	84
februari 1875	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	85
18 febr. 1875	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer . .	87
20 febr. 1875	Prent over Vorstenschool in de Uilenspiegel	88
1 mrt. 1875	Afrekeningsstaat betr. Vorstenschool . .	88
2 mrt. 1875	Aantekening van Multatuli op een visitekaartje	90
4 mrt. 1875	Bericht in De Telegraaf	90
5 mrt. 1875	Brief van V. Bruinsma aan Multatuli . .	90
8 mrt. 1875	Brief van Multatuli aan K. Douwes Dekker.	97
13 mrt. 1875	Brief van Mina Krüseman aan J.W.T. Cohen Stuart	98
19 mrt. 1875	Herinnering van R.A. van Sandick aan een voordracht van Multatuli.	100
19 mrt. 1875	Brief van Mina Krüseman aan J.W.T. Cohen Stuart	101
maart 1875	Gedicht door W.L. Penning	102
21 mrt. 1875	Afkondiging van het huwelijk van Multatuli en Mimi	103

24 mrt. 1875	Brief van Multatuli aan mevr. N. Sandrock-ten Hagen	104
voorjaar 1875	Voorwoord bij Vorstenschool	105
11 apr. 1875	Brief van C. Vosmaer aan J.W.T. Cohen Stuart	106
13 apr. 1875	Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart	108
15 apr. 1875	Brief van G.L. Funke aan Multatuli	109
24 apr. 1875	Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart	110
27 apr. 1875	Telegram van Multatuli aan P. van de Velde	110
28 apr. 1875	Aantekeningen van Multatuli bij een voordracht	111
april 1875	Artikel van Elise van Calcar over Vorstenschool	114
3 mei 1875	Brief van D. Post aan J.W.T. Cohen Stuart	125
8 mei 1875	Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart	127
10 mei 1875	Brief van J.P. Revers aan J.W.T. Cohen Stuart	130
18 mei 1875	Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart	131
28 mei 1875	Brief van Marie Anderson aan J.W.T. Cohen Stuart	131
1875	Annotatie van Multatuli bij de «Brief aan den Koning over de openingsrede» van september 1872	132
9 juni 1875	Brief van mevr. A.J.F. Clant van der Myll-Piepers aan J.W.T. Cohen Stuart	133
5 aug. 1875	Brief van Multatuli aan P. van de Velde en echtgenote	134
14 sept. 1875	Brief van C. Vosmaer aan J.W.T. Cohen Stuart	137
begin nov. 1875	Briefje van Mimi aan C. Vosmaer	138
november 1875	Opdracht van Multatuli in Max Havelaar	138
21 mrt. 1876	Tekst door Multatuli aangeboden aan de «Rheinische Courier»	139
1876	Brief van Multatuli aan C. Vosmaer	139
16 mrt. 1876	Telegram van Multatuli aan A. van der Linde	140
november 1876	Opdracht van Multatuli	141
23 nov. 1876	Opdracht van Multatuli in Bloemlezing	141
29 nov. 1876	Brief van Multatuli aan A.J. Le Gras	141
2 mrt. 1877	Brief van Multatuli aan A.J. Le Gras en J.M. Haspels	142
Omstr. 1877	Aantekeningen van Multatuli	143

13 febr. 1878	Eerste koncept voor een Ingezonden Brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau	144
13 febr. 1878	Tweede koncept voor een Ingezonden Brief door mevr. G.C. de Haas-Hanau	147
Omstr. 15 febr. 1878	Brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Multatuli	148
28 febr. 1878	Brief van Multatuli aan [?] Onderwater	148
4 mrt. 1878	Opdracht van Multatuli in Max Havelaar.	148
17 mrt. 1878	Recensie van Vorstenschool in het Rotterdamsch Nieuwsblad	149
8 nov. 1878	Aantekeningen van Mimi in de Atlas Universel Géographique	152
1 febr. 1879	Brief van Multatuli aan J.M. Haspels	152
4 mrt. 1879	Opdracht van Multatuli in Bloemlezing	154
11 mrt. 1879	Opdracht van Multatuli	155
16 mrt. 1879	Opdracht van Multatuli	155
22 mrt. 1879	Briefkaart van Multatuli aan J.M. Haspels	155
31 mrt. 1879	Opdracht van Multatuli in Millioenen-Studiën	156
voorjaar 1879	Reaktie van G. Kuyper Hz. op het gedicht van W.L. Penning	156
13 apr. 1879	Advertentie in De Zaanstreek	157
22 apr. 1879	Opdracht van Multatuli in Over Specialiteiten	157
2 mei 1879	Brief van Multatuli aan J.M. Haspels	157
11 mei 1879	Ingezonden brief van R. Pieper in De Zaanstreek	159
12 mei 1879	Briefkaart van Multatuli aan Edu	163
Omstr. mei 1879	Verslag van Vorstenschool in het Humoristisch Album	163
1 aug. 1879	Brief van Multatuli aan Edu	165
15 okt. 1879	Brief van D.R. Mansholt aan F. Domela Nieuwenhuis	166
5 nov. 1879	Brief van Multatuli aan J.M. Haspels	167
17 febr. 1880	Bericht in het Rotterdamsch Nieuwsblad.	169
23 febr. 1880	Herinneringen van de onderwijzer Gerard aan een lezing van Multatuli	170
Omstr. 1880	Briefje van Multatuli wsch. bedoeld voor Mimi	178
21 juni 1880	Briefkaart van Mimi namens Multatuli aan D.R. Mansholt	179
26 juni 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	179
1880	Aforismen van Edu	180
2 juli 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	183
14 juli 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	184

24 juli 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	184
1 aug. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	185
7 aug. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	186
13 aug. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	187
19 aug. 1880	Briefkaart van Mimi namens Multatuli aan D.R. Mansholt	188
25 aug. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	189
1 sept. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	189
7 sept. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	190
14 sept. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	191
20 sept. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	192
27 sept. 1880	Briefkaart van Multatuli aan D.R. Mansholt	192
27 febr. 1881	Brief van Mimi aan mevr. G.C. de Haas-Hanau.	193
20 apr. 1881	Verklaring van de burgemeester van Padua inzake Edu	193
Omstr. juni 1881	Brief van Multatuli aan G.L. Funke	194
januari 1882	Brief van Wouter, Mimi en Multatuli aan E. Douwes Dekker en echtgenote	194
2 febr. 1882	Brief van Mimi aan E. Douwes Dekker	198
februari 1882	Briefje van Multatuli aan J.B.H. Bremer en C. Bremer-Snelleman	200
begin apr. 1882	Telegram namens Multatuli verzonden aan Edu door J. Versluys	201
juli 1882	Brief van S.E.W. Roorda van Eysinga aan Multatuli.	201
begin okt. 1882	Visitekaartje van Multatuli, achtergelaten voor F. Domela Nieuwenhuis	204
oktober 1882	Herinnering van F. Domela Nieuwenhuis aan Multatuli	204
27 nov. 1882	Brief van Multatuli aan C.J.H. van den Broek.	205
15 apr. 1883	Brief van Mimi en Multatuli aan C. Vosmaer	207
Omstr. 1 aug. 1883	Brief van Mimi aan mevr. G.C. de Haas-Hanau.	207
Wsch. 1883	Recept voor astma in het Memoriaal	207

december 1883	Koncept voor een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Mimi	208
juli 1884	Gedicht van een gast van Multatuli	208
11 nov. 1884	Brief van mevr. Ymke Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	210
Kerstmis 1884	Notitie van Mimi betreffende Wouter	210
juni 1885	Koncept van een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Mimi	211
juni 1885	Koncept voor een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Multatuli	212
zomer 1885	Brief van mevr. Ymke Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	214
oktober 1885	Brief van Multatuli aan J.F. Snelleman	215
21 nov. 1885	Bericht in de Middelburgsche Courant	216
Omstr. 1885	Lijst met bezwaren van Multatuli tegen een Duitse roman	216
2 jan. 1886	Artikel van C. Vosmaer in De Nederlandsche Spektator	219
begin maart 1886	Brief van Ymke Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	220
eind maart 1886	Brief van Ymke Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	222
voorjaar 1886	Gedicht van H.C. Muller	223
juli 1886	Brief van Ymke Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	224
augustus 1886	Fragmenten van een brief van mevr. G.C. de Haas-Hanau aan Mimi	225
augustus 1886	Brief van mevr. Y. Braunius-Oeberius-Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	226
najaar 1886	Kommentaar van Multatuli betr. reklame op spoorwegbiljetten (1873)	227
11 nov. 1886	Brief van Mimi aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	231
12 nov. 1886	Bericht in De Werkmansvriend	232
17 nov. 1886	Bericht in de Middelburgsche Courant	233
december 1886	Brief van mevr. Y. Braunius Oeberius-Meijer aan mevr. G.C. de Haas-Hanau	233

BIOGRAFISCHE AANTEKENINGEN 235

REGISTERS 239

Verantwoording 241

Korrespondentieregister 245

Namenregister 285

COLOFON

De uitgave van Multatuli's Volledige Werken werd tot en met deel zestien geheel verzorgd door Garmt Stuiveling. Dit vijfentwintigste en laatste deel, het achttiende van de «Brieven en Dokumenten», is verzorgd door H. van den Bergh en D. van der Meulen; de registers werden samengesteld door W.L. van Duijn. Medewerking werd verleend door Tristan Haan, R. Hoogenkamp, J. Jalvingh, W.A. van Lakwijk, H.H.J. de Leeuwe, N. Maas, J.J. van de Velde en J.W. Vink. De basisvormgeving van typografie, band en omslag is overeenkomstig de delen I t/m X, die verzorgd werden door Helmut Salden. Het werd in opdracht van Uitgeverij G.A. van Oorschot te Amsterdam gezet uit de Bembo, gedrukt door de Koninklijke drukkerij G.J. Thieme bv te Nijmegen en gebonden door Boekbinderij Koppelman bv te Utrecht.

Het vervaardigen van de registers werd mede mogelijk gemaakt door IBM Nederland N.V.

Uitgegeven met steun van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Behalve de gewone oplaag werden er honderd genummerde luxe-exemplaren gedrukt, uitsluitend voor de intekenaars.